

MINISTERUL CULTURII

COMISIA NAȚIONALĂ
DE ARHEOLOGIE

DIRECȚIA GENERALĂ A
PATRIMONIULUI CULTURAL
NAȚIONAL

SERVICIUL ARHEOLOGIE

MUZEUL CIVILIZAȚIEI DACICE ȘI ROMANE DEVA

CRONICA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE DIN ROMÂNIA

CAMPANIA 1999

a XXXIV-a SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE

DEVA, 24 - 28 MAI 2000

ciMeC – INSTITUTUL DE MEMORIE CULTURALĂ

2000

Această publicație apare cu sprijinul financiar al **Ministerului Culturii, Direcția Generală a Patrimoniului Cultural Național, Serviciul Arheologie.**

Copyright © autorii textelor și ilustrațiilor și cIMeC 2000

Redactori: **Corina Borș, Irina Oberländer-Târnoveanu, Florela Vasilescu, Tiberiu Vasilescu**

Procesare imagini: **Vasile Andrei**

Au mai contribuit: Mircea Victor Angelescu, Mihai Dima, Dan Matei

Versiunea electronică pe Internet a *Cronicii Cercetărilor din România. Campania 1999*:
<http://archweb.cimec.ro>

Acest volum este publicat și pe CD-ROM.

Coperta față: Releveu – Curtina b – și imagine de la cetatea dacică de la Costești – Cetățuie (sursa: Arhiva Direcției Monumentelor istorice, foto: George Dumitriu)

Coperta verso: Cetățile dacice înscrise pe Lista Patrimoniului Mondial Unesco în 1999: Sarmizegetusa Regia, Costești - Blidaru, Costești – Cetățuie, Piatra Roșie, Bănița (sursa: Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, foto: Eugen Pescaru)

cIMeC – Institutul de Memorie Culturală

Piața Presei Libere 1, C.P. 33-90,
713411 București
ROMÂNIA

<http://www.cimec.ro>
Tel/fax: (01) 224 37 42
e-mail: cimec@cimec.ro

ISBN 973–99088–6–1

In memoriam
Adrian Rădulescu

Cuprins

Lista abrevierilor / 1

Cuvânt înainte / 3

Notă asupra volumului / 5

Cronica cercetărilor arheologice / 7

Planșe / 117

Index de situri / 177

Index cronologic / 182

Index de persoane / 184

Index de instituții / 192

Date statistice privind cercetările din 1999 / 195

Norme juridice referitoare la patrimoniul arheologic:

- Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național / 197
- Legislația românească referitoare la domeniul protejării patrimoniului cultural / 205
- Regulament de organizare și funcționare a Comisiei Naționale de Arheologie / 207
- Metodologia pentru înscrierea în Registrul Arheologilor / 210

Fișa de cercetare arheologică / 212

LISTA ABREVIERILOR

CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț
CNMCC Târgoviște	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște
CNMM Iași	Complexul Național Muzeal „Moldova” Iași
FIB	Facultatea de Istorie, Universitatea București
FII	Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca
IA Iași	Institutul de Arheologie Iași
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-muzeale Tulcea
ICSU Sibiu	Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu
IRT	Institutul Român de Tracologie
MA Margalia	Muzeul de Arheologie „Callatis” Mangalia
M Bârlad	Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad
MBM Reșița	Muzeul Banatului Montan, Reșița
MB Timșoara	Muzeul Banatului, Timșoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
MCR	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
MDJ Căărași	Muzeul Dunării de Jos, Căărași
M Hunedoara	Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara
MI Aiud	Muzeul de Istorie Aiud
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MI Sighșoara	Muzeul de Istorie Sighșoara
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș
MJ Bistrița	Muzeul Județean Bistrița
MJ Brașov	Muzeul Județean Brașov
MJERC Caransebeș	Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș
MJ Giugiu	Muzeul Județean Giurgiu
MJ Gor	Muzeul Județean Gorj
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău
MJI Bacău	Muzeul Județean de Istorie Bacău
MJ Mehedinți	Muzeul Județean Mehedinți
MJ Mureș	Muzeul Județean Mureș
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Teleorman	Muzeul Județean Teleorman
MJ Vaslui	Muzeul Județean Vaslui
MJ Vâlcea	Muzeul Județean Vâlcea
MMB	Muzeul Municipal București
MMN	Muzeul Militar Național, București
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNB Suceava	Muzeul Național al Bucovinei, Suceava
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României
MNIT	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
MN Secuiesc	Muzeul Național Secuiesc, Sfântu Gheorghe
MNUAI	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
MO Craiova	Muzeul Olteniei, Craiova
MO Seieș	Muzeul Orășenesc Sebeș
MRPF Turnu Severin	Muzeul Regiunii Porților de Fier, Turnu Severin
MTC Cadea	Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
UAIM București	Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu” București
UBB Cluj	Universitatea „Babeș – Bolyai” Cluj
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
Univ. Alba Iulia	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Univ. Constanța	Universitatea „Ovidius” Constanța
Univ. Cadea	Universitatea Oradea
Univ. Suceava	Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Univ. Târgoviște	Universitatea „Valahia” Târgoviște

Cuvânt înainte

Cea mai veche și mai prestigioasă revistă românească anuală de arheologie cu caracter științific, „Dacia”, inițiată cum se știe de Vasile Pârvan, a avut de-a lungul timpului o foarte bună experiență în publicarea sistematică, în rezumat, a tuturor rapoartelor anuale de cercetări arheologice din România. Întrerupt din motive de reducere a spațiului tipografic în 1981, acest demers a fost reluat, doar pentru Institutul de Arheologie și colaboratorii săi, în cea de a doua revistă a Institutului, „Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie” (SCIVA), în 1988 și de atunci continuă anual. În paralel, începând cu sesiunea din 1994 de la Satu Mare, pentru rapoartele din 1993, d-na Cornelia Stoica, în calitatea sa de secretar al Comisiei Naționale de Arheologie și a Secțiunii de Arheologie a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice de pe lângă Ministerul Culturii, a reluat Cronica Cercetărilor Arheologice la nivel național, cu mari eforturi personale, într-un tiraj relativ restrâns, distribuit de atunci încoace la fiecare Sesiune Națională de Rapoarte tuturor membrilor comunității arheologice prezenți și unor instituții și biblioteci interesate.

Ne aflăm în prezent în situația unor modificări majore în legislația arheologică, petrecute rapid și benefic de la ultima Sesiune de Rapoarte de la Vaslui din 1999 și până de curând, inclusiv în ceea ce privește funcționarea pe baze juridice normale a Comisiei Naționale de Arheologie.

În prezent, secretarul acesteia este colegul nostru Mircea Angelescu, în calitatea sa de șef al Serviciului Arheologie recent înființat în cadrul Ministerului Culturii. Acesta din urmă asigură, prin acest Serviciu, editarea Anuarului Comisiei Naționale de Arheologie, cu alte cuvinte exact seria de rapoarte anuale inițiată în 1994. Am reluat în această ultimă frază prevederea din cap. III, art.10, j din Ordonanța nr. 43/2000 a Guvernului României privind Protecția Patrimoniului Arheologic apărută în Monitorul Oficial nr. 45/31.01.2000.

Utilitatea pentru informare, înregistrare documentară obligatorie și instrument de lucru a acestei Cronici era deja un fapt demonstrat. Ne bucurăm ca publicarea ei să continue și de aici înainte în fiecare an, într-o formulă cât mai perfecționată și accesibilă, fapt care se petrece chiar cu acest volum pe care avem bucuria să-l inaugurăm, dorindu-i viață lungă și succes.

Prof. Dr. Alexandru Barnea

Președintele Comisiei Naționale de Arheologie

Notă asupra volumului

Cronica cercetărilor arheologice din România – campania 1999 cuprinde 155 de rezumate ale rapoartelor cercetărilor care au avut loc în 34 de județe și în mun. București. Aceștia li se adaugă două rapoarte care descriu cercetări din Republica Moldova și Ucraina. Ordonate alfabetic după localități, ele sunt însoțite de 55 de planșe, un indice cronologic, un indice de persoane participante la săpături și un indice de instituții implicate. Un singur raport se referă la cercetări mai vechi: cel de la Șpălnaca, comuna Hopârta, județul Alba (nr. 143).

Textele și ilustrațiile au fost trimise spre publicare de arheologii care au participat la săpături. Lor le revine deplina răspundere pentru conținut și stil.

În ceea ce-i privește pe redactorii volumului, ei au asigurat ordonarea și structurarea unitară a rapoartelor, fiecare dintre acestea având în vedetă următoarele informații: localizarea administrativă (oraș sau sat, comună, județ), denumirea antică sau medievală (între paranteze drepte), punctul cercetat, codul sitului din Repertoriul Arheologic Național, colectivul de cercetare și sigla instituției căreia îi aparține fiecare membru al colectivului. Șantierelor cu mai multe sectoare au un singur număr de ordine, iar numele sectoarelor apar ca subcapitole. De asemenea, este menționat și numele responsabilului sau membrilor colectivului fiecărui sector.

La sfârșitul volumului se află o culegere de norme juridice care reglementează în prezent cercetarea, protecția și evidența patrimoniului arheologic. Am adăugat aceste documente cu credința că ele sunt un util instrument legislativ.

Suntem conștienți cu toții că arheologia nu se poate sustrage noilor tehnologii care, încetul cu încetul, își fac simțită prezența în cercetarea românească. Iată de ce *Cronicile* din anii precedenți (1983 – 1998) au fost deja incluse în baza de date a cercetărilor arheologice din România, care poate fi consultată și pe Internet, la adresa: <http://archweb.cimec.ro/>. *Cronica cercetărilor arheologice din România – campania 1999* în versiune electronică este și ea publicată pe Internet, la aceeași adresă. Anul acesta, pentru prima dată, *Cronica* a fost publicată și pe CD-ROM, o formă care, într-un viitor apropiat, va fi cu siguranță principala modalitate de publicare a rapoartelor arheologice. Datele aflate în cuprinsul *Cronicii* constituie, în același timp, o importantă sursă de informație pentru Repertoriul Arheologic Național și de aceea trebuie spus că responsabilitatea acumulării unor noi date revine tuturor cercetătorilor din acest domeniu.

Realizarea acestui volum nu ar fi fost posibilă fără contribuția arheologilor care au trimis rezumatele rapoartelor de săpătură. Mulțumim, așadar, tuturor autorilor. De asemenea, datorăm Institutului de Memorie Culturală (clMeC) editarea *Cronicii* în această formă și mai ales publicarea ei în format digital. Le mulțumim pentru aceasta și pentru scanarea, procesarea ilustrațiilor, întocmirea indicilor, corectura și tehnoredactarea volumului.

Munca editorilor a fost mult ușurată de faptul că majoritatea textelor au fost trimise, conform solicitării, pe dischete sau prin e-mail, lucru care a redus foarte mult timpul de execuție. Nu au putut fi însă incluse în volum acele rezumate ale rapoartelor care nu au respectat cerințele tehnice solicitate sau care nu au fost trimise până la termenul limită stabilit.

Cu toată „vigilența” editorilor, este posibil să existe în *Cronică* erori de formă - datorate unor motive obiective sau subiective – pentru care ne cerem scuze.

Parcursul *Cronicii cercetărilor arheologice din România – campania 1999* reliefează perpetuarea unei „inegalități” între rezumatele rapoartelor, din punctul de vedere al manierei de prezentare a săpăturilor arheologice. Alături de cele care pun într-adevăr în valoare obiectivele și rezultatele cercetării, făcând o analiză extrem de utilă, se află rapoarte „tehnizate” în exces, care abundă în sigle neinteligibile. Ceea ce poate fi însă lesne de observat este progresul pe care îl reflectă *Cronica* din acest an în ceea ce privește interesul autorilor pentru cercetarea interdisciplinară, ceea ce constituie un încurajator pas înainte.

Mircea Victor Angelescu
Serviciul Arheologie

1. Acâș, com. Acâș, jud. Satu Mare**Punct: Biserica reformată din Acâș**

Cod sit: 136722.01

Szöcs Peter Levente (MJ Satu Mare)

În cursul lunilor aprilie - mai 1999 au fost executate trei sondaje arheologice la biserica reformată din Acâș (jud. Satu Mare). Clădirea este un monument, ridicat la sfârșitul secolului XII, începutul secolului XIII, în stil romanic. Potrivit considerentelor de istoria artei și, conform primelor mențiuni, biserica actuală este biserica fostei mănăstiri benedictine. Clădirea prezintă probleme de umiditate excesivă, fapt pentru care a fost inclusă în programul național de restaurare și conservare a monumentelor.

Sondajele întreprinse vizau stabilirea stratigrafiei generale a terenului din jurul bisericii, precum și identificarea eventualelor construcții aparținătoare mănăstirii. Cele trei secțiuni au fost amplasate în zona aflată la NE de la nava laterală nordică, având următoarele dimensiuni: S. III - 1 x 14 m, S. IV - 3 x 1,70 m, S. V - 4 x 2 m.

În aceste secțiuni a fost identificată o construcție - ruină, având formă rectangulară, prevăzută spre E cu o absidă. Lungimea construcției este de 9 m, iar lățimea de 8,5 m. Partea superioară a ruinei este realizată din cărămidă zidită, cu șape groase de mortar dur cu nisip și pietriș. Partea inferioară este o construcție realizată din bolovani mari, înecată în mortar foarte nisipos, conținând puțin var. La conexiunea acestei construcții cu zidul navei laterale nordice, a fost observată continuitatea bolovanilor mari, în partea inferioară, precum și trei rânduri de cărămidă în partea superioară. Acest fapt și prezența cărămizilor în ruină cu dimensiuni identice (29 x 16 x 5 cm) cu cele care aparțin fazei romanice de construcție a bisericii, denotă că ruina a fost construită în același timp cu biserica. Prin analogie cu celelalte mănăstiri familiare, clădite în secolele XII - XIII în această arie, construcțiile anexe de acest tip serveau drept capele - sacristii, având uneori și un rol special privind cultul sfinților. Se poate emite și ipoteza că funcția acestei anexe liturgice era cea de biserică parohială, fiind foarte frecvent în această perioadă ca mănăstirile să îndeplinească acest rol.

Cercetarea a identificat două orizonturi de înhumăție. Unul databil în secolele XVIII - XIX și unul în perioada secolelor XII - XV. Amplasarea orizontului mai recent, denotă abandonarea construcției-anexă, fiind surprinse înhumări și în interiorul său.

Problematica evoluției cronologice a bisericii, a mănăstirii adiacente sau a altor construcții anexe, precum și a înhumărilor din jurul lor trebuie clarificată printr-o cercetare arheologică generală. Acest fapt va duce și la cunoașterea mai temeinică a uneia dintre cele mai importante biserici - monument din NV României.

2. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Cod sit: 60892.08

Ion Barnea, membru de onoare al Academiei Române, consultant științific; Alexandru Barnea (IAB și FIB), responsabil; arh. Monica Mărgineanu-Cârstoiu, Liana Oța (IAB) (n-au participat la săpături); Ioana Bogdan-Cătănicu (IAIA Cluj); Gheorghe Papuc, Cătălin Dobrinescu (MINAC); Mihai Ionescu (MA Mangalia) (n-a participat la săpături) și Robert Constantin (MA Mangalia); Severus Ionescu (Craiova) și Stan Stoica (București); Nelu Zugravu (FII) (n-a participat la săpături); Margareta Arsenescu (FIB); studenții Matei-Popescu Florian, Mereuță Amalia, Ghemuț Florentina, Milan Marcela, Botez Valentin, Dabâca Mircea, Ispas Dana, Toma Natalia, Bojică Cătălin, Pavel Cătălin, Nicolescu Monica, Pănoiu Andrei, Enulescu Iuliana (FIB)

Fonduri: FIB, IAB, MINAC, IAIA Cluj.

Alte cercetări în zonă: cercetări periegetice; pe curtea T. 13-14 blocuri revăzute și curățate de S. Ionescu; verificări metrice de incintă.

Sector Basilica D

Alexandru Barnea și studenții

Continuarea săpăturilor la basilica D și în zona înconjurătoare a urmărit limpezirea în plan stratigrafic a raportului dintre ruinele basilicii vizibile astăzi cu fazele ei și construcțiile anterioare. Au fost reluate și adâncite S. 1 și S. 11A și B, fiecare, la câte (respectiv) 4,30 și 8,30 m de la absidă, pe ax, spre E. În această zonă, urme de instalație probabil cu hypocaust, anterioară basilicii. Înregistrare grafică a profilurilor din S. 1 sud. În S. 11A s-a cercetat latura de E a edificiului dispărut cel mai târziu între sfârșitul secolului IV și începutul secolului următor, mai exact marele edificiu în care a fost construită basilica D.

Sector Platou E de cetate

Alexandru Barnea, Margareta Arsenescu, Robert Constantin și studenți

A fost avută în vedere continuarea săpăturilor în secțiunea nr. 4 (S. 4) orientată SE - NV. În acest sens, au fost continuate cercetările în carourile nr. 1 și 2, în care se identificaseră complexe de locuire suprapuse încadrate cronologic în secolele IV - III a.Chr., ajungându-se până la adâncimea de - 1,75 m.

Materialul ceramic, alcătuit din fragmente de vase getice, lucrate cu mâna, , dar și ceramică elenistică, încadrat din punct de vedere cronologic în secolele IV - III a.Chr. și vatra descoperită la adâncimea de - 0,95 m aparțin aceleiași complex de locuire 17, identificat anterior.

Sector A, zona de nord a cetății Nord

Ioana Bogdan-Cătănicu

Cu un fond de cercetare de 1,5 milioane, în condițiile în care ora de lucru era de 2647 lei și după un an de întrerupere a cercetărilor tot din pricina lipsei de fonduri, în campania din toamna anului 1999 am evacuat dărâmătura care a blocat o poartă de mici dimensiuni pe latura de nord a incintei. Deja în raportul publicat în *Cronica cercetărilor arheologice din campania 1997 (2)* am presupus că s-ar putea să existe în zona cercetată prin secțiunea S. IIIA o poternă. Prin cercetarea efectuată am constatat că acolo unde am presupus că există poterna, embletonul zidului de incintă a fost întrerupt, până la nivelul de călcare al strădelei din secolul VI, care continua să funcționeze pe traseul lui *cardo maximus*. Natura dărâmăturii pe care am evacuat-o nu permite ipoteza vreunei blocări a porții într-un moment final al vieții în cetate.

Reamintim că în campania anterioară am evidențiat existența unor edificii adosate incintei, care lasă culoare înguste pentru circulație spre turnul T. 4 și spre această poartă; *cardo maximus* în această fază este redus la dimensiunile unei strădele cu o lățime de 3,5 m.

Deocamdată putem afirma cu certitudine că poarta a fost distrusă cel puțin până la acest nivel la care am oprit cercetarea, fiind extrase blocurile de parament, așa cum s-a putut constata că s-a întâmplat și pe zidul de incintă și la turnul T. 4. Este vorba de demantelarea sistematică a incintei în evul mediu timpuriu.

Se poate presupune în acest moment al cercetării că poarta avea o șicană a cărei existență se schițează în interior, pe latura de V, unde se păstrează câteva blocuri de parament care fac un unghi spre S.

Pentru a încheia cercetarea și a cunoaște aspectul porții în etapa finală de existență a fortificației urbane de la Adamclisi, va trebui să ne extindem cercetarea și la fazele anterioare; suntem înclinați să credem că s-a păstrat în linii mari planul din momentul construirii, după toate probabilitățile deja în secolul IV, după schimbarea proiectului din faza B a incintei. Lățimea porții este de cca. 2 m.

Existența porții de N a fost presupusă de noi pentru faza municipiului Tropaeum Traiani și am început cercetările la turnul T. 4 tocmai pentru a cerceta această ipoteză. Poarta de N a fost căutată și prin multiplele secțiuni care s-au practicat în vecinătatea turnului T. 4, fără să fi fost finalizate cercetările. Atâta timp cât nu fusese descoperită poarta din faza târzie am presupus că aceasta n-a existat în epoca constantiniană, mergând pe linia cercetărilor lui Gr. Tocilescu și P. Nicorescu. Din momentul în care am descoperit existența unei porți până în ultima fază a cetății, va trebui să ne orientăm cercetările în exteriorul incintei; cercetările viitoare își propun scopul de a descoperi eventualele structuri exterioare ale porții; totodată, deoarece în interiorul turnului T. 4 am descoperit fundația unui turn din faza B, va trebui să controlăm și eventualitatea existenței unor turnuri semicirculare ieșinde, pentru faza B, adică cea de sfârșitul secolului III p.Chr., a unei porți pe latura de N. În ceea ce privește poarta municipiului Tropaeum Traiani, faza traiană a unei porți, aceasta poate să se fi aflat mai în interiorul platoului, deoarece cercetările din ultimii ani au impus observația că odată cu trasarea incintei mărite, de la sfârșitul

secolului III, aceasta a fost construită la marginea exterioară a platoului, folosindu-se panta naturală a acestuia ca *agger*.

După cum se vede, cercetarea din sectorul de N al incintei este de un deosebit interes și cu implicații deosebite în lămurirea definitivă a unor aspecte ale istoriei fortificațiilor și a istoriei centrului urban de la Adamclisi.

Sector D

Gheorghe Papuc, Cătălin Dobrinescu

Reluarea cercetărilor pe *via forensis*, după o întrerupere de mai mulți ani. Scopul acestor săpături este acela de a dezveli încă un tronson al străzii, precum și edificiile aflate de o parte și de alta a acesteia, încercând să se obțină o imagine de ansamblu asupra sistemului stradal și a complexelor de locuire târzie. Au fost trasate două carouri de 4 x 4 m (cas. 1 și cas. 2) la cca. 50 m S de colțul de SE al *basilicii forensis* și la cca. 1 m S de ultimul sondaj (Ds. 11).

Dată fiind anvergura mică a săpăturii, singura precizare pe care o putem face deocamdată este următoarea: în ultimii ani de locuire a cetății accesul pe această stradă era probabil strict pietonal.

3. Aiud, jud. Alba**Punct: Cetățuia**

Cod sit: 1222.04

Horia Ciugudean, responsabil; A. Gligor, D. Ciugudean (MNUAI), Sabin A. Luca (ULB Sibiu), A. Spânu (IICSU Sibiu), P. Scrobotă (MI Aiud)

Cercetările din luna august 1999 au reprezentat reluarea săpăturilor cu caracter sistematic în așezarea de tip pseudo-tell din punctul numit „Cetățuia”, unde fuseseră efectuate anterior mai multe campanii cu caracter de salvare, având în vedere că așezarea era afectată atât de lucrările unei cariere de pietriș pe latura vestică, cât și de eroziunea apelor Mureșului, pe latura sud-estică. Campania din 1999, precedată de o ridicare topografică a întregii zone, a vizat executarea unei secțiuni magistrale orientate E - V, pe axul lung al movilei, aceasta neputând fi însă săpată decât pe o lungime de 20 m, datorită nerecoltării la timp a culturilor agricole.

Stratigrafia: Pe întreaga lungime a secțiunii s-a constatat existența a trei straturi, reprezentate de humusul situat între 0 / - 0,35 (- 0,40) m, urmat de un sol castaniu între - 0,35 (0,40) m / - 0,60 m, sub care apare solul virgin, reprezentat printr-o depunere argilooasă. Datorită lucrărilor agricole intense, depunerile arheologice au fost puternic afectate, materialele aparținând unor epoci diferite apărând amestecate în stratul de humus. S-au păstrat în schimb excelent mai multe locuințe și gropi care se adâncesc în solul viu, umplutura lor de culoare mai închisă permițând ușor delimitarea conturului în plan orizontal.

Complexele: În secțiunea I/1999 au fost surprinse un număr de 5 complexe, constând dintr-o locuință Basarabi, o groapă aparținând bronzului timpuriu, o alta din faza a III-a a culturii Coțofeni, o groapă (probabil rituală) aparținând culturii

Wietenberg, care era tăiată parțial de un bordei din secolul VIII p.Chr. Vom descrie succint complexele cercetate și principalele materiale arheologice descoperite:

a) Locuința Basarabi a fost dezvelită în întregime, prin deschiderea unei case cu dimensiunile de 5 x 4,50 m, constatăndu-se că aceasta avea o formă rectangulară, cu lungimea de cca. 5,25 m și lățimea de 3,40 m. A fost descoperită o mare cantitate de ceramică, atât în stare fragmentară cât și întregibilă, care aparține fazei clasice (II) a culturii Basarabi. Se pare că locuința a fost abandonată și transformată în groapă menajeră, având în vedere extrem de bogatul material osteologic, la care se mai adaugă fragmentele de rășnițe.

b) Groapa aparținând bronzului timpuriu a fost surprinsă lângă peretele vestic al casei deschise pentru dezvelirea locuinței Basarabi, care o suprapunea parțial. Ea nu a fost goltă decât parțial, urmând a fi cercetată integral în campania viitoare. Puținul material ceramic recoltat este însă extern de caracteristic pentru etapa BT I din Transilvania, renarându-se o strachină de tip „Trichterrandschüssel” și o bucă cu manșetă alveolată.

c) Groapa Coțofeni, de formă ovală, n-a fost dezvelită integral, lățimea sa maximă surprinsă în secțiune fiind de 1,30 m, iar adâncimea de - 0,94 m de la nivelul actual al solului. Materialul ceramic, în majoritate fragmentar, cuprinde forme și ornamente specifice debutului fazei Coțofeni III, în plus fiind descoperită o scoică de râu perforată și o sulă din os. Din umplutura gropii provin și câteva fragmente ceramice neolitice, care pot fi atribuite culturii Vinča A.

d) Groapa Wietenberg, surprinsă doar parțial în secțiune, a fost ulterior dezvelită integral prin deschiderea în peretele nordic a unei case cu dimensiunile de 2 x 3,50 m. Groapa are gura ovală (1,90 x 1,80 m), în secțiune verticală având formă de clopot, fundul său fiind situat la - 1,40 m de la nivelul actual al solului. În partea inferioară a gropii a fost găsit un vas spart în câteva fragmente, jumătatea dinspre fund fiind depusă pe fundul gropii. Atât vasul respectiv, cât și alte câteva fragmente din umplutură sunt caracteristice fazei a II-a a culturii Wietenberg. Spargerea vasului și depunerea fragmentelor sale în groapă par să indice o destinație rituală pentru complexul respectiv.

e) Locuința din secolul VIII p.Chr. a fost dezvelită parțial cu ocazia săpării casei pentru cercetarea gropii Wietenberg. Ea este de tip semi-bordei, de formă rectangulară, podeaua fiind firmată dintr-un strat de lut bătut. În colțul de NV se afla un cuptor de tip pietrar, printre bolovanii prăbușiți fiind descoperit un vas-borcan spart, decorat cu benzi de linii indize în val și orizontale.

Fentru campania anului viitor ne propunem să continuăm săvârșirea secțiunii magistrale, precum și dezvelirea complexelor care n-au putut fi cercetate integral în 1999.

4. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: *Castrul roman Apulum (Porta principalis dextra)*

Cod sit: 1026.01

Vasile Moga, Matei Drîmbărean (MNUAI)

Cercetările arheologice la obiectivul „poarta de S a castrului

roman” au constat, în principal, din prelungirea înspre E a suprafeței inițiale (ocupată de intrarea antică) în vederea decopertării laturii de E a turnului (T. II) porții romane, precum și evidențierea intervențiilor din evul mediu și epoca modernă.

O mică secțiune de control (2,5 x 1 m), trasată în exteriorul laturii de V a aceleiași bastion de flancare a constatat prezența agger-ului în care au fost „implantate” bastioanele din faza de piatră a castrului. Tot cu acest prilej a apărut între bastion și pilonul median o lentilă de pietriș care provine cu siguranță de la drumul (*via principalis*) ce unea poarta cu interiorul fortificației.

În cursul lunii iulie, o echipă formată din arhitecții Anișoara Sion (șeful proiectului), Gheorghe Sion și ing. topo. C-tin Mehedinteanu, de la Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național a început întocmirea proiectului de restaurare, consolidare și punere în valoare a porții de S a castrului de la Apulum.

5. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: *Colonia Aurelia Apulensis - Apulum I*

Cod sit: 1026.02

Vasile Moga, Matei Drîmbărean (MNUAI)

În cursul lunii iulie 1999, ca urmare a adreselor D.M.I. nr. 319/26.03.1999; 1058/27.04.1999; 2451/02.06.1999, au fost efectuate săpături de salvare pe terenurile d-lor Codrean Vasile, Podaru Iacob și Haplea Viorel, situate în zona de NE a orașului roman. Cercetările au fost efectuate pe amplasamentele viitoarelor construcții, respectându-se condițiile stabilite prin P.U.G. Alba Iulia, avizat în ședința Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice din 28.10.1999.

Săpăturile arheologice executate pe terenurile d-lor Podaru Iacob (str. Gemenilor nr. 36) și Haplea Viorel (str. Gemenilor nr. 42) au pus în evidență cantități importante de materiale de construcții (cărămizi, olane, tencuială, piatră) aflate în poziție secundară (umplutură), aparținând unor edificii romane dezafectate sistematic începând cu perioada postromană.

Pe terenul d-lui Codrean Vasile (str. Gemenilor nr. 46) au fost trasate două secțiuni: S. I - 46 x 2 m; S. II - 46 x 2 m, orientate pe direcția E - V, având între ele o distanță de 2 m. La extremitatea de E a secțiunilor a fost deschisă o suprafață, notată C, având dimensiunile 7,80 x 6 m. Cercetările au evidențiat existența unui edificiu (*villa urbana*) situat în zona nord-estică intramurană a coloniei *Aurelia Apulensis*. Conform situației stratigrafice au fost depistate patru niveluri de locuire. De remarcat existența unui drum de acces (*decumanus*) ce delimita edificiile (*insulae*). S-a observat că demantelarea zidurilor, având drept scop refolosirea materialului tegular, s-a extins și la nivelul substructurilor. În S. II a fost descoperită o varniță, dovedind astfel distrugerile sistematice care vizau reutilizarea marmurei aflate în edificiile romane. Dezvelirea suprafeței C a pus în evidență existența *in situ* a unor încăperi aparținând edificiului surprins în S. I și S. II. Pardoseala este executată în tehnica *coccio pesto*; zidurile, din cărămidă, se păstrează în elevație până la 0,6 m. Ceramica aparține olăriei provinciale romane. Piese metalice (cuie, piroane, scoabe)

aparțin elementelor de rezistență ale construcțiilor. Materialul tegular utilizat aparține atelierelor ceramice civile de la Apulum.

Conform avizului D.M.I. nr. 689/1999 pentru suprafața C a fost realizat un proiect de conservare-restaurare.

6. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Sanctuarul lui Liber Pater

Cod sit: 1026.02

dr. Alexandru Diaconescu (UBB Cluj), dr. Ian Haynes (Birkbeck College, University of London), dr. Alfred Schäfer (Winckelmann Institut, Humboldt Universität zu Berlin)

Cercetările la sanctuarul zeului vegetației au continuat și în anul 1999, desfășurându-se între 11 august și 15 septembrie. Au mai participat, ca asistenți de săpătură, Claudia Melisch (Berlin), Frederike Hammer și Jamie Sewel (Londra), precum și Doru Bogdan (Cluj). Acest șantier școală internațional a fost organizat cu concursul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și a Muzeului Unirii din aceeași localitate. Dintre specialiștii prezenți sunt de amintit: fizicianul Bill MacCann (georadar și arheomagnetism), topograful V. Bărbuț și D. Lees, ceramologii dr. R. Symonds, V. Rusu-Bolindeț, M. Fiedler și F. Pemberton, precum și paleobotanista B. Zach.

Săpătura anterioară a fost extinsă spre E, dezvelindu-se o suprafață de 20 x 13 m (caroul E). A fost astfel cuprinsă în arealul cercetat toată partea răsăriteană a sanctuarului, care are aspectul unei curți. După îndepărtarea stratului de depuneri aluvionare ale Mureșului și Ampoiului (de circa 30 cm grosime), a fost dezvelit nivelul de dărâmare al acoperișului clădirii. Fragmente tegulare compacte erau răspândite pe toată suprafața de 260 mp, dar spre deosebire de zona vestică (cercetată în anii 1989-1992), unde tegulele și olanele erau în cea mai mare parte întregi, în caroul nou deschis ele erau sfărâmate, ca și cum un strat odată compact ar fi fost ulterior deranjat. Cantitatea mare de material tegular ne arată că și aici inițial se prăbușise întregul acoperiș, fără ca cineva să mai recupereze vreo parte din țigle. În interstițiile dintre fragmentele tegulare a pătruns același strat aluvionar, alcătuit dintr-o argilă prăfoasă ocru-gri, care acoperă întreaga zonă. Acest context amestecat se întinde și peste șanțurile de scoatere a zidurilor. În anul 1992 am descoperit în zona centrală a aceleiași *colonia Aurelia Apulensis*, în stratul de demolare a zidurilor romane, o pertuizană de secolele XVI - XVII. Cum începuturile inundațiilor pot fi plasate în aceeași perioadă, avem indicii suficiente pentru a data momentul scoaterii zidurilor cam pe atunci. După aceea, în secolele XVIII - XIX, zona a fost folosită ca pășune comună. Probabil că deranjarea stratului de tegule s-a produs în prima parte a acestei perioade (secolele XVII - XVIII), când pământul moale a fost călcat de vite. Ulterior, depunerea aluvionară sporind, stratul cu material tegular nu a mai fost afectat. Cu excepția unor gropi în formă de pânne, între momentul prăbușirii acoperișului și cel al scoaterii zidurilor, nu s-a observat nici o urmă de activitate umană pe acest sit. Sub stratul de tegule a apărut o depunere de 0,03 - 0,05 m cu numeroase fragmente

ceramice provenind de la șarjele cuptoarelor din zonă. Săpăturile anterioare au stabilit că aceste cuptoare au fost implantate după abandonarea și distrugerea sanctuarului, în epoca postaugustină. Până acum analiza ceramică indică o datare în secolul IV, materialul semănând bine cu cel din timpul provinciei, dar prezentând și o serie de trăsături specifice unei perioade mai târzii: amforete cu picior, din secolele III - IV, opaiț lucrat la roată (imitație după cele glazurate de secol IV), cupă-pocal cu analogii în secolele V - VI (dar despre care trebuie să presupunem că putea să apară mai devreme).

Nivelul curții sanctuarului a fost atins numai pe alocuri și cercetarea va fi continuată în anul viitor.

Conform celor stabilite anterior, acesta a fost construit în epoca Severilor și a funcționat în cursul secolului III. Dintre materialele arheologice descoperite merită amintit un fragment de placă votivă de marmură în curs de prelucrare, mai multe opaițe și 9 monede (două de la Traian, una de la Çaracalla, una de la Elagabal, două de la Severus Alexander și trei de la Filip Arabul - determinare Cr. Gazdac, Oxford).

În campania 1999 am putut preciza aspectul unor ziduri, cum este cel orientat N - S și care servea la despărțirea unui spațiu din colțul nord-estic de restul curții. Pe o temelie de pietriș cu ceva bolovani de râu se găseau două - trei rânduri de cărămizi mari (0,24 x 0,22 m), peste care urma probabil elevația alcătuită din asize alternate de piatră și cărămidă. La E de curtea sanctuarului a mai apărut un zid N - S, alcătuit din mai multe asize de cărămidă prinsă cu mortar, dar fără o temelie propriu-zisă. Și mai la E de acesta, în zona drumului (*cardo*) care trecea prin fața sanctuarului, au fost descoperite mai multe fragmente de fusuri lise de colonete din calcar, provenind poate de la porticul din fața sanctuarului.

7. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Necropola medievală Alba Iulia - Str. arhim. Iuliu Hossu (fostă Brândușei)

Cod sit: 1026.09

Aurel Dragotă, Sever D. Brânda (MNUAI)

Săpăturile de salvare efectuate în necropola medieval-timpurie s-au desfășurat în perioada iunie - iulie 1999 pe proprietatea d-lui Tiberiu Groza (Fișă cadastrală 28969), fiind în strânsă conexiune cu perimetrul ce urma să fie afectat de locuința familială. Astfel, pentru cercetarea integrală a amplasamentului, s-a impus deschiderea unei suprafețe - S = 17,60 x 8,90 x 14,90 x 9,58 m, la care s-au adăugat trei case - C. 1 = 1,20 x 1,20 m, C. 2 = 2,00 x 0,70 m și C. 3 = 1,00 x 1,10 x 2,40 m.

Secvența stratigrafică surprinsă cu acest prilej, a fost următoarea: 0,00 / - 0,20 m - strat vegetal; - 0,20 / - 0,52 m - strat de culoare brun-negricioasă, caracterizat prin prezența blocurilor de calcar sau a pietrelor informe care acoperă unele morminte; - 0,52 / - 1,23 m - strat steril de culoare cafenie, lutos, în care s-au săpat gropile defuncțiilor.

Cele 23 de morminte dezvelite au fost de înhumăție, cea mai bună conservare constatându-se în cazul celor de adulți sau la cele aflate în gropi săpate la adâncimi mai mari. În general, defuncții au fost înhumați în gropi dreptunghiulare

cu colțurile rotunjite, săpate în lutul cafeniu la adâncimi diferite, cuprinse între - 0,61 și - 1,23 m. Uneori, săparea gropii mormântului s-a produs încă din stratul brun-negricios, mai exact de la baza lui, neintrând foarte mult în stratul lutos. O parte destul de consistentă dintre morminte, au fost acoperite cu piatră și blocuri de calcar romane refolosite, în unele situații fasonate și de dimensiuni apreciabile. Am putut remarca în cazul unor schelete, bordarea cu bucăți de calcar și piatră, în zona calotei, umărului sau membrilor inferioare, scopul acestora fiind după toate aparențele unul de protecție. S-a constatat de asemenea, prezența în cazul anumitor morminte, a unor lentile de arsură. Orientarea defunțiilor a fost preponderent NE - SV sau SV - NE, existând însă și schelete orientate pe axul E - V și invers. Poziția membrilor superioare este destul de variată: ambele dispuse pe lângă corp, alteori una depusă pe bazin sau torace și cealaltă aflată în prelungirea corpului sau ambele împreunate pe torace.

Materialul arheologic prelevat din acest segment al necropolei constă din piese de metal și vase borcan sau doar din fragmente ceramice. Obiectele din metal sunt destul de diverse și reprezintă în ansamblu piese de podoabă, confecționate din argint sau bronz (brățară, buton, inel cu chaton și inele de buclă). Vasul borcan, având dimensiuni reduse, a fost depus întotdeauna într-un singur exemplar, în trei regiuni anatomice bine precizate: dreapta calotei craniene, bazin sau lângă tibie.

Factura materialului arheologic, detaliile de ritual, la care se adaugă posibilele raporturi de contemporaneitate cu alte necropole din spațiul intracarpatic, ne determină să admitem că cimitirul a fost folosit în decursul secolului al X-lea.

8. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Calea Moșilor

Cod sit: 1026.08

Aurel Dragotă, Constantin Inel (MNUAI).

În perioada 10 mai - 10 iunie 1999, s-au efectuat săpături arheologice de salvare în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului situat pe str. Calea Moșilor F.N., aflat în proprietatea d-lui Voican Ioan. Pentru investigarea amplasamentului s-au trasat două secțiuni: S. 1 = 18 x 2 x - 2,95 m și S. 2 = 18 x 2 x - 3,25 m, orientate pe axul N - S, între ele rămânând un martor de 3,40 m.

S. 1 a pus în lumină o locuință semiadâncită (carourile 5 - 6, -1,44 m), în care intrarea se făcea după toate aparențele din direcția S. Pe latura vestică a locuinței, s-a remarcat o peliculă ce arsură, destul de uniformă ca grosime (0,15 - 0,20 m), sub care se afla sterilul arheologic. Inventarul arheologic prelevat a constatat din piese de factură romană, respectiv vase ceramice, lucerne și piese de os cu urme de prelucrare. Un alt aspect demn de remarcat ar fi un edificiu din care s-au surprins două laturi, realizate din cărămidă și piatră lețată cu lut, ce se închid în profilul vestic. Din interiorul acestuia, au ieșit la iveală o gamă diversă de materiale arheologice, între care recipiente din sticlă, unelte din os, cărămizi romane cu ștampila LEG XIII GEM, la care se adaugă și cahle fragmentare de secolele XVI - XVII.

În S. 2 s-a depistat un bordei roman - B. 1 (carourile 5 - 7, - 3,25 m), cu mai multe nivele succesive de locuire, din care nu au lipsit piese de os și metal, lucerne, ceramică sau fragmente de sticlă cu decor. În final, precizăm că într-o groapă menajeră - G. 3 (caroul 9 - 2,80 m) s-a descoperit o monedă de la Marcus Aurelius.

9. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Orașul roman Apulum II - str. Dealul Furcilor, fișa cadastrală 28635, 28636

Cod sit: 1026.07

Radu Ciobanu, Adrian Gligor (MNUAI)

În prima jumătate a lunii august 1999, au fost efectuate săpături arheologice pentru descărcare de sarcină istorică pe terenul situat pe str. „Dealul Furcilor” f.n. din Alba Iulia, proprietar dl. Valer Retegan.

Perimetrul cercetat se situează la aproximativ 50 m E de monumentul ridicat în memoria răscoalei lui Horea și în apropiere au mai fost puse în evidență vestigiile aparținând orașului roman constituit lângă castrul *Legiunii a XIII-a Gemina*. Prin săpăturile de față am urmărit în special completarea planimetriei unui complex termal de mici dimensiuni descoperit anterior pe un teren învecinat (proprietar dl. Nedeluș).

Din păcate cele două secțiuni arheologice deschise acum, de 10 x 2 m, dispuse pe direcția N - S, nu au pus în evidență nici un element important al complexului în chestiune. În cadrul primei secțiuni au fost degajate vestigiile a două locuințe semiadâncite și un zid transversal aparținând unui edificiu distrus, toate de epocă romană, afectate pe de o parte de reamenajări medievale, dar și de lucrări agricole moderne. Aspectul cel mai interesant pus în evidență de această primă secțiune îl constituie o groapă menajeră din care au fost recuperate câteva fragmente de stuc, aparținând complexului termal evocat, însă într-o avansată stare de degradare datorită umidității solului. Ca material arheologic au fost descoperite și de această dată fragmente ceramice de uz comun, un fragment dintr-un obiect de bronz, probabil o aplică, precum și resturi de oase de animale, inventar caracteristic pentru complexe de acest tip. În cadrul celei de-a doua secțiuni a fost pusă în evidență doar o locuință semiadâncită cu același tip de inventar, ai cărei pereți erau căptușiți cu un strat subțire de var. O parte destul de însemnată a perimetrului cercetat fusese afectată deja de amplasarea unui șanț modern, orientat N - S, care a distrus vestigiile de epocă romană și medievală. Din stratul de dărâmături a fost recuperat un mic fragment dintr-o statueta de bronz, probabil un picior de grifon, alături de ceramică romană de uz comun.

Având în vedere lipsa unor vestigii arheologice importante, nu se pune problema unor lucrări de conservare.

Punct: Orașul roman Apulum II - str. Dealul Furcilor, fișa cadastrală 28717

Radu Ciobanu, Adrian Gligor (MNUAI)

În a doua jumătate a lunii august 1999 au fost efectuate săpături arheologice pentru descărcare de sarcină istorică pe terenul aparținând S.C. „Istrate F. Portex Apulum” S.R.L. situat pe str. Dealul Furcilor din Alba Iulia. Perimetrul în chestiune cuprinde o suprafață de aproximativ 27 x 12 m pe care au fost executate două secțiuni de 16 x 1 m, respectiv 11 x 1 m. A fost pusă în evidență aici o parte dintr-o locuință romană ale cărei ziduri, alcătuite din piatră de râu și mortar, fuseseră dislocate aproape în întregime probabil în perioada evului mediu. Materialele arheologice, în general ceramică de uz comun, nu prezintă elemente precise de datare, însă pe baza analogiilor cunoscute în zonă se poate presupune că vestigiile degajate acum aparțin secolului al III-lea p.Chr. Locuința în chestiune avea cel puțin cinci încăperi, iar zidurile acestora mai păstrau doar o singură asiză. Orientarea complexului era riguros identică cu cea a edificiilor romane cercetate până acum în vecinătatea perimetrului menționat.

Având în vedere starea foarte precară în care se aflau vestigiile degajate, nu se pune problema unor lucrări de conservare – restaurare a acestora.

Punct: Orașul roman Apulum II - str. Dealul Furcilor, fișa cadastrală 28819

Radu Ciobanu (MNUAI)

În luna iunie a anului 1999 au fost efectuate săpături arheologice pentru descărcare de sarcină istorică pe terenul aflat în proprietatea d-lui Silviu Bian. Terenul în chestiune se află în apropiere de extremitatea sud-estică a limitei presupuse a orașului roman aflat în imediata vecinătate a castrului *Legiunii a XIII-a Gemina*. Urmele de locuire reperate în acest perimetru sunt din ce în ce mai rare, iar materialele arheologice descoperite nu prezintă un interes deosebit. Este vorba de o monedă de bronz, parțial deteriorată, un mic fragment de opaiț și câteva fragmente de amforă ce nu pot oferi elemente precise de datare întrucât au fost recuperate dintr-o groapă menajeră din perioada medievală. Ca vestigii reperate *in situ* se poate aminti doar zidul unei locuințe romane, distrusă aproape în întregime, ce suprapune parțial traseul unei străzi, afectată de o groapă menajeră medievală. Ceea ce aduce în plus cercetarea de față, în raport cu documentația arheologică anterioară, este doar conturarea unei posibile limite a așezării romane în perimetrul investigat acum.

Din păcate, având în vedere absența unor repere clare, nu se poate încă preciza dacă așezarea romană avea o incintă în acest perimetru, sau dacă locuința ale cărei urme le-am reperat se situa *extra muros*. Orientarea zidurilor locuinței, parțial dislocate, precum și structura stratigrafică generală a terenului își găsesc analogii valabile în întreaga zonă a Dealului Furcilor.

Punct: Orașul roman Apulum II - str. Dealul Furcilor, fișa cadastrală 29051

Radu Ciobanu, Adrian Gligor (MNUAI)

În luna septembrie 1999 au fost efectuate săpături arheologice pentru descărcare de sarcină istorică pe terenul aparținând d-lui Ioan Dregheci, str. Izvorului f. n., situat în vecinătatea S.C. „Apulum” S.A. A fost executată o secțiune de 10 x 2 m, completată ulterior cu o casetă de 2 x 1 m. În acest perimetru se presupunea existența unei necropole romane, cercetată între anii 1960 - 1975, însă aceasta se află de fapt la aproximativ 800 - 900 m. E de terenul în chestiune.

Din săpătura efectuată acum nu a rezultat absolut nici o urmă de morminte, ci doar conturul unei gropi aparținând unei locuințe semiadâncite, acoperită cu o platformă de piatră și cărămidă, constituind probabil urmele unei pardoseli ulterioare pentru o altă locuință, care se continua pe terenul unei alte proprietăți. Pentru epuizarea elementelor furnizate de cercetarea aceasta a fost degajată și platforma în cauză, pe terenul învecinat însă materialele recuperate sunt foarte modeste și puține. În afară de aceste urme de locuire, aparținând epocii romane, terenul este steril din punct de vedere arheologic.

Având în vedere situația existentă nu se pune problema conservării *in situ* a vreunor vestigii.

10. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Cod sit: 60954.01

Adrian Rădulescu, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu, Lucian Arsenie (MINAC), Nicolae Georgescu (MA Mangalia)

Campania arheologică de la Albești a avut ca obiective cercetarea zonei de NV a așezării și surprinderea, în spațiul exterior incintelor, a unor sisteme auxiliare de apărare.

În zona vizată a fost surprinsă continuarea incintei I pe latura de V a platoului. Incinta apare bine marcată pe o lungime de 7,80 m, lățimea ei pe această latură este de 1,25 m. Urmând aceeași orientare, incinta a II-a este alipită primei fortificații. Construcțiile secundare - ziduri ale unor compartimentări din exteriorul cetății și pavaje - sunt în măsură să ofere o secvență cronologică coerentă. Un element nou din punct de vedere constructiv este anexa alipită incintei a II-a și care a funcționat, probabil, ca un element de sprijin, spre interior, al acesteia.

Două secțiuni perpendiculare pe laturile de V (S. I) și E (S. II) ale incintei au verificat spațiul exterior al fortului. Secțiunea I (12 x 5 m) are cca. 90% din suprafață acoperită de stâncă; în aceste condiții nu a fost posibilă, cel puțin pe lungimea cercetată, amenajarea unui sistem de apărare constând din șanț sau val de pământ.

Secțiunea II (12 x 2 m) a surprins o albiere semicirculară ce poate marca traseul șanțului antic de apărare. Punctul maxim al albiei apare la 8,10 m de zidul de incintă; pe verticală,

adâncimea maximă a șanțului este de - 6,70 m. A fost observat și un val de pământ de dimensiuni mijlocii, rezultat din săparea șanțului de apărare. Întrucât raportările care pot fi deocamdată operate se referă la incinta a II-a, punem în legătură amenajarea auxiliară defensivă din șanț și val cu această incintă.

11. Albiș, com. Cernat, jud. Covasna

Punct: Grădina lui Csiszér (Csiszér kert)

Cod sit: 64210.01

Székely Zsolt (IRT), Bordi Zs. Lóránd (Muzeul Național Secuiesc)

În cursul campaniei de săpături arheologice din vara anului 1998, colectivul Muzeului Național Secuiesc, condus de Bordi Zs. Lóránd, a efectuat cercetări cu caracter de salvare la biserica reformată din Albiș (com. Cernat), jud. Covasna. Cu această ocazie au făcut și o perieghză arheologică pe raza localității. În locul denumit „Grădina lui Csiszér” („Csiszér kert”), cu ocazia efectuării a unor lucrări de excavație, s-a descoperit o mare așezare arheologică, cu un bogat material ceramic, aparținând diferitelor culturi. Pământul scos din mal a fost împrăștiat pe întreg teritoriul satului. Astfel ceramica colecționată provine din aceeași așezare, dar a fost strânsă din mai multe locuri de pe raza localității, unde a ajuns acest pământ ca umplutură.

Această așezare a figurat ca obiectiv de cercetare în planul Institutului Român de Tracologie, însă din cauza lipsei de fonduri materiale, nu s-a putut săpa. Perieghza arheologică a fost însă continuată.

Așezarea se află la cca. 600 m NE de biserica reformată, la poalele unui deal și prezintă un profil gros de 4,5 m, în cadrul căruia se pot distinge mai multe nivele de locuire, urme de gropi și de locuințe.

Pe baza materialului ceramic recoltat, din punct de vedere cultural se pot distinge: câteva fragmente caracteristice pentru cultura Criș - Starčevo, puține fragmente aparținătoare culturii ceramicii liniare și câteva piese aparținând culturii Coțofeni. Materialul aparținând bronzului timpuriu este neconcludent, după care urmează un bogat material ceramic al culturii Wietenberg. Câteva fragmente ceramice ne indică prezența hallstattiană, iar unele fragmente aparțin Latène-ului clasic. Au mai fost recoltate și câteva fragmente de factură romană, urmate de unele piese caracteristice pentru secolele IV - V p.Chr., iar restul materialului ceramic aparține evului mediu timpuriu, secolele XII - XIII. După procentaj, marea majoritate a acestui material, cca. 75-80% aparține epocii bronzului mijlociu, cultura Wietenberg, iar restul de 20-25% celorlalte culturi.

Materialul ceramic din epoca bronzului, cultura Wietenberg, după compoziția pastei și a tehnicii de ardere, poate fi împărțit în două mari categorii:

A. Ceramică grosieră, confecționată dintr-o pastă superficial frământată, având ca degresant nisip cu bobul mare sau pietriș, iar suprafața pereților zgrunțuroasă și aspră la pipăit. În funcție de ardere, culoarea ceramicii variază de la cărămiziu-marونیu spre marونیu-roșcat sau brun-cenușiu.

B. Ceramică fină este îngrijit lucrată, dintr-o pastă bine frământată, având ca degresant nisipul fin. În funcție de ardere, are o gamă variată de culori: galben-cărămiziu, brun-deschis, brun-gri, negru, gri-închis. Unele fragmente poartă urme de ardere secundară. Marea majoritate a ceramicii fine are suprafața netezită și a fost acoperită cu slip de culoare marونیu-negricioasă sau neagră. Ceramică neagră este lustruită.

Datorită faptului că acest material ceramic este destul de fragmentar numai în unele cazuri s-a putut reconstitui forma vaselor. Se pot identifica următoarele tipuri de vase:

1. Vase de mărime mijlocie, confecționate din pastă grosieră, cu pereți drepți, gât cilindric și cu torți tubulare trase din buză sau pe umăr.

2. Oale cu buza dreaptă, corpul arcuit, fundul plat, neornamentate, cu două torți în bandă pe umăr și cu proeminențe plate.

3. Vase de dimensiuni mici și mijlocii, cu corpul bombat și profil de aspect bitronconic, cu gura largă și buza ușor trasă în afară.

4. Castroane din pastă zgrunțuroasă, cu corpul tronconic, cu pereții mai mult sau mai puțin arcuți și decorați sumar sub buză.

5. Străchini - vase late și mai scunde decât castroanele, nedepășind înălțimea de 10 - 12 cm. Pot să fie mai multe tipuri. Cele mai frecvente sunt cele cu gât scurt, ușor arcuit spre interior, cu umăr nu prea proeminent și cu corp cu pereții rotunjiți. Un alt tip de strachină face parte din categoria vaselor de dimensiuni medii. Se caracterizează prin gât scurt și aproape cilindric, bine delimitat de umerii proeminenți și bolțiți. Toate sunt decorate pe umeri cu caneluri mai lungi sau mai scurte.

6. Ulcele - sunt vase de dimensiuni mici, fără torți, pântecoase sau plate.

7. Ulcele - scunde și cu diametrul maxim situat în dreptul deschiderii, care de fapt reprezintă o variantă a strachinei, sau a farfuriei. Sunt reprezentate de mai multe fragmente de buză, decorate cu diferite tipuri de benzi. Forme apropiate sunt întâlnite în culturile Coțofeni, Baden, Schneckenberg și Tei.

8. Din categoria vaselor cu buzele lobate a fost descoperit un fragment dintr-o cană și un castron, care probabil a avut patru lobi. Fragmentul este decorat cu un cerc incizat, umplut cu motiv solar și benzi paralele, umplute cu linii incizate în formă de plasă.

9. Au mai fost descoperite trei capace de vase; unul este de formă circulară cu o torțită în partea centrală, celălalt cu o proeminență scurtă, cilindrică și perforată, iar cel de-al treilea este prevăzut pe margine cu câte două orificii, folosite pentru legarea capacului de vas.

10. Un fragment de vas provine probabil de la un vas-cutie, de formă rectangulară, cu pereții nu prea înalți. Are colțul prelungit și terminat cu un buton plat și pereții ornamentați cu V-uri culcate sau „motivul scheletului de pește”.

Pe baza ceramicii prezentate, așezarea de la Albiș se poate încadra în cultura Wietenberg, sfârșitul nivelului II de dezvoltare, după stratigrafia de la Derșida. Este vorba despre o așezare deschisă, de lungă durată, aflată pe o terasă ridicată, cu o serie de elemente din primele faze de dezvoltare a acestei culturi, care se maturizează la sfârșitul

nivelului II Wietenberg.

Considerăm că este absolut necesară deschiderea șanțierului arheologic la acest obiectiv.

(Pl. 1, 2, 3)

12. Ampoița, com. Meteș, jud. Alba

Punct: La Pietri (Pietrele Gomnușei)

Cod sit: 5595.01

Horia Ciugudean, Adrian Gligor (MNUAI); Marius Voinaghi (Cercul „Gemina” Sighetu Marmăției)

Chiar la intrarea în localitatea Ampoița, la N de aceasta, pe versantul stâng al văii, se află trei blocuri din calcar de mari dimensiuni, denumite de localnici „La Pietri” sau „Pietrele Gomnușei”. În jurul acestor stânci se află o așezare intens locuită pe parcursul mai multor epoci. Astfel, în perimetrul imediat învecinat „pietrelor” s-au efectuat cercetări de suprafață, precum și pe prima „piatră”, de altfel singura accesibilă unei ascensiuni libere, cu piciorul, nespecializate. Aici, de pe o mică terasă, de dimensiunile și forma unui balcon, au fost recoltate materiale arheologice aparținând mai multor epoci: eneolitic – orizontul torților pastilate Herculanee II – Cheile Turzii, Coțofeni; epoca bronzului – cultura Wietenberg și un facies local al bronzului târziu; materiale aparținând epocii Latène; evului mediu timpuriu și dezvoltat.

Din păcate, toate materialele arheologice recoltate se aflau amestecate, fiind scurse de pe vârful – destul de plat – al acestei stânci. Credem că este vorba despre o locuire secundară, așezările principale aflându-se la baza stâncilor ce sunt înconjurate de terase ce ofereau condiții optime locuirii.

13. Ampoița, com. Meteș, jud. Alba

Punct: Cheile Ampoiței - Colțul Caprei

Cod sit: 5595.04

Horia Ciugudean, Adrian Gligor (MNUAI); Marius Voinaghi (Cercul „Gemina” Sighetu Marmăției)

Pe versantul drept al Cheilor Ampoiței se află o stâncă proeminentă numită „Colțul Caprei”. Aceasta se termină la bază cu un *abri* de mari dimensiuni, de formă triunghiulară. În urma unor semnalări anterioare ce menționau locuiri preistorice, am decis cercetarea acestui punct. Astfel, au fost executate două sondaje preliminare, de control stratigrafic; primul sondaj, notat Sd. 1/1999 de 5 x 1 m, a fost trasat la extremitatea exterioară a *abri*-ului, chiar la ieșirea din acesta, la „streășina” lui. Cercetarea nu a avut rezultatul scontat, deoarece până la adâncimea de - 0,50 m nu au fost găsite decât bucăți de diferite dimensiuni de calcar, dislocate din peretele și tavanul *abri*-ului sau scurse din interiorul acestuia, neajungându-se la stratul de cultură bănuț. Al doilea sondaj, notat Sd. 2/1999 cu dimensiunile de 5 x 2 m, a fost executat în interiorul *abri*-ului, mergând până în capătul acestuia, în chiar închiderea lui. În acest caz, imediat sub

stratul vegetal, a fost surprins un nivel de cultură cu o grosime ce varia între 0,20 – 0,30 m, deranjat în partea superioară. În cadrul lui, pe o suprafață neuniformă de aproape 2 x 1 m, s-a observat o peliculă de arsură cu o grosime de 0,10 m, rezultatul unui foc întreținut pe parcursul unei mai lungi perioade de timp. În cadrul acestui strat de cultură și în pelicula de arsură au fost descoperite fragmente ceramice aparținând orizontului cu torți pastilate Herculanee II – Cheile Turzii. La adâncimea de - 0,40 m, este atins sterilul geologic format din stâncă nativă.

Suntem astfel în fața unei locuiri eneolitice, care în stadiul actual al cercetărilor, ne indică un adăpost de tip sălaș, ce nu a avut o prea lungă durată de folosire. De asemenea, se certifică încă o dată atracția purtătorilor orizontului cu torți pastilate pentru locuirea cheilor calcaroase, ce le ofereau protecție și adăpost natural. De semnalat faptul că în imediata apropiere a *abri*-ului se află mai multe peșteri, printre care și „Peștera lilieciilor”, de mari dimensiuni.

14. Ampoița, com. Meteș, jud. Alba

Punct: Peret

Cod sit: 5595.03

Horia Ciugudean, Adrian Gligor (MNUAI); Marius Voinaghi (Cercul „Gemina” Sighetu Marmăției)

În zona cimitirului tumular din perioada bronzului timpuriu cercetat în perioada anilor 1978 - 1985, la cca. 200 m spre S de tumulul VII, au fost observați mai mulți bolovani masivi de calcar, al căror vârf depășea nivelul actual al solului cu câțiva centimetri, dispunerea lor semicirculară părănd să indice existența unei structuri artificiale. Pentru precizarea caracterului și destinației acestei amenajări din apropierea cimitirului, în perioada 26 iulie – 8 august 1999 s-au trasat trei secțiuni paralele, orientate E - V, cu dimensiunile de 11 x 2 m. Ele au dus la dezvelirea parțială a unei incinte circulare cu diametrul de cca. 9 m, construită din bolovani de calcar așezați la distanțe variabile unul de celălalt. Cei mai mari bolovani au lungimea de până la 1 m și lățimea de 0,50 - 0,60 m, marea majoritate fiind dispuși în poziție înclinată, cu fața mai plată spre interior. La unii poziția înclinată a fost obținută prin sprijinirea lor pe alți doi bolovani amplasați în spate, în cazul altora partea inferioară a lespezilor a fost îngropată în sol. Zona centrală a incintei a fost acoperită cu un strat de bolovani de dimensiuni reduse, care nu ajungeau însă până la blocurile care marcau marginea ringului. După demontarea patului de bolovani, care era așezat direct peste nivelul antic de călcare, au fost descoperite două zone în care fuseseră depuse oase umane dezmembrate, în prima zonă (M. 1) fiind vorba despre oase de la membrele inferioare, în cel de-al doilea caz (M. 2) de fragmente din craniu și de oasele mâinilor. Plasate excentric, cele două depuneri nu par a reprezenta morminte obișnuite, ci mai degrabă depuneri rituale de oseminte, cu atât mai mult cu cât lângă M. 2 au fost găsite bucățile unui topor de piatră spart în două și o rășniță. De pe nivelul de călcare au mai fost culese rare fragmente ceramice, unele de factură Coțofeni, altele aparținând bronzului timpuriu. De asemenea au fost observați pigmenți de cărbune împrăștiați pe sol în anumite zone, uneori asociați cu suprafețe de lut puternic arse,

indicând probabil anumite practici de purificare prin foc.

Destinația construcției de la Ampoița – „Peret” nu este deocamdată foarte clară, oricum ea nu reprezintă un tumul funerar, așa cum au fost cei cercetați anterior în zonă, ci pare să reprezinte o construcție sacră, destinată unor ceremonii care puteau fi legate de zona funerară din apropiere. Oricum, ea este cea mai veche formă de arhitectură sacră din piatră cunoscută până în prezent pe teritoriul Transilvaniei.

Campania anului viitor va epuiza dezvelirea întregii incinte, inclusiv a părții estice, încercându-se totodată o conservare *in situ* a acestui important monument preistoric.

15. Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara

Punct: Cetățeaua

Cod sit: 87870.01

Adriana Pescaru, responsabil; Mihai Căstăian, Călin Herța (MCDR Deva)

Săpătură de salvare urmare a distrugerilor provocate de către cariera de piatră de la Ardeu, în punctul numit „Cetățeaua”, unde la baza dealului au fost recoltate în urma realizării unui profil stratigrafic în ruptura drumului de acces la carieră materiale arheologice, ceramică aparținând epocii bronzului și celei de a doua vârste a fierului, fiind identificată o locuință dacică, cu vatră de foc, precum și două gropi de provizii dezafectate. Pe platoul dealului a fost investigat un zid de piatră locală legată cu mortar aparținând probabil unei fortificații medievale iar în nivelele inferioare ceramică aparținând culturii Coțofeni.

16. Arpașu de Sus, com. Arpașu de Jos, jud. Sibiu

Punct: Luncile Glăjăriei

Cod sit: 143977.02

Mircea Dan Lazăr (MN Brukenthal)

Comuna Arpașu de Sus este așezată la înălțimea văilor Arpașu Mare și Arpășel în stânga Oltului. Albia acestor văi are o adâncime de 11 – 12 m față de terenul dimprejur. Peninsula formată de împreunarea acestor două văi este un podiș înalt, care se întinde până la poalele muntelui Albota. Acesta este brăzdat de mai multe pâraie cu albie afunde și strămte, cele mai însemnate fiind Albota și Plăvaia. Comuna este așezată pe colinele acestor două văi.

Urme care atestă existența în vechime a unei sticlării se află la 1 – 1,5 km S de Arpașul de Sus, pe un platou situat în partea vestică a drumului forestier care duce în pădure, punct numit „la Glăjăria veche”, drumul fiind cunoscut sub numele de „calea” sau „hornul Glăjăriei”.

În perioada 14 – 30 august 1999, am efectuat cercetări arheologice în punctul numit „Luncile Glăjăriei”, situat la aproximativ 7 km S de comună, în pădure, pe malul stâng al unui pârâu și în dreapta drumului forestier care duce la cascada Bâlea. Aici tradiția menționează existența unei

sticlării. Cu prilejul cercetărilor a fost executată o secțiune S I, lungă de 15 m și lată de 1,5 m, orientată V – E, prelungită ulterior cu 2 m la capătul estic.

De la început trebuie să menționăm faptul că în urmă cu câțiva ani terenul din zonă a fost nivelat cu ocazia amenajării drumului forestier și a unui loc pentru pășunat. Acest lucru a făcut ca urmele construcțiilor care au fost vizibile până la acea dată să fie împrăștiate și acoperite cu pământ, iar terenul a suferit modificări așa fel încât vatra veche de călcare a fost deranjată.

În timpul cercetărilor, la 3,50 m de capătul estic spre vest al secțiunii, imediat sub glia de iarbă, la - 0,05 / - 0,10 m a apărut o aglomerare de pietre de râu de diferite mărimi, lată de 1,30 m, ocupând în lățime toată secțiunea orientată N – S. Aceasta este rotunjită în partea vestică. În continuarea ei, în peretele nordic al secțiunii, ieșind în secțiune cu 0,90 m spre S a fost identificată o nouă aglomerare de pietre orientate V – E, pe o lungime de 2,50 m, după care se dispare brusc. Între pietre și în afara lor pământul este ars până la roșu, fiind amestecat cu cărbune, bucăți de „frită”, fragmente de oale pentru topit sticla, ceramică, etc. La 10,50 m de același capăt al secțiunii, pe latura sudică a ei, până în capătul estic și în prelungirea efectuată ulterior se remarcă un alt aliniament de pietre de râu de diferite mărimi, care în acel loc ies din secțiune spre nord cu 0,70 m pe o lungime de 4 m, dând impresia unui semi-oval alungit spre E, după care lățimea lui descrește progresiv ajungând la 0,30 m la capătul secțiunii.

Dat fiind faptul că pietrele ocupă întreaga suprafață a secțiunii pe o lățime de 3 m intrând în malul nordic și sudic al acesteia, pe latura nordică a secțiunii a fost executată o casetă (C. 1), de 4 x 3 m, orientată S – N. Între secțiune și casetă, a existat la început un martor lat de 0,40 m.

O dată cu desființarea martorului s-a constatat că la 0,60 m N de latura secțiunii a apărut un aliniament de pietre lat de 0,10 – 0,15 m, care avea o traiectorie paralelă cu latura secțiunii, continuând în malul estic al casetei. Din această aglomerare, la 0,50 m de latura vestică a casetei, se formează un zid de pietre de râu, lat de 0,60 – 0,70 m, care se îndreaptă spre N pe o lungime de 4,40 m, după care face un unghi de 90° pornind spre V pe o lungime de 0,60 m și o lățime de 0,80 m, întrerupându-se brusc și reapărând apoi în malul vestic al casetei. În spațiul format de zidul de pietre și aliniamentul din casetă și peretele vestic al acesteia, apare un strat de cenușă, gros de 0,10 – 0,15 m, care coboară în pantă spre N.

Inventarul arheologic rezultat în urma cercetărilor se compune din fragmente de ceramică de culoare roșu-cărămiziu, de diferite grosimi, lucrate din pastă cu nisip cu bobul mare sau mic, uneori lustruite la exterior, bucăți de „frită” incoloră sau colorată (rubiniu, albastru cobalt, galben), sticlă opal, 7 flacoane mici din sticlă incoloră, de formă tubulară cu inel la gură, obiecte de fier. Dintre acestea distingem: 6 capete de tuburi pentru suflat sticla, un braț al unui clește din fier folosit la prelucrarea sticlei la cald, câteva lame de cuțite, unele întregi – cu sau fără mâner – sau fragmentare, cuie și piroane aplatizate, cu floarea în formă de „T”, un fragment de potcoavă pentru cizme, dălți și dornuri mici. La acestea se adaugă o monedă de bronz de 1 kreuzer, datând din anul 1800.

În faza actuală a cercetărilor credem că suntem în fața unui cuptor pentru topit sticla, care are alăturat cuptorul pentru

coacerea produselor finite (*ara*), prezentat de Kunckel în lucrarea sa ca fiind de origine germană, fără a da alte precizări. Însuși planul reprodus de autor a fost cu defecte, drept pentru care acesta s-a simțit obligat să înfățișeze mai clar acest tip de cuptor în planșele V și VI din lucrarea „Art de la Verrerie”, publicată împreună cu Merret și Neri la Paris în anul 1752.

Pentru a elucida problema este necesară continuarea cercetărilor și în campania din anul 2000.

17. Badon, com. Hereclean, jud. Sălaj

Punct: La răstignire

Cod sit: 141394.04

Dan Băcueț Crișan, Sanda Băcueț Crișan, Al. V. Matei (MJIA Zalău)

Cercetările arheologice desfășurate în acest punct, situat în partea dreaptă a șoselei Zalău - Badon, au avut un caracter de salvare, fapt determinat de lucrările efectuate în vederea introducerii în pământ a cablului optic de telefonie. În profilul șanțului excavat și în pământul aruncat, au fost descoperite fragmente ceramice medievale timpurii indicând străpungerea unui nivel de locuire din această perioadă.

În zona respectivă a fost deschisă o casetă cu dimensiunile de 10 x 3 m. Din punct de vedere stratigrafic situația se prezintă astfel: 0 / - 0,20 m strat negricios arat, - 0,20 / - 0,35 m strat negru cu materiale arheologice, de la - 0,35 m steril galben. În caseta deschisă, la adâncimea de - 0,25 / - 0,30 m, a fost surprinsă o aglomerare de pietre, dintre care unele erau arse. Pe aceste pietre care proveneau probabil de la un cuptor de tip pițar dezafectat, a fost descoperită o parte dintr-o oală fără toarte. Alături de această aglomerare de pietre, în casetă au mai fost surprinse două gropi de stâlp. Prima groapă de stâlp a fost sesizată la adâncimea de - 0,35 m și se adâncea până la - 0,53 față de nivelul actual de călcare. Cea de a doua groapă a fost sesizată la adâncimea de - 0,30 m, fundul ei adâncindu-se până la - 0,55 m față de nivelul actual de călcare. Cele două gropi erau umplute cu pământ negru amestecat cu chirpici și cărbune de lemn ars. De asemenea în amândouă gropile au fost descoperite pietre utilizate pentru icuirea stâlpilor. Prezența celor două gropi de stâlp și a instalației pentru foc dezafectate, ne-a convins că în caseta săpată a fost surprinsă o parte dintr-o locuință. Locuința este de suprafață, neadâncindu-se în sterilul galben, acest fapt fiind sesizat și în profil.

Materialul arheologic recoltat constă în fragmente ceramice de la două forme ceramice: oala fără toarte, lucrată la roata înceată și tăvița, lucrată cu mâna. Oalele fără toarte sunt ornamentate prin incizare cu benzi de linii drepte asociate cu benzi de linii în val.

Pe baza analogiilor, având în vedere și caracteristicile materialului arheologic recoltat, considerăm că descoperirile de la Badon „La răstignire” pot fi datate în linii mari în secolele VIII - IX p.Chr.

18. Balta Sărată (Caransebeș), jud. Caraș-Severin

Punct: Câmpul lui Poșta

Cod sit: 51029.07

Gheorghe Lazarovici (Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița), Sorin M. Petrescu (MJERG Caransebeș)

Cercetările arheologice de la Balta Sărată (Caransebeș) au fost efectuate în punctul „Câmpul lui Poșta” în perioada 6 iulie - 18 august 1999, pe terasa a treia a râului Timiș.

În vederea începerii cercetărilor a fost defrișată de tufișuri o suprafață de 40 mp și a fost trasată o secțiune orientată N - S, cu dimensiunile de 10 x 2 m și numită S. 4/1999.

Din punct de vedere stratigrafic, primul nivel (de jos în sus) îl constituie un strat din lut gălbui, steril arheologic, ce apare la adâncimea de - 1,80 m în caroul 5 și coboară la - 2,60 m în caroul 1. Urmează un strat de cultură de culoare brună cu pigmentație de cărbune și chirpici ce conține colțul unui bordei (în caroul 1) și ale unei locuințe aparținând culturii Vinča. Peste acest nivel urmează un nou nivel de locuire vinciiană, reprezentat printr-o locuință de suprafață de dimensiuni mari (Vinča faza B1 - B2). Deasupra acestui nivel a fost observat un strat de culoare brună cu slabe urme neolitice. În acest strat, între - 0,30 / - 0,90 m, în caroul 3 a apărut un mormânt de incinerare aparținând grupului cultural Balta Sărată, respectiv fazei a II-a a grupului.

Ceramica din nivelul de cultură neolitic este reprezentată prin cupe cu picior, boluri, vase bitronconice, străchini. Decorul este realizat sub formă de incizii, împunsături, pliseuri, caneluri și elemente alveolate. Predomină ceramica semifină și fină, nelipsind însă ceramica uzuală. Materialul litic este bogat, fiind recoltate 213 unelte întregi și fragmente din silex, obsidian, opal, cornalină și citrin. Printre descoperiri se numără și doi idoli fragmentari - dintre care unul de dimensiuni mai mari.

Mormântul de incinerare din epoca bronzului este compus din 6 vase (urnă, strachină-capac, un vas mare și trei cești) și o fusaiolă din lut. Urna și vasul sunt arse secundar, iar în afară de urnă, toate celelalte vase sunt în stare fragmentară. În urnă s-a descoperit o falangă umană arsă, iar în apropiere resturi de oase calcinate aparținând ofrandei de carne (oase de *ovis aries*).

19. Bârnova, com. Bârnova, jud. Iași

Punct: Mănăstirea Bârnova, Casa Stăreției

Cod sit: 95097.01

Elena Gherman, Adriana Moglan (CNMM Iași)

Campania arheologică din perioada august - septembrie 1999, de la Casa Stăreției din cadrul Complexului Mănăstiresc Bârnova, desfășurată în spațiul înconjurător al casei a avut următoarele obiective: stabilirea structurii arhitectonice a Casei Stăreției, precizarea raportului temporal dintre momentul construirii bisericii și cel al casei, cercetarea relației dintre Casa Stăreției și zidul de incintă. Pentru realizarea acestor obiective au fost trasate 12 secțiuni în

interiorul incintei și la exterior, în zona unde casa face corp comun cu zidul de incintă.

Așadar, dacă în campaniile trecute s-a putut stabili configurația interioară a casei (valabilă doar pentru aripa estică), în această campanie am putut face câteva considerații referitoare la aspectul exterior al casei și la etapele de construcție.

O constatare general valabilă, în urma observațiilor făcute în toate secțiunile, este aceea că înainte de construirea complexului mănăstiresc a fost necesară defrișarea terenului prin incendiere. În toate secțiunile trasate s-a constatat prezența unui strat de arsură având o grosime de aproximativ 0,10 - 0,14 m și găsiindu-se cu mici diferențe la același nivel de adâncime peste care intervin straturile de construcție ale bisericii sau ale casei. De asemenea, s-a constatat că în perimetrul incintei a avut loc o răzuire a nivelului de călcare, ce a intervenit după construcția mănăstirii, deci aparține fie sfârșitului secolului al XVII-lea, fie începutului secolului al XVIII-lea (probabil în anul 1728), când are loc refacerea Casei Stăreției. Această afirmație este susținută cu următoarele argumente:

a) în nici o secțiune nu am găsit inventar arheologic datând din secolul al XVII-lea, cu excepția unui strat, cu grosimea de 0,10 m, în secțiunea S. 7 (obiectele descoperite au fost 14 plăcuțe de cupru argintat, având ștanțate monede – falsuri monetare și câteva fragmente de cahle cu decor tipic secolului al XVII-lea);

b) în exteriorul incintei, în special în zona unde casa face corp comun cu zidul de incintă, au fost descoperite multe fragmente de cahle și obiecte ceramice smălțuite și nesmălțuite, caracteristice secolului al XVII-lea;

c) nivelul de călcare recent intervine direct peste stratul de mortar deșus ca urmare a construirii bisericii sau, respectiv, a casei.

Un alt aspect urmărit a fost acela al stabilirii raportului cronologic dintre construcția casei și a bisericii. Acest aspect s-a putut elucida prin trasarea unei secțiuni între cele două construcții, în urma căreia s-a constatat existența unui strat de mortar continuu între biserică și casă, astfel încât se poate considera că, atât casa cât și biserica încep să fie construite în același timp, de către primul ctitor, domnitorul Miron Barnovschi. Acest lucru poate fi susținut, așa cum s-a arătat mai sus, cu argumente stratigrafice, dar și documentare. Un alt argument pe care îl putem aduce în susținerea acestei idei conform căreia, casa sau doar beciurile au fost construite o dată cu biserica, este tot de ordin stratigrafic, astfel observându-se că lângă fundațiile celor două construcții nivelul de construcție (stratul de mortar și var) intervine imediat deasupra stratului de arsură (S. 18, 23, 25, 26, 27).

Referitor la etapele și modul de construcție al casei am putut face câteva precizări, ajutați atât de stratigrafie, cât și de observațiile asupra paramentului zidurilor:

În prima fază a fost construită doar pivnița cu cele patru travee și ulterior s-au ridicat zidurile casei, care nu au mai respectat cu precizie planul inițial al fundațiilor pivniței;

Zidul de incintă a fost construit într-o fază ulterioară casei, astfel încât peretele sudic al acesteia a devenit și latura sudică a zidului de incintă

În toate secțiunile trasate în jurul casei, atât în interiorul incintei, cât și în exterior, s-a constatat că nivelul de

construcție intervine imediat deasupra stratului de arsură - atât în aripa estică a casei cât și în cea vestică, deci toate zidurile fundației pivniței, implicit ale casei, au fost realizate în același timp;

La exteriorul incintei au fost descoperiți trei contraforți de mari dimensiuni (comparativ cu cei ai zidului de incintă) respectiv 2,10/1,8 m amplasați numai pe lungimea zidului casei și care au fost construiți o dată cu casa;

În urma analizei tuturor aspectelor prezentate anterior putem concluziona următoarele:

- Casa Stăreției și biserica au fost construite simultan, de către primul ctitor, domnitorul Miron Barnovschi, la ambele edificii neputând fi stabilit cu precizie nivelul până la care au fost înălțate;
- Și Casa Stăreției și biserica au fost terminate în timpul domniei lui Eustratie Dabija, casa suferind chiar modificări esențiale în ceea ce privește elevația;
- Dimensiunile inițiale ale Casei Stăreției, ca lungime, sunt cele de astăzi, existând de la început pivnița cu cele două aripi și respectiv patru travee;
- Zidul de incintă, latura sud-estică și estică, a fost construit la o dată ulterioară construirii casei neputându-ne încă pronunța asupra laturii de N și de V din lipsă de informații.

În final, sperăm ca viitoarea campanie să ne rezerve posibilitatea depistării amplasamentului chiliilor și stabilirii identității construcției aflate în stare de ruină acum, de pe latura nord-estică a incintei.

20. Beclean, com. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: Dealul Bileag

Cod sit: 32492.03

Gelu Florea, Liliana Suci (UBB Cluj), Lucian Vaida (MJ Bistrița), Floarea Vaida (Liceul Agricol Beclean)

În anul 1998 în urma unei periegeze în județul Bistrița Năsăud a fost identificată o fortificație dacică de pământ pe dealul Bileag, aflat în imediata apropiere a Someșului, în dreptul orașului Beclean. În urma cercetărilor sistematice care au început în vara lui 1998 și au continuat în 1999 au ieșit la iveală în primul rând elementele de fortificare constând din două palisade complexe (ziduri de pământ și lemn) paralele, aflate la cca. 15 m una de cealaltă - în prima fază de fortificare. În a doua fază, după incendierea acestora, a fost amenajat câte un val de pământ peste ruinele fiecărei palisade complexe, iar în cazul celei interioare este posibilă placarea lui cu piatră locală (pe panta exterioară). O altă explicație dată cantității mari de piatră aflată în S. II/1998 (corespunzând pantei exterioare a valului interior) ar putea avea în vedere existența unui parapet din piatră, sumar fasonată. Cercetările ulterioare vor clarifica această problemă.

În 1999 au fost trasate două secțiuni: S. I/1999 (8 x 2 m) - în prelungirea lui S. II/1998 înspre interiorul fortificației - și S. II/1999 (11 x 2 m) prelungind S. II/1998 peste fortificația exterioară. Ambele secțiuni au pus în evidență cel puțin două nivele dacice și un nivel preistoric cu material amestecat.

21. Beiuș, jud. Bihor**Punct: Cimitirul catolic**

Cod sit: 26813.01

Doru Marta (MTC Oradea)

În cimitirul catolic al orașului Beiuș a fost semnalată de către istorici existența ruinei unei biserici. În perioada 10 - 28 mai 1999 au fost întreprinse aici cercetări arheologice. Au fost trasate următoarele secțiuni : S. 1 cu dimensiunile de 10 x 2,50 m. pe latura nordică a bisericii, S. 2: 5 x 2,50 m. pe cea sudică precum și caseta C. 1: 3 x 3 m. la V de ruina absidei pentagonale. Cercetările, extrem de limitate datorită numeroaselor morminte moderne și contemporane din zonă, precum și a pădurii care acoperă aproape întreaga suprafață a dealului, au permis, totuși trasarea unui plan - biserică hală cu absida pentagonală, ridicată în stil gotic. Atât în cazul absidei, cât și la fațadă (se păstrează un fragment din zidul acesteia în partea vestică a platoului) zidul a fost întărit cu contraforți. Dimensiunile bisericii sunt mari : 29 m. lungime, măsurată la exteriorul zidurilor și 12,50 m. lățime. Interiorul măsoară 26 m. lungime și 9,50 m. lățime. Grosimea zidurilor incintei variază între 1,50 - 2,30 m. Tehnica de zidărie este mixtă, zidurile îmbinând cărămida cu piatra de carieră, atent fasonată la exterior. Fundația zidurilor descoperite atinge, pe alocuri adâncimea de - 2,15 m sub actualul nivel de călcare. Orientarea bisericii este pe axa E - V, începând cu altarul.

Materialul arheologic descoperit este relativ sărac. Ceramica, majoritatea de uz comun cu buză evazată și țesătură interioară pentru capac, fragmente de crăticioare cu trei picioare smălțuite vernil sau maro, precum și ceramică smălțuită, lucrată la roată rapidă, cu țesătură interioară pentru capac și toarte. Încadrarea cronologică a ceramicii este largă - secolul al XVI-lea. Se distinge un singur fragment ceramic mai vechi - probabil din secolul al XV-lea. S-au găsit de asemenea fragmente de cahle - oale, nesmălțuite. Piese din fier cuprind piroane, balamale și cuie. Interiorul bisericii, demolat integral de localnici, este presărat cu fragmente de cărămidă, pietre de carieră sparte - unele fasonate - provenite din elevația zidurilor. Cercetând aceste rămășițe nu au fost sesizate profilaturi. În secțiunea S. 1, la o adâncime de - 1,90 m a fost descoperit un craniu uman. Cercetat, scheletul amintit nu a avut nici un inventar. Orientarea lui a fost E - V.

Zidită potrivit documentelor în prima treime a secolului al XV-lea (mai precis după 1417), biserica a fost cel mai important „bastion” catolic din regiunea de SE a Bihorului, bazându-și autoritatea și pe garnizoana militară din cetatea Finișului, aflată la numai 6 km. V de orașul Beiuș. Castelanul de Finiș a pierdut autoritatea asupra Beiușului după 1441, când localitatea este amintită ca oraș. Zidirea bisericii este legată și de personalitatea episcopului orădean Andrea Scolari. Ruinată în secolul al XVII-lea, după ocuparea regiunii de către turci, biserica a fost definitiv părăsită în secolul al XVIII-lea, după ridicarea unui nou lăcaș, în piața centrală.

22. Berislăvești, com. Berislăvești, jud. Vâlcea**Punct: Schitul Berislăvești**

Cod sit: 168693.03

Adrian Ioniță (IAB), Daniela Marcu (Home Trade SRL)

Campania arheologică s-a desfășurat în august 1999, planul de săpătură fiind stabilit împreună cu proiectantul general al lucrării, SC LUMS SRL București, în funcție de prioritățile proiectului de restaurare a monumentului. Cercetările au fost orientate în principal spre clădirile de pe latura de N a incintei, punctual fiind cercetate clopotnița și biserica.

S-a urmărit stabilirea caracteristicilor tehnice ale clădirilor actuale: talpa fundației, structura zidăriei, etapele de construcție și evoluția nivelului de călcare în exteriorul și interiorul acestora. S-au executat 9 secțiuni amplasate după cum urmează: S. 1 (2 x 2 m), în colțul de NV al incintei, la întâlnirea dintre turn (încăperea 1) și zidul vestic al incintei; S. 2 (2 x 1,25 m), perpendiculară pe încăperile 2 și 3, la intersecția acestora; completată cu o casetă de 1,8 x 0,7 m, în interiorul încăperii 3; S. 3 (7 x 1,25 m), perpendiculară pe corpul central al casei stăreției; S. 4 (nu s-a executat); S. 5 (2,7 x 2 m), în unghiul format de aripa de E a casei, zidul nordic de incintă și latura de V a actualei intrări de N; S. 6 (2,5 x 2 m), la îmbinarea dintre latura de N a clopotniței și zidul vestic de incintă; S. 7 (4 x 1,5 m), perpendiculară pe colțul sud-estic al clopotniței; completată cu 2 casete: (1,4 x 1,6 m) spre N până în dreptul intrării actuale în clopotniță; (1,8 x 0,7 m) spre S; S. 8 (2,5 x 1,8 m), în zona de îmbinare a încăperilor 1 și 2; completată cu două casete, prima (1 x 1 m) în exterior spre E; respectiv a doua (0,9 x 0,9 m) în interiorul încăperii 3; S. 9 (4,7 x 1,35 m), în zona de îmbinare dintre casa stăreției și încăperea 4; completată cu o casetă cu dimensiunile (1 x 1,3 m) în interiorul încăperii 4; S. 10 (1,3 x 1,2 m), perpendiculară pe latura de V a bisericii.

Deși cu caracter punctual, cercetările de la Schitul Berislăvești au confirmat în linii mari evoluția stabilită prin studiul istoric și se prezintă astfel:

1. biserica (construită în 1752 - 1753);
2. clopotnița, urmată probabil la scurtă vreme de zidul de incintă - cel puțin laturile de N și V (probabil deja edificate în 1762);
3. casa stăreției - corpul central;
4. încăperea 1 (foișorul menționat pentru prima dată la 1837) și foarte probabil casa stăreției - corpul central cu pivniță;
5. încăperile 2 - 4, care fac legătura între încăperea 1 și corpul central al casei stăreției;
6. aripa de E a casei stăreției, sau cel puțin încăperea 8;
7. construcții adosate zidului de incintă (latura de V, la N și la S de clopotniță) și construcții adosate clădirilor de pe latura de N.

Materialurile arheologice care au apărut în cursul săpăturilor constau în fragmente ceramice aparținând secolelor XVIII - XIX.

(Pl. 4)

23. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița**Punct: Popină****Cod sit: 92998.01**

Silvia Marinescu-Bîlcu (IAB), Dragomir Popovici, Cătălin Bem (MNIR), Florin Vlad (MJ Ialomița)

În cursul campaniei de săpături din 1999, colectivul șantierului și-a propus următoarele obiective:

- cercetarea completă a nivelului de abandon al așezării eneolitice (cultura Gumelnița) din suprafața B;
- cunoașterea caracteristicilor ultimelor secvențe de locuire, ale comunității gumelnițene, de pe tell.

După săparea depunerilor arheologice aparținând epocii Latène, s-a început, încă din campaniile precedente, cercetarea unui nivel arheologic situat la partea superioară a tell-ului. Deși interesant din punctul de vedere al materialelor eneolitice descoperite (cultura Gumelnița), în cadrul său nu s-au putut distinge și niveluri de locuire gumelnițene caracteristice. Probabil, expuse o perioadă îndelungată de timp proceselor pedogenetice, depunerile amintite s-au dezagregat, rezultând formarea unui nivel „de abandon” a cărui grosime este cuprinsă între 0,60 – 0,80 m. În campania din 1999, s-a reușit cercetarea integrală a acestuia.

Al doilea obiectiv important, realizat de colectivul șantierului, a constat în evidențierea ultimelor complexe de locuire gumelnițene de la partea superioară a așezării. Astfel, s-au delimitat resturi ale unor locuințe neincendiate (L. 32, L. 33), a două complexe (C. 172 - tranșee, C. 173) și a fost finalizată cercetarea locuinței nr. 31. Între descoperirile de aici (ceramică, unelte), reținem existența unui material carpologic divers (grâu, mazărice, ghindă).

Materiale arheologice, descoperite în urma acestei campanii, se înscriu în repertoriul de artefacte cunoscut pentru cultura Gumelnița.

Fauna de mamifere**Dragoș Moise (MNIR – CNCP)**

Rezultatele studiului materialului osteologic recoltat din nivelurile târzii gumelnițene (suprafețele beta și gama) sunt interpretate comparativ cu cele ale materialului provenit din nivelurile gumelnițene mai vechi (corespunzătoare suprafeței alfa). Nu sunt sesizabile modificări majore atât ale economiei animaliere, cât și ale taliei animalelor domestice pe toată evoluția locuirii Gumelnița din această așezare.

24. Brăila, jud. Brăila**Punct: str. Logofăt Tăutu nr. 3****Cod sit: 42691.03**

Ionel Căndea (Muzeul Brăilei)

În cursul anului 1999 Muzeul Brăilei a continuat cercetarea sistematică a malului înalt al Dunării în zona „Faleză”. Ne-am apropiat astfel la circa 350 - 400 m de locul pe care s-a aflat până la 1842 (după alții 1846) biserica mitropoliei Proilaviei. Cu alte cuvinte, cercetarea s-a desfășurat pe amplasamentul

fostului cartier creștin al orașului, cel puțin de la jumătatea secolului al XVI-lea înainte.

Au fost realizate două case de 4 x 4 m și respectiv 3,5 x 6 m, care au suferit, în funcție de situațiile întâlnite, mici modificări. Rezultatul cel mai însemnat al investigațiilor arheologice din punctul str. Logofăt Tăutu nr. 3 ni se pare a fi descoperirea unei necropole târzii (sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea), conținând un număr de 47 morminte (întregi și reinhumări). Prezența lui se leagă de elementele amintite mai sus, dar e posibil ca el să fi apărut datorită existenței în zonă a unui spital amintit în primele planuri ale orașului de după 1830. Nu este exclus ca acest spital să fi existat și înainte de 1829. La fel, menționăm descoperirea a două gropi menajere cu un bogat și variat inventar, la care se adaugă și o locuință de suprafață, parțial surprinsă în caseta 2, cu temelie din piatră, mai veche decât mormintele care o suprapun.

Inventarul însumează pentru toate complexele descoperite 30 de monede (în majoritate otomane și într-o stare de conservare precară), 13 cercei, 14 copci, 12 nasturi, o brățară, 6 mărgele, 4 inele, două bolduri, un cârlig de undiță, un tripod pentru ars vase ceramice în șarjă, 3 lulele de lut.

(Pl. 5, 6)

25. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu**Punct: La Pod****Cod sit: 66483.03**

Cătălin Bem (MNIR)

Deși cu fonduri insuficiente, campania arheologică a anului 1999 s-a putut desfășura mulțumitor. Timp de o lună (iulie) fondurile au fost asigurate dintr-o sponsorizare, pentru ca alte patru săptămâni (septembrie) să se beneficieze de sprijinul financiar al Muzeului Județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu și de voluntariatul unor studenți ai Facultății de Istorie din Constanța. Obiectivele urmărite au trebuit să se înscrie astfel în limitele impuse de această situație.

S-a urmărit în primul rând demontarea integrală a nivelului 1 (convențional denumit) – Gumelnița B1 - din întreaga suprafață decopertată în timpul campaniei din 1998. Implicit, s-a încercat deslușirea exactă a împrejurărilor în care a început acumularea stratigrafică a acestui ultim nivel arheologic – o posibilă depunere aluvionară părea să reprezinte limita sa, întrevăzută vag datorită gropilor moderne în sondajul stratigrafic din 1998. În fine, trei sondaje practice în luncă la distanțe de tell ce variau între 30 și 50 m erau menite să stabilească o posibilă legătură între depunerile naturale din cadrul stratigrafiei stațiunii cercetate și grindul pe care s-au dezvoltat acestea, pe de o parte, și succesiunea sedimentară a luncii, pe de alta.

În ceea ce privește primul obiectiv, deși numai parțial atins datorită aceleiași insuficiențe a fondurilor, s-a reușit cercetarea tuturor locuințelor, anexelor, vetrelor sau cuptoarelor exterioare și a unei mari părți a depunerilor menajere sau generic „exterioare” aparținând N 1 din suprafața anterior decopertată (cca. 40% din suprafața totală a tell-ului – 700 mp). Elementele esențiale care trebuie amintite în aceste scurte rânduri sunt cele legate în primul

rând de tehnica de construcție a celor două locuințe a căror cercetare s-a încheiat în campania anului 1999. Ambele, atât L. 4, descoperită și în proporție de 80% demontată în 1998, cât și L. 9, integral cercetată în ultima campanie (ca și L. 7 din 1998) erau construite pe butuci (scunzi și neîngropați) care, uneori, împreună cu o substrucție din lemn, lut și nisip și întotdeauna cu o rețea complexă de scânduri adesea fasonate alcătuiau un postament solid pe care se ridicau podeaua și apoi pereții. În plus față de celelalte două case asemănător construite, L. 4 avea în colțurile de SV și SE platforma din blâni și lut - susținută de butuci - construită deasupra unor goluri săpate de genul a ceea ce, mai mult sau mai puțin conform cu realitatea, au fost numite „viduri sanitare”. Aceste trei locuințe, deși au fost practic realizate în aceeași tehnică, sunt, în fapt, variante ale unui nou tip. De exemplu L. 4, fiind construită pe o suprafață cvasi-orizontală are butucii de lungime relativ egală și platforma paralelă cu solul, întregul ansamblu prezentându-se ca un paralelipiped dreptunghic, laturile perpendiculare pe sol fiind realizate din materialul componente sedimentare a platformei și făcând corp comun cu aceasta. Pereții sunt construiți așadar abia după realizarea integrală a platformei, incluzând aici și podeaua din lut, neavând structură lemnoasă. În cazul L. 9, construită în pantă, butucii nu numai că au lungimea crescătoare, firească, în josul pantei, dar, mai mult, în zona de maximă altitudine platforma se sprijină direct pe sol. Pereții, cu structură de rezistență lemnoasă realizată din pari fixați într-o talpă orizontală, erau construiți pe o platformă complexă care, însă, nu includea butucii și nu beneficia de o ermetizare ca în cazul celei a L. 4. Asemănătoare cu situația acesteia este maniera în care exteriorul pereților L. 9 este prelungit în jos cel puțin în aproximativ jumătatea dinspre partea mai înaltă (unde a fost surprinsă), „îmbrăcând” vertical platforma.

O situație deosebită a fost surprinsă și în cadrul anexei L. 9. Protejat de probabilul acoperiș al anexei delimitată parțial și de câteva gropi de par se găsea, alături de un vas de dimensiuni apreciabile, un mic cuptor. Între cele două faze evidente de utilizare ale acestuia (constituite din resturi de cremație) se interpunea o unitate stratigrafică de 9 - 12 cm grosime fără urme de ardere care conținea ca singur material arheologic un saltaleone din aur. Dezafectarea cuptorului pentru, fără îndoială, scurt timp și, în legătură directă cu aceasta, depunerea piesei de metal par să fie elemente care nu pot avea o explicație utilitară.

În același context se cuvine menționată o altă situație. Prima manifestare cu implicații stratigrafice a noilor veniți care au reînțemeiat așezarea (în condițiile în care N. 1 este separat de nivelul intermediar al tell-ului de o depunere aluvială) este săparea unei gropi. Nu această acțiune în sine este deosebită ci conținutul său. Înainte de a fi ridicată vreo construcție care să lase urme vizibile după 6000 ani, într-o groapă, săpată aproximativ în centrul suprafeței circulare a movilei și în imediata apropiere a zonei de altitudine maximă, deși în exteriorul suprafeței direct locuite, ocupate de locuințe și anexe, a fost depus corpul fără cap al unui bour (*Bos Primigenius*). Poziția sa în cadrul microtopografiei tell-ului și mai cu seamă faptul că separă zona efectiv locuită de restul movilei, în N. 1, paradoxal de săracă, și, nu în ultimul rând, renunțarea evidentă la cantitatea și calitatea proteică a unei, cel puțin, jumătăți de tonă de carne, nu pot indica decât un act de natură simbolică. Datorită lipsei de analogii și a spațiului mic oferit de aceste rânduri ne limităm doar la a

aminti această situație.

În ceea ce privește sondajele începute în luncă, în imediata vecinătate a tell-ului, nu putem decât să considerăm că nivelul luncii, cel puțin în zona noastră de interes, a crescut foarte mult. La adâncimea de - 1,20 m la care ne-am oprit în toate cele trei sondaje, singurele urme antropice sunt urmele unui foc și câteva fragmente ceramice care nu pot fi mai vechi de sfârșitul secolului al XVIII-lea. Chiar dacă acestea nu sunt *in situ* datele problemei nu se schimbă cu nimic. Dacă în numai cu puțin mai mult de 200 ani s-au depus mai bine de 1,20 m de sediment aluvial nu este greu de presupus ce cantitate de material ar fi putut depune Neajlovul în 6000 de ani. De aceea, putem fi aproape siguri că prima așezare a tell-ului „La Pod” de la Bucșani a fost fondată pe un grind format în preajma și datorită unei sinuoizități a râului. În același context ne limităm la a aminti cele patru momente de inundație surprinse arheologic în cadrul stratigrafiei tell-ului – trei sunt intercalate între nivelul de la bază (Gumelnița A1) și cel intermediar (Gumelnița B1) și totalizează un maxim de 0,70 m, cel de-al patrulea, amintit mai sus, aflat la mai bine de 1,50 m de suprafața generală a luncii actuale, despărțind cele două nivele Gumelnița B1 ale tell-ului (cel intermediar și N. 1 – cel cercetat în campaniile 1998 - 1999). Pentru a putea clarifica în mai mare măsură evoluția preistorică a luncii în raza comunei Bucșani am început a practica sondaje punctuale cu ajutorul carotierei și în zona tell-ului „La Pădure” (situat la numai 3 km de cel cercetat de noi). În campania anului 2000 dorim să intensificăm acțiunea de sondare a luncii în preajma ambelor tell-uri și, de asemenea, să practicăm un sondaj de informare în tell-ul „La Pădure”.

Studiul faunei

Adrian Bălășescu (MNIR - CNCP)

S-a întregit analiza resturilor faunistice care provin din nivelul arheologic N. 1. Numărul pieselor osoase determinate este de 978. Lista faunistică reunește atât specii de mamifere domestice: *Bos taurus* (vită domestică), *Ovis aries* (oaie), *Capra hircus* (capră), *Sus domesticus* (porc), *Canis familiaris* (câine) cât și sălbatic: *Lepus europaeus* (iepure de câmp), *Castor fiber* (castor), *Vulpes vulpes* (vulpe), *Ursus arctos* (urs), *Mustela putorius* (dihor), *Martes sp.* (jder), *Meles meles* (bursuc), *Lutra lutra* (vidră), *Felis sylvestris* (pisică sălbatică), *Equus caballus* (cal sălbatic), *Sus scrofa attilla* (mistreț), *Cervus elaphus* (cerb), *Capreolus capreolus* (căprior), *Bos primigenius* (bour).

În strategia economiei alimentare a comunității gumelnițene de la Bucșani creșterea animalelor (64%) pare să joace un rol important. Dintre acestea erau crescute cu predilecție bovinele (34%), care sunt urmate de porcine (20%) și ovicaprine (8%). Vânătoarea pare să fie și ea o ocupație de bază având în vedere procentul ridicat de oase determinate (36%) și specii identificate (14). Erau preferate animalele de talie mare: cerbul (13%), bourul (6%), calul sălbatic (4%) și mistrețul (3%).

Semnalam descoperirea unui schelet de bour (*Bos primigenius*) fără cap depus într-o groapă – C. 57, probabil rituală. Talia acestui mamifer nu este una dintre cele mai mari (1,45 m - după Matolcsi), dar animalul este foarte robust (prezintă lărgimi ale extremităților oaselor care-l situează printre cei mai robusți indivizi din Europa). Importanța acestei descoperiri este foarte mare, având în vedere că astfel de depuneri, mai ales ale unui animal sălbatic de talie mare,

până în prezent nu au mai fost identificate în cadrul neoliticului românesc.

Studiu sedimentologic

Constantin Haită (MNIR – CNCP)

Studiul sedimentologic continuat în acest tell gumelnițean a fost limitat la cercetarea unor sondaje sedimentologice realizate în lunca Neajlovului, în apropierea așezării.

Studiul sedimentologic preliminar a evidențiat faptul ca depunerile naturale sunt de dată relativ recentă, pentru a atinge nivelul contemporan locuirii fiind necesară realizarea unor sondaje mai adânci de 1 m. Acest fapt indică, pe de altă parte, că nivelul luncii în perioada neolitică a fost situat mult mai jos. Ceea ce explica și prezența locuinței descoperite în sondajul sedimentologic din campania 1998, situată cu puțin (circa 0,5 m) peste nivelul actual al luncii.

26. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița

Punct: Rezervația arheologică

Cod sit: 93030.01

Anca Păunescu, responsabil (MNIR), Elena Rența, (OPCN Ialomița)

Cercetările arheologice de pe raza comunei Bucu se desfășoară în rezervația arheologică 23A0006, situată pe terasa râului Ialomița în vecinătatea limitei de SV a actualei vetre a satului Bucu, com. Bucu, județul Ialomița. Cele zece secțiuni și douăzeci de casete, orientate N - S, perpendiculare pe marginea terasei, lucrate în anul 1999, au însumat o suprafață cercetată de cca. 380 mp. Suprafața de teren, pe care s-a desfășurat cercetarea a fost folosită de locuitorii satului contemporan ca platformă de resturi menajere. Evacuările mecanice ale acestora au contribuit la distrugerea parțială a stratului de cultură, fapt care conferă acestor săpături arheologice un caracter de salvare. În toate secțiunile stratigrafia se prezintă asemănător: strat de resturi menajere contemporane cu grosimea maximă spre S de 0,50 - 0,60 m, care suprapune un strat de pământ cenușiu-negricios amestecat cu deșeurii menajere. Stratul de cultură format dintr-un pământ cenușiu-castaniu, amestecat cu fragmente ceramice hallstattiene, fragmente de oase și chirpic este inegal ca grosime, pe secțiunile lucrate variind între 0,0 - 0,40 m. La baza lui s-au conturat complexe arheologice care perforază stratul de pământ galben-lutos, steril din punct de vedere arheologic. Din așezarea medievală impurie au fost cercetate două bordeie (B. 23 și B. 24), cu forme, dimensiuni și inventar care le înscriseră în seria celor deja publicate sau aflate în curs de publicare. Pentru prima oară epocă a fierului au fost descoperite și cercetate patru locuințe adâncite și câteva gropi menajere.

Inventarul descoperit în complexe arheologice hallstattiene este format în cea mai mare parte din material ceramic fragmentar. Din categoria ceramicii lucrată cu mâna dintr-o pastă având în compoziție cioburi pisate, arsă oxidant au fost descoperite fragmente de vase tronconice, cu buză rotunjită, tăiată drept sau oblic în interior, decorate cu brâu alveolat, întrerupt de mici apucători care, uneori, se asociază cu un decor compus din mici alveole, amplasat pe

buza vasului. Alt tip de vas, din categoria ceramicii grosolane, documentat în așezarea hallstattiană de la Bucu, prezintă un profil arcuit și este decorat cu brâu alveolat. Categoria ceramicii semifine, compusă din fragmente de vase lucrate cu mâna dintr-o pastă cu cioburi mărunț pisate în compoziție, cu o ardere mult mai bună, este reprezentată de vase bitronconice cu corpul dezvoltat, gâtul înalt și gura evazată. Cele mai multe prezintă la exterior o culoare neagră, cu luciu metalic iar la interior, o culoare cenușiu-gălbui. Fragmentele de străchini cu marginea arcuită spre interior, negre lustruite, gălbui sau gălbui-cenușiu, lustruite, prezintă în marea lor majoritate caneluri oblice pe margine. Cămile sau fragmentele de căni descoperite, cenușiu-gălbui lustruite, au o toartă supraînălțată, fundul drept sau arcuit ușor interior, gâtul înalt, gura evazată și sunt decorate pe diametrul maxim cu caneluri oblice întrerupte de trei mici proeminențe conice. Dintr-o pastă de bună calitate, cu nisip în compoziție, au fost descoperite fragmente de cești cu torți supraînălțate. În complexe arheologice cercetate au mai fost descoperite fusaiole, oase prelucrate și pentru prima oară în cei zece ani de când au început cercetările de la Bucu, o lingură și un fragment de lingură pentru turnat și o mică unealtă pentru decorat vasele prin imprimare, lucrate din lut.

Au mai fost descoperite șapte morminte de inhumație care se adaugă celor patru descoperite cu un an în urmă, care prin particularitățile și inventarul lor se înscriu în rândul descoperirilor sarmatice de la Bucu.

27. București

Punct: Cartier Militari, Câmpul Boja

Mircea Negru (MMB)

În campania arheologică din anul 1999 au fost trasate un număr de 24 de secțiuni cu o suprafață totală de 260 mp. În partea de V a platoului au fost trasate secțiunile S. 24 - S. 33. Obiectivul acestor secțiuni a fost investigarea suprafeței din apropierea fostei râpe, unde au fost trasate primele casete în anul 1958. Secțiunile S. 34 - S. 37/1999 au fost practicate în partea de N a platoului și au avut ca obiectiv surprinderea secțiunilor din anii 1978 - 1985, în vederea efectuării unei ridicări topografice a întregului sit arheologic și al suprafețelor cercetate în cele 14 campanii arheologice dintre anii 1958 - 1999.

1. Stratigrafia:

În partea de V a platoului stratigrafia este identică celei din campaniile precedente (M. Negru, *Cronica*, Vaslui, 1999, p. 18 - 19). În partea de N, în zona sondată, a fost efectuată în anii '80 o decopertare mecanică până la stratul de culoare castanie steril arheologic.

2. Complexe arheologice:

2.1. Așezarea din epoca bronzului: Ca și în precedentele campanii de săpături arheologice, în partea de V a platoului au fost constatate slabe urme de locuire din epoca bronzului (cultura Tei). Groapa 23/1999 conținea doar câteva fragmente ceramice și chirpic.

2.2. Așezarea din secolul al III-lea p.Chr.: Bordeiul B 23/1999 era rectangular cu colțurile rotunjite. Lungimea sa

era de 4,50 m, iar lățimea de 4,30 m. Adâncimea maximă era de - 1,60 m. În colțul de S al bordeiului a fost descoperită o masă de chirpic. El a fost suprapus pe latura estică de B 21/1999 (din secolul al VI-lea p.Chr.), a fost ușor atins de secțiunea S1/1958 și parțial cercetat în campania din anul 1960 (până la adâncimea de - 0,80 / - 1,00 m).

Materialul arheologic: Ceramica din pastă grosieră modelată cu mâna cuprinde fragmente de chiupuri, vase de dimensiuni mijlocii, cești dacice, un vas tronconic, două capace, două greutăți și vase de culoare cărămiziu-gălbuie decorate cu brăuri alveolate (Pl. 7 / 1 - 9). Ceramica de culoare cenușie din pastă zgrunțuroasă modelată la roată ce conține nisip și pietricele cuprinde fragmente de oale. Ceramica cenușie cu angobă negricioasă este reprezentată prin două fragmente din bazele plate ale unor vase modelate la roată din pastă zgrunțuroasă. Ceramica de culoare cărămizie din pastă fină modelată la roată cuprinde unele fragmente de amfore, un kantharos, un fund de vas cu umbo și străchini (Pl. 8 / 3, 5). Din ceramică de culoare cărămiziu-castanie din pastă fină modelată la roată sunt o serie de fragmente de străchini (Pl. 8 / 1, 4, 6). Ceramica de culoare cenușie din pastă fină modelată la roată cuprinde fragmente de amfore, căni, oale și străchini. Ceramica de culoare cenușie cu slip negricios lustruit din pastă fină modelată la roată este prezentă prin fragmente de amfore și străchini. În interiorul bordeiului au mai fost găsite creuzete (Pl. 8 / 7 - 9), picături din bronz, o balanță, dăltițe, o verigă mică din bronz, nituri din bronz, bare din bronz în curs de prelucrare, o sârmă cuprinzând opt vârfuri de săgeți din bronz în curs de prelucrare, un vârf de săgeată, sârme din bronz, o tablă cu nituri și deșeuri de tablă din bronz. Aceste piese și rebuturi din bronz ne determină să credem că bordeiul B 23/1999 era un atelier de prelucrare a bronzului. În urma analizei întregului material arheologic descoperit în această stațiune. credem că bordeiul B 23/1999 poate fi datat la mijlocul și în al treilea sfert ale secolului al III-lea p.Chr.

Gropile Gr. 24 și Gr. 26 conțineau puține fragmente ceramice din vase modelate cu mâna sau la roată, fragmente de lut ars sau chirpic.

2.3. Așezarea din secolele VI - VII: În cadrul așezării din secolele VI - VII pot fi încadrate bordeiele B. 12 și B. 21. Ambele aveau cuptoare menajere amenajate prin scobire într-un bloc de lut cruțat în colțul de NV. Majoritatea materialului arheologic a fost descoperit în jurul acestor cuptoare și chiar în interiorul lor. Acesta constă în vase modelate, în majoritatea cazurilor, cu mâna.

2.4. Așezarea din secolele XVIII - XIX: Două bordeie din această așezare au fost cercetate în anul 1999. Ele au un inventar foarte sărac ce constă din fragmente ceramice, chirpic, lemn ars și cenușă.

3. Considerații finale: Campania din anul 1999 a confirmat ipoteza noastră potrivit căreia în partea de V a platoului se practicau olăria și prelucrarea bronzului (M. Negru, Cronica, Vaslui, 1999, p. 20). Această concentrare ar putea fi comparată din punctul de vedere a funcționalității, cu cartierele meșteșugărești de la periferiile orașelor romane.

28. București

Punct: Dealul Piscului

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, responsabil; Bogdan Tănăsescu, Cristian Nestorescu (MMB)

În vara anului 1999, cu ocazia unor lucrări de canalizare pe Intrarea Urcușului, în vecinătatea Parcului Tineretului, au fost dezvelite câteva morminte de inhumație. Cercetarea arheologică, ce a vizat numai traseul pentru pozarea conductelor, a dus la dezvelirea a 19 morminte medievale de inhumație.

În zona ocupată în prezent de Parcul Tineretului a fost localizat satul „Măicănești ot Dâmbovița”, așezare cercetată arheologic în anii 1983, 1984 și 1989. Din datele preliminare rezultă că aici au fost dezvelite 50 de morminte, date între sfârșitul secolului al XIV-lea și sfârșitul secolului al XVI-lea; inventarul deosebit - veșminte cu fir de metal prețios și inele din argint - le indică apartenența lor unor personaje înstărite din mediul rural (cf. Radu Ciuceanu, CAB IV, 1992, pag. 205 - 210; Laurenția Georgescu, CAB IV, 1992, pag. 211 - 214). Din păcate, așezarea aferentă cimitirului nu a fost localizată nici în timpul cercetărilor din 1991 - 1992.

Pe baza descoperirilor izolate și a câtorva complexe, la Dealul Piscului s-a putut evidenția următoarea situație stratigrafică: fragmente ceramice izolate din epoca neolitică, epoca bronzului, prima epocă a fierului, secolele II - III și VI p.Chr. La acestea se adaugă un bordei din secolele X - XI și câteva locuințe de suprafață, cuptoare menajere, vetre deschise ce aparțin unei așezări din secolele XVII - XIX (cf. Mioara Turcu, Gheorghe Mănușu - Adameșteanu, *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, pag. 22, pct. 33. *București I. Parcul Tineretului*). Revonind la mormintele de inhumație descoperite în 1999 pe Intrarea Urcușului, considerăm că ele aparțin tot necropolei satului Măicănești, cercetată în 1983 - 1984. Plasarea lor într-o zonă periferică explică și inventarul foarte sărac - numai un inel și o verigă simplă. Materialul numismatic: trei piese din argint - una depusă în gură și două legate de deget - se datează în secolul al XVI-lea; cele două piese identificate au fost emise de sultanul Suleyman I (1520 - 1566) în atelierile de la Karatovo și Sidrekipsi, între 1555 - 1566 (monedele au fost identificate, cu amabilitate, de dr. Eugen Nicolae, de la Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”). Tot de aici provin doi ducați: unul de la Mihail I (1418 - 1420; cf. A. Popescu, *Un ducat de la Mihail I, voievod al Țării Românești, găsit în București*, BSNR, 1996-1997, nr.144-145, sub tipar) și celălalt de la Dan II (1427 - 1430; cf. Oct. Iliescu, BSNR, 1983-1985, nr.131-33, p. 250, fig.1).

Scheletele sunt depuse în groapă simplă, fără sicriu și aparțin unor bărbați, femei și copii. Unele dintre ele sunt deranjate de înmormântările succesive practicate în necropolă, dar și de unele intervenții edilitare moderne.

29. București

Punct: Hanul Stavropoleos

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu (MMB)

Lucrările pentru construirea unui punct de transformare a energiei electrice, inițiate de către Banca Națională a României în luna octombrie 1998, au dus la dezvelirea unor substructii în mijlocul străzii Stavropoleos, în imediata vecinătate a bisericii cu același nume. Practicarea unui sondaj arheologic a permis investigarea unor tronsoane de ziduri de cărămidă ce au aparținut hanului Stavropoleos. Au fost degajate tronsoane fragmentare de ziduri, care, prin dimensiunile diferite ale cărămidilor (30 x 15 x 3,5 cm; 29,5 x 16 x 4 cm) și detaliile constructive, sugerează existența mai multor etape de edificare.

În stadiul actual al cercetării, poate fi menționată descoperirea unei pivnițe (camera 1) care aparține unui ansamblu situat în dreapta intrării în incinta hanului. Amplasamentul intrării este sugerat de o acuară a lui Begenu din anul 1846 în care figurează ansamblul Stavropoleos, cu biserica și intrarea în han. Zidurile conservate aparțin în exclusivitate subsolului hanului (pivnițelor), degajat doar parțial în etapa actuală a cercetărilor arheologice. Aflându-se la o mică adâncime sub nivelul actual al străzii, în mod firesc, au avut de suferit de pe urma lucrărilor edilitare realizate în a doua jumătate a secolului XX.

Limitele săpăturii arheologice se desfășoară între trotuarul din fața bisericii Stavropoleos, pe axa E - V, de-a lungul străzii cu același nume, pe o distanță de cca. 17 m; pe axa N - S parcurge strada Poștei, pe toată lățimea și pe o lungime de cca. 15,50 m.

Toate zidurile apărute în urma cercetărilor arheologice sunt realizate din cărămidă legată cu mortar. Deși incomplet degajat, ansamblul schițează deja în plan o suită de - probabil - trei încăperi dreptunghiulare (1 - 3) juxtapuse pe direcția E - V și un ambient - de acces ? - orientat N - S, compartimentat la rândul său (4 - 5). Înspre E au apărut elemente arheologice care permit ipoteza existenței unei încăperi (5) adiacentă acestui spațiu. Lărgimea acestor „încăperi” nu poate fi încă stabilită, dar par să fi aparținut unei etape constructive distincte față de complexul (1 - 3), probabil ulterioare acestuia. Argumentele care permit această ipoteză se referă atât la dimensiunile diferite ale cărămidilor (25 / 12 / 4 cm) cât și la tipul de adosare față de zidul sudic al încăperii care limitează, deocamdată, spre E complexul în discuție. Două fragmente de ziduri paralele (grosimi de cca. 0,42 m), construite pe o nivelare ulterioară unui incendiu (poate cel din 1804 ?) atestă o fază distinctă față de cele descrise anterior: ele au făcut parte din ziduri adosate față de încăperea (3). Singurul spațiu degajat în întregime (1), aflat la limita vestică a săpăturii arheologice, se dezvoltă după un plan dreptunghiular, ale cărui dimensiuni interioare sunt 5,32 / 3,40 m. Zidul vestic, masiv, are o grosime de 1,67 m, iar cel opus, mai îngust, de 0,95 m. În zidul vestic sunt realizate două nișe largi de cca. 0,58 m, adânci de 0,39 m și, respectiv, 0,44 m, arcuite în plin centru, cu înălțime maximă de 0,70 m. Tipul de boltire în leagăn a încăperii este atestat prin urmele pornirilor bolții conservate încă *in situ*, pe ambele trasee ale zidurilor amplasate după

direcția E - V. Nivelul finit de călcare (pardoseala), format din cărămidă (26 / 14 / 3,5 cm) legată cu mortar, s-a păstrat pe o mică porțiune adiacentă limitei sudice a zidului de vest al încăperii (1). El se află la cca. - 3,80 m adâncime față de nivelul bordurii străzii actuale. S-a putut constata că sub nivelul acestei încăperi nu se mai află alte depuneri arheologice, construcția fiind edificată pe un teren aluvionar. Nașterea bolții se află la 0,90 m înălțime față de nivelul finit de călcare. În zidul care limitează înspre nord încăperea (1) se află un lăcaș adânc de - 12 / 15 / 30 cm, amplasat la o înălțime de cca. 1,10 m față de nivelul pardoselii. În zidul care limitează încăperea la E, este practicat un gol de acces arcuit în plin centru. Se păstrează lăcașurile laterale ale unui ancadrament de lemn, lat de 18 cm - toc de ușă - de la care s-a găsit și cheia. Nașterea arcului se află la cca. 1,30 m înălțime față de pardoseală, iar deschiderea arcului, la extrados, este de cca. 1,80 m. În zidul estic - fațada corespunzătoare încăperii (2) - se păstrează lăcașurile (lungime = 0,30 m, lățime = 0,20 m, înălțime = 0,15 m) unor bârne încastrate, urme unice ale treptelor unei scări de lemn care conducea la nivelul parterului. Încăperea (2) a fost dezvelită foarte puțin. Se pot presupune însă, în funcție de elementele de plan vizibile, dimensiuni interioare de 5,32 x 3,00 m. Ipoteza boltirii în leagăn poate fi deja enunțată, datorită dezvelirii unui fragment dintr-un arc (de boltă?) vizibil în fragmentul de zidărie aparținând fie unui zid care o limita înspre E, fie unui arc dublou. Între încăperea (2) și încăperea (3), deocamdată, nu se pot recunoaște în teren elemente suficiente pentru clarificarea aspectului planimetric. Ceea ce se poate presupune cu oarecare siguranță este prezența unui gol de acces realizat în zidul longitudinal (direcția E - V), față de care se adosează zidurile ambientului (4 - 5). Urmele unui arc (de boltă?) au fost parțial surprinse în fragmentul de zid, dezvelit pe o lungime de cca. 2,60 m (până la bordura trotuarului din fața bisericii), care fie că delimitează încăperea (3) de ambientul (5), fie constituie mărțuria unui arc dublou. Caracteristicile ambientului (4 - 5), atât cât se pot deocamdată înregistra, nu permit concluzii ferme în ceea ce privește succesiunea corectă a fazelor constructive. În zidul vestic, relativ paralel cu trotuarul vestic al străzii Poștei, se pot observa: un mic fragment din pornirea unui arc de boltă (lărgime maximă cca. 0,85 m) la baza căruia se află un lăcaș pentru un tirant. Un alt asemenea lăcaș, situat la același nivel, se află la cca. 5 m distanță, înspre S. Grosimea acestui zid nu poate fi încă stabilită, deoarece el pătrunde parțial sub trotuarul dinspre Muzeul Național de Istorie a României. Urmele unui zid perpendicular pe cel descris anterior se află la cca. 4,80 m distanță față de traseul zidului sudic al ambientului (1 - 3).

Dimensiunile cărămidilor utilizate în construcția zidurilor, sunt comune pentru cele care delimitează încăperile (1 - 3) (26 - 29 / 14 - 15,5 / 4-5 cm, dar trebuie subliniată folosirea unor cărămizi cu dimensiuni diferite - variații de 1 - 2 cm, la ridicarea aceluiași zid), iar pentru fragmentele de zid adosate, aparținând ambientului (5), dimensiunile sunt distincte (25 / 12 / 4 cm). Pivnița 1 a fost folosită de un negustor a cărui marfă - faianță și porțelanuri - a fost găsită în mare cantitate. Vasele poartă motive decorative reprezentând peisaje urbane de tip occidental (castele aflate pe înălțimi, edificii cu colonade și cupole) sau peisaje orientale (temple și jonci). Formele (castroane, farfurii, boluri) și culorile (negru, maro deschis, maro închis, mov, albastru, verde China) sunt variate și provin din ateliere englezești

(Birmingham). Se remarcă un grup de 11 piese, cu motive decorative identice - temple și jonci - realizate în culori diferite: maro închis (6), maro deschis (2), negru (1), mov (1), albastru (1). Ele aparțin unor forme variate, cu dimensiuni diferite (farfurii, farfuriore, castroane). Majoritatea (5) poartă marca BIRMINGHAM - CHA - MASCHWITZ - JUN, dar există și exemplare produse la STONE - LINDNER sau LINDNER & CO. Dintre celelalte piese atrage atenția prezența masivă a pieselor cu marca VENETIAN - SCENERY - STONE - CHINA - cu variantele $\alpha + \beta$ sau WKB. Explicația bogatului inventar găsit distrus pe loc, dar în mare parte reconstituibil (peste 30 de vase), poate fi aflată într-un strat gros de cărbune și cenușă, care dovedește că hanul a fost incendiat, iar marfa nu a mai putut fi evacuată.

Pentru încadrarea cronologică a acestui moment singurul suport pe care-l avem la dispoziție, pe lângă ceramica specifică primei jumătăți a secolului al XIX-lea, este o monedă de la Francisc II (1792 - 1838). Piesa - un kreuzer din anul 1812 - ne permite să apreciem că este vorba de marele incendiu din martie 1847, care a fost declanșat în vecinătatea hanului. (Moneda a fost identificată de kolegele Katiușa Pârvan și Ana Maria Velter, de la Cabinetul Numismatic al Muzeului Național de Istorie a României).

Sperăm ca extinderea cercetărilor arheologice pe o arie amplificată să permită identificarea altor elemente constructive, care, asociate unui inventar arheologic la fel de bogat, să permită obținerea unor precizări referitoare la complexul Stavropoleos și locul său în viața Bucureștilor din secolele XVIII - XIX.

30. Bumbesti Jiu, jud. Gorj

Punctele: Gară; Vârtop

Cod sit: 79317.01, 79317.02

Vasile Marinou, responsabil; Gheorghe Calotoiu, Olimpia Bratu, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Săpăturile arheologice desfășurate între anii 1997-1999 la Bumbesti Jiu au avut în vedere cercetarea a două puncte: Bumbesti Jiu - „Gară” și Bumbesti Jiu - „Vârtop” (comuna Bumbesti Jiu, județul Gorj).

În cadrul acestor campanii s-au efectuat săpături în așezarea civilă de la Bumbesti Jiu - „Gară” și în castrul cu val de pământ, precum și în așezarea civilă romană de la Bumbesti Jiu - „Vârtop” (la cca. 800 m N de castrul cu zid de piatră).

Bumbesti Jiu - „Gară”. Secțiunea S. I/1997 continuă o alta mai veche, din 1979. Executată pe direcția N - S, la cca. 200 m NE de castru, ea are dimensiunile de 35 x 2 m. Din punct de vedere stratigrafic, nivelul roman se află între - 0,10 / - 0,50 m față de nivelul actual al solului, sub care apare pământul steril. S-a dezvelit doar fundația unui zid din piatră de râu, fără mortar de var, gros de 0,40 m și lung de aproximativ 2 m, provenind de la o locuință. Deoarece întreaga zonă a fost deranjată de lucrările agricole, materialele arheologice sunt fragmentare. Au fost descoperite fragmente de la vase romane, fragmente de cărămizi, țigle, olane, sticlă și obiecte de metal (cuie și

piroane din fier).

Secțiunea S. II/1997 a fost trasată la 100 m NE de S. I/1997, cu dimensiunile de 7 x 2 m și extinsă cu o casetă, C I/1997 de 4 x 4 m. Stratigrafia este similară celei din S. I/1997, până la - 0,10 m stratul vegetal, între - 0,10 / - 0,50 m nivelul de cultură din epoca romană, urmat de pământul steril din punct de vedere arheologic. În această suprafață au apărut mai multe pietre de râu, fără a avea o formă definită, fragmente de cărămizi, țigle și olane care probabil provin de la o clădire. Materialul arheologic este reprezentat de fragmente de la vase de uz comun - castroane, căni, oale.

Secțiunea S. III/1997 s-a trasat transversal pe drumul de acces în castru, la 25 m de poarta sudică. Drumul, care lega castrul și termele aflate la 50 m SV de castru, apare la - 0, 20 m față de actualul nivel al solului. Are o lățime de 3,80 m, stratul de pietriș fiind gros de 0,30 m, partea mediană este convexă pentru a permite scurgerea apelor spre rigole. Aici s-au găsit fragmente de cărămizi, țigle și olane, precum și fragmente ceramice de la vase de uz comun de culoare cenușie.

Secțiunea S. I/1998, cu dimensiunile de 15 x 2 m, s-a trasat la 10 m V de drumul național 66 Târgu Jiu - Petroșani. Situația stratigrafică atestă prezența unui singur nivel de cultură din epoca romană. Zona a fost puternic deranjată în timp de lucrările agricole, ceea ce a împiedicat precizarea dimensiunilor fundației clădirii apărute în timpul cercetării. În partea de S a secțiunii s-a descoperit o groapă menajeră, cu multă cenușă și puține fragmente ceramice. Din secțiune s-au adunat numeroase fragmente ceramice de la vase de uz comun din a doua jumătate a secolului II și începutul secolului III p.Chr.

Bumbesti Jiu - „Vârtop”. În acest punct s-au deschis două secțiuni în anul 1997, una în castrul cu val de pământ și alta în așezarea civilă, și s-a continuat cercetarea cu alte două secțiuni, una în 1998 și alta în 1999.

Secțiunea S. 1/1997 are dimensiunile de 6 x 2 m și s-a trasat la 35 m N de valul sudic și la 60 m E de zidul horreumului. Aici s-au descoperit fragmente de cărămizi, țigle și un vârf de pillum puternic corodat.

Secțiunea S. 2/1997, cu dimensiunile de 7 x 2 m s-a trasat în așezarea civilă la 60 m S de valul castrului cu val de pământ și la 15 m V de drumul național 66 Târgu Jiu - Petroșani, în dreptul km 83,600. Zona a fost afectată de lucrările de amenajare a drumului și de instalarea cablului optic de către ROMTELECOM. Până la - 0,30 m se află o umplutură cu pietriș, modernă, urmată de stratul de cultură din epoca romană. De la - 0,50 m a apărut fundația unei locuințe executată din piatră de râu, fără mortar, surprinsă pe două laturi, de V și de N. Latura de V a fost cercetată pe lungimea de 4,70 m, iar cea de N pe 1,80 m. În interior s-a descoperit o „casetă” executată din cărămizi subțiri și două monede din bronz de la împărații Hadrian și Marcus Aurelius pentru Commodus. Pentru lămurirea situației acestei construcții, s-a extins cercetarea în anul următor cu caseta C. 1/1998, dezvoltată din S. 2/1997, cu dimensiunile 7 x 7 m. Aici s-a găsit o încăpere de la un edificiu roman cu o interesantă instalație de încălzire - *hypocaustum* - diferită de ceea ce se cunoaște până acum. Încăperea are latura de N de 5,50 m, latura sudică de 6 m, iar cea de V de 5,70 m. Zidurile aveau grosimea de 0,65 - 0,55 m, construite din mai multe rânduri de pietre de râu, fără mortar. Paralel cu latura de S, în

interiorul încăperii, s-a găsit un zid din piatră de dimensiuni mai mici, gros de 0,50 m, probabil fundația de la un pridvor. Laturile de E și V continuă spre N, ceea ce demonstrează că edificiul avea mai multe încăperi, fapt ce urmează a fi cercetat în viitor. Ușa se află pe latura de est la 2,80 m de colțul de NE, pragul, lat de 1 m, era marcat de prezența cărămizilor în locul pietrelor fundației. În interiorul încăperii s-au găsit mai multe cărămizi pătrate (29 x 29 x 5 cm, 21 x 21 x 6 cm, 18 x 18 x 5 cm), „casete” de formă paralelipipedică, din lut ars cu pereți subțiri, de 1,5 cm, pe care le putem considera a fi „pile”. De asemenea, s-au găsit resturile unui cuptor cu diametrul interior de 0,50 m și diametrul exterior de 0,70 m. Din interiorul încăperii s-au scos numeroase fragmente de țigle, olane și cărămizi cu puternice urme de arsură. Podeaua era făcută din piatră mărunță de râu așezată pe un strat subțire de nisip direct pe solul antic.

Materialul arheologic cuprinde puține fragmente ceramice de la vase de uz comun, de forme diferite și piese metalice, monede, fibule, chei. Majoritatea acestora au fost descoperite în spațiul delimitat de zidul laturii de S și cel paralel cu acesta din interiorul încăperii. S-au găsit 14 monede de bronz și argint emise de împărații Domitian, Traian și Hadrian. Pe lângă monede, s-au găsit două geme gravate (intalii) din carneol provenind din Orient. Prima gemă, de formă ovală (0,15 x 0,10 cm) are gravat un Faun, cealaltă de aceeași formă, dar de dimensiuni mai mici (0,11 x 0,8 cm) are gravată figura zeiței Minerva. Este posibil ca gemele să fi provenit de la sigilii deoarece au partea gravată plană, iar cea inferioară bombată. Sunt primele piese de acest fel descoperite la Bumbești Jiu și în zona de N a Olteniei. Din același loc provin și câteva fibule din bronz, unele dintre ele au email. Fibulele emailate sunt zoomorfe, variantele dragon și în formă de pasăre. Piesa în formă de dragon are email de culoare albastră, roșie, galbenă și verde, dimensiunile ei fiind de 5,5 x 1,5 cm, cu acul de prindere pe dedesubt și fără portagrafă. Fibula are analogii în Britania, Germania, Pannonia și Olanda și se datează de la mijlocul secolului I până la mijlocul secolului al II-lea p.Chr. Cealaltă fibulă, cea în formă de pasăre, păstrează doar urme slabe de email de culoare roșie și albastră. Îi lipsește portagrafa și o parte din acul de prindere, precum și ciocul păsării. În general, acest tip de fibulă este datat în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr. Tot aici s-au descoperit și două fibule cu genunchi cu capul semirotond, cu dimensiuni aproape egale (4 x 2,2 cm și 4 x 2,1 cm). Acest tip de fibule se datează de la începutul secolului I până în al treilea sfert al secolului al II-lea p.Chr. Cele mai bune analogii sunt cu fibulele produse în atelierul de la Napoca, deși fibulele cu genunchi sunt răspândite în Dacia, Pannonia și Noricum. De asemenea, s-au descoperit trei chei din bronz (6,8 x 2 cm; 5,1 x 1,9 cm și 4,2 x 1,9 cm) și una din fier. La acestea se adaugă două piese din bronz, cărora nu le putem preciza utilitatea (piese de port sau harnașament), un ac din bronz, mai multe piroane din fier și un cuțit. Monedele și fibulele descoperite permit datarea așezării civile de la Bumbești Jiu – „Vârtop” în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr.

Secțiunea S.1/1999, orientată V - E, cu dimensiunile de 14 x 2 m s-a deschis la 4 m N de încăperea locuinței descoperite în săpăturile din 1997 - 1998. Stratigrafia este aceeași ca pentru restul secțiunilor deschise în această stațiune. Stratul vegetal coboară până la - 0,20 m, excepție făcând zona cuprinsă între carourile 9 - 14, unde, până la -

0,40 / - 0,50 m se află un strat de umplutură modernă; urmează până la - 0,90 / -1 m nivelul de cultură roman sub care apare pământul steril din punct de vedere arheologic. În secțiune s-au dezvelit fragmente de ziduri, un cuptor și paviment din piatră mărunță. La - 0,52 m, în caroul 2 au apărut resturile unui zid (colțul?), deranjat de un șanț executat de ROMTELECOM. Între carourile 4 - 6 se întinde pe trei laturi un zid construit din piatră de râu așezată în mai multe rânduri, fără a fi legat cu mortar. Interiorul acestui zid este umplut cu multă cărămidă pisată, cenușă și *coccio pesto* ceea ce ne face să presupunem că ar fi vorba despre *opus signinum*. Zidul a apărut la - 0,50 m și coboară până la - 0,78 m. Lângă acest zid, în profil, între carourile 6 - 9 se întinde un nivel de dărâmtură (cu fragmente de cărămidă, țigle și urme de var) gros de cca. 0,10 m. Spre capătul de E al secțiunii, în carourile 11 - 12 au apărut urme puternice de arsură. La - 0,50 m, în caroul 1 a apărut un paviment din piatră mărunță, ceea ce a dus la deschiderea unei casete pe latura de sud a secțiunii, între carourile 1 - 4. Caseta C. 1/1999 are dimensiunile de 3,40 x 2,10 m. În interiorul ei s-au descoperit resturile unui zid de piatră la - 0,65 m în partea de E a casetei. Zidul, deranjat de lucrările ROMTELECOM, nu pare a avea vreo legătură cu cel de pe latura de V din încăperea descoperită în 1998 (care părea a continua spre N). Pavimentul din piatră mărunță de râu a apărut la - 0,45 m pe latura vestică a C. 1/1999. În carourile 2 - 3 ale S. 1/1999 s-au descoperit resturile unui cuptor care continuă și pe latura de N a C. 1/1999. Cuptorul, construit din cărămizi (una din ele pătrată 29 x 29 x 8 cm) lipite cu mortar de var, cu piatră la bază, are diametrul de aproximativ 1 m. Nu s-a păstrat decât partea de S a cuptorului, mai precis patru rânduri de cărămizi. În interiorul său, care se adâncește până la - 0,50 m față de nivelul de călcare antic și - 1,10 m față de nivelul actual al solului, s-au găsit mult cărbune, cenușă și chirpic ars. De jur împrejurul cuptorului existau pietre de râu, aflate pe fundul construcției, cele din apropierea cărămizilor cuptorului prezintă urme de arsură.

Materialul ceramic descoperit în S. 1/1999 este reprezentat de numeroase fragmente ceramice provenind de la vase de uz comun (oale, două căni mici fără toartă), țigle, fragmente de cărămizi, cărămizi întregi, unele pătrate (20 x 20 x 5 cm). Din zona cuptorului avem un fund de vas de sticlă (pahar?). În secțiune au apărut și multe fragmente metalice de la piroane din fier, un fragment de vas din bronz, iar în caroul 3, la - 0,55 m, s-a găsit o cataramă de bronz. În caroul 1, la - 0,40 m, s-a găsit o monedă de bronz de la împăratul Hadrian. Obiectele găsite în această secțiune aparțin aceleiași perioade în care se încadrează și cele descoperite în anii anteriori, ceea ce sprijină ideea datării așezării civile de la Bumbești Jiu – „Vârtop” în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr.

31. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]

Cod sit: 63063.01

Radu Florescu - coordonator; Zaharia Covacef, Cătălin Ionuț Dobrinescu (MINAC), Ioan I.C. Opreș (FIB), Nicolae Georgescu (MA Mangalia), Costin Miron (ULB Sibiu)

Sectorul de Est al cetății

Zaharia Covacef, Cătălin Ionuț Dobrinescu și studenți de la Univ. Constanța

În campania din anul 1999 din sectorul de E al cetății Capidava am continuat cercetarea în câteva din încăperile descoperite până acum, respectiv C. 8, C. 7, C. 10 și C. 9. În același timp au fost deschise trei noi carouri, perpendicular pe zidul de SV al incintei, și în continuarea încăperii C. 1, și anume: O. 76 - 77, P. 76 - 77 și Q. 76 - 77, cu mențiunea că au dimensiunile de 4 x 6 m.

În privința construcțiilor, campania din vara trecută a adus noi lămuriri privind succesiunea realizării zidurilor - din temelii sau reparații - mai ales că au fost descoperite noi ziduri aparținând construcțiilor deja evidențiate. Încăperea C. 8, situată pe latura de NE, a fost construită la sfârșitul secolului al V-lea - începutul secolului al VI-lea, prin ridicarea unui zid în capătul de NE al încăperii C. 7; noua construcție, cu dimensiunile de 6,40 x 5 m, era adosată zidului de incintă, iar cele două compartimente care o compun ridică probleme diferite legate în primul rând de etapele constructive. În această încăpere ne-am adâncit foarte puțin. S-a scos mult material ceramic, fragmentar, sticlă, o monedă din bronz (ilizibilă) și un pieptene din os, bilateral, de asemenea fragmentar. Cercetarea din încăperea C. 7, formată de asemenea din două compartimente, a însemnat adâncirea în stratul de incendiu. Grosimea acestuia, faptul ca apar pe toată suprafața încăperii - dar nu la aceeași adâncime - bărne căzute și arse, ridică întrebarea dacă aici este vorba de un singur incendiu devastator, sau mai multe, succesive, fapt care nu a îngăduit înlăturarea tuturor urmelor, recurgându-se la nivelări rapide. Și, probabil, tot în urma acestor incendieri s-a restrâns spațiul încăperii. Aceeași situație am întâlnit-o și în celelalte încăperi: C. 5 (cercetată mai demult), C. 6, C. 9 și C. 10.

Materialele recuperate din săpătură păstrează urmele acestor incendii. Sticla - fragmente de pahare, cupe sau geamuri - este deformată; piesele ceramice (amfore, oale, câni, ulcioare, opaițe etc.) - și ele fragmentare - devin adeseori greu de reconstituit datorită arderii secundare; același lucru se întâmplă și cu piesele din metal - bronz sau fier - multe dintre ele cu greu mai putând fi identificate (atât datorită stării fragmentare în care au fost găsite, cât și, mai ales, datorită deformărilor provocate de incendii). Să amintim dintre materialele descoperite în încăperea C. 7: o candelă din ceramică (înălțimea - 7,5 cm, diametrul gurii - 8,4 cm); un lacăt din fier și bronz, de formă circulară (diametru - 4,8 cm, grosime - 1,7 cm); un manșon din fier de la o unealtă; un fragment din fier de la o platoșă (?); o fusaiolă; o aplică din bronz și o monedă din bronz atribuită lui Arcadius/ Honorius/ Theodosius, de tipul SALUS REIPUBLICAE, anii 393 - 395.

Încăperii C. 10 - a cărei construcție am plasat-o în a doua jumătate a secolului al IV-lea - începutul secolului al V-lea - îi

fuseseră dezvelite doar două ziduri (cel de SV și cel de SE, unde era practică și intrarea). În jumătatea de NV a încăperii era un strat gros de dărâmatură, nivelată, deasupra căreia a fost găsită o locuință medieval-timpurie; înlăturarea acestora a condus la dezvelirea zidului de NV al încăperii C. 10. Și aici stratul de incendiu este destul de consistent, pe suprafața încăperii găsindu-se mai multe bărne arse.

Materialele arheologice scoase din săpătură sunt afectate de arderea secundară. Dintre acestea cităm: o amforă, cu caneluri și coaste, lucrată din pastă bej (pe gât și pe umăr se conservă părți din litere realizate cu vopsea roșie), cu baza concavă cu „umbo”; o oală lucrată din pastă cenușie, cu corpul globular, care are la interior urme de fier; un ulciur cu corp ovoidal, din pastă cenușie; un accesoriu de car (?) din fier; un butuc de roată din fier la care partea lemnoasă a axului a ars; fragmente dintr-o balanță de bronz și mai multe monede. Cea mai veche monedă (din șase au fost identificate trei) aparține lui Tiberiu, Caligula sau Claudiu I (oricum nu poate fi legată de nivelul pe care a fost găsită); următoarea este de la Valentinian I (anii 366 - 367), cea de a treia, o jumătate de *folles*, este de la Justinian I, bătută la Constantinopol, anii 547 - 548. Să mai menționăm că tot aici a fost găsit un stâlp miliar, fragmentar, utilizat la repararea zidului de SV al încăperii, pe la mijlocul secolului al V-lea.

Săpătura din carourile P. 74 și P. 75 a urmărit să surprindă zidul de SV al încăperii C. 9; deja apăruse în caroul P. 74 continuarea zidului de NV pe o lungime de 2 m. După înlăturarea unui strat foarte gros de dărâmaturi din caroul P. 75, am ajuns pe un nivel de incendiu care conținea și bărne arse, surprinzând, destul de degradat, continuarea zidului de SV al C. 9.

În carourile deschise în această campanie săpătura ne-a oferit următoarea situație:

- în caroul Q. 76 - 77 au fost descoperite patru locuințe medieval-timpurii, notate B. 1/99 - B. 4/99. Două dintre acestea, respectiv B. 1/99 și B. 2/99 continuă, probabil, și în caroul R. 76 - 77 (neabordat încă); locuința B. 3/99 continuă și în caroul P. 76 unde i-a fost dezvelit un colț; latura dinspre NV a celei de a patra locuințe (B. 2/99), care ar fi trebuit să fie descoperită în caroul P 77, fie a fost distrusă, fie va apărea la un alt nivel;

- în caroul O. 76-77, situat în continuarea încăperii C. 1, am găsit multă dărâmatură, constând din cărămizi, chirpici, țigle și olane, dispuse în straturi și vizibil nivelate în perioada medieval-timpurie, printr-un strat de pietriș care formează un fel de pavaj ce continuă și în caroul P. 76-77.

Au fost recuperate de aici atât materiale de construcție (țigle, olane, chirpici, dar și bucăți mari de tencuială), cât și materiale ceramice. Între acestea din urmă cităm: o amforă ovoidală cu pereții foarte groși; o amforă cu striuri (parțial restaurată), care are pe umăr o inscripție făcută cu vopsea roșie (din care se mai conservă două bare verticale) și un X grafitat; o toartă antropomorfă de la un opaiț (identic cu un model descoperit la Edificiul roman cu mozaic din Constanța).

Campania din 1999 a reconfirmat supoziția distrugerilor care s-au succedat în secolele V - VI.

32. Călinești Oaş, com. Călinești Oaş, jud. Satu Mare

Punct: Dealul Hurca

Cod sit: 137238.01

Liviu Marta, Speranța Pop, Ciprian Astaloș (MJ Satu Mare)

Săpăturile arheologice cu caracter de salvare au fost inițiate pentru a salva situl arheologic descoperit pe dealul Hurca, loc în care urmează să se construiască un hotel. Situl este compus dintr-o locuire paleolitică (cunoscută din cercetările Mariei Bitiri) și o așezare fortificată cu val și cu palisadă, datând de la începutul primei epoci a fierului.

Lucrările, finanțate de firma beneficiară, au început în data de 14.06.1999 prin deschiderea suprafeței Sp. 1, și a secțiunii S. 1 (40/3), prin care a fost cercetată zona de acces din așezare. Secțiunile S. 2, S. 3, S. 4, au fost săpate pentru a verifica ductul sistemului defensiv de pe latura de E a fortificației.

Secțiunea S. 5, a fost săpată în colțul de SE al platoului așezării pentru a obține informații în legătură cu locuirea din ea, fiind cercetată locuința de suprafață L. 1. Tot pe latura de E a fost deschisă secțiunea S. 6 (40 x 1 m), cu scopul de a obține stratigrafia așezării începând din vârful platoului până la baza pantei. În zona vestică a laturii de N valul păstrat într-o stare mai bună a fost secționat prin două secțiuni (S. 7 și S. 9), din care s-au obținut date importante referitoare la construcția sistemului defensiv. O realizare importantă a constituit-o efectuarea ridicării topografice a așezării de pe dealul Hurca, precum și cercetarea în luna noiembrie a locuinței L. 1 din S. 5. Ambele acțiuni au fost realizate din fondurile Muzeului Județean Satu Mare.

În concluzie, cercetările de la Călinești-Oaş au adus date importante despre prima așezare fortificată din epoca hallstattiană timpurie descoperită în județul Satu Mare.

33. Cămin, com. Căpleni, jud. Satu Mare

Punct: Malul Crasnei, între km 6 – 6,1 pe digul de pe malul stâng

Cod sit: 136562.02

János Némethi (MJ Satu Mare)

În primăvara anului 1999 între localitățile Căpleni și Cămin au fost executate lucrări de îndiguire pe malul Crasnei (după inundațiile din toamna anului 1998), fapt care a necesitat intervenții pentru salvarea unor complexe arheologice afectate de aceste lucrări. Lucrările au fost conduse de dr. János Némethi, cercetător principal II.

În luna iulie au fost dezvelite mai multe complexe arheologice între km 6 - 6,1 ai malului stâng al Crasnei: o locuință sau un atelier ușor deranjat din epoca Latène, cu material arheologic format din mai multe fibule fragmentare de fier, o cantitate însemnată de zgură de metal (fier), obiecte din fier și din bronz, fragmente de brătară de sticlă, o cantitate însemnată de fragmente de ceramică lucrată la roată. Printre acestea se remarcă un vas în formă de cizmă,

de tipul celui descoperit la Curtuiușeni. Locuința/atelier se datează în prima jumătate a secolului al II-lea a.Chr., fiind probabil de atribuit celților.

Printre alte complexe a mai fost surprinsă și o groapă de mari dimensiuni. Inventarul acesteia conținea mai multe fragmente ceramice și un schelet de cal în poziție culcată lateral, permițând datarea complexului în secolele V – IV a.Chr, epoca scitică. Au mai fost descoperite complexe arheologice și materiale din epoca bronzului timpuriu, din epoca bronzului târziu (grupul Pișcolț – Cehăluț - Hajdúbagos) și cultura Gava.

34. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj

Punct: Samum

Cod sit: 5675.02

Dan Isac, Adriana Isac (IAIA Cluj)

În anul 1998 și mai ales 1999 scopul principal al săpăturilor a fost cercetarea zonei din partea de N a vicus-ului militar. În acest scop au fost trasate două secțiuni, S. 17 (20 x 1,50 m) și S. 18 (45 x 2 m), amplasate la N de castru și orientate N - S. S. 17 din 1998 s-a dorit a verifica fotografiile aeriene care sesizează, la NE de castru o pată dreptunghiulară de culoare deschisă, cu latura de circa 90 m. Surpriza a constat în faptul că secțiunea a intersectat, între metrii 0 - 12, două *fossae* impresionante ce au putut fi urmărite cu mare dificultate până la adâncimea de 3,20 m când a ieșit pânza freatică. Primul șanț are escarpele perfect oblice, marcate cu un lut foarte umed de culoare albăstrui-negricioasă, rezultat al unei înnămoliri încă din antichitate. Șanțul, urmărit incomplet din motivele amintite, conține un bogat material arheologic roman și ramuri de copaci carbonizate. A funcționat puțin timp deoarece spre fund se disting câteva niveluri de umplere naturală și de arsură. În capătul sudic al secțiunii a fost identificată escarpa nordică a unei a doua fossa, contemporane cu prima, ce pornește din același nivel timpuriu și având o umplură identică. Din escarpa nordică au apărut de asemenea numeroase fragmente ceramice romane, inclusiv terra sigillata și sticlărie. Din păcate, caracterul aluvionar al terenului și pânza freatică au făcut imposibilă continuarea cercetării, având în vedere că profilul estic al secțiunii s-a prăbușit, împiedicând prelevarea desenelor profilelor. Concluzia trasă cu acea ocazie a fost că s-a surprins cu claritate, în primul nivel de locuire din zona așezării militare, ductul a două șanțuri care păreau a aparține mai curând unui castru decât vicus-ului militar. Am optat de la început pentru prima posibilitate având în vedere orientarea șanțurilor, în totală divergență cu planul deja cunoscut al așezării. Dealtfel, sesizarea unei inundații încă în antichitate, urmată de umplerea șanțului, nivelarea terenului și începutul unei noi locuiri surprinse în partea de N a secțiunii (pereții din lemn ai unei clădiri romane) era principala concluzie trasă. Era evident că un alt castru timpuriu la Cășeu era o posibilitate.

La Congresul Limesului de la Zalău din 1997 arătam, teoretic doar, că dacă în castrul binecunoscut prima trupă a fost *Cohors II Britannorum (milliaria)*, cea de a doua care este semnalată aici, *Cohors I Britannica (milliaria)* pare să fi staționat undeva într-un castru neidentificat din Dacia

Porolissensis, iar posibilitatea ca acesta să fie chiar la Cășeu, alături de cel cunoscut apărând acum perfect justificată.

Pentru a confirma această ipoteză, în anul 1999 am decis trasarea unei noi secțiuni paralele cu S. 17, tot pe direcția S - N, la circa 12 m V de aceasta. A rezultat S. 18, lungă de 45 m și lată de 2 m. Aceasta din fericire a putut fi finalizată fără a se prăbuși profilele ca la precedentă, confirmând aceeași concluzie: în antichitate, în zona de N din afara castrului cunoscut a existat o inundație considerabilă ce a acoperit, practic până aproape de buza șanțului castrului de piatră, toată stratigrafia. Surpriza a constat în faptul că urmele foselor nu au mai fost intersectate pe lățime ci pe lungime. În fapt, în jumătatea estică a secțiunii, la aceeași adâncime de peste 3 m a apărut traseul arcurit al unei fossa care se pierde în profilul de E. Este vorba desigur despre faptul că săpătura noastră a surprins latura de V al celui de al doilea șanț precum și locul unde acesta se curbează în zona colțului unei fortificații romane. Este acum sigur că acesta este un castru timpuriu, probabil cel în care a staționat *cohors I Britannica (milliaria)* în același timp cu *cohors II Britannorum (milliaria)*, înainte de plecarea acesteia la Romita la începutul domniei lui Hadrian. În ciuda condițiilor dificile de lucru, a pânzei freatice care a ieșit din nou la peste - 3 m adâncime, rezultatul săpăturii a confirmat mari inundații în epoca romană în zona de la N de castrul binecunoscut. S-a demonstrat că după înămolirea șanțurilor acestui nou castru, în zonă a curs un braț al Someșului, dovadă stratul gros de balast de terasă având în componență și material arheologic roman rulat. În apropierea șanțului castrului de piatră a fost identificată, deasupra straturilor aluvionare, o stradă lată de circa 7 m, alcătuită din bolovani de râu, piatră de carieră spartă și câteva țigle. Este un drum din faza mai târzie a vicus-ului ce se îndreaptă spre *porta praetoria*.

În concluzie, rezultatul principal al celor două campanii a fost identificarea unei fortificații timpurii la Cășeu, alta decât cea cunoscută. Aceasta poate fi pusă pe seama *cohors I Britannica (milliaria)* care va înlocui la un moment dat *cohors II Britannorum (milliaria)* în castrul aflat într-un loc mai ferit, pe conul de dejecție care l-a protejat de toate marile inundații care au afectat toată zona din antichitate și până astăzi. Rămâne de stabilit, deși condițiile de cercetare sunt extrem de dificile, relația dintre această nouă fortificație și o parte a așezării timpurii și desigur dimensiunile sale, având în vedere faptul că fotografiile aeriene nu sunt foarte relevante din cauza grosimii stratului de aluviuni.

35. Câmpia Turzii, jud. Cluj

Cod sit: 55366.01

Gheorghe Lazarovici, Mihai Meșter (MNIT)

Cu ocazia lărgirii DN 15, între Câmpia Turzii și Târgu Mureș, s-au efectuat în primăvara și vara anului 1999, periegeze, acțiuni de supraveghere, precum și săpături de salvare pe diverse tronsoane ale șoselei, atât în Județul Cluj, cât și în Județul Mureș, pe o lungime de cca. 30 km.

Unul din punctele arheologice mai importante, cercetate cu această ocazie, a fost identificat la ieșirea din Câmpia Turzii, pe partea dreaptă a DN 15, vis-a-vis de Hanul Broșcuța.

Au fost deschise cu această ocazie mai multe secțiuni în zona în care sondajele anterioare au semnalat un bordei medieval timpuriu și un complex roman târziu.

Bordeiul 1, dezvelit în întregime, se afla la NE. Bordeiul avea podeaua înclinată spre ESE, ceea ce înseamnă că în acea zonă se afla gârliciu. Tot în acea parte, marginea bordeiului a suferit reparații, situație întâlnită adesea în zona intrărilor. Dimensiunile bordeiului erau de 2,8 x 2,5 x 0,75 m

Bordeiul 2, situat în capătul de SE al secțiunilor, era asociat cu mai multe gropi: una alungită ce părea a fi un mormânt de adult (nu s-a găsit schelet, ci doar oase de animale). Dimensiunile erau apropiate cca. 2,7 x 2,4 x 0,60 m.

Semibordeiul medieval, de formă ovală, avea dimensiunile de 2 x 1,8 x 0,30 m și se afla în perimetrul bordeiului 1.

Materialul arheologic.

În diferite carouri, fără a avea date statistice prea amănunțite asupra asocierii formelor și pastei (datele statistice nefiind încheiate), constatăm prezența unei ceramici amestecată cu foarte mult nisip și uneori cioburi pisate, lucrată la roată rapidă, în tehnica romană provincială târzie. În caroul I al secțiunii 2, au fost descoperite fragmente de buze cu caneluri orizontale, lăsate de spatula cu care a fost modelat vasul. Profilele vaselor sunt evaluate, dar există amestec de material roman târziu și medieval în stratul de cultură, gros de cca. 0,35 m. Un fragment din pastă cenușie lustruită, este decorat cu ștampila. Fragmentele au decor din dungii paralele. La pasta de uz comun formele vaselor sunt comune perioadei romane târzii dar și epocii medievale timpurii. În carourile 3 și 4 ale aceleiași secțiuni, au fost descoperite fragmente de vase borcan lucrate la roată, din pastă nisipoasă, aspră, similară celor romane provinciale, cu ardere puternică. Mai reținem prezența unui fragment de chiup, de tipul celor dacice, cu decor din val întrerupt, realizat pe umărul vasului. Din caroul 3 provine un fragment de țiglă romană.

Dintre obiectele cele mai importante, este de amintit un vârf de lance din fier. Piese este de dimensiuni mari, având cca. 30 cm, ceea ce arată că era o piesă folosită la vânatoare de animale mari (urs, cerb).

Ceramica medievală este lucrată cu mâna și la roată, cu forme simple (borcane, oale), de culoare brună și negru-brun. Decorul este din benzi de incizii fine, dispuse în val.

Locuirea medievală timpurie, aparține unei populații locale, cu o condiție socială modestă iar specificul ceramicii este caracteristic pentru civilizația româno-slavă. Cele mai apropiate analogii sunt în descoperirile de la Moldovenești, dar mai ales în cele de la Dăbâca, în așezarea din secolul VIII (în incinta a IV- a) și la Cheile Turenilor.

36. Cefa, com. Cefa, jud. Bihor

Punct: La Pădure

Cod sit: 28255.01

Ioan Crișan (MTC Oradea), Sever Dumitrașcu (Univ. Oradea)

În campania din vara anului 1999 săpăturile de pe șantierul Cefa - „La Pădure” aflat pe amplasamentul așezării

medievale Rădvani au continuat în sectorul D prin prelungirea celor două secțiuni magistrale, S. I și S. II, cu încă 20 m. Secțiunile au ajuns astfel la 237 m lungime și traversează întregul sector pe direcția S - N. Ca și în anii precedenți a fost cercetat în primul rând nivelul medieval timpuriu de locuire (secolele XI - XIII) și, în măsura posibilităților, obiective aparținând altor epoci.

În pereții celor două secțiuni, care evidențiază succesiunea stratigrafică din anii precedenți, s-au conturat o serie de complexe arheologice. A apărut doar un singur complex medieval timpuriu. Nivelul medieval din secolele XV - XVI s-a dovedit mai bogat fiind identificate trei complexe:

Cuptorul Cp 5 (secolul al XII-lea). Vestigiile acestuia au fost surprinse în secțiunea S. II G. Era un cuptor de tipul săpat în pământ, având formă semilunară. Vatra cuptorului se afla la 1,15 m de la suprafața solului (0,60 m de la baza stratului), având lungimea de 1,25 și lățimea de 0,50 m. Din pereții cuptorului s-au păstrat martori cu înălțimea de 0,30 m. În fața gurii cuptorului se afla groapa de deservire a acestuia de formă ovală alungită (1,00 x 0,80 m). Pe vatră și în groapa de deservire era depus un strat gros de cenușă și cărbune, care conținea câteva fragmente ceramice și sfărâmături de oase. Ceramica prezintă caracteristicile secolelor XI - XIII. Așa cum se prezintă, cuptorul avea o destinație gospodărească, fiind un cuptor de copt pâine. Era probabil o anexă a unei locuințe aflate în apropiere.

Locuința L. 24. S-a profilat în secțiunea S. I I. Nivelul de călcare se afla la - 0,75 m adâncime de la suprafața solului (- 0,30 m de la baza stratului). Era o încăpere de formă patulateră cu laturile de 3,25 x 3 m. Pe latura de E a fost sesizată deschiderea pentru intrare. În cuprinsul ei nu au apărut vestigiile vreunei instalații de foc ceea ce ne face să presupunem că avem de-a face doar cu un spațiu aferent al unei locuințe. În cuprinsul său a fost descoperită ceramică medievală din secolul al XVI-lea, piese de fier (cuțite) și gâtul unui flacon de sticlă. Pământul cenușos din umplutura acestei locuințe arată că aceasta a fost distrusă de un incendiu.

Groapa G. 32. La distanță de circa 0,75 m N de locuința L. 24 se adâncea o groapă având gura de formă neregulată. Fundul albiat, cu denivelări, ajungea până la - 1,30 m de la suprafața solului (- 1,00 m de la baza stratului). În cavitatea gropii, în pământul cenușos, a fost găsită o mare cantitate de ceramică în stare fragmentară, oase de animale, o patină din os. Conținutul gropii arată că, cel puțin în final, ea a servit ca loc de depozitare a resturilor menajere. Pe baza materialului ceramic complexul se datează în secolul al XVI-lea.

Groapa G. 33. La capătul de N al secțiunii S. II a apărut o groapă de dimensiuni mai mari. Gura de formă ovală avea diametrele de 4,30 x 2,50 m. Fundul, cu denivelări, se afla la - 1,90 m de la suprafața solului (- 1,50 m de la baza stratului). Pământul de umplură al gropii era cenușos (cenușă depusă în straturi) și afânat. Inventarul gropii consta în primul rând din fragmente ceramice databile în secolul al XVI-lea. Atrage și aici atenția un fragment de buză de vas de sticlă și printre fragmentele de piese de fier, un lacăt. În groapă s-au găsit, în mare cantitate, resturi de oase de animale și această groapă, săpată probabil în vederea extragerii argilei în scopuri gospodărești, a servit la sfârșit pentru depozitarea resturilor menajere.

În campania viitoare ne propunem continuarea săpăturilor în sectorul D al așezării în vederea depistării altor locuințe

medievale timpurii și, în paralel, în sectorul A unde, prin sondaje, a fost depistat cimitirul așezării medievale timpurii și unde probabil se afla și biserica.

37. Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara

Punct: Peștera Cauce

Cod sit: 90084.01

Adrian Sabin Luca (ULB Sibiu), Cristian Roman (M Hunedoara), Silviu Purice

În anul 1999 s-a terminat cercetarea sistematică a acestei peșteri datorită condițiilor cu totul speciale de cercetare. Datorită faptului că peștera a devenit activă, infiltrațiile de apă au făcut ca, în decurs de doar o iarnă, mare parte a taluzurilor să fie spălate, urmare a faptului a fost restrângerea considerabilă a suprafeței de cercetare. Tavanul peșterii era prăbușit din vechime, suprafața ce putea fi cercetată fiind extrem de restrânsă, astfel că s-au continuat săpăturile începute în campaniile anilor 1997 - 1998, printr-o secțiune de 4 x 2 m și s-au reparaat profilele pentru redesenare și refotografiere.

Materialele arheologice recoltate nu au mai fost atât de spectaculoase precum cele din anii anteriori. Această observație suprapusă peste cea după care suprafața de cercetare s-a restrâns considerabil, ne-a făcut să renunțăm la cercetări ulterioare.

38. Chilieni (Sfântu Gheorghe), jud. Covasna

Punct: Biserica unitariană

Cod sit: 63410.01

Ioan F. Pascu (Home Trade SRL)

Cercetările arheologice efectuate la Biserica unitariană din Chilieni, jud. Covasna, s-au desfășurat în perioada 4 - 22 octombrie 1999, ca parte componentă a programului de restaurare a monumentului. Principalele obiective urmărite au fost: evoluția nivelului de călcare, identificarea traseului vechii incinte a bisericii și descărcarea terenului de sarcină istorică în vederea sistematizării verticale. Investigațiile au fost reprezentate de 12 secțiuni, executate în exteriorul monumentului conform planului general de săpătură.

Biserica Unitariană din Chilieni încorporează, în faza actuală, trei etape de construcție diferite: romanică, gotică și modernă.

Faza romanică este reprezentată de navă și de ruina unei sacristii aflate pe latura de N. Nava fost cercetată atât pe latura de N cât și pe cea de S. Fundația este clădită din bolovani legați cu un mortar relativ friabil din var și pietriș mărunț. Șapele sunt subțiri iar asizele destul de regulate. Talpa fundației se află pe solul viu, un lut gălbui nisipos. Elevația este atent construită, din piatră legată cu șape subțiri de mortar din var și nisip cu bobul mare. Nu au fost vizibile fisuri sau crăpături, dar o reparație este evidentă pe latura de S, unde muchia de V a portalului a fost realizată din

cărămizi. Sacristia romanică a fost adosată navei, începând de la umărul altarului. Planul său este rectangular, cu ziduri late de cca. 0,60 - 0,70 m, atent lucrate la interior dar mai puțin îngrijite pe exterior. O firidă cu scop funcțional a fost observată pe fața interioară a zidului de V. La un moment dat această sacristie se pare că a fost sprijinită, pe colțuri, de o zidărie superficială.

Faza gotică este reprezentată de corul și de altarul actual, care au fost adosate în prelungirea navei romanice. Altarul a fost cercetat pe latura de SE, iar corul pe cea de N, în spațiul sacristiilor, unde talpa de fundație taie latura de E a sacristiei romanice și suprapune morminte anterioare. În interiorul sacristiei romanice fundația corului gotic este parțial înecată în mortar, parțial clădită și tencuită, ceea ce indică re folosirea acestui spațiu și după ridicarea zidăriei gotice. Sacristia gotică are o formă rectangulară de cca. 3 x 3 m cu ziduri late de 0,60 m. Latura sa de N se țese cu ultimul contrafort de NV față de care, la 0,25 m, se află o ușă de acces în sacristie, în blocajul căreia a putut fi remarcată profilatura unei cristelnițe din piatră. Tot pentru faza gotică, pe mijlocul laturii de N a navei, unde un zid sec se adosează acesteia și zidului vestic al sacristiei romanice, delimitând un spațiu de 2 x 2 mp, poate fi ipotetic presupusă o clopotniță. Contraforturile surprinse în săpătură se adosează zidărilor romanice și se țes cu cele gotice. O parte dintre ele au avut din proiect această destinație, altele au refolosit zidăria anterioare: contrafortul central de S se adosează navei, cel din colțul de SE se țese cu zidăria altarului, al treilea contrafort de N păstrează o parte din zidul vestic al sacristiei romanice, iar următorul reprezintă un fragment din zidăria gotică suprapusă peste cea romanică.

Faza modernă este reprezentată de clădirea turnului, de porticul de S, de poarta și zidul de incintă.

Cimitirul vechi numără 33 de morminte orientate V - E sau N - S. Aproape fără excepție decedații au fost înhumați în sicrie, cu mâinile încrucișate pe bazin. Nu au fost descoperite monede sau alte piese de inventar. O mențiune specială merită M. 32, cu defunctul înmormântat în giulgiu și suprapus parțial de un contrafort al corului gotic.

Stratigrafia generală este reprezentată de un strat vegetal, urmat de un nivel de depuneri moderne și contemporane, apoi de umplutura mormintelor și de solul viu - un lut gălbui nisipos străpuns pe alocuri de morminte care ajung în adâncime până la - 3,00 m.

(Pl. 9)

39. Cociuba Mare, com. Cociuba Mare, jud. Bihor

Punct: Pusta Râmului

Cod sit: 28772.01

Sorin Bulzan, Călin Ghemiș (MTC Oradea)

Cu ocazia periegezei din data de 25.07.1999 efectuată la Cociuba Mare a fost identificată așezarea de la „Pusta Râmului”. În urma efectuării unui sondaj stratigrafic notat S. 1/1999 cu dimensiunile de 10 x 2 m și a casetei C. 1: 4 x 4 m a fost descoperită o locuință și câteva complexe descrise mai jos.

Stratigrafia: stratul inferior apare la o adâncime de - 0,20 / -

0,25 m și reprezintă nivelul inferior al stratului dacic, puternic răscolit de plug. Grosimea lui este cuprinsă între 0,05 - 0,10 m. în unele locuri. În textură apare mult pigment de cenușă, cărbune, fragmente ceramice de foarte mici dimensiuni și chirpic. Consistența este mazăroasă iar culoarea neagră. Următorul nivel - cel arabil este de fapt partea superioară a stratului de cultură constituit dintr-un pământ galben, lutos, amestecat cu pământ negru, pigment de cărbune și limonit.

Complexele: L. 1 s-a conturat la început ca o pată neregulată între m 0,30 - 1,40. Partea sudică a acesteia a fost distrusă de arăturile adânci, în schimb în partea sud-vestică a fost surprins un vas spart pe loc. Între m 0,80 - 1,20 a fost descoperită instalația de foc a locuinței, reprezentată de o vatră mărginită de pietre. Crusta este foarte subțire - cca. 0,01 m. De pe crustă și dintre pietrele care alcătuiau gardina vetrei au fost recuperate fragmentele a două creuzete. În jurul vetrei se afla un strat de cenușă gros de aproximativ 0,06 m. Acesta este constituit dintr-un pământ de culoare cenușie (nuanțe ciment), pigmentat cu foarte mult cărbune, intră în profil și a furnizat și alte fragmente de creuzete. G. 1: s-a conturat în colțul nordic al locuinței, face corp comun cu peretele acesteia, este lipsită de inventar, are un diametru de 0,38 m și se adâncește în pământ până la - 0,40 m față de nivelul actual de călcare. Din punct de vedere funcțional aceasta pare să fi fost o groapă de stâlp care consolida pereții locuinței.

Inventarul: alături de fragmentele de creuzete menționate mai sus au mai fost recuperate din nivelul de cenușă fragmentele unei rășnițe confecționate dintr-o gresie roșie, locală, fragmentele unei fructiere de mari dimensiuni și un vas în formă bitronconică cu pereții bombați, fundul îngust, gâtul strâmt și buza teșită. Pe diametrul maxim apar patru butoni simpli. Pasta din care a fost confecționat recipientul este foarte friabilă și inferioară din punct de vedere calitativ. În textură apar ca degresant materii organice: pleavă. Culoarea este roșcat - gălbuie pe toată suprafața vasului.

Funcționalitatea complexelor: L. 1 este o locuință de suprafață, foarte probabil un atelier având în vedere descoperirea celor două creuzete și a altor fragmente aparținând aceluiași tip de recipient.

Concluzii: Având în vedere caracterul preliminar al cercetării noastre ca urmare a sondajului de la „Pusta Râmului” se pot avansa câteva ipoteze mai ales în privința cronologiei locuinței. Durata de folosire a acesteia a fost scurtă, având în vedere grosimea crustei vetrei. Limitele cronologice generale în lipsa altor elemente de datare decât ceramica pot fi fixate pe parcursul secolului al III-lea a.Chr.

40. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

Cod sit: 60428.22

Constantin Chera, Virgil Lungu (MINAC)

Săpăturile de salvare din necropolele de la Constanța

În cursul anului 1999 au fost efectuate săpături de salvare pe cuprinsul necropolelor antice în mai multe puncte, fiind condiționate de existența unor contracte de eliberare a terenului de sarcină arheologică.

Pe amplasamentul unei construcții de pe str. Jupiter au fost

cercetate 14 morminte de înmormântare și unul de incinerare, din care au fost recuperate 3 opaite, vase ceramice (6 cănițe, un castron, un ulcior, un bol), doi clopoței din bronz, 3 monede, o brățară și 4 cercei din bronz, două pandantive și o pereche de cercei din argint, o pereche de cercei din aur, un vas de sticlă și 4 serii de mărgel.

Dintr-un mormânt de incinerare de pe str. Mihai Viteazu a fost recuperată o cană ceramică pastilată de epocă elenistică, iar un mormânt de înmormântare de pe str. Decebal nu avea obiecte de inventar.

Majoritatea complexelor funerare sunt încadrabile în tipul cu cameră de acces (*dromos*) și firidă, aceasta fiind uneori blocată cu țigle întregi sau fragmentare.

După tipologia obiectelor, mormintele pot fi datate în perioada secolelor II - IV p.Chr.

41. Costești, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara

Punct: Cetățuie

Cod sit: 90379.02

Ioan Glodariu, Gelu Florea, Liliana Suci (UBB Cluj), Eugen Iaroslavschi, Gabriela Gheorghiu (MNIT), Adriana Pescaru, Cristina Bodó (MCDR Deva).

A continuat cercetarea terasei cu mormântul tumular printr-o casetă de 4 x 4,50 m care a ajuns până la marginea terasei. Stratigrafia este parțial diferită de cea din anii anteriori. De sus în jos: 1. humus actual; 2. pământ scurs de pe pantă; 3. pământ cu piatră mărunță; 4. steril. Față de situațiile anterioare lipsesc pietrele mari din mantaua tumulului. S-a constatat că ea s-a terminat în marmorul de 0,30 m grosime dintre casetă și suprafața anterioară. La S de tumul s-a descoperit o groapă rituală, tronconică (diametrul mare la fund) care conținea oase de animale, o mandibulă de câine, fragmente ceramice provenite de la vase sparte în altă parte (două vase borcan, două fructiere, un vas mijlociu), o țință de fier, o aplică de bronz și o placă mică, dreptunghiulară, din argint. Groapa se datează în a doua jumătate a secolului I p.Chr.

42. Covasna, jud. Covasna

Punct: Cetatea Zânelor

Cod sit: 96441.01

Valeriu Sârbu (Muzeul Brăilei), Viorica Crișan (MNIT), Dan Buzea (MCR)

Campania din 1999 s-a axat pe cercetarea sistemelor de fortificații, începută în anul anterior.

Terasa I. Zidul, cu o lățime de 1,80 - 2,00 m și păstrat pe o înălțime maximă de 1,40 - 1,50 m, este format din două paramente și emplecton, ca liant folosindu-se pământ galben din zonă; nu s-a observat vreo structură de lemn. Locuirea dacică anterioară ridicării zidului a fost complet bulversată cu prilejul nivelării pentru construirea fortificației. A

existat și o locuire din Hallstatt-ul mijlociu (secolele IX - VII a.Chr.), aproape complet distrusă în epoca dacică, vestigiile acesteia fiind răspândite în stratul cultural al epocii Latène.

Terasa a II-a. Valul, cu o lățime de 5 - 6 m, era format din straturi succesive de pietre legate cu pământ galben, el fiind întărit cu o rețea de bărne longitudinale, transversale, probabil și verticale. Valul a fost distrus în urma unui puternic incendiu, situație dovedită de bărnele arse, uneori păstrate pe o lungime de peste 1,00 m și o grosime de 0,15 - 0,20 m, și de zonele de pământ ars până la roșu. Descoperirea unor fragmente de vase dacice în structura valului denotă că și aici fortificația s-a ridicat într-o anumită fază de locuire. Prezența pe terasă a unor structuri de piatră, a unor fragmente și pigmenți de lipitură arsă și a relativ numeroase fragmente de vase sugerează prezența unor construcții și a unei locuiri efective.

Terasa a III-a. Valul dacic, cu o lățime de 5,00 - 5,50 m, era format dintr-un amestec de pietre și pământ galben, observându-se și urmele parilor de la palisadă. Pentru epoca dacică s-au observat două nivele, ambele fiind delimitate de nivelări și straturi de pământ galben. Urmele de arsură și cărbune de pe creasta valului sugerează o distrugere prin incendiu. Prezența a numeroase materiale arheologice dacice, plus zone de lipitură arsă, indică o locuire intensă în această epocă.

Valul hallstattian. Sub fortificația getică s-a păstrat, foarte probabil, baza valului din Hallstatt-ul mijlociu. Sub prima amenajare dacică, acoperită cu pământ galben, s-au găsit numai fragmente de vase din prima epocă a fierului, iar mărirea pietrelor indică un alt tip de fortificație. Rămâne ca cercetările din alte sectoare să confirme, sau să infirme, observațiile din această zonă.

Materiale arheologice:

Bronzul mijlociu - doar câteva fragmente de vase pe Terasa a III-a.

Hallstatt-ul mijlociu (secolul IX - VII a.Chr.) - fragmente de vase, mai numeroase pe Terasa a III-a și doar câteva pe Terasa I-a, ce aparțin aspectului Mediaș.

Epoca dacică (sec. I a.Chr. - I p.Chr.): numeroase fragmente de vase tipice, modelate cu mâna sau la roată, câteva de amfore de import, piese din metal (piroane, cuie, toartă, fibulă), apoi jetoane, fusaiole, plus un denar republican din argint.

Evlul mediu timpuriu - câteva fragmente de vase de tip Dridu pe Terasa a III-a.

Cronologia. Cercetările de până acum indică puține materiale din epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg), o locuire mai intensă din Hallstatt-ul mijlociu, când s-au efectuat lucrări de terasare și de ridicare a unor fortificații (cel mai probabil pe Terasa a III-a). Vestigiile din epoca dacică aparțin secolelor I a.Chr. - I p.Chr., fără a se exclude și sfârșitul secolului II a.Chr., existând și o fază de locuire anterioară construirii sistemului de fortificație.

Cercetările din sectoarele de până acum sugerează că doar pe Terasa I-a a existat un zid (două paramente cu apareiajele din pietre cu laturi plate, plus emplecton), celelalte linii de fortificații de apărare și de susținere a teraselor fiind formate din valuri (straturi succesive de pietre și pământ, structuri din lemn și urme ale stâlpilor de palisadă, lipsa paramentelor și a pietrelor cu laturi plate etc.). Puținele fragmente de borcane de tip Dridu sugerează o locuire

sporadică în evul mediu timpuriu pe Terasa a III-a.

Concluzii. Cercetările de până acum demonstrează existența aici a unui important monument al civilizației tracice din estul Transilvaniei, în care se impun urgente săpături arheologice și de conservare-restaurare, întrucât lipsa vegetației va duce la alunecarea teraselor și la dispariția vestigiilor.

(Pl. 10)

43. Crăciunești, com. Băița, jud. Hunedoara

Punct: Peștera Groapa Lupului

Cod sit: 88136.02

Alexandru Păunescu (IAB), Adrian Boroș (FIB)

La circa 20 km N de Deva se află sectorul carstic Băița-Crăciunești, dezvoltat pe calcare recifale tithonic-neocomiene. Endocarstul din Măgura Băiței și Dealul Măgurii (Măgura Peșterii sau Feridului), situate de o parte și de alta a Văii Căianului, este reprezentat prin peșteri fosile, care, în Pleistocenul superior erau deja uscate. Dintre acestea menționăm Peștera Balogu, Peștera Zidul de Sus, Peștera Groapa sau Gaura Lupului, Peștera Șura de Jos, Peștera Șura de Mijloc. Unele dintre ele au fost cercetate sumar încă de la sfârșitul secolului trecut de E. A. Bieltz și G. Tégls. Câteva mici sondaje au fost executate în trei dintre ele în anul 1924 de către abatele H. Breuil și M. Roska. În anul 1999 s-a realizat un restrâns sondaj în Peștera Groapa Lupului. Sedimentele din această peșteră ating o grosime de 1,90 m. Dacă materialul litic descoperit cu această ocazie este aproape inexistent și nesemnificativ, în schimb cel faunistic este mult mai bogat (cele mai multe oase aparțin lui *Ursus spelaeus*).

Numeroasele peșteri din zona la care ne referim au putut constitui, credem, adăposturi temporare pentru diferitele comunități de vânători, atât în paleoliticul mijlociu, cât și în cel superior. Reprezentând, ca și alte peșteri din Carpați, locuiri de scurtă durată, probabil sezoniere, resturile lor culturale, cum ar fi industriile litice, sunt destul de sărace. În schimb, mai mult sau mai puțin bogate sunt resturile osoase, dintre acestea, cele de urs de peșteră fiind prezente în mai toate peșterile cercetate.

44. Cristești, com. Cristești, jud. Mureș

Cod sit: 114364.02

Dumitru Protase, Nicoleta Man (MJ Mureș).

Așezarea rurală romană de la Cristești

Săpăturile arheologice efectuate în așezarea romană de la Cristești în perioada 13-19 septembrie 1999, au continuat cercetările campaniilor anterioare. Săpăturile au fost organizate de Muzeul Județean Mureș și au fost coordonate de prof. univ. dr. D. Protase și arheolog Nicoleta Man de la Muzeul Județean Mureș. După mai multe discuții cu oficialitățile și cu sătenii mai vârstnici din comună am putut constata că cele două diguri artificiale ale Mureșului, construite după 1970 pentru a proteja zona combinatului

AZOMUREȘ de eventualele inundații, nu au deranjat zona imediat învecinată. Cu acest prilej am stabilit în teren vechiul curs al Mureșului, distanța dintre cele două albie fiind de 200 m. Din vechea albie a Mureșului se păstrează o baltă care comunică cu actuala albie. Anul trecut am concentrat cercetările în zona acestei bălți și am descoperit temelia unei locuințe.

De aceea, cercetările din anul acesta au avut drept scop descoperirea altor locuințe în zonă. În această campanie de scurtă durată am trasat două secțiuni:

Secțiunea I (2 x 20 m) a fost trasată la 20 m de digul Mureșului (la NV) și 35 m de baltă (la E) și paralelă cu digul. În această secțiune am descoperit un singur strat de cultură romană la adâncimea de 0,50 m și cu grosimea de 0,30 m pe toată suprafața secțiunii care cuprinde o cantitate mare de material ceramic de toate categoriile: fragmente de vase roșii și cenușii (exclusiv ștampilate și sigilate), fragmente de teracote, de cărămizi și țigle. La o adâncime de 0,90 m de la m 7 la m 12 am descoperit o fundație de construcție. Fundațiile au o lățime de 0,25 – 0,30 m și se păstrează la o înălțime de 0,15 – 0,20 m. Între fundația zidului și profilul vertical al secțiunii pe o distanță de 0,80 – 0,90 m se păstrează o pardoseală din lut, de culoare roșie cu mult nisip și piatră mărunță aluvionară.

Secțiunea II (2 x 20 m) trasată perpendicular pe prima cu scopul de a surprinde și restul locuinței. Contrar așteptărilor, la adâncimea de 0,60 m se continuă stratul de cultură romană, iar la adâncimea de 0,90-1,10 m am descoperit o groapă menajeră în care sunt amestecate fragmente de vase ceramice și multe bucăți de lut vitrificate, parțial prelucrate. Dacă această groapă reprezintă o groapă menajeră unde se aruncau rebuturile și resturi de materii prime, atunci fundația zidului descoperit trebuie să fi aparținut atelierului unui olar care își confecționa marfa în apropiere.

Distanța dintre zona cercetată anul acesta și cea din zona Combinatului cercetată de A. Filimon în 1928 este de 1,5 km. Dacă în săpăturile din zona Combinatului au fost descoperite cele 5 cuptoare cu foarte multă ceramică ștampilată și sigilată de factură locală, în partea vestică a așezării, cercetată de noi începând din 1994, s-a descoperit o cantitate mare de ceramică, însă nedecorată. Probabil în această zonă erau atelierelor periferice cu marfă simplă și ieftină. De altfel, și celelalte categorii de materiale arheologice descoperite (metale, monede, reprezentări plastice) sunt mult mai puține și inferioare calitativ, semn că nivelul de trai în această zonă era mai scăzut.

45. Cuceu (Jibou), jud. Sălaj

Punct: Valea Bochii

Cod sit: 139839.04

Dan Băcuet Crișan, Sanda Băcuet Crișan (MJIA Zalău)

Localitatea Cuceu este situată la extremitatea sudică a Dealurilor Sălajului, pe traseul culoarului care face legătura între valea râului Someș și porțiunea superioară a văii Zalăului. Săpăturile efectuate în acest punct situat în partea stângă a șoselei Jibou - Zalău aduc un plus de informații privind așezarea medievală timpurie din acest punct, așezare

ce a mai fost cercetată arheologic în 1978 (Al. V. Matei), rezultatele fiind publicate în 1994 (I. Stanciu, Al. V. Matei).

În acest sit au fost trasate un număr de cinci secțiuni și cinci casete în care s-au surprins patru locuințe și trei gropi. Situația stratigrafică este foarte simplă: nivel negru arat, în care apar materialele arheologice, urmat de steril galben în care se adâncesc complexele.

Locuința L. 1 (cercetată în S 1 și Caseta A) este de tip adâncit, are o formă aproximativ patruleteră, prevăzută cu intrare săpată în pantă pe latura sudică. Instalația de foc a locuinței consta într-un cuptor scobit în bloc de lut cruțat.

Locuința L. 2 (cercetată în S 2 și Caseta B) este de tip adâncit, de formă ovală ușor alungită. Instalația de foc a fost dezafectată din vechime.

Locuința L. 3 (cercetată în S 2 și Caseta C) a fost dezvelită parțial. Și această locuință este tot de tipul adâncit.

Cele trei gropi G 1, G 2, și G 3 surprinse în S 2 erau ușor adâncite în sterilul galben.

Locuința L. 4 (cercetată în S 4 și Caseta D) are o formă neregulată fiind de asemenea de tip adâncit.

Materialul arheologic recoltat constă în primul rând în ceramică (oale fără toartă, tăvițe) alături de care au apărut diferite piese de fier: cuțițe, o săgeată, un ac de cataramă și o cataramă. Toate aceste artefacte descoperite încadrează așezarea din acest punct în secolele VIII - IX p.Chr.

Alături de materialele arheologice și complexele medievale timpurii a fost cercetat și un complex preistoric deranjat de arături și de un mic șanț de drenare a apei. Complexul a fost surprins în S 5 și Caseta E, materialul arheologic recoltat constând în ceramică, 12 zdrobitoare, câteva mici așchii de obsidian și o dăliță de piatră. Fragmentele ceramice provin de la vase de uz comun. Ca degresant a fost utilizat mărul. Pe unele fragmente se mai păstrează urmele unui slip de culoare cărămizie. Ca decor unic apar butonii rotunzi. În privința datării deși avem prea puține elemente cu care să putem opera, opinăm totuși pentru atribuirea acestor descoperiri neoliticului târziu, probabil unui grup tisoid.

46. Cuci, com. Cuci, jud. Mureș

Cod sit 116448.01

Mihai Meșter, Gheorghe Lazarovici (MNIT)

În cadrul Proiectului Nr. 492A, de lângă DN 60, în vara anului 1999, s-au efectuat săpături arheologice în raza localității Cuci din județul Mureș. Scopul declarat al acestora, a fost acela de a identifica așezarea Petrești, despre care aveam unele informații de la regretatul coleg Valeriu Lazăr, fost arheolog la Tg. Mureș. Informațiile primite de D-I Director al Școlii din localitate, precum și cele primite de la profesoara de istorie de la aceeași școală, nu ne-au ajutat prea mult, iar periegezele noastre precum și sondajele efectuate s-au dovedit în cele din urmă insuficiente pentru atingerea scopului inițial. În cele ce urmează vom face o trecere succintă a principalelor casete și secțiuni pe care le-am efectuat în această campanie.

Caseta nr. 1. Având dimensiunile de 3 x 4 m și o diferență de nivel de 2,35 m, a fost decopertată pe terasa înaltă a

Mureșului, lângă vechiul cimitir unguresc, la marginea așezării Coțofeni. S-a săpat în pantă și de aceea decopertarea s-a efectuat în trepte, urmărindu-se stratigrafia din profilul estic. Stratul brun închis (arheologic), era pigmentat cu chirpic mărunț, provenind probabil de la o locuință. Grosimea acestuia oscilează între 0,20 m la bază și 0,50 m, în partea superioară. Ceramica descoperită este de factură Coțofeni, însă fragmentele sunt mici, greu de încadrat în fazele acestei culturi.

Caseta nr. 2. A fost săpată pe faleza abruptă din stânga Mureșului, la aproximativ 350 m de caseta 1 și a avut dimensiunile de 2 x 1 x 0,60 m. Ca și în cazul primei casete, materialul ceramic era extrem de fragmentar, însă indubitabil aparține Culturii Coțofeni. Nu s-au găsit urme de chirpici sau indicii care să ateste existența vreunei așezări.

Secțiunea 1. Cu dimensiunile de 1,50 x 5 x 0,60 m, era amplasată la marginea de S a așezării Coțofeni, pe terasă, lângă o plantație de porumb. De la -0,40 m în jos, stratul de cultură se materializează printr-o ceramică de factură bună, cu o pastă de culoare cenușie spre negru, incizată cu ornamente frunze de brad și boabe de linte, pe care o încadrăm în Coțofeni I. La -0,60 m, s-au mai descoperit urme de chirpic mărunț și arsură, care nu provin de la vreo vatră ci de la o ardere intensă petrecută probabil în timpul unui incendiu.

Secțiunea 2. S-a trasat la aproximativ 300 m înainte de intrarea în satul Orosia și a avut dimensiunile de 2 x 6 x 0,60 m, fiind amplasată pe un teren arabil. Fragmentele ceramice sunt tot Coțofeni I, cu ornamente incizate în formă de frunze de brad; s-a găsit de asemenea o lamă de silex. Stratigrafia nu este relevantă.

Secțiunea 3. A fost decopertată în stânga DN 60, la aproximativ 100 m de prima casă de la intrarea în comuna Cuci. Suprafața săpată a fost de 1 x 8 x 1,30 m și era amplasată între șosea și terenul arabil, cultivat cu porumb.

În profilul sudic, erau vizibile șapte straturi începând de la -0,30 până la -1,30 m, ceramica descoperită încadrând-o între secolele IV - VI și secolele VIII - XIX. Pe întreaga lungime a secțiunii între 0,50-0,60 m, se găsește un nivel de locuire medieval (*notat de către noi cu Niv. I*), ce cuprinde mult chirpic de culoare roșie, pietriș, urme de arsură și fragmente ceramice medievale timpurii. În caroul 1, de la 0,50 m, pornește o groapă menajeră cu adâncimea de 0,40 m și deschiderea la gură de 0,60 m ce avea pe fundul ei arsură de cărbune cu o grosime de 0,3 m precum și fragmente ceramice mai timpurii, din secolele V - VI. *Al doilea nivel de locuire*, este bine observabil între -0,75-0,80 m având în mare aceleași caracteristici ca primul nivel, doar ceramica este mai timpurie, noi încadrând-o în secolele IV - V. Sub nivelul 2, la -0,80 m se afla un bordei (locuință semiadâncită?), ce avea în partea superioară o deschidere de 3,60 m și o adâncime de 0,50 m.

Secțiunea 4. A fost trasată perpendicular pe S3, pe direcția E - V și avea dimensiunile de 2 x 4 x 1,30 m. Rațiunea decopertării acesteia a fost de a pătrunde înspre interiorul așezării, bănuită de către noi că s-ar fi aflat aici. Sub humusul recent, la adâncimea de -0,30 m în carourile 1 și 2, s-au descoperit cărămizi medievale de pavaj, precum și o mare cantitate de pietre mari ce formau un fel de alee cu o lățime de 2,3 m. Din informațiile primite de la oamenii din localitate, se pare că prin secolul XVIII, se afla aici o închisoare (fort) de dimensiuni reduse, care ulterior ar fi fost

demolată. Este posibil acest lucru deoarece la -0,50-0,60 m în partea de V, adică înspre centrul platoului, au apărut urme de zid care după tipul de pietre și mortar, par a fi medievale târzii.

Perieghze. În paralel cu săpăturile propriu-zise, s-au efectuat o serie de acțiuni de cercetare de suprafață, cu scopul de a identifica așezarea Petrești, dar din păcate așa cum arătam și la început, acestea s-au dovedit zadarnice. Au fost în schimb descoperite cinci noi puncte arheologice, nesemnlate în Repertoriul Arheologic al Jud. Mureș. Acestea sunt:

Pe terasa înaltă a Mureșului, la intrarea în satul Orosia, pe partea dreaptă, într-o cultură de porumb, au fost descoperite fragmente ceramice Coțofeni 3c din categoria semifină, având ca ornament incizii, realizate în tehnica impusăturilor succesive.

Pe traseul numit de localnici „Drumul ciurzii”, la cca. 50 m de un pârâu cu debit redus de apă, se află o așezare medievală de secol XVIII, cu o ceramică lucrată la roată rapidă.

Pe stânga drumului DN 60 la intrarea în Cuci, se află o așezare medievală timpurie, ceramica (buze, funduri, torți etc) fiind tipică pentru această perioadă.

În grădina casei cu nr. 32 din satul Orosia am fost informați că s-ar găsi ceramică pictată. Orice încercare de a verifica acest lucru, s-a lovit de împotrivirea proprietarului, care nu ne-a permis accesul în grădină.

La intrarea în Cuci pe partea dreaptă a drumului, în grădina primei case, proprietarul a găsit ceramică Coțofeni și o monedă poleită cu aur.

47. Cucuiș, com. Beriu, jud. Hunedoara

Punct: Colnic-Cetatea medievală

Cod sit: 88298.02

Zeno K. Pinter (ULB Sibiu), Mihai Căstăian, Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

În continuarea cercetărilor sistematice începute în anul 1998 la cetatea medievală aflată în punctul „Colnic”, în cadrul campaniei arheologice din vara anului 1999 au fost executate un număr de șapte noi secțiuni și două casete. Secțiunile S 9 – S 14, intersectează perpendicular magistrala S 1 – S 8 (1998), fiind orientate pe direcția NNV - SSE. Secțiunea S 15 a fost realizată paralel cu S 9, pentru a identifica o altă latură a turnului de poartă. Descoperirile arheologice cuprind urme de viețuire preistorice reprezentând în special ceramică aparținând culturii Coțofeni, câteva fragmente hallstatiene, precum și ceramică medievală încadrată cronologic în veacurile XIII – XIV, datând astfel fortificația de piatră. Prin poziționarea secțiunilor S 9 și S 15 a fost pusă în evidență partea de SE a incintei fortificate, zidul cu dimensiuni de 1,5 m, pe care se află dispuse perpendicular laturile cu grosimea de 2 m ale unui turn de poartă interior. În S 14 a fost identificat sectorul nordic al zidului de incintă, cu caracteristici similare descoperirilor anterioare.

(Pl. 11)

48. Densuș, com. Densuș, jud. Hunedoara

Punct: Biserica ortodoxă

Cod sit: 89357.01

Adrian A. Rusu (IAIA Cluj), Vasile Mizgan, student, Ileana Burnichioiu (MCDR Deva), Maria Crângaci, studentă. Cercetare legată de proiectul de restaurare, șef proiect arh. Aurel Botez, executant (Home Trade SRL)

S-au adus date relative la contemporaneitatea altarului și diaconiconului, la modalitățile de reparare practicate în secolul al XIX-lea în părțile de S ale bisericii, la felul de execuție al ultimelor restaurări (deceniul șapte al secolului). S-au delimitat nivelele de călcare exterioare, regimul de drenare al apelor. S-au investigat, total ori parțial, 210 morminte. Circa 1/3 conțin inventar (monede, accesorii și obiecte de podoabă).

Campania va continua în anul următor și în interiorul bisericii.

49. Dochia, com. Girov, jud. Neamț

Punct: Sărățica / La Movilă

Cod sit: 122766.01

Neculai Bolohan (FII), colaboratori: Elena Munteanu, Valentin Pupăză

Așezarea fortificată aparținând primei vârste a fierului (Hallstatt) de la „Sărățica/La Movilă” este situată în partea central-estică a depresiunii Cracău-Bistrița, pe teritoriul satului Dochia, comuna Girov, în proximitatea vestică a satului Bălușești. Depresiunea Cracău-Bistrița, încadrată în Subcarpații Moldovei, ocupă sectorul central al ulucului subcarpatic cuprins între râurile Moldova și Trotuș. Orientarea generală a depresiunii este NV-SV; prezența șesurilor aluviale și a complexelor de terasă ale Bistriței și Cracăului evidențiază clar, din punct de vedere morfologic, ramele mai înalte, atât spre V cât și spre E. Din punct de vedere geologic, așezarea fortificată de la „Sărățica/La Movilă” este situată în cadrul pânzei pericarpatică care delimitează la est pânza pericarpatică de platforma moldovenească. Altitudinal, așezarea este situată în jur de 330 m, dar altitudinea maximă în perimetrul așezării este de 348 m în movila antropică, movilă care face parte din structura valului de apărare situat în partea vestică a așezării. Din punct de vedere hidrogeologic, în depresiunea Cracău-Bistrița, se separă strate acvifere freactice cantonate în depozitele de versant și strate acvifere de adâncime, dependente de depozitele geologice miocene. Adâncimea apei freactice, în proximitatea așezării este de 10-15 m iar sub aspect hidrochimic se caracterizează printr-o mineralizare scăzută. În preajma structurilor fortificate, suprafețe apreciabile sunt ocupate cu cernoziomuri argiloiluviale, iar pe culmile mai înalte cu soluri cenușii, soluri care fac parte din clasa molisoluri și au un grad ridicat de fertilitate. Prezentarea sumară și generală a unor date bio-pedo-climatice arată condițiile favorizante pentru constituirea și existența unei

locuiri, chiar dacă circumstanțiale, în punctul "Sărățica/La Movilă".

„Campania” arheologică din vara anului 1999, din motive independente de voința și obiectivele noastre, a durat numai 6 zile. În această perioadă, am reușit refacerea profilului de E și V, în suprafața carourilor 1-9, împreună cu „grundriß” pe aceeași suprafață, cu excepția carourilor 3-5. Cercetările din acest an au reconfirmat situația stratigrafică surprinsă și evidențiată în anii anteriori. Astfel, cercetările noastre s-au concentrat în partea sudică a movilei antropice, în special în zona carourilor 1-2. În caroul 2, la adâncimea de -1,56 m față de actualul nivel de călcare a fost identificat și cercetat un „pietrar” cu următoarea structură (diametrul = 1,30 m; grosimea podinei = 0,08 – 0,10 m): dispunerea circulară a unui strat de pietre tăiate, strat care conține și foarte multă arsură, fragmente de olărie provenind de la recipiente mari, fragmente osteologice provenind de la animale cu talie înaltă și foarte puțini pigmenți de chirpic. După primele observații, acest complex se află situat la partea superioară a ceea ce noi am considerat a fi „miezul movilei”, strat care conține cele mai numeroase artefacte. Dintre acestea, remarcăm prezența olăriei, în special a celei grosiere precum și a unor fragmente din cadrul olăriei fine. Tipologic, olăria grosieră este reprezentată de următoarele forme: vas-sac, vas-borcan, vas de dimensiuni mijlocii, vas de dimensiuni mari; olăria fină este reprezentată de câteva fragmente provenind de la o ceașcă cu pereții subțiri, culoare cafeniu închis cu pete cărămizii.

Analiza artefactelor descoperite în campaniile anilor 1998-1999 impune, credem noi, o reconsiderare a datei de început a structurii fortificate de la „Sărățica/La Movilă”, în sensul plasării acesteia la o dată mai timpurie din prima vârstă a fierului de la răsărit de Carpați.

Continuarea cercetărilor este justificată de necesitatea precizării sigure a datei de început și de sfârșit a așezării fortificate, a movilei antropice, a precizării raportului dintre valul de apărare și movila antropică și a precizării raportului dintre artefactele descoperite în interiorul așezării (de exemplu, o ceașcă cu două torți supraînălțate de tip Noua) și sistemul de fortificare propriu-zis.

(Pl. 12)

50. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți

Cod sit 109782.06

Gheorghe I. Cantacuzino (IAB), Ion Stângă (MRPF Turnu Severin), Anișoara Sion (CPPCN)

Zona de vest a castrului Drobeta

Săpăturile arheologice efectuate în zona de V a castrului Drobeta în legătură cu proiectul de restaurare a vestigiilor podului roman de peste Dunăre, au urmărit probleme legate de mocol de acces dinspre pod spre poarta de vest a castrului (*porta principalis dextra*) precum și precizarea vechilor niveluri de călcare.

Observațiile asupra fundațiilor existente ale zidului de incintă al castrului arată că, în zona de S și în cea de N a laturii de V, poziția acestora corespunde primei etape de construcție, de la începutul secolului II. În zona de lângă

poarta principală situația este mai puțin clară. Zidăria părții exterioare a turnului este integral reconstituită, porțiunea de zid păstrată la S fiind la rândul ei afectată de restaurare. Din depunerile corespunzătoare primei faze de existență a castrului se păstrează mult prea puțin. Vechile săpături din diferite perioade precum și lucrările de restaurare au degajat construcțiile castrului și au înlăturat depunerile pe suprafețe mari (cu excepția unui sector rezervat în partea de NE), nivelul terenului fiind în prezent coborât până aproape de cota nivelului de construcție din prima sa fază. La V de zidul de incintă pământul a fost răvășit de numeroase intervenții moderne, ceea ce împiedică observațiile asupra amenajărilor antice care vor fi existat în această zonă.

Materialele arheologice descoperite la Drobeta în 1999 prezintă interes, chiar dacă sunt rupte din contextul arheologic original, fiind antrenate în straturile de umplutură. Ele marchează principalele etape de folosire a castrului, din secolele II – III, IV și VI, precum și viețuirea medievală. Destul de numeroase sunt resturile de materiale de construcție, unele blocuri mici de piatră sumar prelucrată și numeroase fragmente de cărămizi, țigle și olane romane, precum și de cărămizi medievale sau moderne. De menționat un fragment de cărămidă ștampilată cu inscripția COH I SAG. Ceramica a fost descoperită în proporție mai mică. Sunt mai numeroase fragmentele de vase din perioada romană, din pastă roșie – cărămizie sau cenușie, provenind de la străchini, ulcioare cu toartă, amfore, capace etc. Dintre fragmentele ceramice medievale, unele au profiluri caracteristice secolului al XIII-lea; câteva fragmente smălțuite pot data din secolul al XIV-lea sau mai târziu. Destul de numeroase sunt obiectele de metal. Au fost descoperite mici fragmente de podoabe sau piese vestimentare de bronz din perioada romană, în special din secolele III și IV: fragmente de aplică, de cataramă, un fragment de cheie cu ansă și un fragment de piesă sculpturală. Li se adaugă două greutăți de plumb perforate precum și 25 de bile de plumb. Materialul numismatic este reprezentat de 29 monede, majoritatea romane, din secolele III și IV, cinci medievale, din secolele XIII și XIII-XIV și patru moderne.

51. Dudu, com. Plopii Slăvitești, jud. Teleorman

Punct: Mănăstirea Plăviceni

Cod sit: 153678.01

Ecaterina Țânțăreanu, Veronica Predoi (MJ Teleorman)

Campania de cercetări arheologice 1999 la mănăstirea Plăviceni a avut drept obiective încadrarea cronologică a etapelor de construcție a corpurilor de clădiri evidențiate și stabilirea relațiilor dintre ele pentru a răspunde necesităților de proiectare în vederea restaurării monumentului.

Au fost proiectate patru case și patru secțiuni, care permit câteva concluzii:

1. Stăreția, amplasată pe latura vestică a ansamblului și în exteriorul incintei poate fi cea mai veche construcție a ansamblului, zidurile de N și V (cu turnul clopotniță) – care se suprapun ei la nivelul decroșului de mortar, de unde începe elevația, fiind posterioare ca și etape de construcție.
2. Pereții construcțiilor din interior (corpul de chilii și clădirea

de pe latura sudică), perpendiculare pe zidul de incintă, sunt adosați acestuia, uneori având între ei un spațiu umplut cu mortar amestecat cu mici fragmente de cărămidă.

3. S-a stabilit un prim nivel de călcare, pavat cu fragmente de cărămidă prinse în mortar, și în afara incintei, în fața turnului clopotniță, aflat în continuarea pavajului din tunelul turnului.

4. S-a putut constata extinderea cimitirului modern și în afara zidurilor, cel puțin pe latura de S.

52. Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea

Cod sit: 161197.08

Sergiu Iosipescu (MMN), Raluca Iosipescu (CPPCN)

Necesitățile proiectului de restaurare și de punere în valoare a cetății au impus redecopertarea sau uneori cercetarea din nou a incintei exterioare cu turnurile aferente. Cu această ocazie au fost precizate mai în detaliu contururile turnurilor și contraforților, precum și modalitățile de acces către acestea dinspre interiorul incintei. Fundațiile turnului 1 exterior, foarte prost conservate, se reduc la una, cel mult două așize de piatră, fondate direct pe stâncă. Constructorii cetății au dovedit abilitate în specularea celor mai mici denivelări sau asperități ale terenului, utilizându-le în scopul consolidării masivelor de zidărie. Față de planul ridicat în 1966, fundațiile decopertate înfățișează un traseu sensibil diferit, ele constituind un patruater cu laturile de V de 6,20 m, cea de E de 5,60 m, cea de N de 5 m, în vreme ce porțiunea zidului de incintă care constituie latura sudică este de 5,30 m. Lățimea fundațiilor păstrate variază între 0,50 m și 1,90 m. De mare interes este deschiderea de 0,90 m practcată în zidul cortinei imediat la E de turn prevăzută cu un prag (care nu străbate până la stâncă zidul cortinei, așa cum figura în planurile anterioare).

Curtina adiacentă este compusă din blocuri mari de piatră, cu parament destul de regulat și din emplecton înecat în mortar. Grosimea ei variază între 1,60 m și 1,80 m. Aspectul mai îngrijit, prezența pragului foarte atent lucrat, precum și situația terenului, indică existența aici a unei posibile porți de intrare.

Turnul 1 al incintei exterioare și cortina aferentă au prilejuit descoperirea unui complex de locuințe din chirpici și lemn, probabil cu temelii de piatră, dată fiind cantitatea masivă de bolovani de mici dimensiuni, cu un material arheologic aparținând aceleiași etape de funcționare a cetății (secolul al XIV-lea - începutul secolului al XV-lea). În porțiunea dinspre extremitatea sud-estică a incintei exterioare grosimea zidului se situează în jur de 1 m. Tehnica de construcție este aceea obișnuită la întreaga fortificație, cu paramentul din piatră având măcar fața exterioară lucrată și emplectonul din pietre înecate în mortar. Dezvelirea în continuare a incintei exterioare a pus în lumină succesiunea de cortine și turnuri (unele pline), armonice/simetrice celor ale castelului. Trebuie subliniat faptul că față de contrafortul trapezoidal de la castel simetricul său este un turn, probabil plin, pe plan triunghiular măcar în fundații. Lângă ultimul turn păstrat spre NV al incintei exterioare s-a descoperit o puternă asemănătoare celei din preajma turnului 1. Evidențierea a două puterți în zidul păstrat al incintei exterioare face plauzibilă existența

unor accese similare în cortinele corespunzătoare ale castelului.

Din ansamblul materialului arheologic descoperit, care după prelucrarea generală va face obiectul unei publicații speciale, un rol deosebit în stabilirea fazelor de existență/construcție a fortificației se detașează ceramica. În cadrul descoperirilor ceramice de la Enisala, în rândul ceramicii smălțuite, o deosebită valoare pentru interpretările istorice o are ceramica smălțuită cu monograme. După descoperirile de până acum ele apar numai în căușul interior al cupelor sau bolurilor de mici dimensiuni. Monogramele cele mai frecvente sunt $\Delta\Delta HMMHX$ și K a căror semnificație este lesnicios de stabilit. Descoperiri de boluri similare cu monograma K s-au făcut în săpăturile de la Cetatea Albă (Grigore Avachian, 1926) și cu Δ , ΔHM , MHX în acelea de la Caliacra și în investigațiile submarine efectuate în jurul promontoriului aceleiași cetăți.

53. Feldioara, com. Feldioara, jud. Brașov

Punct: Biserica evanghelică

Cod sit: 42138.02

Adrian Ioniță (IAB), Daniela Marcu (Home Trade SRL)

Sector B

Campania s-a desfășurat în perioada mai - iunie 1999 și a avut drept obiectiv principal obținerea informațiilor tehnice necesare întocmirii expertizei. Amplasarea sondajelor a fost stabilită de inginerul de rezistență împreună cu șeful proiectului de restaurare a monumentului.

În exteriorul bisericii s-au trasat 7 secțiuni amplasate după cum urmează: S 1 (2 x 2 m), în axul E - V al bisericii, perpendicular pe peretele de vest al acesteia, cu scopul de a determina structura fundației construcției adosate turnului de V; S 2 (2 x 2 m), pe peretele de S al bisericii, la E de portic cu scopul de a determina structura fundațiilor colateralei sudice și a porticului; S 3 (3 x 3 m), pe peretele de S al corului, la E de actuala capelă cu scopul de a determina fundațiile corului și ale capelei; S 4 (2 x 2 m), pe peretele de S al corului cu scopul de a determina fundațiile corului și ale unuia dintre contraforți; S 5 (2 x 2 m), în axul corului cu scopul de a determina fundația zidului de sprijin apărut; S 6 (1,5 x 2 m), pe peretele de N al bisericii, la E de portic cu scopul de a determina fundațiile colateralei sudice și ale porticului; S 10 (2 x 2 m), pe latura de S a turnului de V, în dreptul intrării, cu scopul determinării fundației turnului. În interiorul bisericii au fost prevăzute trei secțiuni, din care s-au executat doar două: S 7 (1,5 x 3,1 m), în capătul de E al colateralei nordice cu scopul determinării fundațiilor laturilor de E și N ale colateralei și identificării fundațiilor stâlpilor dintre colaterală și nava centrală; S 8 (2 x 3,1 m), la E de intrarea actuală în colaterala nordică cu scopul verificării fundațiilor colateralei și stâlpilor dinspre nava centrală; S 9 (nu s-a executat) fusese prevăzută în interiorul încăperii adosate pe latura de N a turnului.

Reduse ca suprafață, aceste săpături sunt departe de a ne oferi o imagine coerentă asupra unui monument de o asemenea complexitate. În linii mari evoluția clădirii se conturează astfel: 1. bazilică romanică; colaterala de S era

prelungită cu o capelă rectangulară; 2. etapa gotică; demolarea părții de E a bazilicii și construirea corului actual, concomitent cu capela de pe latura de S; în colaterale s-au construit fundații adosate pereților laterali pentru stâlpii cu colonete angajate care au susținut bolțile gotice; 3. construirea celor două portcuri, a clădirii adosate turnului de V, realizarea zidului de sprijin în jurul corului.

Materialele arheologice apărute constau în fragmente ceramice romane și medievale care nu ajută la datarea fazelor de construcție. S-au cercetat câteva morminte, dintre care unul cu nișă pentru cap, toate fără inventar. În stadiul actual al cercetării este greu să ne pronunțăm cu privire la cronologia absolută a etapelor constructive ale monumentului.

54. Foeni, com. Foeni, jud. Timiș

Punct: Cimitirul ortodox

Cod sit: 157013.01

Florin Drașovean, Valentin Cedică, Dan Leopold Ciubotaru (MB Timișoara), Florin Gogăltan (IAIA Cluj).

În primăvara anului 1999 a început o nouă campanie de investigare arheologică a tell-ului de la Foeni „Cimitirul ortodox”. Scopul acestei campanii a fost acela de a verifica limita sudică a locuirii neolitice și de a surprinde, eventual, elementele fortificației medievale timpurii. Săpăturile anterioare au demonstrat că situl de epoca bronzului nu se întinde până în această zonă, limitându-se la un areal mai mic, în jurul capelei familiei Mocioni.

Pentru urmărirea acestor obiective a fost trasată o casetă de 14 x 4 m, dispusă în apropierea ultimelor morminte ale actualului cimitir ortodox. După săparea nivelului aferent locuirii din secolele XVI - XVII, au fost conturate două fântâni și un șanț, probabil de drenaj. Sub nivelul așezării medievale, a fost surprins un alt nivel în care s-au găsit amestecate fragmente ceramice din mai multe epoci: secolele XII - XIII, epoca bronzului și epoca neolitică. Sterilul (lutul galben) a apărut la adâncimea de circa 1 m, dar doar în colțul vestic al casetei noastre. În restul suprafeței a fost identificat un nivel care a coborât până la adâncimea de 3,40 m. Acest nivel constă din lentile de lut galben intercalate de pământ negru-cenușiu. La adâncimea de 2,90 m a fost conturată o vatră de foc, de pe care s-au cules fragmente aparținând epocii bronzului. Nu a fost conturat nici un alt complex. De la adâncimea de 3,40 m apare pânza freatică, neputându-se săpa toate carourile.

Din acest ultim nivel a rezultat un foarte bogat material arheologic aparținând etapei a II-a din evoluția grupului Gornea-Orlești. Cronologic descoperirile se plasează la sfârșitul bronzului timpuriu (Bronz timpuriu III b). Ca un element deosebit de important pentru stabilirea unor relații interculturale în bronzul timpuriu din Banat și în același timp pentru conturarea momentului care premerge debutul bronzului mijlociu, sunt apariția unor ornamente (cum ar fi diversele incizii lustruite), cu bune analogii în cultura Mureș. Alături de acest material au apărut, în poziție secundară, numeroase fragmente ceramice aparținând grupului Foeni (eneolitic timpuriu).

Concluzia preliminară la care am ajuns este că în săpătura noastră am surprins marginea locuirii neolitice și din epoca bronzului. Cel puțin în epoca bronzului, limita sudică a tell-ului era marcată de către un curs de apă. Din malul acestuia s-a scos lut pentru amenajarea podelelor și pereților locuințelor. „Vălătucii” erau pregătiți la fața locului, amestecându-se lutul cu nisip și materiale vegetale, totul frământându-se cu apa aflată în imediata vecinătate. În același timp această zonă a funcționat și ca „groapă de gunoi”, unde se aruncau resturile menajere (fragmente de vase, oase, cenușă etc.). În acest fel credem că se poate explica formarea acestui nivel de aproape 2,50 m, din lentile de lut galben și pământ negru-cenușiu.

Pentru lămurirea deplină a problemelor ridicate de această săpătură, este necesară continuarea cercetărilor în zonă. Preconizăm urmărirea presupusului mal din care se exploata lutul în epoca bronzului, printr-o nouă casetă aflată în continuarea celei deschise în 1999. În același timp sperăm să ne completăm imaginea cu privire la olăria comunităților care au dezvoltat orizontul cu ceramică decorată cu impresiuni textile și măturica de la sfârșitul bronzului timpuriu.

55. Geoagiu-Băi, com. Geoagiu, jud. Hunedoara [Germisara]

Cod sit: 89570.02

Adriana Pescaru, Eugen Pescaru, Iosif Vasie Ferencz, Virginia Rădean (MCDR Deva)

În lunile septembrie-octombrie 1999 s-au efectuat săpături de salvare în vederea eliberării de sarcină istorică a unui teren aflat pe teritoriul stațiunii balneoclimaterice Geoagiu-Băi, jud. Hunedoara, în imediata apropiere a ruinelor complexului termal roman. Cu acest scop au fost trasate trei secțiuni, numite convențional S1, S2, respectiv S3.

S1 (10 x 1,5 m) este orientată aproximativ pe direcția E - V, în funcție de conformația actuală a terenului și se află la N de mamelonul de calcar în care a fost săpat complexul termal roman, la aproximativ 50 m de cota maximă. În marginea estică a secțiunii, la aproximativ 0,20 m, sub glie a fost surprinsă stânca nativă, pe profil putându-se observa mai multe nivele de amenajare succesive, notate cu 1, 2 și 3. 1 - este un strat de ciment de culoare albă ce suprapune un nivel nisipos de culoare cafeniu închis - 2 și imediat dedesubt un altul de o culoare gălbui deschis - 3, în care pot fi remarcate urme de cărămidă. Toate cele trei nivele corespund construcției sau unor amenajări ulterioare ale unor clădiri moderne.

Inventarul arheologic găsit în zona primilor trei metri este deosebit de sărac, constând exclusiv din materiale de construcție. Între metrii 3 și 4,30, la numai câțiva centimetri sub sol a fost surprinsă o amenajare medievală reprezentând un canal de scurgere a apei termale. Acesta a fost realizat din plăci de gresie așezate pe cant, în tehnica foliajului. Pe plan, canalul este notat cu litera C. Între pietrele care îl alcătuiesc a fost găsit material ceramic precum și un obiect din os.

În partea de V a lui C, la adâncimea de 0,90 m a fost

surprins un alt canal pentru drenarea apei termale, datat probabil în epoca romană (pe plan CR), săpat în stâncă. Nivelul canalului roman a fost suprapus la un moment dat de un strat de lavă calcaroasă rezultată în urma unei erupții scurse pe pantele mamelonului, antrenând simultan o serie de materiale arheologice reprezentate în majoritate de fragmente ceramice medievale.

Spre partea vestică a S1 stratigrafia a fost deranjată de rădăcinile unui arbore. În acest spațiu au fost descoperite câteva piese arheologice între care se remarcă un inel de bronz cu decor datând probabil din evul mediu, o monedă puternic corodată și o jumătate de mârgea din sticlă.

S2 (8 x 1,5 m) a fost trasată la N de precedenta, fiind paralelă cu S1. Atât stratigrafia cât și materialul arheologic găsite aici sunt mult mai sărace decât în S1. Între nivelul giei și cel al stâncii native, aflată la o adâncime de numai cca. 0,15m față de aceasta, se succed două straturi de amenajare. Primul se datează în a doua jumătate a secolului XX, din el recoltându-se printre altele o monedă emisă în anul 1955, câteva bidoane de plastic și un ceas electronic! Cel de al doilea ne-a furnizat o monedă datată în anul 1895. Canalul medieval surprins în S1 se continuă și în S2 între metrii 2,20 și 3,20, având desigur același aspect ca și porțiunea dezvelită anterior. În ansamblu, S2 confirmă situația stratigrafică înregistrată de prima secțiune și concluzia că stratigrafia în această zonă a fost puternic deranjată de intervențiile moderne din timpul lucrărilor de construire a stațiunii balneoclimaterice actuale Geoagiu Băi sau de foraje geologice. Exemple în acest sens sunt groapa de formă circulară (pe plan notată cu F) surprinsă în partea de E a secțiunii și o bordură de alee modernă ce apare pe planul secțiunii aproximativ oblică față de peretele de sud.

S3 (8 x 1,5 m) este orientată pe direcția NV - SE, având ca limită la NV aleea ce duce în prezent spre vila Vlad. Stratigrafia constatată în această secțiune este asemănătoare cu cea din S2. Sub nivelul vegetal se află un strat deosebit de sărac în materiale arheologice, de culoare brun închis, afânat. Acesta suprapune un altul de culoare gălbuie, nisipos și deosebit de compact și lipsit de materiale arheologice. La numai 0,25 - 0,30 m am atins stânca nativă. Singura structură găsită în secțiunea de față este, așa cum se poate observa și pe plan, un canal-rigolă de dată recentă, care o străbate pe lățime.

(Pl. 13, 14)

56. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova

Punct: Orașul medieval Gherghița

Cod sit: 133438.01

Ștefan Olteanu (UCD București), Nina Grigore (MJIA Prahova), Călin Hoinărescu

Orașul medieval Gherghița, județul Prahova, unul din cele mai importante așezări urbane din Țara Românească, secolele XV- XVII, atestat documentar în 20 ianuarie 1431 (centrul administrativ voievodal de unde s-au emis acte de cancelarie), a intrat în atenția cercetării arheologice în toamna anului 1999 (septembrie-octombrie).

Lucrările arheologice cu caracter de sondaj din anul 1999 s-au concretizat în secțiunea nr. 1, cu o lungime de 42 m și o

lățime de 1,5 m în grădina locuitorului Dumitrache Gheorghe. Trebuie specificat faptul că zona în care s-au început lucrările se situează pe terasa superioară a râului Prahova, aproape de confluența acestuia cu Teleajenul, zonă aflată astăzi în afara perimetrului locuibil al satului Gherghița.

Un prim rezultat obținut în suprafața cercetată se referă la cele dintâi viețuiri din secolul al XIV-lea. Nici un fel de vestigii materiale dintr-o perioadă mai veche nu s-au descoperit până acum. Potrivit situației stratigrafice, a tipologiei fragmentelor ceramice, precum și a componentelor de cultură materială, primele așezări aparțin unei comunități de tip rural din secolul al XIV-lea, fără a putea preciza mai bine, până în prezent, în care secvență a secolului amintit se situează. Este vorba de trei locuințe adâncite până la circa 1 m, având amenajate în interior cuptoare de utilitate casnică. Fragmentele ceramice descoperite, potrivit tehnicii utilizate la elaborarea vaselor de lut, indică nivelul rural al locuințelor.

Secolele XV - XVII reprezintă etapa matură a așezării în evoluția ei către stadiul urban. Cele șase locuințe descoperite și cercetate demonstrează un progres evident al așezării față de prima etapă, progres dovedit prin ieșirea la suprafață, în general, a locuințelor din secolele XV - XVII, printr-o amenajare superioară a interiorului acestora, fiind vorba acum de instalații de încălzire de tipul sobelor de cărămidă, prevăzute cu cahle (cu reprezentări umane și zoomorfe - leu) și plăci ornamentale. Totodată se remarcă modul de utilizare a unei ceramici total superioare celei din etapa anterioară din punctul de vedere tehnologic. Este vorba acum de o ceramică lucrată la roata rapidă, în parte smălțuită cu smalt verde-oliv și maroniu, multe dintre aceste vase funcționând ca piese ornamentale în cadrul locuinței. Inventarul locuințelor accentuează și el caracterul cultural superior al locuitorilor așezării, prin folosirea unor piese precum cuțițe, furculițe, etc. lucrate din metal cu prăsele din os.

Potrivit documentelor scrise, etapa ulterioară (sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului următor) reprezintă etapa de decădere urbană a Gherghiței, care revine la sfârșitul secolului al XVIII-lea la stadiul de așezare rurală. Locuința cercetată din această perioadă nu mai prezintă fastul și confortul din etapa anterioară. De altfel, se constată că suprafața locuibilă a așezării se restrânge, rămânând în limitele actuale ale satului prezent.

Aceste sumare rezultate reclamă continuarea cercetării arheologice deoarece este posibil să se demonstreze nașterea unei așezări urbane dintr-o așezare sătească, ceea ce ar reprezenta o premieră în această privință.

57. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]

Punct: Piuă Petrii

Cod sit: 124910.02

Anca Păunescu, Silviu Oța (MNIR)

Principalul obiectiv al campaniei din anul 1999 a fost acela de a surprinde limitele locuinței atelier nr. 3/98, care anterior fusese cercetată doar parțial. Au fost trasate două secțiuni (S I/99 - 1,5 x 5,00 m; S II/99 - 1,5 x 6,00 m) și două casete (C

1/99 – 3,00 x 4,00 m; C 2/99 – 4 x 3,6 m). S I/99 – orientată N - S, a fost amplasată la 1,5 m E de C1 și C 2/98. S II/99 – orientată V - E, la distanța de 1,00 m E de S I/99, în regiunea sa sudică. C 1/99 – orientată N - S, la distanța de 1,00 m S de S I/99 și martorul dintre S I/99 și C 1-2/98. C 2/99 – orientată N - S, la 1,00 m E de C 1/99. În urma analizei stratigrafice, s-a constatat următoarea succesiune a complexelor, de jos în sus:

1. Nivelul de steril a fost perforat de patru gropi menajere și un cuptor. G 1/99 (S I/99, C 1-2/99) avea forma literei L (4,40 x 3,00 m), a fost surprinsă până la -1,30 m de la nivelul de călcare medieval. G 3/99 (C 1/99) a fost cercetată parțial (diametrul - 1,5 m) și avea o adâncime de 1,00 m de la nivelul de călcare medieval. G 5/99 (C 2/99) avea un diametru de 0,90 m. și o adâncime de 0,80 m. G 8/99 (C 2/99) avea un diametru de 1,40 m. și o adâncime de 0,40 m. Cuptorul (S II/99), de formă circulară, a fost orientat N - S; cercetat parțial; diametrul camerei de ardere - 1,10 m. A fost amenajat prin săpare în steril. În fața sa, exista o groapă în care se putea coborî atât dinspre V cât și dinspre E pe câte o treaptă. Fundul cuptorului era la o adâncime de 1,45 m. Inventarul recuperat constă din ceramică și un cercel.

2. Nivelul de gropi din steril a fost suprapus de o amenajare cu pământ maro-zgrunțuros de grosime variabilă, între 0,10 – 0,30 m Peste acest strat au fost amenajate locuința atelier nr. 3/98 (7,70 x 9,00 m) și Loc. 1/99, cercetată parțial în C 2/99 și S II/99. Din locuința atelier au fost recuperate monede, resturi de tablă de bronz, nituri de tablă de bronz și ceramică. Loc. 1/99 a fost amenajată pe un nivel subțire de resturi menajere provenite de la cuptorul 1/99; ea consta dintr-o podea de lut în care au fost practicate o mică groapă menajeră G 6/99 (diametrul - 0,45 m; adâncimea - 0,30 m) și o vatră (V.1/99) alveolată. Orientarea locuinței este NV - SE. Ambele locuințe au fost distruse prin incendiere. În paralel au funcționat și G 1/99 din care s-a recuperat o mare cantitate de zgură de fier și ceramică, G 2/99 faza 1 și G 3/99, faza 2, cu o lărgire spre E cu 1,65 m

3. Au succedat apoi Loc. 4/98 cu anexa sa (cercetată în NV secțiunii I/99) precum și fazele următoare ale locuinței 1/99 care constau în extinderea sa spre NE și reamenajarea vetrei 2/99. Groapa 6/99 a fost abandonată și căpăcuită cu un strat de lut, la fel ca și vatra 1/99. Locuința 1/99 a fost din nou incendiată, apoi refăcută; în final a fost abandonată. Gropile menajere contemporane sunt G 2/99 care a fost extinsă spre NV și G 7/99 care a suprapus G 1/99. Deși se constată prezența acestor gropi, regiunea dintre locuințe a fost și ea folosită pentru aruncarea reziduurilor menajere.

4. A urmat o nouă fază de refacere a zonei, când a fost ridicată Loc. 6/98 (orientată NE - SV; 7,00 x 8,90 m; surprinsă în C 1-2/98, C 1/99 și S I/99) peste Loc. 4/98. Tot atunci avea sa fie ridicată Loc. 2/99 (în C 1-2/99), cercetată parțial, orientată NV - SE; la două din colțurile sale s-au găsit gropile de par ale structurii din lemn, iar pe latura de NE o vatră care după dimensiuni ar putea fi și baza unei sobe dezafectate; lângă ea exista un loc de depozitare a cenușii; latura de NV a locuinței avea lungimea de 3,60 m; pereții complexului au fost ridicați din chirpic pe structura din lemn; a fost incendiat. Tot în acea vreme groapa 2/99 a fost abandonată, dar a fost amenajată groapa 4/99 (surprinsă în colțul SV al C 1/99; cercetată parțial). În zona dintre cele două locuințe se aruncau reziduuri menajere.

5. Ultima locuință este Loc. 3/99 (S I/99, C 1/98, C 1-2/99);

avea forma rectangulară neregulată (axele - 6,20 x 5,70 m.); orientată NV - SE.

6. După abandonarea sa, întreaga zona a fost folosită ca teren de depozitare a reziduurilor menajere. Inventarul recuperat din complexe este relativ sărac și constă în ceramică fragmentară de proveniență locală, ceramică de Iznik, monede, fragmente de pipe, cuțite, cercei, nituri din bronz, plachiuri, încălțăminte, nasturi din plumb și oase de animale.

58. Giurgiu, jud. Giurgiu

Punct: Malu Roșu

Cod sit: 100530.02

Emilian Alexandrescu (IAB), Traian Popa (MJ Giurgiu), Gabriel Popescu, Adrian Doboș (FIB)

1. Amplasamentul săpăturii. În cursul campaniei dintre 5 august și 15 septembrie 1999 a fost săpată Suprafața VI/1999, 10 x 8 m. Această suprafață se află între SI/1992-1993 și SII/1994 (PL1).

1.1. Scopul cercetării acestei suprafețe a fost obținerea unui profil director paralel cu terasa, alcătuit din profilele stratigrafice însumate ale pereților nordici din SI/1992-1993 și SII/1994, a cărui lungime depășește 40 m. Acest profil director, împreună cu cel perpendicular pe terasă, cu o lungime de 42 m, realizat din însumarea profilelor stratigrafice ale pereților estici din Suprafețele II/1994, III/1995 și IV/1998, asigură un control stratigrafic pentru o suprafață de peste 1600 mp din așezare (PL2).

2. Stratigrafia a fost stabilită în felul următor (de sus în jos):

2.1. Depozitul vegetal cu o grosime de aproximativ 1m. Au fost găsite fragmente ceramice aparținând culturii Dridu, epocii Latène și culturii Gumelnița. În zona careurilor A2 și A3 a fost determinată începând cu adâncimea de 0,80m o groapă cu material ceramic puțin numeros din epoca Latène. De asemenea, în careul E1 a fost găsit un frumos vas getodacic aflat într-o perfectă stare de conservare.

2.2. Depozitul loessoid de tranziție între aproximativ 1 - 1,60 m adâncime. Între 1,35 - 1,50 m se află stratul Aurignacian II. La acest nivel au fost găsite puține piese litice (aproximativ 90) dintre care câteva au fost concentrate într-un mic atelier care se continua în peretele nordic, careurile A7 și A8. Limita superioară a acestui depozit este puternic afectată de ganguri de rozătoare.

2.3. Depozit loessoid galben-roșcat cu nuanțe și granulații diferite având o grosime care depășește nivelul cel mai de jos al săpăturii.

2.3.1. Depozit loessoid gălbui alburii, fin granulat, steril din punct de vedere arheologic aflat între 1,50 m și 1,95 m adâncime.

2.3.2. Depozit loessoid galben roșcat, cu granulație mare. Între 1,95 m și 2,95 m adâncime, acest depozit conține numeroase piese litice care au fost atribuite nivelurilor Aurignacian Ic (1,95 - 2,20 m), Aurignacian Ib (2,20 - 2,40 m) și Aurignacian Ia (2,40 - 2,55 m). (PL.2)

3. Corelarea datelor stratigrafice a confirmat ipoteza retragerii treptate a grupurilor umane din epoca aurignaciană

dinspre marginea terasei spre platou (mai ales în perioada Aurignacian I c - Aurignacian II). De asemenea s-a reliefat foarte clar orizontalitatea straturilor atât geologice cât și arheologice. (vezi PL.2).

4. Complexele arheologice. Am menționat deja groapa geto-dacică din careurile A2 și A3 care începe la adâncimea de aproximativ 0,80 m și continuă până la adâncimea de 2,20 m. Între 1,06 m și 1,18 m, acoperind aproape întreaga circumferință a gropii, s-a găsit un nivel de lutuală cu marginea ușor supraînălțată. Sub lutuală s-au găsit fragmente de cărbune, pământ ars, fragmente de chirpici și fragmente ceramice atipice. (vezi PL.2)

4.1. Nivelurile aurignaciene se prezintă sub forma unor concentrații de piese litice care fac parte din ateliere de prelucrare a silexului a căror suprafață depășește limitele SV/1999 și au fost determinate în campaniile trecute. (vezi PL.3,4,5). Trebuie remarcat că la nivelul Aurignacian I c , între 2,05 și 2,10 m, careul G2, s-au găsit, într-o mică concentrație de piese litice compusă din așchii atipice și resturi de debitaj, 4 lame étranglées sugerând existența unui mic atelier de producere a acestui tip de unealtă (o situație asemănătoare am prezentat în anii trecuți pentru lamelele Dufour din SI/1992-1993, nivelul Ala, atelierul nr. 6).

4.2. Caracteristicile tipologice rezultate din analiza primară a materialului litic sunt conforme cu mai vechile noastre observații (domină resturile de prelucrare a silexului: nuclee, tablete de ravivage, lame a crete, așchii și lame atipice). Numărul de unelte raportat la întreaga cantitate de piese litice este ceva mai ridicat (PL6).

5. Concluzii. Atât prin dimensiunea săpăturii, cât și prin secvența stratigrafică (cea mai completă din Câmpia Română) așezarea de la Giurgiu - Malu Roșu se impune ca un punct-cheie în cercetarea tehnocomplexului aurignacian din Câmpia Română. Atribuim nivelurile culturale de aici unei faze finale ale aurignacianului (22000-17000 ani BP) cu bune analogii în zona Banatului (Românești-Dumbrăvița) și în Europa Centrală (Moravia). De altfel în întreaga zonă Europeană găsim, în intervalul cronologic dintre 25000 și 15000 ani BP, așezări cu niveluri atribuite aurignacianului final, epiaurignacianului sau tardiaurignacianului a căror tehnologie , foarte apropiată de cea de la Giurgiu - Malu Roșu, atestă reînvierea unor tehnici aurignaciene în medii culturale diferite (gravetiene, solutreene) sau conservarea acestora cum este cazul în Moravia, Banat sau Câmpia Română.

59. Giurtelecu Șimleului, com. Măieriște, jud. Sălaj

Punct: Coasta lui Damian

Cod sit: 142042.02

Ioan Bejinariu (MJIA Zalău), Dan Sana, student (Univ. Alba Iulia)

Situl arheologic de pe Coasta lui Damian este amplasat pe un platou, la capătul unui promontoriu prelung ce face parte organică din versantul nord-estic al masivului „Măgura Șimleului”. Platoul are dimensiunile aproximative de 60 x 30 m. Pantele dealului sunt abrupte și practic inaccesibile pe două laturi. Pe platou se putea ajunge fie urcând dinspre

lunga râului Crasna, pe un traseu lung ,în pantă, fie traversând șaua îngustă ce face legătura cu restul promontoriului.

Stațiunea arheologică este semnalată pentru prima dată de către M. Moga care face și un scurt sondaj cu ocazia descoperirii. Muzeul din Zalău începe săpături arheologice în acest punct în anul 1998, săpături reclamate mai ales de eroziunea naturală accentuată care a afectat situl arheologic din acest punct.

În luna august 1999 pe parcursul a două săptămâni (16-28 aug.) a fost extinsă secțiunea S3/1998 și a fost trasată o secțiune S1/1999 și o casetă C1/1999. Secțiunea S3 a fost trasată în 1998 în zona șeii de legătură pentru a verifica potențialele elemente de fortificație în acest sector. În 1998 secțiunea a intersectat resturile unei palisade precum și un șanț de apărare aflat în fața palisadei. În 1999 secțiunea S3 a fost prelungită atât spre extremitatea șeii de legătură cât și în direcția opusă spre zona centrală a platoului unde s-a intersectat cu secțiunea S1/1998. Săpăturile au dus la descoperirea, în fața primului sistem de fortificație cercetat în 1998 a unui alt sistem defensiv compus tot dintr-o palisadă și șanțul aferent. Se pare că palisada a fost realizată într-o manieră asemănătoare celei cercetate în anul 1998, prin săparea unui „pat” în stâncă. În fața ei se află un șanț cu fundul albiat, cu o deschidere la gură aproximativă (nu a fost cercetat din motive obiective umărul exterior al șanțului) de 5 m și cu adâncimea de cca. 1,25 m. În ceea ce privește palisada aferentă acestui șanț nu avem alte dovezi ale existenței sale decât acea amenajare a stâncii pe o lungime de cca.0,80m și un nivel închis la culoare, cenușos din zona superioară a umplerii șanțului. În umplutura șanțului au apărut doar puține materiale (fragmente ceramice aparținând culturii Wietenberg și oase). Lipsesc bucățile de rocă utilizate drept emplecton dar și pentru realizarea unui „contrafort” în exterior cum s-a observat în cazul palisadei cercetate în 1998. Credem că inițial a fost construit și utilizat sistemul defensiv cercetat de noi în această campanie, iar după distrugerea acestuia au fost realizate noi elemente de fortificație (șanțul și palisada cercetate în 1998) în spatele celor distruse, utilizându-se probabil și materiale rămase de la vechea palisadă, dar utilizându-se și avantajul diferenței de nivel față de restul promontoriului.

Secțiunea S3 a fost prelungită cu 26 x 2 m spre centrul platoului. Lucrările specifice viticulturii au afectat iremediabil complexele arheologice aflate la mică adâncime precum și stratigrafia. Am putut face observații doar spre capătul secțiunii unde deasupra sterilului s-a păstrat pe cca. 7 m un nivel nederanjat gros de cca. 0,20 m din care pornea o groapă G4/1999 cu un inventar bogat (ceramică întregibilă, inclusiv vase cu decor pictat, precum și oase, un fragment de rășniță, etc.). Acest nivel aparține neoliticului târziu. Tot în acest sector au fost surprinse resturile unei construcții (L2/1999) de dimensiuni apreciabile, cu un plan greu de precizat datorită distrugerilor pricinuite de lucrările agricole. Resturile acestei construcții, probabil compartimentată, suprapuneau nivelul neolitic târziu (chiar groapa G4 era tăiată de o groapă de stâlp aparținând acestei construcții). Această construcție aparține culturii Tiszapolgár. Atât resturile acestei construcții a culturii Tiszapolgár (L2) cât și groapa neolitic-târzie (G4) erau tăiate de o groapă, G2/1999 cu un inventar foarte bogat constând din ceramică întregibilă, unelte din corn, amulete din dinți de animale, rășniță și

zdrobitor, etc. Această groapă aparține culturii Coțofeni. O situație asemănătoare apare și în zona mediană a secțiunii S3 unde pe o anumită porțiune s-a păstrat un nivel neolitic târziu cu o grosime de cca. 0,10 m unde am surprins urmele unei locuințe patrulete ușor adâncită (L1/1999). Acest nivel neolitic este suprapus direct de nivelul afectat de lucrările agricole, însă la un capăt locuința neolitic-târzie L1 este tăiată de o groapă a culturii Coțofeni (G1/1999) ce s-a conturat abia după ce am depășit nivelul deranjat. Nu au apărut complexe ale culturii Wietenberg din Bronzul Mijlociu, ci doar fragmente ceramice de factură Wietenberg în nivelul afectat de lucrările agricole.

Caseta C1/1999 (4 x 3 m) a fost trasată lângă secțiunea S3, în zona palisadei cercetate în anul 1998 pentru a verifica modul de amenajare al acesteia precum și anterior presupusa existență a două faze de construire a palisadei. Am constatat că în acest sector, datorită pantei terenului, emplectonul palisadei a alunecat în cea mai mare parte în vale, însă există și aici amenajarea stâncii pentru construirea palisadei. Printre puținele fragmente ceramice descoperite în acest sector au apărut, în afara cioburilor Coțofeni și Wietenberg, și fragmente de factură dacică: o buză de fructieră lucrată cu mâna și un fragment de kantharos lucrat la roată din pastă cenușie.

Secțiunea S1/1999 (8 x 2 m) a fost trasată în partea sud-vestică, pe buza platoului. Din păcate în acest sector lucrările de genistică din ultimul război au afectat într-o măsură însemnată situl. Secțiunea a intersectat capătul unei locuințe patrulete (L3/1999) a culturii Wietenberg cu un inventar modest, precum și o groapă (G3/1999) aparținând aceleiași culturi.

În concluzie după cele două campanii de săpături putem afirma următoarele:

- cele mai vechi urme ale prezenței umane pe dealul Coasta lui Damian datează din neoliticul târziu. Nivelul de locuire aferent acestei perioade a fost surprins și în secțiunea S1/1998 fiind separat de cel eneolitic printr-un strat cenușos gros de cca. 0,10 m indiciu probabil al unui incendiu puternic ce a mistuit așezarea neolitic-târzie.

- în perioada culturii Tiszapolgár o nouă așezare este amplasată pe platou, deși acesta este expus în permanență vânturilor ce pot extinde rapid un incendiu, iar sursa de apă se afla la poalele dealului. Probabil aceste motive au determinat abandonarea așezării de către locuitorii din eneolitic. Locul unde s-au mutat este probabil terasa înaltă de pe malul Crasnei numită astăzi „Dâmbul Radului” unde a fost descoperit în secolul trecut un topor de aramă cu brațele în cruce. Totuși, locul fostei așezări l-au folosit o perioadă pentru înhumarea unor morți (un mormânt al culturii Tiszapolgár a fost descoperit în 1998).

- purtătorii culturii Coțofeni s-au stabilit și ei pe Coasta lui Damian. Sus pe platou am găsit doar gropi ale acestei culturi. Un bordei Coțofeni a fost cercetat însă într-o zonă ferită de vânt, pe o terasă antropogenă aflată mai jos de platou. Materialul ceramic indică o fază târzie a culturii Coțofeni. Culturii Coțofeni îi succede pe dealul la care ne referim, la un anumit interval de timp cultura Wietenberg. Materialele Wietenberg descoperite prezintă elemente de decor specifice fazei Wietenberg II.

- în privința amenajărilor defensive putem face doar presupuneri. Dacă în urma campaniei din 1998 înclinăm să atribuim aceste amenajări purtătorilor culturii Wietenberg,

aparitia unor materiale ceramice dacice (deși foarte puține) nu ne mai permit să credem acest lucru. Pe platou am descoperit o serie de complexe ale culturii Wietenberg: două locuințe, o groapă și amenajarea unei terase pe care era amplasat se pare un „atelier” pentru prelucrarea cornului. La poalele dealului, spre NE, la punctul „Tărbăcii” de pe o zonă relativ plată, cu apă în imediata apropiere au fost adunate materiale Wietenberg de aceeași factură cu cele de pe deal. Probabil locuitorii acestei așezări foloseau platoul dealului, excelent fortificat natural pentru a se adăposti în caz de primejdie. Este greu de afirmat dacă au realizat și lucrări de fortificare a platoului. Probabil dacii au fost cei ce au realizat elementele de fortificație de pe șaua de legătură cu scopul de a bara accesul din această zonă spre acropola din zona centrală a „Măgurii Șimleului”. În fine trebuie luat în considerare și un vârf de săgeată descoperit pe Coasta lui Damian, vârf datat în secolul al X-lea. Situația întâlnită pe dealul la care ne referim nu este una izolată. Numeroase locuri, bine poziționate strategic și fortificate natural au atras comunități umane diferite, în căutare de securitate. Ca atare de multe ori amenajările defensive mai vechi amplasate de obicei cam în același sector au fost distruse în totalitate de cele mai recente.

60. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

Punct: Dealul Grădiștea

Cod sit: 90937.01

Ioan Glodariu, Gelu Florea, Liliana Suciuc (UBB Cluj), Eugen Iaroslavski, Gabriela Gheorghiu (MNIT), Adriana Pescaru, Cristina Bodó (MCDR Deva).

Cercetările au vizat trei puncte și în al patrulea s-a pregătit săpătura din anul 2000. Pe Platoul cetății a continuat cercetarea tip covor printr-o secțiune de 12 x 2 m, paralelă cu ultima din anul anterior. Acolo s-a constatat existența celor două umpluturi, una dacică, cealaltă romană, absența construcțiilor din piatră, iar materialele constau din ceramică dacică și romană, cărămizi și țigle fragmentare, cuie și piroane provenite de la barăci din lemn, o toartă de caserolă de bronz și o monedă de la Domitianus, cea din urmă găsită la baza stratului de umplutură romană. Pe Terasa cu cercuri s-au descoperit două complexe cu aspect de mantale de val din piatră, ambele cercetate parțial. Stratigrafia (de sus în jos): 1. humus actual, 2. umplutura terasei, 3. pământ steril sau stâncă. Sub una din mantale s-au descoperit cinci cercuri de fier de roată (unul rupt) și alături de manta o groapă cu alte patru cercuri. Sub aceeași manta s-au mai găsit două nicovale, un dorn, un tăietor de fier și o seceră ruptă în două. Pe Terasa de sub curmătură s-a descoperit o groapă informă ce conținea 17 lupe de fier întregi și alte 9 jumătăți de lupe, foarte probabil un „depozit” de fier brut.

În sfârșit, la Baia romană s-a pregătit parțial terenul pentru reluarea săpăturilor.

61. Grădiștea, com. Grădiștea, jud. Călărași**Punct: Grădiștea Coslogeni**

Cod sit: 93673.01

Marian Neagu, Valentin Parnic (MDJ Călărași), Stănică Pandrea (Muzeul Brăilei).

În campania 1999, săpăturile de la Grădiștea Coslogeni au avut ca obiectiv continuarea cercetărilor din campania precedentă, pentru a epuiza complexele arheologice din anul anterior. Cercetările s-au efectuat în S w și S l în nivelul cultural Coslogeni (cenușar) și mantaua tumulului din bronzul timpuriu.

1. Cenușarul Coslogeni - săpăturile au pornit de la 0,90 m, din nivelul de construcție Coslogeni. Au fost observate 3 etape de construcție ale podinei structurii de suprafață SL. 1, atent făcute, cu o grosime de 0,08 - 0,10 m fiecare, intercalate de două niveluri de amenajare, cu o grosime de 0,15 - 0,20 m.

2. Tumulul din bronzul timpuriu - În S w, St. A și St. B, mantaua tumulului nu a fost identificată până la adâncimea de 1,30 m. Aceasta a fost mai bine observată în S w, St. C și St. D, începând cu adâncimea - 0,80 m, până la adâncimea - 1,48 m.

3. Mormântul M. 17 - a apărut la h - 1,45 m, în mantaua tumulului. Groapa mormântului era ovală cu diametrul de 1,79 x 0,70 m. și cu o adâncime de 0,15 - 0,18 m. Scheletul era așezat chircit, pe stânga, orientat N - S. Măinile strângeau sub bărbie un femur de oaie.

4. Nu a fost identificat un nivel propriu-zis de locuire neolitic, probabil distrus parțial de intervențiile ulterioare (M. 17 și prima manta a tumulului). Au fost descoperite mai multe fragmente de chirpic nearse, aflate în poziție secundară, fragmente ceramice și două unelte de silex, ceea ce confirmă cercetările anterioare, care fixau în această zonă una din marginile așezării neolitice.

62. Hăpria, com. Ciugud, jud. Alba**Punct: Capul Dosului**

Cod sit: 1115.02

Horia Ciugudean, Adrian Gligor (MNUAI)

În perioada 10-24 august 1999 s-a desfășurat cea de-a doua campanie de cercetări arheologice la Hăpria - „Capul Dosului”. În acest an ne-am propus verificarea planimetriei necropolei și, deci, implicit a tipului acesteia, precum și realizarea unei mai strânse încadrări cronologice. În acest sens, am efectuat o secțiune notată S II/1999 de 10 x 1 m, orientată V - E, în continuarea celei de anul trecut. Pe toată suprafața acestei secțiuni nu a fost surprins însă nici un mormânt. Stratigrafia este identică cu cea din campania precedentă și anume: 0,15 - 0,20 - strat vegetal; urmează un nivel de pământ negru, ce merge până la 0,40 m, pentru ca la adâncimea de 0,45 - 0,50 m să fie atins solul steril argilos de culoare gălbuie. La fel ca și în S I/1998, în stratul de culoare neagră (0,20 - 0,40 m) au apărut sporadic fragmente ceramice Coțofeni slab conservate, foarte friabile. În

continuare, am procedat la deschiderea unei case note C1/1999 cu dimensiunile de 4 x 3 m, dispusă la S de cele două secțiuni, în zona de joncțiune a acestora și în imediata apropiere a aglomerării de morminte din campania precedentă. În această zonă, la adâncimea de 0,30 - 0,40 m, au fost descoperite 5 morminte de inhumație (am efectuat numerotarea acestora începând cu M. 5, pentru a ține cont de cele de anul trecut) pe care le vom descrie în cele ce urmează:

M. 5 - scheletul unui copil, așezat în poziție chircită, pe partea dreaptă, orientat SV - NE; s-au păstrat doar craniul și oasele lungi.

M. 6 - este scheletul dezmembrat al unui adult, din care s-a descoperit doar craniul și părți din oasele lungi.

M. 7 - scheletul unui adult, dezmembrat, așezat „împachetat”, coastele și vertebrele fiind prinse sub craniu și oasele picioarelor.

M. 8 - este un mormânt dublu, format din scheletele a doi adulți, dezmembrați și așezați „împachetați”.

M. 9 - mormânt ce intră în profilul de SE, după câte se pare fiind vorba tot despre scheletul dezmembrat al unui adult.

În jurul acestor morminte au fost descoperite, în număr mic, fragmente ceramice Coțofeni, foarte slab conservate; acestea nu pot fi considerate însă drept inventar al vreunui mormânt, ele făcând parte din stratul subțire de locuire de pe acest platou și ajungând în preajma schelelelor odată cu îngroparea acestora.

În stadiul actual al cercetărilor, considerăm că acest grup de înmormântări face parte din categoria necropolelor plane de inhumație, datorită faptului că nu se observă alte urme antropice. Oricum, credem că înmormântările s-au făcut în aceeași perioadă istorică, neobservându-se diferențe de ritual. La fel, nu s-au putut observa gropi individuale sau colective de morminte, acestea fiind depuse la mică adâncime. Nu excludem totuși posibilitatea ca aceste morminte să facă parte dintr-un tumul de pământ care, în timp, datorită erodării, să nu mai fie vizibil.

Datorită faptului că până în momentul de față nu a fost surprinsă - pe baza inventarului - o datare directă a necropolei, nu putem presupune decât fie o contemporaneitate între morminte și așezare, fie mai probabil, o datare post Coțofeni III a necropolei, care prin elementele de rit și ritual funerar își găsește perfecte analogii în orizontul bronzului timpuriu I din Transilvania.

63. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]

Cod sit: 60810.02

Adrian Rădulescu, Constantin Nicolae, Gabriel Talmațchi (MINAC), Costel Chiriac (IA Iași).

Campania din vara anului 1999 de la Carsium a avut ca obiectiv continuarea cercetării secțiunii magistrale S2, E - V, tronsonul cuprins între carourile 63-81 (vezi - PL Planul general) unde se detașează trei complexe distincte:

1. o locuință (construcție) romano-bizantină;
2. nivelare antică între locuința și incintă;
3. zona incintelor.

Locuința romano-bizantină

Rezultatele cercetării preliminare a acesteia au fost prezentate la Sesiunile din ultimii doi ani. Acum au fost refăcute profilele spre S (depunerea din interiorul zidurilor). Cu acest prilej au fost recoltate mai multe fragmente ceramice din epoci diferite, între care se remarcă două, aparținând aceluiași vas, pe suprafața căruia au fost realizate prin sgrăfitare, simboluri și inscripții din care se păstrează câteva semne și trei litere „...KAN...” (ultimele două în ligatură). Din exteriorul zidurilor s-au recoltat mai multe monede de secol IV.

Nivelarea antică

Se încadrează între carourile 67 - 72, pe o lungime de mai bine de 10 m. Conține multe fragmente ceramice, monede și materiale de construcție. De aici s-a recuperat un fragment de altar votiv din calcar, pe suprafața căruia se disting două rânduri: „DEO//INVICTO//...”. La -3,60 -4,00 m s-a ajuns la stânca vie. De pe ultimul nivel s-a recuperat un fragment de cărămidă pe suprafața căruia se afla cartușul unei ștampile șterse în totalitate.

Zona incintelor

Aici s-a identificat traseul a două ziduri ale incintelor antice și turnurile aferente acestora. Zidurile prezintă particularități diferite: primul este similar cu „turnul comandantului” de pe latura nordică, putând reprezenta refacerea bizantină din secolul al X-lea; cel de-al doilea este exterior și a fost identificat încă din 1943 de către Gr. Florescu. Nu se pot face încă alte precizări.

64. Hârșova, jud. Constanța***Punct: Hârșova-Tell***

Cod sit: 60810.01

Dragomir Popovici (MNIR), Bernard Randoin, Yannick Rialland (Ministerul Culturii din Franța), Valentina Voinea (MINAC)

S-au continuat cercetările arheologice pluridisciplinare din Suprafața B, începute în campaniile precedente. Colectivul și-a propus în principal aducerea întregii suprafețe în conexiune stratigrafică astfel încât:

- să se poată apoi cerceta în cât mai bune condiții tipurile de relații spațiale existente între diferitele structuri de locuire evidențiate parțial încă din cursul anului trecut și caracteristicile constructive ale acestora;
- studierea construcțiilor cu caracter secundar;
- evidențierea și analizarea zonelor de pasaj;

Pentru aceasta cercetările s-au desfășurat cu precădere în sectoarele 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12 și 13. Rezultatele cele mai semnificative s-au obținut în cazul cercetării locuințelor numerotate 48, 49 și 50. Ultimele două au fost surprinse doar parțial în sectorul 13, fiind cercetate pe câte o suprafață de cca. 18 mp. Locuința nr. 50 fusese incendiată, sub dărâmurile pereților fiind descoperite numeroase fragmente ceramice provenind de la vase în principal de uz comun. Locuința nr. 48 este până în prezent cea mai completă și mai bine păstrată dintre toate structurile de acest tip cercetate până în prezent la Hârșova. A fost observată în sectoarele 5,

9, 10 și 12, practic sub Complexul nr. 521 cercetat în campaniile precedente, pe o suprafață de cca. 70 mp. Era compartimentată în două camere, inegale din punctul de vedere al dimensiunilor, în fiecare existând câte o structură de combustie (cuptor). Trecerea dintre ele era asigurată printr-un spațiu cruțat în pereții despărțitor fiind aici descoperit și un prag de lemn ce de altfel a fost observat și în cazul intrării în locuință. Cercetarea acesteia a permis descoperirea unor amenajări interioare de tipul lavițelor și existența a cel puțin două faze de reamenajare/refacere a întregii construcții. Camera mai mică era folosită în același timp și pentru depozitarea unor unelte sau recipiente de lemn și vegetale împletite conservate foarte bine. Cercetarea completă a sa va fi continuată în campania acestui an.

Au fost continuate și cercetările pluridisciplinare.

Fauna de mamifereDragoș Moise (MNIR – CNCP)

Din cele 2465 resturi de mamifere descoperite în campania 1999 în nivelurile gumelnițene, au putut fi determinate 927. Au fost identificate 5 specii de mamifere domestice: *Bos taurus* (bou), *Ovis aries* (oaie), *Capra hircus* (capră), *Sus domesticus* (porc), *Canis familiaris* (câine) și 13 specii de mamifere sălbatice: *Equus caballus* (cal), *Bos primigenius* (bour), *Cervus elaphus* (cerb), *Capreolus capreolus* (câprior), *Sus scrofa attila* (mistret), *Canis lupus* (lup), *Vulpes vulpes* (vulpe), *Meles meles* (bursuc), *Lutra lutra* (vidră), *Lynx lynx* (râs), *Felis silvestris* (pisică salbatică), *Castor fiber* (castor), *Lepus europaeus* (iepure).

Raportul mamifere domestice/mamifere sălbatice înclină în favoarea primei grupe ca NR (65,13% : 33,33%), fiind mai echilibrat ca NMI (49,25% : 43,28%). În cadrul animalelor domestice predomină grupul ovicaprinelor, atât ca NR (20,93%), cât și ca NMI (14,93%); în cadrul celor sălbatice mistrețul fiind cel mai bine reprezentat (23,41% NR, 16,42% NMI).

ArheoihtologieValentin Radu (CNCP–MNIR)

În campania de săpături arheologice 1999 de la Hârșova s-au continuat prelevările de material arheoihtologic din nivelele Gumelnița A2. De asemenea s-a continuat achiziționarea de noi specii pentru colecția de referință a laboratorului: *Chalchaburnus chalcoides mento*, *Alburnus alburnus* (două specii de obleți) și *Aspro zingel*.

Studiu sedimentologicConstantin Haită (MNIR – CNCP)

În campania de săpături arheologice 1999 a fost continuată cercetarea nivelului Gumelnița A2, o atenție deosebită fiind acordată locuinței SL. 49, surprinsă aproape în întregime. Din aceasta locuință neincendiată au fost prelevate probe micromorfologice atât din pereții conservați în elevație, cât și din podelele din chirpic nears cu lutuiei succesive.

Studiul micromorfologic asupra pereților va oferi date despre modul de construcție și amenajare a structurii, iar studiul micromorfologic al succesiunilor de podele va fi integrat în analiza spațiilor amenajate din locuințe, care permite identificarea diferitelor zone de activitate.

Material litic**Geanina Haită**

Materialul litic descoperit în campania 1999 este puțin numeric.

Material litic cioplit. Tipologic au fost identificate: produse de debitaj (lame brute și așchii) și unelte și arme. Lamele brute au fost realizate din silex ocru-crem neomogen (3) și ocru-crem neomogen (8). Așchiile (141) sunt confecționate mai ales din silex ocru-cenușiu. Uneltele - lamele retușate (6) prezintă retușe de tip ecaille, dispuse continuu pe una sau ambele muchii. Gratoarele (5) sunt realizate pe fragmente de lamă retușate (2) sau brute. Forma părții active este rotundă (3) sau dreaptă. Gratoarul a fost realizat prin doua etaje de retușe. Străpungătorul este realizat prin retușe de tip invadatoare. Au fost descoperite doua vârfuri de săgeata realizate prin retușe invadatoare dispuse pe întreaga suprafață a lor. Sunt confecționate din silex ocru-crem și ocru-cenușiu.

Materialul litic șlefuit se compune din frecătoare (3) și rășnițe (3).

65. Hereclean, com. Hereclean, jud. Sălaj**Punct: Dâmbul iazului**

Cod sit: 141385.01

Ioan Stanciu (IAIA Cluj), Alexandru V. Matei, Sanda și Dan Băcuet Crișan (MJIA Zalău)

Săpături de salvare efectuate în trei etape: decembrie 1998, martie și iulie-august 1999. În iarna anului 1998 și primăvara anului următor intervenția s-a datorat lucrărilor de modernizare a șoselei Zalău - Șimleu Silvaniei/Satu Mare, care afectau o așezare cunoscută deja în urma cercetărilor de suprafață (sectorul A), iar cele din vara anului 1999 au fost efectuate după ce lucrările necesare construirii unei benzinării au atins complexe arheologice (sectorul B).

„Dâmbul iazului” reprezintă o prelungire relativ domoală, asemănătoare unui „promontoriu”, a dealurilor de pe partea sud-vestică a văii Zalăului, în porțiunea în care începe deja să se contureze bazinetul unde este situat Zalăul (punctul se află la 7,5 km NV față de centrul orașului Zalău). Este de presupus că zona centrală a locuirii antice s-a aflat în sectorul B, adică la SV de șoseaua menționată, unde există un platou cvasi-orizontal, delimitat spre V și E de câte un pârâiaș. În sectorul A (la NE de șosea) au fost săpate 4 secțiuni și 6 case/suprafețe, iar în sectorul B a fost curățată porțiunea deja rasă de buldozer și s-a deschis o altă suprafață, deasupra unei locuințe (nr. 5) sesizată în peretele porțiunii de teren excavate.

Marea majoritate a vestigiilor identificate aparțin epocii romane, câteva gropi, printre ele probabil și un mormânt de incinerare, fiind databile în epoca neolitică târzie (prelucrarea acestor complexe revine d-nei Sanda Băcuet-Crișan). Nu există un strat cultural continuu din epoca romană, iar cel neolitic s-a conturat vag, doar în apropierea gropilor. Epocii romane imperiale îi pot fi atribuite 5 complexe ușor adâncite în sol (nr. 1 - 5), două construcții de suprafață (nr. 1 și 2) - acestea cu un contur determinabil datorită

gropilor de stâlpi -, două gropi rectangulare, cu pereții arși și câteva gropi puțin adânci, acestea foarte probabil destinate resturilor menajere. Unele dintre complexele din epoca romană au formă circulară (nr. 2 și 4), altele au formă dreptunghiular-alungită (nr. 3), neregulată (nr. 1) sau cvasi-pătrată (nr. 5). Cel din urmă poate fi sigur determinat ca locuință, cu gropi de stâlpi în colțuri și de-a lungul laturilor, mai ales că în interiorul său au fost descoperite și resturile unei vetre. S-ar putea presupune că restul complexelor, identificate în sectorul A, așadar la periferia așezării, au fost construcții cu o altă destinație. În cele două complexe cvasi-circulare (nr. 2 și 4) au fost descoperite multe greutateți din lut ars, astfel că am putea avea de-a face cu resturile unor ateliere pentru țesut. Construcțiile de suprafață, de dimensiuni mari și cu foarte puțin material arheologic, nu este exclus să fi fost îngrădituri/țarcuri pentru animale. Locuințele și anexele au încetat să existe în urma unui incendiu puternic, cum sugerează mai ales situația înregistrată în cazul complexelor nr. 1, 2 și 4.

Este extrem de interesant materialul ceramic recoltat, reprezentat în proporție de aproape 90% de vase lucrate cu mâna. O parte au fost modelate dintr-o pastă semifină sau grosieră, altele din pastă fină (culoare neagră după ardere), uneori, în acest caz, suprafața fiind lustruită cu grafit. Forma cea mai frecventă o reprezintă vasul cu profil accentuat bitronconic și linia diametrului maxim situată în jumătatea superioară. Fără îndoială, această olărie are analogii în ceramica complexului cultural Przeworsk. Doar câteva fragmente ar putea fi puse în legătură cu ceramica dacică. Printre cioburile aparținând vaselor ce au fost modelate la roată pot fi remarcate și câteva importuri romane certe. În complexul nr. 4 a fost găsită o fibulă de fier „în formă de arbaletă” (variantă larg încadrabilă tipului Almgren VI. 162), databilă în a doua jumătate a secolului II p.Chr. (orizontul C1a) și care indică același mediu cultural.

Este foarte probabil că avem de-a face cu un grup de populație germanică, stabilit în fața limes-ului Daciei Porolissensis în împrejurările create de războaiele marcomanice, situație indicată în termeni relativ clari și de sursele literare. În imediată apropiere, ocupând de asemenea un loc mai înalt, o așezare de acest fel se cunoaște de la Panic-Uroikért.

(Pl. 15, 16)

66. Hodod, com. Hodod, jud. Satu Mare**Punct: Biserica reformată**

Cod sit: 137853.01

Daniela Marcu (Home Trade SRL), Szöcs Péter Levente (MJ Satu Mare)

Biserica reformată de la Hodod este un monument în stil gotic, căpătând forma actuală în secolul al XV-lea. Începând cu anii 1990-1991 structura de rezistență a clădirii manifestă degradări accentuate care au făcut necesară derularea unor intervenții de consolidare. În lunile octombrie-noiembrie 1999 au fost executate două sondaje arheologice, la solicitarea episcopiei reformate din Oradea, pentru efectuarea studiului de rezistență. Sondajele au fost amplasate după cum urmează: sondajul nr. 1 (2 x 1,60 m): în exterior, la

intersecția zidului de V al navei cu latura sudică a turnului; sondajul nr. 2 (2 x 2 m): în interior, perpendicular pe perețele de V al navei, amplasat în axul bisericii.

Efectuarea sondajelor a avut drept scop clarificarea etapelor de construcție și identificarea unor repere cronologice pentru zona cea mai afectată a bisericii. S-a constatat că toate fundațiile vizibile în săpătură sunt adâncite în sol viu și nu sunt construcții sau alte amenajări anterioare care să influențeze starea actuală a clădirii. S-a stabilit natura zidirii fundațiilor și calitatea lor (constatându-se faptul că este prezent efectul distractiv al rădăcinilor din apropiere). În sondajul nr. 2 a fost identificat un zid – ruină, amplasat paralel cu zidul vestic al navei, la o distanță de 1,80 m E. Acest zid este realizat din piatră (bolovani mari în șanțul de fundare) și cărămidă refolosită (având dimensiunile de 26 x 12 x 6/7,5 cm). În afara faptului că zidul se află sub nivelele de călcare identificate, nu am putut stabili raportul său cu zidurile bisericii actuale și nici funcționalitatea lui.

În concluzie, putem să afirmăm că fundațiile se află într-o stare generală bună, iar problemele aparținând structurii de rezistență pot fi puse cel mai probabil pe seama mișcărilor de teren. Pentru stabilirea evoluției cronologice a etapelor de construcție și a punctelor de suprapunere a clădirii actuale cu structuri anterioare este necesară derularea unei cercetări arheologice generale. Acest fapt este esențial nu numai din punct de vedere tehnic, ci și pentru cunoașterea uneia dintre cele mai importante monumente gotice din zonă

67. Hodoș, com. Sălard, jud. Bihor

Punct: Malomdomb

Cod sit: 31039.01

Sorin Bulzan, Călin Ghemiș (MTC Oradea)

Pe malul stâng al Barcăului la intrarea în localitatea Hodoș se află așezarea investigată de colectivul de arheologi al Muzeului Țării Crișurilor. Afectată de lucrările de îndiguire efectuate de R. A. Apele Romane dar și de exploatarea de nisip care există în zonă așezarea sus menționată necesită o urgentă intervenție arheologică. Lucrările s-au desfășurat în perioada 21 septembrie - 15 octombrie.

Cu scopul de a salva o cât mai mare parte a patrimoniului arheologic au fost trasate 4 secțiuni și o casetă cu dimensiunile următoare: S1 - 13 x 3 m; S2 - 15 x 2 m; S3 - 20 x 2 m; S4 - 5 x 1 m; și caseta A - 7 x 5 m.

S1 - În partea sud-vestică a acestei secțiuni între metri 0 - 3 sub nivelul arabil a fost surprins un nivel aparținând culturii Baden, din acest nivel se adâncea o alveolă care a furnizat un bogat material ceramic; la metrul 10- 11,30 s-a conturat în pământul galben o groapă cu mai multe niveluri de umplere, aceasta se adâncea până la -1,30 m și aparține secolelor I a.Chr. - I p.Chr.

S2 - A furnizat unele dintre cele mai interesante și importante descoperiri din zonă. A fost identificat un nivel cu materiale amestecate aparținând secolelor I a.Chr. - I p.Chr., sub acesta se afla nivelul aparținând epocii bronzului târziu. În ultimul nivel - cel preistoric - au fost descoperite două morminte.

S3 - A fost trasată lângă caseta A, complexe descoperite

sunt în general alveolări și nu au furnizat un material arheologic mai deosebit.

S4 - Pentru a avea o imagine cât mai clară asupra nivelului de cultură eneolitic a fost trasată S4, observațiile care s-au făcut cu această ocazie au fost doar de natură stratigrafică neputând fi identificat nici un complex.

Caseta A - Are dimensiunile de 7 x 5 m; au fost descoperite cu această ocazie o serie de complexe, dar și o interesantă succesiune stratigrafică.

Cercetările arheologice de la Hodoș au furnizat date de o deosebită valoare arheologico-istorică. Coloana stratigrafică înregistrează o evoluție de la sfârșitul epocii neolitice până în perioada daco-romană. Desigur nu trebuie subliniată importanța unei astfel de cercetări, într-o zonă necunoscută din punct de vedere arheologic.

68. Huedin, jud. Cluj

Punct: Biserica reformată

Cod sit: 5545.02

Ioan F. Pascu (Home Trade SRL)

Cercetările arheologice efectuate pe latura de N a Bisericii reformate din Huedin, jud. Cluj, s-au desfășurat în perioada 24 august -10 septembrie 1999, ca parte componentă a programului de restaurare a monumentului. Principalele obiective urmărite au fost: găsirea unor explicații privind fizionomia monumentului și problemele de rezistență ridicate de latura sa nordică. Investigațiile au fost reprezentate de 5 secțiuni, executate în exteriorul monumentului conform planului general de săpătură.

Latura de N a Bisericii reformate din Huedin, jud. Cluj, a fost cercetată în toate punctele în care aceasta se intersectează cu contraforturile sale laterale. A ieșit astfel în evidență existența a două structuri de zidărie cronologic distincte: o zidărie mai veche în jumătatea estică a navei (peste care actualul monument se sprijină parțial) și zidăria bisericii actuale. Zona de adosare a celor două zidării se află în porțiunea mascată de contrafortul central, care sprijină latura de N a navei. Zidăria veche este reprezentată de ruina unei construcții anterioare, foarte probabil tot o biserică, peste care latura de N a monumentului se sprijină între cor și contrafortul central. De la demolarea zidului vechi și până la construcția bisericii actuale s-a scurs o imprecizabilă perioadă de timp, motiv pentru care între cele două zidării există o „zonă intermediară” (cuprinsă între 0,30 - 0,60 m) în care se găsesc pietre amestecate cu pământ. Deși reprezintă cea mai veche fază sesizabilă a monumentului, această zidărie a fost clădită într-un strat mai vechi de cultură, care în stadiul actual al cercetărilor nu poate fi datat. Zidăria nouă aparține bisericii actuale, reprezintă o singură fază de construcție și are o fundație proprie în jumătatea de V a navei, între contrafortul central și turn. Contraforturile de pe latura de nord a bisericii cercetate au fost și ele construite în etape diferite. Zidul vechi nu a avut contraforturi; contrafortul central a fost construit în aceeași etapă cu zidul nou iar, ulterior, a fost ridicat contrafortul central și cel de E - la care parțial se adosează și un contrafort al corului.

Datorită numeroaselor intervenții făcute lângă monument și

în vecinătatea acestuia stratigrafia solului nu mai prezintă aspecte semnificative, în stadiul actual al cercetărilor fiind imposibil de precizat mai vechile niveluri de călcare și de construcție. Este însă sigur că în apropierea bisericii au fost practicate înmormântări, dovadă fiind cele patru morminte și relativ numeroasele fragmente de oase umane descoperite în săpătură. Având în vedere orientarea lor (V - E), este posibil ca acestea să dateze dinainte de Reformă.

69. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: Grădina castelului Corvineștilor

Cod sit: 86829.01

Adrian Sabin Luca (ULB Sibiu), Cristian Roman, Nicolae Cerișer, Anda Spânu, Silviu Purice (studenți ULB Sibiu)

Campania de cercetare sistematică a sitului arheologic situat în Grădina castelului Corvineștilor din Hunedoara a avut drept scop, în al patrulea an de desfășurare, cercetarea suprafețelor II și III, dispuse către valul de pământ din fața șanțului de apărare al castelului. Suprafețele au avut dimensiunile de câte 20 x 4 m, fiind trasate paralel, între ele lăsându-se un martor de 0,50 m. Condițiile de cercetare au făcut să nu putem finaliza săpăturile. Cercetarea va continua și în anul 2000 de la adâncimea medie de 1,80 m.

Acum s-au descoperit urmele unui val realizat din piatră spartă și pământ, pe coama căruia era dispusă o palisadă realizată din trunchiuri masive de copac. Epoca de construcție a acestui sistem de fortificație este încă neelucidată. Anul 2000 va aduce mai multe amănunte în legătură cu acest obiectiv arheologic.

70. Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin

Punct: Troian

Cod sit: 53407.01

Adrian Ardeț (MJERG Caransebeș), Lucia Carmen Ardeț (Liceul „Traian Doda” Caransebeș)

Cercetările arheologice de la Tibiscum - „Troian”

Cercetările arheologice de la Tibiscum, punctul „Troian”, situat pe raza satului Iaz, comuna Obreja, județul Caraș-Severin, au debutat pe data de 12 iulie 1999 și s-au desfășurat până în data de 30 iulie 1999. Colectivul de cercetare a fost format din dr. Adrian Ardeț de la Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță din Caransebeș, prof. Lucia Carmen Ardeț de la Liceul „Traian Doda” din Caransebeș și un colectiv de elevi din cadrul cercului de arheologie „Constantin Daicoviciu” de la același liceu.

În vederea efectuării cercetărilor arheologice, a fost defrișată o suprafață de 70 mp, aflată în partea de NV a Clădirii II, cercetată în perioada anilor 1990-1995. Săpătura propriu-zisă s-a desfășurat în cadrul unei suprafețe de 5 x 10 m, în prelungirea Clădirii II. A fost descoperit colțul zidului de

incintă al clădirii ce are o lungime de 7,20 m și o lățime de 0,80 m. În interiorul clădirii a mai apărut un zid compartimental cu o lungime de 2,70 m și o lățime de 0,70 m. Fundațiile zidului de incintă au fost construite din piatră de râu legată cu mortar. Aceste fundații ajung la o adâncime de 1,80 - 2,00 m. Cele două casete cercetate în această campanie arheologică au avut dimensiunile de 3,50 x 2,70 m, atingând adâncimea de 2,00 - 2,20 m.

Din punct de vedere stratigrafic au fost descoperite patru nivele de călcare datate pe parcursul secolelor II - III p.Chr. Primul nivel se află situat la cca. 1,80 - 2,00 m adâncime și constă dintr-un strat foarte îngust, de cca. 0,5 - 0,10 m din lut brun, ce este acoperit la rândul său de o peliculă foarte fină de arsură și cenușă. Acest nivel acoperă stratul de pământ viu compus din nisip și pietriș. Cel de-al doilea nivel de călcare se află situat la adâncimea de 1,40 - 1,60 m și se compune dintr-un strat de cca. 0,25 m de arsură, fragmente de pereți din chirpic și cenușă. Toate aceste elemente provin de la clădirile construite din bârne de lemn cu pereți din chirpic. Mare parte din ceramica descoperită la Tibiscum aparține acestui nivel, distrus în urma unui puternic și violent incendiu. Nivelul al treilea de călcare se află amplasat la cca. 0,80-1,00 m adâncime, este materializat prin existența unei podele de cca. 0,25 m de lut gălbui bine tasat. Această podea este acoperită cu un strat destul de gros de mortar și nisip. Ultimul nivel descoperit se află la o adâncime de cca. 0,30 - 0,50 m și reprezintă urmele celor două podele din lut refăcute la mijlocul secolului al III-lea.

Descoperirile arheologice efectuate în vara anului 1999 la Tibiscum au scos la suprafață un impresionant și bogat material arheologic. În primul rând pot fi menționate fragmentele ceramice descoperite în nivelul al doilea care în bună măsură pot fi restaurate în totalitate. Din marea gamă de forme pot fi amintite: farfurile, castroanele, străchinile sau oalele de diferite forme și dimensiuni. Dintre piesele mai deosebite putem aminti monedele din argint și bronz, o cataramă din bronz, o insignă militară din bronz, două jetoane din lut folosite pentru jocuri, și un foarte frumos vas *terra sigillata* de tip Westerndorf. Descoperirea vasului *terra sigillata* în nivelul al II-lea confirmă ipotezele noastre privind datarea acestui nivel în cea de-a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr. Tot în campania arheologică 1999 a fost descoperit și primul fragment de altar votiv din calcar, textul acestuia este destul de greu de citit.

Din punct de vedere cronologic, nivelul I poate fi datat la începutul secolului al II-lea p.Chr., o dată cu stabilirea coloniștilor romani la Tibiscum. Cel de-al doilea nivel se datează la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al II-lea, când așezarea noastră este distrusă violent de invaziile marcomanice. Pentru nivelul al III-lea informațiile sunt mai numeroase și mult mai bine păstrate, acest nivel fiind contemporan cu ridicarea în piatră a construcției cercetate de către noi, moment datat la sfârșitul secolului al II-lea și începutul secolului al III-lea. Ultimul nivel reprezintă o refacere a construcției atât în ce privește zidăria interioară cât și refacerea podelelor din lut. Acest nivel poate fi datat la mijlocul secolului al III-lea.

71. Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin

Punct: Cetate

Cod sit: 53407.02

Jupa

Doina Benea, C. Timoc, M. Crânguș, S. Regep (Univ. de Vest Timișoara)

Cercetările arheologice de la Tibiscum - „Cetate”

Castru. Principia. Cercetările arheologice au continuat în anul 1999 prin dezvelirea unei suprafețe. Întrucât edificiul a fost dezvelit până la adâncimea de 0,60 m. Cercetările efectuate încă din anul 1996 au identificat urmele unei fortificații de pământ (III). Această fortificație construită concomitent cu castrul mic de piatră (II) a fost ridicată la S de fortificație.

Cercetările din 1999 au identificat urmele unei construcții din pământ cu pereții tencuiți, delimitată spre NE de o stradă. Materialul arheologic puțin permite o datare cuprinsă între epoca Hadrian - Marcus Aurelius.

Castrul Mare. Edificiul IV. Construcția cercetată anterior parțial de către M. Moga este amplasată pe direcția N - S imediat lângă *Porta Praetoria* a castrului mare.

Cercetările au constat dintr-o secțiune SI (7,80 x 1,50 m) prelungită ulterior până la zidul de incintă al castrului mare. Secțiunea era amplasată la 35m de *Porta Praetoria*. Primele observații sunt importante pentru etapele de locuire ale castrului mare – sub zidul nordic al edificiului IV a fost descoperit un zid al unui *turn de curtaină* 3,75 x 4,75 m construit în tehnica *opus quadratum*.

Construcția datează din prima fază de existență a castrului mare (secolele II - III). Materialul arheologic descoperit la acest nivel este puțin atipic (câteva vârfuri de săgeți, un fragment de plăcuță votivă din lut).

După desfășurarea acestui turn prin demantelare a fost ridicat edificiul IV, prin nivelarea stratului de dărâmături; noua construcție avea o lățime de 4,50 m. Săpăturile reduse ca suprafață nu au permis alte observații.

Vicus-ul militar În 1999 cercetările arheologice au vizat continuarea cercetărilor la Clădirea III, care a fost dezvelită anterior de către M. Moga. Întrucât materialul arheologic descoperit și nici destinația clădirii nu au fost identificate săpăturile au fost reluate în anul 1996. Totodată la V de Clădirea III a fost trasată o secțiune, care a permis identificarea unei trame stradale pe direcția N - S și care datează din prima jumătate a secolului.

Cercetările efectuate în anul 1999, la Clădirea III și-au propus realizarea unei secțiuni de control în încăperea 2, prilej cu care s-au descoperit mai multe nivele de locuire aparținând unor clădiri din lemn (3) și două din piatră.

Concluziile preliminare în acest sector evidențiază un material extrem de interesant databil mai ales în prima jumătate a secolului II, care aparținea primei trame stradale a vicus-ului militar (aflată cu cca. 20 m spre vest de *strada pavată cu dale*, corespunzătoare secolului III).

Asupra destinației edificiului III nu se pot face în acest moment presupuneri, pare a avea un *character public*.

În continuarea Secțiunii I/96 a fost trasată o prelungire de 20 x 2 m și care a avut avantajul de a identifica (în această zonă neatinsă de săpături anterioare) mai multe nivele de

locuire din lemn (V), aparținând unor barăci, ce delimitau spre V strada din piatră observată în anul 1996. După abandonarea acestei strădele parțial deasupra ei a fost ridicat un atelier de sticlă specializat pentru producția de mărgelă. La V de acesta în Prelungirea SI/1996 un atelier de prelucrarea bronzului.

Materialul arheologic constă din ceramică romană, TS, monede și fibule din bronz asigurând datarea complexelor în secolele II - III.

72. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]

Punct: Cetate

Cod sit: 159696.05

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu (MMB)

Cercetările din Cetate s-au concentrat în Secțiunea I – magistrală – perpendiculară pe zidul de incintă; lungimea totală a secțiunii I este de 32 m. În vecinătatea zidului de incintă (carourile 6 – 7) săpătura a coborât până la -2,40 – 2,60 m față de nivelul actual de călcare, adâncime la care au început să apară fragmente ceramice aparținând ultimului nivel romano - bizantin. Materialul bizantin, databil în prima jumătate a secolului al XI-lea, este reprezentat prin fragmente ceramice de vase borcan, izolate, și un follis anonim de la împăratul Mihail IV (1034 - 1041).

În campania din anul 1997, în caroul 8, la -0,10 m față de nivelul de călcare actual, au fost surprinse câteva tronsoane de zid din piatră legată cu mortar, ce aparțineau unui edificiu, pentru a cărui dezvelire a fost necesară, în anul 1999, trasarea unei case (caseta 1); în suprafața deschisă a apărut o altă construcție, din pietre legate cu pământ, adosată parțial la edificiul construit cu mortar. Clădirea realizată din zidărie de piatră legată cu pământ poate fi datată în prima jumătate a secolului al XIII-lea, perioadă în care se pare că primul edificiu a fost demantelat parțial. Deocamdată, din acesta, pe lângă zidurile deja amintite, au mai fost surprinse câteva trepte amenajate din bucăți de cărămidă și mortar, având dimensiunile: L = 2,04 m; l = 0,35 – 0,40 m; h = 0,30 – 0,35 m.

Un alt complex a fost surprins în carourile 10 – 11, unde, între - 0,40m – 1 m, în umplutura unei locuințe cercetată parțial, au fost găsite mai multe obiecte din os – câteva mânere, un împungător – care, prin numărul lor destul de mare, sugerează existența unui atelier de prelucrare a osului. Datarea complexului în secolul al XIII-lea este asigurată de fragmente de ceramică smălțuită și comună. În caroul 12 a fost dezvelit parțial un cuptor din piatră, databil tot în secolul al XIII-lea, instalație de foc întâlnită frecvent în locuințele de la Isaccea. O ultimă mențiune se cuvine a fi făcută despre locuința din caroul 13, a cărei podea din lut bătătorit a fost identificată la -0,89 m față de nivelul actual de călcare; pe latura de S, într-un strat de cenușă gros, de 0,20 – 0,30 m, a fost găsit un ulcior amforoidal spart pe loc în timpul incendiului care a distrus locuința. Pentru dezvelirea acestui complex a fost trasată o casetă (caseta 2) cu dimensiunile de 3 x 4 m. De la adâncimea de -0,50 m a fost surprinsă umplutura ei, cu multă cenușă, cărbune și bucăți de chirpic; locuința, cu laturile de 2 x 3,50 m, a fost cercetată aproape în

întregime, cu excepția colțului de SE; nu a fost identificată nici o instalație de foc. În jumătatea estică, pe o platformă - după cum par să indice două scânduri incendiate - s-au găsit patru vase culcate: două amfore și două ulcioare amforoidale. Pe baza materialului numismatic și ceramic se poate aprecia că locuința a fost distrusă cu ocazia atacului tătarilor din intervalul 1241/1242.

Dintre celelalte descoperiri putem semnala o ramă de hârleț, aversul unei cruci relicvar purtând imaginea lui Hristos, realizată prin incizie, ambele datate în secolul al XIII-lea, precum și un sigiliu foarte bine păstrat, din secolul al XI-lea.

73. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]

Cod sit: 62039.01

responsabil științific: Alexandru Suceveanu (IAB)

Sector incinta arhaică (S.B)

Mircea Angelescu (IAB), studenți (UAIM București)

Reluarea săpăturii din zona secțiunii SB, începută de Maria Coja și reluată în 1998 a avut drept obiectiv clarificarea situației stratigrafice din acest important punct de pe latura de sud a platoului histrian.

A fost curățat profilul N-S rămas în picioare și zona adiacentă. La E de profil a apărut dărâmătură de chirpic, dar nici o urmă a zidului datat în epoca arhaică care se află la o distanță de cca. 3 m. datorită unei săpături mai vechi care a coborât până la stratul de nisip.

Pe latura de E se observă șanțul de demantelare al zidului („negativul”) pe direcția fragmentului de zid păstrat, apoi spre S dărâmatura de chirpic. Totul este apoi distrus de o intervenție care instalează o stradă și imediat la S de ea un șanț cu nisip, mult mai lat și mai puțin adânc decât cel observat la SG.

La V de profil a apărut mai întâi o dărâmătură de șist verde dar cu bucăți mult mai mici decât cele care se mai păstrează din presupusele turnuri. Sub dărâmatura de șist verde au apărut fragmente de calcar alb-gălbui care coboară spre linia zidului.

În paralel am secționat dărâmătura masivă de chirpici de lângă profil care a pus în evidență un strat compact de chirpici arși și, pe alocuri, fragmente ce par a fi de lemn ars. În masivul de chirpic, puțin deasupra nivelului liniei pietrelor de șist (soclul zidului) a apărut o ștampilă thasiană databilă în ultima treime a secolului IV a.Chr. Sub stratul de arsură a apărut o podea galbenă de lut care probabil marchează limita dintre cele două dărâmături (elenistică și arhaică) conținând foarte puține fragmente ceramice. Imediat sub podea a apărut o altă dărâmătură de chirpici și fragmente ceramice arhaice - East Greek și Klein Meister, care stau pe nisip.

În stratul de dărâmătură au apărut două amfore elenistice, într-una dintre ele aflându-se scheletul unui copil. Modul în care au fost depuse amforele, zona fiind delimitată prin șiruri de fragmente de calcar, poate avea o semnificație rituală, situația fiind similară cu cea înregistrată în S. IV, sector Domus, de asemenea într-o zonă în care presupunem existența unui tronson al zidului de incintă elenistic. Ipoteza depunerii rituale este întărită de descoperirea a altor două

amfore în care au fost depuși copii, la mică distanță spre E.

În zona de S a săpăturii printre fragmentele de calcar a fost descoperit scheletul unui cal și de asemenea un schelet uman. Poziția în care au fost găsite ne fac să presupunem că zidul arhaic s-a prăbușit peste ei, ceea ce ar putea constitui un argument în favoarea teoriei distrugerii acestui zid ca urmare a unui seism.

Imaginea care se conturează este deci următoarea: zidul arhaic a fost construit din chirpici și, cel puțin în această zonă, a avut un placaj din piatră de calcar. După distrugerea acestui zid, pe terenul nivelat printr-o lutuială, s-a construit în epoca elenistică un alt zid de chirpic așezat pe un soclu de piatră de șist. În această zonă traseele celor două ziduri par să fi fost identice, fapt explicabil prin conformația terenului. Structurile din zona de V a săpăturii par să reflecte, de asemenea, această succesiune cronologică și a tehnicii constructive dar numai continuarea săpăturii va putea confirma, sau nu, această impresie.

Sector X

Catrinel Domăneanțu (IAB), Diana Gherasimciuc, Alexandra Târlea (FIB), studenți (UAIM București)

În anul 1999, în sectorul X, aflat pe platoul de V al cetății, în vederea finalizării cercetării din această zonă, s-au demontat două profiluri, cel dintre secțiunea S.D. (1966 - 1968) și casele K, L și cel dintre casele K, L și M, S.

De asemenea, s-a continuat săpătura în Z și s-a trasat o nouă caselă, Y, pentru a verifica relația dintre nivelul străzii identificate aici, din prima jumătate a sec. II a.Chr., și canalul atât de frumos construit, pavat cu dale de șist verde.

Rezultatele au fost următoarele:

1. În Z3 și Y canalul nu a mai apărut, fiind probabil distrus în momentul construirii străzii; nu se mai poate vorbi de o singură stradă, ci de o intersecție între două străzi, una orientată N - S și alta E - V.
2. În U s-a demontat nivelul unei locuințe descoperite în 1998, pe care s-a descoperit un vas indigen, lucrat cu mâna și decorat cu șnur, de foarte mari dimensiuni. Locuința pare să fi fost compusă din două camere, ale căror ziduri sunt aproape complet distruse de o nivelare ulterioară.
3. În U1 și K4-S.D. 9e s-a identificat partea superioară a două temelii olbiene orientate NS.
4. În caseta L, în ultima zi a săpăturii a apărut un pavaj (?) din pietre de calcar cretos, pe care l-am curățat doar parțial, ce pare să aparțină construcției care închidea *bothrosul* descoperit în 1995. Atât pavajul, cât și cele două temelii olbiene se pot data spre mijlocul sec. II a.Chr., ținând cont că pe ele s-au găsit fragmente de boluri cu decor în relief din această perioadă.

Sectorul central - Bazilica episcopală

Alexandru Suceveanu (IAB), Adela Băltăc (MNIR), Costin Băjenaru (MINAC), studenți (UAIM București)

În campania din anul 1999 s-au obținut, prin eliminarea profilurilor dintre casele J - K 11 - 13, noi date privind atât monumentele anterioare mării bazilici episcopale (strada din vestul acesteia, a cărei fază inițială datează din sec. II - III p.Chr., pentru a fi apoi reparată în câteva rânduri, ultima oară într-un moment contemporan cu marea bazilică; canalul în diagonală care deversa în canalul principal al străzii anterior

menționate; bazilica mică din sec. IV-V p.Chr., unele din zidurile acesteia fiind încorporate în cele ale marii bazilici), cât și marea bazilică însăși, fie din momentul de construcție al acesteia (prima jumătate a sec. VI p.Chr.: pragul dintre coridorul de la intrare și atrium, de 3,40 m, cu fragmentul de arhitravă purtând semnul crucii, căzut chiar pe acel prag; contraforții de la colțurile de NV și SV ale porticului din atrium; fântâna din centrul porticului), fie din cel al reparației acesteia (a doua jumătate a sec. VI p.Chr.: zidurile de pe laturile de nord și de vest ale porticului, cele de la vest îngustând intrarea în acesta de la circa 7 m la 2,50 m), fie, în fine, din momentul reamenajărilor ulterioare dezafectării marii bazilici (sfârșitul sec. VI - începutul sec. VII p.Chr.; zidurile legate cu pământ dintre colțurile porticului și contraforții zidului de V al atrium-ului; reparațiile zidului de V al anexei din N), moment extrem de interesant în măsura în care investigații ulterioare vor trebui să decidă caracterul încă religios sau deja laic al acestuia.

Sector Piața Mare

Mircea Angelescu (IAB), studenți (UAIM București)

Datorită reluării lucrărilor de consolidare și restaurare la Histria, proiectantul (CPPCN) a solicitat executarea unor noi săpături în zona Pieței Mari. Secțiunile numerotate de la S 1 la S 5 au fost amplasate în următoarele locații:

S 1 - de la latura de est a turului interior de sud al Porții Mari până la intersecția străzii E - V cu cea N - S. Obiectivul principal urmărit a fost cel al identificării cu exactitate a traseului bordurii de sud a străzii care străbate de la E la V Piața Mare.

S 2 - perpendiculară pe strada care lonjează edificiul construit în *opus graecum* și pe strada N - S de acces către Terme I. Obiectivul urmărit a fost corelarea stratigrafică dintre cele două străzi orientate nord-sud.

S 3 - paralelă cu zidul de est al basilicii civile din Piața Mare. Obiectivul a fost identificării limitei de sud a străzii est-vest al cărei traseu este modificat în momentul construirii primei faze a basilicii civile.

S 4 - între colțul de sud-vest al basilicii civile și strada nord-sud de acces către Terme I. Obiectivul a fost acela al punerii în evidență a modului în care implantarea basilicii civile a afectat traseul vechii străzi identificat în S 3.

S. 5 - între S. 6 și strada nord-sud de acces către Terme I. Obiectivul a fost identificarea traseului străzii est-vest care străbate Piața Mare și a modului în care aceasta se corelează stratigrafic și constructiv cu basilica civilă precum și cu presupusa stradă anterioară.

Secțiunea numărul 1 (S. 1) și-a propus delimitarea cât mai exactă a limitei sudice a străzii care corespunde porții pentru vehicule a incintei post-gotice în zona cuprinsă între bastionul interior (de est) al turului de sud al porții și intersecția cu strada orientată nord-sud care conduce către Terme I. În această secțiune a apărut continuarea spre nord a străzii (cu canal subteran) databile în momentul constructiv anterior și care lonjează marele edificiu public construit în tehnica *opus graecum* și care este tăiat de noua incintă construită după distrugerea de către goți a Histriei. Spre capătul de est al S 1 au putut fi identificate trei blocuri ce fac parte din dalajul original al străzii și care fiind conservate *in situ* fac posibilă identificarea traseului străzii. Din păcate în această zonă situația arheologică a fost deranjată de o intervenție modernă care nu a mai permis decât identificarea în apropierea intersecției a colțului unui alt

edificiu construit de asemenea în tehnica *opus graecum*, contemporan cu cel de care este despărțit de strada orientată nord-sud apărută în S 1. Din păcate, dimensiunile reduse ale secțiunii nu ne permit precizări cronologice privind fragmentul de pavaj de calcar apărut la est de strada nord-sud.

Secțiunea numărul 2 (S 2) a fost amplasată în zona ce practic era susceptibilă de a oferi noi informații privind datarea implantării străzii nord-sud ce duce către Terme I. Din păcate și în această zonă săpătura, deși a ajuns la o adâncime destul de mare, nu a putut surprinde decât parțial situații stratigrafice. În extremitatea de vest a S 2 a fost pusă în evidență bordura străzii nord-sud ante distrugerea gotică ce a fost identificată și în S 1. Urmează către vest o mare porțiune în care o altă intervenție modernă a distrus stratul arheologic. Un singur zid (și el parțial afectat) și un mic fragment dintr-un pavaj corespunzător acestuia a fost surprins la vest de el. Extremitatea vestică a S 2 o constituie traseul străzii nord-sud (e) din care a fost pusă în evidență o dală aflată în poziția ei inițială. Pe o distanță de cca. 1 m spre vest de capătul estic al S 2 s-a păstrat intactă o situație stratigrafică care a surprins două niveluri de distrugere (fiecare dintre ele cu arsură și dărâmtură de țigle) care reprezintă cele două momente de distrugere ale Histriei de către goți și respectiv costoboci. Deasupra acestora vine și se așează noua stradă care va face de acum înainte legătura urbanistică dintre zona pieței mari și cea a edificiului Terme I (strada e).

Secțiunea numărul 3 (S 3) și-a propus înlăturarea unei mari cantități de pământ depus de vechile săpături pe colțul de sud-est al basilicii civile ce limitează spre sud Piața Mare. După această operațiune a putut fi pusă în evidență bordura de sud a vechiului traseu de stradă (b) la care a trebuit să se renunțe în momentul construirii primei faze a basilicii. Bordura descoperită este construită din blocuri de calcar dispuse vertical și care sunt destul de afectate de către condițiile de mediu (exfoliere).

Descoperirile din S 1, dar mai ales cele din S 2 și S 3 au impus efectuarea a două noi secțiuni care să aducă precizări privind relațiile stratigrafice și constructive dintre acestea.

Secțiunea numărul 4 (S 4) a fost trasată în zona dintre colțul de SV al basilicii civile ce limitează spre S Piața Mare și traseul străzii orientate nord-sud (e), având același ax ca S 2. Si aici s-a constatat că stratul arheologic din imediata vecinătate a colțului basilicii a fost afectat de o intervenție modernă, foarte probabil în momentul executării lucrărilor de consolidare a zidurilor basilicii. Cu toate acestea, după o extindere de 1,5 m către sud a acestei săpături, am putut surprinde traseul vechii străzi a cărei bordură de sud am surprins-o în S 3. Strada este construită din dale mari de calcar și are pe ambele laturi o bordură construită din blocuri de calcar dispuse vertical. Deși bordura de nord a fost afectată de intervenția modernă mai sus menționată traseul ei este clar vizibil. Pe mijlocul străzii a fost constatată prezența unui canal de evacuare peste care se păstra *in situ* o dală de calcar în timp ce o alta s-a spart sub presiunea straturilor superioare și a fost găsită, în stare fragmentară, prăbușită în interiorul canalului. În plan, situația surprinsă ne arată foarte clar modul în care implantarea primei faze a basilicii civile (în momentul I C) a afectat traseul acestei străzi.

Secțiunea nr. 5 (S 5) constituie practic o extindere a S 6 către V. Principalul ei scop a fost să ofere confirmarea existenței străzii descoperită în 1994 și care a înlocuit ca axă de circulație vechiul traseu al străzii b, acum (după momentul I C) dezafectată ca urmare a implantării basilicii civile. Cu excepția

unei mici zone din extremitatea sa vestică – unde a fost constatată o altă intervenție modernă – pe toată lungimea acestei secțiuni a fost surprins traseul acestei noi străzi. Strada este construită din dale groase de calcar îmbinate perfect și care permit trasarea cu exactitate a direcției străzii construite odată cu basilica civilă (I C).

Cele cinci secțiuni prezentate până acum aduc importante precizări privitoare la cronologia și stratigrafia acestei zone centrale a orașului roman.

Cercetări geofizice

Ing. Florin Scurtu (GEI-PROSECO, București).

Cercetările au fost efectuate în cadrul unui grant acordat de Agenția Națională pentru Știință, Tehnologie și Inovare (ANȘTI) și au avut, în anul 1999, un caracter predominant experimental. Scopul principal al lucrării a fost de a verifica posibilitatea de a pune în evidență eventuale construcții antice îngropate ce s-ar găsi în interiorul ariei cuprinse între zidul de incintă elenistic și cel roman timpuriu (nu există o rețetă generală de utilizare a cercetării geofizice în cadrul siturilor arheologice, fiecare sit având personalitatea sa, care trebuie descifrată într-o primă etapă a acestor cercetări).

Lucrările au început din zona *bazilicii extramuros*, cu măsurători magnetometrice într-o rețea foarte deasă de puncte de măsură, care au confirmat eficiența metodei și a metodologiei alese de noi: harta magnetometrică filtrată a zonei respective reproduce exact traseul zidului bazilicii, iar un profil magnetometric realizat la sud de bazilică a arătat că structuri îngropate necunoscute generează mai multe anomalii locale cu lățimea aparentă de 2 – 12 m, deci în subsol există surse ale căror poziție în spațiu și contrast de susceptibilitate generează anomalii magnetometrice cu amplitudini măsurabile.

În etapa următoare scopul lucrării noastre a fost de a încerca să punem în evidență alte zone, situate în largul spațiu necercetat arheologic cuprins între zidul de incintă elenistic la est și zidul de incintă roman timpuriu la vest, în care ziduri îngropate sau resturi ale unor construcții prăbușite să fie evidențiate cu ajutorul magnetometriei. Am adoptat o rețea de măsurători mult mai rară, deci mai productivă, axată pe o magistrală orientată aproximativ V - E lungă de 240 m. De o parte și de alta a acestei magistrale am realizat măsurători magnetometrice pe panouri de 20 x 20 m atât la sud și vest de bazilica extra muros cât și la nord de complexul *Terme II* pus în evidență de săpăturile arheologice.

În zona bazilicii extramuros rezultatele geofizice indică în mod cert existența altor construcții îngropate, dintre care cea mai bine conturată este o clădire dreptunghiulară de circa 20 m lungime (pe direcția E – V) și 8 – 10 m lățime (pe direcția N – S), la circa 50 m SE de bazilică.

În zona Terme II situația este mai puțin clară, dar rezultă totuși o aglomerare de șisturi verzi (dărâmatură sau relief îngropat) și o spectaculoasă anomalie care indică o construcție inelară (pereții unui bazin?) cu diametrul de circa 4 m, la NV de terme.

Cercetările geofizice vor continua în anul 2000 cu detalieri ale zonelor anormale detectate în anul trecut și cu cercetări de recunoaștere pe o zonă mai extinsă, mai ales spre S și V față de zonele deja cercetate în 1999.

74. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Pomet

Cod sit: 140734.04

Alexandru V. Matei, Dan Crișan Băcuet (MJIA Zalău)

În acest an, 1999 cercetarea arheologică a fost realizată în zona de SSE a orașului roman Porolissum (sec. II-III p.Chr.). Obiectivul urmărit în zona de S a orașului (la SV în apropierea castrului roman de pe dealul Pomet) și în apropierea amfiteatrului roman, a fost identificarea fazelor de amenajare a ceea ce ar fi putut fi recunoscut ca fiind zidul orașului roman. S-a urmărit de asemenea relația acestuia cu fortificațiile ce aparțin limes-ului provinciei Dacia pentru fazele de început, sau chiar ale vicus-ului militar și ale orașului roman - municipium-ul de mai târziu (sec. III p.Chr.).

Cele trei secțiuni de verificare realizate aici au surprins două etape principale în amenajarea "zidului" orașului, a elementelor sale de apărare. În urma săpăturilor realizate au fost identificate elementele de apărare din faza de pământ, perioada lui Traian - Hadrian (șanț și val de pământ). În aceste secțiuni a fost identificată și baza (structura) de piatră, ce avea cca. 5 - 7 m. lățime păstrată, lucrată din roca locală bine bătută - amenajată, ce reprezintă în fapt faza de piatră a zidului orașului roman. Surprins la V de latura *sinistra* a castrului mare de pe Pomet, în imediata sa apropiere, zidul orașului, prin traseul său spre NE surprins aici, pare să se sprijine pe această latură a castrului din care pornește, sau latura - *sinistra* - a castrului a tăiat (suprapus) zidul orașului (cercetările viitoare ce trebuie realizate direct în acest punct de intersectare, vor aduce sperăm lămuririle necesare). În această zonă se pare că zidul orașului (a vicus-ului ?) a fost distrus (scos) chiar de către romani când probabil că limita spre N și V a orașului a fost mult lărgită. Faza de piatră nu are șanț în față, cel puțin pe aceste laturi; cercetările nu au surprins acest lucru. Traseul identificat al incintei fortificate a orașului roman este realizat în așa fel încât în colțul ei de SV a fost înglobat amfiteatrul orașului (cel puțin pentru faza de pământ a incintei).

În zona de S a orașului roman Porolissum, la cca. 80 - 100 m. E de latura - *dextra* - a castrului de pe Pomet au fost trasate 5 secțiuni de control care își au traseul aproximativ nord-est - sud-est. În secțiunile acestea au fost surprinse ziduri cu grosimea de 0,70 m. - 0,90 m. grosime, fundațiile lor având până la 1,10 m. grosime. Aceste ziduri au aparținut unor clădiri publice de mari dimensiuni, clădiri ce se află construite în acea parte a ceea ce noi azi numim zona centrală a orașului roman a - municipium-ul Septimium Porolissense. În aceste secțiuni de control au fost sesizate existența a două faze principale de construcție în piatră a clădirilor descoperite. Tot în aceste secțiuni au apărut urmele unei prime faze principale de amenajare a clădirilor lucrate din lemn - argument pentru existența aici a unor faze inițiale de lemn.

Partea de NE a zonei centrale a orașului propriu-zis a fost sondată prin trei secțiuni de control, care au surprins aceleași faze principale de amenajare a clădirilor (lemn și piatră). Prin toate aceste secțiuni de control - atât cele executate în zona de S precum și cele din zona de NE a orașului a fost sesizată aceeași orientare a tuturor clădirilor orașului. Rezultă că orașul s-a dezvoltat după un plan bine

stabilit, clădirile și trama stradală având aceeași orientare pe întreaga zonă în care s-a edificat orașul, s-a lucrat deci după un plan rectangular regulat.

Stratigrafic toate fazele de construcție sesizate în secțiuni (lemn și piatră), se pot urmări relativ ușor prin grosimea nivelelor de locuire ce le corespund (total peste 1,20 m. grosime). În secțiunile realizate în zona de NE a orașului au apărut în straturile superioare urmele unui nivel târziu de locuire ce aparține sec. X - XII. În partea sudică a zonei centrale în secțiunea nr. 3, în nivelele târzii de dărâmătură a fost surprins un cuptor pentru ars ceramică. Prin situația sa stratigrafică și a poziției sale din zona centrală a orașului unde a fost amenajat, acest cuptor aparține sigur perioadei postromane (275 p.Chr.) de locuire a orașului roman Porolissum, probabil se datează în sec. IV p.Chr.

Cercetările arheologice ce vor fi realizate în această zonă a orașului roman Porolissum în anii următori, vor decoperta zona centrală a orașului cu clădirile sale principale – curia, forum-ul, capitolium-ul, sesizate prin măsurătorile geomagnetice și de rezistivitate a solului realizate aici și identificate prin secțiunile de control prezentate mai sus ce au fost efectuate în acest an, 1999.

75. Jigodin-Băi (Miercurea Ciuc), jud. Harghita

Punct: Jigodin I - Câmpul Morii

Cod sit: 83366.05

Viorica Crișan, Gabriela Gheorghiu (MNIT)

La S de oraș, pe malul drept al Oltului, deasupra Băilor Jigodin se ridică un pinten muntos, („Câmpul Morii”, cota 709 m, reprezentând extremitatea estică a ramurii munților Harghita ce închide partea de jos a depresiunii Ciucului de Mijloc), cu pantele vestice și nordice abrupte, iar cele estice și sudice domoale.

Platoul de formă alungită (65 x 45 m) este legat spre S de înălțimile din jur cu o șa. Drumul de acces pătrunde în cetate dinspre S, după ce ocolea poalele nordice și estice ale dealului.

Montarea la începutul anului 1998 a unei antene GSM a dus la distrugerea parțială a platoului și a fortificației de pe latura sud-vestică.

În campania din vara anului 1998 a fost deschisă o secțiune de 4 x 20 m pe latura sudică a fortificației. Cercetările au dovedit că latura de S (precum și cele de V și N cercetate anterior) a fost fortificată cu un zid de piatră realizat din stânca locală, spartă. La baza zidului stânca a fost sfărâmată pentru a forma o platformă dreaptă peste care s-au așezat, în straturi, bucăți de piatră locală legată cu pământ umed. Lățimea zidului a fost de 2,50 m, iar înălțimea, la vremea respectivă, de circa 6 m. Astăzi dinspre interior înălțimea este de 0,40 m, iar dinspre exterior de 2,40 m. Înălțimea propriu-zisă, în profil, de la baza zonei amenajată în stâncă până la humusul actual, este de 1,50 m. Zidul s-a prăbușit spre exterior dându-i momentan aspectul de val. La aceasta au contribuit ulterior și cei care, de-a lungul secolelor, au curățat platoul de piatră pentru lucrările agricole. Stratigrafic nu s-a putut sesiza decât nivelul locuirii dacice (sec. I a.Chr. - I p.Chr.), dar, în poziție secundară sau în albie, s-au

descoperit și materiale aparținând paleoliticului superior și primei vârste a fierului (cultura Gava).

Descoperiri arheologice:

Complexe

1. Lângă zidul din marginea sudică a platoului (legată practic cu un perete de zid), a fost descoperită parțial o locuință - atelier cu vatră de foc în interior. Aceasta din urmă era de formă ovală, cu pietre de râu în jur, ușor înălțată față de nivelul de călcare. În apropierea vetrei au fost descoperite creuzete, zgură de fier și numeroase vase ceramice întregi sau fragmentare.

2. Materiale descoperite

2.1. Vase modelate cu mâna: borcane, cești-opaițe cu o toartă și străchini, ornamentate majoritatea cu braie alveolate sau crestate, butoni, linii în val, motivul „brăduțului” etc.;

2.2. Vase lucrate cu roata, de culoare cenușie: fructiere, căni cu o toartă, strecurători, străchini, vase de provizii, ornamentate, unele, cu linii drepte sau în val, lustruite sau incizate.

2.3. Piese de podoabă: mărgele de sticlă, un cercel și un pandantiv de bronz, o fibulă de fier.

2.4. Unelte de piatră și lut: fusaiole, cute de piatră, fragmente de râșniță.

Concluzii: Cetatea dacică Jigodin I făcea parte integrantă din sistemul fortificațiilor dacice (Jigodin II și III, Ciceu, Racu I și II, Sîndomic, Mihăileni, Lelicieni etc.) ridicate în ținuturile Carpaților Răsăriteni încă din perioada domniei lui Burebista. Cetatea dacică de la Jigodin I – „Câmpul Morii”, asemănătoare din multe privințe celorlalte cetăți din zonă, a avut doar rol militar. De dimensiuni reduse ea nu putea asigura refugiul populației pe timp de război.

Materialele descoperite dovedesc strânsele legături ale cetății și ale zonei în general cu teritoriile dacice extra și intracarpatică, dar și cu cele grecești și romane. Se remarcă în acest sens vasele de factură grecească sau romană precum și piesele de podoabă (mărgele, cercei etc.).

În timpul sau imediat după ultimul război daco-roman (105-106) cetatea a fost distrusă.

Cercetările arheologice viitoare vor fi continuate pe partea estică și sud-estică a platoului, (pentru clarificarea modului de fortificare a acestor laturi), pe pantele și pe terasa nord-estică, unde au fost depistate urmele unor locuințe.

76. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Argamum, Orgame]

Punct: Capul Dolojman

Cod sit: 160653.02

Mihaela Mănușu-Adameșteanu, responsabil; Monica Mărgineanu-Cârstoiu, Liana Loredana Oța (nu a participat la campania 1999), Cristina Alexandrescu (nu a participat la campania 1999) (IAB), Florin Topoleanu, Vasilica Lungu, Mihaela Iacob (nu a participat la campania 1999), Iulian Vizauer, rest. Vera Tudorache (ICEM Tulcea), Lucrețiu Mihăilescu-Bârliba (FII), Cristina Gendăuanu, Iulia Râmniceanu, Cecilia Stoian, Iulia Ungureanu (studenți FII), Titus Brustur,

Sorin Anghel, Marian Malagean (GEOECOMAR), arh. Gabriela Sarvaș (ICEM Tulcea), ing. Teofil Sarvaș (CONEXIF), studenți (UAIM București)

Sectorul SIG (Incintă greacă)

Mihaela Mănucu-Adameșteanu, arh. Monica Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), Lucrețiu Mihăilescu-Bârliba (FII), Ștefan Bâlici, Dora Morcov (studenți UAIM București), Thomas Welsford (St. John College, Oxford, Anglia), Lia Mănucu-Adameșteanu (elevă, Colegiul Național „Mihai Viteazul”, București).

Conform proiectului, scopul cercetărilor din acest sector este verificarea traseului incintei grecești (secolele IV – III a.Chr., potrivit observațiilor Mariei Coja, care a investigat un tronson al acesteia, situat de-a lungul falezii și având orientarea NE - SE, în anii 1975-1976. Cu același prilej au fost observate indicii privind schimbarea direcției incintei spre V, însă chiar în punctul respectiv monumentul este aproape complet demolat din cauza implantării ulterioare a unui cuptor de ars cărămizi/țigle din epoca romano-bizantină). Cercetarea a fost inițiată în anul 1998 printr-o secțiune (SIG = 37 x 2 m) orientată perpendicular pe incinta romano-bizantină și tăind panta destul de accentuată dinafara laturii de S a fortificației de epocă romană târzie, fiind situată la cca. 30 m vest de tronsonul pus în evidență de Maria Coja. SIG se află în relație de contiguitate organică cu sectorul F.E., unde cercetarea dintre anii 1981–1997, este continuată, în prezent, în colaborare cu lect. univ. Lucrețiu Mihăilescu Bârliba (Univ. „Al. I. Cuza”, Iași).

Întrucât în 1998 nu a fost posibilă epuizarea stratigrafiei secțiunii SIG/98, am reluat cercetarea sa în 1999 (SIG/99), prelungind-o spre S și atașându-i spre E două case. Astfel, în 1999 lungimea totală a SIG a fost de 46 m (lățime - 2 m), cele două case de pe latura de est având, fiecare, dimensiunile de 7 x 4 m (Cas 1 E; Cas 2 E). Datorită îngustimii tranșeei și apariției unor structuri construite, stratigrafia nu a putut fi epuizată pe toată lungimea sa nici în anul 1999, cu excepția a 22 m. Aceștia au putut fi cercetați (până la roca subiacentă) în extremitatea de N a secțiunii, al cărei capăt se sprijină pe paramentul exterior al incintei romano-bizantine. Aici au putut fi identificate straturi aparținând epocii finale a bronzului, primei epoci a fierului, epocii grecești arhaice și clasice precum și epocii romano-bizantine; în extremitatea sudică a SIG/99, în imediat sub vegetalul actual, au fost găsite câteva fragmente de vase datând din intervalul de la sfârșitul secolului X – începutul secolului XI, iar din stratul vegetal din Cas 2 E au fost recuperate monede otomane târzii. Grosimea straturilor este inegală, cu integritatea alterată (excavații, gropi, umpluturi, tronsoane de zidărie, morminte etc.), ca urmare a ocupării zonei, sub forme diverse, de-a lungul mai multor epoci istorice. Față de nivelul actual de călcare, stânca nativă se află la o adâncime variind între (3,20 m – 0,70 m), ca urmare, pe de o parte, a schimbărilor recente ale reliefului (pământ adăugat în urma săpăturilor lui P. Nicorescu), pe de alta datorită pantei naturale, ușor orizontalizată prin excavări antice în vederea implantării unor construcții. La S de m. 22 panta cunoaște o cădere accentuată, consecință a amenajării, în antichitate, a cel puțin două terase succesive prin excavarea rocii naturale (până la 2 m diferență de nivel). În această parte a SIG/99 nu s-a atins solul viu (sau roca),

deși s-a săpat până la o adâncime de 2,70 m, fără a se identifica structuri construite, cu excepția temeliei de piatră legată cu pământ a unui edificiu de mari dimensiuni aparținând, după toate probabilitățile, secolului VI p.Chr. Inventarul mobil recoltat în această parte a SIG/99 este în mod clar dominat de ceramica greacă (secolele V – IV a.Chr.), cu precădere din repertoriul formelor uzuale.

Caseta Cas 1 E a oferit prilejul observării modului de amenajare a stâncii în vederea realizării teraselor de către greci. Nu este imposibil - însă ipoteza are nevoie de verificări - ca excavația antică degajată în caseta Cas 1 E să reprezinte amplasamentul în negativ (amprenta) incintei grecești, întrucât traseul său corespunde direcției sugerate de vestigiile cercetate anterior de Maria Coja. Latura nordică a Cas 1 E este ocupată, în întregime, de continuarea fundației laturii septentrionale (?) a edificiului romano-bizantin identificat în SIG/98 – SIG/99.

În caseta Cas 2 E săpătura s-a oprit la adâncimea medie de 0,80 m. Au fost identificate resturile unei pardoseli cu cărămidă romană (secolul VI ? p.Chr.), lipsită de orice relație directă cu alte elemente de structuri construite (ziduri).

În partea de nord a Cas 1 E, au apărut două morminte de inhumatie, orientate V - E, protejate prin casete construite din plăci de piatră sumar fasonate. Amplasamentul lor în vecinătatea relativă a incintei romano-bizantine și la mică adâncime (0,60 m) este surprinzătoare și ridică mai multe semne de întrebare, cu atât mai mult cu cât ele sunt total lipsite de inventar, iar unul din ele, prin dispunerea osemintelor, trădează o posibilă reînhumare, deci reutilizarea mormântului și, prin extensie, o durată mai lungă de utilizare a zonei în scop funerar. Asupra acestui aspect sperăm să obținem date mai clare în cercetările viitoare din sector.

Sector Faleză est

Lucrețiu Mihăilescu-Bârliba (FII)

Săpăturile desfășurate în sectorul Faleză Est (abreviat FE) din cetatea Argamum au debutat în 1999 prin deschiderea unui șir de 4 case pe direcția N - S, numerotate provizoriu cu siglele α , β , γ , și δ (o numerotare definitivă urmând a fi făcută după deschiderea completă a sectorului). În același timp, a mai fost deschisă o casetă înspre V, în prelungirea secțiunii S1 (vezi raportul 1997-1998), notată provizoriu cu ϵ .

În casele α , β , γ s-a descoperit zidul care închide pe direcția N - S marele edificiu publicat de P. Nicorescu. În caseta β apare un fragment de zid care compartimentează zidul menționat anterior, fiind țesut cu acesta; mortarul este de același tip cu al zidului care delimitează marele edificiu Tot în caseta β , pe latura dinspre E, s-a descoperit un pat de mortar, cu grosimea cuprinsă între 3 și 9 cm, mortar folosit probabil în momentul ridicării zidului. În caseta α , săpătura a atins nivelul stâncii. În interiorul edificiului, stratigrafia este deranjată de vechea săpătură a lui P. Nicorescu, profilul casei oferind foarte multă dărâmatură și doar câteva lentile de pământ galben tare, care apar însă cu totul sporadic. În exteriorul edificiului, avem 4 straturi de pământ galben tare alternând cu straturi de arsură. Ultimele două niveluri conțin material preponderent grecesc. De altfel, a fost descoperit un fragment ceramic, la adâncimea de 1,45 m față de nivelul zidului, aparținând stilului numit „al caprelor sălbatice”, și care a fost datat în jur de 640 a.Chr. Descoperirea acestui fragment oferă o informație în plus cu privire la data de întemeiere a cetății (cu siguranță în prima jumătate a

secolului al VII-lea), dar poate genera și noi discuții referitoare la statutul cetății grecești și la raportul ei cu celelalte colonii de la Pontul Euxin (în special cu Histria). În casele β și γ , avem documentat foarte bine un nivel de arsură aparținând epocii romano-bizantine (după o estimare preliminară a materialului ceramic găsit la acest nivel), în caseta γ această arsură fiind observabilă pe toată suprafața ei. Caseta δ , situată în exteriorul marelui edificiu, a avut o suprafață mai mare decât celelalte casele (4 x 6,5 m), întrucât s-a urmărit degajarea unei porțiuni din zidul de incintă de epocă romană târzie, ca în campaniile anterioare (vezi raportul din campaniile 1997-1998). Din nefericire, săpătura anterioară a lui P. Nicorescu împiedică stabilirea unui context stratigrafic clar, singurul fapt notabil fiind descoperirea unui număr considerabil (18) de ștampile de amforă (marea majoritate de Sinope). În jumătatea de nord a casei ne-am oprit la nivelul stâncii, unde au apărut două amenajări circulare săpate în stâncă, cu diametrele de 0,90 m, respectiv 1 m, care sunt cu siguranță anterioare zidului de incintă (măsurătorile au confirmat acest lucru). Destinația acestor amenajări? Este greu de presupus, avându-se în vedere faptul că nu s-a descoperit material ceramic în acest context; este posibil să fi fost rezervoare de colectat apă. În caseta ϵ , în jumătatea estică a casei, a apărut un dalaj asemănător dalajului din secțiunea S1 (vezi raportul din 1997-1998), aflat la același nivel. Concluzia: este vorba despre același dalaj, datat cu aproximație înainte de ultima fază a marelui edificiu (secolele IV - V p.Chr.). Totodată, a fost descoperit zidul care închide înspre V marele edificiu. În jumătatea de vest a casei, spart de zidul cu mortar, am scos la iveală un pavaj identic cu cel descoperit în caseta numerotată provizoriu cu C21 (vezi raportul din 1997-1998) (tip fals *coccio pesto*, cu pietricele colorate, fragmente ceramice și bucăți mici de cărbune). În exteriorul zidului cu mortar, se observă urme de aplică pentru vopsea și urme de vopsea.

Am continuat săpătura și în caseta C18 (vezi raportul din 1997-1998). În partea de S a casei, apare un zid întrerupt, legat cu un mortar diferit de zidul marelui edificiu, fiind anterior acestuia. În locul în care zidul este întrerupt, se observă un dalaj din pietre mari, care se continuă și în caseta ϵ . Cercetările ulterioare vor stabili destinația acestui dalaj.

Mai semnalăm descoperirea în caseta α , în exteriorul marelui edificiu, la adâncimea de 1,40 m față de nivelul zidului, a unui fragment de chiup cu inscripție. Dimensiunile fragmentului sunt de 20 x 20 x 4 cm. Literele sunt slab incizate și conservate. Înălțimea lor variază între 3,8 și 6,1 cm. Litera E are partea de mijloc ascuțită. Inscripția este compusă din 4 litere: AETIX, fiind, evident, fragmentară.

77. Lapoș, com. Lapoș, jud. Prahova

Punct: Poiana Roman

Cod sit: 133928.01

Marin Cîrciumaru, Mircea Anghelinu (Univ. Târgoviște), Ovidiu Cîrstina (CNMD Târgoviște), studenții facultății de Istorie Arheologie și Istorie Geografie de la Univ. Târgoviște.

În luna iulie 1999 au fost continuate cercetările (reluete în 1993) în așezarea atelier atribuită paleoliticului superior târziu de la Lapoș - „Poiana Roman”. Lucrările s-au concentrat în sectorul D (nord - estic) al poienii unde, începând din 1993, au fost exploatate parțial resturile mai multor ateliere de cioplire, *in situ*, aparținând nivelului I, precum și în partea de SV a poienii, mai exact, la liziera pădurii și imediat în dreapta drumului ce duce la Valea Unghiului.

Obiectivele campaniei 1999 au fost: decaparea exhaustivă a complexelor de cioplire din zona adiacentă SXIX/ 1998, în vederea precizării caracteristicilor tipologic-tehnologice; prelevarea de noi eşantioane pentru analizele pluridisciplinare complexe; obținerea de eventuale date stratigrafice suplimentare privind etapele ocupării sitului.

Au fost efectuate trei secțiuni de 3 x 3 m, notate S XXI, S XXII, S XXIII. S-au confirmat astfel numai parțial observațiile stratigrafice din anii anteriori. Din punct de vedere stratigrafic, s-a constatat că la nivelul atelierelor atribuite de cercetările anterioare unui facies de tip Aurignacian, existența unor utilaje de mici dimensiuni în care excelează lamelele „a dos abattu”, vârfurile „La Gravette” și „a cran”. Observațiile din această campanie, cât și din 1998, pun serios în discuție existența Aurignacianului la Lapoș. Din păcate nici în acest an, nu am reușit să identificăm un profil nederanjat în partea superioară de lucrările agricole. Chiar și așa stând lucrurile, ca o ipoteză preliminară, la Lapoș s-ar putea vorbi în faza actuală mai mult de un Epigravetian decât de Aurignacianul menționat aici cu mulți ani în urmă.

Pentru plasarea celor trei secțiuni au fost luate în calcul observațiile făcute începând din 1993, S XXII fiind amplasată pe colina D, în imediata apropiere a S XIX, unde se află concentrarea maximă de locuire, S XXIII pe aceeași colină, în partea de SV, pe panta colinei, urmărindu-se existența sau nonexistența extinderii maximului de locuire spre zonele de la baza acestora; pentru S XXI ținându-se cont de rezultatele obținute în secțiunea XX unde au apărut o serie de piese microlitice.

Observații preliminare asupra materialului litic:

S-a recuperat un lot de 1855 de piese litice diverse din opal (cca. 96,11% din total), silix de mai multe varietăți, gresie silicioasă și nisipoasă, cuarțit și calcedonie. În fiecare suprafață s-au surprins aglomerări de material specifice complexelor de debitaj, aparținând nivelurilor I și II. Din numărul total de piese 75,25% sunt așchii; 16,06% lame, 3,07% lamele, 0,37% gratoare, 0,32% percutoare, 3,23% nuclee, 0,37% retușoare; 0,64% burine, 0,16% galeți, vârfuri „La Gravette”, „a cran”, percoire, 0,48%.

În S XXI, densitatea materialului este cea mai mare (1218 piese), din care se detașează așchiile (887), lamele (226), lamelele (37) și nucleele (38). După cum s-a putut observa, în S XXI apar în număr ridicat o serie de piese microlitice (microgratoare, lamele „a dos”, vârfuri „La Gravette”). Ca și în celelalte secțiuni din 1999, cât și în cele din anii anteriori, lamele și lamelele sunt fragmentate. Nucleele sunt în general din opal, dar apar în număr ridicat și nuclee din gresie. Considerăm remarcabilă frecvența deosebită a pieselor „a dos” și „a bord abattu”, atestând probabil o locuire epigravetiană. Morfologia nucleelor pentru lamele și a lamelor sugerează existența debitajului cu ajutorul unei

„chasse lame” și nu a percuției dure directe. Lamele prezintă o retușă abruptă sau semiabruptă cu afinități epigravetiene. În această secțiune au apărut resturi de debitaj din calcedonie, care nu are aceleași proprietăți (mecanice) ca opalul și jaspul, predominante în procesul de cioplire.

Secțiunea XXI a fost trasată paralel cu S XX, lăsându-se un martor de 0,25 m. Din cele 188 de piese descoperite în S XXII (cele mai puține), ponderea cea mai ridicată o au, cum și era de așteptat, așchiile (144), urmate de lame (27), lamele (7) și nuclee (7). După cum se poate observa, produsele de debitaj predomină cantitativ, așchiile corticale sunt reprezentate, dar nu în proporția pe care ar presupune-o în general decorticarea nucleelor pe loc, sugerând astfel posibilitatea ca acestea să fi suferit un prim proces de îndepărtare a cortexului pe locul de procurare a materiei prime. Lamele sunt realizate din opal, materie primă ce se găsește din abundență în sud-estul Poienii Roman, și sunt în cea mai mare parte fragmentate și abandonate. Uneltele tipice (gratoare 1, burine 1) sunt reprezentate printr-un procentaj scăzut, aceeași situație fiind evidentă și pentru S XXIII (gratoare 4; burine 3), ceea ce denotă purtarea lor în afara sitului, probabil pentru export/schimb, trăsătură inerentă a siturilor atelier, sau pentru folosință proprie.

Numărul ridicat al așchiilor se menține și pentru S XXIII (365 dintr-un total de 449 de piese). Urmează lamele (45), nucleele (15) și lamelele (13). Este de reținut că uneltele finite descoperite în cele trei secțiuni sunt în general din jasp (materie primă mai puțin folosită în procesul de debitaj – 2,31%) și silex care nu apare în procesul de debitaj. În general, uneltele finite se regăsesc la adâncimi cuprinse între –0,40–0,60 cm.

Existența în număr elocvent în S XXI a pieselor microlitice, a lamelelor „a dos”, a vârfurilor „La Gravette”, coroborate cu rezultatele din 1998, ar putea conduce la concluzia existenței unui epigravetian la Lapoș și nicidecum a unui strat Aurignacian. De asemenea, considerăm că nu există suficiente argumente de ordin tipologic care să ne îndemne să acceptăm cu certitudine un presupus Tardenoisian la Lapoș. De altfel, și Fl. Mogoșanu, amintește existența unor lamele „a dos” și a vârfurilor „La Gravette”, punându-le în legătură cu Kostenkianul (Gravettian oriental). Referitor la aspectul microlitic al pieselor, trebuie realizat un studiu tipologic/tehnologic care să permită o încadrare exactă a sitului de la Lapoș. Și în acest an s-au realizat o serie de sondaje, pentru o cât mai bună acoperire a suprafeței Poienii Roman.

78. Lăceni-Măgura, com. Orbeasca, jud. Teleorman

Cod sit: 153525.01

Echipa engleză: coordonator Douglass Bailey, Steve Mills, Steve Trick, Josephine Seely (Universitatea din Cardiff). Echipa română: coordonator Radian Andreescu, Constantin Haită, Mihai Tomescu (MNIR), Pavel Mirea, Zaharia Pompilia (MJ Teleorman).

Campania din anul 1999 a avut în principal două obiective: continuarea cercetărilor de teren și efectuarea unor sondaje arheologice în siturile descoperite în campania anterioară.

Cercetările de teren au vizat zonele aflate la N și E de suprafața cercetată anul trecut. Au fost identificate două noi situri: unul la circa 400 m SE de TEL. 010, iar al doilea la aproape 2 km spre E, pe valea râului Clanița. Pentru coerența înregistrărilor siturile descoperite pe valea Teleormanului au primit sigla TEL, iar cele de pe Valea Claniței CLA, urmate de un număr primit în ordinea descoperirii. Astfel noile situri au primit siglele TEL. 012 și CLA 002 (tell-ul de la Măgura-Bran are sigla CLA 1).

Pentru atingerea celui de-al doilea obiectiv au fost deschise sondaje cu dimensiunile de 2 x 1 m, extinse acolo unde a fost cazul. Scopul lor a fost acela de a preciza palierul temporal al acestor situri, precum și cunoașterea particularităților locuirii neolitice în această zonă. Au fost practicate 37 de sondaje în siturile TEL. 008, TEL. 009, TEL. 010, iar în TEL. 001 au continuat lucrările de taluzare ale canalului de desecare ce străbate așezarea. În situl descoperit pe râul Clanița, CLA 2, a fost curățat un profil de 4 m în malul sudic al unui braț al râului.

Cercetările au dus la descoperirea unor aspecte deosebit de interesante în legătură cu specificul locuirii neolitice în zonă. Astfel, în TEL. 010 nu există practic nivel cultural și nici urme ale unor structuri de locuire, materialul arheologic apărând sporadic în diverse sondaje. În sondajul nr. 6, cel mai extins de altfel, din TEL. 009, am constatat că urmele de locuire formează un strat subțire, aflat la câțiva cm de suprafața solului, fiind plasate pe un nivel compact de nisip. Au fost descoperite mici bucăți de chirpic ars, precum și fragmente din ceea ce pare a fi fost o structură de chirpic nears, toate acestea într-o zonă relativ restrânsă. În situl TEL. 008 situația este mai complexă, în sensul că aici au fost descoperite două zone de locuire: prima aflată imediat sub suprafața solului, cuprinde resturile puternic deranjate ale unei locuințe (inclusiv un rest de vatră); a doua, aflată în apropiere, este plasată la o adâncime mai mare și în afara materialului arheologic mai bogat nu conține urmele unor structuri de locuire. În situl TEL. 001, s-a continuat taluzarea peretelui vestic al canalului de desecare. Curățarea întregului profil, a dus la identificarea unei locuințe din chirpic nears, lângă ea aflându-se o amenajare, poate o vatră sau un cuptor. O situație interesantă a fost înregistrată și în situl aflat pe malul Claniței, CLA 002. Aici au fost identificate în profil două niveluri de locuire, din care primul este plasat imediat sub suprafața solului, cu urme ale unei posibile locuințe din chirpic nears. Urmează o depunere naturală, de circa 0,20 m, apoi un alt nivel de locuire marcat prin câteva fragmente ceramice și resturi osteologice.

Cercetările din anul 1999 au relevat câteva aspecte inedite legate de tipul locuirii neo-eneolitice din această zonă. Astfel să remarcăm faptul că nu toate siturile descoperite sunt așezări propriu-zise, cuprinzând locuințe și un nivel cultural individualizat. În situl TEL. 010, unde nu avem nici măcar un nivel cultural, credem că se poate vorbi mai degrabă de o locuire sezonieră, legată de o anumită activitate economică spre exemplu. În TEL. 009, unde există resturile unei posibile locuințe, dar nivelul cultural este destul de subțire și restrâns ca suprafață, ar putea fi vorba despre o locuire temporară (deci o locuire cu o durată de timp mai mare decât cea sezonieră, dat fiind faptul că aici există un nivel cultural), legată probabil tot de o activitate economică, (poate în legătură cu apa, având în vedere plasarea ei direct pe nisip). În sfârșit, în TEL. 001 și TEL. 008, am putea vorbi de o

locuire permanentă sau cvasipermanentă, dat fiind nivelul cultural mai consistent și resturile unor locuințe. Evident acestea sunt ipoteze care vor fi verificate prin extinderea cercetărilor.

Alte observații interesante au fost făcute cu privire la încadrarea cronologică a acestor situri. În urma campaniei din anul 1998 le încadrasem în faza Giulești a culturii Boian, încadrare făcută și pe baza unor cercetări de teren mai vechi. Materialul rezultat în urma sondajelor a relevat o situație diferită. Astfel, în toate cele cinci situri predomină un material specific sfârșitului culturii Boian (palier cronologic desemnat prin faza Boian-Spațov, Boian IV-V sau faza de tranziție), dar cu deosebiri sesizabile la nivel tehnologic: compoziția și omogenitatea pasteii, temperatura de ardere. O situație interesantă o întâlnim în TEL. 008 unde una din zonele de locuire aparține fazei Giulești a culturii Boian, cealaltă încadrându-se în orizontul final al aceleiași culturi. O situație asemănătoare este posibil să existe și în TEL. 001, unde materialul din sondaje aparține fazei finale a culturii Boian, dar materiale provenite din cercetări de teren mai vechi aparțin fazei Giulești.

În concluzie dinamica locuirii neo-eneolitice este complexă, iar o încadrare cronologică mai precisă va trebui să țină cont de particularitățile regionale ale culturilor neo-eneolitice din această zonă.

(Pl. 17)

Studiu sedimentologic

Constantin Haită (MNIR – CNCP)

În cadrul programului de cercetare a locuirii neolitice din Valea Teleormanului au fost studiate două profile stratigrafice și 37 de sondaje sedimentologice. În cadrul profilelor stratigrafice, ce corespund la două așezări neolitice ale culturii Boian, au fost identificate podele din chirpic nears ale unor locuințe, ca și pereții conservați în elevație ai unei structuri ce poate reprezenta o vatră.

Studiul profilelor din sondajele sedimentologice va permite identificarea diferitelor zone de sedimentare din lunca Teleormanului, în care au fost evidențiate câteva zone de concentrare a materialului arheologic, în scopul reconstituirii paleomediului și înțelegerii locuirii neolitice.

79. Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita

Punct: Casa doamnei (Asszonyház)

Cod sit: 84601.01

Florin Gogâltan (IAIA Cluj), Molnár Kovács Zsolt (UBB Cluj), Emödi Tamas (Facultatea de Arhitectură Cluj-Napoca).

În perioada 5-30 august, în curtea castelului feudal de la Lăzarea, au fost efectuate mai multe sondaje arheologice cu scopul de a clarifica etapele de construcție și configurațiile planimetrice ale corpurilor de clădiri existente în partea sa nord-estică. Construcția aflată astăzi în picioare aici este cunoscută sub numele de „Casa doamnei” sau „Casa doamnelor” („Asszonyház”), dintr-o interpretare - dealfel eronată – a datelor oferite de documentele din secolele XVII

- XVIII.

Colectivul științific, format din specialiști de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei și Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, a avut ca obiectiv principal descărcarea terenului de sarcină istorică, în vederea restaurării acestei construcții. Cel de-al doilea obiectiv a fost prelucrarea materialului arheologic provenit din săpăturile efectuate în zona castelului de la Lăzarea în perioada 1963-1974, depozitat la Muzeul din Gheorghieni și care a rămas în marea sa majoritate inedit. Cu toate că acest important sit arheologic a fost cercetat sistematic pe durata mai multor campanii, între 1963-1977 și în 1982, au fost publicate doar două articole referitoare la aceste cercetări.

În aceste condiții, în vederea clarificării planimetriei construcțiilor ce au precedat actuala formă a „Casei doamnei” („Asszonyház”), respectiv pentru a oferi elemente de sprijin pentru restaurarea acesteia, a devenit necesară efectuarea de noi săpături de control. În campania din vara anului 1999 au fost deschise în curtea castelului trei secțiuni și o casetă (SA, SB, SC și SD) dezvelindu-se o suprafață de aproximativ 90 mp (Pl. 18). La poziționarea secțiunilor și a casetei s-au luat în considerare sugestiile oferite de către Kovács András, Mátthe Zoltán și Emödi Tamás, care au efectuat în prealabil cercetări de parament, respectiv un studiu de arhitectură și istoria artei.

Cercetările arheologice în zona nord-vestică a curții castelului feudal din Lăzarea, au evidențiat existența mai multor vestigii aparținând unor etape diferite, premergătoare, construcției actualei clădiri „Casa doamnei” („Asszonyház”). S-au semnalat urme medievale – vetre și urmele unor construcții din lemn – care au precedat edificiile din piatră. Cercetările au stabilit de asemenea o serie de relații stratigrafice între elementele planimetrice ale obiectivelor descoperite și corpul de clădire aflat în picioare (Pl. 19). În această fază a cercetărilor s-au desprins următoarele concluzii:

1. Planul actual al construcției este rezultatul modificărilor survenite probabil după distrugerile în două rânduri (iarna lui 1706 și vara lui 1707) ce au avut loc în timpul războaielor curuților. Lucrările de refacere încep abia pe la 1736, fiind gata înainte de 1742. Din acest an datează un foarte important inventar, care probează existența noului plan general al clădirii. De asemenea trebuie precizat, verificând pe teren informațiile cuprinse în acest inventar, că și după această dată, pe parcursul celei de-a doua jumătăți a veacului al XVIII-lea și posibil și în secolul următor, clădirea a fost continuu modificată și renovată. S-a păstrat însă planul general așa cum apare în inventarul din 1742;
2. O etapă mai veche de construcție este reprezentată de zidurile Z 2, Z 3 și Z 4. Această fază trebuie pusă în relație cu o parte a construcției actuale a „Casei doamnei” („Asszonyház”). Zidurile Z 2 și Z 3 reprezintă continuările zidurilor ce delimitează dinspre N și S încăperea boltită cilindric din colțul sud-vestic al subsolului „Casei doamnei” („Asszonyház”). Încăperea constituia inițial un spațiu unitar ce se închidea dincolo de capătul vestic al secțiunii noastre SC. Ulterior pivnița a fost separată în două prin construcția zidului despărțitor Z 1, accesul realizându-se printr-o ușă, care la rândul ei a fost ulterior înzidită. După renunțarea la părțile de clădire vestice și demolarea acestora, odată cu configurarea planimetriei actuale și realizarea fațadei vestice noi, pivnița a fost închisă înspre V, în zidul de plumbă

practicându-se o fereastră. Sub tencuială se distinge clar conturul bolții cilindrice – ne mai existente de altfel în pivnița păstrată – secționată. La marginea interioară a zidului Z 3 am mai surprins cărămizile primei asize a bolții. Din zidurile longitudinale demantelate ale spațiului aflat deasupra pivniței s-au păstrat doi martori în formă de contraforți. La baza celui din colțul sud-vestic, cercetările de parament au scos în evidență existența unui luminator al pivniței din această etapă și a penetrației bolții deasupra golului. Cercetările noastre nu au identificat deocamdată elemente pe baza cărora construcția acestei faze a „Casei Doamnei” („Asszonyház”) să poată fi încadrată mai precis în limitele secolului al XVII-lea. Stratul de arsură de pe podeaua de lut a pivniței, semnalat în SC, indică un incendiu, urmat de depunerea unui strat de dărâmatură format din pământ cenușiu cu pietre, cărămizi, mortar, cărbune, peste care se suprapune stratul de dărâmatură a zidurilor pivniței. Atât imediat sub dărâmatură cât și deasupra ei – în SA, SB și în SC - am descoperit fragmente de cahle și elementele acestora de coronament, dintre care cel decorat cu arce de cerc și motive vegetale stilizate, a fost larg răspândit în Transilvania de către habani în cursul secolului al XVII-lea. El este semnalat și în secolul următor. Din stratul aflat deasupra dărâmăturii am recoltat un fragment aparținând unui tip de cahlă decorat cu o cruce la mijloc. O piesă asemănătoare a fost descoperită cu ocazia cercetărilor mai vechi și are inscripționat anul 1737. Acestea sunt și elementele pe baza cărora demolarea pivniței poate fi pusă în legătură cu devastarea castelului în 1706 - 1707 sau cel târziu odată cu incendiul din 1748. Rămâne problematică datarea fundației aflate sub zidăria actuală a „Casei doamnei” („Asszonyház”), remarcată în zona lărgită a secțiunii SB.

3. Din veacul al XVI-lea se pare că datează cea mai veche construcție de zid din zona „Casei doamnei” („Asszonyház”). Planul ei nu poate fi precizat cu exactitate. O primă etapă de construcție a unei clădiri medievale este reprezentată de zidurile notate de noi de la Z a la Z l. Pentru contemporaneitatea lor pledează atât țeserea fundațiilor și configurația planimetrică, cât și mortarul folosit. Singura excepție face fundația Z i, care însă în ciuda diferenței compoziției mortarului pare și ea ca făcând parte din același ansamblu. În cazul fundațiilor Z k și Z l, zidurile lor demantelate, pozițiile și adâncimile de fundare indică plasarea lor în aceeași serie. Fundațiile configurează un plan cu cinci încăperi, trei înșirate de-a lungul axului N - S și alte două adosate de o parte și alta a încăperii sudice, delimitată de Z b, Z c, Z a și Z i. Cu toate incertitudinile rămase credem că în special continuarea zidurilor Z c și Z i înspre E și V sugerează un plan compact rectangular cu trei tracturi. Fundațiile Z d, Z e, Z f și Z g constituie baza unei pile de zidărie cu dimensiunile de 2,00 x 3,30 m care susținea probabil o prispă de lemn sau o arcadă a unui foișor dispus pe fațada sudică a clădirii. Prin poziția lor față de fundațiile vecine, gropile de par G8 - G13 ne-ar putea indica picioarele schelelor folosite la ridicarea zidurilor respective. Adâncimile la care ele au fost însă ele sesizate par să infirme această supoziție. Singura zonă în care am surprins un nivel de călcare aparținător zidurilor amintite, este suprafața închisă de fundațiile Z h, Z i și Z k cu podeaua de lut a încăperii care a funcționat ca și pivniță. Atât în SA cât și în SB s-au semnalat straturi de dărâmatură ale acestor ziduri date în prima perioadă. Elementele de datare directă a acestei etape sunt destul de puține. Câteva fragmente de cahlă

descoperite în straturi ale căror relație cu respectivele fundații ne permite să le folosim ca repere cronologice, vin să ne ajute în acest sens. Astfel, fragmentul cu decorat în formă de plasă cu ochiuri romboidale, datat în secolul al XV-lea sau eventual la începutul celui următor, descoperit în SA în stratul de pământ brun-negricios ce se întinde și sub talpa fundației zidului Z d, servește ca *terminus post quem* pentru zidul în cauză. La limita dintre același strat – în care a fost săpată fundația Z j - și umplutura aflată deasupra lui, în SB, s-au găsit două fragmente ale tipului de cahle cu cavalier (Pl. 18), datate pe la începutul secolului al XVI-lea. Din aceeași secțiune, de la o adâncime de -1,40 m – implicit în straturi mai vechi decât fundațiile primei faze – provine un fragment de cahlă decorat cu șiruri de motive pătrate cu diagonala marcată. El se datează în secolul al XV-lea. Contemporan este un fragment de cahlă cu decor vegetal, găsit sub podeaua de lut de lângă zidul Zc la o cotă egală cu cea a tălpii fundației. Un alt fragment de margine, cu ramă de prindere și decor vegetal, descoperit în aceeași loc, poate fi datat în secolul al XVI-lea. Cu rezervele de rigoare trebuie să admitem deci, că zidurile din această etapă nu sunt mai vechi de prima jumătate a secolului al XVI-lea. Ele ar putea fi contemporane cu construirea corpului de clădire central pe care este inscripționat anul 1532;

4. Cele mai vechi amenajări descoperite în zona investigată de către noi sunt anterioare construirii fazei vechi de piatră. Este vorba despre unele construcții patruleter din lemn. O primă construcție este sugerată de gropile de par G8 din SC și G9, G10, G11, G12 și G13 din SB. Gropile de par G1, G2, G3, G4, G5, G6 și G7 descoperite în SA făceau parte probabil dintr-una sau două structuri din lemn. Ele trebuie puse în legătură cu cele două vetre V1 și V2 găsite în imediata apropiere. Puținul material arheologic găsit în acest strat sugerează dacă nu chiar veacul al XIV-lea, cu siguranță cel următor. Cu relativă siguranță putem spune ca ele nu se legau de prispă din lemn sau de baza scării de acces pe fațada de S a „Casei doamnei” („Asszonyház”), așa cum apare în inventarul din 1742.

80. Limba, com. Ciugud, jud. Alba

Punct: Bordane

Cod sit: 1106.02

Iuliu Paul, responsabil; Marius Ciută, Paula Mazăre, Cristian Florescu masteranzi și Breazu Marius, Beatrice Daisa, studenți (Univ. Alba Iulia)

Desfășurată în perioada 23 august - 16 septembrie 1999, cea de a patra campanie de cercetări arheologice la Limba - „Bordane” a avut un caracter deosebit, date fiind atât condițiile deosebite de desfășurare a săpăturilor cât și obiectivele urmărite. Ca urmare a fondurilor limitate alocate, în acest an s-a procedat la executarea unei secțiuni-casete de mici dimensiuni, având ca scop verificarea situației stratigrafice obținute în campania precedentă (în S X/1998) precum și dezvelirea integrală a unor complexe (L2/1998 și L3/1998) surprinse în zona profilului nordic al secțiunii amintite. Totodată s-a deschis, o secțiune (SXII/1999 = 6 x 3m), la N de SX/1998, paralelă cu jumătatea estică a acesteia, orientată E -V, lăsându-se un martor stratigrafic de

),30 m între cele două secțiuni (Pl. 20).

Stratigrafia. Profilele obținute au confirmat interpretarea stratigrafică realizată în anul precedent, aceasta prezentându-se astfel :

- 0 - 0,30 m, strat vegetal arat, de culoare cenușie-închisă, sfărâmișos (întors de plug), cuprinzând un bogat material arheologic ce aparține culturii Vinča (fazele clasice) alături de fragmente ceramice hallstattiene;
- 0,30 - 0,70 m (0,80 m), strat de culoare neagră-închisă (când se usucă bine capătă o culoare cenușie deschisă), omogen, conținând materiale arheologice aparținând etapelor dezvoltate ale culturii Vinča (B);
- 0,80 - 1,10 m, strat de culoare cenușie, afânat, sfărâmișos (când se usucă devine cenușiu-alb), conținând bogate materiale arheologice aparținând fazei (sau fazelor) timpurii ale culturii Vinča (A2-A3);
- 1,10-1,30 m (1,50 m), strat ce corespunde locuinței Vinča timpurie (descoperită anul trecut și surprinsă în campania actuală (SXII) pe o suprafață de 3 x 3 m, devenită astfel: L2/1998-1999), de culoare cenușie albă, caracterizată prin prezența a numeroase pietre, fragmente ceramice, oase de animale, urme de cenușă (albe) și arsură și de fragmente de vatră (chirpic?). De semnalat faptul că locuința vinčiană „cade” dinspre V către E, probabil urmând configurația dată a terenului din preistorie;
- 1,30 - 1,60 m (1,80 m), strat de culoare galben-închisă, brună cu nuanțe kaki, conținând materiale ceramice și osteologice aparținând culturii Starčevo-Criș, mai precis unei faze evoluate a acestei culturi (IIIB);
- 1,40 - 1,60 m (1,80 m), strat de culoare galbenă mai închisă, corespunzând locuinței de suprafață Starčevo-Criș, surprinsă și în campania precedentă (L3/1998), mai precis zona periferică a acesteia, constând din fragmente ceramice, osteologice și pietre, însă nu atât de numeroase ca în cazul celei vinčiene. Locuința evoluează de la E spre V („curge”), similar cu situația surprinsă în anul precedent;
- 1,60 - 2,10 m (2,20 m), strat galben mai deschis, corespunzând unor adâncituri anterioare locuinței de suprafață Starčevo-Criș, caracterizat prin prezența unor materiale ceramice antrenate din locuință dar și a unor materiale mai timpurii (în campania anterioară în acest strat au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturii Precriș);
- 2,20 m, strat steril arheologic, de culoare galbenă deschisă, nisipos (loessoid).

Situația stratigrafică surprinsă, deosebit de clară, verificată și confirmată și de situațiile obținute în campaniile precedente, face ca zona de sit desemnată cu toponimul „Bordane” și notată (în ridicarea topografică) cu simbolul „T”, să nu mai prezinte nici o neclaritate în ceea ce privește evoluția, pe verticală, a locuirilor preistorice de aici, inclusiv în ceea ce privește evoluția și specificul configurației terenului în perioadele preistorice.

În ceea ce privește situația în plan a complexelor surprinse în SXII/1999 aceasta se prezintă astfel. Imediat după îndepărtarea stratului arabil, la adâncimea de 0,60 m, în zona centrală a secțiunii, s-a conturat groapa unui bordei (semibordei) hallstatti (B1/1999), orientat VNV - ESE, de formă relativ dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite și prezentând o alveolare (probabil ieșirea) spre E. Toate aceste caracteristici sprijină ipoteza deja enunțată și

verificată și prin urmărirea stratigrafiei și a evoluției sterilului arheologic, conform căreia în acest perimetru terenul „cadea” dinspre NV către SE. Materialele conținute, în special ceramică (tipică, neagră cu decor canelat și roșie în interior; forme de vase cu toarte etc.) și oase, destul de puține, pledează pentru încadrarea complexului într-o fază timpurie a epocii hallstattiene. După interpretarea stratigrafică putem afirma că, cel puțin în sectorul de sit Bordane nu există un nivel distinct aparținând epocii Hallstatt, acesta fiind, probabil, distrus (nivelat) de lucrările agricole intensive.

La adâncimea de 1,15 m (în zona de N) și 1,40 (în apropierea profilului sudic) s-a profilat locuința de suprafață Vinča timpurie (L2/1998-1999), în jumătatea vestică a secțiunii (carourile 1-2-7-8), care se prezenta sub forma unei mari aglomerări de materiale ceramice, osteologice, pietre, cenușă albă lutuită, fragmente de vatră, etc. Locuința, ale cărei limite sudice au fost surprinse în campania precedentă (în zona nordică a SX/1998) se continuă sub profilele de N și de V, doar limita ei estică fiind surprinsă. Aceasta dovedește faptul că avem de a face cu un tip de locuință de dimensiuni relativ mari, cu o suprastructură destul de fragilă, construită probabil din lemn, fără lutuală (chirpic). Locuința a furnizat un material ceramic deosebit de bogat și interesant (tipuri de vase, forme, ornamente și tehnici de decor tipice pentru această fază a neoliticului dezvoltat), plastică antropomorfă (5 idoli fragmentari), utilaj litic cioplit (silex, obsidian), oase aparținând unor specii de animale de talie mare, scoici etc. Reamintim faptul că locuința „cade” dinspre NV spre SE, respectând configurația terenului.

La adâncimea de 1,10 m în colțul nord-estic al secțiunii (carourile 4 și, parțial, 3) s-a conturat, parțial, groapa unui bordei vinčian timpuriu (B2/1999), căpăcuit de nivelul locuinței de suprafață. Materialul ceramic, relativ sărac, confirmă apartenența acestui complex la fazele timpurii ale complexului cultural Vinča (Vinča A2?). Porțiunea surprinsă este posibil să fie ieșirea din bordei, fiind surprinsă și o treaptă intermediară (1,35 m) între fundul acestuia (1,70 m) și nivelul de conturare.

La adâncimea de 1,40 m în zona profilului sudic au fost sesizate mai multe materiale ceramice și de altă natură, corespunzând nivelului locuinței Starčevo-Criș surprinsă în campania precedentă (L3/1998), la o adâncime similară, fără însă a se contura o aglomerație distinctă de materiale care să contureze *de facto* această locuință. Nivelul corespondent ei a furnizat o serie de materiale deosebit de interesante: ceramică pictată policromă, picioare de altare cu proeminente, un cârlig de pescuit de mari dimensiuni, vase bitronconice cu *Lippenrand*, întregibile.

La adâncimea de 1,90 m, direct în sterilul galben loessoid s-a conturat la răzuire, în caroul 1, o groapă (B3/1999) ce provenea din nivelul de sub locuința Criș, conținând materiale ceramice aparținând fazei dezvoltate a acestei culturi.

O altă latură importantă și inedită în același timp în cadrul cercetărilor arheologice de la Limba (și nu numai din acest sit) a fost aceea a aplicării unor metode și tehnici moderne - unele chiar de ultimă oră (!) - de cercetare și prospectare a siturilor precum și de prelucrare a materialelor arheologice obținute în urma săpăturii. Astfel, în colaborare cu Institutul de Paleobotanică, Palinologie și Dendrocronologie de la Köln (Hochheim - Germania), din straturile culturale și din complexe descoperite în acest an au fost prelevate probe

de pământ (5 probe a 40 l/pământ), care au fost procesate în instalația de flotare, semințele carbonizate și resturile paleobotanice obținute urmând a fi analizate de către specialistul dipl. Barbara Bach, în vederea realizării unei diagrame regionale a evoluției vegetației și, pe această bază, de reconstituire a paleomediei Văii Mijlocii a Mureșului în epoca neolitică. Tot pe această linie, în colaborare cu specialiștii de la Laboratoarele Clark (MoLAS) de la British Museum din Londra, au fost realizate, în mai multe rânduri, și cu diferite aparate și instalații speciale, prospecțiuni geofizice în sectorul de sit Bordan. Astfel, dr. Bill McCann, a folosit pentru prima dată un prototip de magnetometru, special adaptat pentru situri cu stratigrafii complexe, în prospectarea zonei secțiunii XII/1999 precum și a altor două carouri de 10 x 10 m. aflate în imediata apropiere a secțiunii. În operațiile realizate au fost implicați și studenții de la universitatea din Alba Iulia, aceștia deprinzând relativ rapid lucrul cu aparatele dar și cu computerul adiacent care procesa rezultatele. De asemenea au fost realizate prospecțiuni cu ajutorul metodei rezistivității electrice a solului (aparatură „Geopulse 300”). Și în operațiunile realizate în cadrul acestei metode de prospectare fiind implicați și studenții. Rezultatele preliminare obținute cu ajutorul magnetometrului, cunoscute ca urmare a afișării lor pe ecranul calculatorului, au fost pe deplin confirmate, metoda și aparatul folosit dovedindu-se a fi adecvate acestui tip de sit. Pe viitor colaborarea pe această linie se va dezvolta și extinde, într-o primă fază urmărindu-se publicarea rezultatelor preliminare obținute, în urma confruntării acestora cu situațiile, și contextele arheologice apărute în săpături. Tot în cadrul aplicării metodelor moderne s-a înscris operația realizată de specialiștii germani și englezi care au prelevat eșantioane din fragmentele arse ale vetrei din L2/1998-1999, în vederea realizării unor datări pe baza arheomagnetismului remanent.

Rezultatele campaniei din anul curent s-au dovedit a fi pe cât de inedite pe atât de importante, urmând ca în anii ce urmează să se extindă aria cercetărilor, atât în ceea ce privește răspândirea în spațiu a locurilor preistorice din situl de la Limba, cât și în ceea ce privește aprofundarea și aplicarea metodelor, mijloacelor și tehnicilor moderne în cadrul cercetării arheologice.

81. Lupu, com. Cergău, jud. Alba

Punct: Cimitirul nou

Cod sit: 3832.01

Gabriela Gheorghiu (MNIT), Ioan Glodariu, Liliana Suci (UBB Cluj), Vasile Moga (MNUAI), Bodó Cristina (MCDR Deva)

Datorită culturilor agricole existente, dar și a fondurilor reduse pe care le-am avut la dispoziție, a fost trasată doar o secțiune de 2 x 10 m paralelă, spre V, cu celelalte două din anul precedent.

Această secțiune a surprins din nou cele două nivele de locuire dacice deja cunoscute din cercetările anterioare. În primul nivel, în dreptul metruului 1, la o adâncime de 1,65 m s-a descoperit o platformă ce nu este perfect orizontală și este perforată neglijent. Aceste perforații ar indica un cuptor de

ars vase ceramice, dar faptul că partea lui superioară este mai puternic arsă decât cea inferioară ne determină să prezentăm această ipoteză cu rezervele de rigoare până la finalizarea cercetării acestui complex. Deocamdată nu au fost descoperite nici urmele unui suport ce ar fi trebuit să susțină placa; există totuși posibilitatea ca el să fie descoperit, deoarece platforma continuă și în afara secțiunii trasată anul acesta. Fragmentele ceramice găsite pe suprafața platformei se datează în secolul III a.Chr. Pentru al doilea nivel de locuire semnalăm prezența unui sembordei, între metrii 7 – 10 (în profilul de E al secțiunii), ce conține fragmente ceramice databile în perioada cuprinsă între secolele I a.Chr. și secolul I p.Chr. În afara fragmentelor ceramice au fost descoperite oase de la porcine, precum și doi colți de mistreț.

82. Medgidia, jud. Constanța

Punct: Seminarul musulman

Cod sit: 60856.01

Gheorghe Papuc (MINAC)

Valul de piatră. În curtea seminarului musulman din Medgidia, aflat pe strada Poporului 48, au fost executate săpături arheologice în anii 1997 - 1999. În cele șapte secțiuni practicate a fost surprins valul de piatră, monument datat în veacul XI p.Chr. Cea mai interesantă situație stratigrafică a apărut în S 4 98. Lângă zidul valului am descoperit vatra unui cuptor peste care se prăbușise bolta acestuia. Obiectivul se afla la 2,50 m sub nivelul actual și era alcătuit dintr-un strat de pământ de culoare roșie, care acoperea substrucția vetrei realizată din pietre de 10 - 15 cm. Latura de N a cuptorului era zidul valului de piatră, dovadă urmele de arsură de pe blocurile ce alcătuiau fundația construcției. Vatra avea lungimea de 1,40 m, iar lățimea de 0,75 – 0,80 m.

Zidul valului are grosimea de 1,80 m și s-a păstrat pe înălțimea a două asize din blocuri de piatră legată cu mortar. Din zona vetrei au fost recuperate numeroase fragmente ceramice specifice culturii Dridu, de toate tipurile. Zidul era construit în apropierea șanțului de val, iar pământul era aruncat în spatele zidului, rolul acestuia fiind de a mări obstacolul și de a împiedica surparea pământului în șanț.

Din observațiile noastre rezultă clar că valul de piatră nu a fost o frontieră ci un aliniament de apărare, realizat de bizantini în perioada menționată; de asemenea, credem că trebuie revizuită cronologia relativă a valurilor transdobrogene în sensul că valul mare de pământ este construit după valul de piatră.

83. Mesentea, com. Galda de Jos, jud. Alba

Punct: Biserica ortodoxă „Cuvioasa Paraschiva”

Cod sit: 4437.01

Ioan F. Pascu (Home Trade SRL)

Cercetările arheologice efectuate la Biserica Cuvioasa

Paraschiva din Mesentea, jud. Alba, s-au desfășurat în perioada 8 - 25 septembrie 1999, ca parte componentă a programului de restaurare a monumentului. Principalele obiective urmărite au fost: găsirea unor explicații privind fizionomia și problemele de rezistență ale monumentului, stabilirea caracteristicilor tehnice (talpa fundației, structura zidăriei, etape de construcție), evoluția nivelului de călcare în interior și exterior. Investigațiile au fost reprezentate de 14 secțiuni, executate în exteriorul și interiorul monumentului conform planului general de săpătură.

Biserica „Cuvioasa Paraschiva” din Mesentea a fost ridicată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pe locul unei mai vechi biserici din lemn, de la care, în partea de NV a altarului, a fost vag surprinsă o parte din talpa de piatră. Naosul, pronaosul și turnul au fost ridicate în aceeași etapă, au fundații continue, se țin între ele și se află la aceeași cotă de adâncime. Altarul a fost adosat naosului, are o fundație mai puțin adâncă, mai superficial realizată și suprapune fragmente dintr-o zidărie mai veche. În interior bolta naosului se sprijină pe patru picioare, dintre care cele de SE și SV sunt relativ bine sprijinite, în timp ce pilastrul din NV are o fundație superficială iar cel de NE este lipsit complet de fundație. Structura boltii din altar a creat, la fel ca și în naos, serioase probleme în structura de rezistență. Rezolvarea acestora a fost încercată în cursul secolului nostru, prin consolidarea din exterior a fundațiilor cu contraforturi subterane din piatră înecată în beton, așezate simetric în punctele principale ale bisericii - obstrucționând considerabil investigația de specialitate. Cu mici variații aceste contraforturi încep de la talpa fundației și se termină puțin sub actualul nivel de călcare. În săpătură au fost descoperite opt astfel de contraforturi, poziționate pe colțurile de NV ale turnului și pronaosului, pe mijlocul laturii de N (în dreptul pilastrului de NV al boltii din naos), pe umărul de N al altarului, pe cele două colțuri de NE ale absidei pentagonale, pe umărul de S al altarului și pe mijlocul laturii de S a navei (în dreptul zidului intermediar pronaos-naos). Prin simetrie mai pot fi presupuse alte patru contraforturi: pe colțurile de SE ale absidei pentagonale și pe cele de SV ale pronaosului și turnului.

Datorită cimitirului aferent monumentului, în exterior nu a putut fi clar stabilit un nivel de călcare. În interior a fost sesizat un strat de incendiere ce corespunde unei construcții anterioare din lemn, suprapus de o lătuială gălbuie aparținând primului nivel de călcare a monumentului și, apoi de actuala pardoseală din piatră.

Cimitirul vechi a fost reprezentat în săpătură de 34 de morminte, dintre care două treimi au fost de mături. Majoritatea decedaților au fost îngropați în sicrie, cu mâinile încrucișate în unghi drept deasupra bazinului și moneda de obol. Dintre acestea au fost descoperite 14 bucăți, datând din anii: 1653, 1689, 1701 (două bucăți), 1795, 1800 (3 bucăți), 1812, 1859, 1862, 18??, alte două fiind neidentificate.

Inventarul arheologic descoperit nu este numeros dar prezintă interes din punct de vedere istoric. În principal acesta este alcătuit din fragmente de ceramică dacică și medievală târzie, o aplică romană din bronz, un vârf de săgeată, 14 monede datate între 1653 - 1862, o bază de coloană și un capitel baroc din gresie.

Raportând cercetările arheologice la obiectivele inițial urmărite, în faza actuală de prelucrare a informațiilor se

desprind următoarele concluzii: fizionomia monumentului se datorează unor construcții anterioare, fără elemente de datare și subliniate doar cu o relativă certitudine; o biserică din lemn (ridicată într-un nivel de cultură dacică), distrusă parțial sau integral de un incendiu, reprezintă un prim punct de plecare; o primă fază din piatră alcătuită dintr-o zidărie superficială, funcțională și demolată ori doar rămasă în stadiul de infrastructură (evidentă în zona altarului), e posibil să fi reprezentat o formă preliminară a edificiului contemporan; releveul actual înfățișează un efort constructiv unitar pentru turn, pronaos și naos, la care ulterior a fost adosată incinta altarului; anomalii planimetrice sunt consecința fazelor anterioare, în funcție de care au fost armonizate zidăriile actuale.

(Pl. 21)

84. Micești (Alba Iulia), jud. Alba

Punct: Cigașe

Cod sit: 1044.01

Iuliu Paul (Univ. Alba Iulia), Adrian Ursuțiu (IAIA Cluj)

Situl este situat la circa 2 km NV de vatra localității, la limita sudică a hotarului comunei Bărăbanț. Locuirile inițial identificate prin cercetări de suprafață, aparțin epocilor neolitice, de tranziție spre epoca bronzului, mai multor orizonturi culturale ale epocii bronzului, primei și celei de a doua vârste a fierului, precum și secolelor VII - VIII p.Chr. și respectiv evului mediu. Suprafața mare a terasei (circa 20 ha), pe care s-au descoperit materiale arheologice a presupus într-o primă fază identificarea unei presupuse arii de locuire mai intensă, demers relativ având în vedere faptul că zona respectivă este din cele mai vechi timpuri una extrem de favorabilă agriculturii. Abordarea arheologică a sitului a fost condiționată și de acordul proprietarilor diferitelor loturi agricole.

Prin urmare s-au practicat 12 sondaje de 5x1 m, orientate pe direcția NE - SV. Primele 10 sondaje (S I - S X) au fost practicate la circa 20 m de buza de NV a terasei, în zona cea înaltă a acesteia unde, de altfel, s-a constatat și o concentrare a materialelor preistorice. Șanțurile au fost practicate la intervale de 20 m distanță unele de altele, orientate pe latura scurtă a sitului obținându-se astfel o imagine de ansamblu a stratigrafiei din această arie. Ultimele două sondaje au fost practicate la circa 50 m SV de primele zece, paralele cu acestea, în dreptul S VI respectiv S VII.

Stratigrafia:

- S I, S II - 0 - 0,30 m - nivel arabil de gri-maroni, afânat fără materiale arheologice, 0,30 - 0,50 m nivel steril, galben nisipos;
- S III, S IV - 0 - 0,25 m - nivel arabil, brun-maroni, cu urme de pigment, 0,25 - 0,50 m - steril brun, lutos, extrem de dur;
- S V, S VI - 0 - 0,30 m - nivel arabil de culoare cenușie, ce conține sporadic și materiale arheologice amestecate, 0,30 - 0,55 m - nivel arheologic de culoare cenușiu-brună, ce conține materiale arheologice aparținând bronzului timpuriu, 0,55 - 0,80 m - nivel steril, lut brun ce conține concrețiuni calcaroase;

- S VII – 0 - 0,20 m - nivel arabil de culoare cenușie, 0,20 - 0,40 m - nivel arheologic, brun, relativ dur, ce conține materiale amestecate (bronz timpuriu, târziu și hallstattiene timpurii), 0,55 - 0,80 m - nivel steril, lut brun ce conține concrețiuni calcaroase;
- S VIII – 0 - 0,25 m - nivel arabil brun-cenușiu, cu materiale arheologice, 0,25 - 0,55 m - nivel arheologic cu materiale aparținând Hallstatt-ului timpuriu local și izolat câteva fragmente ceramice din bronzul timpuriu, 0,55 - 0,80 m - steril brun-marونیu, lutos, extrem de dur;
- S IX – 0 - 0,25 m - nivel arabil brun, 0,25 - 0,30 m - nivel arheologic cu fragmente ceramice atipice, 0,30 - 0,50 m - steril brun-marونیu, lutos, extrem de dur;
- S X – 0 - 0,25 m - nivel arabil brun, 0,25 - 0,50 m - steril brun-marونیu, lutos, extrem de dur;
- S XI – 0 - 0,25 m - nivel cenușiu arabil, cu materiale arheologice, 0,25 - 0,35 m - nivel arheologic cenușiu marونیu cu materiale aparținând etapei mijlocii a primei vârste a fierului, 0,35 - 0,60 m - steril gălbui lutos;
- S XII – 0 - 0,25 m - nivel cenușiu arabil, cu materiale arheologice, 0,25 - 0,35 m - nivel arheologic cenușiu marونیu cu materiale aparținând etapei mijlocii a primei vârste a fierului, 0,35 - 0,60 m - steril gălbui lutos.

Complexe:

- a) Din S II, la m 1, pe latura de NV a sondajului, menționăm un mormânt de inhumație în poziție chircită (M1/1999) având ca inventar o ceașcă fragmentară (epoca bronzului timpuriu?). Resturile defunctului, ce au fost depuse direct pe nivelul de steril, au fost deranjate de plug.
- b) În aceeași secțiune, la m 3, a fost conturată în steril o groapă cu diametrul de circa 1,30 m. Din conținut menționăm ceramică aparținând bronzului timpuriu.
- c) Un ritual extrem de interesant, a fost identificat în S IX, la m 4 și conturat la adâncimea de 0,30 m. Complexul este constituit din mai multe vase depuse ca ofrandă și aparține locuirii din etapa timpurie a primei vârste a fierului.

Alături de acestea au mai fost identificate și diferite gropi cu rosturi casnice sau menajere, atribuirea lor certă unei anumite secvențe culturale sau cronologice, fiind imposibilă în lipsa unor date stratigrafice și a absenței materialului arheologic.

(Pl. 22, 23)

85. Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu

Punct: La Mălăiești

Cod sit: 144937.05

Nicolae Rodean (MN Brukenthal), Sabin Adrian Luca (ULB Sibiu)

Cercetări arheologice de informare, asupra acestui punct, au fost realizate între anii 1981 - 1984, de către o echipă a Universității din Sibiu condusă de Nicolae Branga. Cu acest prilej s-a pus în evidență existența unei așezări rurale romane de tip *villa rustica*. Punctul cercetat este situat la 2,5 km NE de comuna Miercurea Sibiului, pe prima terasă a

Secașului, la aproximativ 250 m de malul drept al râului. În anul 1993, în acest punct, s-a descoperit un leu funerar și o serie de piese din calcar provenind probabil de la un mormânt.

Cercetările sistematice au început în anul 1999 fiind conduse de un colectiv alcătuit din cadre didactice ale Universității „Lucian Blaga” și cercetători de la Muzeul de Istorie din Sibiu, într-o primă etapă efectuându-se un sondaj de informare și control stratigrafic.

Sondajul S 1 (15 x 1,5 m) a fost executat la marginea primei terase a Secașului, fiind orientat NV - SE. Cu acest prilej s-a pus în evidență existența unor structuri de construcție alcătuite din ziduri, realizate în tehnica *opus incertum* (piatră de râu legată cu mortar de var), orientate NE - SV având o lățime de 0,50 - 60 m, la o adâncime de -0,40 -0,60 m.

Materialul arheologic prelevat din cercetarea efectuată constă din: material ceramic de factură romană și dacică, material tegular divers și material osteologic.

Din punct de vedere stratigrafic, stratul de cultură este compact, neputându-se evidenția până acum nivele succesive de locuire. Cronologic această așezare rurală, de tip *villa rustica*, se încadrează în perioada secolelor II-III p.Chr. [Nicolae Rodean]

Secțiunea S 1/1999 a fost trasată la marginea câmpului cu resturi arheologice din punctul La Mălăiești.

Pe acest câmp se află o mare aglomerare de fragmente ceramice din perioada dacică clasică (sec. I a.Chr. - I p.Chr.) și din perioada romană (sec. II - III p.Chr.). Resturile de tegulae, mortar și piatră spartă indică prezența unei construcții din perioada romană, poate o *villa rustica*. În S 1/1999 nu s-au descoperit resturi certe în legătură cu această construcție. [Sabin Adrian Luca]

86. Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Petriș

Cod sit: 144937.06

Sabin Adrian Luca (ULB Sibiu), Adrian Georgescu (MN Brukenthal)

A treia campanie de cercetare sistematică ce vizează cunoașterea sitului arheologic de la Miercurea Sibiului - „Petriș” a avut drept scop conturarea laturii de N, prin secțiunea S 4/1999, a așezării neolitice și a necropolei de inhumație de aici. În ceea ce privește așezarea neolitică se constată prelungirea spre N a locuințelor cu podină de piatră de râu aparținând culturii Petrești și inexistența resturilor așezării Starčevo-Criș și a celei vinčiene.

Mormintele de inhumație orientate E - V se dovedesc a fi gepide pe baza inventarului unuia dintre mormintele descoperite în această campanie.

Cercetările anului 2000 vor arăta, cu certitudine, și alte amănunte legate de această așezare.

87. Mihail Kogălniceanu, com. Mihail Kogălniceanu, jud. Ialomița**Punct: Crucea Movila Înaltă***Cod sit: 94009.01*

Dana Mihai (MNIR)

Începute în anul 1998, investigațiile arheologice efectuate la 3 km. SV de situl medieval Orașul de Floci, Piuă Petrii, jud. Ialomița aduceau date noi despre un lăcaș de cult necunoscut, datat în secolul al XVI-lea, de plan dreptunghiular, căruia i-a fost adăugat ulterior un pridvor. Reamintim că lungimea edificiului este de 15 x 5, 80 m, cu fundații lucrate din bolovani de râu, legate cu mortar, având o grosime de 0,80 x 1 m, plasate la o adâncime de 0,80 m. Probabil că elevația era din cărămidă, având în vedere numărul mare de cărămizi descoperite la suprafața solului. Lungimea pridvorului este de 5,80 m.

În luna august 1999 au fost continuate investigațiile în punctul amintit prin practicarea a 6 secțiuni cu următoarele dimensiuni S VII - 10 x 3 m, S VIII - 2 x 7,50 m, S IX - 6,30 x 2 m, S X - 7,55 x 2 m, S XI - 7,55 x 2 m, S XII - 8 x 2 m. În secțiunile amintite au fost cercetate total sau parțial 17 morminte aflate în interiorul bisericii (7 morminte M. 15, 16, 17, 22, 23 aparțin primului orizont de înmormântare) respectiv în pridvorul adăugat și în secțiunile din exteriorul bisericii. În anii 1998 - 1999 au fost cercetate 30 de morminte, 17 în anul 1999, morminte cu inventar bogat, cercei, inele sigilare, dar fără nici o monedă. Singura monedă descoperită este cea de pe fundul șanțului de fundație al zidului nordic al bisericii, o monedă ungurească de la Vladislav I, (1499 - 1516), care datează edificiul la începutul secolului al XVI-lea. O interesantă tehnică de construcție a fost sesizată sub și pe lângă fundația altarului, unde au fost surprinse rânduri de piloți de lemn bătuți în pământ, pentru a compacta solul impropriu ridicării unei construcții, slăbit datorită locuirii anterioare. În acest stadiu al cercetărilor este greu să ne pronunțăm asupra ctitorului monumentului descoperit, dar înclinăm să-l atribuim schitului Ghidiliți, amintit în documentele sfârșitului de secol XVII referitoare la Orașul de Floci.

O altă ipoteză de lucru ar fi că acest edificiu să aparțină boierului Hranite Blagodescu, posesor de moșii în Blagodești, moșie ce se învecina cu cea a Orașului de Floci. Mănăstirea era localizată în documentele vremii în Orașul de Floci sus, „la Cătun, peste gârlă”.

Surpriza campaniei 1999 a reprezentat-o mormântul cu numărul 30, descoperit în S X, care apare la -1,80 / 2,00 m, un mormânt sarmatic, cu groapă pătrată, cu treaptă. Inventarul a fost compus dintr-o oglindă de argint găsită chiar pe piept precum și un șirag de mărgele colorate la picior. Scheletul avea mâinile pe lângă corp, craniul ușor deformat, cu privirea în sus, picioarele paralele.

88. Mihoveni, com. Șcheia, jud. Suceava**Punct: Cahla Morii***Cod sit: 146469.01*

Paraschiva Victoria Batariuc, Bogdan Niculică (MNB Suceava)

În luna martie 1999, în urma excavarilor unei cantități importante de lut, cât și a intemperilor, o porțiune însemnată din așezarea pluristratificată de la Mihoveni - Cahla Morii s-a prăbușit, în ruptura unui mal profilându-se conturul unei gropi.

Săpătura întreprinsă a avut un caracter de salvare și a constat din taluzarea peretelui malului prăbușit. S-a profilat astfel conturul unei gropi de formă aproximativ ovală, cu lungimea de 1,95 m. Din umplutura gropii s-a recoltat un bogat material arheologic, constând în fragmente de oase de animale precum și numeroase fragmente ceramice cucuteniene, aparținând speciilor fină (unele pictate), semifină și grosieră, dar și speciei „C”. Se remarcă descoperirea a 6 statuete zoomorfe reprezentând masculi de bovidee. Toate aceste materiale se încadrează în faza B1 a culturii Cucuteni.

89. Mitoc, com. Mitoc, jud. Botoșani**Punct: Malu Galben***Cod sit: 162247.02*

Vasile Chirica (CNMM Iași)

Continuarea cercetărilor arheologice în marea stațiune paleolitică de la Mitoc - Malu Galben (jud. Botoșani), s-a impus cu necesitate datorită bogăției materialelor și informațiilor arheologice identificate în campaniile anilor precedenți.

Stațiunea conține resturi de locuire aparținând celor două mari perioade - culturi ale paleoliticului superior: Aurignacianul și Gravettianul. Cercetările din 1999 au avut drept scop identificarea unui posibil nivel de locuire aurignaciană, mai vechi decât acelea descoperite până în prezent. De asemenea, se impunea descoperirea unor noi vetre de foc, aparținând nivelelor aurignaciene. În anii trecuți, în perimetrul inferior al stațiunii, s-au descoperit numeroase vetre și ateliere de cioplire a silixului, cu un bogat inventar litic. Cărbunii recoltați din vetre au permis stabilirea vârstei celor mai vechi resturi de locuire aurignaciană, la 32.000 ani BP. Totuși, prin cercetări pluridisciplinare s-a ajuns la concluzia că acestea ar putea fi datate la nivelul oscilației climatice Hengelo, deci la aproximativ 38.000 ani BP. Este, deci, necesară continuarea investigațiilor de teren pentru încercarea de punere de acord a acestor elemente deosebit de importante în ceea ce privește cronologia începuturilor paleoliticului superior pe teritoriul României. Nivelele de locuire gravettiană au oferit un bogat material arheologic. Încă neelucidată rămâne problema celui de-al V-lea nivel gravettian, cel mai recent, care ar putea fi datat după Maximum Valdeni (după stadiul glaciatic W 3), deci la începutul postglaciaticului.

Cercetările efectuate în campania anului 1999, în perimetrul locurilor aurignaciene și gravettiene au oferit noi dovezi de locuire umană, reprezentate prin resturi faunistice, materiale litice, o vatră și un atelier de cioplire.

90. Moigrad, com. Mârșid, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Orașul roman

Cod sit: 142159.02

Nicolae Gudea, Dan Tamba, Călin Cosma, Călin Trif

Cercetările arheologice de la Porolissum - sectorul LM; clădirea LM. 1-S (sanctuarul lui IOMD).

În vara anului 1999, între 12 iulie - 25 august au continuat săpăturile arheologice la clădirea LM. 1 - S din sectorul LM. al orașului roman (*Municipium Septimium Porolissensium*) (Pl. 24). Săpăturile arheologice din acest an constituie cea de a treia etapă în procesul de cercetare al clădirii.

Templul lui IOMD se află în așezarea civilă a castrului mare de pe dealul Pomet, așezare devenită *municipium* la începutul secolului III p.Ch. (Gudea 1989, p. 115-147). Este vorba de partea situată la NE de castru, numită de noi sectorul LM. Din punct de vedere topografic se află situată între dealul Ciucioaiei și Groapa Pipășului. În așezarea civilă templul este așezat în spatele căruciumii (*taberna* = clădirea LM. 1), cu care a fost construită împreună și în același timp. Locul se află în hotarul satului Moigrad (com. Mârșid, jud. Sălaj) (Pl. 25).

Au fost executate următoarele lucrări: fostele casete din anul 1998, respectiv C. 1 și C. 3 au fost lărgite și prelungite spre NE, murtorul lateral desființat și transformat în caseta K1 (6,0 x 15,00 m); fostele casete C. 2 și C. 4 au fost lărgite, prelungite spre NE, murtorul lateral desființat și transformat în caseta K 2 (6,00 x 15,00 m). În caseta K 1 s-a lucrat numai pe porțiunea 0,00 - 5,35 (respectiv până la zidul intermediar, unde s-a coborât până la adâncimea de 1,30 m) (Pl. 26). În caseta K 2 s-a lucrat pe toată lungimea, coborându-se în porțiunea 0,00 - 7,40 până la adâncimea de 1,80 m (la zidul intermediar), iar în porțiunea de la acesta din urmă până la zidul exterior de NE până la adâncimea de 1,25 m. Înălțimile au fost luate de la murtorul central (încă nedesființat).

Clădirea LM. 1 - S nu a fost identificată în întregime. Latura ei de SE precum și o parte din cea de NE cu colțul de E au ieșit din cadrul cercetat. În timp ce secțiunile și casetele au urmat o direcție determinată de laturile clădirii LM. 1, clădirea a doua (LM. 1 - S) este deviată, zidurile au luat direcții diferite de starea lor inițială. Această situație a determinat și prelungirea duratei cercetării.

Clădirea LM. 1 - S are plan patruleter. Zidurile însă nu sunt rectilinii. Zidul de SV (comun cu al clădirii LM. 1) este singurul rectiliniu. Zidul de NE (opus celui amintit mai sus) are aspect rectiliniu, dar nu este paralel cu primul. Zidurile de NV, respectiv de SE sunt fie șerpuiunde, fie chiar frânte (cel de SE). Dimensiunile clădirii nu pot fi precizate: 14,40/... x 10,40/... m. Grosimea zidurilor este în medie de 0,85 m, dar ea nu este uniformă. În anumite porțiuni zidul se îngroașă, în altele se subțiază. Zidul exterior al clădirii a fost construit într-o bucată cu zidul clădirii LM. 1. Temelia nu se distinge de

zidul propriu zis, grosimea ambelor părți fiind aceeași. Nu este un zid de prea bună calitate.

Săpăturile din acest an ne-au permis să apreciem că templul a avut două faze de construcție, identificate numai la organizarea interiorului său. Cadrul exterior a rămas (probabil) același. Într-o primă fază construcția a funcționat ca o hală. În interiorul cadrului format de zid au fost identificate două șiruri de stâlpi de lemn (respectiv urmele lor în pământ). La 0,35 - 0,50 m de zidul de NV am găsit un șir de patru stâlpi plasați astfel (dinspre LM. 1): 3,30 - 0,45 - 3,30 - 0,35 - 1,20 - 0,75 - 0,60 - 2,18; la 6,25 m spre SE, respectiv la 1,50 m de zidul de SE au fost identificate alte patru urme de stâlpi, așezate în șir (dinspre zidul de NE): 1,25 - 0,70 - 2,40 - 0,80 - 1,75 - 1,00 - 6,30. Aceste urme de stâlp prezintă un aranjament de două șiruri paralele și credem că constituiau coloanele care susțineau acoperișul templului în această primă fază. Distanța între zidurile laterale pare prea mare pentru susținerea unui acoperiș din țigle și olane pe structură de lemn. La sfârșitul acestei faze, stâlpii au fost tăiați de la bază. Resturile lor în pământ au ars, atunci când templul a fost incendiat (la sfârșitul existenței sale), lăsând niște urme interesante. În faza a doua, stâlpii de lemn au fost - așa cum am zis - îndepărtați. Hala a fost împărțită în două construindu-se un zid intermediar. Acest zid nu mai este paralel cu zidul de SV al clădirii; el apare oblic, fiind însă paralel cu zidul exterior de NE. Zidul intermediar se află la 5,35 m de zidul de SV pe latura de NV și la 7,40 m de același zid pe latura de SE. Planul încăperii formate astfel era trapezoidal. Dimensiunile sunt: 8,70 (SV) x 7,40 (SE) x 9,70 (NE) x 5,35 (NV). Calitatea zidului acesta intermediar este și mai slabă decât a zidurilor exterioare. Grosimea lui este de 0,60 m. Încăperea a doua (la NE de zidul intermediar) nu a fost determinată în întregime (vezi mai sus), dar planul ei este de paralelogram. Laturile cunoscute măsoară 7,20 (SV) x 9,00 (NV); probabil că cele care nu sunt determinate au aceleași dimensiuni. Murtorii spre clădirea LM. 1 (capetele fostelor casete 7 umplute și fosta secțiune 2 umplută) au rămas în picioare. Ei vor fi înlăturați atunci când interiorul clădirii LM. 1 - S va fi golit în întregime.

În încăperea A al cărei nivel de călcare a fost amenajat mai sus decât nivelul din încăperea B (cam cu 0,70 m), prin umpluturi de epocă, am găsit numeroase straturi de nivelare înțesate cu material arheologic. Pe nivelul inferior de lut a apărut un aureus de la Domitianus. În încăperea B situația s-a prezentat altfel. Secțiunea S 2 (Gudea-Tamba 1996) a identificat un strat de țigle (cărămizi) care au alcătuit probabil o podea. Acest strat s-a păstrat pe o porțiune mică. În centrul încăperii (pe această podea) a fost găsită în anul 1996 inscripția închinată lui IOMD, căzută cu fața în sus. Ea „zăcea între dărâmurile de piatră, țiglele și olanele acoperișului și un strat cenușos”. În fosta casetă C 4, actuala jumătate de NE a casetei K 2 a fost identificată o situație interesantă. În timp ce în fosta casetă K 1 lutul neumbat a apărut la adâncimea de 1,35 m sub un strat foarte gros de dărâmături, în jumătatea de E a încăperii (fost caseta C 4) situația se prezenta diferit. Începând de la fosta secțiune S 2 terenul coboară în pantă, iar scațiul acesta până la zidul de SE al clădirii a fost umplut cu pêtre și pământ, în care au fost găsite și fragmente arheologice mărunte (fragmente de vase, oase etc.). Se pare că avem de a face cu o porțiune din vechiul șanț de apărare al așezării, peste care a fost ridicat templul. Construcția a necesitat o acțiune de umplere și

nivelare. În caseta K 2, porțiunea dintre zidul de NE și marginea de NE a casei, între m 1,00 - 3,00 (deci aproximativ vis a vis de locul unde în 1996 au fost găsite monumentele dolicheniene și un tezaur monetar (Gudea-Tamba 1996) au fost găsite numeroase fragmente din monumente dolicheniene de marmură (statuete reprezentând pe IOMD, statueta a lui IOMD cu vulturul, statueta fragmentară reprezentând un taur, capete de statueta reprezentând pe IOMD etc.). Modul cum au ajuns aceste piese în afara clădirii sub și între dărâmături este dificil de explicat. De altfel, acest loc nici nu prezintă importanță prea mare, pentru că oricum au fost mișcate de la locul lor.

Menționăm mai sus că atât zidul de NV al clădirii, cât și zidurile de SE și NE sunt deviate de la linia dreaptă și încovoiate. Încovoierea urmează o direcție bine definită, spre NE. Zidul intermediar a fost găsit puternic aplecat spre încăperea B. Această aplecare a fost vizibilă atât în casete cât și în profilul secțiunii S 2. Inițial am crezut că aplecarea zidului s-a putut datora diferenței de înălțime între cele două încăperi. Ulterior, asociind datele de ansamblu ale săpăturii (Gudea-Tamba 1996; Gudea-Tamba 1998) am putut intui că aplecarea și încovoierea se datorează faptului că întreaga clădire a fost construită peste vechiul șanț de apărare al așezării, care a fost dezafectat (Gudea 1989, p. 107-115). În faza în care s-a construit clădirea aceasta, dar și alte clădiri situate mai jos pe terasa cu sanctuare (inf. Al. Matei) valul și șanțul de apărare vechi nu mai erau funcționale. Apărarea așezării era deja mutată spre exterior la zidul care duce de la clădirea vămii la D. Ursoaiei - d. Goroniște și la Citeră (Gudea 1989, p. 108).

Este foarte interesantă structura materialului arheologic recoltat (pentru descoperirile mai vechi vezi Gudea-Tamba 1996; Gudea-Tamba 1998). Aici nu vom lua în considerare decât materialul recoltat în acest an, pentru că un studiu de ansamblu va urma asupra întregului material recoltat în templu. Cunoașterea structurii materialului arheologic este foarte importantă pentru că ea permite apoi să se presupună activitățile care se petreceau într-un templu. Nu vom discuta aici nici diferențele cantitative care au fost sesizate între anumite părți ale clădirii. Materialul arheologic prezentat cuprinde numai o parte din totalul găsit. Vom exclude materialele de construcție din ceramică (cărămizi, țigle, olane), din piatră (coloane, baze) etc. Observația principală este acum aceea că, din punct de vedere structural, acest material cuprinde aproape tot ceea ce se găsește într-o locuință romană obișnuită (deci una în care se gătea și se consuma). Vasele ceramice obișnuite cuprind toate categoriile de forme: oale, străchini (înalte, mijlocii, joase), farfurii, câni, ulcioare, pahare, amfore, fructiere. Lor li se adaugă capacele, strecurătoarele etc. Vasele ceramice din import cuprind: câteva fragmente din boluri de *terra sigillata*, amfore. Vasele ceramice locale de lux cuprind vase cu decor imprimat, vase cu decor lipit, vase glazurate. Dintre piesele ceramice sunt de semnalat opaițele (de obicei puține și foarte fragmentare), discurile pentru jocuri distractive, roțițe de la cărucioare de cult. Materialul din fier (din care am exclus piesele folosite la construcții: piroane, scoabe, cuie etc.) cuprinde: arme (vârfuri de săgeți, sulite), unelte (cuțițe), instrumente (de scris, medicale etc.), piese diferite (verigi, verigi de lanț, chei etc.), obiecte de podoabă (fibule), clopoței. Materialul din bronz cuprinde: piese de podoabă (fibule, aplice, pandantive), instrumente (de scris, medicale),

piese de uz casnic (chei). Materialul din sticlă cuprinde: plăci pentru geamuri, majoritatea de culoare albă transparentă, fragmente din vase diferite (pahare, cupe, recipiente mici) din pastă de culoare verde, albăstrie, albă transparentă. Dintre vase se remarcă un fragment de fund (probabil de tipul vas patrlater mare) cu decor în formă de rozetă și inscripție în limba greacă (!?). Materialul din piatră cuprinde (în afara celui folosit în construcții): un fragment de rășniță, cute pentru ascuțit unelte. Materialul din os cuprinde mai ales ace de păr, un ac de cusut și o linguriță. Seria monetară nu depășește anul 251 p.Chr. În concluzie, tot acest material (sau aproape tot) dă o primă imagine mai completă în legătură cu activitățile dintr-un templu. Colaționarea întregului material (incluzând și pe cel obținut în campaniile anterioare: Tamba-Gudea 1996; Gudea-Tamba 1998) va permite pentru întâia oară în arheologia noastră precizări în legătură cu activitățile dintr-un templu de epocă romană.

Este acum sigur (Gudea-Tamba 1998) că ambele construcții (taberna LM. 1 și templul LM. 1 - S) au fost construite în perioada cuprinsă între 241 - 244 și probabil activitățile din cele două erau (așa cum sugerează unele inscripții din alte părți ale Imperiului) într-o oarecare măsură complementare. Datorită descoperirilor importante de monumente legate de activitatea de cult (reliefuri prezentând pe IOMD, statuete din marmură, întregi sau fragmentare, statuete din bronz reprezentând pe IOMD, statueta din bronz reprezentând pe zeița Victoria, numeroasele fragmente mai greu determinabile din monumente de piatră) este acum sigur că avem de a face cu un templu al zeului IOMD, nu așa cum presupuneam anterior cu o situație de „transfer de materiale”.

Pe baza inscripției (Tamba-Gudea 1996), a stratigrafiei, a planului clădirii, a materialului arheologic (componenta numismatică constând din descoperiri izolate și cele două tezaure) viața templului a fost scurtă. Templul a fost construit între 241 - 244 și a fost distrus la 253 - 255. Lungimea „vieții” lui este deci de cca. 15 ani (maximum). Întreg materialul va trebui deci încadrat în această perioadă. În această scurtă perioadă templul a „trecurt” prin două faze de construcție, ceea ce sugerează o activitate intensă, dacă nu chiar o dezvoltare a lui. Prima fază (planul cu stâlpi de lemn de tip hală) poate fi datată, desigur, în perioada imediat următoare anilor 241 - 244 p.Chr. Ultima fază (cele două încăperi cu stâlpi de piatră probabil) a fost distrusă, se pare, intenționat imediat după anul 253, așa cum au fost distruse intenționat toate templele zeului din Imperiu.

Publicarea sistematică a materialului arheologic din toate trei campaniile arheologice (chiar după elaborarea unei prime părți de monografie care va prezenta materialul din piatră, inscripții, reliefuri, statui, statuete etc.) va permite în primul rând datarea mai „strânsă” a lui (241 - 255 p.Chr.) și apoi departajarea pe categorii care vor explica destinația lor în templu.

(Pl. 27, 28)

Bibliografie:

N. Gudea, *Porolissum. Un complex daco-roman la marginea de nord a Imperiului Roman. I, Cercetări și descoperiri arheologice până în anul 1977*, Zalău, 1989, ActaMP, 13, 1989)

D. Tamba, N. Gudea, *Porolissum. Orașul roman, sectorul LM, clădirea LM. 1 - S (sanctuarul lui IOMD). Raport preliminar de săpătură pe anul 1996*, mss. predat la ActaMP

1998 (1999?)

N. Gudea, D. Tamba, *Porolissum. Orașul roman, sectorul LM, clădirea LM. 1 - S (sanctuarul lui IOMD). Raport preliminar de săpătură pe anul 1998, mss. predat la ActaMP 1999 (2000?)*

91. Moigrad, com. Mârșid, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Pomet

Cod sit: 142159.03

Istvan Bajusz (UBB Cluj- Napoca)

Scopul săpăturii la amfiteatru a fost verificarea zonei exterioare, identificarea de obiective arheologice din anturajul acestuia. Zona cercetată acum se află la SE de amfiteatru, unde, la 50 m de acesta, am trasat o secțiune de 80 x 2 m, pe direcția NE - SV, paralelă cu axa scurtă a amfiteatrului; secțiune notată de noi S. 1 SE. În această zonă, după ce dealul urcă dinspre valea Jacului, se formează o terasă, apoi panta continuă spre castru. Secțiunea a fost începută (m 0) la marginea de SV a terasei, îndreptându-se spre NE. Ulterior am fost nevoiți să extindem secțiunea și spre SV încă 10 m, această zonă fiind marcată cu cifre minus.

În urma săpăturii s-au delimitat două zone de interes arheologic: 1. Primii 30 - 35 m cu urmele unei construcții; 2. Ultimii 30 m păstrând urme de construcție. Între cele două zone, la o adâncime de 0,20 - 0,30 m, apare roca dealului, fără a se putea identifica urme arheologice.

Zona 1. Între m 4 - m 7 s-a identificat un colț de încăpere. Zidăria este realizată în tehnica *opus incertum*, lățimea zidurilor fiind de 0,80 m. Unul din ziduri străbate oblic secțiunea pe o lungime de 10 m, aproximativ pe direcția E-V, cealaltă este aproape perpendiculară pe secțiune. Ele delimitează o încăpere ce se întindea spre NV. Zona continuă cu o platformă formată din dărâmarea unor pereți de chirpici, unele amprente ale elementelor de lemn au putut fi surprinse în săpătură. Această zonă se extinde pe 8 m și se oprește într-o podea de *coccio pesto*, așezată pe lut curat, care coboară brusc: diferența de nivel pe numai 4,5 m este de 2 m. Aici podeaua se îndreaptă, continuând orizontal încă 4 m, unde probabil era oprit de un perete de lemn. În *coccio pesto* se mai poate observa și urma unui alt perete de lemn la cca. 3 m de platforma de chirpic. Peste această zonă este așezat un strat gros de umplutură, nivelare, în care, spre NE de podeaua *coccio pesto* a fost implantat un zid, ale cărui urme le-am surprins în marginea sud-estică a secțiunii, pe o lungime de cca. 5 m. Această zonă conține multe elemente de *hypocaust* (picioare *hypocaust*, *tegula mammata*, etc.) și blocuri fasonate de gresie, probabil dislocate din zidul amintit.

Zona 2. Începând de la m 50 se conturează un strat de dărâmătură, care ascunde câteva amprente de elemente de lemn (pereți), ca apoi să se oprească într-un zid de piatră de cca. 0,60 m lățime, ce la m 70 - m 71 străbate secțiunea și unde (la m 70) în peretele nord-vestic al secțiunii se poate observa o cotitură a acestuia spre SV. La NE de acest zid, lângă el, s-a identificat o gură boltită pentru circulația aerului, executată din cărămizi, ce făcea parte dintr-un sistem

hypocaust. Urme de *coccio pesto* se mai pot distinge spre NE pe câțiva metri, totul acoperit de dărâmătură și depunere naturală.

Secțiunea S. 1 SE a identificat deci două zone construite, de o parte și de alta a prelungirii axei lungi a amfiteatrului. Dintre acestea, clădirea aflată la SV pare a fi de dimensiuni mari, cu cel puțin 2 faze de construire. Destinația acestor clădiri încă nu a putut fi clarificată. După încheierea săpăturilor din secțiunea S. 1 SE la amfiteatru s-au executat și lucrări de amenajare, respectiv la loja nord-estică lucrări de reconstrucție, ce au vizat refacerea lojei și a încăperii laterale.

92. Moșna, com. Moșna, jud. Sibiu

Punct: Biserica evanghelică și cetatea țărănească

Cod sit: 145113.03

Daniela Marcu (Home Trade SRL), Cosmin C. Rusu (UBB Cluj), Szöcs Péter (MJ Satu Mare), Iosefina Postăvaru, Adriana Câmpean (studentă)

În anul 1999 s-au efectuat cercetări arheologice la Biserica și cetatea din Moșna, la solicitarea proiectantului general (Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București), în vederea stabilirii informațiilor necesare pentru expertiza de rezistență și proiectul de fezabilitate. Lucrările au fost finanțate de Direcția Monumentelor Istorice. Prima etapă s-a efectuat în luna martie, iar campania de cercetare propriu-zisă s-a derulat în lunile august - noiembrie.

Cercetările s-au concentrat pe investigarea incintei, aceasta fiind principala prioritate a proiectantului. Dată fiind amploarea foarte mare a obiectivului și necesitatea de a obține în această etapă cât mai multe informații de ordin tehnic, săpătura s-a desfășurat pe suprafețe reduse, amplasate în punctele de maxim interes. Datorită faptului că nu a fost posibilă efectuarea unor secțiuni de dimensiuni mai mari nu avem în momentul de față o imagine coerentă asupra cetății.

Ansamblul de la Moșna a avut o evoluție extrem de complicată, care din punct de vedere arheologic se reflectă în numeroase intersecții și suprapuneri de ziduri, precum și într-o stratigrafie complexă, care a depășit cu mult toate previziunile noastre. Din această săpătură a rezultat o cantitate imensă de material ceramic, precum și numeroase obiecte de metal, între care un număr destul de mare de monede. Aceste materiale nu au fost încă prelucrate; în perspectivă întregul material urmează a fi cercetat în detaliu și analizat în contextul stratigrafic în care a fost descoperit - în măsura în care se vor putea găsi condițiile materiale necesare unei astfel de operațiuni. Interpretarea săpăturii este, de asemenea, strâns legată de studiul densului cimitir care a fost descoperit.

Cetatea a fost construită în marginea unei mlaștini, foarte probabil pe un platou ușor înălțat față de nivelul acesteia; acest platou fusese de altfel folosit și în alte epoci istorice: în jumătatea estică a terenului delimitat de incinta actuală apar frecvent urmele unei locuiri preistorice (foarte probabil de epoca fierului) caracterizată printr-o ceramică grosieră și prin urme consistente de arsură. Dași stratul datorat acestei

locuiri este destul de consistent materialele sunt rare; pe această bază putem presupune că nucleul comunității se afla la o oarecare distanță, poate pe promontoriul din spatele casei parohiale. Au fost recuperate, de asemenea, materiale răzlețe din secolul al VI-lea. Mlaștina se identifică în partea de V a incintei actuale (începând de lângă turnul de V, dar poate și sub fundațiile acestuia), și în partea de NV până la turnul de N; limita dinspre S este depărtată de biserică, probabil în dreptul actualului zid de incintă. Asanarea mlaștinii s-a făcut în proporție aproape egală cu pământ și nisip. Pământul a fost adus din zona preistorică și conține adesea pigment de arsură și ceramică; mortarul este și el destul de frecvent în această umplutură, demonstrând derularea concomitentă a unei activități constructive. Local nu a existat o preocupare pentru uniformizarea straturilor: în unele zone predomină nisipul (exteriorul laturii de V a incintei), în altele pământul cu lentile de nisip. Se regăsesc adesea lentile compacte de lemn, rezultat din deșeurile aruncate în mlaștină. De asemenea, este frecventă ceramica medievală. În această umplutură au fost așezați (bătuți?) piloți: amprentele unor trunchiuri de copaci cu diametrul de 0,40 - 0,50 m au fost identificate pe suprafețele cercetate atât lângă turnul de V al bisericii cât și în exteriorul incintei; deși acestea sunt răzlețe, presupunem că densitatea piloților a fost constantă pe întreaga suprafață. Această operațiune s-a desfășurat cândva în secolele XIII - XIV. Între timp, datorită coborârii nivelului apei, lemnul a dispărut în cea mai mare parte, astfel că în pământ a rămas doar coaja acestuia și golurile respective; sub nivelul actual de călcare și până la o cotă medie de -5 m terenul se poate compara cu o strecurătoare rarefiată. Pe această umplutură s-a desfășurat activitatea constructorilor din evul mediul târziu și din perioada modernă, identificată prin depunerea unor straturi cu conținut mare de materiale de construcție, sau nivelări succesive pentru ridicarea cotei terenului sau amenajarea unui nivel de călcare. Pe restul suprafeței investigate săpătura a ajuns la solul viu - un strat de lut galben nisipos, suprapus de un strat castaniu străbătut de rădăcini; toate locuirile menționate mai sus (preistorică și din epoca migrațiilor) s-au desfășurat pe acest teren relativ stabil. Depunerile medievale suprapun în general orizontul preistoric.

Despre evoluția constructivă a ansamblului putem formula în stadiul actual al cercetărilor puține concluzii și multe ipoteze. În prima fază de locuire medievală presupunem că a fost construită o biserică de dimensiuni mici, care trebuie să fi fost amplasată în jumătatea de E a incintei, ulterior suprapusă de aceasta. Pe latura de S a bisericii actuale au fost identificate morminte cu nișă cefalică, ce aparțin în esență secolului al XII-lea și primei jumătăți a veacului următor; aceleiași orizont îi aparțin însă și alte morminte ale căror gropi nu au fost evidente, răspândite pe toată suprafața, dar cu o densitate scăzută. Principala caracteristică a acestui orizont este absența mortarului, ceea ce permite două interpretări: fie erau distanțate de biserică, fie aceasta era construită din lemn, eventual pe o talpă din piatră. Următoarea biserică poate fi localizată mai exact în partea de E a bisericii actuale, fiind suprapusă de corul acesteia; o parte din zidurile actuale ar putea să îi aparțină, dar în momentul de față nu suntem siguri decât de umărul de SE al navei. Această construcție taie mormintele fără mortar amintite mai sus. Biserica actuală, despre care știm că a fost terminată la sfârșitul secolului al XV-lea, ar putea fi

etapa a treia sau a patra; este cert faptul că ea nu este însă o clădire unitară ci s-a format prin extinderea bisericii anterioare, pe care a refolosit-o parțial. Pereții de N și de S aparțin unor etape diferite, corul este refăcut pe fundații anterioare, umărul de SE este țesut cu vechiul cor, se înregistrează trei profile de soclu la cote diferite etc. Turnurile de N și S împreună cu scările acestora sunt adăugate. În această evoluție este destul de greu să găsim locul exact pentru capela care se păstrează sub formă de ruină în partea de NV; pietrăria profilată, păstrată *in situ* sau descoperită în săpătură, asigură o datare în secolul al XIV-lea. Acest lăcaș a fost conceput ca o parte a zidului de incintă, cu care se țese spre SE; fundațiile au tăiat straturi care atestă o locuire cu mortar anterioară, iar zidul de incintă suprapune în imediata apropiere un zid mai vechi. Toate aceste observații conduc la concluzia că nu este cea mai veche biserică, ci a avut de la început rolul unei capele - situație de altfel destul de obișnuită pentru marile ansambluri de acest fel.

În ceea ce privește incinta, evoluția acesteia este încă mai complicată; din analiza efectuată la nivelul fundațiilor au rezultat nouă segmente care prezintă caracteristici diferite, fără să putem stabili între ele o relație cronologică clară: unele pot fi contemporane, altele pot fi realizate la mare distanță în timp. Pe lângă acestea trebuie să luăm în considerație o incintă demolată, ale cărei urme au apărut pe partea de N, și încă o serie de ziduri suprapuse de cele nouă segmente, pe care însă nu le putem atribui cu siguranță unei incinte sau unei clădiri. În ansamblu putem spune că evoluția incintei este caracterizată în primul rând de mobilitate: ea a suferit numeroase modificări, dublări, deplasări, într-un cadru cronologic pe care nu îl putem defini decât foarte larg ca aparținând secolelor XIV - XVI. Presupunem că la sfârșitul secolului al XVI-lea incinta trebuie să fi ajuns în linii mari la forma actuală. Este greu de spus dacă drumul de strajă aparține aceleiași perioade sau a fost realizat mai târziu, în veacul al XVII-lea. Dintr-o încercare de cronologie relativă rezultă că acesta este concomitent cu latura de S actuală dar ulterior celei de N; pe latura de V pare să nu fi existat, iar relația cu zidul estic nu o cunoaștem. Amenajarea drumului a presupus o serie de intervenții în zona de N a incintei, în care includem refacerea turnului de N (cu modificarea ușoară a traseului acestuia), refacerea cel puțin parțială a turnului de NV și paramentul exterior al zidului de legătură dintre cele două turnuri, ale cărui contraforturi sunt abia acum realizate.

(Pl. 29)

93. Năvodari, jud. Constanța

Punct: Insula La Ostrov, lacul Tașaul

Cod sit: 60516.02

Silvia Marinescu-Bâlcu (IAB), Valentina Voinea (MINAC), Stelian Dumitrescu (Lic. Năvodari)

Având în vedere caracterul restrâns al cercetării arheologice, am început investigațiile în zona unde aveam siguranța existenței unor complexe închise. Cercetările de suprafață, întreprinse în septembrie 1998, ne-au permis să surprindem în malul de NV al insulei urmele unei locuințe incendiate. După îndreptarea malului și curățirea profilului nr.

1 s-a delimitat nivelul de distrugere al locuinței S.L. 1 pe o lungime de 7,60 m.

Secțiunea S. a a fost deschisă în dreptul locuinței S.L. 1 surprinse în profil, pe o suprafață de 64 mp (8 x 8 m), perpendiculară pe malul de NV, diagonalele fiind orientate pe direcția N - S, respectiv E - V. Suprafața cercetată a fost delimitată de doi martori în cruce în patru sectoare, fiecare sector având 4 carouri (2 x 2 m).

Complexul de vase C. 1. Descoperit la - 0,30 m, St. 3, carourile A 4, B 4 complexul de vase C. 1 aparține ultimului nivel de locuire eneolitică. Datorită caracterului restrâns al cercetării noastre (sondaj stratigrafic), complexul nu a fost degajat pe toată suprafața, urmând ca în campania 2000 să extindem suprafața S. a în dreptul liniei A 4 - B 4 - C 4 - D 4. Complexul are o structură eterogenă, alături de vase descoperindu-se piese de silex, os, ceramică, cupru (în curs de prelucrare, întregi sau fragmentare, cu puternice urme de uzură sau chiar arse). Cantitatea de ceramică descoperită în acest complex de vase este impresionantă. Predominante sunt vasele de dimensiuni mijlocii și mari, lucrate îngrijit, dintr-o pastă bine frământată, arsă cel mai adesea uniform, cu suprafața exterioară acoperită cu un slip fin, bine lustruit. Subliniem prezența unei categorii ceramice nemaîntâlnite pe teritoriul României, dar obișnuită în așezările gumelnițene de pe litoralul bulgăresc: așa-numita ceramică cu pseudofirnis. Dintre formele cele mai frecvente amintim străchinile și platourile - unele de dimensiuni foarte mari, vasele tronconice și bitronconice de porziii, vase piriforme și vase etajate, capace „căciulă” și capace discoidale. Decorul se rezumă cel mai adesea la butoni, simple incizii. Nu lipsește decorul pictat cu grafit. Formele și decorul ceramicii sunt specifice pentru a doua etapă a culturii Gumelnița (A 2) prezentând cele mai bune analogii cu așezările Goljamo - Delcevo (orizonturile 5-17), Ezorovo I și II, Arsenală, Strachimirovo 1, Morflotte, Povelianovo, Hârșova, Căscioarele.

Cele mai multe piese de silex, descoperite în campania 1999, sunt concentrate în complexul C. 1: 32 piese, 9 deșeuri și un nucleu. Pentru confecționarea pieselor s-a folosit îndeosebi silex din depozite locale de culoare bej-gălbui. Nu lipsește nici silexul negru-cenușiu specific regiunii Varna. Varietatea tipologică, stadiul diferit de prelucrare și de conservare sugerează părăsirea în grabă a așezării. Astfel, alături de piese fragmentare, cu puternice urme de uzură (frecvente în zone de depuneri menajere), au fost descoperite piese în curs de prelucrare (deșeuri, nucleu), lame și gratoare întregi lucrate îngrijit, utilizabile. Dintre piesele cele mai elaborate amintim gratoarele simple și gratoarele pe lamă, vârfurile și burinele. Categoria pieselor de piatră este reprezentată de o herminetă întreagă cu urme de uzură, două lame de șist, două fusaiole de șist și o mârgea. Datorită acidității solului piesele confecționate din material dur de origine animală s-au păstrat în stare fragmentară: o fusaiolă, 3 împungătoare, două lustruitoare (astragale), o dălțiță și o piesă cu totul specială: un idol convex de tip „en violon”. Figurina a fost tăiată îngrijit dintr-un femur (perete diafizar) de *bos / cervus* (L = 10 cm, l = 3,9 cm.) și lustruită intens pe suprafața exterioară. Piese asemănătoare s-au descoperit în întregul areal al complexului cultural Kodjadermen - Gumelnița - Karanovo VI, fazele A 2 și B 1 (respectiv II și III după cronologia bulgară), constituind un important element de datare. Tot în complexul

C. 1 a fost descoperit un ac de cupru (fragment).

Complexul C. 3 - mormântul M. 1 În ultimul nivel de locuire, St. 1, carourile A 1, B 1, s-a descoperit un mormânt de inhumăție, la adâncimea de 0,49 - 0,55 m. Groapa mormântului, de formă ovală, a fost săpată în nivelul de distrugere al locuinței SL. 1 și căptușită cu blocuri de șist. Deplasarea falangelor de la membrele inferioare sugerează deranjarea mormântului datorită unei inundații puternice care a afectat ultimul nivel de locuire eneolitică. Scheletul orientat pe direcția E - V (cu capul spre E), este în poziție chircit pe stânga cu membrele pliate puternic (falangele de la membrele superioare dispuse în fața mandibulei). Mormântul a aparținut probabil unui adolescent, analiza antropologică urmând să confirme sau nu această ipoteză. Inventarul funerar se rezumă la un toporaș „calapod”, dispus în partea de V a gropii și două vase sparte *in situ* (fragmentare, neîntregibile) în fața membrilor inferioare. Caracterul restrâns al cercetării noastre arheologice nu ne permite să precizăm în ce condiții a fost înmormântat individul. Folosirea blocurilor de piatră pentru amenajarea mormântului o întâlnim în necropola de la Durankulak, iar poziția decubitus ventral stânga predomină în necropola de la Goljamo Delcevo. Contextul stratigrafic al mormântului, orientarea și poziția scheletului, caracteristicile inventarului funerar sugerează încadrarea mormântului în faza Gumelnița A 2.

Locuința L. 1 / C. 4 - vatra și C. 5 - amenajare interioară. Observată în malul de NV al insulei, puternic erodat, încă de la primele cercetări de teren, locuința incendiată L. 1 a reprezentat obiectivul principal al campaniei de săpături 1999, dar descoperirea complexului de vase C. 1, a mormântului C. 3 / M. 1 precum și timpul limitat (3 săptămâni) nu ne-au permis studierea în întregime a acesteia. Microstratigrafia locuinței a putut fi studiată pe o lungime de 7,60 m în malul îndreptat - profilul nr. 1. Orientată pe direcția N - S, locuința a apărut la o adâncime de 0,50 m. Nivelul de distrugere, surprins aproape pe toată suprafața cercetată are o grosime de aproximativ 0,40 m. În profilul magistral, sub nivelul de distrugere, s-au observat trei nivele de locuire corespunzând celor 3 faze constructive ale podelei cu o grosime de 0,10 m, din chirpic de culoare cenușie-gălbui. Ultimul nivel de locuire a fost puternic incendiat, peste podea păstrându-se urme de arsură și cenușă. La partea superioară a distrugerii s-au delimitat 2 complexe. Complexul C. 4 reprezintă o vatră descoperită la adâncimea de 0,52 m în St. 1 carourile A 2, B 2 și St. 3 caroul A 3. Orientată pe direcția N - S, probabil adosată peretelui de E al L. 1, vatra are forma aproape pătrată (lungimea de 1,80 m). Gardina vetrei a fost realizată din blocuri de șist înfipte vertical și legate între ele cu lut.

Fauna de mamifere

Dragoș Moise (MNIR - CNCP)

În campania 1999, din tell-ul de la Tașaul au fost exhumate 495 resturi osoase de mamifere, din care au fost determinate 320. Au fost identificate cele 5 specii de mamifere domestice: *Bos taurus* (bou), *Ovis aries* (oaie), *Capra hircus* (capră), *Sus domesticus* (porc), *Canis familiaris* (câine) și 9 specii de mamifere sălbatice: *Equus caballus* (cal), *Bos primigenius* (bour), *Cervus elaphus* (cerb), *Capreolus capreolus* (câprior), *Sus scrofa attila* (mistreț), *Canis lupus* (lup), *Vulpes vulpes* (vulpe), *Felis silvestris* (pisică sălbatică), *Castor fiber* (castor).

Se observă neta superioritate a mamiferelor domestice asupra celor sălbatice, atât ca număr de resturi, cât și ca număr minim de indivizi (69,69% : 26,69% NR; 60,98% : 34,15% NMI).

Studiu sedimentologic

Constantin Haită (MNIR - CNCP)

Studiul sedimentologic asupra așezării de pe insula „La Ostrov” din lacul Tașaul a avut în vedere stabilirea modului de formare și evoluție a acestei insule. O situație deosebită a fost reprezentată prin prezența unui nivel cu matrice siltică de origine aluvială, care include elemente de bolovăniș cu dimensiuni până la 30 - 40 cm, care acoperă nivelul de locuire Gumelnița A 2. Acest nivel, pus inițial în relație cu o posibilă fază de transgresiune marină a fost interpretat ca un aport antropic, în baza faptului că nu prezintă caracteristicile sedimentare ale unui nivel depus natural.

O altă situație interesantă a fost identificată pe profilul stratigrafic, unde a fost observat un nivel natural ce separă locuința cercetată în campania 1999 de un nivel siltic ce include fragmente ceramice neolitice.

94. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea

Punct: Trecere bac

Cod sit: 161062.09

Oana Damian (IAB), Corneliu Andonie (MMN), Mihai Vasile (FIB)

În campania 1999 (25 iunie - 3 octombrie) au continuat cercetările în cetatea bizantină situată pe teritoriul intravilan al localității Nufăru, concentrându-se în zona nordică a promontoriului stâncos ce coboară spre Dunăre, pe care se desfășoară așezarea. Cu forță de muncă ostășească și finanțare asigurată de IAB și ICM Tulcea, s-au desfășurat săpături cu caracter de salvare (în condițiile afectării sitului de construirea de case cu fundații profunde și beciuri) în mai multe puncte: proprietatea Mihai Părvu, punctul Trecere bac, proprietatea Ioan Butuza, proprietatea Enache Șinghi.

Obiectivele cercetate au constat din: elemente de fortificație aparținând epocii bizantine (proprietatea Părvu, punctul Trecere bac) și romano-bizantine (proprietatea Butuza), viețuirea din secolele XI - XIII (complexe de locuire și gropi menajere - proprietățile Părvu, Șinghi și Butuza, punctul Trecere bac); necropolele așezării (proprietatea Șinghi, str. Bisericii / Căminului cultural).

Complexele arheologice descoperite sunt reprezentate de:

- un turn cu front semicircular, descoperit pe proprietatea Butuza, cu latura de 4,50 m și lățimea zidurilor de 1,30 m, extrem de demantelat; zidurile, păstrate pe înălțimi variind între 0,45 și 1,00 m, au paramentele din blocuri de piatră legate cu mortar alb și făcute cu pământ galben, cel puțin în cazul fundației, pentru că în elevație construcția era probabil tencuită cu mortar hidrofug roz; construcția are frontul rotunjit spre N, paramentul exterior fiind compus din blocuri neregulate de piatră, mai mici spre partea superioară și mai mari spre bază, legate cu mortar alb, așezate pe un pământ galben nisipos ce suprapune stânca promontoriului; colțul

- sud-vestic al turnului, cel mai bine conturat, este vizibil pe lungimea de 1,10 m spre N și 2,25 m spre E, înfățișându-se ca o bază mare, compactă, de piatră, înaltă de 0,25 - 0,30 m, așezată la rândul său pe un pat de pietre legate cu mortar, vizibil pe o înălțime de 0,80 m, dispus asimetric față de linia zidului, pe care o depășește cu circa 0,40 m spre V; se remarcă adaptarea constructorilor la teren - în partea de N și de E, unde stânca se găsește mai la suprafață, zidurile au fundația așezată și în același timp lipită pe / de aceasta, iar spre V și S, unde stânca este la adâncime mai mare, s-au folosit socluri mari de piatră; după fragmentele ceramice găsite în încăperea turnului și în pământul negru din jur și în funcție de relațiile stratigrafice dintre construcție și complexele de locuire medievale din zonă, se poate aprecia că turnul aparține secolelor IV - VI;

- un zid de incintă, descoperit pe proprietatea Mihai Părvu, surprins prin sondaje pe o lungime de circa 15 m, cu orientarea NV - SE, lat de 2 m, păstrat pe înălțimea de 3,00 m, cu paramentul din blocuri de piatră fasonată legată cu mortar alb-gălbui și rosturile umplute cu mortar hidrofug întins gen tencuială; fundația, vizibilă pe înălțimea de 1,70-2,00 m, este compusă dintr-o parte, înaltă de 1,10 m, alcătuită din blocuri fasonate, legate cu mortar alb, o crepidă, prezentă doar pe paramentul sudic, ușor înclinată, lată de 0,21 m și la fel de înaltă, compusă din blocuri late de 0,21 / 0,21 / 0,60 m, legate între ele cu mortar hidrofug roz și o parte din pietre legate doar cu pământ; o asiză de piatră, lată de 0,20-0,30 m și înaltă de 0,15 - 0,28 m, marchează plinta, doar pe paramentul nordic; elevația, păstrată pe înălțimea de 1,00 - 1,30 m, este alcătuită din blocuri de piatră fasonată, cu dimensiunile de 0,50 x 0,15 m, 0,22 x 0,15 m, 0,38 x 0,15 m și prezintă doar pe paramentul sudic o porțiune de 0,80 m avansată cu circa 0,10 m față de verticala zidului; pe ambele paramente ale zidului se observă orificiile circulare ale unor tiranți din lemn; la S de zidul de incintă, în partea vestică a secțiunii, se conturează pe o porțiune de 1,40 m un masiv de zidărie din pietre înecate într-un mortar foarte friabil, ce ar putea reprezenta zidul unui turn interior adosat incintei, foarte demantelat; complexul databil probabil la sfârșitul secolului al X-lea, despre care presupunem în acest moment că ar putea reprezenta o dublare spre interiorul cetății a fortificației nordice;

- un tronson, vizibil pe o lungime de 12 m, din debarcaderul cetății, descoperit în punctul Trecere bac, compus dintr-un zid lipit de stânca promontoriului, cu parament doar pe fața sa nordică, dinspre Dunăre, și pe cea vestică, unde se termină construcția, și un pavaj din piatră mărunță, ce coboară din dreptul zidului spre apă în pantă de circa 45 de grade; zidul dinspre apă al debarcaderului este orientat V - E, are lățimea de 2 m și se păstrează pe o înălțime de 1,80 m, fiind construit din blocuri de piatră de dimensiuni mari legate cu mortar; limita vestică a debarcaderului este reprezentată de un zid orientat N - S, lung de 2,50 m, și înalt de 1,20 m, cu paramentul compus din blocuri și blochete de piatră legate cu mortar alb, cu dimensiunile de 0,30 x 0,18 m, 0,40 x 0,15 m; complexul databil probabil la sfârșitul secolului al X-lea, fiind ridicat deci odată cu zidul de incintă;

- locuințe și gropi menajere aparținând viețuirii din secolele XI - XIII, cercetate parțial în punctul Trecere bac și pe proprietățile Părvu și Butuza. În secțiunile din curtea Părvu, la N de zidul de incintă, au fost descoperite: o locuință adâncită, cu vatră, cu latura de 4,50 m, databilă în prima

jumătate a secolului al XIII-lea; două locuințe suprapuse, ambele adosate zidului, databile în secolul al XII-lea, una rectangulară, cu baza compusă din mai multe asize de piatră, păstrată pe lungimea de 2,75 m, înglobând o alta, cu front circular; la S de zid a fost surprinsă o locuință adâncită, databilă probabil în secolul al XI-lea. În punctul Trecere bac, în C. 4, a fost descoperită o locuință cu bază de piatră, cu latura vizibilă pe lungimea de 3,80 m, databilă în prima jumătate a secolului al XIII-lea, precum și o locuință cu podea de pământ galben tasat, cu o vatră circulară și groapă de par, în colțul nord-estic, așezată direct pe stâncă, databilă probabil în secolul al XI-lea. În C. 1, C. 2 și C. 3 au fost cercetate 4 gropi menajere, conținând materiale ceramice din secolele XII - XIII (amfore cu torți supraînălțate, ceramică smălțuită monocromă și decorată în tehnica sgraffito), care au perforat pavajul debarcaderului cetății. Pe proprietatea Butuza, s-a descoperit în S. 1 o locuință adâncită, a cărei groapă adâncă de 0,50 m se oprește pe stâncă, cu un cuptor rectangular din piatră, cu dimensiunile 0,70 x 0,60 m, în colțul ei nord-vestic, precum și groapă cu materiale ceramice, piese de plumb, fragmente de sticlă, obiecte de bronz, ambele complexe aparținând nivelului secolului al XI-lea. În S. 2, la S de colțul vestic al turnului romano-bizantin, s-a cercetat o locuință adâncită, cu latura de 4,70 m, a cărei groapă, adâncă de 0,60 m, conținea fragmente de amfore sferoidale, materiale ceramice smălțuite (policrom, cu decor în relief) și o monedă de aur emisă în perioada Constantin VII - Roman II; vatra locuinței, situată spre N, avea probabil formă circulară, cu diametrul de 1,50 m și grosimea de 0,35 - 0,40 m, era înconjurată de pietre. Locuința, databilă probabil la începutul secolului al XI-lea, este amplasată la SV de turn, fiind instalată parțial pe soclul acestuia, fără a afecta în vreun fel construcția propriu zisă, deja demantelată la data amenajării locuinței medievale. În S. 2 a mai fost cercetată o locuință adâncită, tot la SV de turn, vizibilă spre S pe o lungime de 3,50 m, iar spre nord pe o lungime de 1,40 m, databilă, după materialul ceramic descoperit, în secolele XII - XIII, iar în colțul nord-vestic al S. 2 a fost săpată o groapă conținând un mic tezaur de monede tăiate și schifate, fragmente ceramice smălțuite monocrom și pictate din secolul al XII-lea; această groapă nu perforază zidul, ci se oprește pe nivelul demantelat al acestuia;

- 13 morminte de înmormântare creștine, aparținând la două dintre necropolele de înmormântare creștine ale așezării - una pe proprietatea Șinghi, aflată în apropierea punctului „Piatră”, unde a fost cercetată - și publicată - o necropolă databilă în secolele XI - XII, cealaltă pe Str. Bisericii / Căminului cultural, cu morminte surprinse încă din anii '80, cărora se adaugă o serie de morminte descoperite fortuit, săpate și cu scheletele recuperate doar parțial; un singur mormânt, de pe str. Bisericii, avea inventar, compus din mărgelă de sticlă.

Materialul arheologic este reprezentat de ceramică (aparținând atât categoriei comune, specia nisipoasă cu decor incizat, cât și celei de factură superioară - amfore, sferoidale și piriforme cu torți supraînălțate, ulcioare cu dungi lustruite, vase smălțuite), obiecte mărunte (din fier și bronz, fusaiole, vârfuri de săgeți, podoabe de sticlă, zgură de sticlă), monede (în majoritate bizantine, din bronz, încadrabile în sec. XI - XIII; s-a descoperit și o monedă de aur de la Constantin VII - Roman II, 945-959).

Continuarea cercetărilor. Se va realiza în punctul Trecere bac, prin cercetarea debarcaderului descoperit în 1999 și

dezvelirea sa integrală până în dreptul DS 120 (circa 30 m), urmată de conservarea și punerea în valoare a acestui monument de importanță cu totul specială pentru istoria așezărilor portuare de la Dunărea de Jos (menționăm că până în prezent singurul monument cercetat de acest tip aparținând epocii bizantine se află în cetatea insulară de la Păciul lui Soare). Este absolut necesară realizarea unei cercetări după criterii exclusiv științifice a zidului de incintă, surprins pe proprietatea Mihai Pârnu, actualmente distrus în mod deliberat de către proprietarul terenului și acoperit de o construcție nouă, ceea ce, având în vedere blocarea cercetării în această zonă și în tot perimetrul curții, nu va mai fi posibil deocamdată decât prin sondarea DS 96, precum și stabilirea relației dintre acest zid și cel cercetat în 1995 pe DS 67.

95. Obislavu, com. Grădiștea, jud. Vâlcea

Punct: Dealul Muierii

Cod sit: 170391.01

Alexandru Vulpe (IAB), Alexandru Bădescu (MMN), Radu Băjenaru (IAB), Cristinel Fântâneau (MJ Vâlcea)

Cetatea hallstattană timpurie de la Grădiștea

Incinta fortificației, de formă ovoidală cu diametrul maxim de circa 80 de metri, se găsește pe un mic platou care domină zona și se află la începutul unei ramificații estice a „Dealului Muierii” (PL).

Primele sondaje au fost făcute de D. Berciu în perioada interbelică, după care au urmat cercetările arheologice conduse de Floricel Marinescu (Muzeul Militar Național) în vara anului 1983. În perioada 05 - 12.07.1999, Muzeul Militar Național a reluat cercetările pe acest șantier, principalul scop fiind familiarizarea colectivului cu terenul și obiectivul supus investigației, astfel încât cercetările următoare să se deruleze mai ușor și cu rezultate mai bune.

Obiectivele vizate în campania anului 1999 au fost următoarele: stabilirea clară a sistemului constructiv al fortificației; stabilirea raportului stratigrafic dintre fortificație și nivelurile antropice din incinta cetății; depistarea și sondarea așezării corespunzătoare fortificației; datarea cu exactitate a întregului obiectiv.

Datorită timpului foarte scurt, a fost deschisă o singură secțiune, perpendiculară pe latura sudică a fortificației (36 m lungime, 2 m lățime, 0,70 m adâncime maximă). Zidul are o lățime de peste 5 m, cu paramenți din blocuri de piatră prinse cu lut. Au fost făcute sondaje la 100 - 150 m SE, în zona așezării deschise, urmând ca în campania următoare să insistăm în acea zonă.

Materialul arheologic descoperit nu este numeros datorită faptului că fortificația de la Grădiștea a fost una de refugiu, acest gen de fortificație neremarcându-se niciodată prin descoperirea unei cantități mari de urme de locuire. Lipsa acestora nu ne-a permis să încadrăm cronologic fortificația altfel decât cea stabilită în urma vechilor cercetări (în urma săpăturilor din anul 1983, Floricel Marinescu a surprins două niveluri arheologice corespunzătoare secolelor XIII - XI și, respectiv, XI - VIII a.Chr.).

Cercetările viitoare de la Grădiștea pot completa informațiile

despre sistemul de fortificații folosit de uniunile tribale tracogetice din această zonă.

96. Oradea, jud. Bihor

Punct: Salca - Pepinieră

Cod sit: 26573.01

Sorin Bulzan, Călin Ghemiș (MTC Oradea), Gruia Fazecaș, masterand (Univ. Alba Iulia).

În continuarea săpăturilor de salvare din anul 1998, în septembrie - octombrie 1999, s-au trasat două secțiuni perpendiculare S. 3 și S. 4, măsurând 20 x 2 respectiv 10 x 2 m pentru a stabili situația stratigrafică a sitului, și o casetă C. 3, pentru a recupera pe cât posibil complexele și materialele arheologice afectate de excavarea pământului din zonă.

În secțiuni a rezultat următoarea situație stratigrafică: sub pământul arabil complexe medievale datate în secolele XIII - XIV - XVI - XVII. Între acestea se disting două platforme de piatră, câte una în fiecare secțiune, mărginite de structuri de lemn, gropi de par și bărne, tălpi, ansamblul din S. 3 putând fi interpretat ca hambar pe baza bărnurilor de lemn paralele. Gropile aparținând acestei epoci au diferite utilități, excluzându-le pe cele de implantare a stâlpilor de lemn, deja pomenite. O groapă de mortar rotundă, una de cenușă etc. Urmează humusul medieval în care se aflau amestecate materiale aparținând secolelor I a.Chr. - I p.Chr., dacice și foarte puține celtece, epocii bronzului, Otomani târziu și Igrita. În S. 4 acesta acoperea un complex, probabil locuință, săpat parțial pentru că intra în profil. Un ultim strat întrepătruns cu cel anterior conținea doar materiale arheologice aparținând epocii bronzului, dar fără a putea fi reperate deocamdată nivele sau straturi distincte pentru bronzul timpuriu și târziu, ci doar complexe distincte: gropi, două vetre. În S. 3 a fost săpată o groapă conținând un vas ceramic aproape întreg și alte câteva fragmente, toate depuse pe un strat cu cenușă și bucăți de chirpic. Descoperirea unei lespezi de piatră alături de vasul sus amintit ajută la interpretarea acestui complex ca fiind un mormânt de incinerare cu urnă, aparținând epocii bronzului.

În caseta 3, au fost surprinse 6 morminte de înhumare medievale orientate E - V, ce pot fi datate pe baza materialului arheologic în secolele XVI - XVII. Două dintre acestea au păstrat lemnul sicriilor serios afectat de factorii bacterieni din sol. Într-unul au fost găsite, în partea stângă a capului, trei ace de păr cu bulb din argint (M. 3). În alt mormânt (M. 6) aparținând tot unei femei au fost găsite paiete de bronz în zona umerilor și închizători „moș-babă” din același metal. Alipit acestui complex se afla un mormânt de copil cu vârsta de sub un an. Un complex, tot medieval de formă aproximativ ovală a relevat două faze de refacere prin lentile de cenușă și zgură metaliferă.

Celelalte complexe aparțin epocii bronzului fiind cazul a două gropi probabil de par și a uneia cu diametrul de 1,30 m conținând ofrande constând într-un craniu de bovină și două maxilare aparținând aceleiași specii. Toate cele trei complexe amintite taie un perete căzut din care s-au păstrat fragmente de chirpici, unele vitrificate, altele cu urme de tencuială din lut peste care s-a aplicat un strat de vopsea

albă. Complexul căruia aparținea urmează a fi săpat în campania viitoare.

97. Oradea, jud. Bihor

Punct: Sere

Cod sit: 26573.03

Sorin Bulzan (MTC Oradea), Gruia Fazecaș, masterand (Univ. Alba Iulia)

În perioada mai - iunie 1999 la construirea depozitului zonal al „Centrum Transport România” pe partea stângă a șoselei Oradea - Borș la aproximativ 1200 m de intrarea în localitatea Sântion au fost reperate vestigii arheologice aparținând Hallstatt-ului A 2 - B 1 și epocii romane, mai precis secolelor II - III p.Chr. La începerea săpăturilor zona delimitată a fost decopertată mecanic pe o suprafață de 20 - 30 m până la o adâncime de 0,40 m, de către firma constructoare. În această situație au fost trasate patru secțiuni S. 1, S. 2 cu suprafețe de 35 x 2 m, respectiv S. 3, S. 4 cu suprafețe de 35 x 5 m. Toate cele patru secțiuni au fost paralele.

Stratigrafia verticală este dificil de stabilit, lipsind partea superioară a acesteia care a fost înlăturată cu buldozerul. Nu au putut fi observate niveluri distincte, aparținând cu certitudine celor două epoci mai sus menționate. Stratigrafia orizontală a relevat însă existența unor numeroase complexe. Au fost identificate două vetre aparținând perioadei hallstattiene, ambele conținând ceramică și chirpic arse până la vitrifiere. Forma acestora era rotundă, ele fiind identificate în S. 1. În S. 1 a fost identificată și dezvelită o locuință de formă aproximativ ovală, iar în S. 4 identificată și săpată parțial o locuință de aceeași formă, dar cu dimensiuni mai mari.

Complexele aparținând perioadei romane, mult mai numeroase, au oferit un bogat și variat material arheologic - în special ceramică. Au fost dezvelite două locuințe semiadâncite de formă rectangulară, una dintre ele având o vatră alăturată - în S. 1 și caseta aferentă; a doua a fost identificată în S. 4 și avea pe ambele laturi scurte câte o groapă de stâlp. Alte trei complexe cu dimensiuni apropiate de cele ale locuințelor, foarte probabil anexe gospodărești, au fost dezvelite în S. 2, în caseta 2 și în S. 4. Acestea erau de formă rotundă, cu diametre cuprinse între 1,82, 2,60 - respectiv 2,98 m. Primul complex a relevat o succesiune de straturi între care unele se pot interpreta ca faze de refacere, sau refolosire a acestuia. Al doilea, cel din caseta 2 avea probabil pereți de chirpici.

Între aceste complexe se evidențiază, cel din S. 4 și caseta aferentă, denumit convențional G. 27, care a furnizat 14 vase lucrate cu mâna și la roată, descoperite în poziție *in situ*. Vasele au fost depuse direct pe solul steril cu gura în jos, cu excepția unui vas descoperit în poziție normală, în gura acestuia aflându-se depusă o afumătoare.

Gropile delimitate și săpate totalizând 30 de complexe, au în marea lor majoritate formă de pânză orientată cu gura în jos, tipică gropilor de provizii, fiind refolosite ca gropi menajere. O mică parte, adică patru au formă tronconică, orientate cu diametrul maxim în sus.

Între materialele arheologice preponderentă este ceramica lucrată la roată, apoi cea cu mâna, cu foarte puține exemplare decorate cu brâu alveolar. Au fost descoperite și câteva fragmente de *terra sigillata*. Urmează piesele din fier și cele din bronz dintre care menționăm o monedă puternic corodată, probabil un antoninian și o fibulă cu piciorul întors pe dedesubt. Acestea înlesnesc atribuirea complexelor unei așezări aparținând populației sarmatice, cu eventuale influențe germanice, demonstrate mai ales de analogiile cunoscute pentru complexul G. 27. Poziția cronologică a așezării, se situează mai mult pe parcursul secolului III p.Chr.

98. Orăștie, jud. Hunedoara

Punct: Cetate

Cod sit: 87647.01

Zeno Karl Pinter, Ioan Marian Țiplic (ULB Sibiu)

În campania anului 1999 s-au continuat cercetările arheologice în zona de NV a curții cetății și s-a trasat o casetă pe colțul fostului Colegiu Kun, actualmente spital. S 30/1999 - paralelă cu S 28/1998, lăsându-se un martor de 0,50 m - cu dimensiunile de 10 x 2 m, a fost trasată pentru a surprinde ductul zidului ce a fost descoperit în campania 1998, zid presupus a face parte din clădirea primăriei medievale. S-a putut constata că acest zid se încheie în caroul 9 cu un altul, dar a cărui fundație este mai puțin adâncă. Pe baza materialelor descoperite nu s-a putut clarifica definitiv situația acestor ziduri, urmând ca cercetările viitoare să elucideze problema.

C 1/1999 (2 x 3 m) a fost trasată pentru cercetarea detaliată a monumentului funerar roman refolosit în fundația zidului spitalului. În urma cercetărilor s-a putut constata că acest altar este anepigraf, fiind așezat direct pe fundația turnului de poartă, refolosită și ea la construirea colegiului Kun - actualul spital. Totodată s-a surprins și colțul de NE al turnului de poartă, turn cercetat în campania 1998.

99. Orheiul Vechi, Republica Moldova

Gheorghe Postică - responsabil, I. Hâncu, O. Munteanu, S. Musteață, T. Bobrovskii, B. Riduș, I. Căndea (Muzeul Brăilei) etc.

Cercetările arheologice de la Orheiul Vechi în anii 1998-1999

În anii 1998-1999 săpăturile arheologice de la Orheiul Vechi s-au desfășurat sub egida Universității Libere Internaționale din Moldova și Centrului de Cercetări Arheologice din Republica Moldova în colaborare cu Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Universitatea de Stat din Moldova, Complexul Muzeistic „Orheiul Vechi”, Institutul Român de Tracologie, Muzeul Brăilei (România), Muzeul orașului Kiev și Universitatea din Cernăuți (Ucraina) (Gh. Postică - responsabil, I. Hâncu, O. Munteanu, S. Musteață, T. Bobrovskii, B. Riduș, I. Căndea etc.).

Cercetările arheologice au fost concentrate în patru sectoare de bază: I. Sectorul Lunca Răutului - partea de Vest, II. Sectorul Cetate - zidul de Vest, III. Sectorul Cetate - Incintă și IV. Sectorul Mănăstirile rupestre. Suprafața totală cercetată a constituit 758 mp.

I. În Sectorul Lunca Răutului - partea de Vest (252 mp), amplasat la marginea de V a complexului arheologic, au fost descoperite urme ale așezărilor din epoca fierului timpuriu (cultura Chișinău - Corlăteni, secolele XII - X a.Chr.), din perioada Latène-ului tardiv (cultura Poienești - Lucașevka, sec. II - I a.Chr.), perioada medievală timpurie, secolele V - IX, secolele X - XIII, perioada orașului Hoardei de Aur (secolul al XIV-lea) și perioada orașului medieval moldovenesc Orhei (secolele XV - XVI).

În sectorul dat cele mai reprezentative erau vestigiile culturii Poienești-Lucașevka - o locuință adâncită, 5 gropi gospodărești, ceramică fină de culoare neagră, grosieră cu suprafața netedă sau barbotinată și amfore grecești. Urmează vestigiile medievale din secolul al XIV-lea - 6 gropi gospodărești, ceramică de tipul Hoardei de Aur, monede tătarești, etc. Cultura medievală din secolele V - VII este reprezentată de o locuință adâncită, 3 gropi și ceramică lucrată manual, iar orizontul cultural din secolele X - XI printr-un cuptor din lut. Alte orizonturi culturale în sectorul dat erau reprezentate doar prin fragmente de ceramică.

II. În Sectorul Cetate Zidul de Vest (226 mp) din preajma colțului de NV al cetății medievale din piatră, au fost descoperite vestigii din perioada paleoliticului superior (așchii și unelte din silex), vestigii autohtone din perioada secolelor XII - XIV, vestigii din perioada dominației mongole din secolul al XIV-lea și perioada moldovenească din secolele XV - XVI. A fost cercetat șanțul de V al cetății din pământ pe o lungime de 21 m și fundațiile cetății de piatră.

III. În Sectorul Cetate - Incintă (280 mp), în colțul de SV al cetății de piatră, au fost descoperite vestigii din perioada paleoliticului superior (unelte și așchii din silex), fragmente sporadice de ceramică din perioada secolelor XII - XIII, vestigii din perioada orașului mongol Șehr-al-Jedid din secolul al XIV-lea și din perioada Orheiului moldovenesc din secolele XV - XVI. Au fost descoperite vestigii din secolul al XIV-lea: o locuință de suprafață cu cuptor din cărămidă, o monedă a orașului Șehr-al-Jedid și circa două mii fragmente de ceramică de tip oriental; vestigii din secolele XV - XVI: două locuințe de tip adâncit, două locuințe de suprafață cu cuptoare din cărămidă, o construcție de suprafață din piatră, patru încăperi din cadrul unei construcții adâncite cu fundații din piatră, stratul de demolare al cetății de piatră, circa 15 mii fragmente de ceramică cenușie moldovenească din secolele XV - XVI, trei monede de la Alexandru cel Bun, două monede de la Iliș I, diferite piese de inventar, inclusiv două tunuri din bronz păstrate în condiții excelente, provenite din cadrul complexului nr. 51, datat preliminar în perioada secolului al XV-lea - începutul secolului al XVI-lea.

IV. În Sectorul Mănăstirile rupestre au fost efectuate lucrări de cartografiere a complexelor rupestre din malul Răutului și săpături arheologice pe platforma de piatră din preajma intrării în biserica rupestră a *Mănăstirii lui Bosie*, unde au fost descoperite opt gropi de înmormântări, dintre care numai una conținea o inhumatie umană din perioada secolelor XVII - XVII, celelalte fiind goale.

În urma cercetărilor efectuate în sectoarele Cetate a fost obținută o situație stratigrafică perfectă cu probe

concludente, care aduc o lumină nouă în problema datării celor două cetăți medievale de la Orheiul Vechi. Observațiile arheologice au arătat că soclul de fundație al cetății din piatră și stratul de construcție al acestei fortificații fac parte din orizontul cultural al Hoardei de Aur din secolul al XIV-lea. În același timp, săpăturile arheologice au demonstrat, că șanțul cetății de pământ a fost astupat cu resturi de construcție (piatră, mortar, lut ars) și ceramică din perioada Hoardei de Aur.

Cercetările arheologice din sectoarele menționate infirmă opinia tradițională din istoriografie potrivit căreia cetatea din pământ și cetatea din piatră de la Orheiul Vechi ar reprezenta opere ale domnitorilor moldoveni Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. În baza datelor obținute putem conchide că cetatea de pământ aparține de așezarea autohtonă de la Orhei din secolul al XII-lea - prima jumătate a secolului al XIV-lea, iar cetatea din piatră a fost construită în perioada dominației mongole, la mijlocul secolului al XIV-lea și utilizată mai târziu de către autohtoni, în perioada secolelor XV - XVI.

100. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

Cod sit: 62547.01

Paul Damian, Adela Bâltăc, Christina Știrbulescu, Rodica Marghitu (MNIR), Dan Elefterescu (MDJ Călărași), Virgil Apostol, student (UAIM București), Decebal Vleja, student (FIB), studenți de la universitățile din București (FIB, UAIM) și Constanța

Obiectivele urmărite au fost: continuarea investigației în secțiunea S I B, care a fost prelungită spre N, având acum dimensiunile de 100 x 2,50 m; cercetarea celui mai important obiectiv al campaniilor trecute - edificiul nr. 1, prin extinderea cercetării la E de S I B, în zona carourilor 1 - 14, prin deschiderea a 5 casete de 8 x 4 m, orientate V - E; cercetarea edificiului nr. 2 din carourile 30 - 36 și a unor complexe având aspectul unor amenajări cu caracter temporar din carourile 20 - 27.

Edificiul nr. 1, cu o suprafață surprinsă de aproximativ 200 mp, orientat SSE - NNV, este compartimentat, deocamdată, în trei încăperi conturate. Edificiul se află într-o stare avansată de distrugere, zidurile, în cea mai mare parte, fiind demantelate până la ultima asiză din fundație, iar podeaua pe care sunt așezate *pilae*-le este spartă în mai multe locuri. Acest edificiu este delimitat la V de zidul cercetat încă din campania din 1997, cu dimensiunile de L = 13 m și I = 0,55 m, înălțimea maximă fiind de 0,50 m (vezi *Cronica Cercetărilor arheologice. Campania 1997, Călărași, 1998, p. 54*), iar la E de un zid, cu o lungime de 16,5 m, lățimea de 0,60 m, înălțimea de 0,45 m, construit, ca și zidul de V, în tehnica *opus mixtum*, legat cu mortar din nisip, pietricele și cărămidă pisată. Limitele de S și N nu au fost, încă, surprinse. Zidurile ce compartimentează edificiul sunt orientate E - V. Primul zid (L = 9,30 m, I = 0,55 m, H = 0,60 m) este construit din pietre legate cu mortar de bună calitate, iar cel de-al doilea (L = 9 m, I = 0,64 m) este construit din cărămizi și pietre legate cu mortar. Podeaua instalației de

hipocaust este construită din cărămizi pisate și pietricele legate cu mortar peste care se întinde un strat de mortar consistent. Pe podea se păstrează 72 de *pilae* din cărămizi (0,30 x 0,30 m) legate cu mortar, înălțimea acestora este cuprinsă între 0,12 - 0,27 m, distanța dintre ele variind între 0,15 - 0,20 m. Doar în C 1 și C 5, pe unele dintre aceste *pilae*, au fost surprinse fragmente din tuburile de suspensie (diametrul = 0,18 m). În partea de N a edificiului a fost cercetată o instalație de încălzire (*praeurnium*?). Aceasta are o formă semicirculară în plan (L = 3 m, I = 1,80 m), iar pereții sunt construiți din calupuri de chirpic. Edificiul era alimentat cu apă prin conducte confecționate din tuburi de lut ars. Astfel de conducte au fost surprinse în trei puncte: o conductă în C 3 - formată dintr-un tub fragmentar (L = 0,35 m, $\varnothing$ = 0,15 m), pe care sunt imprimate în cartuș două ștampile cu LEG XI CL, și două în C 4: o conductă formată dintr-un tub fragmentar (L = 0,54 m, $\varnothing$ = 0,15 m) și o conductă (L = 2,40 m) compusă din cinci tuburi (cu lungimi cuprinse între 0,30 - 0,70 m, $\varnothing$ = 0,15 m). Faptul că într-una dintre încăperi se află amenajat un bazin (vezi *Cronica Cercetărilor arheologice. Campania 1997, Călărași, 1998, p. 54*), iar celelalte sunt prevăzute cu instalație de hipocaust ne face să credem că destinația edificiului este una termală. Din zona edificiului au fost recoltate elemente de construcție (cărămizi, țigle, olane, piroane și scoabe), de canalizare, foarte puține materiale ceramice (opaițe, vase de uz comun) și fragmente de recipiente de sticlă (în special *unguentaria*). Din materialul numismatic recoltat din acest perimetru (8 monede de bronz) doar 3 au fost găsite într-o poziție stratigrafică sigură, una în S I B caroul 10, emisă la Augusta Traiana, pentru Geta Caesar (198-209), iar două în C 4 caroul 8D, prima bătută la Nikopolis ad Istrum în timpul domniei lui Septimus Severus (193-211), iar cea de-a doua, având emitentul și atelierul neprecizate, se datează la sfârșitul secolului al II-lea - începutul secolului al III-lea (cca. 196-222). În privința datării rămân valabile observațiile făcute în campania din 1998 (vezi *Cronica Cercetărilor arheologice. Campania 1998, Vaslui, 1999, p. 79*), edificiul funcționând în prima fază de locuire.

În zona edificiului nr. 2 a continuat cercetarea începută în campania din 1998, punându-se în evidență cele două nivele de locuire (vezi *Cronica Cercetărilor arheologice. Campania 1998, Vaslui, 1999, p. 79*). În stadiul actual al cercetării se poate constata că edificiul este compartimentat în cel puțin trei încăperi. Prezența unor vase de provizii *in situ* în una dintre aceste încăperi ne face să credem că aceasta a fost utilizată ca un spațiu de depozitare și, probabil, comerț. Materialul arheologic recoltat din acest perimetru (elemente de construcție și material ceramic) este foarte sărac.

Cercetarea a continuat și în zona carourilor 20 - 27 unde presupunem existența unor amenajări cu caracter temporar (vezi *Cronica Cercetărilor arheologice. Campania 1998, Vaslui, 1999, p. 79*), fără ca aceasta să fie finalizată. Din acest perimetru s-a recoltat un foarte bogat material arheologic: fragmente ceramice (vase de lux și de uz comun), teracote, unelte de fier și bronz, ace de os, fragmente de sticlă și trei monede de bronz. Două din ele au putut fi identificate: prima este emisă la Roma în timpul domniei lui Traian, fiind datată între 112-117, cealaltă este emisă de atelierul de la Nikopolis ad Istrum în timpul domniei lui Septimius Severus și este datată între 193-211.

Studiu arheozoologic

Adrian Bălășescu (MNIR - CNCP)

Lotul faunistic analizat depășește peste 1400 de piese osoase determinate. Materialul provine atât din complexe arheologice (gropile G32, G33, G34, G40, G41, G42), cât și din nivelul de cultură. Fauna identificată este reprezentată de specii de animale domestice: *Equus caballus* (cal), *Bos taurus* (vită domestică), *Ovis aries* (oaie), *Capra hircus* (capră), *Sus domesticus* (porc), *Canis familiaris* (câine) și sălbatică: *Meles meles* (bursuc), *Sus scrofa attilla* (mistreț), *Cervus elaphus* (cerb), *Capreolus capreolus* (căprior).

În cadrul economiei alimentare a comunității de aici creșterea animalelor reprezintă principala preocupare. Dintre animale, se detașează net bovinele (peste 75% ca număr de fragmente și 35% ca număr minim de indivizi), care sunt urmate de ovicaprine și suine. Vânătoarea se pare că avea un caracter accidental, lucru evidențiat de faptul că vânatul este slab reprezentat ca număr de specii, număr de fragmente și număr minim de indivizi.

Față de alte așezări romane, în care s-au făcut analize arheozoologice, și în care se observă o ameliorare rasială a speciilor de animale, la Ostrov acest lucru este inexistent. Lotul faunistic avut la dispoziție și analizat biometric, evidențiază, mai degrabă, existența unor animale domestice autohtone, care însă sunt mai mici chiar decât cele din perioada geto-dacică (este cazul bovinelor, ovicaprinelor și suinelor). Singura specie care prezintă o rasă nouă, pare a fi câinele, un individ de talie mică, de 30 cm.

În ceea ce privește calul, care în material este prezent printr-un individ cu o talie de 142 cm (un cal de elită), este greu de spus dacă el a fost ameliorat rasial de către romani, având în vedere că astfel de indivizi erau deja crescuți în comunitățile geto-dacice.

Studiu numismatic

Mihai Dima (cIMEC)

În timpul campaniilor din 1998 și 1999 au fost descoperite, în condiții stratigrafice clare sau întâmplător, 17 monede romane de bronz (9 în 1998 și 8 în 1999). Cea mai timpurie piesă a fost emisă între anii 112-117, iar cea mai recentă între 364-367. Monedele se pot repartiza din punct de vedere cronologic în trei categorii. Două emisiuni din prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr., un dupondius din timpul domniei lui Traian, respectiv un sestert ce poartă efigia lui Antoninus Pius, constituie prima categorie. A doua, cea mai bine reprezentată, reunește monedele emise între domniile lui Septimius Severus și Gordian III. Cele 12 exemplare care se încadrează aici sunt emisiuni provinciale, bătute în atelierele de la Nikopolis ad Istrum 4, Marcianopolis 2, Adrianopolis 2, Augusta Traiana 1, Nicaea 1. Pentru două monede nu s-a putut preciza nici atelierul de proveniență, nici emitentul. Ultima categorie este constituită din piesele romane târzii, două la număr, emise de Constantius II și Valens. Nu au fost descoperite până acum emisiuni datate între anii 143-193/211 și nici din intervalul 238/244-342/348.

O ultimă monedă, ilizibilă, nu a fost încadrată în nici o categorie.

101. Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea [Beroe]**Punct: Pietra Frecăței**

Cod sit: 161115.01

Alexandru Barnea, coordonator științific (IAB), Ioan Vasiliu, Mihaela Iacob, Dorel Paraschiv (ICEM Tulcea), Sorin Ailincăi, student (FIB)

În anul 1998, s-au reluat cercetările pe promontoriul de pe malul Dunării*. S-a trasat o secțiune magistrală, orientată S - N, lungă de 54 m și lată de 2 m, caroiată din 2 în 2 m, la 4 - 5 m V de una realizată în anii 1971-1973 [1]. Cercetările s-au desfășurat doar în carourile 1 - 12 (S I a) și 20 - 27 (S I b), deci pe 40 m. Deși în capătul sudic al secțiunii (carourile 1 - 3) am ajuns la solul viu, iar în cel nordic (carourile 26 - 27) săpătura s-a efectuat până la adâncimea de 2 m de la nivelul actual de călcare, nu au fost detectate urme de zid de incintă. În S I a au fost surprinse și cercetate parțial patru locuințe semiîngropate (complexele 3, 4, 5 și 6), având formă rectangulară; în fiecare dintre acestea am descoperit câte un pietrar. În S I b a fost descoperită o locuință de suprafață (complexul 1) și una semiadâncită (complexul 2).

În anul 1999 am continuat cercetarea doar în carourile 20 - 27 (S I b). Pe primii 7 m (carourile 20 - 22 și prima jumătate a caroului 23), am lărgit secțiunea cu 2 m spre E, pentru a surprinde în totalitate complexul 2. Acesta avea formă rectangulară (cu dimensiuni de 4,5 x 4 m), fiind orientat aproximativ S - N. Pe marginile locuinței am descoperit gropile de pari, iar în colțul sud-estic resturile unui pietrar. În carourile 22 - 23, în partea de E, am surprins (la doar 30 cm de nivelul actual de călcare) și cercetat parțial o locuință de suprafață (complexul 7). În carourile 22 - 24 am descoperit o altă locuință de suprafață (complexul 9), suprapusă în partea estică de complexul 7. Pe podeaua locuinței s-a găsit o râșniță, iar în colțul de SE un pietrar. În capătul nordic al S I b, pe ultimii 6 m (carourile 25-27), am lărgit secțiunea spre E cu 1,5 m. Aici am surprins aproape în totalitate o locuință rectangulară semiîngropată (complexul 8), ce avea pietrarul în colțul de SE. În carourile 26-27 am continuat săpătura, sub podeaua complexului 8, dând de un strat de pământ negru, bătătorit, gros de 40-45 cm, probabil prima nivelare medievală. Sub această nivelare am ajuns la un strat de dărâmătură din piatră, în care ne-am adâncit circa 50 cm. În dărâmătură am descoperit mai multe fragmente ceramice romano-bizantine. După materialul arheologic și cel numismatic descoperit putem data locuințele în secolele XI - XII.

Pe lângă materialul medieval, în stratul vegetal și în umplutura locuințelor s-au găsit mai multe fragmente ceramice și monede de epocă romană, datate între mijlocul secolului II și începutul secolului VII (una dintre monede a fost emisă de Focas), un picior de amforă de Thassos (sec. IV - III a.Chr.) și câteva buze de străchini aparținând culturii Babadag, faza I.

În ultima campanie, în partea sudică a promontoriului, am trasat alte patru secțiuni (S II - V), paralele cu S I (situate la V de aceasta), pentru a cerceta un obiectiv considerat de Eugen Comșa „zid de cetate” [2], iar de Aurelian Petre, „turn de epocă romano-bizantină” [3]. În această zonă, stratul arheologic este foarte subțire (cca. 50 cm). În urma cercetării totale a obiectivului menționat am constatat că este vorba de

un bazin de epocă romană. Acesta era orientat E - V, având lungimea de 6,5 m. Cum partea sudică a bazinului este distrusă, nu cunoaștem lățimea totală a acestuia. Am surprins fundația din piatră și mortar, realizată în solul viu, pe o adâncime de 1 - 1,05 m și o porțiune (spre N) a elevației, pe o înălțime maximă de 65 cm. Pe interiorul bazinului se observă mai multe straturi de mortar.

În secțiunile amintite am mai surprins un cuptor medieval (săpat în pământul steril), care avea deasupra un vas întregibil ce se datează în secolul al XI-lea, o groapă din aceeași perioadă (în care am găsit însă și fragmente de la un castron caracteristic culturii Sântana de Mureș - Cerneahov și un fragment de la un bol *terra sigillata*) și patru gropi cu materiale ce pot fi încadrate la sfârșitul epocii bronzului sau la începutul primei epoci a fierului.

(Pl. 30, 31)

Note:

* Considerăm necesară descrierea pe scurt a săpăturii din anul 1998, deoarece raportul a fost întocmit și prezentat doar de Gh. Mănușu-Adameșteanu, care a efectuat „două vizite” pe șantierul Piatra Frecăței. Fiind redactat fără documentația necesară (cu excepția monedelor bizantine) și fără consultarea și acordul nostru, raportul respectiv conține o serie de inexactități, autorul necunoscând nici măcar lungimea secțiunii și afirmând că aceasta „acroșează incinta” (!) și că „au fost cercetate cinci locuințe” (Gh. Mănușu-Adameșteanu, Dorel Paraschiv, Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1998, a XXXIII-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Vaslui 1999, p. 78 - 79 / nr. 98).

1. D. Vâlceanu, Al. Barnea, SCIVA 26, 2, 1975, p. 209-210.
2. E. Comșa, Materiale V, p. 761.
3. A. Petre, A. Apostol, SCIV 21, 1, 1970, p. 177, 179, fig. 9.

102. Ovidiu, com. Ovidiu, jud. Constanța

Cod sit: 60696.01

Mihai Bucovală, Gheorghe Papuc, Cecilia Pașca (MINAC) și studenți de la Univ. Constanța.

Cercetările arheologice au urmărit obținerea de date suplimentare despre construcțiile extramuros din zona de E a fortăreței. Carourile D 1 și D 2, deschise lângă turnul dreptunghiular A, având dimensiunile inițiale de 4 x 3 m, au fost lărgite până la 7,50 x 4,50 m. Aici au fost descoperite zidurile a două construcții, ale căror dimensiuni și utilitate finală, în actualul stadiu al cercetărilor, nu le putem preciza.

Primul zid, orientat pe direcția E - V, având lungimea de 6,90 m, lățimea de 0,60 m și înălțimea (păstrată) de aproximativ 0,80 m, este lucrat din blochete și pietre de dimensiuni medii, lipite cu pământ. Aproximativ la jumătatea acestui zid, apare o intrare cu lungimea de 1,80 m și lățimea de 0,90 m, sesizabilă prin câteva blocuri și o dală din piatră, ruptă în două bucăți; de capătul său dinspre E, se leagă un alt zid, lung de 7,00 m și lat de 0,55 m, păstrat pe înălțimea de 0,30 m; este lucrat din pietre mici și mijlocii, precum și din fragmente de cărămizi, lipite cu pământ.

În zona drumului de acces în fortăreață, au fost scoase la lumina zidurile de sud și de E ale unei construcții de epocă

romană târzie, lucrate din pietre și cărămizi fragmentare recuperate. Peretele de S are lungimea de 6,50 m, iar la 4,50 m face colț către N, prefigurând cel puțin două încăperi, una adosată incintei, cealaltă chiar pe marginea apei, despre care sperăm să obținem noi date în campania arheologică din anul 2000. Materialul arheologic recuperat este format din fragmente ceramice provenind de la amfore globulare ornamentate cu striuri și coaste, fragmente de cărămizi și olane, o plintă din marmură, o aplică din bronz, trei suporturi pentru lumânări, unul întreg și două fragmentare, precum și fragmente ceramice provenind de la vase neîntregibile, toate datând din secolele IV - VI p.Chr. De asemenea, au mai fost descoperite patru monede din bronz: două monede tip GLORIA ROMANORVM - emisiuni din anii 402-408; o monedă de la Antoninus Pius (138-161) și ultima de la Traianus Decius (249-251).

103. Pericei, com. Pericei, jud. Sălaj

Punct: Keller Tag

Cod sit: 142293.01

Horea Pop, Dan Băcuet Crișan, Sanda Băcuet Crișan (MJIA Zalău)

Localitatea Pericei este situată în depresiunea Șimleului, pe cursul inferior al râului Crasna, așezarea cercetată fiind pe a doua terasă a acestui râu. Cercetările au avut atât un caracter de salvare, existând pe teritoriul așezării o carieră de nisip, cât și unul sistematic în vederea stabilirii stratigrafiei. Am realizat o îndreptare a malului carierei, identificându-se mai multe complexe arheologice - 6 gropi și două locuințe. Din motive obiective (existența în zonă a unui drum de acces la terenurile agricole) au putut fi cercetate sistematic numai 4 gropi și o locuință pe aceste complexe deschizându-se casele C 1, C 2, C 3. L. 1 - surprinsă și în C 3, locuință de suprafață probabil părăsită. Au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice aparținând neoliticului, culturii Coțofeni și epocii bronzului. Deși din zona centrală a complexului unde au fost observate și urmele unei vetre dezafectate, s-au recoltat fragmente ceramice Coțofeni atribuirea locuinței unei anumite perioade este dificilă. Celelalte complexe (gropi) cercetate au aparținut bronzului târziu și epocii romane.

Pentru urmărirea stratigrafiei pe platou au fost deschise secțiunile S 1, S 2, S 3, cu orientarea SE. În S 1 nu s-au identificat complexe, materialul ceramic fiind extrem de sărac. S 2, deschisă în prelungirea S 1, a prezentat următoarea situație: strat arat, nivel de cultură din bronzul târziu - negru mazăros, nivel de cultură neolitic - maroniu cu pigment gălbui, steril galben. Au fost preparate trei complexe, 2 gropi și o parte a unei locuințe neolitice. Din G 13 s-au recoltat materiale ceramice aparținând epocii bronzului și două ace din bronz, unul întreg și unul fragmentar. G 14 conținea foarte puține materiale ceramice neolitice și o rășniță preistorică. Deși surprinsă în mică parte în secțiune, locuința neolitică a dat numeroase materiale ceramice. A fost surprinsă la -0,75 adâncindu-se până la -1,47 m. S 3, amplasată în continuarea S 2, prezintă aceeași situație stratigrafică. Au fost surprinse patru gropi, o parte dintr-o locuință neolitică și una medievală. Gropile aparțineau

neoliticului târziu și epocii bronzului. Locuința neolitică a fost surprinsă la -0,47 m și se adâncea până la -1,40 m. Pentru că în secțiune a fost surprins un colț dintr-o locuință medievală în continuarea secțiunii s-a deschis C 4. A fost preparată astfel o mare parte a unei locuințe adâncite rectangulare cu un cuptor de tip pietrar. Materialul ceramic a atribuit complexul secolului al VII-lea.

Materialul neolitic, în special ceramica pictată descoperită în complexe, își găsește analogii între materialele nivelului I de la Suplacu de Barcău „Corău”. Astfel această așezare ar putea să aparțină grupului cultural Suplacu de Barcău sau unui grup înrudit cu acesta.

104. Petea, com. Dorolt, jud. Satu Mare

Punct: Vamă

Cod sit: 137719.01

Németi Janos, Lazin Gheorghe, Gindele Robert și Marta Liviu (MJ Satu Mare)

Cu ocazia reamenajării punctului de trecere a frontierei româno-ungare, Petea - Csengersima au fost deranjate așezări din epoca romană. În acest context au fost executate săpături de salvare atât în România cât și în Ungaria.

Cercetările de salvare au început în luna octombrie 1998, moment în care lucrările de pe șantierul ce avea ca scop extinderea punctului vamal se aflau într-un stadiu avansat de execuție. După o prealabilă sondare a sitului prin săparea unor secțiuni - sondaje, în lunile martie, aprilie, mai și respectiv august, septembrie și octombrie ale anului 1999 s-a trecut la dezvelirea unor suprafețe prin care s-a urmărit salvarea zonelor ce urmau să fie afectate de lucrările de construcție. Săpăturile arheologice au fost efectuate de către Muzeul Județean Satu Mare, colectivul de cercetare fiind format din dr. Németi Janos, Lazin Gheorghe, Gindele Robert și Marta Liviu. Lucrările au fost finanțate de Direcția Generală a Vămirilor și de către investitorii particulari.

Săpăturile s-au concentrat asupra a trei sectoare, în care a fost cercetată o suprafață de 4500 mp, în care au fost surprinse un număr de 200 obiective arheologice de la sfârșitul epocii bronzului și din epoca romană.

În zona dintre vechiul drum ce făcea legătura între România și Ungaria și noul drum de ieșire din țară (Sectorul I) au fost descoperite doar complexe de la sfârșitul epocii bronzului. În Sectorul II (zona în care se construiesc obiectivele comerciale), alături de complexe de la sfârșitul epocii bronzului, au apărut și obiective din epoca romană. Cercetările din Sectorul III - zona aflată imediat la N de vechiul curs al pârâului Erge - au avut un caracter de sondare, urmărindu-se surprinderea întinderii zonei locuite. În acest sector au fost descoperite doar obiective din epoca romană.

Majoritatea complexelor cercetate aparțin perioadei finale a epocii bronzului. Ele sunt reprezentate prin: dărâmăturile unor locuințe de suprafață incendiate, vetre, vase mari îngropate, precum și gropi cu diferite destinații. Materialul ceramic din aceste obiective aparține culturii Suci de Sus (faza Culciu Mare), precum și orizontului ceramicii canelate. Asocierea materialelor celor două aspecte culturale în cadrul

acelorași complexe arheologice, precum și continuitatea unor tipuri de vase din primul orizont al așezării în cel de-al doilea, ne face să credem că așezarea de la Petea a avut o continuitate de locuire la sfârșitul epocii bronzului.

Materialele de bronz descoperite în așezare - un depozit format din patru ace mari cu disc și protuberanțe pe gât și un cuțit cu verigă la capătul mânerului - piese ale căror analogii se întâlnesc în orizonturile de depozite Uriu - Domănești și Cincu - Suseni, asigură o datare a așezării în fazele Reinecke Bz. D și respectiv Müller-Karpe Ha A 1.

Complexele cercetate din epoca romană sunt mai puține la număr. În Sectorul II au fost descoperite: o locuință și două ateliere adâncite în pământ, dateate în secolul al II-lea cu o fibulă puternic profilată.

În Sectorul III, în urma sondajelor a fost descoperită marginea așezării din epoca romană. A fost cercetată o locuință adâncită în pământ, două fântâni, o groapă cu pereții arși, mai multe gropi menajere. Pe baza facturii ceramicii, complexe din acest sector datează din secolul al II-lea.

105. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba

Punct: La Margini

Cod sit: 6226.01

Horia Ciugudean (MNUAI), B. Cauuet, Ch. Rico (U.T.A.H. - Université de Toulouse "Le Mirail"), G. Lehrberger, V. Ruttner (Universitatea din München), C. Tămaș, A. Bedeleian (UBB Cluj)

Zăcămintele aurifere de pe valea Pianului constituie una dintre zonele de interes major pentru studiul mineritului în depozitele aurifere aluvionare din Dacia preromană și romană. Ele au format unul dintre obiectivele Programului „Minele de aur antice din Dacia”, lansat în 1999 prin semnarea unui acord de colaborare științifică și formarea unei echipe de cercetare pluridisciplinare româno-franco-germane.

Campania din 1999 de pe valea Pianului a relevat existența unor vaste lucrări miniere de suprafață, acoperind peste 320 kmp, care se întind între Săliște la V și Răchita la E. Toate lucrările miniere sunt lucrări de suprafață, care pot fi grupate în două tipuri principale:

- excavații vaste și lungi, care se aliniază regulat în sensul pantei,
- gropi mici, deschise una lângă alta și însoțite de movile de debleuri, care acoperă suprafețe întinse pe terasa inferioară de pe partea dreaptă a văii Pianului.

Zona aleasă în locul numit de localnici „La Margini” se remarcă prin complexitatea lucrărilor sale, o rețea de canale străbătând versanții pe o lungime de peste 1 km în amonte de șantiere. Aceste canale alimentau cu apă bazinele săpate în sol și întărite în josul pantei prin diguri. Rezervoarele distribuiau apa spre șantiere printr-o serie de canale care sunt încă vizibile și pot fi urmărite pe teren.

În afara marilor șantiere miniere care utilizau forța hidraulică, au fost efectuate și câteva sondaje în micile exploatări de tipul gropilor individuale, dintre cele trei sondaje, doar S 3 permițând identificarea unei depuneri

conținând resturi de cărbune. Acestea au fost analizate de laboratorul Beta Analytic Radiocarbon Dating din Miami (SUA), fiind datate în secolul al XIX-lea, ceea ce corespunde cu informațiile orale sau documentare privind lucrările recente (secolele XIX - XX), care se diferențiază de cele legate de un sistem hidraulic (bazine și canale), similare celor cunoscute în antichitate.

Pentru campania din anul 2000 se va continua cartografierea șantierelor miniere din zonele centrale și se vor căuta așezările din apropierea șantierelor, în care se vor efectua sondaje pentru obținerea unor elemente de datare.

106. Pișcolț, com. Pișcolț, jud. Satu Mare

Punct: Lutărie

Cod sit: 138583.01

János Némethi, Robert Gindele, Speranța Pop (MJ Satu Mare)

Scopul cercetărilor de la Pișcolț „Lutărie” din 1999 a fost de a clarifica situația stratigrafică și extinderea celor trei situri aflate pe un grind imens din valea pârâului Téglás: așezarea neolitică, așezarea din epoca Latène, perioada celtică și cea din epoca romană extraprovincială, situri care sunt distruse sistematic în urma transporturilor de lut efectuate de către cetățeni și de funcționarea în zonă a unei cărămidării de aproape 30 de ani. Pentru a realiza acest scop am cuprins în vizorul nostru de cercetare o suprafață de circa 4000 mp, din care au fost cercetați exhaustiv 2500 mp în perioada 26 august - 30 octombrie.

În urma cercetărilor au fost dezvelite cinci complexe din epoca neolitică, cu material foarte bogat, din cele trei faze ale așezării datând din neoliticul mijlociu, grupul Pișcolț. Au fost descoperite multe unelte din obsidian, topoare din piatră șlefuite, vase întregi sau fragmentare, frumos pictate sau ornamentate cu decor plastic.

Așezarea din epoca Latène se întinde la marginea grindului, într-o zonă mai apropiată de apă. Au fost dezvelite două locuințe ușor adâncite în pământ, două gropi menajere și o fântână, chiar la marginea grindului. Printre obiectele găsite se disting: un brăzdar din fier masiv, mai multe fibule din bronz și fier, obiecte din fier și o cantitate importantă de ceramică lucrată cu mâna și la roată. Așezarea este contemporană cu cimitirul cercetat între anii 1970-1977, în punctul numit „Nisipărie”.

Din epoca romană au fost cercetate patru locuințe adâncite în pământ, două fântâni, opt gropi menajere, mai multe șanțuri pentru drenarea apei. Așezarea se datează, pe baza ceramicii, în secolul al IV-lea p.Chr., putând fi atribuită sarmaților.

107. Platonești, com. Săveni, jud. Ialomița

Punct: necropola birituală medieval timpurie

Cod sit: 94410.01

Gheorghe Matei, Radu Coman (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice de la Platonești au început din anul 1990, odată cu descoperirea fortuită, în partea de E a satului Platonești, a necropolei medieval timpurie - birituală. În campania din anul 1999, suprafața cercetată a fost de 168 mp, în cuprinsul a trei secțiuni (XXXIX, XL, XIL). Au fost descoperite 80 de morminte care au fost grupate astfel:

A. Morminte de inhumatie: 13 din care 7 morminte cu inventar (M. 354, M. 356, M. 357, M. 362, M. 363, M. 374, M. 377), 5 morminte fără inventar (M. 355, M. 365, M. 378, M. 390, M. 421).

B. Mormânt cenotaf (M. 371).

C. Morminte de incineratie: 67 din care 31 morminte în urnă (M. 361, M. 364, M. 373, M. 376, M. 380, M. 382, M. 388, M. 394, M. 396, M. 399, M. 400, M. 404, M. 405, M. 406, M. 407, M. 408, M. 409, M. 410, M. 413, M. 414, M. 415, M. 416, M. 419, M. 420, M. 424, M. 425, M. 427, M. 428, M. 230, M. 431), 35 morminte în groapă, (M. 353, M. 358, M. 359, M. 360, M. 366, M. 367, M. 368, M. 369, M. 370, M. 372, M. 375, M. 379, M. 381, M. 383, M. 384, M. 385, M. 386, M. 387, M. 398, M. 391, M. 392, M. 395, M. 397, M. 398, M. 401, M. 402, M. 403, M. 411, M. 412, M. 417, M. 418, M. 422, M. 423, M. 426, M. 429), un mormânt în cistă (M. 432).

A. Pentru mormintele de inhumatie cu inventar se disting următoarele orientări : N - S (M. 354, M. 356, M. 357, M. 362), E - V (M. 363, M. 374, M. 377), iar pentru mormintele de inhumatie fără inventar, se disting două orientări: N - S (M. 355, M. 365, M. 378, M. 421), și S - N (M. 390). Inventarul descoperit ca ofrandă este așezat în zona capului, a bazinului, a mâinilor, a picioarelor, și se compune din: un vas (tip Dridu) la M. 357, M. 362, M. 363, două vase la M. 354, M. 356, o sabie (L = 80 cm) la M. 374 și chiar oase de diferite animale la M. 374 (vacă) și la M. 362 și M. 377 (oaie).

B. Mormântul cenotaf M. 371 - groapa sa are orientarea N - S iar în partea de S s-a depus un animal (berbec) și un vas lustruit de culoare cenușie, cu două torți.

C. Pentru mormintele de incineratie în urnă se disting două tipuri de urnă: urna borcan din pastă grosieră (de uz casnic) și urna borcan din pastă fină. Urna borcan din pastă grosieră are înălțimea de 20 - 26 cm având ca decor linii incizate în val și paralele și chiar diferite mărci ca: cerc cu 6 raze (M. 382), cerc cu 4 raze (M. 396, M. 424), trei linii care se întretaie (M. 381) și chiar stilizarea ființei umane (M. 407). Urnele borcan din pastă fină sunt vase de dimensiuni mari, lustruite, de culoare cenușie, neagră-roșiatică și cu decorul lustruit oblic sau rombic, iar ca marcă întâlnim dreptunghiul în cerc (M. 380), clepsidra (M. 419). În interiorul urnelor pe lângă oasele calcinate s-au mai găsit și diferite obiecte: toc de ace decorat, cataramă din bronz (M. 379), cercul cu bobită, colier din bronz (M. 430), cataramă și cuțite din fier. Pentru mormintele de incineratie în groapă diametrul gropilor este de 0,30 - 0,70 m, gropile conțin oase calcinate, iar ca inventar găsim, vase mici întregi (M. 353, M. 366) sau sparte (M. 369, M. 391, M. 403), o seceră (M. 395), trei cercuri de

fier de la un vas de lemn (M. 403), un pistornic cu decor (M. 412), catarama și cuțite din fier și un pandantiv din bronz (M. 423). S-a găsit un singur mormânt de incinerare în cistă (M. 432), cista (caseta) este compusă din patru cărămizi (43 - 41 cm) laterale, una jos și una sus; printre oasele calcinate s-a găsit un vas din pastă grosieră, având ca decor linii incizate în vas și paralele.

Prin materialul ceramic descoperit cât și prin decor, mărci de olar și obiectele descoperite necropola birituală medievală timpurie de la Platonești se poate data în secolele VIII - IX p.Chr.

108. Plătărești, com. Plătărești, jud. Călărași

Punct: Mănăstirea Plătărești

Cod sit: 104644.01

Adrian Ioniță (IAB), Daniela Marcu (Home Trade SRL)

Campania arheologică s-a desfășurat în perioada iunie - iulie 1999, planul de săpătură fiind stabilit împreună cu proiectantul general al lucrării, SC LUMS SRL București. Au fost cercetate următoarele obiective: 1. casa domnească situată pe latura de N a incintei; 2. vechea clopotniță situată pe latura de V a incintei identificată în cursul săpăturilor; 3. corpurile de clădiri de pe laturile de S, E și N.

S-au urmărit surprinderea evoluției clădirilor, structura și adâncimile de fundare, evoluția nivelului de călcare, precum și relațiile între corpurile de chilii. În acest scop au fost executate următoarele secțiuni: S 1 (1,9 x 2,4 m), amplasată perpendicular pe latura de N a casei, la V de intrarea în beci; S 2 (1,7 x 2,55 m), amplasată perpendicular pe latura de N a casei domnești, la E de intrarea în beci; S 3 (1,5 x 5 + 1,7 x 1 m), amplasată perpendicular pe partea de N a casei domnești; S 4 (2 x 2,4 + 1,25 x 1,25 m), amplasată perpendicular pe latura de N la îmbinarea casei domnești cu chiliile; S 5 (2,3 x 1,10 + 1,2 x 1,2 m), amplasată perpendicular pe partea de S a casei domnești la îmbinarea acesteia cu chiliile; S 5 bis (1,2 x 1,75 m), amplasată perpendicular pe latura de S a chiliilor (sectorul nordic); S 6 (4,8 x 1,45 + 1,2 x 0,95 m), amplasată perpendicular pe partea de S a casei domnești; S 7 (2 x 4 m), amplasată longitudinal pe fațada construcției adosată casei domnești; S 8 (2 x 8 m), amplasată perpendicular pe stâlpul porții în interiorul curții; S 8 exterior (1,5 x 4 m), amplasată perpendicular pe stâlpul porții eventual a unei construcții inițiale; S 9a (2,4 x 3,5 m), amplasată perpendicular pe latura de N a actualei clopotnițe; S 9b (1,5 x 6 m), amplasată perpendicular pe unul din stâlpii porții în afara curții; S 10 (2 x 2 m), amplasată la îmbinarea zidului de ciment cu colțul sud-vestic al actualei clopotnițe; S 11 (1,5 x 10 m), amplasată perpendicular în interiorul curții pe chiliile de S; S 12 (2 x 2 m), amplasată în colțul de SE al curții la îmbinarea chiliilor sudice cu cele de E.

În stadiul actual al cercetării avem următoarea succesiune a fazelor: 1. casa domnească; 2. clopotnița inițială, zidul de incintă și cel puțin un corp de clădiri pe latura de V a incintei; 3. chiliile de N și S (cel puțin parțial); 4. reconstrucția chiliilor de N și S; 5. zona intrării în incintă, clopotnița actuală, chiliile de pe latura de E. Primele trei etape s-au derulat într-un

interval de timp destul de scurt, greu de departajat doar din perspectivă arheologică; cronologic acest interval se încadrează foarte probabil în a doua parte a secolului al XVII-lea și la începutul veacului următor. Reconstrucțiile masive de pe laturile de N și S ale incintei aparțin secolului trecut, iar clopotnița actuală și chiliile de pe latura de E trebuie să fie foarte recente.

Materialele arheologice, constând în fragmente ceramice, aparțin cu precădere secolelor XVII - XIX, un singur fragment încadrându-se epocii fierului (Latène).

(Pl. 32)

109. Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj

Punct: Cabana de metal

Cod sit: 70931.02

Ion Motzoi-Chicideanu (IAB), Monica Chicideanu (FIB), Florin Ridiche (MO Craiova)

Necropola de incinerare din epoca bronzului

Cercetările arheologice din anul 1999 au fost finanțate de către Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” și Muzeul Olteniei din Craiova. Săpăturile au fost efectuate de către un colectiv alcătuit din absolvenți și studenți ai Facultății de Istorie a Universității București.

Între 5 August și 4 Septembrie 1999, prin săpături de salvare, s-a cercetat un cimitir de incinerare din epoca bronzului, cultura Gârla Mare, aflat în raza localității, în punctul „Cabana de metal”, pe malul de S al lacului Bistreț. Necropola, situată chiar pe marginea lacului, a fost afectată de-a lungul timpului de apa, care a dus la prăbușirea malului și, prin aceasta, la distrugerea unor morminte. Între 1968-1971, cu ocazia lucrărilor de amenajare a lacului, terenul a fost răzuit pentru împrumut de pământ necesar ridicării unui dig, ceea ce a dus la distrugerea altor complexe arheologice. În anii 1991 și 1996, în urma unor cercetări de suprafață fuseseră salvate inventarele a două morminte de incinerare descoperite în malul prăbușit. În campania din 1999 au fost deschise 6 secțiuni, paralele între ele și perpendiculare pe malul lacului, rezultând o suprafață de cercetare totală de circa 175 mp. Sub un strat de pământ negru-cenușiu, cu material amestecat, Latène, Basarabi, hallstattian timpuriu, Gârla Mare și, cu totul sporadic, Coțofeni, se găsește un sol nisipos, cafeniu-gălbui, în care au fost descoperite mormintele.

Prin cercetarea din acest an au mai fost descoperite încă 32 de morminte de incinerare, rezultând un total de 35 complexe funerare aparținând culturii Gârla Mare. Câteva dintre morminte erau duble, iar un altul (M. 16) cvadruplu, numărul total al înmormântărilor fiind de 41, cimitirul nefiind epuizat încă. Unele dintre morminte, cele situate chiar lângă mal, sau cele din partea vestică a suprafețelor de cercetare, unde terenul a fost drastic răzuit în 1968-1971, au fost parțial deranjate, de eroziunea natură sau de utilaje. Toate mormintele erau de incinerare în urnă, obiceiului funerar caracteristic culturii Gârla Mare. În general structura mormintelor este cea obișnuită, zidică un vas cu funcția de urnă, acoperit cu un altul drept capac și având alături sau și în interior, unul sau mai multe vase adiacente. Drept urne au

fost folosite cel mai des amforele, simple sau etajate, apoi vasele de tip kantharos, mai rar cești și, într-un singur caz, o jumătate de *Zwillingsgefäß* (așa numitul „vas solniță”). Pentru capace în mod obișnuit au fost folosite străchinile, mai rar cești sau alte vase. Vasele adiacente erau reprezentate prin ceștile tipice culturii Gârla Mare, pixide cu sau fără capace, kantharoi. La câteva morminte au fost descoperite și figurine antropomorfe, în cazul M. 31 (dublu), fiind vorba de trei exemplare, din care unul, spart, avea partea inferioară la una dintre înmormântări, iar cealaltă la a doua. La trei dintre morminte s-au găsit și fragmente de piese de port din bronz (buton, inel de buclă, saltaleone), trecute prin foc. Inventarele sunt relativ bogate, cu o medie de 4 - 5 vase la un mormânt. Spre deosebire de alte situații, în cimitirul de la Plosca sunt numeroase vasele miniaturale, care repetă la scară redusă principalele forme ale repertoriului ceramic al culturii. La o primă examinare, după formele ceramice și după decor, mormintele de la Plosca - „Cabana de metal”, se pot încadra într-o etapă de mijloc a culturii Gârla Mare, parțial contemporane cu cimitirul de la Cârna - Ostrovogania, cercetat în anii 1985-1993 și cu cel de la Cârna - Grindu Tomii, cercetat în anii 1942, 1955-1956.

Necropola din punctul „Cabana de metal” se află, în linie dreaptă, la circa 2,7 km V de cea de la Ostrovogania și la circa 5,5 km V de cea binecunoscută de pe Grindu Tomii. În anii 1994-1996, tot pe malul de S, în chiar dreptul cimitirului de pe insula Ostrovogania, a mai fost cercetată sistematic și o așezare a culturii Gârla Mare. Prin cercetări de suprafață, în jurul lacului Bistreț au mai fost identificate, în anii 1983-1999, alte puncte cu material Gârla Mare. Se conturează astfel, în zona complexului de lacuri Bistreț, cel mai important complex de locuire Gârla Mare cunoscut până acum. Importanța acestui complex este sporită și prin numeroasele vestigii descoperite în aceeași zonă unele deja cercetate, aparținând grupului Bistreț - Ișalnița sau grupului hallstattian timpuriu Vârtoș prin care se poate pune în evidență procesul transformărilor culturale din bronzul mijlociu și până la începutul epocii fierului.

(Pl. 33)

110. Poienești, com. Poienești, jud. Vaslui

Punct: Măgură

Cod sit: 165345.01

Mircea Babeș, responsabil, Daniel Spănu, Despina Gugiu (IAB), Corina Ursachi (MJ Vaslui), Dragoș Măndescu (MJ Argeș)

Situl „Măgură” de la Poienești cuprinde opt ansambluri arheologice, din care patru sunt așezări - neolitică (Cucuteni A 3), epoca bronzului (Noua), carpică (secolul al III-lea) și Cerneahov (secolul al IV-lea), iar patru sunt necropole - getică timpurie (secolele V - IV a.Chr.), Poienești - Lukășevka (bastarnă, secolele II - I a.Chr.) și Poienești - Vârtoșcoiu (carpică, secolul al III-lea p.Chr.) și medievală (secolele XIV - XVI). În campania din acest an s-a urmărit continuarea cercetării nivelelor de locuire pre și protoistorice de pe laturile de E și de S ale platoului „Măgură” și, pe cât posibil, epuizarea zonei de E a necropolei Poienești-Lukășevka. După cum era de așteptat, suprafața săpată în

1999 se află în afara zonelor ocupate de necropolele getică timpurie și carpică (Poienești - Vârtoșcoiu), care se situează către N și V și care nu au mai furnizat nici un mormânt în această campanie.

În campania 1999 a fost terminat șanțul S. 98 (37,5 mp) și au fost trasate trei șanțuri paralele orientate E - V: S. 99 (121,5 mp), S. 100 (81 mp), S. 101 (45 mp), suprafețe care însumează un total de 285 mp. Astfel, totalul suprafeței cercetate în situl de la Poienești până în prezent, este de 9660 mp. În suprafețele cercetate în acest an au fost identificate 59 de noi complexe (nr. 1754 - 1812) și au fost recoltate și inventariate 130 de obiecte și grupuri de obiecte noi (inv. nr. 4056 - 4185). Din totalul de 59 de complexe cercetate în campania 1999, patru aparțin cu certitudine așezării Cucuteni A 3, două aparțin așezării Noua, nouă sunt morminte Poienești - Lukășevka, iar 29 de complexe aparțin nivelelor de locuire carpică și Cerneahov. În 15 cazuri, nici materialele și nici relațiile stratigrafice nu au permis o încadrare culturală sigură a complexelor. În S. 98 nu au fost identificate decât două complexe, iar în profilele aceleiași șanț nu s-au mai observat straturile de cultură, stratul vegetal - arabil suprapunând direct solul viu. Astfel, se poate conchide că în acest an a fost identificată limita de E a sitului, dincolo de care nu se mai întâlnesc nici complexe, și nici straturi de cultură.

Dintre cele patru complexe Cucuteni descoperite în campania 1999, trei s-au dovedit a fi aglomerări de cca. 10 până la cca. 30 fragmente ceramice și chirpic pe nivel, iar al patrulea este o groapă de dimensiuni medii, cu cioburi din pastă roșie și cochilii de melci în inventar. Complexele neolitice au apărut la adâncimi cuprinse între -0,40 și -0,80 m, indicând nivelul de călcare neolitic. Trebuie precizat că stratul de cultură neolitic, cercetat în șanțurile trasate în acest an, a apărut mai sus și s-a dovedit a fi cu mult mai puțin consistent decât în zona centrală a sitului. Alături de complexele Cucuteni, amintim și descoperirea a două aglomerări de materiale aparținând culturii Noua, așa cum sugerează fragmentele ceramice decorate cu brăie și impresiuni.

După cum am menționat deja, în campania 1999 au fost descoperite 9 morminte bastarne de incinerare în urnă; în șapte cazuri urna era acoperită de capac. Cu acestea, numărul total al mormintelor bastarne de la Poienești a atins cifra de 259 (Pl. 34). În general mormintele se aflau la mică adâncime față de nivelul actual de călcare (între -0,30 și -0,80 m). În majoritatea cazurilor gropile mormintelor nu au putut fi observate înainte de identificarea fragmentelor provenind de la capace sau urne. Dintre cele 9 morminte cercetate, 7 conțin inventar metalic, un mormânt conține o gresie (cute?), iar alt mormânt este lipsit de inventar. În general piesele din inventar erau depuse deasupra pachetului de oase (Pl. 35/1-2), dar s-a înregistrat și o abatere, fibula din M. 1810 fiind depusă pe fundul urnei, sub oasele incinerate. În inventare predomină fibulele (câte una în cinci morminte, o pereche în M. 1760 și trei în M. 1793), cărora li se adaugă fie o brățară (în M. 1780, fig. 2/2), fie o paftă și alte garnituri metalice de la centură (în M. 1793).

În campania 1999 s-au identificat 29 complexe aparținând epocii romane, respectiv așezării Poienești-Vârtoșcoiu (carpice) și celei Cerneahov. Din păcate, doar în puține cazuri, materialul este suficient de expresiv pentru a permite o încadrare culturală sigură, carpică sau Cerneahov.

Majoritatea complexelor sunt gropi, de formă cilindrică, rotunde sau ovale în grund și de dimensiuni mici și medii, în general cu puțin material. Dintre complexele de epocă romană mai bogate în materiale trebuie amintite complexul 1759 (aparținând așezării carpice) și locuința-bordei 1807 aparținând așezării Cerneahov. Complexul 1759 este alcătuit din mai multe grupări de materiale (ceramică la mână și la roată, oase de animale, un cuțit de fier etc.) depuse pe nivel sau în alveolări slab adâncite, dintre care se remarcă gruparea 1759a, formată din cinci cănițe carpice, trei din pastă roșie, iar două din pastă cenușie. În colțul de N al bordeiului 1807, pe fundul acestuia, a fost dezvelită o vatră de formă rectangulară, iar în partea de E a fost identificată panta de coborâre în groapa bordeiului. În umplutura gropii bordeiului a fost identificat într-un strat de pământ negru-brun cu particule de cărbune rezultate probabil în urma prăbușirii suprastructurii de lemn, scheletul unui erbivor tânăr (cal sau vițel?). Din acest strat în poziție secundară provine și un fragment ceramic decorat cu protomă umană aplicată în relief, similar unui alt ciob descoperit în vecinătatea bordeiului.

111. Popeni, com. Mârșid, jud. Sălaj

Punct: Pe pogor

Cod sit: 142168.01

Dan Băcuet Crișan, Sanda Băcuet Crișan (MJIA Zalău)

Localitatea Popeni este situată pe traseul culoarului ce face legătura între valea râului Someș și porțiunea superioară a văii Zalăului. Punctul „Pe pogor” este plasat pe un teren plan, în partea stângă a șoselei Jibou-Zalău, vis-a vis de Halta CFR Cuceu. În punctul „Pe pogor” au mai fost efectuate cercetări arheologice în anul 1978 (Al. V. Matei), rezultatele fiind publicate în 1994 (I. Stanciu, Al. V. Matei).

Situația stratigrafică: strat negru arat în care apar materiale arheologice, suprapus peste sterilul gălbui în care se adâncesc complexele.

În acest punct au fost trasate un număr de șapte secțiuni în care au fost surprinse patru complexe. Toate complexele se adâncesc în steril, unul este de formă aproximativ dreptunghiulară, al doilea având o formă ovală ușor alungită. Alături de aceste complexe au mai fost cercetate alte două complexe notate cu A și B. Complexul A este adâncit în steril, prezentând o formă ovală foarte alungită, având o lungime de 6 m. Complexul B este de asemenea adâncit în steril, având tot o formă ovală însă foarte alungită, spre cele două extremități îngustându-se, având o lungime totală de 12 m. Cele două complexe A și B sunt dispuse paralel unul față de celălalt la o distanță de 1,5 m.

Materialul arheologic recoltat din acest sit constă în ceramică (oale fără toartă, tăvițe și țesturi) și piese de fier (cuțite și o cataramă). Încadrarea cronologică a sitului: secolele VIII - IX p.Chr.

112. Racoș, com. Racoș, jud. Brașov

Punct: Mihályvára

Cod sit: 41710.03

Florea Costea (MJ Brașov), Costin-Daniel Țuțiuianu (MCDR Deva)

În cadrul colaborării cu Muzeul Județean Brașov, pentru o cunoaștere mai amănunțită a zonei din punct de vedere arheologic, au fost întreprinse săpături arheologice în punctul numit „Mihályvára”. Cercetările arheologice din campania anului 1999 (19 iulie - 20 august), au avut drept scop cunoașterea stratigrafiei precum și elucidarea planului acestei fortificații medievale.

Această cetate are dimensiuni reduse, în jurul cotei maxime a înălțimii, pantele coborând accentuat în toate direcțiile, lăsând mici spații prielnice amenajărilor interioare proprii unei fortificații. În funcție de natura terenului au fost trasate două secțiuni, ținându-se cont și de faptul că înălțimea este împădurită.

Secțiunea I. S I inițial a măsurat 9 x 2 m pentru ca apoi să fie prelungită cu încă 3 m încât în final să măsoare 12 x 2 m, fiind trasată perpendicular din interiorul turnului. Săpăturile au scos la iveală o serie de detalii de construcție: zidurile au fost realizate în tehnica *opus incertum*, din piatră nefasonată legată cu mortar, fiind așezate direct pe stânca nativă posibil cu o sumară amenajare a acesteia. Turnul, prin poziția pe care o ocupă, forma și dimensiunile sale, îl putem considera ca fiind un donjon, dar cercetările viitoare vor confirma sau infirma această părere. În jurul acestei construcții au fost ridicate ziduri care urmând configurația terenului închid accesul spre acesta.

Secțiunea II. S II a măsurat inițial 7 x 2 m pentru ca apoi să fie redusă la 5,50 x 2 m, datorită copacilor, și a fost trasată pe un mic platou de aproximativ 15 x 10 m, singurul loc unde s-ar fi putut amenaja o locuire. Aici s-a putut surprinde mai clar stratigrafia cetății: între 0-0,15 m stratul vegetal și imediat sub el stratul medieval aflat într-un pământ gri - grăunțos pe alocuri maroniu-gălbui, cuprins între 0,15 - 0,35 m, în funcție de panta terenului.

Materialul arheologic descoperit aici este format în cea mai mare parte de ceramică, destul de fragmentară, piese de fier, oase de animale. Sub stratul medieval s-a constatat că în această zonă s-a realizat o umplutură de piatră cu pământ care merge până la stâncă, ceea ce ne-a făcut să considerăm că s-a procedat la o nivelare pentru a putea fi propice locuirii. Materialul medieval cuprinde ceramică caracteristică perioadei secolelor XIII - XIV, repertoriul de ornamente cuprinzând caneluri orizontale, linii în val (3 fragmente), precum și câteva fragmente de funduri de vase cu mărci de olar. Piesele de metal sunt și ele extrem de variate: cuie, zăbală, pinten, vârf de sulită, potcoavă și alte piese de metal neidentificate.

Poziția destul de retrasă a fortificației, pe o vale laterală, dar cu o bună vizibilitate a defileului Oltului, ne face să considerăm această construcție drept o cetate de refugiu, bineînțeles cu rezervele pe care le impune cercetarea făcută până în prezent. Relațiile sale cu restul fortificațiilor medievale din zonă urmează a fi stabilite în campaniile de cercetare viitoare.

113. Racoșul de Jos, com. Racoș, jud. Brașov**Punct: Tipia Ormenișului**

Cod sit: 41710.02

Flore Costea, Dan Dana (MJ Brașov), Angelica Bălos (MCDR Deva)

Incinta cetății dacice. Secțiunea I. A fost trasată aproape pe diametrul construcției exterioare a edificiului zis din faza I, considerat inițial sanctuar complex, scopul ei a fost acela de a verifica dacă sub acesta nu mai există alte construcții. Apariția a două șiruri de bolovani mari (parțial fasonați) orientate aproximativ NV - SE, confirmă presupunerea, întărită de urmele a trei stâlpi de lemn carbonizați, precum și de lipitura de perete arsă aflată pe linia acestor stâlpi. În porțiunile în care s-au amplasat fundațiile viitoarei construcții, lipitura a fost înlăturată și s-a amenajat un pat de pietre de calcar, amestecate cu pământ. Rezultă astfel că în capătul de NNW al cetății avem de-a face cu trei (și nu două) construcții succesive. După materialul ceramic aflat în pavajul celei mai vechi (chiupuri cu butoni mari, alveolați și brăuri în ghirlandă, chiupuri barbotinate, fructiere negre, toate modelate cu mâna), este posibil ca ea să dateze din secolele III - II a.Chr. Se impune continuarea cercetărilor pentru conturarea cât mai exactă a planului, dar și pentru a i se cunoaște destinația și a fi datată mai strâns.

Secțiunea II. Traversează sanctuarul cu plinte din tuf vulcanic pe direcția N - S. Scopul ei a fost de a se încerca o posibilă relaționare între construcțiile din Secțiunea I și sanctuar. În pavajul de piatră locală de calcar și rulat, ca și la suprafața lui, se află o cantitate apreciabilă de lipitură de perete înroșită de foc, care provine de la amintitele construcții. Sub nivelul de călcare al pavajului există straturi succesive de bolovani și pământ, așezate în așa fel încât să se obțină o suprafață plană, care se întinde până la marginea exterioară a incintei, lăsând impresia că zidul lipsește și pentru apărare a fost suficientă diferența de nivel dintre incintă și terasa I. Foarte importantă a fost constatarea că în acest capăt al cetății stânca nu a fost nivelată pentru a se crea talpa orizontală a zidului, acesta așezându-se direct pe nivelul de locuire hallstättian, ca de altfel întreaga nivelare din jumătatea sudică a cetății, care acoperă locuințe și numeroase vestigii din prima epocă a fierului aflate *in situ*. În ceea ce privește sanctuarul, s-a observat foarte clar că și el are două faze. În afara grămezilor de plinte sparte pe loc și a uneia nedeteriorată, vizibile acum pe suprafața podelei, în pavaj s-a găsit un număr de gropi egal acestora, în apropierea lor, aliniat. Diametrele lor sunt diferite de cele ale plintelor *in situ*, diferite fiind aceleași dimensiuni și în cazul plintelor descoperite în grohotișurile de pe cele două pante ale dealului. Este clar că avem de-a face cu o distrugere și o refacere a edificiului, fără a putea preciza cauza și data acestora. Nu este exclus ca prima să se fi petrecut în primul război dacic al lui Traian, iar secunda în intervalul dintre acesta și campania din 105-106. Se cuvine menționat că-n două treimi din lățimea sanctuarului, pe laturile lungi, erau acoperite cu o cantitate apreciabilă de lipitură de perete, cu urme de loazbe. Cum în cetate nu există alte construcții, am presupus că ea putea să provină de la una din afară. Pentru aceasta însă era nevoie ca respectivul edificiu să fi avut peste 15 m înălțime, ceea ce ni

se pare puțin probabil. Coroborată cu aflarea lipiturii pe laturile lungi ale sanctuarului, afirmația abia făcută conduce spre următoarele posibilități: 1. Sanctuarul funcționa într-o incintă perimetrală ce urmărea cu exactitate, la exterior, planul acestuia; 2. Respectiva incintă era element participativ la alcătuirea edificiului de cult. Înclinăm spre prima supoziție, mai ales pentru că, în cazul acceptării celei de-a doua, pe toată suprafața sanctuarului ar fi trebuit să se găsească resturile carbonizate ale construcției, ceea ce nu s-a întâmplat, peste plintele sparte pe loc aflându-se doar o depunere superficială de humus de pădure, constituită natural în aproape două milenii. Pentru lămurirea problemei se impune dezvelirea integrală a colțului vestic al cetății.

Secțiunea a VIII-a. A fost trasată în jumătatea sudică a incintei, între sanctuar și intrarea în cetate. Ea a revenit ulterior, prin dublarea lățimii, Caseta 3 cu o suprafață de 28 m. După înlăturarea stratului de humus a rezultat un pavaj perfect orizontal, din piatră locală de calcar, în amestec cu ofiolit, gresie și pietre rulate. Exact la jumătatea lățimii pavajului (3,50 m de la zidul de incintă) au apărut, aliniat paralel cu zidul, casete rectangulare de bolovani și lespezi plate, deasupra cărora se află cărbune, existent altfel și pe pavaj, dar în cantitate mai redusă. Sâgeata și pintenul de fier de pe pavaj, împreună cu inventarul specific militarilor descoperit în cealaltă jumătate a cetății, duc spre concluzia că ne aflăm în fața barăcilor garnizoanei permanente de pe Tipia Racoșului. Cercetarea întregii suprafețe nesăpate din această parte va ajuta la delimitarea zonelor sacru - profan din cetate, observabile altfel și acum.

Cercetări extra muros. Pe prima terasă, spre capătul de E - SE al cetății, au fost deschise 5 secțiuni (S III - S VII) și două casete (C 1 și „Casetă Ionuț”). Una dintre ele (SV) începe de la zidul de incintă, celelalte de lângă zid. „Casetă Ionuț” este amplasată în capătul aval al S III - V. De la zidul cetății spre aval (cca. 12 m) există un pavaj din piatră locală, lat de aproape 7 m, pe care s-au ridicat construcții din lemn, cu pereții paraleli cu zidul. Urmează, tot în aval, un alt pavaj, din piatră mai mărunță, și el aliniat zidului de incintă, care lasă impresia unei străzi. Amănuntul este deosebit de interesant, existența acestuia fiind clară pe o lungime de peste 10 m (lățimea secțiunilor și a martorilor de profil dintre ele). Pe cel de al doilea pavaj, pe care l-am numit „drum” conform înfățișării, vestigiile sunt practic inexistente. Între acesta și zidul de incintă, în schimb, ele sunt foarte numeroase și databile în preajma războaielor daco-romane. „Drumul” este marcat, spre vale, de o coborâre de nivel între 0,25 și 0,35 m, căreia îi urmează o terasă pe care s-a deschis „Casetă Ionuț”. Ea suprapune parțial o casetă deschisă de noi în campania 1998, neterminată atunci dar răvășită ulterior de o echipă de copii din Măieruș, „conduși” de un adolescent cu acest nume. Extinzând caseta din 1998 s-a dezvelit aproximativ jumătate dintr-o locuință deosebit de interesantă, compartimentată și cu un inventar extrem de bogat: peste 100 de vase, de ambele categorii, obiecte de metal, lut ars, piatră. În repertoriul ceramic există și vase „celtice”, ca și o figurină de lut ars reprezentând un mistreț. Fiecare categorie de vase, în funcție de dimensiuni și întrebuințare, se află într-o încăpere clar delimitată. Facem precizarea că în această campanie s-a dezvelit aproximativ jumătate de locuință. Adăugăm că în toate secțiunile din partea nordică a casetei (III, V, VII) există, în pavaj, un ring din bolovani mari de calcar, parțial fasonați, care dau impresia că înconjoară construcția. Dacă vor apărea și în cealaltă parte a locuinței,

ei nu pot fi decât delimitarea proprietății familiei respective (este evident că fiind în pavaj ei pot avea și alt rost). Deși în locuință există și o fructieră roșie de dimensiuni apreciabile (diametru 45 cm, înălțimea 48 cm) și un capac cu guler, celelalte vase nu par a depăși jumătatea secolului I a.Chr. Credem că distrugerea ei s-a petrecut în vremea lui Burebista, pavajul și „drumul” despre care s-a făcut mențiune fiind ulterioare. Se conturează astfel două nivele de locuire dacică, sub care se află numeroase locuințe (cu vetre) hallstattiene.

În afara cetății, pe terasele sud-vestice și nord-estice, ce înconjoară dealul, s-au făcut mai multe gropi de sondaj. Toate terasele au fost locuite în Latène așa cum demonstrează ceramica descoperită din abundență, inclusiv vase întregi dar de dimensiuni mici (borcane). În felul acesta suprafața extra muros locuită în ultimele două secole ce au precedat cuceririi romane poate fi estimată la 15 - 20 ha. Nu s-au continuat cercetările în fortificația de pe Piatra Detunată.

114. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara

Punct: La Vie

Cod sit: 90672.01

Angelica Bălos, Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

Pe platoul numit „La vie” s-au descoperit întâmplător fragmente ceramice de epocă romană. În toamna anului 1999 a fost făcut un sondaj de 2 x 2 m aproape de buza terasei. Între 0,28 - 0,40 m adâncime s-au descoperit fragmente de *terra sigillata* și de la alte vase de epocă romană încadrate cronologic la mijlocul secolului II. Pe lângă vase au apărut și fragmente de țiglă, olane, cărămidă, oase de animale (*bos taurus*), un fragment de sticlă colorată și un vârf de ac de fier, precum și câteva fragmente ceramice medievale. În apropiere de locul unde s-a făcut sondajul a fost descoperit un zid care urmează a fi verificat.

115. Râu de Mori, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara

Punct: Curtea nobiliară a Căndeștilor

Cod sit: 90887.01

Zeno Karl Pinter, Marian Țiplic (ULB Sibiu), Mihai Căstăian (MCDR Deva)

În continuarea cercetării sistematice de pe parcursul campaniilor din anii 1997-1998, săpătura arheologică din vara anului 1999 a fost de mai mică întindere, constând din realizarea unei secțiuni (S 8) și a unui număr de șase casete de dimensiuni diferite, plasate în special în pivnițele conacului. Au fost urmărite în primul rând adâncimile de fundație la zidurile edificiului și relațiile de juxtapunere între paramente, pentru a putea fi trase concluzii privitoare la evoluția constructivă a monumentului.

Secțiunea S 8 (5,5 x 2 m) a fost realizată pe colțul sudic a corpului de clădire paralel cu râul fiind evidențiat faptul că

zidul care face legătura între capelă și clădire este adosat, corespunzându-i o adâncime de fundare mai mică. Casetele C 9 (2 x 2 m) și C 10 (1,5 x 1,5 m) au investigat pivnița mică iar C 11 (3 x 3 m) a urmărit identificarea unor posibile substrucții din curtea conacului în apropierea intrării în pivnița mică. Caseta C 12 (1,5 x 1,5 m) a fost plasată în colțul sudic al pivniței mari iar C13 (1,5 x 1,5 m) și C14 (2,5 x 2m) au fost realizate în demisolul corpului de clădire perpendicular pe râu. Materialul arheologic prelevat constă din pietre profilate și tegulae romane, reutilizate în cadrul amenajărilor din pivnițe, precum și ceramică medievală și modernă aflată în poziție primară.

(Pl. 36)

116. Roman, jud. Neamț

Punct: Episcopia Romanului

Cod sit: 120879.02

Vasile Ursachi (CMJ Neamț)

În ultima vreme semnalăm un bogat program de restaurare în cadrul Eparhiei Romanului. Printre cele mai importante obiective ale acestui se numără Casa Veniamin Costachi, unul din cele mai vechi și valoroase edificii laice păstrate până acum în orașul nostru și printre puținele din Moldova care, în urma restaurării, își va recăpăta adevărata față a unei construcții din secolul al XVIII-lea, și Catedrala Episcopală. În acest context, pentru prima dată în istoria restaurărilor din zona Romanului, intervine cercetarea arheologică, absolut necesară oricărei intervenții, atât pentru obținerea nivelului de construcție cât și a celui de călcare a monumentului precum și pentru obținerea unor date legate de stratigrafia locului sau gradul de rezistență ori de sistemul de construcții a fundațiilor, la care s-a angajat Muzeul de Istorie din Roman.

Este bine cunoscut faptul că înainte de monumentul construit de Petru Rareș, la Roman a existat o altă biserică, făcută probabil de Roman I Mușat sau un alt înaintaș, care a devenit necropolă domnească prin înmormântarea în ea a soției acestuia, respectiv mama domnitorului Alexandru cel Bun - Anastasia Doamna. Nici unul din documentele vremii nu consemnează locul unde se află această biserică și nici dacă Petru Rareș construia biserica pe fundațiile celei vechi, pe același loc sau în altă zonă. Toate acestea numai arheologia le mai poate descifra, prin sondaje efectuate în diverse locuri, sondaje cu atât mai necesare cu cât aflarea locului vechii biserici însemna și cunoașterea primului sediu al Episcopiei, înființată de Alexandru cel Bun.

Primul sondaj a fost efectuat de noi în anul 1998 perpendicular pe clădirea cunoscută sub numele de Casa Veniamin Costachi, care aparține secolului al XVIII-lea, fiind atribuită acestui episcop, care a păstorit la Roman între anii 1796-1802. Inscripția în limba slavonă de pe peretele nordic al construcției, în versuri, a fost, de asemenea, atribuită lui Veniamin Costachi. Cel mai de jos nivel arheologic aparține secolului al XIV-lea și conține destul de puține urme arheologice. Din acest strat încep gropile a trei morminte de înhumare descoperite în acest sondaj. Doar unul din ele a avut ca inventar un inel și doi nasturi din bronz. Descoperirea

celor trei morminte ne demonstrează că acest loc a fost folosit în secolele XIV - XV ca necropolă a populației orașului, aflată în jurul unei biserici, după cum era obiceiul în această epocă.

Următorul nivel arheologic aparține secolelor XV - XVI, care conține mai multe urme de construcții și diverse materiale, în special ceramică. Acestui nivel îi aparțin urmele unei locuințe de suprafață cu pavaj de piatră și mult lemn ars. Din ea nu s-a păstrat decât o mică parte, fiind distrusă prin foc, după care, în secolul al XVIII-lea a fost amenajată temelia beciului și a clădirii amintite. Acest lucru dovedește că în această perioadă au încetat - cel puțin pentru această zonă, înmormântările în jurul bisericii, care probabil ar mai fi existat până la începutul anului 1542, când au început lucrările la construcția bisericii actuale.

Pentru nivelul următor - respectiv secolul al XVII-lea, s-a descoperit o altă temelie din piatră, a unei locuințe, surprinsă parțial, fiind distrusă de lucrările noului edificiu păstrat până azi - beciul și Casa Veniamin Costachi, constituind nivelul de construcție al acestuia. Aceasta dovedește, de asemenea, că zona respectivă nu mai era folosită ca necropolă nici în perioada mai târzie, după construirea noii biserici.

Dimensiunile mici ale sondajului din 1998 nu au permis obținerea unor date concludente referitoare la întrebările pe care ni le puneam noi, ceea ce a făcut ca în 1999 să realizăm un nou sondaj, de data aceasta mai mare, care să ne dea posibilitatea obținerii unei situații stratigrafice complete între Casa Veniamin Costachi și Catedrala Episcopală. Necesitatea acestui nou sondaj era dată și de faptul că nici până în prezent, după atâtea etape de restaurări, principalul monument al orașului nu avea o situație clară privind fundațiile, nivelul de călcare și nivelul de construcție, lucruri absolut necesare în cazul unor intervenții majore la zidurile edificiului. Cele câteva sonde practicate în apropiere de fundații au arătat o situație absolut contrară celei aflate acum prin sondaj. Astfel, se credea că fundația se află într-un pământ răscolit, așa cum arătau rezultatele acelor sonde, iar noi am descoperit o fundație excelent executată, care intra în pământ peste 3 m, din care aproape 2 m se află în pământ sănătos. Faptul că rezultatele sondajelor arătau un pământ răscolit era o realitate care nu avea ca suport decât faptul, demonstrat de noi, că la mică distanță de temelie s-au făcut înmormântări în mai multe perioade - mai ales în secolele XVIII - XIX, care pot pune în pericol, e adevărat, prin umiditatea excesivă pe care o provoacă acest pământ afânat al mormintelor, dar în condițiile în care astfel de morminte vor apărea pe toată lungimea temeliei sau chiar în partea nordică a edificiului. Acest al doilea sondaj practicat de noi în anul 1999 a adus elemente noi cu privire la zona dintre cele două edificii. Mai întâi, prin cele peste 30 de morminte de înmușcare descoperite, s-a putut demonstra că, într-adevăr o mare parte din acest spațiu a fost folosit ca necropolă, dar numai în secolele XIV - XV. După această perioadă, pe acest loc nu au mai existat decât urmele unor straturi, care aparțin secolelor XVI - XVII, pigmentate cu multă tencuială fragmentată și cărămizi, care provin de la refacerile în timp ale bisericii. În apropierea edificiului au continuat să se practice înmușcări, mai ales de prelați, care nu au putut fi încadrați cronologic decât stratigrafic, fiind destul de săraci în inventar. La un singur mormânt s-a găsit o cărămidă cu numele Gheorghe scris cu litere slavone.

Rezultatele sondajului din acest an vin să confirme faptul că în spațiul dintre cele două construcții nu a existat acea presupusă și căutată biserică din secolul al XIV-lea. Ea trebuie căutată în continuare în alte zone, atât în interiorul bisericii actuale, în partea de N a ei sau spre V. Un sondaj în partea de N este cu atât mai necesar cu cât el ne-ar putea oferi date importante privitoare la temeliatoarele la temelia oare la temelia oare la temelia oare la temelia Catedralei și la rezistența ei. S-a putut dovedi, de asemenea, că cimitirul din jurul bisericii episcopale vechi nu cuprinde toată zona dintre cele două edificii, după cum uneii civile aparținând secolelor XVI - XVIII erau făcute la o oarecare distanță - de circa 20 m - de actuala biserică.

Cel mai important câștig al cercetărilor întreprinse de noi până acum se referă la datele pe care le avem despre nivelurile de călcare și de construcție ale celor două edificii, acum în restaurare, precum și starea fundației și puterea de rezistență a principalului monument - Catedrala Episcopală. Aceste date vor fi îmbogățite cu ceea ce vom obține de la noile sondaje practicate mai întâi în partea de N a Catedralei, după care, dacă va fi nevoie, și altele, în interiorul bisericii sau în alte zone din incinta Episcopiei.

(Pl. 37)

117. Roșia de Secaș, com. Roșia de Secaș, jud. Alba

Marius Ciută (Univ. Alba Iulia)

Cercetările de suprafață de la Roșia de Secaș

Cercetările s-au desfășurat în perioada 12 - 22 iulie 1999, de către un colectiv de 10 studenți practicanți aflați sub coordonarea lector univ. Marius Ciută. Scopul acestor investigații a fost, în primul rând, acela de a semnala o serie de puncte noi, reprezentând locuiri și/sau urme preistorice inedite, fiind vizată însă și realizarea altor descoperiri aparținând altor epoci. Ca obiectiv secundar s-a urmărit identificarea în teren a unor obiective arheologice deja semnalate și/sau cercetate în prealabil. De asemenea, s-a urmărit familiarizarea studenților cu metodologia de realizare a unei periegeze, cu instrumentele necesare, cu completarea fișelor de periegeză și, nu în ultimul rând, cu anumite informații legate de habitatul uman în preistorie, de principalii factori determinanți ai acestuia.

Într-o fază preliminară s-a realizat o documentare bibliografică și cartografică asupra arealului supus atenției, în acest demers fiind folosite, ca instrumente principale, *Repertoriul arheologic al județului Alba* (Alba Iulia 1995), și hărțile cadastrale, la scară cât mai mare (1:10.000) obținute de la OCOT, Alba Iulia. S-a urmărit astfel o familiarizare cu configurația geo-morfologică a arealului, cu toponimele, hidronimele, cu gradul de antropizare, și chiar cu unele specificități de relief prezente în această arie. S-a stabilit ca punct de bază localitatea Roșia de Secaș (mai precis Școala Generală), aflată în zona central-nordică a acestei unități fizico-geografice.

Cadrul geografic-natural. Străbătut de paralela 46,1^o latitudine nordică și de meridianul 23,80 longitudine estică, Podișul Secașelor face parte din punct de vedere geografic

din Podișul Transilvaniei, mai precis din sectorul sud-vestic al acestei unități. Este un areal de tranziție spre ținuturile colinare, muntoase, cu relief deluros. Sectorul abordat prin periegeze a fost cel al bazinului Secașului Mic, mai precis segmentul cuprins între localitățile Broșteni (la E) și Tău (la V), fiind explorate văile afluenților de stânga ai acestuia (dinspre S), care prezentau o expunere ideală locuirii (versanții cu expunere sud-sud-estică). Astfel, au fost parcurse, cu predilecție, văile Păucii, Găvanului, Ungureiului, Sinului și Tăului (afluenți ai Secașului Mic), fiind avute în vedere atât zonele joase de luncă cât și terasele (a I-a și a II-a) sau chiar locurile aflate pe înălțimi (cumpăna apelor). Au fost realizate ridicări topografice expeditivă (de mână) pentru localizarea respectiv regăsirea cu ușurință, în cadrul zonelor parcurse, a posibilelor descoperiri.

În demersurile concrete ale periegezelor au fost căutați și posibili „informatori”, care să furnizeze informații utile în legătură cu găsirea unor locuri cu semnalări de materiale arheologice. În acest sens, putem afirma, în perspectiva unor cercetări ulterioare, că potențialul în ceea ce privește acești „informatori” în zonă este foarte redus, locuitorii manifestând în cele mai multe cazuri indiferență, lipsă de cunoștințe în ceea ce privește hotarul și toponimicele și/sau chiar agresivitate! Singurele excepții vin din partea păturii, tot mai reduse numeric, a intelectualilor satelor, în acest sens, unele informații (puține!) primite de la prof. I. Popa (Roșia de Secaș), prof. I. Lupean (Tău) și preotul Bogdan Ștefan (Ungurei), dovedindu-se a fi eficiente. O altă piedică ce a stat în calea cercetărilor a fost legată de perioada aleasă pentru desfășurarea acestora (iulie), aproape în totalitate hotarul localităților fiind acoperit de o pătură vegetală compactă (culturi de cereale sau loturi necultivate).

În urma a 10 zile de periegeze (care au însumat peste 100 km liniari parcurși) au fost descoperite 7 puncte inedite cu semnalări de materiale aparținând epocilor preistorice, fiind identificate și alte obiective arheologice cercetate anterior. Au fost cercetate următoarele sectoare:

Sectorul Roșia de Secaș - Tău; urmând talvegul Secașului Mic, pe partea sudică (stângă) realizându-se intrări și pe valea Tăului și a Sinului. A fost identificat în această zonă un punct „La Cruce” (Calea Crucii) în care s-a semnalat o locuire Coțofeni. Acesta se află în imediata apropiere a localității Roșia de Secaș, pe partea stângă a drumului (de țară) ce duce spre Tău, pe un loc înalt, deasupra Luncii de Jos și a SMA Roșia, practic la extremitatea de N a cumpenei apelor dintre Valea Ungureiului și valea Secașului Mic. Fragmentele ceramice descoperite (în jur de 100) pe o suprafață relativ redusă (500 mp), dovedesc o locuire aparținând epocii de tranziție spre epoca bronzului, respectiv culturii Coțofeni.

În sectorul văii Sinului (Valea lui Sin, Valea lui Sim), menționăm faptul că nu am reușit să identificăm punctul numit „Lăcuț” (Lăcuț-Pușcărie, aparținător de Tău) semnalat de dl. I. Al. Aldea în anul 1967, la 2,5 km SV de sat (Rep. Alba 1995, 187), unde a descoperit urme de locuințe petreștene. În zona desemnată (cunoscută) de localnici cu toponimicul menționat, prospecțiunile repetate nu au detectat nici o urmă materială, pe nici unul din versanții văii amintite. Mergând în sus pe vale, la aproximativ 4 - 5 km spre S există locul numit „La Fabrică”, unde se află ruinele unei fabrici de spirt din perioada interbelică. În apropierea drumului de țară mai sus menționat, în punctul „La Cărări” („La lunca din Jos”)

au fost identificate, în arătură, sporadice materiale ceramice atipice, fără posibilitatea încadrării lor (epoca bronzului, epocă dacică, postroman ?).

Sectorul Roșia de Secaș - Păuca; urmând Calea Păucii, valea Păucii și valea Gărdanului. A fost identificată așezarea eneolitică petreșteană din punctul Homm, aflată la intrarea în localitatea Păuca (venind dinspre Roșia). Într-o zonă proaspăt arată a fost identificat un deosebit de bogat material arheologic (ceramică, unelte din piatră cioplită și șlefuită, chirpic, fusaiole, etc.), aparținând fazei A - B a culturii Petrești precum și câteva fragmente ceramice aparținând fazei a II-a a culturii Coțofeni. Pe valea Gărdanului, pe versantul cu expunere sud-estică, în zona mai înaltă (Măgură) au fost semnalate, sporadic, materiale ceramice Coțofeni.

Sectorul Roșia de Secaș - Ungurei; urmând valea Ungureiului, la E cu Dealul Crucii iar la V cu Dealul Drăgăneasa. În punctul numit „La Moldă”, aflat la o distanță de 2 km spre N de satul Ungurei, în imediata apropiere a șoselei ce leagă Roșia de Secaș de această localitate (la V de aceasta), pe o pantă lină cu expunere sud-estică au fost semnalate numeroase fragmente ceramice aparținând epocii hallstattiene (cultura Gava?). Configurația terenului (un promontoriu înalt care domină valea Ungureiului, prezența unor valuri de pământ de origine incertă și intrândul pe care-l face un afluent de stânga), suprafața mare de recoltare a materialelor arheologice, precum și bogăția acestora, fac posibilă existența aici (deocamdată cu titlul de ipoteză verificată !) a unei așezări fortificate de tipul celei de la Teleac. Pe drumul de acces a fost descoperit și un fragment ceramic aparținând culturii Basarabi.

118. Saschiz, com. Saschiz, jud. Mureș

Punct: Biserica evanghelică

Cod sit: 119215.02

Daniela Marcu (Home Trade SRL)

Sondajele arheologice la Biserica evanghelică din Saschiz au fost efectuate în perioada 10 mai - 1 iunie 1999, la solicitarea proiectantului general (SC Atelier M SRL Sfântu Gheorghe); scopul acestor sondaje a fost acela de a furniza informațiile necesare pentru întocmirea expertizei de rezistență și a proiectului de restaurare. Lucrările au fost finanțate de Direcția Monumentelor Istorice.

Biserica actuală (nava, corul și sacristia) a fost construită într-o singură etapă: în toate punctele investigate fundațiile sunt țesute. Nava și corul au fost prevăzute din construcție cu contraforturi. Sondajele arheologice nu au furnizat elemente certe pentru datarea acestei etape, dar în orice caz ea trebuie să fi aparținut sfârșitului secolului al XV-lea și începutului veacului următor - conform informațiilor documentare. Într-o etapă ulterioară au fost adăugate porticurile de V, S și N, toate construite în prelungirea unor contraforturi. Pe latura de N sacristia a fost prelungită spre V cu o clădire având lățimea de 2,60/2,70 m. În apropierea bisericii au fost identificate urmele mai multor locuințe de tip semi-îngropat, cu vetre deschise; materialul ceramic recoltat din interiorul acestora permite o datare în secolul al XIII-lea.

Deși nu am avut posibilitatea să cercetăm integral nici unul dintre aceste complexe, iar inventarul este destul de modest, în stadiul actual al cercetărilor se poate afirma că acestea aparțin coloniștilor sași, fiind foarte probabil primele locuințe construite după instalarea acestora la Saschiz. În perimetrul extrem de restrâns al săpăturilor executate nu au apărut urme ale unui lăcaș de cult anterior; identificarea acestuia, în cazul în care a funcționat pe același amplasament, rămâne o sarcină a cercetărilor viitoare, ca de altfel și identificarea traseului incintei fortificate care se presupune că exista în jurul bisericii. În spațiul din interiorul incintei actuale s-a dezvoltat un cimitir destul de dens, din care au fost cercetate 26 morminte. Nu sunt morminte tăiate de fundațiile bisericii.

Fundațiile bisericii sunt realizate din bolovani de piatră de dimensiuni mari și medii, înecați într-un mortar nisipos extrem de friabil; foarte rar apar și fragmente de cărămidă. Terenul de fundare este pe cea mai mare parte a suprafeței un lut galben aparent foarte dur, în care toate șanțurile se adâncesc oblic, drept care profilul fundațiilor este neregulat. În momentul construirii bisericii înclinația terenului trebuie să fi fost destul de apropiată de cea actuală, creșterea medie a nivelului de călcare fiind până în prezent de 0,15 - 0,20 m, uniform repartizată pe suprafață. Șanțul de fundare s-a adâncit față de acest nivel cu 1,30/1,40 m, limita sa inferioară urmând însă linia pantei, de unde rezultă o fundație cu adâncimi variabile.

Turnul aflat pe partea de N a bisericii a fost cercetat prin două casete; zidăria este regulată, din piatră plată legată cu mortar de var destul de dur. Talpa fundației se află la -3,95 m (-2,70 m față de nivelul contemporan de călcare), adâncită aproximativ 1,70 m în solul viu; nu a fost stabilit nivelul de construcție, dar presupunem că acesta se afla puțin mai sus decât terenul actual. În apropierea intrării actuale, pe partea de E a acesteia, a fost descoperită o zidărie superficială, în parte demolată; aceasta este adosată turnului, iar din punct de vedere al funcțiunii trebuie pusă în legătură cu o amenajare ce deservea accesul.

(Pl. 38)

119. Saschiz, com. Saschiz, jud. Mureș

Punct: Cetatea țărănească

Cod sit: 119215.03

Daniela Marcu (Home Trade SRL)

Sondajele arheologice la turnul de NE al cetății din Saschiz au fost efectuate în perioada 1 - 15 iunie 1999, la solicitarea proiectantului general (SC Atelier '90 SRL Brașov); scopul acestor sondaje a fost acela de a furniza informațiile necesare pentru întocmirea expertizei de rezistență și a proiectului de intervenție urgentă la obiectivul sus-menționat. Lucrările au fost finanțate de Direcția Monumentelor Istorice.

Cetatea țărănească din Saschiz, jud. Mureș, a fost construită în secolul al XIV-lea de comunitatea germană din localitate, pe o înălțime situată la V de sat. Este una dintre puținele fortificații amplasate în afara perimetrului locuit, știut fiind faptul că în general cetățile săsești se dezvoltau în jurul bisericilor, în interiorul localității. Cetatea are o formă aproximativ ovală, în zidul de incintă fiind prinse patru turnuri

de colț și două turnuri de poartă, toate cu funcție de supraveghere și apărare; clădiri de locuit par să fi fost construite în lungul zidului, cel puțin pe latura de V. În centrul incintei se afla o capelă. Pe latura de E fortificația era dublată de un zvinger larg, prevăzut la rândul lui cu un turn de supraveghere. În prezent acest ansamblu este în ruină, iar turnul de NE în stare de colaps - ceea ce a determinat de altfel și includerea lui în programul național de restaurare. Turnul are un plan neregulat, determinat foarte probabil de configurația terenului pe care constructorii l-au avut la dispoziție, respectiv botul unui platou foarte abrupt; din punct de vedere tehnic este o construcție superficială, ale cărei fundații sunt extrem de inegale, bazându-se în general pe refolosirea unor structuri mai vechi. Față de nivelul de călcare contemporan construcției, fundațiile acesteia s-au adâncit în medie 0,20/0,30 m, iar față de nivelul actual se află la -0,90 m medie, de unde rezultă o creștere a nivelului de 0,60/0,70 m.

Sondajele arheologice indică o singură etapă de construcție, pe care în stadiul actual al cercetărilor nu o putem data decât foarte larg, în secolele XV - XVI - ținând cont și de cronologia generală a acestui ansamblu. La data respectivă zidul de incintă al cetății era deja în funcțiune, colțul său de NE fiind demolat pentru a face loc turnului. Pereții de N, S și E ai celui din urmă suprapun și refolosesc parțial fundațiile incintei. Inițial peretele de S a fost plin la nivelul parterului, accesul din exterior fiind probabil rezolvat abia la nivelul al treilea, unde se putea ajunge cu ajutorul drumului de strajă. Nu este însă exclus ca deschiderea de la primul nivel al peretelui sudic să fi avut o aceeași destinație, accesul din exterior fiind în acest caz rezolvat cu ajutorul unei scări din lemn. Fundația peretelui sudic este deci continuă, iar în dreptul intrării actuale zidăria a fost găsită demolată neregulat până aproape de talpă, respectiv la -0,60/0,70 m.

Nivelul de călcare a evoluat astfel: 1. Construirea turnului pare să fi fost precedată de o răzuire a suprafeței: în exteriorul acestuia nivelul de călcare se afla în medie la -0,50 m, iar în interior a fost coborât până la -1,00 și -1,20 m, cu o pantă pe direcția SE - NV; 2. Suprafața astfel obținută a fost nivelată cu un strat de pământ afânat ce conține moloz (rezultat în mare parte din demolarea incintei) și ceramică medievală, prin care nivelul a fost ridicat la -0,80 m; 3. Primul nivel de călcare amenajat s-a ridicat la -0,60 m, menținându-se la această cotă o perioadă destul de lungă; amenajarea s-a făcut inițial cu ajutorul unui strat de lut galben amestecat cu moloz; după realizarea intrării de la nivelul parterului, pe suprafață s-a răspândit un nou strat de moloz rezultat din desfacerea zidăriei laturii de S, peste care s-a operat o nouă nivelare, cu lut galben amestecat cu nisip. Nivelul de călcare s-a menținut la aceeași cotă, ușor mai ridicat în dreptul pragului (-0,50 m); în această etapă nivelul interior a fost egalizat cu cel exterior; 4. Cea mai recentă nivelare a suprafeței s-a realizat tot printr-o lutuire, care a ridicat nivelul interior la -0,30 m. Din sondaje au fost recuperate numeroase fragmente ceramice databile în secolele XV - XVII.

(Pl. 38)

120. Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța**Punct: Valea lui Voicu**

Cod sit: 62333.02

Niculae Conovici (IAB), Mihai Irimia (Univ. Constanța), Lucian Arsenie (MINAC)

În 1999, săpăturile arheologice de la Satu Nou - „Valea lui Voicu” s-au desfășurat între 26 iulie - 20 august. Ele au avut în vedere continuarea cercetării nivelurilor de locuire de pe platoul principal, din prelungirea spre N a secțiunii magistrale și a extinderii ei spre râpa din partea de V a platoului. Finanțarea săpăturilor a fost asigurată exclusiv de MINAC.

Cercetarea platoului nordic s-a făcut în campaniile precedente prin secțiunea magistrală S I, cu orientarea aproximativ N - S, pe direcția râpii ce mărginește spre V platoul, pentru obținerea unor profile stratigrafice pe axa amintită. În prelungirea S I, pe platoul de S a fost trasată secțiunea magistrală S II, care intercepta întregul platou împreună cu valul și șanțul de apărare din această zonă. S III a fost executată în partea de E a platoului de N și era orientată perpendicular pe valul și zidul de apărare al acestuia.

În 1995, S I a fost prelungită cu 25 m spre N, fiind caroiată în continuare începând cu c. 11 N până la c. 26 N. Extinderea spre râpa a secțiunii s-a făcut prin conservarea temporară a unui martor de 0,50 m pentru observarea profilului, iar pe direcția S - N prin caroierea secțiunilor late de 2 m, marcate cu siglele b, c, d etc. În acest fel s-a obținut o suprafață de cercetare, a cărei lățime se extinde treptat pe măsura avansării săpăturilor. În 1999 au fost continuate cercetările această zonă prin investigarea nivelurilor 6 - 8.

Complexele de locuire. Din N 6 a fost epuizată cercetarea la nivelul clădirii cu altar apărute în 1998 în S I b, c.15 - 17 N. Din nivelurile 7 și 8 au apărut puține complexe arheologice, deoarece săpătura a acoperit o zonă marginală a așezării getice. Au apărut patru gropi (Gr. 70, 72 - 74). Alte două gropi aparțin nivelurilor anterioare (Gr. 71, 75). Groapa 75 străpungea vatra unui cuptor dezafectat din N 7 în S I b - c, c. 15 N. Primul nivel de locuire getică din această parte a așezării (N 8) era marcat în partea de S prin platforme de formă neregulată din pietre, deasupra cărora au apărut materiale datate în al doilea sfert al secolului al III-lea. Gr. 72 din S I b - c, c. 13 N, de formă tronconică, se adâncea cu cca. 0,70 m într-un strat aproape steril, cu depuneri aluvionare, de unde provine o toartă de amforă sinopeană purtând ștampila astynomului Demetrios 3 Heroxenou (sfârșitul grupei IV), cel mai vechi atestat la Satu Nou. N.9 nu a mai fost interceptat în această parte a săpăturii. În jumătatea nordică a săpăturii au apărut câteva cuptoare menajere și două gropi. Cuptorul descoperit în S I b, c. 20 N a prilejuit unele observații interesante privind construcția lui: mai întâi a fost amenajată vatra, lipită pe o substrucție din pietre de râu și cioburi de amforă, iar apoi a fost ridicată bolta din lut ars, întărită cu ajutorul unui „cofraj” din nuiiele înfipte vertical în jurul vetrei. Este pentru prima dată la Satu Nou când a fost observat acest detaliu.

Materialul arheologic recoltat nu este foarte bogat față de campaniile precedente. Totuși rețin atenția alături de ceramica getică (cu mai multe vase întregibile), ceramica elenistică (opaiț, fish-plate, boluri, askoi, lagynoi și mai ales

amfore), câteva obiecte de metal, o ancoră de barcă din piatră, greutăți de la războiul de țesut și fusaiole etc. Au fost adunate 38 ștampile amforice, după cum urmează: Heraclea Pontica 11, Rhodos 3, Sinope 23, centru necunoscut 1. De asemenea, pe toată suprafața cercetată au apărut fragmente ceramice hallstattiene, oseminte umane izolate, fragmente din două topoare șlefuite din bazalt negru și o lamă de silix. Acestea provin desigur din nivelurile anterioare și au fost în parte antrenate de animalele subterane, în parte aduse prin deranjarea acelor niveluri de către geții înșiși, dar nu în zona cercetată de noi care nu pare a fi deranjată în profunzime. [Niculae Conovici]

În anul 1999 săpăturile au fost concentrate pe platoul de N al așezării, în prelungirea secțiunilor S I a - d, carourile 11 N - 26 N. Cercetările au fost mai restrânse, datorită dificultăților ivite la angajarea muncitorilor zilieri. Săpăturile au cuprins parțial nivelul VI, dar mai ales nivelurile VII și VIII, corespunzătoare secolului al III-lea a.Chr.

Dintre complexele investigate amintim gropile nr. 70 - 73, al căror conținut este similar, în general, complexelor de același tip cercetate în anii trecuți. În Gr. 70 (S I, caroul 18 N - 19 N, -2,67 - 3,10 m), care pătrunde din nivelul IV, s-au descoperit relativ puține fragmente ceramice (de amfore și de vase autohtone), un fragment de opaiț elenistic, un fragment de creuzet și un schelet de animal (câte marginea de E a gropii). Gr. nr. 71 (S I c, carourile 13 N - 14 N), corespunzătoare nivelului VII, avea, între altele, la partea superioară, mult cărbune și o arsură roșcată. Gr. nr. 72 (S I b - c, caroul 13 N), în formă de clopot, conținea - între altele - multă ceramică (fragmente de amforă de Rhodos), resturi de obiecte de fier, foarte multe oase de animale, inclusiv oase de pește de talie mare.

În această campanie au fost cercetate, de asemenea, mai multe cuptoare. Dealtfel, cuptoarele sunt cele mai frecvente instalații de foc de la Satu Nou, cu mult mai numeroase decât vetrele simple. În cele mai multe cazuri ele sunt amenajate pe un pat de lut galben, dens, special adus, care cuprindea adesea paie sau nuiiele. Uneori patul de lut lipsea, cuptorul cu substrucția sa fiind construite direct pe stratul de pământ cenușos. Substrucția vetrei, groasă de 5 - 8 cm, era realizată din pietre (lespezi de gresie sau de calcar cochilifer din zonă, ori pietre de râu). Cel mai adesea, printre pietre erau așezate și fragmente relativ mari de vase (mai ales de amfore și de vase-borcan). Nu lipsesc nici cazurile în care substrucția vetrei se realiza exclusiv din pietre sau din fragmente ceramice. În câteva rânduri s-a constatat că fragmentele de vase erau dispuse numai spre margine, în timp ce zona centrală era rezervată exclusiv pietrelor. Deasupra patului de pietre și de fragmente ceramice se aplica lipitura propriu-zisă, cu grosimea variabilă, cuprinsă între 1,5 - 4 cm. S-a constatat existența a două sau trei refaceri succesive ale lipiturii vetrei. Bolta cuptorului, probabil de 20 - 25 cm (nu s-a descoperit niciodată intactă) era realizată din lut cu paie, fiind vizibile, în toate cazurile, amprente ale acestora; grosimea bolții variază între 2,5 - 5 cm.

O situație relativ inedită s-a observat în campania din anul 1999 la cuptorul descoperit în S I b, carourile 20 N - 21 N. În marginea exterioară a vetrei se păstrau urmele nuielilor utilizate ca „armătură” și pe care s-a clădit bolta. Urmele erau dispuse regulat, la distanțe de circa 5 - 8 cm una de cealaltă. Probabil că acest tip de armătură de nuiiele, înfipte la marginea vetrei și pe care se ridică bolta, exista și la alte

cupatoare, dovada reprezentând-o urmele de nuiete din fragmentele de boltă descoperite. Boltă era lutuită și fățuită la interior; cel mai adesea s-au constatat refaceri atât ale bolții, cât și ale vetrei cupatoarelor. Într-un caz (în S I c, caroul 21 N), vatra cupătorului a fost amenajată direct pe stratul cenușiu, fără pietre sau fragmente de vase în infrastructură.

Au fost cercetate, de asemenea, complexe de locuire cărora le aparțin altarul decorat și cel nedecorat descoperite în anul 1998, operațiune care va continua în campania viitoare, după înlăturarea marțorului pentru profil rezervat între secțiunile S 1 a - S 1 b. În S I a, carourile 19 N - 20 N, - 2,70 m, au apărut resturile unei bărne carbonizate. Materialul arheologic recoltat este relativ bogat și constă mai ales din ceramică getică și elenistică, la care se adaugă și câteva obiecte de metal (mai ales cuțitașe), zgură de fier, fusaiole etc. Amintim descoperirea a 38 de ștampile de amfore, între care și o toartă de tipul Sinope, din grupa a IV-a, aparținând astynomului Demetrios asociat cu producătorul Agaton. Este a doua ștampilă din această grupă apărută până acum la Satu Nou.

Menționăm și descoperirea în anul 1998 a mai multor oase umane izolate, între care o calotă craniană, un femur, oase ale bazinului, un maxilar etc., în diferite sectoare ale săpăturii. [Mihai Irimia]

121. Săcueni, com. Gura Ocniței, jud. Dâmbovița

Punct: Biserica Nașterea Domnului

Cod sit: 67639.01

Petru Diaconescu, Gheorghe Olteanu (CNMCD Târgoviște)

La solicitarea Direcției Monumentelor Istorice în perioada 7 - 10 iulie 1999, au fost executate cinci sondaje de informare (vezi planul general) la monumentul sus amintit ridicat conform pisaniei de către jupanul Neagoe Săcuianu la anul 1655, situat în sat Săcueni, com. Gura Ocniței, jud. Dâmbovița.

Lucrările au fost executate la cererea Direcției Monumentelor Istorice ca parte din proiectul nr. 10 / R / 1997: „Lucrări de restaurare, conservare și punere în valoare - etapa I - Faza C / 1999, lucrări de cercetare preliminară”.

Tip de plan dreptunghiular, cu turlă - clopotniță pe latura de N a pronaosului și o a doua pe naos, monumentul se încadrează în categoria bisericilor specifice epocii lui Matei Basarab, deși este construită după moartea domnitorului.

Modelul este cel al bisericii „Sf. Împărați” din Târgoviște ridicată de voievod între 1650-1651, iar contraforții și ancadramentele amintesc de Mănăstirea Stelea, ctitorie a lui Vasile Lupu ridicată la 1645 în Târgoviște.

În sec. XIX, biserica suferă modificări importante ce afectează silueta monumentului (demolarea turnului-clopotniță), schimbarea sistemului de boltire, adăugarea turlei pe naos, iar mai târziu a tindei actuale. Se mai păstrează parțial până la nașterea bolților, un frumos ansamblu de pictură realizat în 1657. Starea de degradare a monumentului, tot mai avansată, datorată în special cutremurelor ce s-au succedat între 1940-1990, pictura de o valoare deosebită au impus proiectul de conservare-

restaurare din care face parte și studiul de față.

Problematica cercetării a fost următoarea:

- Confirmarea sau nu a anului construcției. N. Ghika-Budești avansează ca an de începere a lucrărilor 1606 (Evoluția arhitecturii, III, 1933, p. 41) iar pentru pictură 1651.
- Planul general. Același autor sus menționat consideră că lungimea mare 23 m, față de lățimea de 8,5 m a bisericii presupune adăugarea pronaosului într-o etapă ulterioară, deci în 1655 (*ibidem*, p. 40-41).
- Modificări interioare sau exterioare propuse (contraforții laterali, zid, naos - pronaos, catapeteazma din cărămidă, ușa laterală de acces în altar, etc.).
- Nivelele de călcare și pardoselile de la interior și din exteriorul monumentului.
- Inhumări în interiorul lăcașului, mă refer cu precădere la pronaos unde se presupune că există morminte ale ctitorilor.

Timpul foarte scurt afectat săpăturilor propriu-zise, în special la interior (lăcașul fiind în cult nu ni s-au permis decât două zile de lucru efectiv) a dat cercetării mai mult un caracter de informare, o serie de aspecte rămânând neclarificate în acest stadiu al lucrărilor.

S-au practicat trei secțiuni și două casete după cum urmează (vezi planul general): secțiunea I / N, între contrafortul unghiular și turnul scării; secțiunea II / N, pe contrafortul median și la îmbinarea zidului naos - pronaos cu zidul exterior N; secțiunea III / S, în axul altarului; caseta I în colțul de SE al naosului, la îmbinarea dintre zidul perimetral cu catapeteazma; caseta II de o parte și de alta a zidului naos - pronaos, pe jumătatea sa de N, (astăzi dispărut).

Stratigrafia:

A. Exterior. Fundația bisericii (talpa) stă așezată pe un strat de nisip fin a cărui grosime variază de la V la E între 0,80 - 0,20 m ce este amestecat la bază cu pietriș. Urmează un lut vinețiu sau galben gros de 0,30 - 0,50 m; humusul medieval, nivelul de construcție marcat cu pigmenți de var; un nivel de cca. 0,10 - 0,30 m de pietriș sau lut provenit din groapa de fundare a monumentului; nivelarea resturilor rezultate în urma cutremurului de la 1802 grosă de 0,20 m; un strat de lut și cărbune cu aceeași grosime, (în S III), nivelul de refacere presupus de noi la 1809 urmat de alte două nivelări cu cărămidă, mortar, pietre, tencuială rezultante a ultimelor două refaceri respectiv 1876 și 1909 și în sfârșit o potecă din bolovani de râu suprapusă de alea de beton ce se observă și astăzi.

B. Interior. Menționăm că săpăturile nu au fost duse până la talpa fundației, din cauza răstimpului acordat, ci au coborât cu numai 0,20 m de la soclu în adâncime. Lutul galben-vinețiu ce constituie și humusul este suprapus de nivelul de construcție observat ca o dungă de mortar de var; urmează o nivelare din lut vinețiu cu rare fragmente de cărămidă, pământ păstrat special pentru a ridica nivelul de călcare în interior cu o grosime în medie de 0,40 m (Pl. 40); urmează patul pardoselii originale alcătuit din mortar amestecat cu lut pus pe umplutura din argilă, direct, în pronaos (Pl. 40) sau peste un strat subțire de pietriș, naos (Pl. 40); un nou strat de argilă, patul din lut și o a doua pardoseală tot din cărămidă (Pl. 40). O nouă nivelare de 0,90 m (în C 2 / V s-a descoperit un arc de cărămidă prăbușit între pardoselile II și III și ochiuri

de ferestre din sticlă mat-verzuie) este urmată de cea de-a treia pardoseală, sesizată numai în C 2 pe pronaos, un strat de nisip și ultima pardoseală, acum din lespezi de piatră pătrate cu latura de 0,60 - 0,70 m.

Arhitectura monumentului:

Se prezintă sub forma unei construcții masive și unitare așezată pe o fundație puternică adâncă de 1,20 m și cu o lățime excepțională cuprinsă între 1,80 - 2m, fundație ce este cu 0,20 - 0,40 m, spre exterior față de linia elevației și are în componența ei bolovani de râu amestecați cu mortar de var și cărămidă sfărâmată. La bază prezintă o structură de grinzi din lemn petrecute la colțuri, dreptunghiulare în secțiune (0,18 x 0,12 m), structură menită să asigure echilibrarea și rigidizarea construcției. Elevația este construită exclusiv din cărămidă cu laturile de 26 x 14 x 4 cm și prezintă două socluri succesive la exterior (unul de 2 - 3 cărămizi și celălalt de 6 cărămizi), iar la interior numai pe primul amintit.

S-a putut observa clar că turnul scării și contraforții sunt cei inițiali, zidurile și fundațiile țesându-se perfect (Pl. 41). În caseta II s-a sesizat zidul dintre naos și pronaos ridicat pe o fundație lată de 1,80 m, elevația propriu-zisă din cărămizi cu aceleași dimensiuni cu a celei perimetrare și având lățimea de 1,50 m se păstrează sub actuala pardoseală pe o înălțime de cca. 0,60m. Totodată s-a identificat și intrarea în naos, pe centru și s-a dovedit că zidul despărțitor era plin, deci fără accese laterale (Pl. 39). În colțul de NE al pronaosului s-a descoperit masivul de zidărie pe care erau construite arcele boltii (Pl. 40). Masivul ce se păstrează în pronaos prezintă o elevație rămasă de 0,40 m și se află pe o fundație ce depășește spre exterior cu 0,26 m, linia zidăriei.

În caseta I s-a dezvelit fundația adăugită a catapetesmei, păstrată în elevație pe 0,30 m înălțime. Am observat că nivelul de construcție corespunde cu cel al pardoselii nr. 3 de la începutul secolului al XIX-lea, noua catapeteasmă tot din zid stând pe un strat de mortar gros de 0,10 m așezată pe vechea elevație sus amintită.

Pardoselile:

Primele trei, din cărămidă sunt așezate pe paturi din lut bătut, amestecat cu mortar, iar ultima, cea actuală din dale de piatră pe un strat de nisip. Pentru primele două nu posedăm decât câteva fragmente găsite *in situ* (Pl. 40), a treia este din cărămidă recuperată de la zidăria prăbușită în timpul cutremurului de la 1802.

De remarcat că intrarea între naos și pronaos era cu 0,40 m mai sus decât nivelul pardoselii originale (Pl. 40). Dealtfel, între nivelul de construcție și cel de călcare se adaugă atât la interior cât și la exterior un strat de argilă ce avea un rol dublu: de a înălța nivelul de călcare, a ușura accesul și pentru a limita accesul apei subterane având în vedere situarea bisericii pe terasa minoră a lalomiței, la 300 m E de râu, fapt ce duce, ca pânza freatică să se afle la 2 - 3 m față de cota actuală a terenului.

Cronologia și etapele de construcție ale monumentului:

Dat fiind extinderea cercetării și elementele materiale descoperite (nici o monedă), fragmente ceramice comune fără relevanță pentru datare, mici bucăți de frescă, cuie, scoabe, o balama de ușă, discuri de geam cu diametrul de 10 cm, ancadramente de ferestre și uși cuprinse în pardoseală a trebuit să facem apel la literatura de specialitate existentă pentru o încadrare cronologică cel puțin

preliminară. Bibliografia se rezumă la observațiile făcute de I. Mihail și C. Petrescu - Dragoie cu prilejul restaurării picturii monumentului în 1926 (B.C.M.I., XIX, fasc. 50, 1926, p. 152-169), a documentelor publicate de Virgil Drăghiceanu (Mitropolia Târgoviștei, București, 1933, p. 17-20, B.C.M.I., fasc. 75, 1933, p. 38) N. Ghika Budești, mai sus amintit și a monografiei localității alcătuită de preotul Gh. I. Popescu (A.S.M.B.I., dos. 562 / 1924).

Nu s-au verificat aserțiunile privind vechimea mai mare a monumentului, el prezentându-se ca un tot unitar, singurele modificări sunt cele din secolul al XIX-lea.

Modificările mai sus amintite sunt pricinuite de marele cutremur din 1802 ce a distrus lăcașurile de cult din zonă. Argumentul istoric este un document emis în 1809 și în care se arată că arendașii moșiei Mitropoliei cheltuiau 500 de taleri pentru repararea ansamblului curții, argument dublat de descoperirea de către I. Mihail a unui strat de pictură atribuit lui Pârveu Zugravu ce picta biserica din satul învecinat, Adâncă la 1813; cel arheologic este stratul gros de dărâmatură de la exterior dublat cu fragmentul de arc descoperit sub pardoseala 3, ce demonstrează că boltile se prăbușiseră deja la această dată și nu la cutremurul din 1938 (nu am observat elemente materiale ce să ne dea posibilitatea argumentării și acestui seism). Tot la această dată se reface și pardoseala din cărămidă din demolări, se ridică noua catapeteasmă, se repară zidul de incintă al bisericii existent și astăzi. Celelalte lucrări sau modificări amintite în documente nu se pot sesiza arheologic.

În anul 1876 Tănase Popescu înlocuiește cărămida din pardoseală cu lespezi rectangulare din piatră păstrate parțial până astăzi. Cea mai importantă modificare aparține secolului nostru, când la 1909 este desființat zidul dintre naos și pronaos iar pe jumătatea lui dinspre V sunt dispuși actualii stâlpi cu baza pătrată și latura de 0,80 m. Pentru datarea lor atât de târzie pledează și faptul că ei sunt zidiți direct peste dalele de piatră puse la 1876; probabil în această perioadă este ridicată și actuala tindă din zid.

Modificări și adăugiri nu mai sunt sesizate, ci numai anumite plombări cu beton și cărămidă modernă pe latura de N necesare în urma cutremurului de la 1940.

Concluzii:

Cercetarea, dat fiind caracterul restrâns, nu a permis în totalitate atingerea scopurilor propuse. Menționăm că la interior nu s-au putut duce sondajele până la pământul viu și totodată absența monedelor nu a permis o încadrare cronologică mai sigură.

Se poate afirma cu certitudine, că anul construcției este cel oficial recunoscut neexistând motive pentru o datare mai timpurie. Cum am amintit, planul urmărește pe cel al bisericii Sf. Împărați din Târgoviște și chiar dimensiunile cărămidizilor sunt identice. Tipul și probabil chiar și constructorii și zugravii au fost preluați de Radu Crețulescu la biserica din Bărbuleț (1662) și de Stoica Ludescu la cea din Ludești (1660) ce ridică tot capele de curte. De fapt majoritatea bisericilor de acest tip sunt construite pentru uzul curților feudale din imediata vecinătate.

În ceea ce privește planul general, monumentul este unitar, nu există nici un element, deocamdată, ce să-l infirme (desigur o secțiune longitudinală completă ar soluționa problema).

Nu există elemente pe care să le aducem în ipoteza

existenței a două faze de construcție (pe exterior în special).

Modificări. Există, dar au fost practicate numai la interior. Contraforții mediani fac parte componentă cu restul ansamblului. Catapeteazma actuală este reconstruită peste cea veche corespunzând fazei de construcție de la 1809. La ultima refacere, la 1909 se desființează zidul dintre naos și pronaos, înlocuindu-se cu 4 stâlpi din cărămidă, fiind răzuite și masivele de zidărie ce-l flancau și pe care se sprijineau bazele arcelor alăturate spre pronaos.

Nivelele de călcare. La exterior au fost sesizate, afară de cel actual, două nivele de călcare, corespunzătoare monumentului inițial, reparațiile de la începutul secolului al XIX-lea, și următoarele. Cel rezultat în urma cutremurului de la 1802 este marcat peste un strat gros de umplutură, iar primul peste o nivelare cu argilă scoasă din fundație și pusă pentru impermeabilizare, în sfârșit pavajul de bolovani din râu de la începutul secolului nostru. La interior sub actuala pardoseală din piatră existentă din 1876 se află alte trei anterioare, toate din cărămidă așezate pe un pat de lut amestecat cu mortar de var, iar ultima pe nisip. Cu privire la a doua pardoseală, cărămidă folosită la construcțiile brâncovenești și post brâncovenești din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, de aceleași dimensiuni cu probele, chiar și fragmentare, recoltate de noi pun problema unei refaceri a interiorului în această perioadă.

Înmormântările. Cele trei morminte sesizate la exterior (două în S 1 și al treilea în S 3) aparțin celei de-a doua jumătăți a secolului nostru. Din păcate cercetarea pronaosului nu a fost posibilă, speranțele noastre în privirea descoperirii mormintelor ctitorilor sau a urmașilor lor rămânând la acest stadiu. Dacă osemintele întemeietorului, marele ban Neagoe Săcuianu, potrivit testamentului acestuia și redactat la 30 iulie 1673 (cel mai probabil decedează în 1681) ar trebui să se afle la Mănăstirea Cetățuia ce la acea dată era în construcție și, potrivit datei redactate de cel sus menționat, la Hotin, era continuată de soția sa Zamfira (Schitul Cetățuia, sat Cucuteni se află la 10 km NV de orașul Pucioasa, fiind complet distrus. Investigațiile din urmă cu 20 de ani nu au găsit decât urma fundațiilor. Acolo se pot găsi mormintele urmașilor direcți: Zamfira, respectiv fiica sa Bălașa, cel puțin cei înmuși până la 1702 când moșia Săcuienilor, biserica și curtea sunt donate Mitropoliei.

Dacă pentru proiectul de consolidare - restaurare există datele necesare oferite de cercetarea arheologică, pentru cea istorică sunt incomplete, fiind imperios necesar să se folosească cel puțin momentul lucrărilor propriu-zise de restaurare pentru completarea acestora.

122. Sălard, com. Sălard, jud. Bihor

Punct: Madaraskert

Cod sit: 31020.03

Doru Marta, Călin Ghemiș (MTC Oradea)

Lucrările de reamenajare a digurilor râului Barcău au scos la iveală pe malul stâng al acestuia, la cca. 300 m. V de comuna Sălard, câteva schelete umane. Presupunând că în zonă ar exista și alte inhumări a fost deschis un șantier arheologic de salvare, fiind trasate următoarele secțiuni: S 1

- 10 x 2 m, S 2 - 30 x 2 m, S 3 - 30 x 2 m, S 5 - 12,5 x 2,5 m - toate trei orientate pe direcția E - V, S 4 - 6 x 2 m, S 6 - 12,5 x 2 m - orientate N - S, precum și caseta C 1 - 8,5 x 5,5 m orientată, de asemenea, N - S. A fost astfel delimitat relativ precis cimitirul precum și o construcție care a apărut în caseta C.

1. Cimitirul, sesizat arheologic exclusiv în secțiunile S 1 și S 2, cuprinde 77 de schelete, majoritatea păstrate întregi. Cele fragmentare sunt în această stare de dată recentă, în urma răscolirii pământului de către buldozere. Orientarea scheletelor este E - V, majoritatea fiind inhumate cu mâinile pe abdomen sau piept. Scheletele aparțin atât persoanelor adulte cât și copiilor. În două cazuri avem de-a face cu inhumări suprapuse, iar într-unul cu un mormânt comun - mamă - copil. În multe cazuri s-au păstrat urmele de lemn de la sicrie, uneori și cuiele. La scheletele unde nu au fost identificate astfel de obiecte putem opina că ele au fost înmormântate în giulgiu. Deși este foarte dificil de stabilit adâncimea de inhumare „originală” datorită construcției digului, gropi propriu-zise de îngropare au fost delimitate doar în câteva cazuri.

În caseta C 1 și în secțiunea S 5 a fost cercetat un zid a cărui utilitate o putem doar presupune. Alcătuit din cărămidă legată cu mortar de bună calitate, se păstrează pe o lungime de aproximativ 7 m. Ductul exact al zidului este greu de depistat datorită demolării lui de către localnici pentru revalorificarea cărămizii de foarte bună calitate și masivelor distrugerii suferite de-a lungul timpului datorită inundațiilor. Presupunerea cea mai apropiată de realitate credem a fi existența unei biserici, poate parohiale, datorită înmormântărilor aflate în imediata apropiere. Planul său, chiar cu aproximație, este imposibil de refăcut.

Materialul arheologic recoltat a fost bogat, cuprinzând și câteva piese remarcabile. Evidențiem în primul rând două monede din argint, una datată cu precizie în timpul domniei regelui Ludovic cel Mare, mai precis în primii săi ani (1342 - 1350). Ambele monede au fost descoperite în cimitir, în preajma scheletelor, obicei cu veche tradiție păgână (obolul trecerii Styxului). Tot în cimitir, lângă schelete a fost descoperit un inel din bronz cu montură pentru piatră, precum și o decorație pentru cingătoare, lucrată în os. Cuiele provenite de la sicrie sunt foarte numeroase. Materialul ceramic cuprinde în special piese de uz comun, îndeosebi oale - borcan, străchini și ulcioare cu toartă. Puține fragmente sunt smălțuite.

Datarea descoperirilor o putem face pe baza cronologiei absolute oferite de monedele găsite: prima jumătate a secolului al XIV-lea. Cu siguranță descoperirile de lângă Sălard aparțin unui cimitir și probabil unei biserici, ruinată în urma interminabilelor războaie din secolul al XVI-lea, sau a unei inundații catastrofale.

123. Sâmbăta de Sus, com. Voila, jud. Braşov**Punct: Castelul familiei Brâncoveanu**

Cod sit: 42361.01

Raluca Iosipescu (CPPCN), Sergiu Iosipescu (MMN)

1. 1. Date generale asupra campaniei.

Campania de săpături arheologice din luna iunie 1999 a fost mărginită datorită nivelului aprobat al finanţării numai la cercetarea situaţiei, eventualelor amenajări, de la intrarea actuală a castelului.

Cercetarea minimală obligatorie a sitului, şi în primul rând a ruinei acoperite de vegetaţie, - cercetare singură capabilă să ofere datele necesare pentru cronologia sitului şi fazele istorice de implantare ale unor construcţii - a trebuit să fie amânată pentru o fază ulterioară a proiectului. Şi anume proiectul de sistematizare verticală şi amenajare peisagistică pentru care datele acestei cercetări sunt, desigur, indispensabile.

1. 2. Proiectul săpăturii arheologice.

Deoarece, plecând de la premiza identificării în castelul existent de la Sâmbăta de Sus a însuşi conacului lui Constantin vodă Brâncoveanu de pe la 1700 se avea în vedere dezvoltarea pe această latură, a unui foisor, s-a proiectat o secţiune lungă de 8 m, lată de 1,5 m (S I) paralelă cu această faţadă vestică, secţiune situată la o depărtare de 1 m. de clădire spre a surprinde fundaţiile oricăror construcţii ce ar fi ieşit din aliniamentul edificiului. Depărtarea la 1 m de clădire a secţiunii permitea descoperirea chiar şi a urmelor unui simplu peron în faţa acestei intrări, iar lungimea de 8 m - 4 m de o parte şi de alta a axului intrării era acoperitoare pentru dezvoltarea planimetrică a foşoarelor obişnuite în secolele XVII - XVIII. În funcţie de rezultatele obţinute prin această primă secţiune urmau să se extindă cercetările.

2.1. Secţiunea S I a dezvelit la circa 0,20 - 0,30 m sub nivelul solului actual ruinele a două ziduri paralele, la o depărtare de 4 m unul de altul, perpendicular pe faţadă. Zidurile au lăţimea de 0,97 - 1,02 m şi până la talpa fundaţiei lor se păstrează pe o înălţime de circa 1,20 m. Zidurile au paramentul ambelor feţe din cărămidă, folosind la interior şi piatră în blocuri neregulate. La partea superioară a zidului sudic se pot observa, în interior, două lăcaşuri longitudinale, late de 15 - 20 cm. Lăcaşurile se află imediat în spatele paramentului din cărămizi dispuse pe lat. Între cele două lăcaşuri zidăria este preponderent din piatră. Între cele două ziduri paralele la -0,20 m sub solul actual se află un strat gros de cca. 0,30 m, din mortar cu fragmente din cărămizi, dintre care unele, întregi, sunt aproape vitrificate şi chiar torsionate prin ardere.

2. 2. Pentru a vedea extinderea şi planul construcţiei cărora le aparţineau cele două ziduri paralele, la 1,5 m distanţă de partea sudică a lui S I s-a trasat şi săpat caseta I (C I) care a surprins colţul sud-vestic al fundaţiilor. Zidul prezintă aceeaşi manieră constructivă, cu un parament, în general din cărămidă pusă pe lat şi blocuri de piatră la interior.

2. 3. Spre a putea observa relaţia dintre construcţia ale cărei fundaţii fuseseră descoperite şi clădirea palatului, o micro casetă - C II (dimensiuni de 1 x 1 m) - a legat capătul nordic al lui S I cu faţada aceluia. Au fost dezvelite astfel până la fundaţii zidul perpendicular descoperit şi o parte din

faţadă. S-a putut astfel constata că talpa fundaţiei castelului se află aici la -2,87 m WR iar aceea a construcţiei cu zidul perpendicular se află la -2,77 m WR. Zidul perpendicular este îngrijit adosat zidăriei de fundaţie a faţadei fără să fie ţesut cu aceasta.

3.1. Stratigrafia materialului arheologic.

În secţiune şi casete s-au putut face observaţii stratigrafice, stabilindu-se că nivelul de călcare al constructorilor castelului se află la cca. 0,30 m - 0,40 m sub solul actual. (vezi profil A - B în microcasetă C II). Nivelul de călcare al constructorilor castelului este identic şi pentru cei ce au înălţat fundaţiile descoperite în S I şi C I. Sub acest nivel la cca. -1,20 m sub solul actual se află solul viu, un strat foarte subţire peste conglomeratul de prundiş. Atât în interiorul construcţiei descoperite în S I şi C I cât şi la exteriorul ei este uşor sesizabilă o nivelare cu ceva mortar peste stratul de dărâmături cu cărămizi vitrificate deja menţionat. Nivelarea a acoperit cu un strat subţire şi partea superioară a fundaţiilor descoperite. În ceea ce priveşte materialul arheologic, alături de mici fragmente ceramice şi de feronerie atipice, s-au descoperit două frânturi de piatră sculptată. Primul este dintr-o gresie cenuşie, mai dură şi pare să fi aparţinut unui portal. Cel de-al doilea, din calcar de culoarea nisipului, este o parte din ancadramentul unui blazon. Comparaţia lesnicioasă se poate face cu blazoanele ce decorează poarta de la anul 1800 a parcului castelului. Materialul şi lucrătura sunt identice.

4. 1. Interpretarea istorică.

Fundaţiile descoperite aparţin unei construcţii de plan patrat ce ieşea din aliniamentul faţadei cu 5 m şi se dezvoltă pe o lăţime de 6 m. Atât adâncimea de fundaţie cu doar 10 cm mai mică decât a castelului, cât şi lăţimea zidurilor ei. În jur de 1 m. indica o construcţie a cărei elevaţie ar fi putut concura cu a edificiului căreia i se adosa. Mai mult, în lăcaşurile descoperite la partea superioară a zidului sudic fuseseră desigur bărne, cu secţiune patrată, cu latura de măcar de 15 - 20 cm, menite să confere construcţiei o şi mai mare stabilitate.

4. 2. În vederea explicării rostului construcţiei ale cărei fundaţii au fost descoperite s-a procedat la câteva reduse decapări ale tencuielii faţadei castelului în zona de adosare a zidurilor sudic şi nordic. A fost scos astfel la lumină golul original al intrării în castel lat de 3,65 m, terminat în partea de sus cu un arc ce pare a fi în toartă de paner cu înălţimea maximă de cca. 3,65 m deasupra solului actual. Umplutura cu zidărie a acestui gol spre a-l reduce la meschina uşă actuală s-a făcut în grabă, fără ca măcar să se îndepărteze tencuiala glafurilor originare, descoperită cu ocazia decapării. Marginea interioară a zidului nordic al fundaţiei clădirii adosată „filează” perfect cu marginea nordică a golului intrării. Marginea interioară a zidului sudic al fundaţiei nu „filează” exact cu marginea sudică a golului intrării, rămânând la cca. 40 cm mai la S. Din fericire s-a păstrat pe faţada castelului o parte a tencuielii vechi - corespunzătoare golului original al intrării - pe care s-a putut observa la 1,65 m deasupra solului actual o ridicătură, „întoarcerea” acestei tencuieli pe elevaţia zidului construcţiei adosate.

4. 3. Faţă de descoperirile arheologice şi de parament se poate conchide că vechea intrare a castelului se făcea printr-o construcţie patrată de dimensiuni apreciabile (6 x 5 m la exterior). După caracteristicile sale, această construcţie, susţinută la colţuri pe picioare de zidărie permitea accesul pe

sub arcele de la sud și nord al trăsurilor și intrarea adăpostită a persoanelor sosite astfel în castel. Parametrii tehnici ai caleștilor și trăsurilor de după mijlocul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a celui de-al XIX-lea permiteau accesul și staționarea întregului vehicul, sub parterul acoperit, mai puțin atelajul. În principatul Transilvaniei celei de-a doua jumătăți a veacului al XVIII-lea o analogie se poate face cu binecunoscutul castel baroc al familiei conților Teleki de la Satulung din ținutul Chioarului (comitatul Solnoc - Dăbâca, azi județul Maramureș). Analogia împinsă până la ultimele sale consecințe ar presupune existența unei încăperi la etajul construcției. Alte analogii la fel de tentante se pot căuta peste Carpați, de pildă în Moldova, exemplul tipic fiind așa numita Universitate Veche din Iași. De fapt locuința din capitală a cunoscutului mare vistiernic Ioan Cantacuzino și, între 1795-1799, palatul principelui Alexandru Callimachi, edificiul se remarcă prin înlocuirea tradiționalului foisor cu o intrare acoperită - portic cu parter și etaj alipit fațadei principale și dispus în ax.

4. 4. Relevarea la începutul celor câteva trepte de intrare în casa administratorului castelului a două blocuri de piatră cu blazoanele brâncovenești refoosite aici, întru totul asemănătoare celor de la poarta de la 1800 completează imaginea intrării acoperite dinaintea palatului. Proveniența elementelor sculpturale tocmai de la acest portic este plauzibilă și descoperirea în săpăturile noastre a rămășițelor unei piese asemănătoare, din același material nu fac decât să întărească posibilitatea. Mai mult, deja menționatul castel de la Satulung indică o amenajare peisagistică apropiată utilizării intrării acoperite printr-o alee în jurul unui rond situat înaintea acesteia. Or dispunerea arborilor seculari ai aleii de acces spre palat, deschiderea lor către un rond păstrată doar în amintirea unora dintre bătrânii satului, conferă o și mai mare greutate considerațiilor precedente.

5.1. Cercetările arheologice și de parament din campania 1999, deși reduse independent de voința noastră, modifică substanțial viziunea asupra restaurării fațadei principale a castelului. Intrarea originală și porticul ce o preceda conferă edificiului o noblete pe care ușa actuală - rezultat, de bună seamă al prefacerii clădirii în ultimele decenii ale secolului trecut - ca și balconul de deasupra i-o răpeau. Totodată lămurirea înfățișării originale a fațadei principale subliniază chestiunile nelămurite ale evoluției edificiului și necesitatea unui nou program de cercetare.

124. Sânmartin de Beiuș, com. Pocola, jud. Bihor

Punct: La Piatră

Cod sit: 30461.01

Ioan Crișan (MTC Oradea)

Având în vedere că depresiunea Beiușului este o microzonă mai puțin cunoscută și cercetată din punct de vedere arheologic, în lunile februarie - martie 1999 au fost efectuate recunoașteri de teren pe valea Crișului Negru. A fost descoperit amplasamentul medieval al așezării Sânmartin de Beiuș. Prin periegeze repetate au fost localizate în partea de hotar numit „La Piatră” vatra de locuire a satului, cimitirul și punctul unde se afla biserica. În luna mai a fost trasată în vatra așezării medievale o secțiune de

control cu dimensiunile de 50 x 2 m. A fost scos la lumină material arheologic care probează că a fost locuită în evul mediu între secolele X / XI - XVI. A fost dezvelită totodată o gospodărie țărănească alcătuită dintr-o locuință și o anexă, probabil grajd de vite datate pe baza materialului ceramic în secolele XI - XIII. În vederea dezvelirii ei a fost deschisă C 2, cu dimensiunile de 6 x 6 m. A mai fost dezvelit un complex arheologic, respectiv o groapă menajeră, conținând un bogat material ceramic datând din secolul al XVI-lea. A fost întregit un vas ceramic, piesa având alături de valoare științifică și valoare muzeală.

Cercetările de la Sânmartin de Beiuș au scos la lumină primele materiale arheologice medievale timpurii din depresiunea Beiușului. Gospodăria țărănească din secolele XI - XIII este una din puținele complexe de acest fel. Materialele rezultate din săpătură pot fi expuse la muzeul din Beiuș. Cercetările din locul „La Piatră” merită a fi continuate prin dezvelirea vestigiilor cimitirului, a bisericii, deci o cercetare complexă a acestei așezări medievale.

125. Sânnicolau Mare, jud. Timiș

Punct: Seliște

Cod sit 155537.01

Adrian Bejan, Marius Grec

A. Pornind de la stratigrafia secțiunilor S 1 - S 2 / 1995 și de la topografia terenului, în anul 1995 s-au stabilit două etape de cercetare:

Prima etapă a urmărit delimitarea perioadelor de locuire în în punctul arheologic „Seliște”, precum și fixarea pentru fiecare din așezările suprapuse a limitelor, ariei aproximative de amplasare pe teren și a punctului de maximă intensitate de locuire. Concomitent s-au degajat complexele arheologice descoperite, recuperându-se material semnificativ, îndeosebi ceramică și oase de animale.

Luându-se ca bază de cercetare pătratul cu laturile de 100 m, stabilit din punctul „0” al șantierului (a se vedea planul general de cercetare arheologică), pe parcursul anilor 1995-1999 s-au efectuat săpături arheologice în zone apropiate celor patru colțuri: NV, NE, SE, SV, secțiunile din anii 1999 încheind această etapă de cercetare.

A doua etapă vizează degajarea integrală a unui perimetru de 50 x 50 m, pentru a constata relația spațială dintre complexele arheologice integrate acestui spațiu precum și aspectele de sistematizare ale fiecărui nivel de locuire (așezare). Această etapă începe în anul 2000, continuând până la epuizarea obiectivului.

B. Campania arheologică din anul 1999 s-a desfășurat pe latura estică, spre colțul sud-estic al perimetrului supus cercetării. Ea a început prin trasarea a două secțiuni S 1/1999 (S 12 - numerotare de la începutul cercetării arheologice - 1995) și S 2/1999 (S 13) cu dimensiunile de 20 x 1,5 m, ambele prelungindu-se ulterior la 23 m lungime. Orientate N - S, cele două secțiuni au între ele distanța de 3 m. Amplasarea lor în planul general al șantierului: Mo/S 12 este la distanță de 100 m E față de punctul „0” al șantierului și la 60 m S față de drumul de țară care taie platoul de la V spre E. Pentru degajarea complexelor arheologice apărute s-

au mai efectuat: S 3/1999 (S 14) la E de S 12 (lipită de aceasta) cu dimensiunile S 14 = 15 x 2 m și S 15 (S 4/1999) la V de S 13, cu dimensiunile de 12 x 1,5 m, lipită de S 13, dar pornind de M 3 / S 13. De asemenea, casetele: C 1 = 6 x 3 m, între M 3 și M 9 / S 12; C 2 = 2 x 1 m, între M 1 - 3 / S 12; C 3 = 2 x 1 m, la V de S 15, între M 9 - 11 / S 15; C 4 = 2 x 1 m, la E de S 13, între M 19 - 21 / S 13.

În urma efectuării secțiunilor și casetelor menționate, au rezultat în anul 1999 următoarele complexe arheologice:

I. Așezarea din epoca feudalismului dezvoltat

Ia. Locuință dreptunghiulară, orientată N - S, cu dimensiunile de 4,70 x 2,30 m (S 12 - 14, M 9,20 - 13,90). Nivelul de locuire feudală începe sub solul modern, la adâncimea de aproximativ 0,35 - 0,40 m și coboară până la 0,60 m. Probabil a fost o locuință de suprafață, ea putând fi localizată după fragmentele ceramice apărute în zonă și după culoarea mai închisă a solului în perimetrul locuinței. Pe latura estică și în colțul sud-estic pământul este puternic ars (vatră distrusă?) până la adâncimea de 0,50 m, deci 10 cm deasupra fundului locuinței. Din interiorul locuinței s-au recuperat multe fragmente de cărămidă feudală. Ceramica datează locuința în secolele XVII-XVIII.

Ib. Groapă de provizii aproximativ circulară, cu diametrul de 1,60 m (S 12 - 14, M 2,20 - 3,80). Pornind din stratul de cultură feudală (a -0,40 m) coboară până la adâncimea de 0,90 m. Pe fundul gropii, alături de câteva fragmente ceramice, s-au găsit aruncate multe fragmente de cărămidă feudală, identice cu cele din locuință, fapt ce ne determină să presupunem abandonarea concomitentă atât a locuinței cât și a gropii.

II. Așezarea feudal timpurie (sec. X/XI-XII)

Nivelul de locuire se detașează sub nivelul așezării feudale, uneori separat de pelicule de pământ groase de 5 - 10 cm. Locuințele se găsesc între 1,05 - 1,15 (1,20) m adâncime și sunt datate cu fragmente ceramice provenind de la oale-borcan mijlocii și numeroase buze de cazan. În zonele fără locuință nivelul este mai ridicat, stabilindu-se între 0,80 - 0,90 m.

Ila. Locuință patrulateră. Bordei dreptunghiular orientat E - V, cu laturile de 2,20 x 1,50 m. A apărut după înlăturarea locuinței feudale sub care se află aproape integral, vizibil în peretele estic al S 12, M 9,50 - 11. În colțul sud-vestic, la 0,80 m adâncime, s-au degajat resturile extrem de prost păstrate (ardere incompletă) ale unei vetre circulare scobite în colțul locuinței, vatră având diametrul de aproximativ 1,20 m.

Ilb. Bordei aproape pătrat, cu colțuri rotunjite, cu dimensiunile 3,50 x 3,20 m (S 13 - 15, C 1, M 3,80 - 7,30). Coboară până la 1,15 m adâncime. În colțul sud-vestic se află vatra distrusă, cu diametrele 1,30 x 1 (0,80) m, suprainălțată față de fundul locuinței cu 10 cm (adâncime 1,05 m).

Ilc. Vatră ovală, orientată N - S, cu axele 1,25 x 1 m (S 15 - C 3, M 12,50 - 13,75). Relativ bine păstrată, pe fața sa, aflată la 0,80 m adâncime s-au păstrat fragmente ceramice din secolele XI - XII, oase de animale, iar spre V, un fragment din gardina vetrei.

Ild. Groapă aproape circulară, de mici dimensiuni, cu diametrul aproximativ de 1,20 m (S 12 - C 2, M 1 - 2,20). Adâncime de până la 1,10 m. În partea estică deranjează o groapă de provizii mai veche.

Ile. Groapă menajeră ovală, de mici dimensiuni (1,20 x 1 m), cu fund albiat (S 13 - C 4), orientată N - S, adâncime maximă - 1,20 m. Nu s-au găsit fragmente ceramice sau alte elemente de datare, dar aparține nivelului feudal-timpuriu.

Ilf. Aparținând aceleiași nivel și grupate compact, în cadrul S 12, M 18 - 23 s-au degajat trei gropi mici menajere, de formă ovală, puțin adâncite (0,90 - 0,98 m - una singură de 1,13 m adâncime) și cinci gropi circulare, de pari / stâlpi, cu diametre de 10 - 15 m.

III. Așezarea postromană din secolele III - IV

Nivelul de locuire postroman se află la adâncimea de până la 1 m în zonele aflate în afara perimetrului maxim al așezărilor feudale, până la 1,50 - 2 m, când așezarea postromană este suprapusă de cele feudale. Pentru prima oară în anul 1999 a apărut o locuință, în ceilalți ani degajându-se doar gropi de provizii și șanțuri din care s-au excavat segmentele aflate în secțiuni.

IIIa. Bordei patrulater, cu colțuri rotunjite. Orientat aproximativ E - V, abătându-se însă de la axă pe direcția NE - SV. Dimensiuni: 3,50 x 3,10 m (S 12 - 14, C 1, M 4,80 - 8,20). Pe latura estică se îngustează ușor cu 0,40 - 0,50 m. Fundul bordeiului este la 1,45 m adâncime, dar aproximativ 40% din interiorul locuinței (latura estică, până spre mijlocul său) este mai înaltă (-1,30 m), formându-se o treaptă ce desparte locuința în două pe axa NE - SV. În colțul de NV, la adâncimea de 1,20 m, suprainălțată față de fund, sunt resturile unei vetre distruse din vechime (dimensiuni 1,45 / 1,50 / 1,05 m). Din inventar, fragmente ceramice cenușii, postromane, din secolele III-IV, lucrate la roată rapidă.

IIIb. Groapă de provizii aproximativ circulară, puțin ovală, orientată NV - SE, cu dimensiunile de 1,80 x 1,60 m (S 12 - 14, M 0,40 - 2,20). Spre S se află sub groapa feudală Ib., iar spre V, în partea superioară este deranjată de groapa Ild. (feudalismul timpuriu). Pereții cilindrici, nearși, groapa neavând probabil o lungă utilizare. Adâncimea gropii este de 1,45 m. Din umplutură, fragmente ceramice postromane, cenușii, lucrate la roată rapidă.

IIIc. Groapă circulară cu diametrul de aproximativ 1,30 m (S 13 - 15, M 9,20 - 11,50). Pereții și fundul gropii au urme de ardere superficială. Fundul gropii se află la adâncimea de 1,40 m. Spre NE se află o platformă înaltă de aproximativ 10 cm, mai puternic arsă decât restul fundului.

IV. În anul 1999 nu au apărut urme de locuire din a doua jumătate a mileniului I p.Ch. și nici nivelul preistoric nu a fost sesizat în secțiuni.

126. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași

Punct: Dealul Bodeștilor

Cod sit: 98925.01

Cornelia Magda Mantu (IA Iași), Senica Țurcanu (CNMM Iași).

Săpăturile arheologice din campania 1999 de la Scânteia au avut ca prim obiectiv cercetarea în adâncime a unei părți din Suprafața III (carourile 9 - 16 A - E), iar apoi trasarea unei alte suprafețe, lipită de aceasta, cu carourile 9 - 16 α - β, pentru precizarea laturii de vest a locuinței 9. În suprafața

adâncită la începutul campaniei de săpături din 1999, au fost identificate 21 de gropi, în general, de mici dimensiuni și fără un inventar foarte bogat. Nici una dintre ele nu conținea ceramică de tip „Cucuteni C”, așa cum ne așteptam. Cercetarea noii suprafețe deschise, cca. 108 mp, a dus la concluzia că latura de V a locuinței 9 a fost în timp destul de deranjată, poate și de lucrările agricole. Locuința a fost descoperită pe latura de S la cca. -0,50 m, iar pe cea nordică la -0,78 m. Bucățile de platformă erau amestecate cu fragmente de chirpici mărunte mai ales pe margine, atât pe laturile nordică și sudică, cât și pe cea vestică. În imediata apropiere a marginii de N a platformei (-0,78 - 0,83 m) au apărut mai multe pietre (18) și bucăți de chirpic amestecate cu cioburi. Aceste pietre au fost probabil folosite drept nicovale pentru prelucrarea silexului, concluzie firească ce se impune, dacă avem în vedere și numărul ridicat de piese din silex descoperite în preajma acestei zone. Din aceeași arie mai provin și câteva statuete antropomorfe, fragmente de lipituri de vatră, mai multe fragmente de hematit și un fragment dintr-o bară de cupru. Două vase întregibile au apărut în dreptul carourilor 12 - 13, printre dărămăturile platformei locuinței 9. În zona exterioară platformei au fost descoperite, de asemenea, numeroase materiale ceramice. După demontarea locuinței și a zonei cu material arheologic din jurul ei, am descoperit în partea de N alte două aglomerări distincte de materiale arheologice. Cea din carourile 11 - 12 (denumită convențional „Complexul de pietre I”), ce era legată de malul de V al secțiunii, zăcea la cca. -0,97 - 1,06 m, iar cea de-a doua grupare, din carourile 10 - 11 („Complexul de pietre II”), zăcea ceva mai jos, la cca. -1,10 - 1,20 m. Aceste două grupări constau mai ales dintr-un număr mare de pietre, dintre care unele de dimensiuni destul de mari, alături de care au mai apărut oase de animale și ceramică. În „Complexul de pietre I”, de exemplu, alături de pietre au apărut foarte multe lipituri de cuptor de ars ceramică, cu perforații, în timp ce în „Complexul de pietre II” unele pietre par să provină de la rășnițe și din acest punct de vedere merită amintită o jumătate dintr-o piatră de rășniță, de formă alungită, perforată circular în zona centrală. În ambele complexe, dar mai ales în cel de-al doilea, au apărut mai multe percutoare - frecătoare.

La curățarea acestor complexe, dar și în momentul demontării lor, au fost descoperite numeroase piese din silex (mai ales așchii și în număr mai redus piese finite propriuzise), una din cupru, idoli antropomorfi și mai multe fragmente de hematit. Ceramica descoperită în această zonă este atât din categoria semifină, pictată (mai ales fragmente de castroane și mai puține cupe sau suporturi), cât și din categoria grosieră (fragmente de *pithos* decorate cu barbotină și butoni ornamentali). Numărul pieselor din silex descoperite în această zonă, alături de celelalte provenind din preajma L. 9 (campania 1998), concentrația mare de pietre, dintre care apreciem că unele au fost folosite drept nicovale (există câteva pietre cu mici perforații circulare la suprafață (albieri) care conduc la concluzia că au fost folosite în procesul de cioplire a nucleelor), arată faptul că locuința 9 și zona adiacentă ei au fost folosite pentru prelucrarea silexului. Acest lucru se poate afirma și dacă avem în vedere numărul extrem de mare al pieselor din silex din această zonă a Suprafeței III, comparativ cu altele din partea așezării studiată până acum.

În capătul de S al suprafeței cercetate în campania 1999, în carourile 15 - 16 α - β , la nivelul de -0,70 m, a fost

identificată o aglomerare de cca. 2×4 m ce constă din mai multe bucăți de lipitură de cuptor (20 din care 11 erau netede pe o parte, aveau o margine relativ dreaptă și chiar perforații circulare), oase de animale, fragmente ceramice și pietre, pe care am denumit-o „Anexa locuinței 9”. Această anexă se leagă, conform planului complexelor studiate, de o zonă cercetată deja în suprafața II. Legată de această anexă, cca. 13 cm mai jos, de-a lungul malului de V, în carourile amintite, pe o suprafață de cca. 6 x 3 m, a fost identificată o altă grupare de materiale arheologice. Pe latura de S a acestui complex (-0,83 m), numită convențional Anexa I - L. 9, au apărut și acum lipituri de cuptor, netede pe o parte sau pe ambele și prevăzute cu perforații circulare; în schimb partea dinspre nord (-1,03 m) constă mai ales din pietre de mici dimensiuni, oase de animale și fragmente ceramice. Ceea ce a atras în mod deosebit atenția noastră în momentul descoperirii acestui complex, a fost apariția aici a unei mandibule și a unui fragment de humerus, ambele umane. Analiza antropologică, efectuată de către Dan Botezatu de la Centrul de Cercetări Biologice Iași, a confirmat pozițiile noastre. Mandibula poate fi atribuită unui bărbat matur, de circa 40 de ani, cu evidente caractere nordice, iar diafiza de humerus drept, provine de la o femeie adultă, care practica îndeletniciri manuale intense („V” deltonian este bine dezvoltat și permite o atare concluzie).

După demontarea complexelor prezentate, s-a trecut la săparea în adâncime a întregii noi suprafețe tratate în 1999. Astfel au fost identificate 15 gropi de dimensiuni diferite dintre care atrag atenția în mod deosebit câteva: 172, 174, 175, 176, 183 și, mai ales, groapa 173. Ultima groapă menționată, de dimensiuni foarte mari, cca. 4 x 3 m lățime, a apărut la -1,20 m și avea fundul la -2,90 m. Având formă de sac în profil, groapa prezenta unele lărgiri și retrageri ale diametrului. Aici a fost descoperită, în primul rând, o mare cantitate de ceramică, alături de numeroase alte artefacte: 5 idoli antropomorfi, 7 idoli zoomorfi, 2 pandantive din scoică, perforate (unul fragmentar), 4 idoli conici, 4 sule de os, 1 phallus din lut ars, 2 bile pentru praștie și 334 piese din silex (din care uneltele propriuzise 10). Umplutura gropii, extrem de densă, de culoare brun închisă în partea de sus, după -1,67 m era amestecată cu o mare cantitate de cenușă, de culoare negricioasă sau albicioasă. În aceeași groapă, au fost descoperite foarte multe pietre, unele de la rășniță, frecătoare, percutoare ca și bucăți de lipitură de vatră sau fragmente de placă de cuptor perforate. La nivelul -1,40 m a fost identificată o mandibulă de la o femeie matură (cca. 40 de ani), iar în cel următor, mai mulți dinți de animale. Începând cu nivelul -1,83 m și-a făcut apariția și o ceramică de culoare neagră, lucioasă, pictată în anumite porțiuni cu culoare roșie intensă (pictură probabil ulterioară arderii). Începând cu -2,10 m au fost identificate mai multe grupări de vase. Astfel, menționăm un picior de la un vas tip fructieră sub care am găsit 89 de așchii și 6 lame de silex. Acest picior era așezat peste o altă grupare de vase sparte *in situ* ce erau situate pe latura de NE a gropii. În nivelul -2,70 - 2,90 m, aproape de fund, alături de alte materiale descoperite atrage atenția și o mică strachină, spartă *in situ*, ce era așezată cu fundul în sus. În momentul în care am întors-o cu fața în sus, am observat că era acoperită cu un strat gros de culoare roșie, probabil hematit pulverizat (analize în curs de efectuare de către M. Geba și A. M. Vlad de la Laboratorul Zonal de Restaurare Conservare Iași).

Din acest scurt raport reiese, credem, încă o dată, bogăția

materialului arheologic descoperit la Scânteia în cursul campaniei de săpături din 1999. În cursul acestei campanii, din zona apropiată L. 9 au fost descoperiți 19 idoli zoomorfi, 60 fragmente de idoli antropomorfi dintre care unii extrem de interesanți ca formă și decor, cu totul deosebiți față de descoperirile anterioare. Nu putem omite nici alte materiale printre care 32 de unelte din silex (gratoare, străpungătoare, vârfuri de săgeți), 4 piese din cupru (1 mărgică, 1 ac, 2 fragmente de bară din cupru), obiecte de podoabă din scoică și os (între care o mărgică tubulară) sau unelte deosebit prelucrate. Izolat, pe latura sudică a suprafeței III au apărut mai multe fragmente ceramice din categoria „Cucuteni C”.

Alături de resturile umane deja menționate în acest raport, mai atrag atenția alte două fragmente de cranii umane (unul sigur feminin, de vârstă adultă sau matur tânăr) și un dinte incisiv superior provenind de la un adult. Aceste materiale constituie o nouă dovadă cu privire la practicarea canibalismului în cadrul comunităților cucuteniene, așa cum se știe deja pe baza descoperirilor din mai multe așezări printre care și cea de la Scânteia. Rezultatele campaniei de săpături arheologice din anul 1999, ca și expoziția „Scânteia. Cercetare arheologică și restaurare” ce s-a bucurat de interesul publicului și specialiștilor în intervalul 18 mai - 15 septembrie 1999, arată, credem în mod clar, necesitatea continuării cercetărilor în situl Cucuteni A 3.

127. Sebeș, jud. Alba

Punct: str. Mihai Viteazu nr. 37 („Casa Holeanca”)

Cod sit: 1883.03

Nicolae Marcel Simina (MO Sebeș)

În primăvara anului 1999, efectuarea unor lucrări de construcție a unui imobil în Sebeș, str. Mihai Viteazu nr. 37 („Casa Holeanca”)[1], au prilejuit, după săparea mecanică a suprafeței de fundare (14 x 7 m), efectuarea unor observații arheologice. Situată în exteriorul cetății, la 18 m de latura de E, zona nu face parte din categoria celor care implicau în prealabil eliberarea de sarcină istorică [2] (Pl. 42). Demersul arheologic s-a rezumat în cazul de față la recuperarea unor materiale arheologice și la desenarea stratigrafiei verticale, respectiv a profilului de N din zona excavată.

Suita stratigrafică verticală înregistrată are la bază solul viu, reprezentat prin pietrișul nativ. La m 9 peste pietriș, au fost identificate resturile unui zid de piatră de râu legat cu mortar de slabă calitate. Prezența zidului a determinat modificarea coloanei stratigrafice înregistrate de ambele părți ale acestuia. În zona primilor 5 m, lângă zidul de piatră, peste solul viu, s-a constatat existența unui strat de pământ negru amestecat cu resturi de podea din lut, arsură și sporadice fragmente ceramice. Acest strat a fost deranjat parțial de un nivel de pământ și piatră, bogat în resturi de mortar. Stratigrafia înregistrată după m 9, are la bază pietrișul nativ care este suprapus de un strat de lut galben curat. Urmează un nivel de pământ negru, cu sporadice urme arheologice, fără urme de mortar sau piatră și care între m 10 și 14 se adâncește în solul galben 0,30 m. Nivelul negru este succedat în parte de un strat subțire de pietriș. Peste stratul de pietriș se află un nivel de depunere subțire de pământ negru, urmat de un strat de pietriș relativ constant ca

grosime. Coloana stratigrafică continuă printr-un strat masiv de pământ cenușiu amestecat cu nisip. Acesta este suprapus de un nou strat de umplutură de pământ de culoare cenușie care este deranjat de un strat de pietriș amestecat cu cărămizi, iar mai apoi de resturile unei fundații din beton (Pl. 42).

Materialul arheologic descoperit se rezumă la câteva fragmente ceramice (nr. inv. A. 6335) care provin din stratul de pământ negru amestecat cu resturi de podea și care a fost surprins lângă zidul de piatră. Ca tip de vas se întâlnește cana cu gura lobată [3] (Pl. 42, 43). Cele mai vechi urme de cultură materială de la Sebeș - „Casa Holeanca”, aparțin perioadei medievale și provin din stratul de pământ negru în care s-a început amenajarea unei locuințe. Aceste lucrări nu au fost finalizate, iar în imediata apropiere ridicându-se o nouă construcție din piatră de la care s-a păstrat fundația unui parament. Perioadei de funcționare a noii construcții îi corespund și două nivele de pietriș, respectiv de amenajare a curții interioare a acesteia. Dacă momentul *ante-quem* de ridicare a construcției nu poate fi precizat, în schimb cel *post-quem* poate fi pus în corelație cu anul 1387 când se obține de la regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, dreptul de a ridica în jurul Sebeșului un zid de piatră [4]. Sistemul defensiv ridicat la Sebeș trebuie să fi determinat și efectuarea unor lucrări de sistematizare a orașului; printre ele se înscrie și renunțarea la unele construcții situate în exteriorul noii incinte a cetății. Într-un asemenea context s-a produs demantelarea construcției de piatră și eliminarea fundației de parament ce servea ca pandant al zidului surprins arheologic. Lucrările respective au fost succedate de ridicarea unei noi incinte a cetății, fapt sesizat arheologic prin identificarea unor urme de la construcția acesteia. Ulterior, în epoca modernă, cetatea a început să-și piardă din atribuțiile sale defensive, fapt pentru care s-a trecut la nivelarea șanțului de apărare. Din această perioadă au fost surprinse o serie de straturi de umplutură moderne și contemporane care nu prezintă interes din punct de vedere arheologic.

Cercetarea arheologică de la Sebeș - „Casa Holeanca” este prima investigație arheologică întreprinsă imediat în exteriorul cetății locale și a avut drept rezultat surprinderea unei locuințe orășenești care a fost demantelată probabil cu prilejul ridicării în anul 1387 a unei incinte de piatră în jurul orașului medieval.

Note:

[1]. În acest imobil a locuit pictorul sebeșan de origine germană Hermann Meuselbach (1858 - 1924), autor a peste 26 de lucrări cu Sebeșul și împrejurimile sale.

[2]. Conform Planului urbanistic zonal al orașului Sebeș, avizat de Ministerul Culturii la data de 6.07.1998.

[3]. Pentru analogii vezi Th. Năgler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, București, 1992, fig. VI / 1; Ioan F. Pascu, *Studii de Istorie a Transilvaniei*, Cluj Napoca, 1, 1994, p. 72 și 73, fig. 13 / 2 - 3; Benkö Elek, Demeter István, Székely Attila, *Középkori mezőváros a Székelyföldön*, Kolozvár, 1997, p. 69, kep 6 / 4, tabla 6 / 1 și 12 / 7.

[4]. Gh. Anghel, *Fortificații medievale de piatră din secolele XIII - XVI*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 160.

128. Sebeș, jud. Alba**Punct: str. Mioriței nr. 2****Cod sit: 1883.04**

Nicolae Marcel Simina (MO Sebeș)

Construirea unui imobil în Sebeș, str. Mioriței nr. 2, în zona din interiorul cetății medievale, respectiv chiar pe incinta estică a cetății (Pl. 44/1), a determinat efectuarea, în luna mai a anului 1998, a unor lucrări arheologice de eliberare de sarcină arheologică[1]. Având ca punct de plecare planul de executare a fundației noii construcții, s-a trecut la săparea mecanică a unei suprafețe patrulete de 12,5 x 10,5 m, care a fost excavată până la -1,80 m față de nivelul actual de călcare, lângă zidul cetății. Stratul excavat conținea resturi de moloz amestecate cu umplutură de pământ, precum și unele materiale, care au permis datarea acestuia în secolele XVIII - XIX. În interiorul suprafeței excavate s-a efectuat o secțiune de control, cu dimensiuni de 10 x 1,5 m, care a fost trasată perpendicular pe zidul cetății, în colțul de SE al zonei săpate mecanic. Suprafața secționată a oferit o coloană stratigrafică concludentă în carourile 1 - 3, respectiv lângă zidul de incintă. Peste solul viu, compus din lut galben, în care s-a pătruns până la -0,35 m fără a atinge talpa de fundare a zidului de incintă, s-a surprins un strat de pământ negru lutos, lipsit de urme arheologice. Acesta a fost suprapus de un nivel de pământ cenușiu sfărâmițos care conținea sporadic fragmente ceramice din a doua jumătate a secolului XVI-lea și de la începutul secolului al XVII-lea, precum și resturile unei calote craniene umane. A urmat un strat de moloz și umplutură modernă, care s-a păstrat încă pe o lățime de circa 0,45 m, față de nivelul orizontal limită al suprafeței excavate (Pl. 44/2). Din punct de vedere al materialului arheologic, pe lângă câteva fragmente ceramice care se datează în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și la începutul secolului al XVII-lea, s-a descoperit la curățirea zidului medieval de incintă, deasupra acestuia, un medalion de bronz cu diametrul de 2,5 cm, având imaginea regelui Ferdinand de Hohenzollern (1914 - 1927), (Pl. 45/3).

Cercetarea arheologică de la Sebeș, str. Mioriței nr. 2, a reușit să surprindă, pentru prima dată într-o investigație sistematică, zidul medieval al cetății locale. Acest zid a fost construit prin săparea unui șanț, lat de 1,50 m, care a fost umplut cu pietre mari de râu, prinse cu mortar de bună calitate. Tehnica în care este construit zidul medieval de incintă în zona cercetată arheologic se deosebește radical, prin maniera de execuție, materialul și mortarul utilizat, de paramentul vizibil astăzi în elevație și care este mai îngust cu 0,80 m față de zidul medieval (Pl. 45/4). Situația stratigrafică înregistrată denotă faptul că peste solul viu se afla un strat de pământ negru lutos, steril arheologic, surprins de altfel și în alte zone cercetate arheologic în cetatea Sebeș, peste care s-a construit zidul de incintă. Referitor la acest moment, documentele vremii precizează că în luna iulie a anului 1387, o delegație locală a obținut de la regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, dreptul de a ridica în jurul orașului o incintă fortificată cu zid de piatră. Mai târziu, la 23 noiembrie 1388, actul amintit anterior avea să fie reconfirmat la cererea preotului Andrei din Sebeș [2]. Cererea orășenilor sebeșeni a fost probabil motivată de faptul că la sfârșitul secolului al XIV-lea s-au înregistrat primele incursiuni ale turcilor în

Transilvania, care au provocat pagube serioase locuitorilor din Țara Bârsei și din părțile Sibiului. Întârzierea construcției unei fortificații în jurul orașului Sebeș poate fi explicată și prin situarea acestuia la doar 15 km de Alba Iulia, virtualul oraș episcopal al Transilvaniei medievale. Sebeșul figura în Evul Mediu ca unul dintre cele mai importante centre economice și urbanistice săsești din Transilvania, iar relațiile dintre localnici și pătura conducătoare a Episcopiei Catolice din Alba Iulia nu au fost, în ansamblu, dintre cele mai amiabile. Episcopia Catholică de Alba Iulia nu putea tolera existența în imediata apropiere a orașului său de reședință a unui oraș săsesc, adeseori oponent, care să fie prevăzut și cu un puternic sistem defensiv. Odată cu invaziile turcești, orașul Alba Iulia avea nevoie de o zonă de protecție. Din punct de vedere strategic Sebeșul deținea o poziție preferențială. Astfel s-ar putea explica construirea destul de târzie, către sfârșitul secolului al XIV-lea, a unei puternice incinte fortificate prevăzută cu turnuri și patru porți de acces, în jurul orașului medieval al Sebeșului.

Locuirea intensă în cetate a determinat efectuarea de-a lungul timpului a unor lucrări de reamenajare și de îndepărtare a depunerilor acumulate. Dovada în acest sens este hiatusul înregistrat stratigrafic între momentul construirii cetății și cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea, eventual începutul secolului al XVII-lea. După această perioadă zona cercetată arheologic se găsea, potrivit planului general al orașului din anul 1769 [3], în apropierea „grădinii” mănăstirii călugărilor franciscani care dețineau actuala biserică a parohiei romano-catolice din Sebeș [4]. În secolul al XVIII-lea s-a ridicat la Alba Iulia cea mai puternică cetate în stil Vauban din SE Europei, fapt cu profunde implicații asupra fortificațiilor ridicate anterior în interiorul arcului carpatic. Cetatea Sebeșului era practic scoasă din calculul sistemului defensiv zonal. Treptat, cetatea a devenit dintr-un instrument de apărare un simbol al orașului păstrându-se astfel vie amintirea vremurilor de altădată. Mai târziu, către anul 1900, zona cercetată arheologic se afla situată la limita grădinii fostei mănăstiri franciscane de secol XVIII din Sebeș, probabil și a fostului cimitir al mănăstirii dominicane din Evul Mediu, fiind proprietatea lui Martin Rimmer [5] (Pl. 46). La acea dată, zidul medieval al cetății se afla încă în picioare, ulterior fiind demantelat, în prelungirea actualei străzi Mihai Viteazul, asigurându-se astfel accesul direct din centrul și piața orașului spre gara locală, inaugurată în anul 1897. Zidul cetății probabil că se afla atunci într-o avansată stare de ruină, întrucât a necesitat refacerea acestuia. Lucrările respective sunt evidențiate și de medalionul de bronz cu efigia regelui Ferdinand.

Cercetarea arheologică de la Sebeș, str. Mioriței nr. 2, a oferit noi informații în legătură cu fortificația medievală contribuind la cunoașterea trecutului comunității locale. Pentru prima dată s-a reușit la Sebeș surprinderea într-o săpătură arheologică a zidului de incintă din perioada medievală, sesizându-se și refacerea acestuia în perioada medievală.

Note:

[1] Prin adresa cu nr. 2388 / 04. 1988 emisă de Ministerul Culturii, Direcția Monumentelor Istorice, se aducea la cunoștința Muzeului Orășenesc Sebeș avizul favorabil pentru construcție, beneficiar fiind Andrei Ilarion. Conform adresei cu nr. 392 / 27. 04. 1998, eliberată de către Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, lucrările de săpare a fundației urmau să

fie supravegheate de către Nicolae Marcel Simina, muzeograf la Muzeul Orășenesc Sebeș.

[2] Gh. Anghel, *Fortificații medievale din piatră din secolele XIII – XVI*, Cluj Napoca, ed. Dacia, 1986, p. 160

[3] M. Fleischer, *Ein bisher unbekannter Stadtplan von Mühlbach vom Jahre 1769*, în: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 6, 1983, II, p. 131.

[4] Mihaela Sanda Salantai, *Mănăstirea dominicană din Sebeș (jud. Alba)*, în: *Ars Transsilvaniae*, VI, 1996, p. 28.

[5] Conform "Planului cadastral al orașului Sebeș din anul 1900", păstrat la Primăria Sebeș - Serviciul Urbanism.

129. Sf. Ilie, com. Șcheia, jud. Suceava

Punct: Biserica Sf. Ilie

Cod sit: 146478.01

Mircea D. Matei (Univ. Târgoviște), Paraschiva Victoria Batariuc, Monica Gogu (MNB Suceava)

În anul 1999 săpătura arheologică de la biserica fostei mănăstiri Sf. Ilie, de lângă Suceava, ctitorie a voievodului Ștefan cel Mare, și-a propus rezolvarea unor probleme ridicate de cercetarea din anul anterior. În acest scop, s-a continuat cercetarea în secțiunea S IV, prin prelungirea cu 1 m pe latura de N a bisericii. S-a urmărit efectuarea unor observații legate atât de modul de realizare al zidului nordic al construcției - care a cunoscut o refacere ulterioară, neglijent executată - cât și de starea de conservare a monumentului.

Pe latura de N a S IV, au fost descoperite numeroase fragmente de mici dimensiuni de frescă, care a fost martelată, cu scopul așternerii, probabil în secolul XVIII, a unui strat de tencuială roz, căzut și el, fragmente din această tencuială apărând în asociere cu fresca. Au fost descoperite și câteva fragmente de discuri decorative de fațadă, atât nesmălțuite - un unicat în ceramica monumentală din Moldova - ornamentate cu doi balauri înțeleștați în luptă, dar și smălțuite în verde, având figurată o Melusină, precum și un fragment de cărămidă smălțuită în albastru de peruzea. Alături de fragmentele de ceramică monumentală, în S IV au apărut și fragmente de olane pentru acoperiș, atât plane cât și semicilindrice, cu o margine în ghirlandă, nesmălțuite sau smălțuit în verde și galben.

Prezența fragmentelor de discuri și butoni ornamentali cât și a celor de olane pentru acoperiș, aduc date prețioase despre aspectul exterior al bisericii Sf. Ilie - Suceava, una dintre primele ctitorii ale voievodului Ștefan cel Mare.

130. Sibișel, com. Beriu, jud. Hunedoara

Punct: Bordul

Cod sit: 88341.01

Zeno Karl Pinter (ULB Sibiu), Mihai Căstăian, Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

Fortificația medievală de piatră de la Sibișel face parte din

cetățile de refugiu înșirate pe bordura piemontană nordică a Carpaților Meridionali, în partea de S a Transilvaniei, aparținând „Pământului Crăiesc” databile în veacurile XIII - XIV. Cetatea domină dinspre răsărit vatra satului Sibișel, aflându-se la altitudinea de 523 m în punctul numit de localnici „Bordul”, care oferă o bună perspectivă înspre Valea Mureșului și asupra orașului Orăștie.

Vestigiile vizibile la suprafață sunt: drumul medieval de acces spre cetate, șanțul de apărare plasat în partea răsăriteană, turnul de poartă din care se păstrează ziduri cu înălțimea de 5 - 6 m precum și cca. 50 m din zidul de incintă realizat din piatră locală legată cu mortar. Cercetarea sistematică a fortificației de la Sibișel a fost demarată în vara anului 1999 prin realizarea a trei secțiuni. Prima secțiune (S 1) cu dimensiunile 20 x 2 m a fost realizată pe axul turnului de poartă în jumătatea de SE a acesteia. Au fost scoase în evidență adâncimea fundației turnului și particularitățile constructive ale acestuia, acumulările de materiale și zidărie prăbușite pe parcursul Evului Mediu, precum și distrugerile provocate de căutătorii de comori în epoca modernă și în zilele noastre. Secțiunea S 2 (4 x 2 m) a fost plasată pentru identificarea tronsonului de zid aflat la nord de turnul de poartă, iar S 3 (6 x 2 m) a urmărit aceeași problemă la S de intrarea în cetate. (Pl. 47)

131. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Biserica Azilului

Cod sit: 143469.03

Petre Munteanu Beșliu (MN Brukenthal)

Cercetări de arheologie medievală în orașul Sibiu

În anul 1999 au fost continuate cercetările arheologice la Biserica Azilului și a fost sondat terenul aparținând unor clădiri propuse pentru restaurare. Resursele financiare insuficiente nu au permis extinderea și finalizarea cercetărilor începute. În schimb, în faza de execuție a restaurării vechiului teatru (Sala Thalia) au fost alocate fonduri care au condus la studierea unor detalii (canalele din subsolul turnului medieval - Turnul Gros -, culoarul semicircular) și raportul între acestea și șanțul de apărare. Fundația din pietre de râu a turnului de artilerie a fost turnată într-un masiv strat de nisip. Exteriorul și încăperile adosate la S de Biserica Azilului au fost cercetate prin două casete care au adus informații noi sau au clarificat probleme puse de investigațiile anterioare:

1. intrarea în biserica transformată masiv în secolul al XVIII-lea a fost protejată de un pridvor din care au fost surprinse urmele stâlpilor de susținere a acoperișului și pavajul din cărămiși. Moneda datată 1812 marchează momentul demolării pridvorului;
2. în etapa anterioară restaurării moderne, pereții exteriori ai bisericii au fost zugrăviți, urmele de tencuială recuperate păstrând ornamente geometrice;
3. caseta exterioară a scos la lumină urmele a trei contraforturi suprapuse; contrafortul inferior este adosat zidului corului și ține de un prim nivel de refacere a bisericii;
4. corpul de încăperi de la N de biserică se întindea până la nivelul contrafortului, incluzând camerele adosate corului.

5. nivelul de înmormântare a cuprins resturile a patru schelete de copii, unul suprapunându-se unui adult. În cel mai vechi strat de înmormântare a apărut un schelet cu mâinile pe lângă corp, craniul ridicat față de nivelul corpului, deus într-o groapă îngustă;

6. talpa fundației bisericii a fost așezată pe un strat de pământ ce conține urme de lemn ars și fragmente din vase de lut cu pereții groși;

7. încăperea de la SV de biserică a fost adosată navei, perioada de funcționare fiind marcată de forme ceramice medievale. Din cauza apei ce a inundat caseta, săpătura arheologică din încăperile de la S de biserică nu a fost finalizată.

În secțiunea arheologică practică la S de Biserica Azilului au apărut structuri de zidărie care ilustrează raporturi între amenajările medievale din zonă:

încăperile adosate Bisericii Azilului au suprapus trepte masive din piatră care făceau legătura între construcțiile de pe terasa de sus (casa parohială) și spitalul orașului; 2. zidul ce mărginește curtea casei parohiale suprapune pietrele de pavaj ale unui drum, el neputându-se confunda cu un presupus zid de apărare al construcțiilor de pe terasa de sus ("incinta I" ?!?) Zidul menționat a avut aceeași funcțiune cu zidurile dezvelite în grădina casei cu nr. 22 din Piața Mică: să susțină pământul adus pentru nivelarea zonei de la marginea terasei, formându-se astfel spațiul unor grădini de odihnă. Grădina casei din Piața Mică nr. 22, a fost lătită în secolul al XVIII-lea. Amenajarea grădinii anterioare și a casei de pe terasa superioară poate fi plasată cronologic în măsura determinării monedei ce a apărut în stratul de pământ galben, nivelator al terenului. Zidul din piatră al clădirii - de care se adosează încăperile pivniței - a intersectat un val din pământ care, la rândul lui, a suprapus un nivel compact de arsură. Situația stratigrafică aduce în discuție primele amenajări ale așezării de coloniști, realitate ce face obligatorie continuarea săpăturii arheologice, dealtfel bogată în materiale ceramice medievale, fragmentare și întregibile. Deși s-a discutat mult de restaurarea clădirii din Piața Mică nr. 16, cu greutate am găsit fonduri pentru practicarea unei singure case în spațiul comercial al monumentului istoric. Caseta a permis identificarea a două straturi de arsură: cel inferior, anterior construcției din material durabil și unul superior ce ilustrează momentul dezafectării spațiului comercial. Fundația spațiului comercial a fost întregită de un zid din cărămizi, a cărui talpă a coborât la -1,85 m față de nivelul actual de călcare. Spațiul comercial a fost adosat fațadei clădirii. Momentul amenajării poate fi precizat după determinarea unei monede descoperite în săpătura arheologică.

132. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Huet nr. 17

Cod sit: 143469.05

Marian I. Țiplic (ULB Sibiu), Maria Crângaci (ICSU Sibiu)

Ca urmare a lucrărilor de modernizare, în urma cărora asupra monumentului (clădirii de la nr. 17 ce înglobează în

ansamblul ei o capelă gotică) și a zonei imediat înconjurătoare au avut loc intervenții, s-a executat o supraveghere însoțită de cercetare arheologică. Studiul arheologic a constatat în cercetări de parament și în cercetarea arheologică propriu-zisă a monumentului, în limitele impuse de situația din teren. În acest sens au fost trasate: o secțiune (S 1 - 2,6 x 1 m) - aceasta fiind inițial o casetă pe axul capelei în exteriorul altarului, extinsă ulterior pentru o mai bună cercetare a celor două ziduri dezvelite - și o casetă (C 1 - 2,65 x 1,80 m). Trebuie menționat că ambele au fost trasate în interiorul unor anexe construite în prelungirea altarului capelei, anexe folosite pe post de bucătărie și respectiv baie. Cercetările au reliefat existența unor mari refaceri și adăugiri în cursul secolului al XIX-lea, când capela gotică a fost transformată în casă de locuit. Cercetarea fundației în zona absidei capelei și a contrafortului sud-estic al absidei a arătat că ridicarea capelei s-a făcut, cel puțin la nivelul fundațiilor, într-o singură etapă, fiind de clară factură gotică.

133. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: str. Vopsitorilor nr. 13

Cod sit: 143469.04

Zeno Karl Pinter, Ioan Marian Țiplic (ULB Sibiu); Maria Crângaci (ICSU Sibiu), Anca Nițoi, studentă (ULB Sibiu)

Pentru întocmirea expertizei de rezistență la casa din str. Vopsitorilor nr. 13, din Sibiu, imobil plasat în perimetrul de protecție istorică din orașului medieval și aflat într-un stadiu pronunțat de degradare, s-au executat în toamna anului 1999, câteva sondaje arheologice prin care s-a încercat și clarificarea etapelor și a particularităților constructive ale monumentului. În acest scop au fost executate 6 casete, al căror amplasament și dimensiuni au fost stabilite în funcție de amenajările existente în teren (canalizări, aducțiuni de apă sau gaz metan).

Caseta C 1 a fost trasată în colțul format de arcul porții și zidul de V al corpului de clădire ce iese spre stradă și a avut dimensiunile de 1,50 x 2 m. Observând relația dintre ziduri s-a putut constata că fundația pilonului de susținere a arcului de poartă este mai veche decât zidul corpului de clădire ce iese spre stradă și a cărui fundație încalcă fundația porții. În imediata apropiere a tălpii fundației arcului de poartă (V -225) a fost descoperit un vas reintregibil de formă foarte simplă și ca atare databil larg în secolele XVI - XVII, în interiorul căruia au fost observate urme de coji de ou și material textil, situație ce ar putea fi pusă în legătură cu un ceremonial de fundare. De asemenea s-a surprins amenajarea din bârne și scânduri a canalului de apă deviat din Cibin ce alimenta atelierele orașului de jos. Caseta C 2, cu dimensiunile de 2 x 1 m, a fost trasată în curtea a doua a complexului de clădiri, cu latura lungă de V pe zidul casei. Sub profilul de E, la V - 140 a ieșit la iveală un zid plasat paralel cu zidul casei actuale și care aparținut unei clădiri mai vechi ce a fost demolată pentru a face loc clădirilor actuale. Ceramica descoperită în stratul de demolare datează această operațiune după secolul al XVII-lea. Caseta C 3, cu dimensiunea de 2 x 2 m, a fost executată în gangul acoperit al actualei intrări pe colțul de

NV. În profilul de NV a fost dezvelită și o piatră de mari dimensiuni 150 x 35 x 15 cm în care a fost fixat un ștergător de picioare din fier, semn clar că această piatră reprezenta pragul unei intrări astăzi obturate. Caseta C 4, a fost executată în stradă, perpendicular pe zona în care imobilul cercetat se lipește de casa vecină (Vopsitorilor nr. 11) cu dimensiunile de 1,50 x 1,50 m. Cele mai interesante observații s-au putut face asupra fundației. Aceasta se aseamănă cu cea a zidului demolat descoperit în C 2 și este realizată din bolovani de râu de mari dimensiuni (40 - 50 cm diametru) legați cu mortar. Talpa fundației coboară până la V -210 și se sprijină pe piloni din lemn bătuți vertical în solul nisipos și în pietrișul geologic putând fi surprinși până la V -265. Caseta C 5, a fost executată în prima curte interioară, la ieșirea din gangul de intrare pe partea opusă casetei C 3. Caseta C 5 a fost trasată de 1,50 x 2,50 m. Sub nivelul pavajului nu a mai putut fi înregistrată vreo situație stratigrafică, până pe steril (V -300) fiind degajat doar un strat masiv de pământ amestecat rezultat cel mai probabil din umplerea unei pivnițe. Talpa fundației coboară la V -286 și se sprijină pe piloni din lemn bătuți vertical în sterilul nisipos și urmăriți până la V -340. Caseta C 6, a fost trasată și executată în gangul ce se deschidea odinioară printr-un arc de poartă din curtea interioară spre strada Zidului în colțul de NV și cu dimensiunea de 1,50 x 2,50 m. S-a putut doar constata că zidul actual ce desparte acest gang de strada Zidului și care obturează o deschidere de poartă, nu are fundație, iar zidul corpului de clădire ce adăpostește astăzi pivnițele locatarilor are o fundație din piatră amestecată cu cărămidă ce coboară până la V -200.

În urma observațiilor stratigrafice și planimetrice și a coroborării acestor rezultate cu informația istorică scrisă și cu literatura de specialitate, se pot trage câteva concluzii legate de istoria și etapele constructive ale imobilului din strada Vopsitorilor nr. 13. Cea mai veche parte a imobilului o reprezintă corpul de clădire cercetat prin caseta C 4, construit cu fundația așezată pe piloni din lemn. Acest corp de clădire este mai vechi decât amenajarea de taluzare cu lemn a canalului de apă, realizată cel mai probabil în secolul al XVI-lea, după care au existat numeroase reparații. În aceste condiții construcția casei de zid a putut avea loc la sfârșitul secolului al XV-lea.

134. Sighișoara, jud. Mureș

Punct: Biserica din Deal

Cod sit: 114523.05

Daniela Marcu (Home Trade SRL), Ioan F. Pascu (MI Sighișoara)

În cea de-a doua campanie de cercetare arheologică la Biserica din Deal din Sighișoara s-au efectuat săpături în exterior, în jurul corului actual și pe laturile de S și V ale navei. Lucrările s-au derulat în perioada 15 iunie - 20 august 1999, precedând îndeaproape sistematizarea terenului și amenajările exterioare. Programul cercetării a fost stabilit în colaborare cu proiectantul general (SC Atelier M SRL Sfântu Gheorghe), iar finanțarea a fost asigurată de Direcția Monumentelor Istorice.

Cercetările din campania 1999 au confirmat faptul că partea

de N a bisericii este construită în umplutură, precizându-se în plus calitatea acestei umpluturi: este vorba despre un val de pământ care pe de o parte accentua linia pantei, pe de altă parte lărgea suprafața disponibilă pentru locuire pe platoul dealului. Această umplutură, reperată în toate secțiunile efectuate pe partea de N a corului, constă din depuneri succesive de lut sau lut amestecat cu pământ negru - acesta din urmă mai totdeauna în proporție redusă. Aproape fără excepție umplutura este pigmentată cu cărbune și ceramică, fiind adusă dintr-o zonă locuită. În straturile superioare începe să apară și asură, sub forma unor lentile compacte sau amestecată în pământ. Din săpătură, în special din umplutura care a diminuat linia pantei atenuând astfel valul, a fost recuperată o cantitate mare de inventar arheologic, alcătuit din ceramică și monede, din punct de vedere cronologic acoperind intervalul secolelor XII-XVII. Numărul mormintelor cercetate a ajuns la 402; cronologia necropolelor rămâne cea precizată anterior. În urma primei campanii de săpături efectuată în 1998, în interiorul bisericii, s-a formulat concluzia că forma actuală a criptei, aflată sub absidă, se datorează unei intervenții târzii, și nu aparține unei etape mai vechi decât biserica actuală. Cercetările efectuate în exteriorul corului ne obligă însă să revenim asupra acestei afirmații, constatând că prima biserică construită la Sighișoara s-a aflat totuși pe locul absidei actuale. Biserica din etapa I pare să fi fost rotundă și deplasată spre NE față de pereții exteriori ai criptei actuale; urmele ei au apărut pe partea de N și NE a corului actual. Din punct de vedere cronologic presupunem că acesta este lăcașul de cult căruia îi aparțin mormintele cu nișă, și de asemenea, mormintele fără pigment de mortar în umplutură identificate în diferite puncte, în interiorul și pe latura de S a bisericii actuale. În linii mari putem data această etapă în secolul al XII-lea. Este probabil că această biserică a parcurs o etapă anterioară bazilicii (II), pe care nu o putem delimita cu prea mare precizie; acesteia trebuie să îi aparțină însă un fragment din latura de V a sacristiei, și posibil și urmele de zidărie descoperite sub latura estică a acesteia.

În etapa bazilicii (III) rotunda pare să fi fost demolată cel puțin pe partea de N până la -2,75 m și refăcută parțial; ea trebuie să fi fost transformată acum într-o absidă semicirculară care încheia corul dezvoltat al acestei etape. Demolarea de pe partea de N a avut drept scop alinierea traseului la noua elevație a corului, iar pe partea de E și de S fundațiile existente trebuie să fi fost îmbrăcate și aduse aproape de traseul actual. Fundația corului bazilicii a fost identificată în toate săpăturile de pe latura de N, aproximativ aliniată față de elevația actuală dar retrasă față de fundația corului care iese în consolă; această retragere măsoară lângă peretele de V 0,40 m. În adâncime fundațiile corului coboară la același nivel cu fundația peretelui de vest al bazilicii cu care dealfel se și țese. În această etapă trebuie să fi fost construit și lăcașul de cult (numit în continuare capelă) descoperit pe partea de N a corului actual, orientat aproximativ S - N; nu putem preciza nicidecum relația acestuia cu bazilica, dar se pare că nu putea fi construit decât după demolarea laturii de N a rotondei, inclusiv a contrafortului acesteia. În stadiul actual al cercetărilor considerăm această capelă ca fiind o etapă intermediară între etapele II și III, pe care o putem data în secolele XIII - XIV. Capela este în mod evident o construcție superficială, făcută în mare grabă; fundațiile ei sunt construite în șanțuri care se adâncesc oblic, din bolovani de piatră de dimensiuni mici, cu mortar extrem

de friabil - nisip cu rare granule de var. Adâncimea maximă a acestora este -4,06 m. Planimetric este alcătuită dintr-o absidă de formă aproximativ trapezoidală, cu dimensiunile 3,50 x 3,25 x 2,70 m, și o navă dreptunghiulară cu dimensiunile 5 x 3 m. Absida este acoperită cu o boltă din cărămidă păstrată parțial, iar nava putea să aibă o elevație din lemn - date fiind fundațiile sale foarte înguste. Un fragment de boltă prăbușit în săpătură păstrează tencuială cu urme de pictură. Din umplutura bolții au fost recuperate numeroase fragmente de frescă databile în secolul al XIV-lea, care este posibil să aparțină bazilicii.

Etapă a IV-a este aceea a bisericii actuale: navele refăcute încă nu știm exact în ce raport cu navele bazilicii, corul refăcut aproape pe același traseu dar înzestrat cu noi contraforturi; în această etapă scara în spirală trebuie să fi fost mutată pe latura de S, din motive care nu sunt prea clare - decât dacă această intervenție este legată de menținerea în momentul respectiv a capelei. Biserica a avut de la început porticul sudic, și probabil încăperea pe care o numim sacristie, refăcută pe fundații anterioare sau preluată ca atare din etapa care a precedat bazilica. După părerea noastră această încăpere a funcționat inițial ca o capelă a navei sudice, având de altfel și un pandant pe partea de Nord. Adevărata sacristie a bisericii gotice târzii a fost construită după demolarea capelei nordice. În ceea ce privește încadrarea turnului în această evoluție concluziile formulate în urma săpăturilor interioare rămân încă valabile: turnul aparține bazilicii, fiind refăcut însă radical în etapa gotică.

(Pl. 48)

135. Solotvino, Ucraina

Punct: Cetate

V. Vasiliev, A. Rustoiu (IRT), E. A. Balaguri, N. Makara, V. Marina (Universitatea Ujgorod)

Săpăturile de la Solotvino, din punctul „Cetate”, se execută de un colectiv de cercetători româno-ucrainean, pe baza convenției încheiate între IRT și Universitatea de Stat din Ujgorod și cu aprobarea forurilor tutelare din cele două țări. Cercetările au început în 1996 și au continuat în 1998 și 1999. Prezentul raport se referă la rezultatele cercetărilor din 1999, care s-au concentrat asupra nivelurilor arheologice din punctul „Cetate”, dar și asupra zonei învecinate aflată la N, pe terasa înaltă de pe malul drept al râului Tisa. Campaniile anterioare desfășurate pe „Cetate” au permis evidențierea a patru nivele de locuire. Primul nivel aparține unei așezări încadrate în epoca bronzului (prima fază a culturii Suci de Sus). Al doilea și al treilea nivel de locuire se datează în cea de a doua vârstă a fierului, materialele arheologice descoperite fiind tipice civilizației dacice, iar ultimul nivel aparține unei așezări slave din secolele XI - XII. În ceea ce privește fortificația (care constă dintr-un val de pământ prevăzut cu palisadă și cu un șanț în față), cele trei faze ale acesteia au putut fi corelate cu situația stratigrafică de pe platou. Astfel, primele două faze de utilizare corespund celor două nivele dacice, în timp ce ultima fază este contemporană cu nivelul feudal timpuriu. Prin săpăturile din 1999 s-a urmărit investigarea nivelelor arheologice din zona sudică a platoului

(acolo unde, potrivit cercetărilor anterioare, ele erau mai bine conturate) și identificarea unor materiale arheologice de natură să ofere informații pentru o datare cât mai exactă a diferitelor nivele și complexe. De asemenea, s-a avut în vedere cercetarea în suprafață a unor complexe arheologice surprinse parțial în anul anterior.

Pentru atingerea acestor obiective au fost practicate patru secțiuni dispuse la E și la V de secțiunile și casele realizate în 1998. Secțiunea S 8 a fost trasată la V de S 3, între m 3 - 27 (metrajul fiind stabilit, la fel ca în cazul secțiunilor anterioare, în raport cu secțiunea magistrală - S 1). S 9 a fost practicată la V de S 8, între m 5 - 26. S 10 și S 11 au fost săpate la E de S 6, între m 5 - 28, respectiv m 5 - 22,5). Toate secțiunile au avut lățimea de 2 m și câte un martor de 0,5 m între ele.

Din punct de vedere stratigrafic, au fost confirmate observațiile din anul anterior, însă situația nu este uniformă pe întreaga suprafață cercetată. În secțiunile S 8 și S 9, sub humusul vegetal se află ultimul nivel dacic, care suprapune stratul aparținând epocii bronzului. Pe unele porțiuni au fost surprinse și alveolări corespunzătoare nivelului feudal. Stratul arheologic măsoară cca. 0,5 m grosime. Situația se modifică în cealaltă extremitate a sectorului cercetat. Astfel, în secțiunile S 10 și S 11 au fost sesizate atât nivelul din epoca bronzului, cât și nivelele aparținând celei de a doua vârstă a fierului. În aceste secțiuni stratul de cultură are o grosime cuprinsă între 0,75 și 1 m. Complexele arheologice aparținând așezării din epoca bronzului sunt reprezentate de trei locuințe de suprafață. Ele s-au conturat în S 10 și S 11 sub forma unor podine arse, de formă cvasirectangulară, în unul din cazuri fiind surprinsă și groapa unui stâlp de susținere aflată la un colț. Dimensiunile acestor construcții sunt cuprinse între 2 x 3 m și 3 x 4 m. Numărul locuințelor de suprafață ar putea fi mai mare, având în vedere faptul că în unele zone s-au conturat o serie de gropi de stâlpi care par a fi izolate, dar care este posibil să fi aparținut unor astfel de edificii din epoca bronzului. Este de menționat și o groapă de provizii care s-a conturat în S 11. Diametrul gropii este de cca. 1,25 m și se adâncea 0,40 m din nivelul de epoca bronzului. Ea a fost cercetată parțial, intrând în profilul estic al secțiunii S 11. Ceramica descoperită este specifică primei faze a culturii Suci de Sus, analogiile fiind numeroase. Este vorba în special de oale cu marginea ușor răsfrântă în exterior, cu corpul mai mult sau mai puțin bombat, ornamentate pe buză cu brâu alveolar și pe pereți cu striuri sau motive incizate. Amintim, de asemenea, străchinile și castroanele, ceștile cu torți, strecurători etc. Din S 8 provine o greutate din lut, de formă tronconică, perforată transversal în jumătatea superioară și ornamentată cu striuri verticale incizate. Printre materialele ceramice din nivelul de epoca bronzului se numără un fragment de vas specific fazei a treia a culturii Wietenberg, precum și un vas aparținând culturii Otomani. Repertoriul formelor ceramice, deși nu foarte variat, va permite - după prelucrarea întregului material - precizarea unor aspecte noi privind prima fază a culturii Suci de Sus.

Primul nivel dacic:

Nivelul arheologic corespunzător primei așezări dacice a fost surprins în acest an numai în secțiunile S 10 și S 11. Au fost dezvelite parțial trei gropi de formă aproape cilindrică. Inventarul arheologic este format exclusiv din ceramică lucrată cu mâna. Majoritatea fragmentelor aparțin unor vase de tip sac și borcan cu pereții aproape drepți. Pasta din care

au fost realizate este grosieră, conținând pietricele, iar culoarea variază de la brun-negricios la cărămiziu. Ornamentele întâlnite pe aceste vase constau în brăuri alveolare combinate cu butoni applatizați, butoni semisferici, brăuri crestate, șiruri de alveole imprimate în pereții vaselor. Ceramica de acest fel a cunoscut o largă răspândire în mediul tracic și a fost utilizată o perioadă îndelungată. Dintre analogiile provenind din așezări databile în intervalul secolelor IV - II a.Chr. le menționăm pe cele de la Ciumești, Morești, Huși - Corni, Băiceni, Zimnicea etc. În cadrul acestei ceramici sunt de amintit și câteva fragmente provenind de la pereții unor vase lucrate mai îngrijit, de culoare neagră (într-un caz, neagră la exterior și roșie la interior), având suprafața lustruită. Ele sunt ornamentate cu brăuri simple în relief, cu nervuri ondulate și, într-un caz, cu trei nervuri paralele. Astfel de ornamente se regăsesc pe ceramica din așezările pomenite anterior și au fost încadrate de E. Moscalu în tipul I c al ceramicii traco-getice.

Străchinitele sunt reprezentate de exemplare cu buza evazată, având umărul unghiular sau rotunjit. Pasta este grosieră sau semifină, iar pereții lustruiți. Vasele de acest fel sunt frecvente în așezările de la sfârșitul primei vârste a fierului și în cele din fazele timpurii ale celei de a doua epoci a fierului. Ele se regăsesc atât în complexe Latène din Transilvania, cât și în zona extra-carpatică. Cămile sunt slab reprezentate. Menționăm totuși că s-au descoperit câteva torți aparținând unor vase realizate din pastă grosieră de culoare cărămizie. Ele provin, foarte probabil, de la căni având gura largă și pereții aproape drepți, frecvente în așezările daco-getice din secolele IV-II a.Chr.

În sfârșit, cu prilejul campaniei din 1999 au fost găsite trei plăci circulare din lut („tipsii”). Aceste obiecte, a căror funcționalitate nu a fost încă precizată cu destulă exactitate (au fost considerate capace, obiecte utilizate în bucătărie, obiecte de cult !? etc.), sunt prezente, în special, în așezări databile în secolele V - III a.Chr., sporadic ajungând până în secolul al II-lea a.Chr.

Materialul arheologic descoperit în primul nivel dacic poate fi încadrat, potrivit analogiilor, într-o perioadă largă cuprinsă între a doua jumătate / sfârșitul secolului al IV-lea a.Chr. și începutul secolului al II-lea a.Chr. Este de remarcat faptul că lipsesc fragmentele ceramice specifice celților, care se aflau la acea dată în zonele vestice limitrofe. De asemenea, asocierea unor tipuri de străchini cu borcane cu pereții aproape drepți (de tradiție hallstattiană) este întâlnită, alături de vasele celtice, într-o serie de așezări Latène din bazinul Tisei Superioare (cum este cazul la Ciumești și Berea), însă ansamblul materialelor de la Solutvino „Cetate” se regăsește mult mai exact în așezările civile sau fortificate din secolele IV - III a.Chr. de la răsărit de Carpați. Stațiunile de la Băiceni, Huși - Corni sau Bunești sunt doar câteva exemple. Precizări mai ample în această problemă vor fi făcute după prelucrarea întregului material arheologic.

Al doilea nivel dacic:

Acest nivel este cel mai bine reprezentat, fiind întâlnit pe întreaga suprafață a platoului. În campania din 1999 au fost surprinse două locuințe adâncite și una de suprafață. Totodată s-a încheiat dezvelirea unei mari construcții de suprafață cu absidă, identificată în anul anterior. Au mai fost găsite o vatră izolată și 6 gropi de provizii.

Materialul arheologic este mai bogat și mai variat decât cel din primul nivel dacic. Ceramica este reprezentată în cea mai

mare parte de vase lucrate cu mâna. Vasele de provizii sunt constituite de recipiente de dimensiuni mari, realizate din pastă grosieră (conținând nisip și pietricele), având de regulă o culoare brun-cărămăzie. Buza este evazată, corpul bombat și fundul tăiat drept. În unele cazuri, mai rare, vasele de provizii sunt bitronconice și au fundul sub formă de „umbo”. Ornamentele constau din brăuri alveolare simple sau duble, dispuse sub buza și pe gâtul vaselor. Au fost descoperite și două fragmente de pithos lucrate cu roata, având buza lătită orizontal și corpul bombat. Analogiile fragmentelor de la Solutvino cu vase din așezările Latène de la Dunărea Mijlocie indică faptul că este vorba de importuri din lumea celtică și nu din cea romană, ele putând fi datate în secolul I a.Chr. Borcanele realizate din pastă grosieră, având o culoare care variază de la brun-negricios la brun-cărămiziu, constituie cele mai numeroase vase din așezare. Ele au forma și ornamentele specifice recipientelor de acest fel din perioada secolului I a.Chr. Fructierele sunt reprezentate și în acest an, în special, de exemplare având buza fațetată. Potrivit observațiilor stratigrafice dintr-o serie de așezări dacice, vasele care prezintă această caracteristică se datează cu precădere în secolele II - I a.Chr. Cămile au fost confecționate în majoritatea cazurilor cu mâna, dar nu lipsesc nici câteva exemplare lucrate la roată. Este de remarcat prezența unor exemplare bitronconice, de felul celor descoperite în campaniile anterioare, datate, în general, pe parcursul secolelor II - I a.Chr. Cu prilejul campaniei din 1999 au fost descoperite și câteva fragmente ceramice pictate celtice. Ceștile-opaițe realizate cu mâna din pastă grosieră sunt reprezentate din câteva fragmente de pereți și torți având forma specifică acestor vase nelipsite din așezările dacice.

Inventarul metalic este deosebit de sărac. El se reduce la câteva cule și scoabe din fier folosite în construcția locuințelor. Lor li se adaugă un vârf de săgeată din fier descoperit în S 9 în nivelul dacic.

Din punct de vedere cronologic, materialele arheologice provenite din ultimul nivel dacic se încadrează cu precădere în a doua jumătate / sfârșitul secolului al II-lea a.Chr. și pe parcursul secolului I a.Chr., unele vase ceramice putând fi utilizate și la începutul secolului I p.Chr. Desigur, așezarea dacică ar fi putut funcționa și mai târziu, însă absența unor materiale (ceramice sau metalice) specifice primului secol al erei noi care au fost documentate din abundență la Malaja Kopanja, aflată la câteva zeci de kilometri în aval, indică mai degrabă faptul că așezarea fortificată de la Solutvino - „Cetate” își încetează existența la începutul secolului I p.Chr. Această constatare ridică o serie de probleme de natură istorică. Asupra lor vom reveni pe larg cu ocazia publicării întregului material arheologic.

Unul din obiectivele campaniei din 1999 a fost cercetarea microzonei legată de exploatarea importanțelor zăcăminte de sare de la Solutvino. S-a avut astfel în vedere sondarea terasei înalte a Tisei, la N de punctul „Cetate”. În acest scop, la V de Uzina de Apă, în imediata apropiere a gardului de incintă a acesteia, au fost practicate două secțiuni perpendiculare una pe cealaltă. S 1 a avut dimensiunile de 20 x 2 m, iar S 2 de 14 x 2 m. La cca. 80 m N de Uzina de Apă au fost executate alte două secțiuni: S 3 de 18 x 2 m și S 4 de 10 x 2 m.

În toate cele patru secțiuni s-a constatat faptul că sub humusul vegetal se află un strat de pământ nisipos de

culoare galbenă, în care nu se observă existența unui strat arheologic propriu-zis. Totuși, imediat sub humusul vegetal s-au recoltat o serie de fragmente ceramice (majoritatea provenind din S 2), evidențiind existența unei locuiri sporadice. Puținele materiale ceramice descoperite în cele patru secțiuni aparțin celei de a doua vârste a fierului, fiind specifice civilizației dacice și, totodată, contemporane cu cele din ultimul nivel dacic de pe „Cetate”.

136. Suceava, jud. Suceava

Punct: Biserica "Sf. Simion" ("Turnul Roșu")

Cod sit: 146272.06

Monica Gogu, Bogdan Niculică (MNB Suceava)

Cu prilejul săpării fundațiilor pentru o locuință particulară, situată în imediata vecinătate (aproximativ 20 m N) a unei vechi biserici armenești, având hramul Sfântul Simion, cunoscută și sub denumirea de „Turnul Roșu”, au fost descoperite interesante vestigii aparținând secolelor XIV - XV. Conform unei inscripții târzii, această biserică ar fi fost construită de armeanul Donig, în anul 1513, fapt neconfirmat de planul construcției care o încadrează în secolul al XVII-lea. Intervenția arheologică s-a produs în momentul în care se excavase o groapă cu dimensiunile de 5 x 13 m, până la adâncimea de 2 m, astfel încât este imposibil de precizat dacă au existat vestigii arheologice până la această cotă. Oprirea temporară a lucrărilor de construcție a permis observarea în interiorul excavației a conturului a două gropi, parțial tangente, care se distingeau destul de bine în solul brun-gălbui, steril arheologic. Lipsa oricăror urme de amenajare, a unei arsuri consistente, a gardinei, infirmă posibilitatea existenței unui cuptor, pe suprafața delimitată de cele două gropi considerate de noi menajere, deși suntem din nou nevoiți să subliniem lipsa unor condiții de cercetare arheologică făcută complet. Încă un aspect care trebuie precizat este faptul că groapa G 1 s-a epuizat la adâncimea de 3,20 m, iar groapa G 2 la adâncimea de 4,33 m în raport cu actualul nivel de călcare. Groapa G 1 avea formă cilindrică cu gura aproximativ rotundă și fundul alveolat, iar groapa G 2 prezenta un contur neregulat cu pereți aproape drepi.

Omogenitatea materialului arheologic recoltat din cele două gropi și faptul că acestea se întretaie pe o porțiune de 0,60 m, dovedește că acestea au fost săpate în același timp. Întreg materialul descoperit se încadrează într-o secvență cronologică limitată, de la sfârșitul secolului al XIV-lea și până în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Un posibil termen *post quem*, în ceea ce privește umplerea celor două gropi menajere, este oferit de prezența unei monede emise de domnul Moldovei, Bogdan II (1449-1451), în pământul rezultat din excavarea gropii pentru fundație.

Materialul descoperit este deosebit de variat: fragmente ceramice provenind de la vase de diverse forme și mărimi, smălțuite și nesmălțuite, fragmente de mici dimensiuni ale unor cahle smălțuite, sticlă fragmentară, câteva obiecte din fier, în special cuie de diverse mărimi, numeroase oase de animale, o aplică de aur în formă de floare de crin, precum și un număr de 30 de monede, câteva dintre ele puternic arse secundar. Dintre cele aproape 20 de monede determinabile,

pe lângă cea amintită mai sus, au mai apărut piese de jumătate de gros, emise de domnul Moldovei, Alexandru cel Bun, la care se adaugă două monede orientale de bronz.

137. Suceava, jud. Suceava

Punct: Curtea Domnească

Cod sit: 146272.03

Florin Hău, Monica Gogu, Viorel Blănaru (MNB Suceava)

Cercetările arheologice de la Curtea Domnească din Suceava au fost finanțate de Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național București în vederea întocmirii studiului de fezabilitate necesar elaborării proiectului de restaurare. Obiectivele cercetării au fost stabilite în funcție de necesitatea de a pune la dispoziție proiectantului datele planimetrice, volumetrice și stratigrafice referitoare la evoluția în timp a ansamblului monumental al Curții Domnești, în intervalul delimitat de sfârșitul secolului al XIV-lea și a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

În teren au fost trasate patru secțiuni și trei casete de forme și dimensiuni diferite, a căror amplasare a corespuns interesului manifestat de proiectant cu scopul identificării datelor solicitate astfel încât, la capătul acestei etape de cercetare, au rezultat următoarele concluzii:

1. Pivnița de piatră descoperită în cuprinsul secțiunilor S 1 și S 2, cât și în cuprinsul casetei C 1, datează cert din prima jumătate a secolului al XV-lea și există suficiente motive pentru a o considera amenajată în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400-1432).
2. Tronsoanelor extinderilor inițiate spre V de către voievodul Ștefan cel Mare, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, survin după o amplă fază de nivelare a unui teren pe care au existat mai multe locuințe anterioare, amenajate - în cazul nostru ambele - cu pivniță săpată la nivelul de călcare corespunzător sfârșitului de secol XIV și începutului de secol XV. Locuințele în discuție au fost construite din bărne de lemn, au fost lutuite cu un strat destul de gros de chirpic (ici, colo urme de văruire !) și dotate cu sobe din lut, cărămizi și cahle. Restaurarea monedelor, în curs de efectuare, în cadrul Laboratorului zonal al Muzeului Național al Bucovinei, va oferi date în plus despre momentul distrugerii acestor locuințe, știut fiind că evenimentul poate fi plasat în oricare dintre cele trei incendii devastatoare care au afectat orașul medieval Suceava în anii 1476, 1485 și 1497.
3. Tronsoanele de zidărie decopertate în cuprinsul secțiunilor S 3 și S 4 reprezintă amenajări târzii, care nu țin de evoluția ansamblului Curții Domnești și ca atare, nu se încadrează în intervalul cronologic definit de sfârșitul secolului al XIV-lea și a doua jumătate a secolului al XVII-lea.
4. Literalmente întreaga zonă cercetată este, din păcate, puternic deranjată de intervenții târzii, cele datând din secolul al XIX-lea (în special conducte de canalizare) afectând foarte serios întregul sit al Curții Domnești și, în special, suprafața denumită de noi - sectorul S.
5. Pe parcursul dezvoltării săpăturilor din secțiunea S 2, nu a fost interceptat vreun indiciu care să sugereze existența unui zid de incintă pe latura de S a Curții Domnești din Suceava.

6. Intrarea în pivnița descoperită în secțiunile S 1, S 2 și caseta C 1 se află pe latura de N a complexului și este, ca manieră de rezolvare planimetrică, asemănătoare construcției C 3, cunoscută din bibliografia de specialitate.

7. În mod cu totul interesant, pivnița este mărginită pe laturile lungi, de un șir de gropi, cu diametre apreciabile, săpate (pe latura de E, în pământ viu) probabil cu scopul plantării unor stâlpi de lemn.

8. În zona turnului - locuință de pe latura de E a Curții Domnești, a fost identificat șanțul de fundare al laturii de N al acestuia, constatându-se că zidul a fost, în întregime demantelat, sub talpa fostei fundații fiind descoperite gropile piloților de consolidare a terenului.

9. Între groapa șanțului de fundare a turnului - locuință și groapa de fundare a unui șanț imediat următor, aflat în prelungirea celui dintâi, există o diferență de nivel de cca. 25 - 30 cm, care sugerează o adosare a unui alt zid, de această dată așezat pe talpa unui șanț lipsit de piloți.

10. La cca. 1,40 m N de șanțul de fundare cu piloți al turnului - locuință, au apărut urmele unei amenajări de plan semicircular, din suprafața căreia a fost surprinsă o prea mică porțiune pentru a fi considerată complex de locuire.

11. Nivelul de călcare mușatin, cu toate că a fost interceptat în repetate rânduri, este puternic deranjat, atât de intervențiile datând din secolul al XV-lea cât și de acelea (mai ales) datând din secolul al XIX-lea.

12. Cu toate că rezultatele cercetărilor efectuate pe parcursul campaniei 1999 pot fi apreciate ca remarcabile, în sectorul S al Curții Domnești din Suceava, încă mai rămân aspecte (stratigrafice mai ales !) neelucidate, care ar merita suficientă atenție pentru a fi lămurite, prin continuarea și extinderea cercetărilor sistematice.

138. Suceava, jud. Suceava

Punct: Ferma 2 Ițcani

Cod sit: 146272.05

Mugur Andronic (MNB Suceava)

Sector A

În cursul a două campanii arheologice (1998 și 1999), alături de alte complexe, au fost cercetate și vestigiile care au aparținut la două locuințe care se pot data în prima jumătate a secolului al VI-lea p.Chr.

Locuința nr. 1 era de tipul bordeiului, fiind adâncită față de nivelul actual al solului la cca. 1,45 m. Cea de-a doua fusese săpată doar până la circa -0,80 m, putând fi considerată ca semibordei. Ele sunt de formă rectangulară, cu laturi cu lungimea în jur de 3,5 m. Au posedat fiecare câte un cuptor din pietre de râu. L. 1 s-a conservat numai în proporție de 50 % din cauza unei rupei de teren. Pe restul de podea conservat s-au descoperit urme consistente de cărbune, provenind de la bărnele folosite la construcție. Ca inventar, în afara unei cute de mari dimensiuni, el se limitează doar la material ceramic, lucrat numai cu mâna. Fragmentele, din pastă cu cioburi pisate, provin de la vase cu profile cu umeri slab conturați și buze ușor trase în afară. După caracteristicile materialului ceramic, complexe

descoperite aparțin unei așezări din perioada migrației slavilor, contemporană - cel puțin într-un anumit moment cu alte așezări din apropiere, situate tot pe valea râului Suceava, pe unde se circula, dealtfel, cel mai lesnicios. Ne referim la cele de la Dărmănești - „Dubena“, Suceava - „Șipot“, Rus - Mănăstioara și Udești.

Sector B

Săpăturile arheologice debutate la Ferma 2 - Ițcani, în anul 1998, au fost continuate și în campania anului 1999, fiind deschise două secțiuni notate cu S II, III și caseta C 1. Săpăturile arheologice au relevat următoarea stratigrafie: un nivel din cultura Precucuteni III, un strat dintr-o etapă timpurie a culturii Cucuteni A (la nivelul actual al cercetării este posibilă etapa A 1, însă, datele vor fi completate prin investigațiile ulterioare), un nivel din etapa Cucuteni B 1, urme sporadice din epoca bronzului - cultura Noua - precum și o locuire din secolele V - VI. Aceasta din urmă a afectat într-o oarecare măsură nivelurile mai vechi, în special prin locuințele adâncite.

În nivelul Precucuteni III au fost cercetate, parțial, în S II, un complex de locuire format dintr-o vatră circulară (diametrul de 1 m), bucăți mărunte de chirpic ars, ceramică din categoria fină (ornamentată cu decor incizat și în câteva cazuri cu pictură după ardere), ceramică grosieră, unelte din silex (lame, gratoare, răzuitoare) și de os (străpungătoare, ace), arme de silex (un vârf de săgeată), pandantive / amulete (unul discoidal și altul patruleter, prevăzute cu perforații), un fragment de idol zoomorf, numeroase oase de animale. Este vorba de o locuință fără platformă, care va fi cercetată integral ulterior.

În S III și C 1 a fost cercetată o locuință de suprafață care aparține etapei Cucuteni A timpurie. Aceasta se prezenta sub forma unei aglomerări de chirpic ars provenit de la pereții prăbușiți, fără platformă. Locuința a avut o vatră care nu s-a păstrat, fiind distrusă și împrăștiată din vechime. Inventarul locuinței cuprinde fragmente ceramice cu ornament canelat (îngust), alveolat, incizat, care fac parte din categoria ceramicii fine de factură cucuteniană și cu elemente de tradiție Precucuteni III, unelte de silex, os, piatră (lame, răzuitoare, gratoare, toporașe) și un fragment de la o piesă de aramă.

Din cultura Noua și secolele V - VI, au fost descoperite în ultimul nivel de locuire, fragmente ceramice dispartate.

În sectorul A (responsabil Mugur Andronic) a fost cercetat parțial, într-o secțiune, un cuptor pentru arderea vaselor, din etapa Cucuteni B 1. Investigațiile arheologice vor fi continuate pentru dezvelirea integrală a cuptorului, fiind printre puținele cunoscute și cercetate.

Din motive obiective (financiare), săpătura arheologică din punctul amintit nu a fost finalizată.

139. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba**Punct: La cărarea morii**

Cod sit: 1124.01

Marius Ciută și studenții: Beatrice Daisa, Marius Breazu, Ștefan Andrei.

Desfășurate în perioada 7 - 16 august 1999, sondajele din cea de a patra campanie consecutivă, din situl de la Șeușa - „La cărarea morii” au avut un caracter mai restrâns, principalul scop al acestora fiind acela al verificării evoluției stratigrafice în diferite puncte ale sitului, urmat de acela al pregătirii / preparării unui profil stratigrafic, cât mai complet, în vederea prelevării unor eșantioane de pământ pentru analize paleobotanice și palinologice. La cercetări au luat parte, alături de responsabilul de șantier, lector univ. Marius Ciută, următorii studenți din anii terminali de la specializările Istorie și Muzeologie: Beatrice Daisa, Marius Breazu, Ștefan Andrei, precum și studenți practicanți din anii I - II.

S-a recurs la realizarea unei taluzări pe un înțrând de 1,5 - 2 m, în capătul nordic al tronsonului „T III” din întinderea sitului, taluzare având lungimea de 8 m (C IV / 1999). Rezultatele stratigrafice obținute, completate de analiza materialelor arheologice conținute de straturile de cultură, au confirmat pe deplin evoluțiile pe verticală surprinse în anii (campaniile) anteriori, situl de la Șeușa atestând o locuire neîntreruptă din epoca neolitică (Precriș, Starčevo - Criș), epoca bronzului (Wietenberg) și până în epocile clasice (Latène, dacică clasică, romană) și chiar medievale după cum urmează: 0 - 0,30 m: strat vegetal, de culoare neagră-brună, cu aspect mazăros-sfărâncios, care conține materiale arheologice aparținând epocii romane (tegulae, ceramică, obiecte metalice, etc.) și epocilor post romane și chiar medievale (ceramică, obiecte metalice, etc.); -0,30 - 0,80 m: strat cenușiu sfărâncios cu frecvente lentile de pietriș și arsură aparținând epocii romane (probabil o *villa rustica*); -0,80 - 1 (1,10) m. Strat cenușiu deschis, prăfos, cu frecvente gropi în formă de clopot ce străpung straturile inferioare de cultură, aparținând epocii dacice clasice; -1,10 - 1,30 m: strat cenușiu închis, compact, aparținând epocii Latène mijlocii, cu materiale arheologice de factură celtică; -1,30 - 1,80 m: strat brun închis, cu aspect mazăros ce conține, sporadic, materiale ceramice aparținând epocii bronzului (Wietenberg IV); -1,80 - 2,00 m: strat negru-brun, compact, dur, ce conține materiale ceramice (puține) aparținând culturii Starčevo - Criș (IIB); -2,00 - 2,10 m: strat negru, deosebit de tare, compact, cu pietriș în compoziție, care conține foarte puține fragmente ceramice încadrate în primele faze ale neoliticului timpuriu. Sub acest strat se află sterilul arheologic, galben-cenușiu cu mult pietriș în compoziție.

La încheierea săpăturii, s-a realizat, sub directia supraveghere a dipl. Barbara Zach de la Institutul de Paleobotanică, Palinologie și Dendrocronologie din Köln - Institut cu care Universitatea are un protocol de colaborare -, prelevarea de probe (eșantioane) de pământ, separat din fiecare strat de cultură și complex surprins (12 probe a minim 40 litri), în vederea analizării resturilor botanice, a reconstituirii vegetației și, implicit, a paleomediului din valea mijlocie a Mureșului în pre și protoistorie.

În anii viitori, în măsura posibilităților financiare, se va

urmări dezvelirea unor suprafețe de dimensiuni mai mari, scopul acestora fiind acela de a surprinde cât mai multe complexe de locuire, în condițiile în care, la ora actuală pe aproape întreaga suprafață a sitului stratigrafia este, în linii mari, cunoscută.

(Pl. 49)

140. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj**Punct: Castelul Bathory-Turnul de nord**

Cod sit: 139893.06

Ioan F. Pascu (Home Trade SRL), Dan Băcucț Crișan (MJIA Zalău)

Cercetările arheologice efectuate la Turnul de Poartă al Castelului Bathory din Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj, s-au desfășurat în perioada 10 - 23 august 1999, ca parte componentă a programului de restaurare a monumentului. Principalele obiective urmărite au fost: stabilirea relației dintre zidul de incintă și clădirea turnului de poartă, structura zidărilor subterane, stratigrafia șanțului de apărare și poziționarea podului basculant, locul unei posibile scări exterioare pe latura de N a turnului, evoluția nivelului de călcare în interiorul și exteriorul monumentului. Investigațiile au fost reprezentate de 3 secțiuni și două case, executate conform planului general de săpătură.

Turnul de Poartă al Castelului Bathory din Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj, a fost construit ulterior zidului de incintă, la care se adosează cu laturile sale de N și de S. Fundația este realizată în principal din piatră (accidental apar fragmente de cărămizi) înecată în mortar din var-nisip. Talpa fundației se află la adâncimi variabile, determinate de nivelul de călcare folosit în perioada construcției și de planimetria generală a terenului, cu o evidentă înclinare naturală de la N la S. Un nivel clar de construcție (aparținând secolului al XVI-lea) a fost reperat pe latura de V și corespunde cu limita superioară a pragului din gangul turnului. Un al doilea nivel de folosință îndelungată se situează cu cca. 0,40 m deasupra celui menționat anterior, indicând o reamenajare a drumului carosabil în cursul veacului al XVIII-lea.

În zidul sudic al turnului, adosat incintei, a fost rezervat din construcție lăcașul unui jgheab vertical, care pornea de la primul nivel al monumentului și se termina aproape de talpa fundației, printr-o gură de evacuare acoperită cu o lespede din piatră. În miezul zidăriei dimensiunile jgheabului au fost de 0,50 x 0,50 m, ceea ce a creat probleme în structura de rezistență a elevației. Astfel, la un moment dat, s-a renunțat la acest accesoriu utilitar, întreaga porțiune verticală aflată pe traiectul jgheabului fiind plombată, de sub fereastra primului nivel și până pe buiandrugul gurii de evacuare, cu piatră și pe alocuri cărămidă. Inițial acest jgheab cu evidente rosturi menajere s-a deversat într-o groapă simplă, cu pereții neamenajați, care a furnizat un bogat inventar arheologic caracteristic secolelor XVI - XVII. În secțiunea poziționată pe latura de E a monumentului au fost surprinse cele mai vechi urme de cultură materială, identificate ca aparținând epocii fierului. Tot aici a fost descoperit aliniamentul unei palisade medievale care a ținut de o veche curie nobiliară, atestată pentru acest loc în secolele XV - XVI. Este foarte probabil că

în perioada construcției zidului actual de incintă palisada a fost menținută în interiorul acesteia, dispărând apoi sub un strat de umplură ce a ridicat nivelul de călcare din curtea interioară.

În limita săpăturii efectuate pe latura de V a turnului stratigrafia înregistrată este orizontală, ceea ce sugerează că malul E al șanțului de apărare l-a constituit chiar zidul incintei, eventual cămășuit cu lemn. De asemenea, nu au fost surprinse elemente de zidărie care să poată fi atribuite podului basculant, astfel că în stadiul actual al cercetărilor putem presupune că acesta a fost din lemn și a glisat pe două bărne implantate orizontal în zidăria turnului.

Pe latura de N a fost surprinsă amprenta unui zid scos, ce ar fi putut ține, ipotețic, de o scară exterioară. Dar această amenajare superficială a fost târzie, fiind datată cu o monedă din 1764.

141. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Observator

Cod sit: 139893.01

Horea Pop, Ioan Bejinariu, Dan Băcuet Crișan, Sanda Băcuet Crișan (MJIA Zalău)

Cunoscut în literatura istorică de specialitate datorită descoperirii, în anul 1964, a unui tezaur de monede de tip Dyrhachium, punctul „Observator” este amplasat pe platourile superioare ale Măgurii Șimleului, complex de dealuri situat la N de orașul Șimleu Silvaniei. În urma unor cercetări de teren de la începutul deceniului în acest punct a fost identificată o așezare fortificată hallstattiană cu suprafața de aproximativ 35 ha, cu un plan adaptat configurației terenului. Vechea fortificație hallstattiană a fost refolosită în mai multe rânduri și în maniere diferite în epoca dacică și în evul mediu timpuriu. Debutul unui amplu plan de cercetare a complexului de locuri din spațiul Măgurii Șimleului cât și intenția de a lămuri evoluția cronologică a fortificației de la „Observator” a impus deschiderea unui șantier de lungă durată în acest punct. Până în prezent s-au desfășurat patru campanii de săpături arheologice (1994, 1995, 1996, 1999) prin șase secțiuni de verificare: S 1 / 1994 (227 x 2 m orientată S - N), S 2 / 1994 (10 x 2 m orientată S - N), S 3 / 1994 (27 x 1,5 m orientată E - V), S 1 / 1995 (16 x 2 m orientată S - N), S 1 / 1996 (35 / 1,5m orientată aproximativ V - E), S 1 / 1999 (14 x 2 m, orientată S - N) și două case: C 1 / 1999 și C 2 / 1999 (8 x 3,5 m, respectiv 8 x 2,5 m, orientate S - N) care au decopertat 721 mp din sit în care au apărut 100 gropi (46 preistorice, 54 dacice), 11 locuințe (5 preistorice, 6 dacice), 6 cuptoare și 2 vetre dacice. Au fost surprinse, deocamdată, trei elemente dacice de fortificație, constând în șanțuri masive, prevăzute cu valuri cu palisade, care separă cca. 4 ha. din zona mai înaltă a fortificației hallstattiene. Cele trei valuri sugerează faze de extindere a spațiului fortificat. Valul intermediar a fost dezafectat la o dată greu de precizat, pe când celelalte două au funcționat până la momentul părăsirii zonei, suferind însă ajustări în timp.

Campania anului 1999 (5 - 28 iulie) a constat în primul rând în continuarea secțiunii-magistrale S 1 / 1994 (lată de 2 m,

orientată S - N, pornind de la cota maximă a Măgurii Șimleului - 597 m) care a fost prelungită, spre N, cu 30 x 3 m (m 197 - m 227). Au fost decopertate și două casele paralele cu S 1 / 1994, la 0,5 m distanță V, în dreptul m 142 - 150 ai acesteia: C 1 / 1999 (8 x 3,5 m) și C 2 / 1999 (8 x 2,5 m) paralele între ele și despărțite de un martor de 0,5 m lățime, orientate S - N, precum și o secțiune S 1 / 1999 (14 x 2 m, orientată S - N), trasată paralel cu S 1 / 1994, la 9 m E, cu m 0 în dreptul m 146 al magistralei. Toate aceste săpături, însumând 106 mp decopertați, au fost executate pentru cercetarea unei zone unde anterior apăruseră complexe din bronzul timpuriu și târziu precum și elemente de fortificație atribuite perioadei medievale timpurii (secolul X). Complexele descoperite constau în locuințe (2 hallstattiene, 5 dacice), cuptoare (4 dacice) și gropi (20 preistorice, 17 dacice).

Descoperirile preistorice:

Cele mai vechi descoperiri aparțin epocii neolitice (cultura Starčevo - Criș). Materialele de acest tip sunt însă foarte rare, ceea ce indică o locuire sporadică. Au apărut și câteva fragmente Coțofeni, precum și materiale ceramice aparținând bronzului timpuriu. Ceramica din bronzul timpuriu prezintă atât elemente caracteristice descoperirilor acestei perioade din NV României cât și celor din zona podișului Transilvaniei. Perioada bronzului mijlociu este reprezentată de materiale ce indică prezența culturii Wietenberg. În campania anului 1999 nu au apărut complexe din epocile mai sus menționate. Au fost cercetate 9 complexe (gropi) aparținând bronzului târziu. Majoritatea aveau ca inventar 1 - 3 vase întregibile, fragmente de la alte vase, fragmente de greutateți piramidale din lut, etc. Interesantă este lipsa oaselor din aceste gropi. Toate aceste complexe aparțin grupului Cehăluț care este caracteristic zonei dintre Crasna și Barcău în bronzul târziu.

Primei vârste a fierului îi aparțin 13 complexe (11 gropi și două locuințe). Majoritatea complexelor hallstattiene au apărut în secțiunea S 1 / 1994 mai jos de talpa exterioară a palisadei hallstattiene. Acest fapt dovedește că palisada hallstattiană în această zonă nu avea un șanț în față, iar terasa unde anterior (1996) presupuneam existența unui șanț reprezenta de fapt o zonă cu locuințe, amenajări gospodărești și gropi rituale. (Ioan Bejinariu)

Descoperirile de epocă dacică (sec. I a.Chr.)

Complexele aparținând epocii dacice au apărut în toate suprafețele investigate. Pe o terasă amenajată într-unul din fragmentele melcate ale vechii așezări fortificate hallstattiene au fost investigate parțial în anul 1996 și 1999, prin trasarea secțiunii S 1 / 1994 (între m 202 - 212), urmele unei construcții (în exteriorul fortificației) probabil patrulateră cu o încăpere foarte probabil absidată adosată primei, care ar putea avea o funcționalitate sacră. În afirmația noastră ne bazăm pe prezența, în interiorul absidei, a unei gropi în care, central, a fost depus un cap uman fără mandibulă. Cercetările viitoare cât și inventarul construcției vor putea aduce noi și importante informații în acest sens, fiind obligatorie o extindere a săpăturii arheologice. Celelalte construcții dacice sunt fie șoproane, fie locuințe puțin adâncite prevăzute cu vetre sau cuptoare. În afară de groapa cu craniu uman (G 68) celelalte sunt fie gropi de provizii, fie menajere.

Inventarul arheologic dacic descoperit este destul de bogat, constând în ceramică lucrată mai ales cu mâna, dar și la roată, fragmente de situle cu grafit în pastă (2), importuri celtice pictate (5 fragmente), creuzete (4), prâsnele de fus

(3), piese de joc (55). Au fost descoperite și unelte sau ustensile din piatră, râșnițe (4 fragmente), frecătoare din cuarțit (5), cute (3). În patru complexe a fost identificată și zgură de fier și bronz. Piesele din fier se regăsesc în repertoriul cunoscut: cuțite (3), vârfuri de lance (1), dălți (1), încuietoare (1), verigă de zăbală (1), cataramă (1). Din bronz au fost descoperite un ac de cusut, o verigă, table, sârme și un deosebit de bine conservat ataș de situlă reprezentând doi delfini stilizați (identificat în construcția presupusă sacră). (Horea Pop)

Descoperirile medievale:

În secțiunea S 1 / 1999 cu dimensiunile de 14 x 2 m tratată peste șanțul fortificației și peste zona de acces în interiorul acesteia (porțiune de pământ cruțat), au fost surprinse câteva elemente ce aparțin de fortificația medievală timpurie din acest punct. La adâncimea de -0,35 respectiv -0,40 au apărut urmele a două bărne de lemn dispuse paralel una față de cealaltă, bărne ce reprezintă tălpile palisadei de lemn a fortificației. Alături de aceste elemente au mai fost conturate și câteva gropi ale stâlpilor de lemn ce susțineau construcția defensivă. În fața celor două tălpi de palisadă spre exterior, au fost surprinse și urmele unor stâlpi ce ar putea proveni de la un turn. Materialul arheologic descoperit constă în fragmente ceramice de la oale fără toarte lucrate la roata înceată sau rapidă. O mare parte din fragmentele ceramice sunt ornamentate cu benzi de linii drepte, benzi de linii în val sau cu mici șiruri paralele de incizii realizate cu pieptenul dispuse vertical. Materialul arheologic recoltat, argumentează datarea fortificației medievale timpurii din acest punct, în secolul X, posibil începutul secolului al XI-lea. [Dan Băcuet-Crișan]

142. Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni, jud. Harghita

Punct: Vardomb (Dealul Cetății)

Cod sit: 83400.01

Valeriu Cavruc, Dan Buzea (MCR), Gheorghe Dumitroaia (CMJ Neamț), Mihai Rotea (MNIT), Székely Zsolt (IRT).

Situl este cunoscut în primul rând ca așezare eponimă a culturii Ciomortan. Cercetările întreprinse aici în anii '50 și '60 de Z. Székely au prilejuit descoperirea unor așezări suprapuse, din eneolitic (cultura Cucuteni - Ariușd) și epoca bronzului (culturile Ciomortan și Wietenberg).

Așezarea se află pe o popină de formă ovală (45 x 70 m) și este fortificată. Sistemul de fortificație include două șanțuri, care taie o șanț îngustă de legătură dintre așezarea și platoul de alături, precum și un val cu șanț în formă de potcoavă care înconjoară incinta așezării. În prezent înălțimea maximă a valului este de 2,6 m. Accentuată de înălțimea naturală a popinei și de adâncimea șanțului, diferența maximă de nivel în prezent este de cca. 7,2 m. Din partea de S cetatea este apărată de o pantă accentuată a unei văi adânci de cca. 100 m.

Săpăturile din anul 1999 au urmărit încadrarea cronologică a sistemului de fortificație și stabilirea raportului stratigrafic dintre vestigiile de tip Ciomortan și Wietenberg. În acest scop

au fost practicate o secțiune (S 1) și 7 casele (4 x 4 m). S 1 a urmat traseul practicat anterior de Z. Székely. În anul 1999 a fost golită și adâncită umplutura în jumătatea sa de S. S-a constatat că Z. Székely a confundat una dintre depunerile inferioare ale valului, formată de un lut galben aparent nederanjat, cu stratul steril. De fapt sub această depunere se mai află încă o depunere a valului, iar mai jos - un strat consistent (gros de cca. 80 cm) aparținând culturii Cucuteni-Ariușd. Stratul eneolitic prezintă două niveluri de locuire marcate de o platformă de locuință distrusă și de o vatră intactă situată cu cca. 50 cm deasupra locuinței. Sub platforma locuinței a fost identificat un „pat” format din lut galben, care a servit la amenajarea (nivelarea) terenului. Acest „pat” a fost perforat de gropi de stâlpi aflate spre exteriorul așezării. Panta popinei a fost tăiată în trepte. Materialul ceramic bogat (specia barbotinată, neagră și galbenă canelată, pictată mono- și tricrom) permite încadrarea stratului eneolitic în Cucuteni A. Perioadei eneolitice îi mai aparțin numeroase piese litice, de os și de lut ars, printre care menționăm un fragment de figurină antropomorfă (Pl. 52/1) și un „picior” bogat ornamentat prin incizii (Pl. 52/2). În umplutura valului au fost descoperite, în poziție secundară, numeroase fragmente ceramice de tip Ariușd, un fragment susceptibil de a fi aparținând culturii Bodrogkeresztur, un număr redus de fragmente ceramice ale culturii Coșofeni I, și II fragmente de ceramică dacică (cenușie, făcută la roată), un fragment de toartă de amforă (din pastă cu nisip cu bobul mare). Un fragment de ceramică dacică a fost descoperit sub val. Prin urmare (sub rezerva că nu s-a comis o greșeală de încadrare stratigrafică a acestui fragment) trebuie admisă posibilitatea că valul a fost ridicat în perioada dacică sau chiar ulterior acesteia. Menționăm totuși faptul că nici sub val nici în umplutura acestuia nu s-a descoperit nici un fragment ceramic aparținând culturilor Ciomortan și Wietenberg.

În malul S 1 la cca. 4 m de val a fost descoperită o depunere din două urne ale culturii Wietenberg. În interiorul unuia dintre vase se afla o roțiță de car votiv. Săpăturile efectuate în perimetrele casetelor au furnizat o cantitate impresionantă de material arheologic, care în cea mai mare parte se afla în poziție secundară, circumstanță datorată probabil alunecării solului dinspre val. Din această cauză nu s-a reușit precizarea raportului stratigrafic dintre materialele de tip Ciomortan și Wietenberg. Epocii bronzului îi aparțin două construcții. Una era de formă ovală 3 x 4 m, urmele ei au fost formate dintr-o groapă de pilon central (probabil de susținerea acoperișului conic) și mai multe gropi dispuse circular în jurul gropii centrale. În perimetrul construcției a fost descoperită ceramică de tip Ciomortan și Wietenberg. Altă construcție reprezintă o concentrare de fragmente ceramice de tip Ciomortan și Wietenberg pe o suprafața de cca. 2 x 2,5 m, circumscrișă unui dreptunghi format din mai multe gropi de stâlpi.

În baza materialului descoperit se poate defini mai exact fizionomia tipologică a vestigiilor din epoca bronzului. Astfel s-a constatat prezența masivă a ceramicii grosiere și, mai rar, semifine cu exteriorul, iar uneori și interiorul, striat. Cea mai mare parte din această ceramică aparține grupului Ciomortan (specia neagră cu pasta conținând ca degresant cioburi pisate), iar un număr mai mic - culturii Wietenberg (specia gălbuie cu pasta cu mult nisip). S-a mai observat că în unele cazuri rostul strițiilor era de a spori priza între corpul recipientului și slipul și nu cel de decor. Ornamentația

ceramicii de tip Ciomortan (Pl. 51), pe lângă tehnicile și motivele bine cunoscute din bibliografie, este mai variată: menționăm prezența tehnicii de împunsături succesive, precum și dispunerea triunghiurilor hașurate sau umplute cu împunsături în registre verticale. Menționăm că, contrar afirmațiilor anterioare privind ceramica de la Ciomortan, printre mii de fragmente ceramice descoperite nu am identificat nici un fragment susceptibil de a aparține culturii Monteoru. Ceramica culturii Wietenberg (Pl. 50) prezintă caracteristici specifice sfârșitului fazei I-a sau începutului fazei a II-a a acestei culturi. Predomină fragmente ornamentate cu canelură oblică lată, împunsături și incizii. Un număr redus de fragmente au ca ornament spirala formată din registre horizontale de S culcate, realizate din bandă umplută cu puncte. Unele fragmente ceramice par să combine caracteristicile culturilor Ciomortan și Wietenberg: uneori ornamentația specifică culturii Ciomortan este aplicată pe ceramică din pastă cu mult nisip și cu suprafața aspră (aidoma ceramicii Wietenberg).

143. Șpălnaca, com. Hopârta, jud. Alba

Punct: Șugud

Cod sit: 4730.01

Dumitru Protase (UBB Cluj), Mihai Blăjan (MNUAI), Dan Botezatu și Sergiu Haimovici (FIL)

Cercetările arheologice de la Șpălnaca - „Șugud” (1976, 1979, 1989)

În anii 1976, 1979 și 1989 s-au executat săpături arheologice în locul numit „Șugud”, situat în hotarul sudic al satului Șpălnaca. În cursul sondajelor întreprinse pe terasa nordică a pârâului Șugud s-a identificat un cimitir utilizat în multe epoci și s-au dezvelit 10 morminte (incineratie în urnă și în groapă) din secolele II - III p.Chr., două morminte (M. 20 și 33) din secolul al V-lea și 39 schelete din secolele VI - VII.

Mormintele prefeudale adăpostesc copii, femei și bărbați inhumati în gropi paralelipipedice sau trapezoidale, la adâncimi cuprinse între 0,45 - 2,18 m. Subiecții, așezați în decubit dorsal, cu capul la V și picioarele spre E, au inventarul funerar relativ bogat. Femeile sunt însoțite de obiecte de podoabă (șiraguri de mărgelă din sticlă, cercei din bronz și argint, un ac și un tub din fier, vase de lut), iar mormintele atribuite bărbaților conțin piese de vestimentație (aplice din bronz, cataramă din fier), ustensile (lame de cuțit, amnare din silix) și arme (pumnale, vârfuri de săgeți cu trei aripioare și de lance, cu lama rombică în secțiune). Din cele 39 complexe funerare se remarcă mormântul 10, cu groapa adâncită până la -1,60 m și orientată VSV - ENE, care prezintă conturul și dimensiunile neprecizate. Complexul funerar a fost profanat încă din vechime și azi mai conține oasele scheletului și o parte din obiectele inventarului funerar răvășite pe fundul gropii.

Studiul antropologic al osemintelor atribuie scheletul unui bărbat matur (avar), cu vârsta de 30 - 35 ani. Inventarul mai cuprinde resturile unui obiect din tablă subțire din bronz, lama fragmentară a unui cuțit din fier în formă de frunză prevăzută cu spin de fixare în mânerul de lemn, două obiecte atipice foarte oxidate și alte trei fragmente dintr-un obiect de

fier, cu forma și utilizarea neprecizate, aflate în partea centrală a mormântului. La capătul de NNE al gropii sepulcrale era depus un vârf de lance din fier îndreptat cu capătul ascuțit spre E. Piesa cu tub de înmănășur are lama în formă de frunză, prevăzută pe ambele fețe cu nervură mediană. În partea centrală a gropii, la nivelul scheletului răvășit s-a descoperit în anul 1976, un solidus de la Iustin II (565-578).

În aria necropolei s-au dezvelit și două morminte cu călăreții îngropați alături de cal în gropi cubice, cu latura de 3 m. La cca. -1,40 m adâncime, groapa prevăzută cu trepte pe una din laturi era săpată în două compartimente despărțite de un perete median cruțat în lut. Într-una din gropi a fost depus cadavrul unui bărbat (M. 19) și cealaltă (M. 37) o femeie, cu capul la V și picioarele spre E. În compartimentul alăturat al fiecărui mormânt a fost așezat calul înșăuat, cu picioarele aduse sub abdomen și capul întins spre răsărit. Bărbatul avea ca inventar o cataramă, un amnar și fragmente atipice dintr-un cuțit cu teacă, toate din fier. Calul sacrificat a fost inhumat împreună cu echipamentul aferent: o zăbală în gură, două scărițe întregi așezate de o parte și de alta a abdomenului și un vârf de lance cu secțiunea rombică. Inventarul funerar al femeii se compunea dintr-un șirag de mărgelă confecționate din tablă de argint, câte doi cercei la urechi, un ornament din argint aurit cusut pe fundul unei căciuli (în creștetul capului), un cuțit, patru verigi și o căldărușă de lemn cu cercuri și toartă din fier. Calul poseda o zăbală, două scărițe și o cataramă din fier. Căpăstrul era împodobit cu 13 aplici din bronz argintat, un clopoțel, două discuri - apărători din bronz argintat și o teacă de curea din bronz.

Studiul antropologic al osemintelor umane exhumate a demonstrat că indivizii înmormântați în „Șugud” reprezintă populația autohtonă, de origine romană, din așezarea semnalată în apropiere, peste care s-a suprapus un grup de călăreți avari, cu misiunea de a supraveghea salinele de la Ocna Mureșului.

144. Tășnad, jud. Satu Mare

Punct: Sere

Cod sit: 136651.01

Neța Iercoșan (MJ Satu Mare)

Cea de-a cincea campanie de cercetare a așezării neolitice timpurii de la Tășnad - „Sere”, condusă de N. Iercoșan, s-a desfășurat în perioada 17 mai - 2 iunie 1999, având ca obiectiv principal delimitarea așezării spre zona sudică, deoarece limita nordică a acesteia a fost stabilită în campania din 1998.

Pentru realizarea acestui deziderat a fost trasat S XII (20 x 1,5 mp), în continuare la S IX, cu un martor de 0,50 m și având orientarea N - S și S XIII, cu dimensiunea de 30 x 1,5 mp, în continuare la S X și S XIV, în continuare la S VII.

În S XIV, orientat tot pe direcția N - S nu mai apare o depunere de materiale, nu se mai poate sesiza stratul de cultură, deci așezarea neolitică nu se mai extinde în zona grădinii serelor.

În S XIII au fost surprinse gropile notate cu siglele Gr. H și

Gr. F, cu material arheologic caracteristic pentru neoliticul timpuriu. În S XII a fost cercetată groapa notată cu Gr. G și altele mai mici notate cu siglele Gr. 5 / 1999 și Gr. 6 / 1999, în caseta E.

Pe malul pârâului Cehal, în apropierea Gr. 1 / 1989, apa a săpat malul și astfel a fost observată în profil o groapă, care a fost cercetată prin deschiderea casei A. Groapa avea, în profilul malului, dimensiunile de 9,70 m lungime și 2,20 m adâncime. La adâncimea de -1,20 - 1,50 m au fost observate resturile unui schelet uman, dislocate de inundații și de săparea canalului pârâului Cehal. Din groapă provin și fragmente ceramice de tip Coțofeni, dar atribuirea mormântului din punct de vedere cronologic este anevoioasă.

Materialul arheologic descoperit în campania din anul 1999 constă în ceramică, microlite din obsidian și deșeuri de prelucrare de silex, dar mai ales de obsidian, obiecte din lut și oase de animale. Ceramica are un aspect unitar, slab arsă și ornamentată cu ciupituri, impresiuni cu unghia, linii incizate, barbotină, creștături și ornamente plastice. Dintre obiectele de lut menționăm: bilele rotunde, greutățile rotunde și conice. Datarea: neoliticul timpuriu, cultura Starčevo - Criș, faza III B.

145. Târgșoru Vechi, com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova

Cod sit: 130297.01

Gheorghe Diaconu, Alexandru Gh. Niculescu, (IAB), Dan Lichiardopol, Bogdan Ciupercă (MJIA Prahova)

Campania de cercetări arheologice sistematice de la Târgșoru Vechi s-a desfășurat în perioada 12 iulie - 14 octombrie 1999, în sectoarele B și C ale rezervației (pe grindul care domină zona). Investigația s-a desfășurat în cadrul a două suprafețe: cas. 15 C, plasată în colțul de NNE al incintei medievale, lungă de 15 m și lată de 4 m (deschisă încă din campania anterioară) și S II B 1, deschisă chiar în această campanie, situată chiar în interiorul celei de-a doua incinte medievale, lungă de 45 m și lată de 2 m (în campania 1999 au fost cercetați până la solul viu numai primii 26 m).

Pe cele două suprafețe deschise a fost surprinsă prezența a 24 de complexe (5 sunt complexe funerare aparținând necropolei Sântana de Mureș - Cerneahov și 19 medievale), cu inventarul lor, la care se adaugă material ceramic în cantități restrânse (câteva zeci de fragmente) provenit din nivelurile hallstattian, roman și din secolele VIII - X p.Chr.

Complexele funerare aparținând necropolei de tip Sântana de Mureș - Cerneahov sunt în număr de 5 (două de incinerare - M. 463 și M. 465 - și trei de inhumare - M. 464, M. 466, M. 467). Mormintele de incinerare sunt amândouă de tipul „în urnă”, la unul dintre ele fiind sigură prezența capacului (M. 463), cu groapa de formă aproximativ rotundă, adâncite între 0,57 și 0,66 m de la nivelul actual al solului. Inventarul mormintelor de incinerare este format din ceramică: urna M. 463 este o oală, lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușiu deschis, iar capacul un pahar din același tip de pastă, decorat cu roțița; urna M. 465 (deranjat de groapa M. 466, înhumat) se pare că este o oală

lucrată cu mâna, alături de care mai apar fragmente de vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă și fină. Oasele calcinate, cel puțin în cazul M. 463, nederanjat, se aflau depuse în urnă.

Mormintele de inhumare au groapa de formă dreptunghiulară, orientată N - S sau NE - SV, cu fundul aflat la adâncimi cuprinse între 1,00 m și 2,03 m și scheletele zăcând în decubit dorsal cu membrele întinse. Dintre cele trei morminte de inhumare două aparțin unor maturi (M. 466 și M. 467) și unul este de copil (M. 464). Inventarul mormintelor de inhumare însumează o gamă destul de largă de tipuri de obiecte, dacă avem în vedere numărul restrâns de morminte dezvelit în această campanie. Ceramica reprezentată în special de vase din grupa fină cenușie - căniță (M. 466), - castron (M. 464); obiecte de metal - cataramă și verigă de fier (M. 467), cuțite de fier (M. 466 și M. 467), fibule de bronz cu piciorul întors pe dedesubt, aflate pereche în centura scapulară a M. 466; obiecte de corn - piepteni de tipul cu mâner semicircular și umeri laterali, din trei plăci prinse cu nituri de bronz (unul în M. 466 și celălalt antrenat într-o groapă de animal, la -1,10 m în caroul 5 la S II B 1); obiecte de sticlă - mărgică (lângă craniul M. 464) și un pahar de sticlă, de formă conică (la N de craniul M. 466).

Complexele medievale, cercetate în campania 1999, sunt în număr de 19 și se înscriu în două categorii: gropi a căror utilitate a fost probabil menajeră și urme ale amenajării celui de-al doilea zid de incintă al curții domnești. Gropile de uz menajer, în număr de 10, au în general formă circulară, iar în profil formă de sac, mai înguste la gură (cu diametrul de 1,00 - 1,20 m), ușor lărgite la mijloc și albiate spre fund. Conținutul lor este format din fragmente ceramice, în cantități relativ mici, cărbone, cenușă. Cealaltă categorie de complexe medievale, urme ale extinderii zidului de incintă, este reprezentată de o baie de mortar (surprinsă în peretele estic al S II B 1, în dreptul caroului 14, are lățimea de 1 m), o groapă de mari dimensiuni - surprinsă în peretele de V al S II B 1 pe o lungime de 4,5 m - în care se afla nisip și var, probabil loc de depozitare a materialului de construcție, și 7 gropi de formă albiată, puțin adânci, care conțineau cărămizi fragmentare, pietre și moloz, probabil locuri de debarasare de resturile rămase de la construirea extinderii zidului de incintă al curții domnești.

Un material ceramic divers, dar în cantități relativ restrânse (câteva zeci de fragmente), provine din nivelurile diferitelor situri, a căror existență era cunoscută în sectoarele cercetate. Nivelului hallstattian îi datorăm prezența unor fragmente de castron cu marginea lată rășfrântă oblic în afară, pântecul slab arcuit, lucrate cu mâna dintr-o pastă cu cioburi fin pisate în compoziție, cu suprafețele bine netezite, pe alocuri fiind vizibile urme de lustru, arse brun închis-negru.

Mai bine ilustrat este nivelul roman (zona barărilor de la N de castru și terme), surprins și cu altă ocazie, din care provine ceramică (fragmente de castroane cu buza rotunjită ușor trasă spre interior, torți de amfore, fragmente de vase de dimensiuni mai mari cu pereții groși, a căror formă este greu de precizat din cauza dimensiunilor reduse - probabil dolia sau mortaria), fragmente de olane și de tegule - un fragment de țiglă provine de la o *tegula mammata*, folosite probabil la acoperirea barărilor romane surprinse în campaniile anterioare la cca. 10 - 15 m spre SE.

Alte fragmente ceramice, în număr mic, aparțin nivelului

ășezării de tip Dridu și sunt fragmente de oale, din pastă cu mult nisip cu bobul mare și pietricele mici în compoziție, arse roșcat-cărămiziu și decorate cu benzi de striuri orizontale sau slab vălurite.

Campania 1999 a confirmat extinderea necropolei de tip Sântana de Mureș - Cerneahov spre V în aria cercetată, deși densitatea mult diminuată a mormintelor, comparativ cu aria centrală, ar putea sugera apropierea de limita sa vestică; complexele medievale cercetate adevăresc extinderea incintei curții domnești în secolul al XVII-lea.

146. Târgu Frumos, jud. Iași

Punct: Baza Pătule

Cod sit: 95480.01

Nicolae Ursulescu, responsabil, Vasile Cotiugă (FI); Dumitru Boghian (Univ. Suceava).

În lunile iunie - iulie 1999 s-a desfășurat cea de a X-a campanie de săpături în acest sit aparținând fazei a III-a a culturii Precucuteni, cu sprijinul financiar al SC Comcereal Iași, SC Delta Press și SC Aurora SA Târgu Frumos și cu participarea studenților practicanți de la cele două universități. Cercetările s-au desfășurat în patru sectoare ale așezării (pentru planimetria așezării, vezi: N. Ursulescu, D. Boghian, *Codrul Cosminului*, S.N., 2 (12), 1996, p. 38-72, îndeosebi fig. 1):

- **Sectorul A:** s-a urmărit cercetarea integrală a gropii nr. 26 și surprinderea raportului stratigrafic cu șanțul de îngrădire din prima etapă de locuire;
- **Sectorul B:** s-a sondat stratigrafic jumătatea sudică a suprafeței, unde în 1990 se cercetase parțial o locuință adâncită (nr. 1), tăiată de un bec;
- **Sectorul D:** demontarea locuinței nr. 11 și cercetarea integrală, prin șanțuri de control, a stralului arheologic aflat sub vestigiile locuinței, precum și a capătului estic al șanțului de îngrădire, spre marginea crestei pe care se afla așezarea;
- **Sectorul E:** sondaj pentru verificarea traseului șanțului de îngrădire, între sectoarele A și D, detectat prin investigație arheometrică (rezistivitatea solului).

În **sectorul A** a fost încheiată cercetarea mării gropi nr. 26, în care încă din campania anterioară se descoperiseră numeroase mărturii care îi conferă un caracter de cult. Fundul gropii se afla la 2,10 m de la suprafața actuală, adâncimea de la nivelul de săpare fiind de circa 1,20 m. Groapa s-a îngustat treptat, având la fund dimensiunile de aproximativ 70 x 30 cm. Inițial, groapa a servit doar pentru scoaterea lutului și a fost umplută în prima etapă doar cu deșeuri. De la -1,80 m până la -1,30 m groapa a servit pentru depozitarea unor resturi provenite de la ceremonii de cult, această afirmație fiind susținută de caracterul deosebit al depunerilor. Astfel, analiza arheozoologică, întreprinsă de Sergiu Haimovici și Anca Coroliuc, a relevat depunerea a patru bucranii (1 de Bos primigenius și 3 de Bos taurus, dintre care unul de femelă, unul de mascul și unul provenit de la un mascul castrat), a 43 de coarne de bovine (multe dintre ele cu resturi de frontal), precum și a altor resturi osteologice de bovine, ovicaprine, porcine, canine, cabaline,

cervidee, urs, castor și lup (studiul arheozoologic este în curs de apariție în *Studia Antiqua et Archaeologica*, VII). Pe aceeași linie se înscrie și o mare parte a materialului ceramic, dintre care remarcă, pe lângă piesele menționate în raportul anterior, un fragment din partea superioară a unui vas cu trăsături antropomorfe, care era legat printr-o bară de un alt gât, probabil identic, formând împreună un fel de „coșuleț”; alura generală pare să indice legături cu reprezentări simbolice din zona Tisei. În același timp, a continuat cercetarea șanțului de îngrădire din prima etapă de locuire pe ultima sa porțiune estică din acest sector. Datorită gropii nr. 26, care a fost săpată parțial deasupra șanțului, acesta a fost surprins abia la -1,80 m, adâncime de la care groapa nr. 26 își restrânge perimetrul. Astfel, la -1,80 m șanțul de îngrădire avea o lățime de aproximativ 0,60 m. El se adâncea până la -2,45 m, având malurile abrupte și fundul ușor albiat.

În **sectorul B**, situat în dreapta aleii principale, aproape de intrarea în baza de cereale, a fost trasat un șanț (VII), orientat N - S, care a avut drept scop stabilirea extinderii spre S a așezării, ca și a stratigrafiei în zona în care în 1990 se cercetase parțial o locuință adâncită. Au putut fi cercetați primii 25 m, începând de la gardul sudic al bazei de cereale. S-au observat aceleași trei nivele aparținând culturii Precucuteni, ca și în restul sectoarelor cercetate: nivelul I (inferior), între circa 1,20 și 1 m adâncime; nivelul II, între -1 m și -0,55 m; nivelul III, între -0,55 m și -0,35 m. Urmează nivelul post - neolitic, gros de cca. 0,25 m și un strat vegetal de circa 0,10 m. Materialele au fost sporadice spre marginea sudică și ceva mai dense spre limita nordică a suprafeței cercetate. Va continua săparea tronsonului nordic al șanțului VII, până la alea betonată.

Sectorul D a fost principala zonă cercetată în acest an, realizându-se investigația integrală a locuinței nr. 11 (aparținând ultimului nivel de locuire), la suprafața căreia fusese descoperit anul trecut altarul pictat, situat lângă vatră. La demontarea platformei s-a observat că aceasta a fost construită pe o structură de trunchiuri de copac (adeseori nedescoperite - dovadă amprente de crenguțe), având de regulă diametre cuprinse între 8 și 12 cm. Desimea trunchiurilor era de 8 - 9 pe metru, fiind orientate SV - NE, adică transversal pe axul lung al locuinței. Se pare că, la margini, trunchiurile au fost prinse într-o ramă de bărne. Când loadbele nu aveau o lungime echivalentă cu cea a platformei, se făceau completări cu alte bucăți de trunchiuri. Spațiile rămase libere între loadbe se completau cu crengi mai groase, pentru a se evita scurgerea lutului. În zona vetrei, loadbele au fost dispuse oarecum radial, pentru a împiedica deplasarea bănelor lungi. Structura de lemn a platformei a fost acoperită cu o lipitură groasă de 6 - 10 cm, formată din lut și materiale organice. Capetele rotunjite ale loadbelor erau în întregime acoperite în lut. Platforma, în ansamblul ei, se prezenta ca o masă de lemn și lut, ridicată deasupra solului antic cu cca. 20 cm. Se pare că a cunoscut și o reluare a suprafeței. Ea avea o formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite, ocupând o suprafață de cca. 6 x 4,5 m. Cel mai bine s-au individualizat laturile de N și E; spre V, se pare că a existat o anexă, amenajată în legătură cu zona intrării, aflată probabil pe latura opusă vetrei. Suprafața platformei prezenta o serie de denivelări, datorate tasării diferențiate a lutului, atât în timpul arderii, cât și datorită gropilor aflate dedesubt și umplute anterior, cu resturi menajere. Parii pereților au fost ridicați pe structura

lemnoasă a platformei, deoarece nu s-au găsit nicăieri găuri de par în stratul de sub locuință, în schimb, în lăturala platformei apar urme de pari, care o străpung total sau parțial. Se pare că a existat și un perete interior, care separa zona vetrei de restul locuinței. La SV de vatră și cu fața spre ea se afla altarul pictat, al cărui soclu a fost realizat direct pe platformă. Altarul se găsește în stadiul de restaurare, neavând încă o imagine completă asupra lui. În ceea ce privește vatra (poate și cu rol de cuptor), aceasta a fost amenajată direct pe platformă (în zona nord-estică), dar bărnele care susțineau platforma în acest loc au fost dispuse radial. Lipitura prezenta aici o ardere intensă și o refacere multiplă (de 3 - 4 ori). De remarcat că sub vatră a existat o groapă (nr. 29), ceea ce în corelare cu datele similare observate în alte cazuri, ar putea duce la concluzia că acest amplasament nu era întâmplător și că groapa juca, în mentalitatea locuitorilor, un rol de cult, legat de ritualul fundării locuinței. Pe latura nordică, în prelungirea vetrei, se afla o prispă - laviță, groasă de cca. 20 cm, realizată din plăci masive de lut, care a servit probabil drept pat. Marginea la laviță dinspre interior prezenta un cant, îngrijit și uniform prelucrat.

Studierea modului de construire a acestei locuințe pare să sugereze că a existat un plan prestabilit încă din momentul de început al amenajării platformei. Prin trasarea unor șanțuri de control, orientate NNS - SSV, din 50 în 50 cm, a fost cercetată amănunțit toată suprafața aflată sub locuința nr. 11, ca și în preajma acesteia, spre E, până la gardul de împrejmuire a bazei de recepție, aproape de marginea crestei pe care a fost amplasată așezarea. În suprafața astfel cercetată au fost sesizate cinci gropi (nr. 24, 27 - 30), precum și noi porțiuni din sectorul estic al șanțului de îngrădire a așezării din prima etapă de locuire. Șanțul nu a fost săpat uniform, având o deschidere cuprinsă între 0,90 și 1,10 m, iar adâncimea, față de nivelul de săpare, era de 0,80 - 1 m. Fundul șanțului oscila între forma de V și cea de U. Umplerea s-a făcut, ca și în celelalte zone cercetate, tot cu sol brun-gălbui, specific primei etape de locuire și doar la partea superioară apar și rare materiale arheologice. Aceasta denotă o scurtă perioadă de funcționare a șanțului și umplerea sa intenționată chiar în timpul primei etape de locuire.

Sectorul E, situat între pătelele 7 și 8, având o lățime de numai 3,5 m, a fost ales pentru o investigare a stratului cultural prin măsurarea rezistivității solului și prin sondaj arheologic, în primul rând pentru verificarea traseului presupus al șanțului de îngrădire din prima etapă de locuire, în porțiunea cuprinsă între sectoarele A și D. Măsurătorile arheometrice au fost realizate de fizician Nicoleta Sorloaica (cercetător în cadrul MIMI), iar sondajul arheologic a confirmat traseul șanțului de îngrădire într-una din anomaliile indicate de rezistivitatea solului. Șanțul prezenta la suprafață (-1,20 - 1,30 m de la nivelul actual) o umplutură destul de densă cu materiale arheologice, în rândul cărora predominau oasele de animale; apar și fragmente ceramice, ca și fragmente de rășnițe. Șanțul a avut o deschidere (la baza primului nivel) de cca. 1,35 m și o adâncime de 75 cm, cu fundul ușor albiat (cca. 0,40 m la bază). Măsurătorile vor continua pentru stabilirea traseului șanțului spre V.

147. Târgu Trotuș, com. Târgu Trotuș, jud. Bacău

Punct: Țarna Nouă

Cod sit: 25834.01

Alexandru Artimon (MJI Bacău)

Așezarea medievală urbană de la Târgu Trotuș

În anul 1999 au continuat cercetările arheologice în așezarea medievală urbană, situată pe teritoriul actual al comunei Târgu Trotuș (județul Bacău), în punctul „Țarna Nouă” aflat în zona de N a actualei localități și fiind conduse de Alexandru Artimon, șef secție la Muzeul Județean de Istorie „Iulian Antonescu” din Bacău (responsabil de șantier). Menționăm faptul că aceste cercetări arheologice au fost începute în 1975 și au căpătat caracterul unor săpături sistematice, fiind investigată așezarea de caracter urban, a vechiului oraș Tg. Trotuș (sec. XIV - XVII), până în prezent (1975 - 1995).

Pentru clarificarea unor date privind întinderea orașului în zona de V și rezolvarea unor probleme stratigrafice și de datare a bisericii din secolul al XIV-lea, au fost întreprinse investigații în luna noiembrie a anului 1999. În acest scop s-a trasat secțiunea 40, în lungime de 100 m și lățime de 1,50 m, paralelă cu secțiunea 37, trasată în 1996 și aflată la 25 de m spre E de această secțiune (Pl. 53). Obiectivul urmărit prin trasarea acestei secțiuni era acela al verificării întinderii orașului medieval Târgu Trotuș, în zona de V, pentru surprinderea urmelor de locuire din vatra lui.

Cu prilejul investigațiilor întreprinse s-a observat că cel mai vechi nivel de locuire ce aparține orașului este din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. De asemenea, s-au depistat și urme de locuire din secolele XV - XVII. În această secțiune nu s-au descoperit urme de locuință, cuptoare, ateliere meșteșugărești sau gropi menajere, ceea ce ne dovedește că ne aflăm la marginea de V a orașului. Se impune ca în viitor să sondăm metodic această zonă, până în apropierea secțiunii XXIII, trasată în anii anteriori și unde au fost dezvelite locuințe, cuptoare, gropi menajere din secolele XIV - XVII. Pentru clarificarea acestor probleme istorice sunt necesare cercetări pe o suprafață de cca. 9500 mp. În cadrul investigațiilor ne-am propus, în limita fondurilor existente, studiarea interiorului vechii biserici din secolul al XIV-lea descoperită și cercetată parțial între anii 1981-1983 (Pl. 54). Acest lucru era necesar pentru reverificarea situației stratigrafice, la recomandarea unor specialiști, care intuiau pe baza planurilor prezentate de noi la o serie de sesiuni științifice, că s-ar putea să avem de-a face cu o biserică mai veche, într-o primă fază. Era vorba de zona din interiorul naosului și a altarului, unde se profila un zid, fapt care a determinat pe unii specialiști să considere că ar proveni de la o biserică mai veche. Pentru clarificarea acestor probleme istorice s-a trasat în axul zonei respective (între altar și naos) secțiunea 41, perpendiculară pe aceste resturi de ziduri, scopul ei fiind oferirea de situații stratigrafice clare privind evoluția în timp a bisericii.

Reamintim faptul că în cadrul cercetărilor întreprinse în 1982, prin trasarea secțiunii XIV, perpendiculară pe axul bisericii, am ajuns la concluzii clare privind evoluția în timp a bisericii. În scopul evidențierii mai clare a situației stratigrafice, s-a trasat secțiunea 41, având dimensiunile de 6,90 x 1 m, perpendiculară pe zidurile de N și S ale bisericii

(Pl. 54). Cu acest prilej, am observat că situația stratigrafică urmărită la această secțiune corespunde cu cercetările noastre întreprinse la acest monument în anii 1982 - 1983. O singură precizare se impune, în sensul că odată cu etapele de restaurare ale bisericii, și în special cele care au avut loc în a doua jumătate a secolului al XV-lea au fost luate unele măsuri de consolidare a bolții bisericii, prin adăugarea unor fundații la adâncimea -0,40 m, în completarea celor ale zidurilor de N, S, E și V ale bisericii, aflate la -0,60 m adâncime.

În concluzie asupra cercetărilor arheologice din campania 1999 am observat că în această zonă a orașului Târgu Trotuș a existat o veche biserică românească, de rit ortodox, din secolul al XIV-lea, cu etape de refacere întreprinse la mijlocul și sfârșitul secolului al XV-lea, distrusă în secolul al XVII-lea. Cercetarea arheologică, timp de 25 de ani, în vatra veche a orașului medieval Târgu Trotuș (1975 - 1999), ne permite emiterea următoarelor concluzii pe marginea genezei și evoluției acestui important oraș din zona de SV a Moldovei. Investigațiile istorice și arheologice au evidențiat faptul că orașul Târgu Trotuș a luat ființă în a doua jumătate a veacului al XIV-lea. În evoluția lui se disting două mari etape istorice:

1. Formarea și evoluția orașului în secolele XIV - XV.

2. Ascensiunea puternică a orașului în secolul al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea și decăderea lui la sfârșitul secolului al XVII-lea.

Din prima etapă (secolele XIV - XV) au fost dezvelite un număr de 18 locuințe, 6 cuptoare și 14 gropi menajere. Locuințele sunt de suprafață sau adâncite, de formă rectangulară, de diverse dimensiuni. Locuințele de suprafață erau, în general, formate din două încăperi, ridicate deasupra unei pivnițe căptușite cu blâni de stejar sau brad, fixate pe stalpi de lemn care constituiau și structura de rezistență a casei. Aveau pereții de bârne, peste care se aplicau nuielile sau șipci întretăiate, atât la interior, cât și la exterior, cu un strat de lut. Inventarul descoperit în locuințe era format din ceramică de uz casnic și ornamentală, unelte meșteșugărești și agricole, obiecte de fier de întrebuințare gospodărească, obiecte de podoabă și monede de la voievozii Moldovei, din secolele XIV și XV și străine (ungurești, germane, turcești, poloneze, etc.). Ceramica este deosebit de bogată fiind formată din diferite tipuri de vase (ulcioare, câni, pahare, capace, castroane, tigăi, opaițe, etc.), aparținând celor două categorii distincte: prima lucrată dintr-o pastă grosieră și cea de-a doua, dintr-o pastă fină, de bună calitate. De remarcat e faptul că o parte din ceramica aparținând celei de a doua categorii este de proveniență străină (germană) similară celei găsite la Suceava, Siret, Roman, Bacău, etc. Orașul cunoaște o dezvoltare puternică în secolele XVI - XVII (prima jumătate a secolului al XVII-lea), când se constată o creștere demografică și o dezvoltare economică, comercială și meșteșugărească, surprinsă în bogăția și varietatea materialului arheologic.

Din a doua etapă (secolele XVI - XVII) au fost dezvelite un număr de 24 locuințe, 3 cuptoare, din care două de ars oale și 9 gropi menajere. Locuințele sunt mai spațioase, majoritatea de suprafață, cu pivnițe de piatră. Au fost identificate locuințe cu fundație de piatră (locuințele 26, 29, 32). La construcția sobelor s-au folosit cahle decorate cu motive geometrice și florale stilizate sau antropomorfe, heraldice și zoomorfe. În urma cercetărilor s-au descoperit

numeroase materiale arheologice, constând din ceramică de uz casnic și ornamentală, obiecte de fier (unelte meșteșugărești și agricole, scoabe piroane, cuie, cuțite, lacăte, etc.), piese de armament și harnașament, obiecte de podoabă și monede, datate în secolele XVI - XVII.

În cadrul celor două etape de dezvoltare a orașului, un obiectiv important l-au constituit cercetarea bisericii și cimitirului din secolele XIV - XVII. Investigațiile arheologice la aceste complexe s-au efectuat între anii 1981 - 1983, 1990 - 1994, 1997 - 1999. Din analiza datelor stratigrafice, a materialelor arheologice, s-a constatat că șanțurile de fundație ale bisericii erau, inițial, umplute cu bolovani de râu și susțineau la suprafață o construcție de lemn. Pe acest nivel de călcare a primilor constructori s-au descoperit fragmente ceramice datate în vremea voievodului Moldovei Petru I Mușat (1375 - 1391). Cercetările au mai relevat că la mijlocul secolului al XV-lea s-a produs un incendiu la acest monument. După refacerea bisericii și funcționarea ei într-o anumită perioadă de timp, se produce un incendiu mult mai puternic și care distruge aproape complet construcția. Acest incendiu s-a produs la sfârșitul secolului al XV-lea. În această vreme se întreprind lucrări ample la acest monument, surprinse peste tot în cadrul cercetărilor arheologice. Se consolidează fundația bisericii cu pietre de râu și carieră și cu pământ galben. În epoca lui Ștefan cel Mare orașenii de la Târgu Trotuș ridică biserica din zid (pietre de râu și carieră) cu acoperiș de șindrilă. După această refacere, biserica a durat până în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când va fi abandonată și dezafectată. Biserica descoperită la Târgu Trotuș face parte din tipul de construcții dreptunghiulare cu absida altarului aproape semicirculară. În exterior, biserica are o lungime de 17,80 m și o lățime de 6,80 m.

Cu prilejul cercetărilor arheologice s-a observat că după construirea bisericii, în jurul ei a început să se formeze un cimitir. În acest scop, pe baza investigațiilor întreprinse s-a reușit să se delimiteze perimetrul cimitirului în zonele de N, E, V și S, fiind dezvelite un număr de 214 morminte (67 din secolul al XV-lea, 109 din secolul al XVI-lea și 38 din secolul al XVII-lea), care aparțin comunității orașenești de rit ortodox, încadrate cronologic în secolele XV - XVII (Pl. 54, 55). Descoperirea perimetrului necropolei în zonele de N, S, E și V, ne-a permis să constatăm că acest cimitir cuprindea o suprafață de cca. 6622 mp. Din calculele întreprinse conform normelor științifice în vigoare, ar reieși că necropola avea cca. 1468 morminte.

Descoperirile de obiecte de podoabă și monede, sau de altă natură, făcute în cadrul bisericii și necropolei, completează datele oferite de cercetările din cuprinsul așezării și aduc noi precizări privind geneza și evoluția istorică a orașului.

Materialele arheologice găsite la Târgu Trotuș ne dovedesc că acest oraș, situat într-o poziție geografică favorabilă, în apropierea graniței dintre Moldova și Transilvania, cunoaște o dezvoltare însemnată în secolele XV - XVI. Important centru vamal, situat în apropierea ocnelor de sare, era în același timp și un centru de producere și desfacere, unde veneau negustorii, meșteșugarii și majoritatea țaranilor din satele aflate în zona de influență a orașului.

În secolul al XVII-lea și îndeosebi începând cu mijlocul acestui veac se observă o stagnare a dezvoltării acestui oraș, cauzată și de dese intervenții ale trupelor străine

(tătărești, turcești, poloneze, ungurești) ce au loc în această vreme în Valea Troțușului. Decăderea orașului la sfârșitul secolului al XVII-lea va determina pe mulți orășeni să se refugieze într-o zonă mai apărată natural, pe locul unde va lua ființă și se va dezvolta centrul urban Târgu Ocna. În orice caz, la începutul secolului al XVIII-lea, așa cum relatează ofițerul suedez Erasmus Heinrich von Weismantel, în decembrie 1713 și ianuarie 1714, în trecere prin Troțuș, orașul era „total ruinat”.

(Pl. 55)

Note:

[1]. A. Artimon, *Civilizația medievală urbană din secolele XIV - XVII (Bacău - Târgu Troțuș - Adjud)*, editura Documentis, Iași, 1998, p. 93-155, nota 20.

[2]. A. Artimon, *Biserica și necropola medievală de la Târgu Troțuș (jud. Bacău). Considerații finale*, Carpica XXVIII, 1999, p. 109 - 134.

148. Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța

Punct: Vatra orașului medieval Ester

Cod sit: 62994.01

Gabriel Custurea (MINAC)

În perioada 24 mai - 18 iunie 1999 au fost reluate săpăturile sistematice în vatra orașului medieval Ester. S-au trasat două secțiuni - S I B și S II B, cu orientarea E - V și o alta, perpendiculară pe acestea - S B, cu dimensiunile 2 x 20 m; 2 x 28 m, respectiv 2 x 16 m. A fost identificată o locuință cu pereții din piatră legată cu pământ, cu o grosime de cca. 0,50 m, cu podea din lut. Locuința are trei încăperi din care a fost cercetată numai prima, dinspre E. Materialul recoltat, destul de sărăcăcios cantitativ, constă din resturi de vase ceramice (farfurii, ulcioare, castroane) datate în secolele XVII - XVIII și fragmente de obiecte de fier (cuie, potcoave încălțăminte etc.). De la temelia locuinței au fost recuperate două căni, o farfurie și o roată de olar din ceramică, databile în secolul al XVII-lea.

În urma unor săpături neautorizate, executate de persoane neavizate s-a impus cercetarea parțială a unei locuințe medievale aflate în V așezării. Aici a fost practicată o casetă I S, cu dimensiunile de 3 x 8 m. Locuința, cu podeaua aflată la -0,30 m adâncime, a fost incendiată cândva în secolul al XVIII-lea. De aici au fost recuperate și întregite următoarele vase: opt castroane cu baza inelară, smălțuite cu verde-oliv și maro; două castroane de dimensiuni mari, tronconice, nesmălțuite; o cană cu toartă, cu decor în val din angoba albă; o cană din pastă caolinoasă, albă, smălțuită cu smalt alb și albastru, cu decor floral. La acestea se adaugă un cântar cu contragreutăți, databil, de asemenea, în secolele XVII - XVIII.

149. Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța

Punct: Sectorul zootehnic

Cod sit: 62994.02

Gabriel Custurea (MINAC)

În perioada 23 august - 3 septembrie 1999 s-a efectuat un sondaj de salvare. S-a trasat o secțiune de 2 x 10 m orientată NV - SE și o casetă adiacentă de 1 x 4 m. S-a săpat până la pământul viu (-1,20 m). A fost descoperit un pavaj cu pietre de mari dimensiuni ce se întinde pe o suprafață de 3,40 x 2,90 m. Din săpătură au fost recoltate numeroase fragmente de amfore de epocă romană timpurie și terra sigillata. Au fost întregite două farfurii din ceramică, una cu firnis roșu-brun în interior și la exterior, cu baza inelara, în centru un decor circular executat cu roțița dințată; cealaltă cu firnis roșu-brun la exterior, de asemenea cu baza inelară.

Din cercetările de suprafață au fost recoltate două fibule de bronz, cu arc (databile în secolele I a.Chr. - I p.Chr.), trei denari romani republicani (secolul I a.Chr.) și mai multe monede din secolele I - III (denari și monede coloniale histriene și tomitane), piese ce se găsesc într-o colecție particulară.

150. Topolnița (Schitul Topolniței), com. Izvoru Bârzii, jud. Mehedinți

Punct: Schitul Topolniței - biserica „Sf. Ioan Botezătorul”

Cod sit: 112539.01

Dana Mihai (MNIR)

Biserica cu hramul “Sf. Ioan Botezătorul Înaintemergătorul” a fost ridicată de Lupu Buliga din Ciovirnișani, de Stanca, soția sa și de fiul lor, Curuia, în anul 1646. Cercetările arheologice au fost începute în luna septembrie a anului 1999.[1]

Au fost trasate următoarele secțiuni:

S I, 6 x 1,50 m, chiar în punctul de joncțiune dintre naos și pronaos, cu scopul declarat de a verifica ceea ce se observa și pe parament, în urma decapărilor, și anume două etape de construcție. Astfel au putut fi studiate cele două tipuri de fundații, pe care le-am notat convențional F 1, fundația naosului, și F 2, fundația pronaosului. De la început, facem observația că cele două fundații sunt de factură diferită, plasate la adâncimi diferite. F 1 - fundația naosului - este construită din pietre nefasonate, legate cu mortar având în compoziție mult nisip și pietriș, de culoare gri deschis. Fundația este plasată la o adâncime de -0,80 m. Plasarea la adâncime diferită a fundației naosului își găsește explicația în terenul în pantă accentuată pe care a fost construită biserica, constructorii simțind nevoia să orizontalizeze terenul prin fundații în trepte. F 2 - fundația pronaosului - este construită din bolovani mari de râu, prinși cu un mortar de mai slabă calitate, având în compoziție mult var, de culoare alb-gălbui, plasate la o adâncime de -0,80 m. În S I au fost interceptate și cercetate parțial trei morminte, deranjate,

două dintre ele fiind probabil reinhumări. Chiar lângă fundația pronaosului a fost interceptat, M1, la o adâncime de 0,65 m, al cărui schelet a fost găsit în conexiune anatomică, mai puțin femurul stâng, deranjat de o reinhumare - M. 2. Ca piesă de inventar a fost recuperat un fragment semicircular dintr-o plăcuță de argint. În caro 2, la -0,80 m, a fost cercetat parțial cel de al treilea mormânt, M. 3, ale cărui femure interceptează profilul vestic. Merită făcută observația că pentru a plasa groapa la o adâncime mai mare s-a săpat chiar în terenul stâncos care corespundea sterilului din punct de vedere arheologic. Din cuprinsul secțiunii 1 a fost recuperat un fragment de cărămidă care are inscripționată litera A, ce a aparținut unuia dintre călugării înmormântați în incinta schitului, ritual de înmormântare care se menține până în zilele noastre. Au fost recoltate mai multe fragmente ceramice, cele mai multe dintre ele nesmălțuite, de uz comun, fragmente de ulcior, străchini care se încadrează în secolul al XVII-lea, mai precis în a doua lui jumătate.

S II, cu dimensiunile 10 x 1,50 m a fost trasată chiar pe direcția altarului, de la zidul de incintă până la centura de beton turnată împrejurul bisericii [2]. În dreptul # 2 - 4 ale S II au fost deschise casele S II A și S II B, cu dimensiunile 3,20 x 2,50 m pentru a stabili limitele construcției interceptate în S II. În S II și în casele acesteia a putut fi cercetată o construcție cu temelii din bolovani și pietre de râu, bucăți de cărămidă, legați cu mortar destul de friabil. Construcția ale cărei dimensiuni sunt de 4 x 3 m, situată pe latura nordică a ansamblului a fost pavată cu cărămizi cu dimensiunile de 0,26 x 0,14 x 0,4,5 cm. Construcția, care urmărește traseul zidului de incintă, mergând pe o linie paralelă cu acesta, presupunem că a fost o chilie, care a jucat poate și rolul unei mici bucătării judecând după numărul relativ mare de fragmente ceramice recoltate. Astfel au fost recoltate multe fragmente ceramice nesmălțuite, vase de bucătărie, ulcioare, vase-borcan, precum și câteva fragmente de farfurii smălțuite și pictate care se încadrează cronologic la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor. Spre limita vestică a construcției mai sus amintite, aproape de zidul de incintă au fost observate în profil și parțial în grund două gropi de var, gr. 1, gr. 2, care pe fund au fost tapetate cu nisip, iar ulterior acestora o groapa menajeră notată de noi gr. 3, umplută în două etape succesive, prezentând urme de arsură puternică. Groapa este de formă aproximativ rotundă, cu diametrul maxim de 0,70 - 0,80 m, apare la -1,05 - 1,10 m și se termină la -1,65 m. Pe fundul acesteia au fost așezate pietre, și au fost recoltate câteva fragmente ceramice de la oale borcan nesmălțuite.

S III, cu dimensiunile de 5 x 2 m a fost trasată la 2 m în fața bisericii, paralelă cu aceasta pentru a se verifica existența pridvorului ale cărui urme se mai vedeau încă la jumătatea secolului nostru.

Fundațiile pridvorului erau foarte sus, apărând chiar la primul strat -0,10 - 0,20 m, pridvor la care s-a renunțat destul de repede, poate și datorită fundației superficiale dar și din economie de spațiu, având în vedere că zidul de incintă era la o distanță de 3 m. Dimensiunile pridvorului sunt de 6,95 x 3,50 m, zidurile sunt de aceeași factură, lucrate din bolovani și piatră nefasonată, legați cu mortar de culoare cenușiu albicios, având în compoziție pietriș, nisip precum și insule de var nestins. Zidurile au o grosime de 0,80 m, ușor rotunjite la colțuri, iar în față se închideau în linie dreaptă. Chiar deasupra zidului a fost recoltată o monedă austriacă

de argint, datată 1701-1800, iar pe la -0,30 m, o para turcească de argint [3] datată 1820-1821, Mahmud al II-lea, Misir. Probabil ca pridvorul a fost adăugat mai târziu, după ce biserica a fost pictată de Curuia.

La limita sudică a secțiunii III, în profilul vestic al secțiunii a fost cercetat un craniu M. 4, al cărui schelet intră sub actuală bordură a bisericii.

La limita nordică a secțiunii se găsește o lespede ale cărei limite nu au putut fi cercetate deoarece intră sub bordura bisericii actuale, și nu ne-a fost permisă cercetarea.

În urma cercetărilor arheologice efectuate la schitul Topolnița, jud. Mehedinți, putem concluziona următoarele: în primul rând, etapa Lupu Buliga a însemnat adăugarea pronaosului vechii biserișute care era alcătuită din altar și naos. Din păcate date referitoare la biserica atribuită prin tradiție lui Nicodim nu putem oferi datorită situației mai sus menționate, care a compromis orice analiză stratigrafică. Pridvorul ridicat mai târziu decât pictarea bisericii, a fost așezat în mod neinspirat la o distanță deranjantă de zidul de incintă astfel încât a fost repede abandonat, chiar când pe latura vestică au fost adăugate noi chilii. Pe latura nordică a ansamblului, urmărind traseul zidului de incintă a fost cercetată o construcție pe care noi am numit-o convențional chilie, de dimensiuni reduse 4 x 3 m, pavată cu cărămidă, pe care o datăm după materialul recoltat la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor. Numai în această zonă, în nordul altarului am putut depista un presupus nivel de călcare, care apare la -0,10 - 0,15 m față de actualul nivel de călcare și care este compus din bucăți de cărămidă (vezi profilul vestic al S II).

În partea sudică a ansamblului a fost sondată necropola aferentă ansamblului și mai târziu satului Schitul Topolniței, a cărei stratigrafie este perturbată datorită intervențiilor ulterioare precum și nivelurilor întreprinse.

Cercetarea exhaustivă a pridvorului, precum și a interiorului bisericii, împreună cu cercetări extinse la clădirile din incintă pentru stabilirea fazelor de construcție și amplasarea elementelor ansamblului monastic se impun ca priorități la schitul Topolnița.

Note:

[1] Din partea Muzeului Regiunii Porților de Fier a participat d-l Constantin Para.

[2] Menționăm faptul că la data sosirii noastre aici starețul mănăstirii turnase centură de beton în jurul bisericii, până la punctul de joncțiune dintre naos și pronaos, astfel încât cercetarea părții considerate mai vechi a bisericii a fost compromisă total.

[3] Monedele au fost identificate de d-na Katiușa Pârvan, numismat la M.N.I.R.

151. Trestiana, com. Grivița, jud. Vaslui**Punct: La Stroe Beloescu**

Cod sit: 164188.01

Eugenia Popușoi (M Bârlad), Corneliu Beldiman (UCDC București)

Industria materiilor dure animale în așezarea neolitică timpurie (Starčevo - Criș): privire generală

Inițiate în anul 1964, cercetările arheologice sistematice efectuate în punctul "La Stroe Beloescu" de pe teritoriul satului Trestiana, com. Grivița, jud. Vaslui s-au derulat pe parcursul a trei decenii (cu unele intermitențe, până în 1996). Drept rezultat, ele oferă în prezent exemplul unic pentru România al explorării complexe la scara cea mai extinsă a unui sit aparținând culturii Starčevo - Criș. În cele trei zone ale sitului (desemnate cu siglele A, B și C), repartizate pe două niveluri (atribuite fazei III B, respectiv IV A ale culturii amintite) au fost cercetate în mod exhaustiv vestigiile unui număr de 27 de locuințe, ale unor complexe adiacente acestora (vetre, gropi, un cuptor), precum și 11 morminte. Materialul arheologic recoltat, de o mare bogăție și varietate, oferă ocazia privilegiată de studiere aprofundată și complexă a manifestărilor din sfera culturii materiale, a dinamicii evolutive caracterizând o comunitate neolitică timpurie dintr-o regiune dată.

Preocupările constante vizând analiza aprofundată a diverselor aspecte paleoecologice și paleoeconomice, reflectate de materialele descoperite în așezarea neolitică timpurie (ceramica, diversele categorii de unelte etc.) sunt ilustrate prin susținerea/publicarea, de-a lungul anilor, a unor comunicări, rapoarte de săpături, articole și studii etc. În continuarea acestor eforturi, demersul de față urmărește să ofere, în premieră, o sinteză asupra inventarului artefactelor din materii dure animale (os, corn, dinți), conform reperelor metodologice actuale ale domeniului. Este aplicată clasificarea tipologică elaborată recent și inclusă în lucrarea de doctorat a unuia dintre autori - cf. C. Beldiman, *Industria materiilor dure animale în paleoliticul superior, epipaleolitic și neoliticul timpuriu pe teritoriul României*, București, 1999.

Ocupând un loc important în cadrul activităților curente de subzistență sau în sfera manifestărilor de ordin artistic / estetic ale diverselor comunități preistorice (și nu numai), industria materiilor dure animale - în continuare, menționată prescurtat IMDA (sau industria osului, cum a consacrat-o tradiția cercetării) pune la dispoziție date foarte valoroase, încă receptate sumar și subexploatate în mediul de ceen mediul de ceen mediul de ceen mediul de ceen. Acest gen particular de industrie este ilustrat în mod remarcabil prin structura inventarului vestigiilor mobile de la Trestiana.

Lotul analizat cu acest prilej însumează un efectiv total de 83 piese (N total = 83). El provine din 16 locuințe, plasate în toate sectoarele așezării și aparținând ambelor niveluri: 62 piese au fost recoltate din nivelul I, iar 21 piese din nivelul II. Nu s-au constatat diferențe tipologice semnificative între niveluri, astfel că descoperirile s-au tratat fără departajarea stratigrafică. Reexaminarea lotului materialelor paleofaunistice (a căror diagnostică este în curs de elaborare de către dr. Sergiu Haimovici) poate rezerva surpriza identificării altor piese aparținând IMDA (eboșe, materii prime

în fazele inițiale ale aplicării <<lanțului operator>>, fragmente etc.), care se vor insera într-un studiu viitor. Sub raportul materiilor prime, piesele ilustrează prezența, în proporții diferite, a trei mari categorii: oase lungi și plate de mamifere domestice și sălbatice; corn de cerb; dinți de suide sălbatice. Prima categorie este dominantă. Speciile prezente sunt: ovicaprinele; bovinele domestice; mistrețul; cerbul. Predomină speciile domestice, aceasta a IMDA neolitică timpurie.

Structura tipologică a lotului include un număr de 3 categorii, 10 grupe tipologice și 23 tipuri, fiecare cu mai multe subtipuri (cf. histogramele). Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 78 piese, dintre care 44 sunt diverse tipuri de vârfuri; un lot consistent (25 piese) este format de lingurile-spatule; netezitoarele, dălțițele, retușoarele și piesele din corn de cerb (săpăligă) sunt atestate prin efective mici. Urmează, la o diferență cantitativă foarte mare, categoria obiectelor de port / podoabă (III), care cuprinde grupele tipologice ale brățârilor, rondelilor perforate și a pandantivelor. Ultima categorie (prezentă cu un singur exemplar în lotul studiat) este cea a elementelor receptoare (IV), respectiv a manșoanelor. Pondere diverselor tipuri și asocierea lor în cadrul complexelor de proveniență sunt redată în histogramele. În acest context se subliniază importanța particulară a reprezentării foarte consistente (neîntâlnită în alte situri neolitice timpurii) a unor tipuri de unelte, precum acele de cusut de tip I A 12 a („cu ureche”) și lingurile - spatule de tip I F 3, I F 6 - I F 10.

Lucrarea etalează parametrii morfologiei și ai morfometriei artefactelor. În același timp, se elucidează aspectele complexe ale fabricării diverselor tipuri de artefacte din MDA, abordându-se în mod exhaustiv aspectele legate de definirea etapelor <<lanțului operator>> (chaîne opératoire), de la criteriile alegerii materiilor prime și până la procedeele tehnice specifice debitajului și fasonării. Un loc important este rezervat formulării ipotezelor funcționalității, pe baza analizei în microscopie optică de mică putere a urmelor de uzură. Asocierea diverselor tipuri de piese din MDA în complexe ilustrează, în general, contextele curente domestice ale descoperirii *in situ* ale acestora și ale utilizării lor: este vorba de contexte de utilizare și de stocare (contexte intra-sit). Lipsesc indiciile legate de contextele specifice de fabricare, aceasta și datorită neintegrării datelor privind inventarul complet al locuințelor în discuție (mai ales inventarul litic).

Pe baza paralelelor cu alte situații, este de acceptat însă că fabricarea artefactelor din MDA se făcea în contextul domestic obișnuit al fiecărei gospodării și nu ilustra practicarea unui meșteșug specializat. Sunt detaliate și aspectele în conexiune cu ocupațiile documentate de IMDA: prelucrarea pieilor; asamblarea pieilor și a materialelor textile; împletitul fibrelor vegetale și animale; prelucrarea lemnului și a materialelor litice prin cioplire și retușare (debitaj, fasonare); utilizarea instrumentarului domestic de tipul lingurilor - spatule pentru îngurgitarea alimentelor sau pentru colectarea făinii de pe râșnițele de tip plat; grădănit - prelucrarea solului cu ajutorul săpăligii din corn de cerb; utilizarea pieselor de port / podoabă de tipul brățârilor din corn de cerb, a rondelilor perforate (cusute pe veșminte sau pe suporturi de piele / textile) și a pandantivelor din defense de mistreț. Asocierile în complexe care au livrat un număr mare de piese din MDA (B / L. 4; C / L. 2; C / L. 3; C / L. 6)

argumentează ipoteza complementarității funcționale al unor tipuri de artefacte din MDA, susținute și de rezultatele analizei urmelor de uzură; astfel, ilustrativ în acest sens este cazul complexului C / L. 3, din care provin 25 de piese din MDA; 12 dintre ele sunt vârfuri diverse (utilizate la împletit sau, mai probabil, la perforarea materialelor care urmau a se asambla prin coasere), iar 5 sunt ace de cusut. Sunt reliefate elementele de specific în sit pe plan paleotehnic și de inserție a IMDA în domeniul mai larg al paleoeconomiei. Astfel, aportul IMDA la elucidarea unor aspecte paleoeconomice specifice culturilor neoliticului timpuriu este în mod concludent ilustrat prin analiza materialelor din situl de referință de la Trestiana.

152. Urlueni, com. Bârla, jud. Argeș

Punct: Castellum B

Cod sit: 14566.01

Ioana Bogdan Cătănciu (IAIA Cluj)

Cu un fond de 1,5 milioane lei am efectuat cercetarea capătului estic al suprafeței SXXXI. Această secțiune (lată de 7), trasată în 1995, avea rostul să cerceteze construcția din vestul casei comandamentului (*principia*) și să deslușească dacă au existat sau nu turnuri intermediare între colț și poartă.

Dacă cercetarea părții centrale a suprafeței a permis să tragem concluzia că aici a fost ridicat *praetorium* (cercetări 1995, 1996), iar în 1998 am dezvelit turnul de curtină (vezi Cronica cercetărilor arheologice, 1998) de pe latura de V, în campania 1999 am cercetat doar drumul dintre *principia* și *praetorium*. Drumul are o lățime de cca. 3 m și a fost marcat de un strat de pietriș; drumul a fost folosit la același nivel pe tot parcursul existenței acestui *castellum*. Spre deosebire de interiorul *praetoriului* unde s-a descoperit mult și variat material arheologic, pe traseul drumului nu s-a aflat decât puțin material arheologic - ceramică fragmentară.

(Pl. 56)

153. Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin

Punct: Pusta

Cod sit: 54519.04

Eduard Nemeth (UBB Cluj), Ovidiu Bozu (MBM Reșița)

În anul 1999 au continuat săpăturile de la castrul roman de pe raza comunei Vărădia, în punctul numit „Pusta”, într-o formulă de colectiv nouă, cuprinzând pe muz. pr. Ovidiu Bozu, de la Muzeul Banatului Montan din Reșița și pe lect. Eduard Nemeth, de la Catedra de Istorie Antică și Arheologie a Facultății de Istorie - Filosofie din Cluj-Napoca. Celălalt punct arheologic în lucru de pe raza comunei Vărădia, numit „Chilii” a fost cercetat de cerc. pr. I dr. Eugen Iaroslavschi de la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj și muz. pr. Ovidiu Bozu și apare ca raport separat.

În vara anului 1999 la Vărădia - „Pusta” s-a săpat o

secțiune orientată SE - NV lungă de 21 m și lată de 2 m, la care s-a adăugat în partea ei de SV o casetă de 5 x 5 m, ambele cu scopul dezvelirii și cercetării în profunzime a colțului de NV al castrului de piatră, cât și în scopul detectării fără dubiu a elementelor fazei de lemn a acestei fortificații. În urma săpăturii s-au putut face următoarele constatări:

- colțul castrului de piatră nu a avut și un bastion de piatră.
- în spatele zidului de piatră s-au găsit în plan urme ale unor stâlpi de lemn, din care doi de aceeași formă la 1,50 m în spatele zidului de piatră. Aceștia au constituit foarte probabil stâlpii de susținere ai platformei de lemn (Wehrgang), care aici suplinea și lipsa turnului de piatră.
- alte gropi de stâlpi au fost detectate la 5 - 10 m în spatele zidului de piatră. Ele porneau dintr-un strat aflat mai jos, sub nivelul castrului de piatră, iar forma lor este diferită de cei din faza cu zid de piatră. De asemenea, acești stâlpi de lemn au fost arși pe loc. Am ajuns la concluzia că este vorba de elemente ale fazei de lemn, care a suferit un incendiu, iar acesta a însemnat sfârșitul fazei de lemn, la o dată încă neprecizată.
- din zidul de piatră s-a găsit fundația, dintr-o gresie locală. În șanțul de apărare s-a găsit dărâmătura elevației zidului, care a fost construită dintr-un alt tip de piatră, calcar cochilifer, constatare făcută deja de Gr. Florescu în 1932 (Istros I, 1934). Între pietrele din dărâmătura elevației am găsit fragmente de colțuri de monumente anepigrafe (inscripții pictate?, medalioane funerare?) cu encadrament, folosite în reparații la zidul de piatră.
- în spatele zidului de piatră al incintei, la 5 m se vede pe profilul de NE urma unui zid scos, ceea ce pare a confirma (fără siguranță deplină) dublarea zidului de incintă din piatră, cel puțin într-o anumită etapă de existență a fortificației.
- materialul arheologic descoperit este puțin, constând mai ales din ceramica de uz comun și dintr-o fibulă de tip norico-panonic cu două nodozități, ce se datează în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr. (v. S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj-Napoca 1998 (teza de doctorat, mss.), p. 39, tip 11c).
- la -1,30 m adâncime săpătura a trebuit oprită din cauza pânzei de apă freatică (exact la aceeași adâncime ca și cea raportată de Gr. Florescu în 1932, v. supra).

Săpăturile de la castrul Vărădia - „Pusta” vor continua și în anii următori, prin colaborarea dintre catedra de Istorie Antică și Arheologie din Univ. „Babeș-Bolyai” Cluj și Muzeul Banatului Montan din Reșița, în vederea stabilirii fazelor, cronologiei și trupelor cantonate aici, la granița de SV a Daciei romane.

154. Vitănești, com. Purani, jud. Teleorman**Punct: Măgurice**

Cod sit: 153785.01

Radian-Romus Andreescu, (MNIR), Mirea Pavel, Pompilia Zaharia, (MJ Teleorman), studenți de la FIB.

Principalele obiective ale acestei campanii au fost următoarele: continuarea cercetărilor în suprafața de control stratigrafic A - G; decopertarea primului nivel de locuire în suprafața L. 6 - R 6; realizarea unui sondaj sedimentologic în vederea stabilirii modului de formare a tell-ului.

Cercetările, nefinalizate încă, la locuința L. 3 / 1997 au relevat faptul că limitele acesteia nu pot fi surprinse cu claritate dat fiind puternicele deranjamente din întreaga zonă. Partea mai bine conservată se plasează în carourile E 2, E 3, F 2, F 3 și D 2 pe o suprafață de cca. 6 x 4m. Pentru o mai buna înțelegere a situației au fost săpate microtranșee de control stratigrafic (0,30 m lățime pe liniile carourilor B 1 - G 1; B 2 - G 2, E 3 - G 3 și o alta, perpendiculară pe acestea, pe linia ? E 1 - E 4. Microprofilele arată că, sub un strat de chirpic ars, se afla un nivel de arsură ce suprapunea o succesiune de podele, unele foarte subțiri. Podelele sunt mai ridicate în centrul suprafeței și coboară spre latura estică și vestică. Spre E locuința este tăiată de o groapă, laturile de S și E fiind practic distruse. Spre N s-a surprins un mic rest de perete în elevație, locuința intrând înspre NE în marotorul stratigrafic. Ea avea probabil două camere, dar, din păcate, o groapă foarte mare distruge locuința în zona în care ar fi trebuit să surprindem peretele despărțitor (e posibil ca aici să fi existat și o amenajare interioară, umplutura gropii fiind formată din chirpic nears, omogen cu puțin material arheologic). Locuința avea două vetre: prima cercetată anul trecut era plasată în camera dinspre V. Anul acesta a apărut un element interesant prin secționarea a ceea ce credeam a fi un fel de postament, plasat într-un colț al vetrei. În fapt, este vorba despre un locaș tronconic cu un diametru la bază de cca. 0,20 m. A doua cameră, cea dinspre E, avea o vatră a cărei umplutură era din chirpic nears și era înconjurată de un fel de gardină din lutuiei succesive din același material.

Consemnăm faptul că în caroul C 3 a fost descoperită o mică porțiune cu urme de lemn, aflată în apropierea unor podele. Cercetările la această locuință vor continua și în campania următoare.

În suprafața L. 6 - M 6 nivelul de locuire apare cam în jurul adâncimii de -1 m. În carourile L. 6, L. 7 a fost cercetată o vatră distrusă aproape în întregime de lucrările agricole. Din observațiile pe care am putut să le facem se pare că aceasta a avut o primă fază de folosire, după care, peste plăcuțele ei s-a pus chirpic nears și s-a construit o nouă vatră, extinsă spre N, având trei faze de refacere. Între acestea exista o umplutură din chirpic ars și pietriș. Gardina, puternic arsă la partea superioară, era formată din lutuiei succesive. Într-un colț vatra avea un postament tronconic. În jurul ei erau dispuse resturi de chirpic ars și multe fragmente ceramice, ceea ce ne face să credem că aici exista o locuință, L. 6 / 98, distrusă însă în mare parte de arături.

Un alt obiectiv urmărit în această campanie a avut în vedere stabilirea modului de formare a tell-ului și a legăturilor lui cu zona înconjurătoare. În acest scop a fost realizat un

sondaj sedimentologic, pe panta sudică a așezării. Șanțul, cu o lungime de 12 m a pornit de la cota -2 m de la punctul 0, adâncimea maximă fiind de -6,30 m. Acest sondaj ne-a permis să constatăm că nivelul cultural coboară până la circa -4,50 m după care urmează un nivel de depunere naturală, pentru ca apoi, spre surprinderea noastră, la -6,10 m să apară un alt nivel de locuire, foarte subțire, marcat prin urme de arsură, chirpic și fragmente ceramice (probabil o locuință). Se pare deci, că după o primă tentativă de locuire, „Măguricea” este abandonată o vreme, pentru ca apoi să fie ocupată din nou pentru o perioadă mult mai lungă de timp.

Campania din anul 1999 a fost marcată de o descoperire foarte importantă. La mai puțin de 50 de metri de tell, spre S, am descoperit o altă locuire neolitică, plasată într-o zonă mai ridicată, înconjurată de un canal, porțiuni mlăștinoase și multă vegetație. S-a săpat în centrul ei un sondaj de 2 x 1 m și s-au descoperit fragmente ceramice și resturi de chirpic ars (probabil o locuință). Legăturile dintre această locuire și așezarea de tip tell urmează a fi cercetate în campaniile viitoare.

Inventarul arheologic a fost și în acest an deosebit de bogat, unele dintre piesele descoperite fiind deosebite, chiar unicate. Astfel, lângă vatra din L. 6 / 98 au fost descoperite un vas triplu, de tipul celor „comunicante” și un picior de lut. Pe același nivel a fost scoasă la lumină o statueta zoomorfă din lut înfățișând cu un realism deosebit o broască țestoasă.

O descoperire importantă a fost făcută lângă resturile locuinței L. 5 / 97. Este vorba despre un mic fragment ceramic din pastă de culoare cenușiu-închis, lustruită. La interior fragmentul are două benzi înguste pictate cu aur, fiind primul cu un astfel de decor descoperit la N de Dunăre.

Încadrare cronologică. Locuința L. 5 / 97 din suprafața A - G aparține nivelului Gumelnița A 2, în timp ce resturile celei din carourile L. 6, L. 7 aparțin nivelului Gumelnița B 1. Mai dificilă este încadrarea primului nivel de locuire (cel descoperit la -6,10m) și a locuirii din apropierea acestuia, dat fiind faptul că materialul este foarte puțin și în mare parte atipic. Totuși, cu titlu provizoriu, am încerca o plasare a primului nivel de locuire în faza Gumelnița A 1, în timp ce pentru locuirea de lângă tell am opta fie pentru o perioadă mai veche a aceleiași faze, fie pentru faza de sfârșit a culturii Boian. Cercetările viitoare precum și definirea mai precisă a aspectelor locale ale culturilor Boian și Gumelnița vor permite o încadrare cronologica mai precisă.

(Pl. 57)

Studiu sedimentologic

Constantin Haită, (MNIR - CNCP)

Studiul sedimentologic desfășurat pe tell-ul eneolitic Vitănești „Măgurice” a avut ca obiective, atât cercetarea structurilor din chirpic nears din nivelul Gumelnița B 1, cât și realizarea unui sondaj sedimentologic, în scopul înțelegerii modului de formare a tell-ului. Sondajul a fost practicat în partea inferioară a așezării, pe o lungime de 12 m și a surprins în baza tell-ului un nivel de locuire gumelnițean, separat de nivelurile superioare prin depuneri naturale.

155. Zalău, jud. Sălaj**Punct: Ortelec - "Cetate"**

Cod sit: 139713.19

Călin Cosma (IAIA Cluj)

În studiile arheologice, a fost menționată existența unei fortificații din secolele IX - XI, în localitatea Ortelec, jud. Sălaj, punct „Cetate”. După 1990 satul respectiv a fost înglobat municipiului Zalău, devenind un cartier al acestuia. Din acest motiv, corect este ca localizarea geografică a punctului să fie făcută la Zalău / Ortelec.

Punctul „Cetate” se află aproximativ în centrul fostei localități Ortelec, în stânga șoselei Zalău - Creaca - Jibou. Este o terasă naturală, de formă aproximativ trapezoidală cu baza mare orientată spre NV / SE. Pe latura de V, E și SE a fost ridicat un val de apărare, care dispune înspre exterior de un șanț. Pe latura de V se observă o terasare în panta dealului, care forma probabil drumul de acces spre cetate. Incinta fortificată are dimensiunile de 170 x 80 m. Valul de apărare a fost dezafectat pe latura de SE, în momentul în care a fost construită biserica din localitate. De asemenea, sistemul defensiv de pe laturile de V și SE, a fost distrus de înmormântările contemporane.

Săpăturile întreprinse între 1996 - 1999, au vizat sistemul de fortificare, precum și eventuala locuire a incintei fortificate. În funcție de condițiile actuale (morminte contemporane plasate peste val), au fost realizate două secțiuni paralele, ambele pe latura de V, la o distanță de 10 m între ele. Prima a urmărit cercetarea părții exterioare a valului și a șanțului de apărare. O a doua secțiune a fost realizată peste valul de apărare, între biserica satului și actualele morminte, singurul loc neocupat de acestea din urmă.

S-a început o secțiune magistrală care urmărește traversarea platoului fortificației de la V la E. Înspre V secțiunea a fost trasată cât mai aproape de valul de apărare. Rezultatele cercetărilor sunt următoarele:

Valul de apărare are două faze de construcție distincte. Edificarea primei faze a început de la nivelul solului steril. Înălțimea valului, păstrată, este de 2,80 m. La bază a avut o lățime de 5 m, îngustându-se treptat spre vârf, lățimea păstrată fiind de 3,50 m. A fost realizat în tehnica palisadei casetate, din două garduri din pari de lemn paralele, legate între ele, consolidate de fapt, cu bârne dispuse perpendicular, la o distanță egală, formând un sistem de casete. Interiorul lor a fost umplut cu pământ extrem de bine tasat. Sistemul respectiv a fost constatat pe toată înălțimea valului fazei I. Înspre exterior, valul dispunea de o bermă, a cărei lățime surprinsă este de 1 m. A fost realizată din lentile de lut foarte bine tasate.

În urma unui incendiu puternic s-a edificat un nou val de apărare. A fost ridicat peste vechiul sistem palisadat, realizându-se o înălțare și o lățire a acestuia. Înălțimea păstrată, este de 3 m, iar lățimea de 6,20 m. A fost construit dintr-un lut foarte bine tasat, care conținea și pietre de râu de diferite dimensiuni. Probabil că pe coama valului, înspre exterior, exista o palisadă simplă formată dintr-un șir de stâlpi din lemn înfiți vertical, dispuși la o anumită distanță, și legați între ei cu nuiete. Urmele unei gropi de stâlp cu diametru de 0,40 m, descoperită la -0,30 m spre latura exterioară a valului, presupune un astfel de sistem. Valul a

refolosit berma din prima etapă de fortificare, care a fost înălțată, prin depunerea și tasarea unor noi cantități de lut. Înspre incintă, s-a constatat existența unui drum de rond. A avut o lățime de 4,80 m. Nu s-a sesizat nici o urmă de depunere naturală între cele două nivele, astfel încât se poate aprecia că noua fază a fost construită la scurtă vreme după incendierea palisadei primului val. (și valul din a doua etapă a fost distrus de un incendiu).

A doua secțiune a reliefat existența șanțului de apărare. Acesta a avut o adâncime de 1,50 m față de nivelul antic de călcare. Diferența de nivel de la baza șanțului, și până la coama valului este de aproximativ 12 m. Fundul șanțului este ușor albiat, deschiderea la bază fiind de 1,20 m. Partea exterioară a valului, de la bermă și până la alveolara șanțului a fost întărită cu bolovani de râu înecați în lut, foarte bine tasat. Nu s-a constatat, existența a două faze în construcția șanțului. Acesta a fost construit în prima etapă de fortificare, și refolosit fără a se aduce schimbări, în cea de a doua fază a fortificației. În alveolara șanțului au fost descoperite fragmente dintr-un vas de lut. Conform tipologiei sale vasul se încadrează în secolul al XII-lea. Este de fapt singurul material găsit în zona valului de apărare, și a șanțului adiacent.

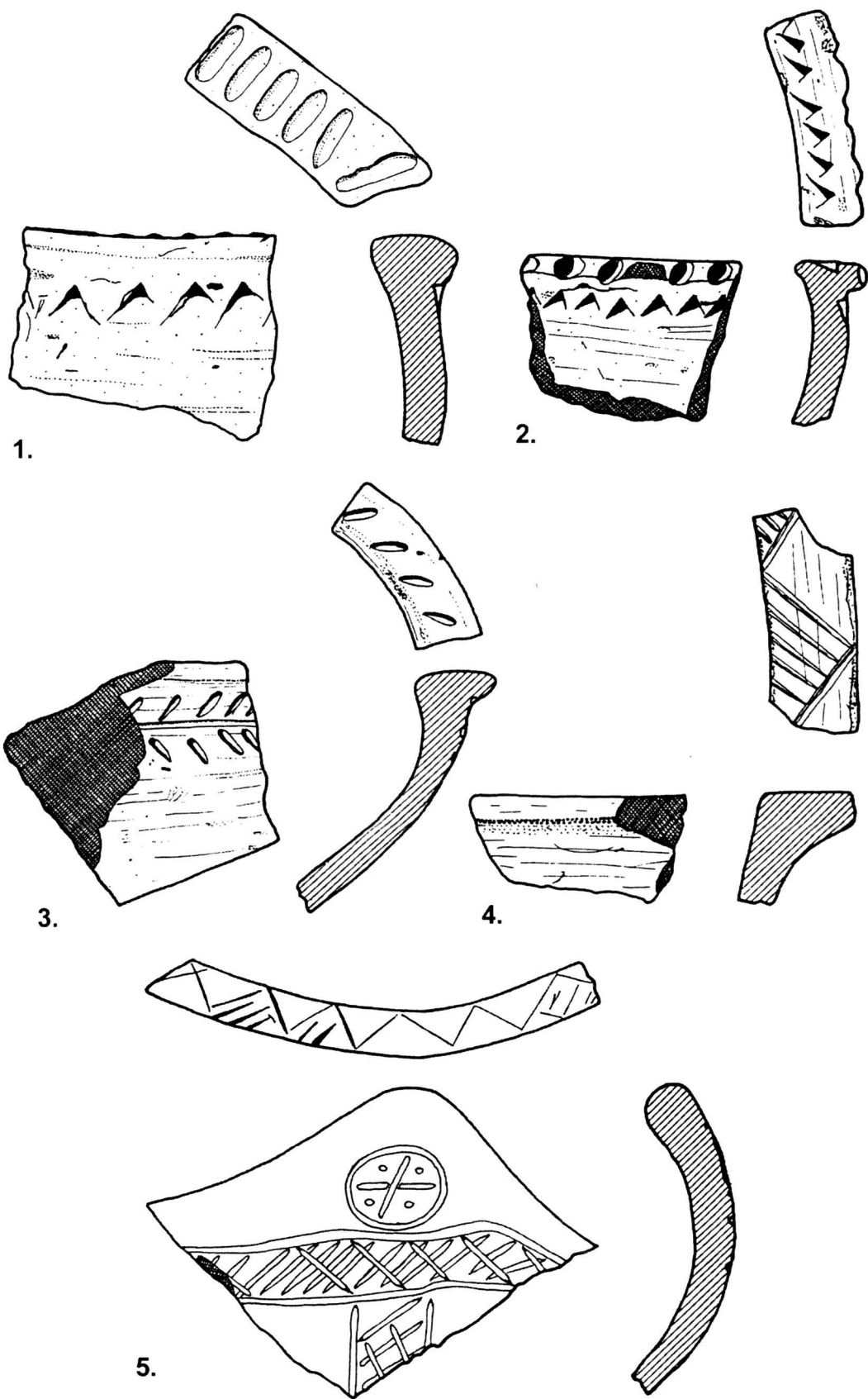
Secțiunea trasată în incinta fortificată, a demonstrat locuirea platoului. Acest fapt este dovedit de existența unui singur nivel de cultură gros în medie de 20 cm, surprins pe toată porțiunea cercetată până acum, în interiorul căruia au fost descoperite fragmente ceramice care prin caracteristicile sale (mod de confecționare, formă, ornament), se încadrează la sfârșitul secolului al X-lea și în secolul al XI-lea.

Din datele de care dispunem până acum, conform analogiilor existente referitoare la sistemul constructiv al fazelor fortificației, dar și pe baza materialului ceramic descoperit, fortificația de la Zalău / Ortelec poate fi datată la sfârșitul secolului al X-lea și până la mijlocul secolului al XI-lea. O datare mai târzie nu poate fi acceptată, deoarece partea estică a platoului începând cu a doua jumătate a secolului al XI-lea, a fost utilizată ca și necropolă, conform săpăturilor efectuate în 1980 în zona respectivă a incintei.

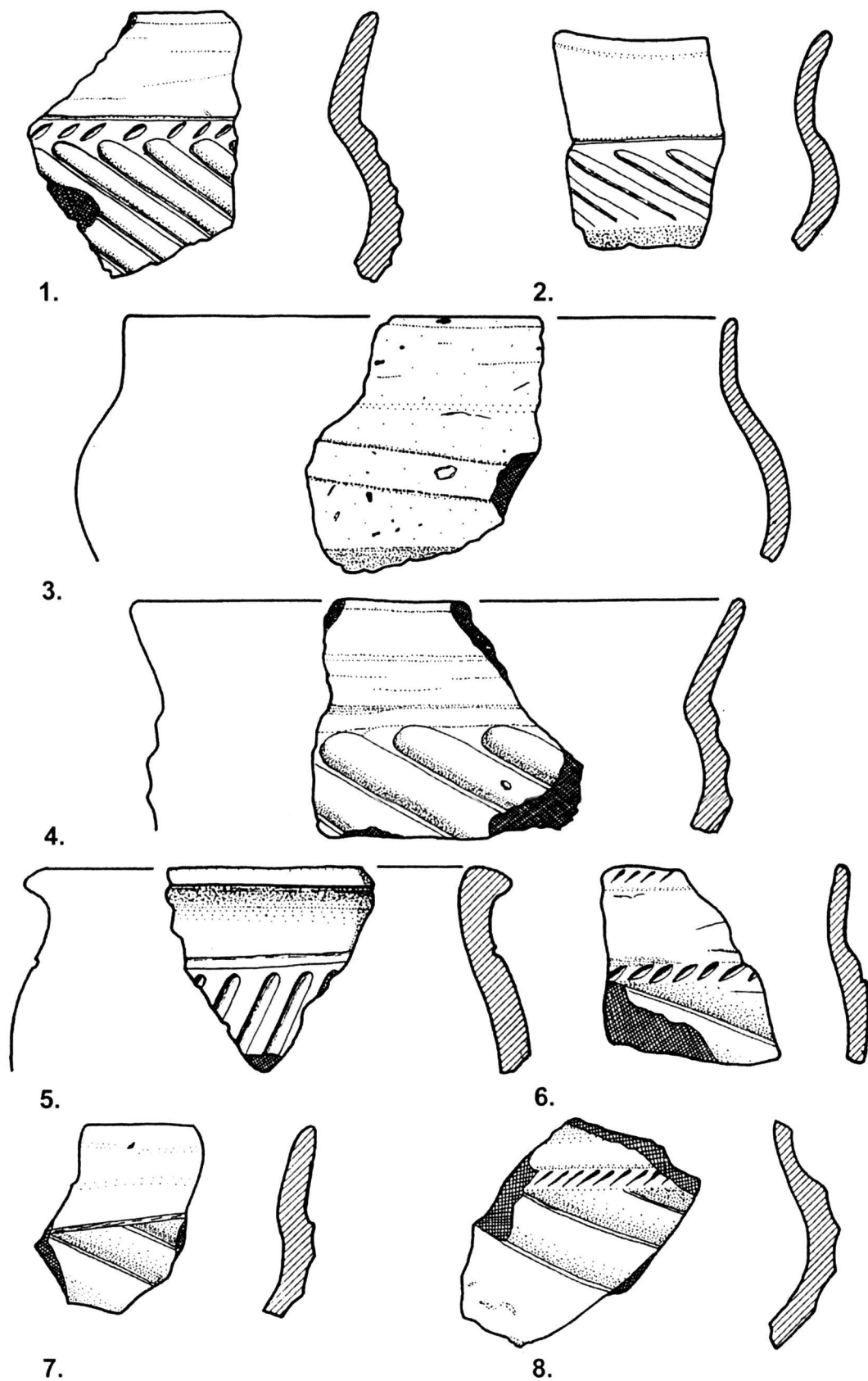

Planșe

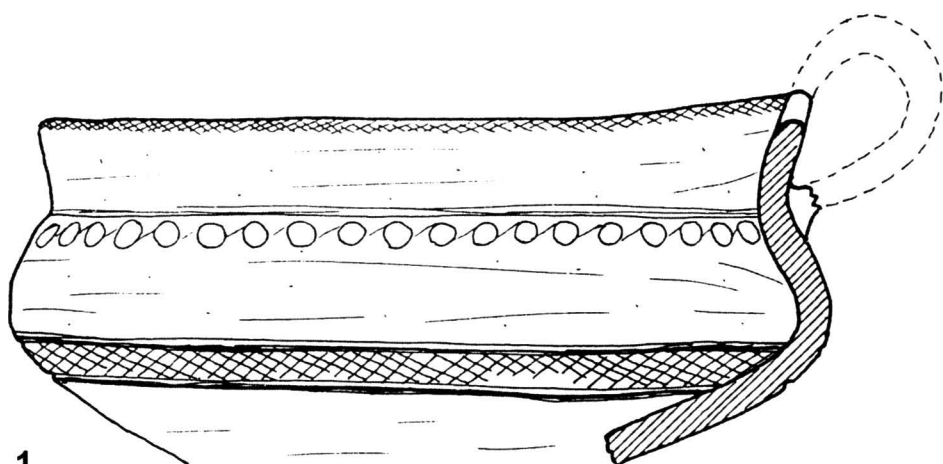

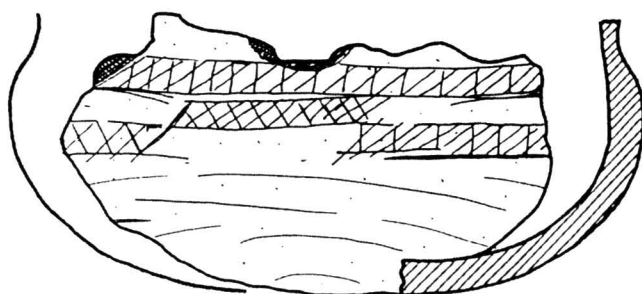
Albiș - Grădina lui Csiszér (Csiszér kert) - ceramică Wietenberg.

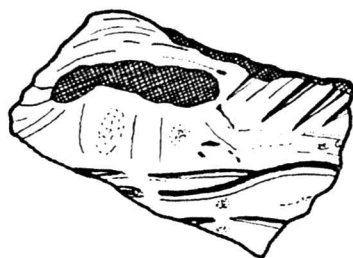
Albiș - Grădina lui Csiszér (Csiszér kert) - ceramică Wietenberg.

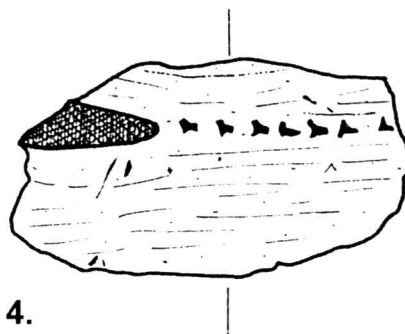
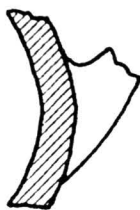
1.

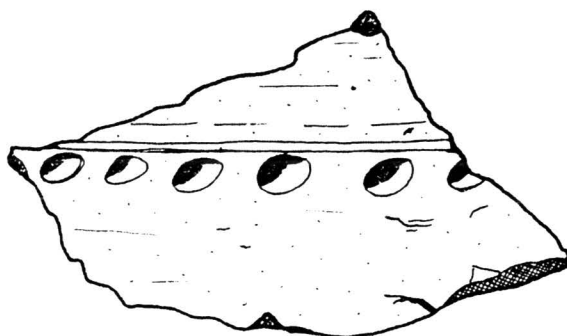
2.

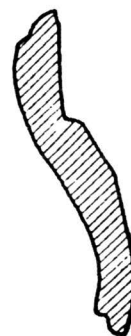
3.

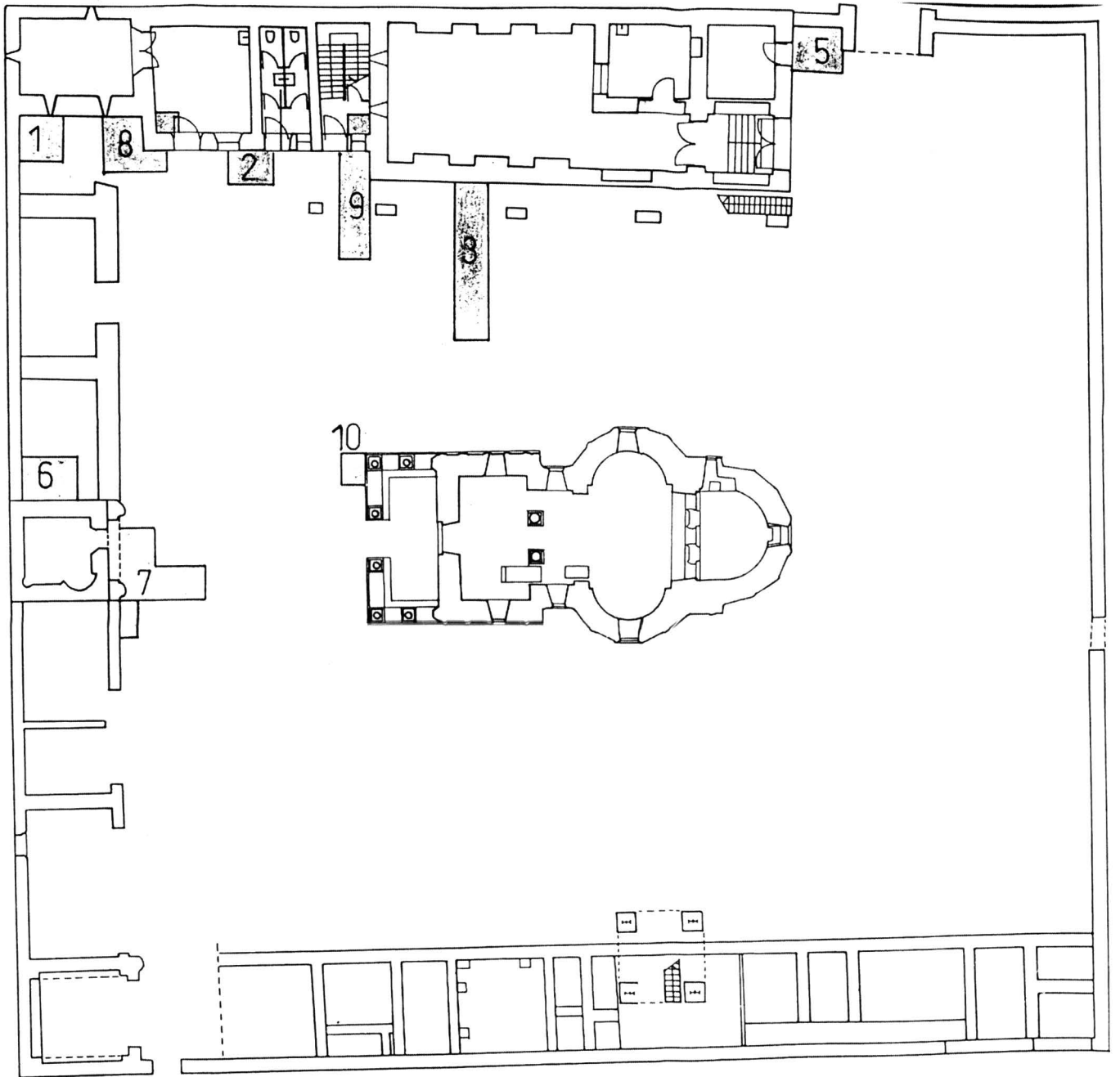
4.

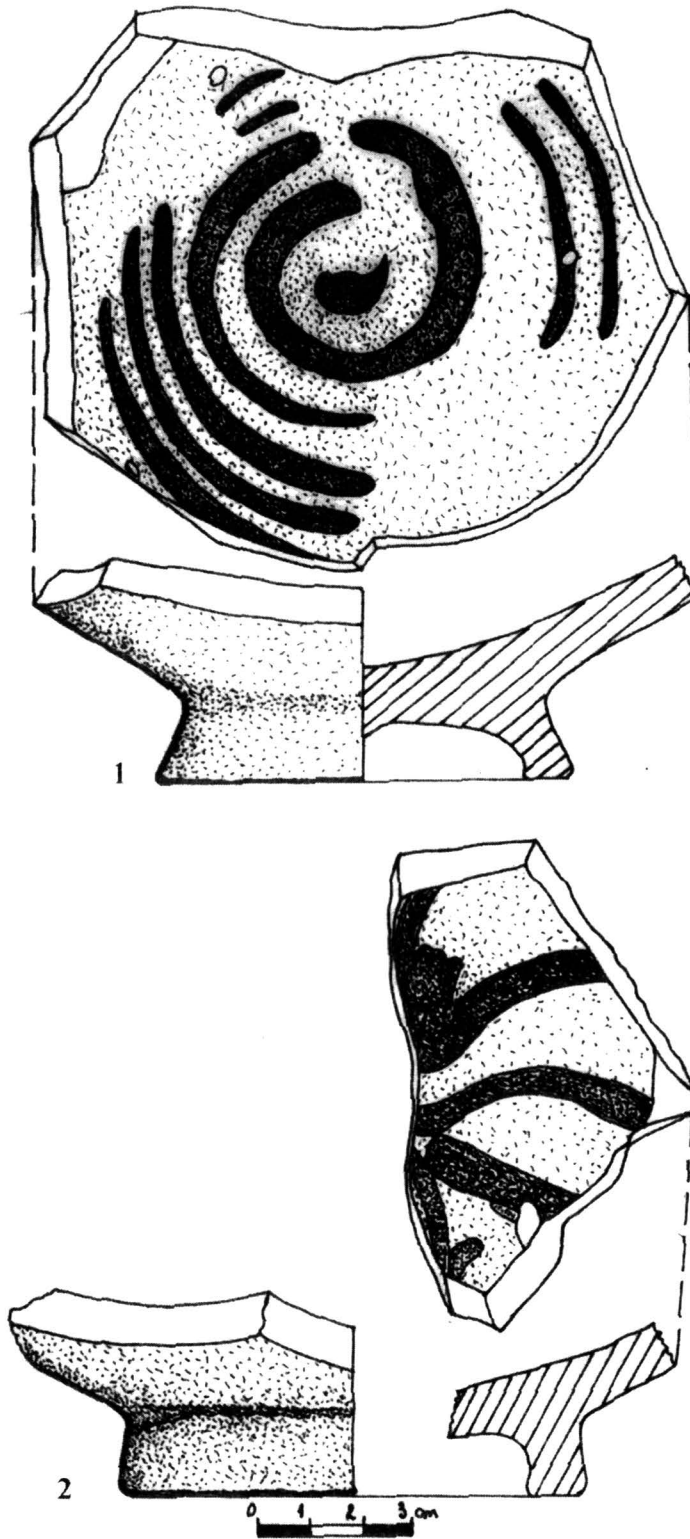
5.

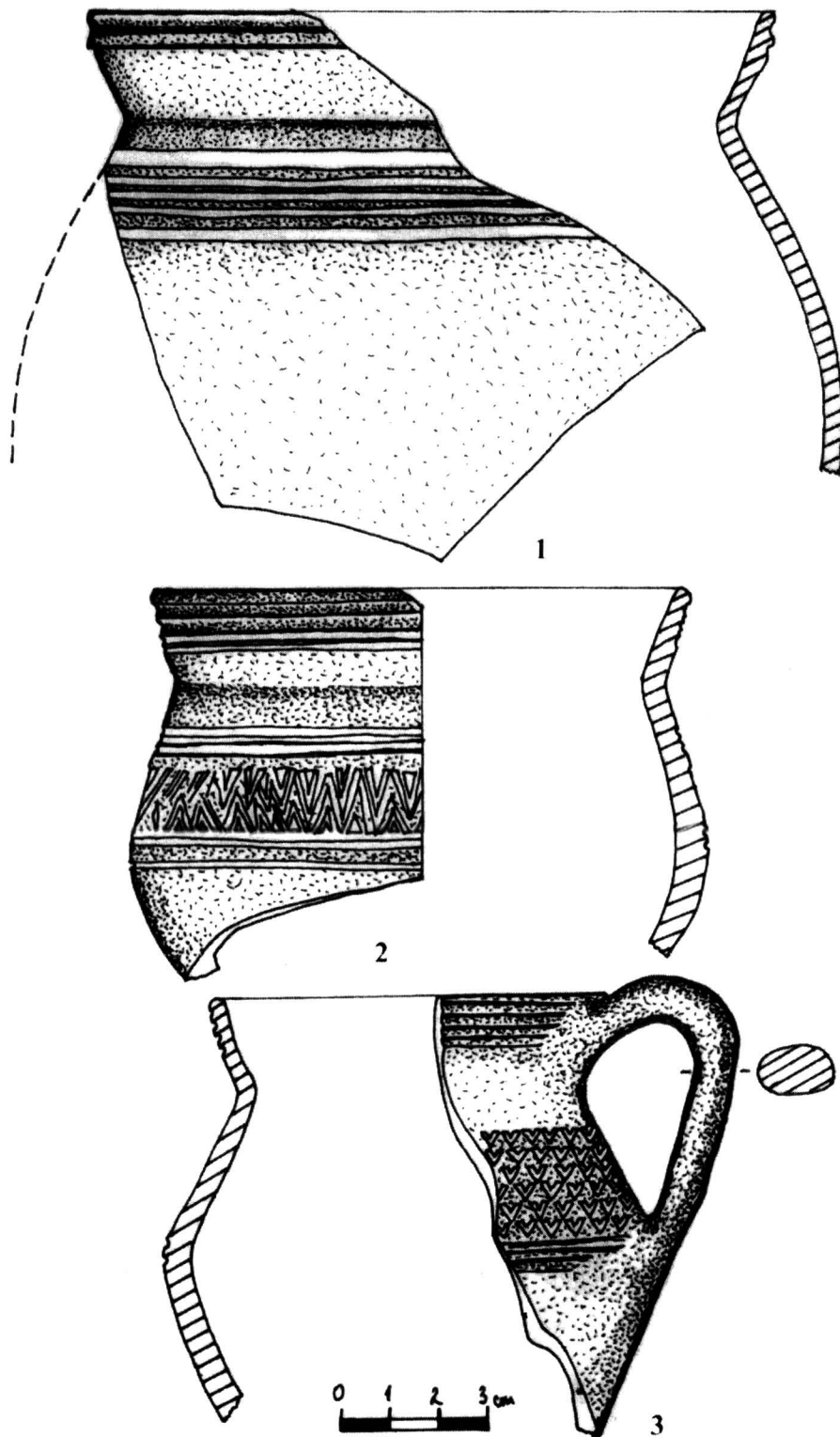
Albiș - Grădina lui Csiszér (Csiszér kert)- ceramică Wietenberg.

Berislăvești - Schitul Berislăvești - plan general.

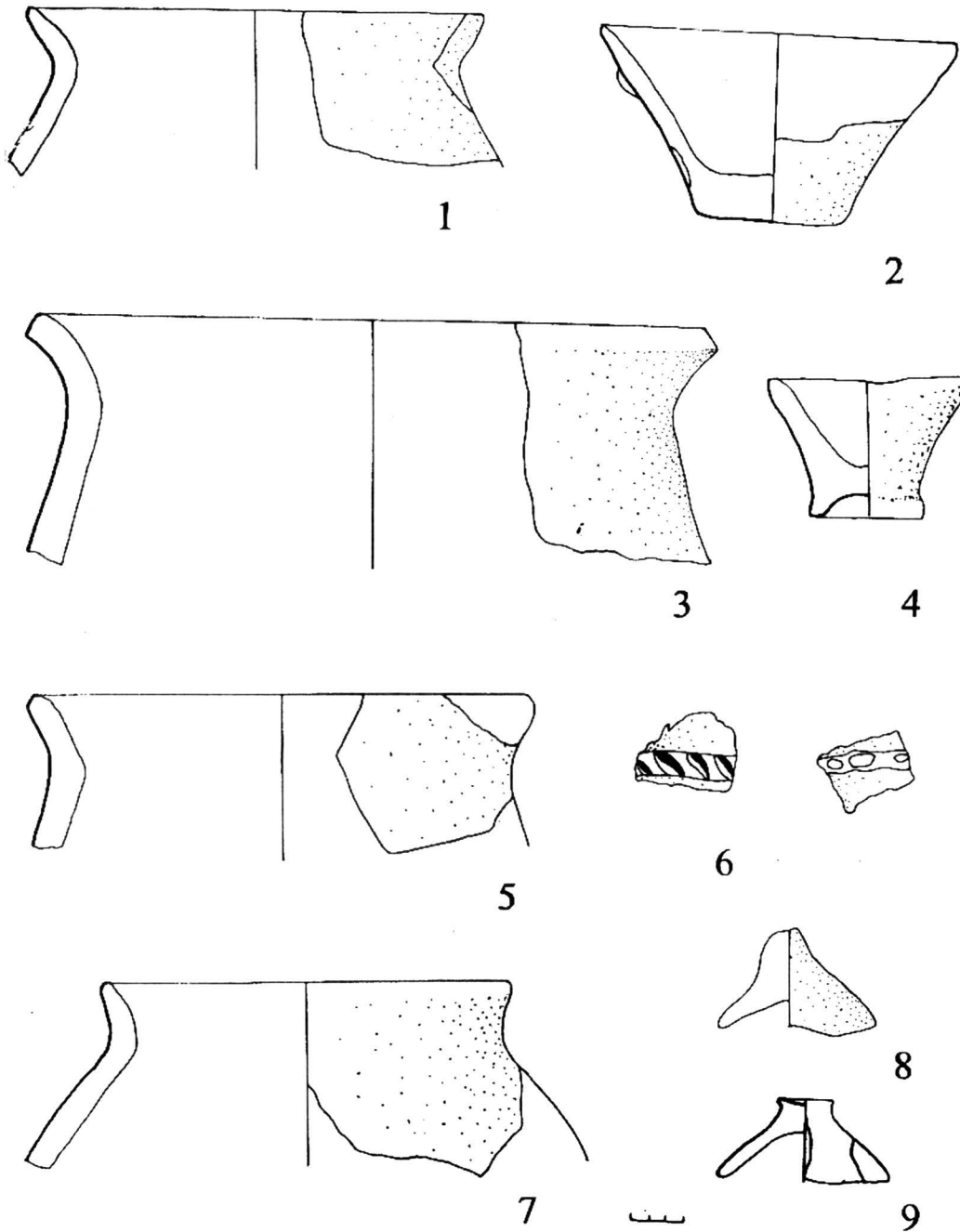

Brăila - str. Logofăt Tăutu nr. 3 - ceramică medievală.

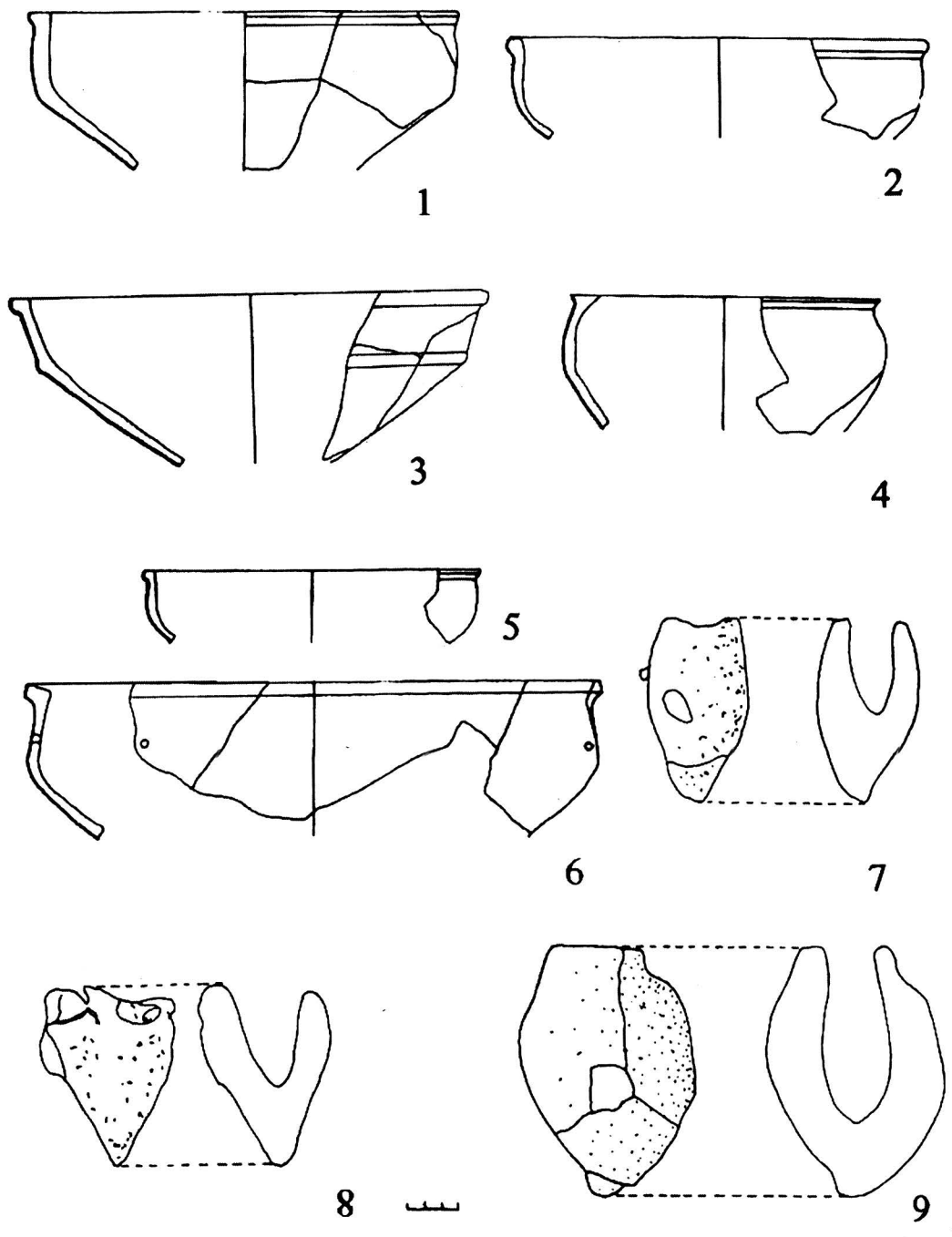

Brăila - str. Logofăt Tăutu nr. 3 - ceramică medievală.

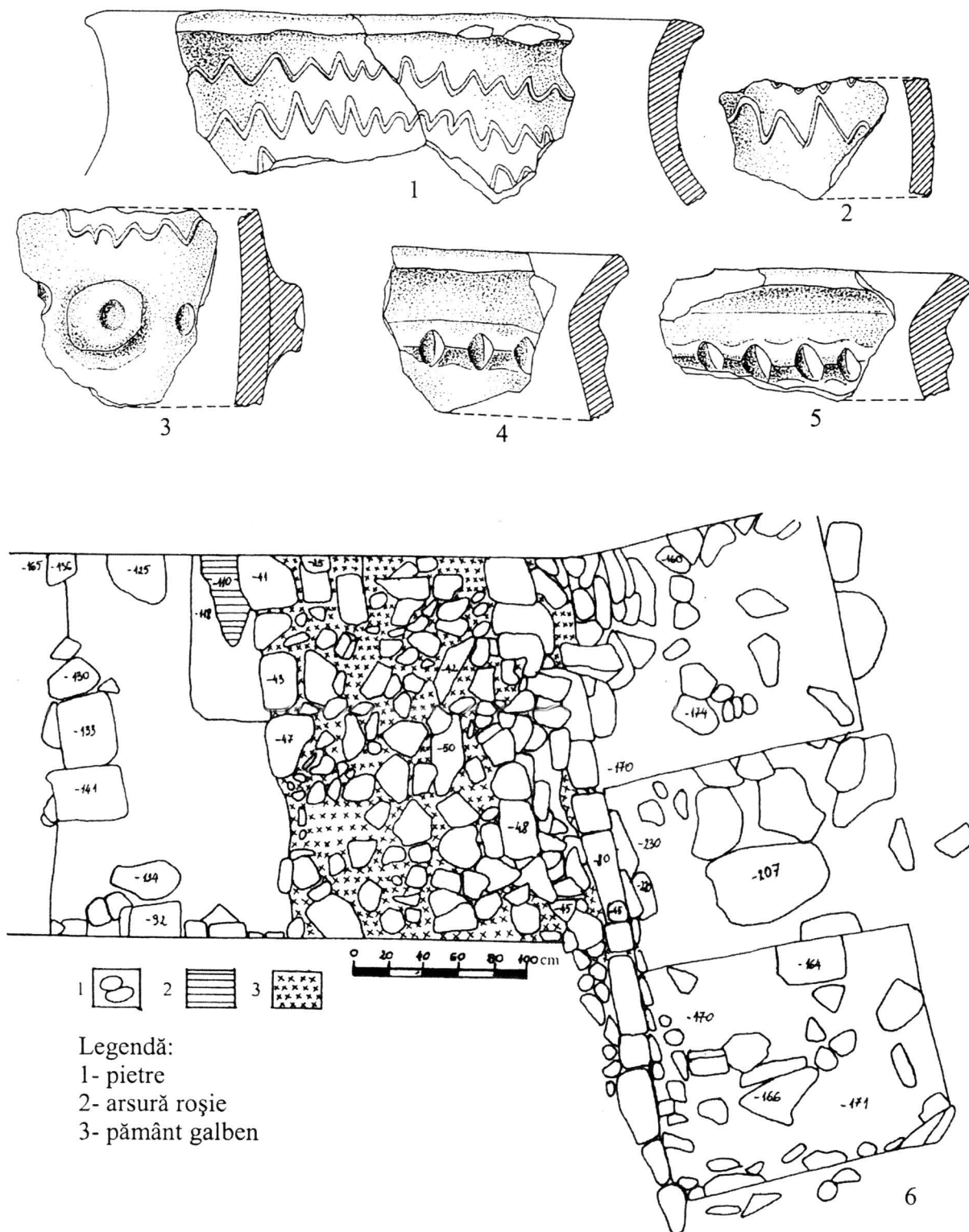

București - Câmpul Boja - ceramică Latène.

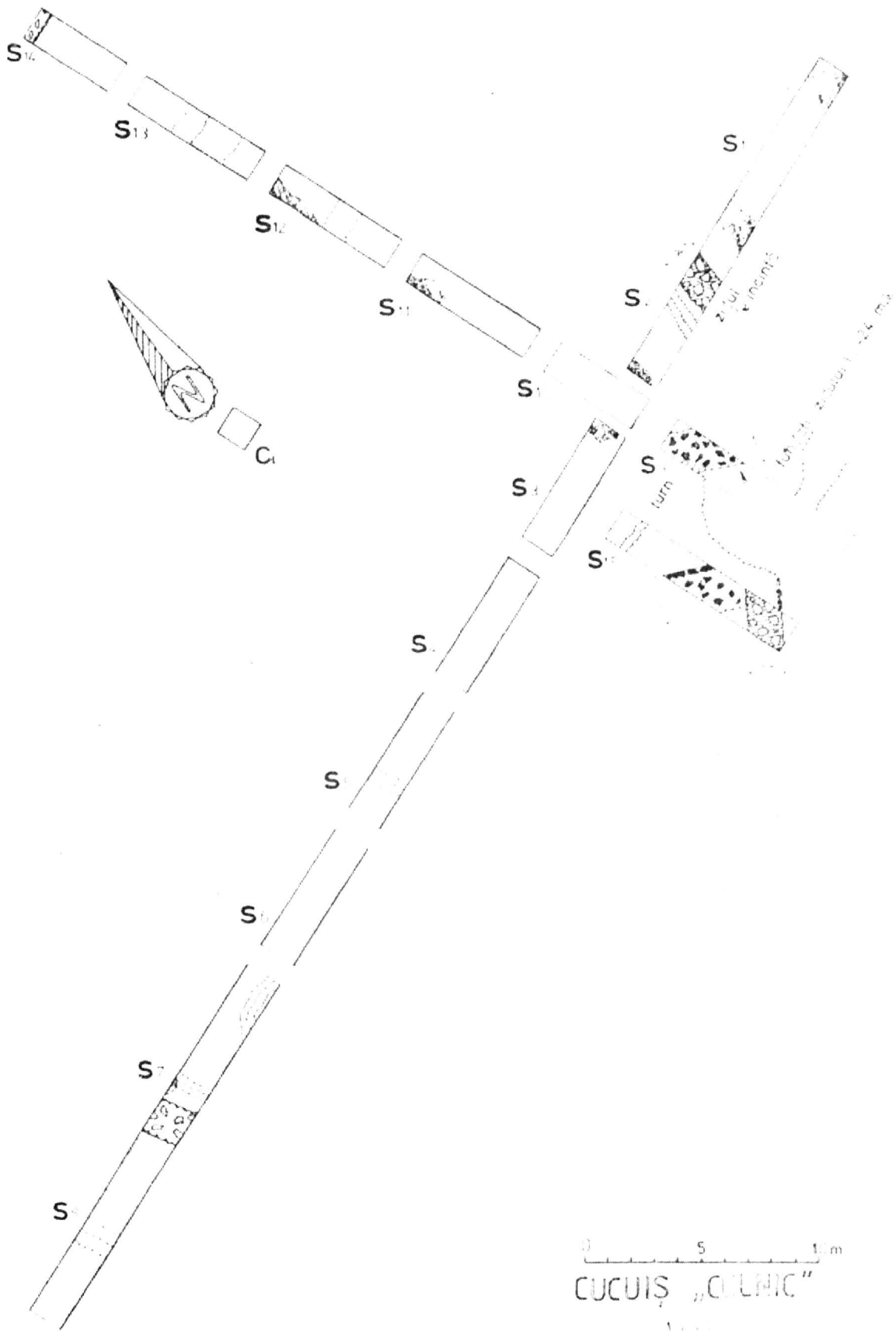

Bucureşti - Câmpul Boja - ceramică Latène.

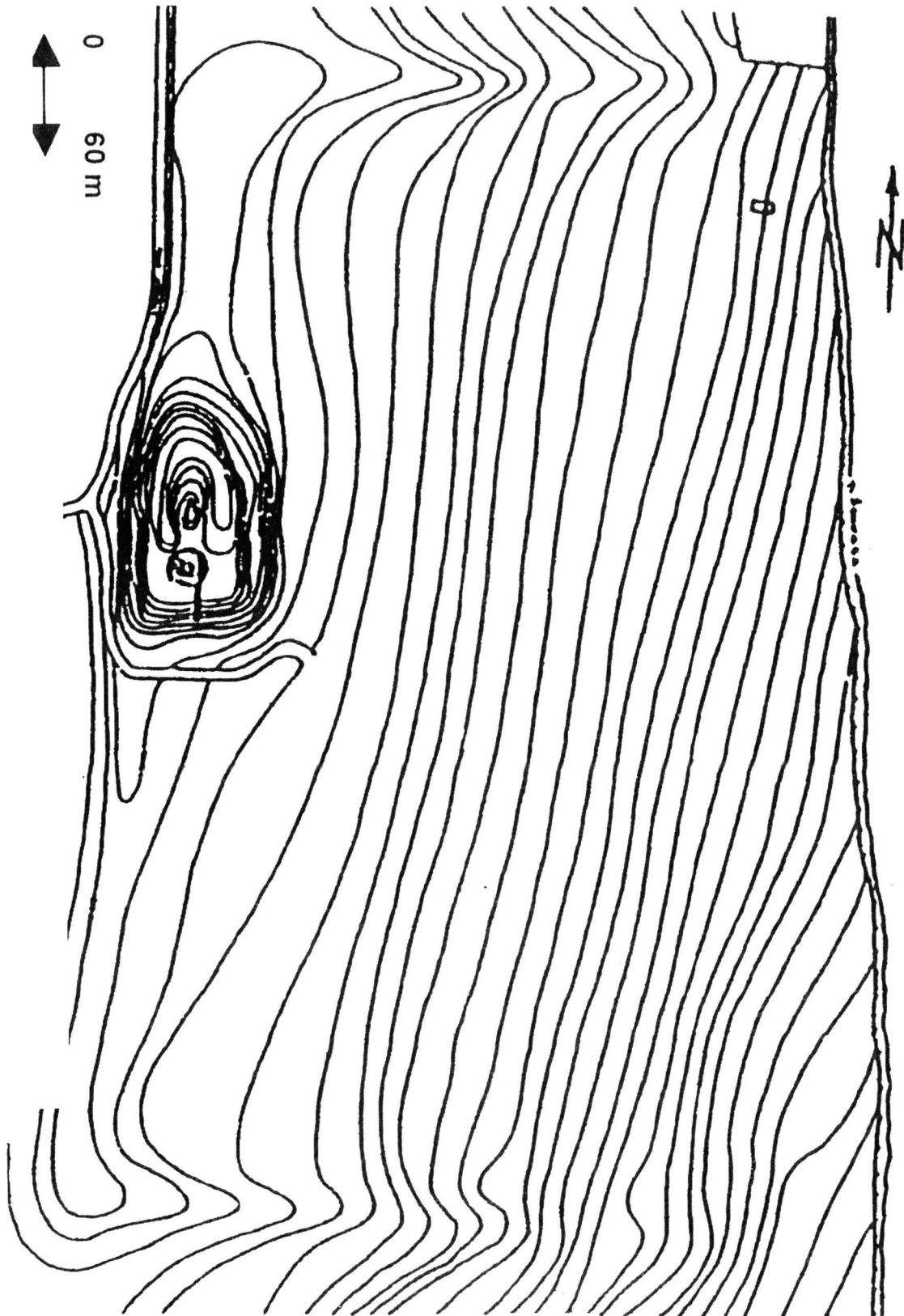

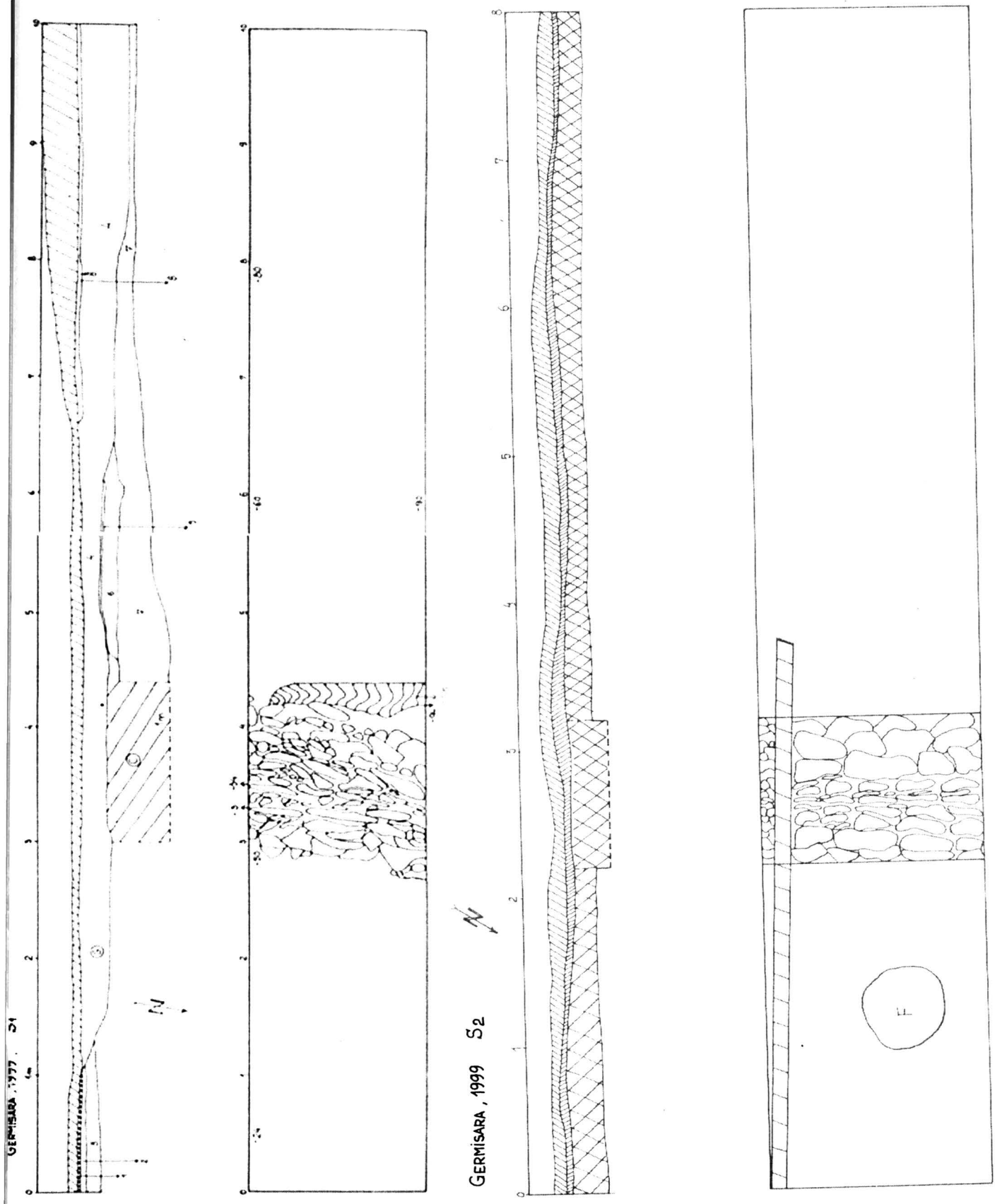
Covasna - Cetatea Zânelor - 1 - 5. fragmente de vase dacice; 6. zidul de pe terasa I.

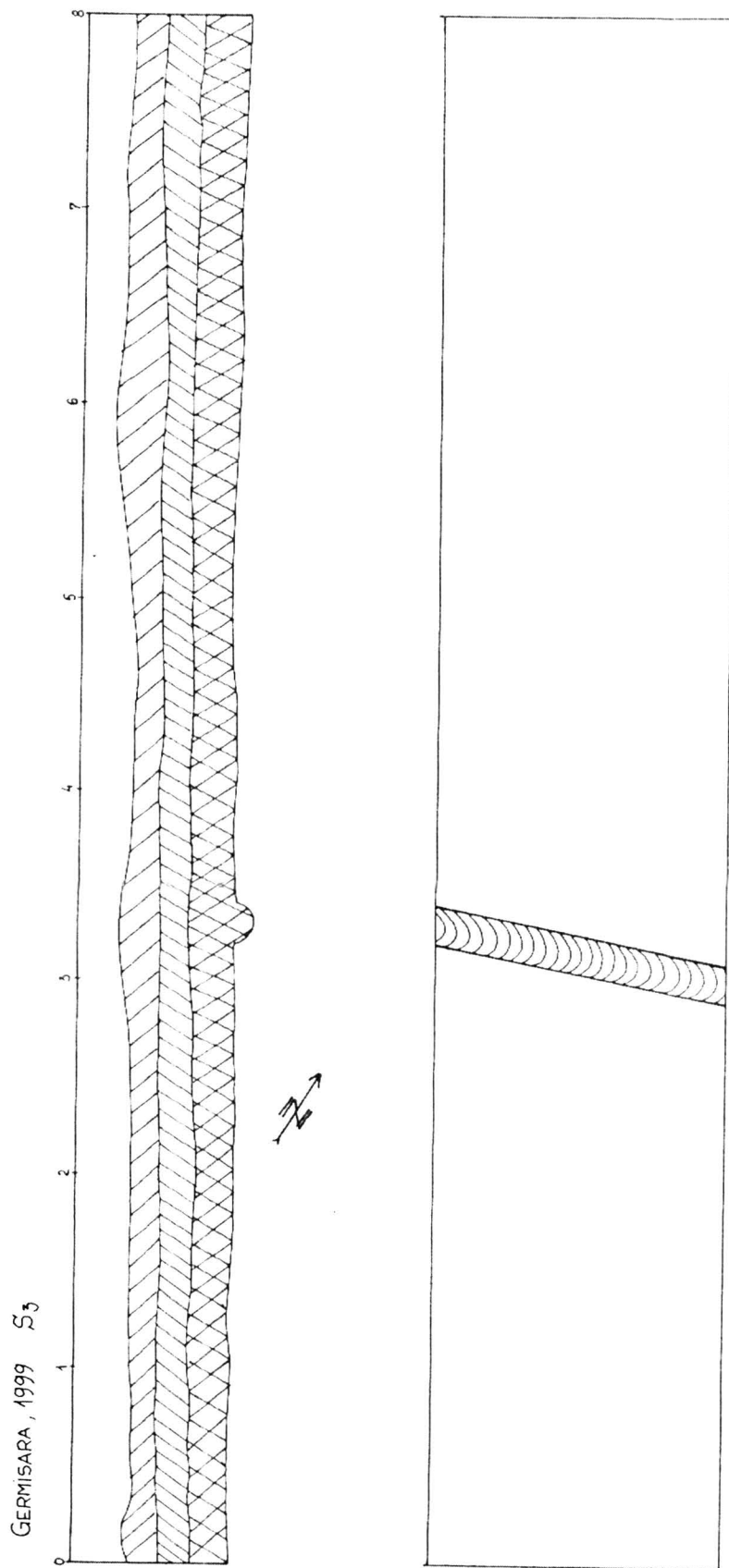
Cucuiş - Colnic - planul general al săpăturilor.

Dochia - Sărățica/La Movila - Ridicare topografică a așezării fortificate.

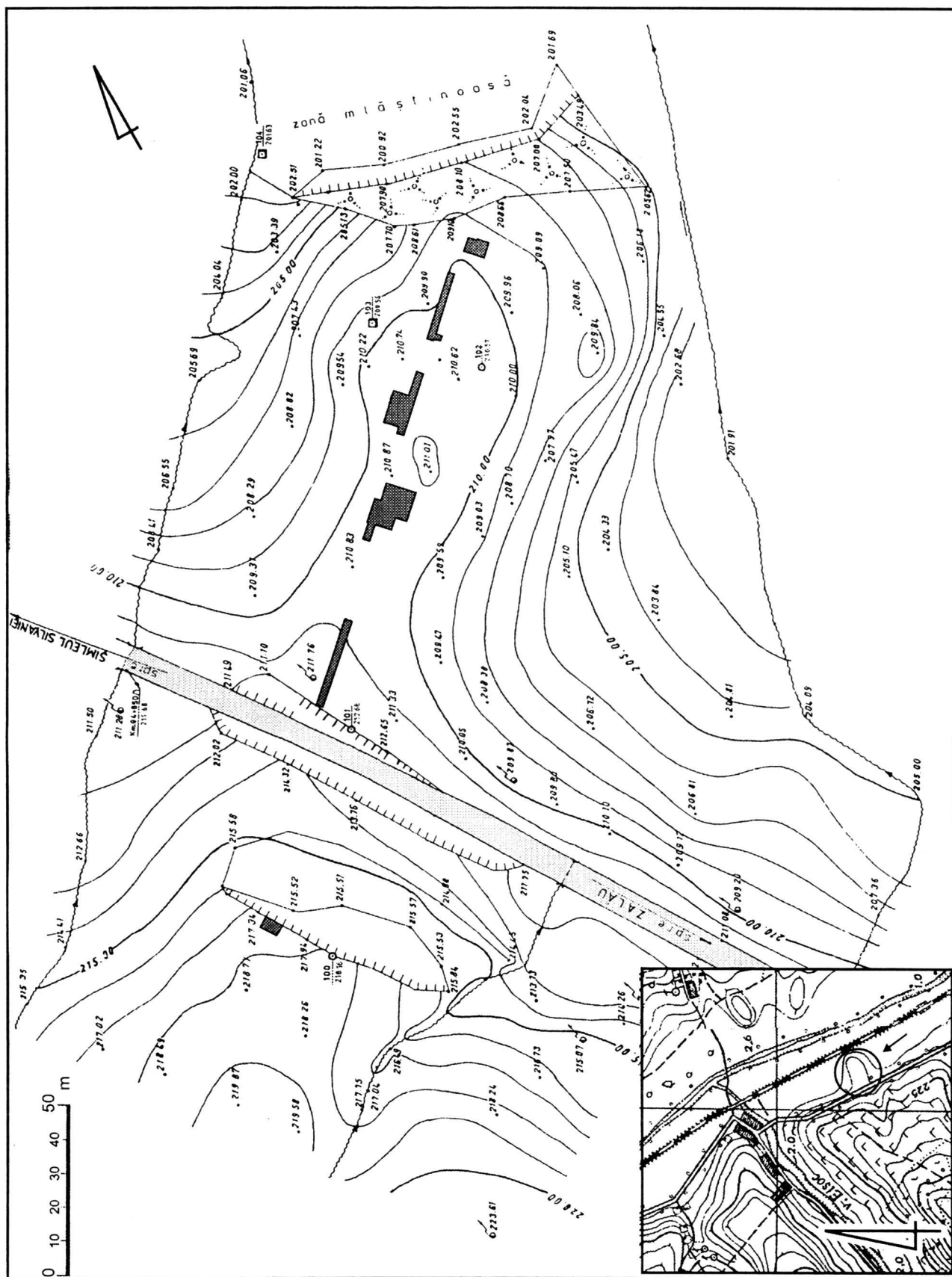

Geoagiu-Băi - GERMISARA - secțiunile S 1 și S 2, plan și profil

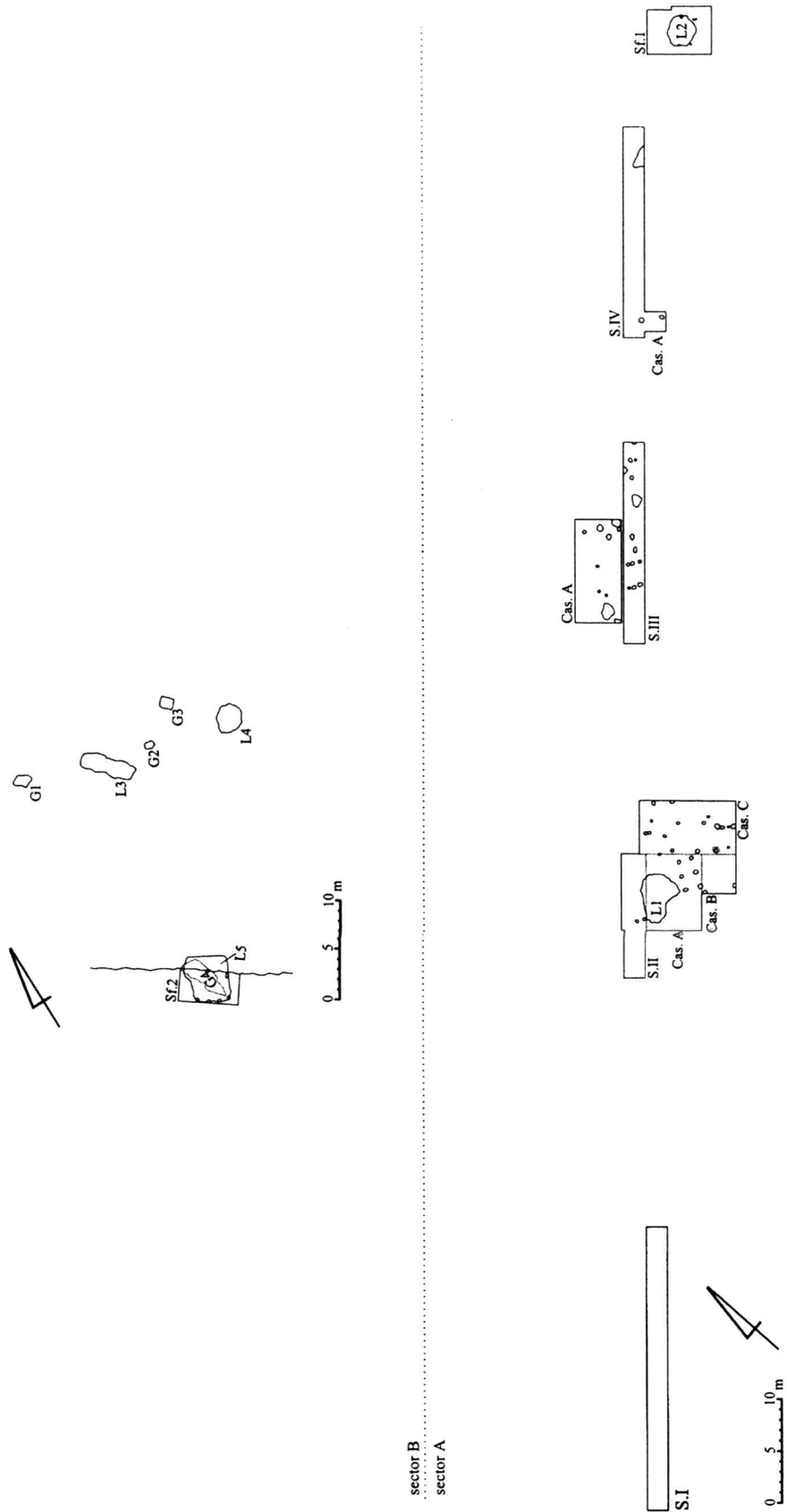

Geoagiu-Băi - Germisara - secțiunea S 3 plan și profil

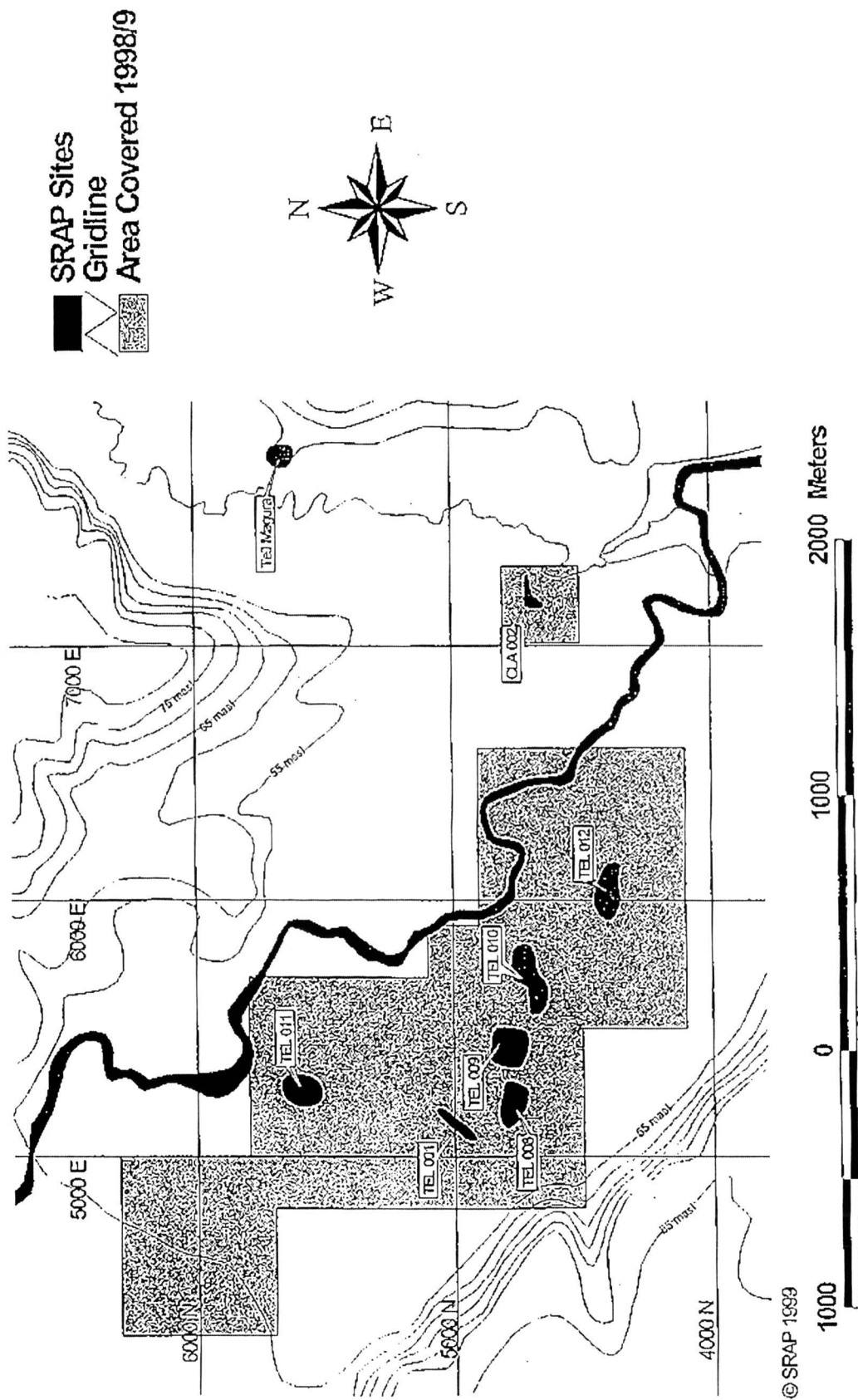

Hereclean - Dâmbul Iazului - ridicare topografică cu amplasarea secțiunilor.

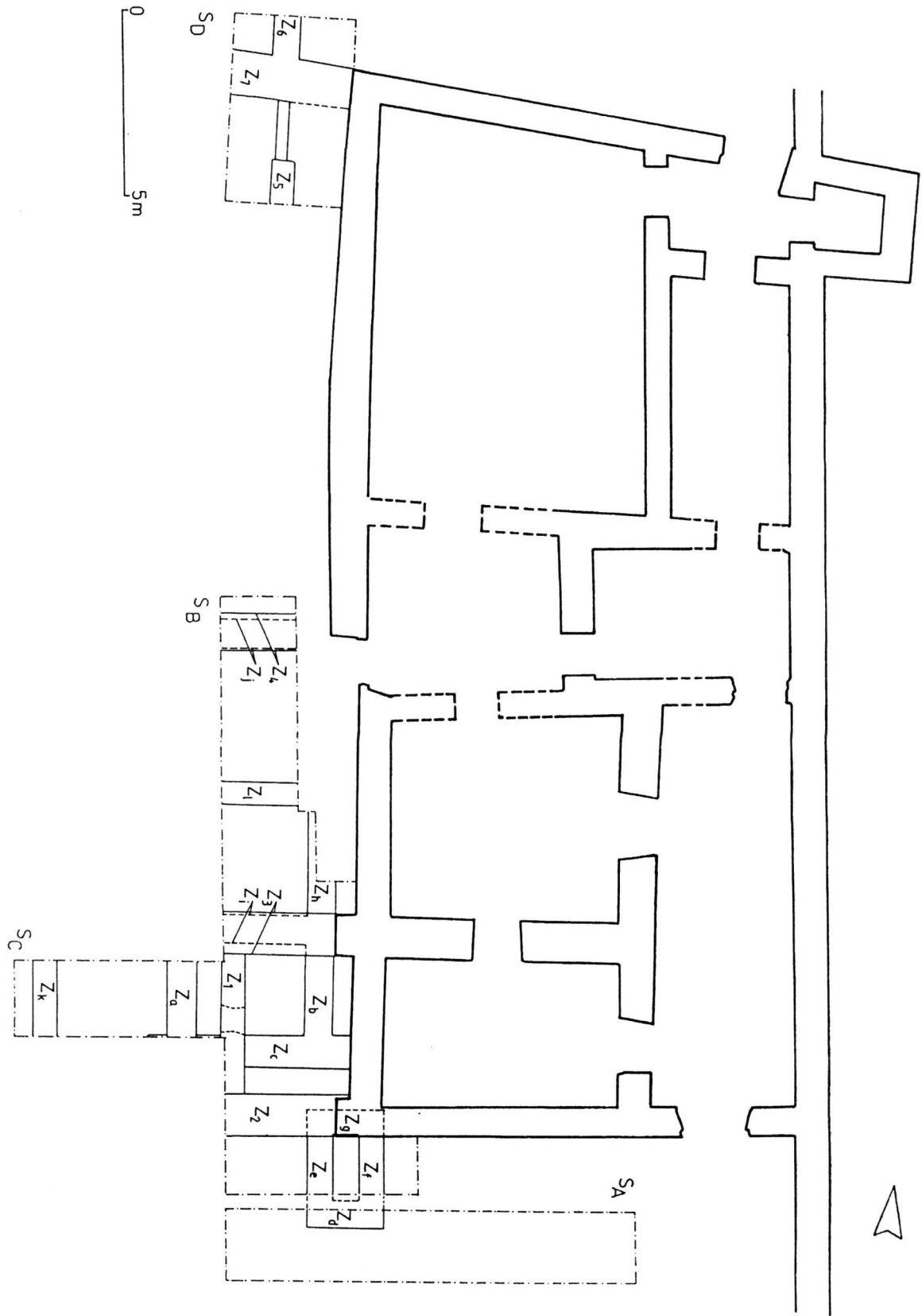

Hereclean - Dâmbul Iazului - planul general al săpăturilor.

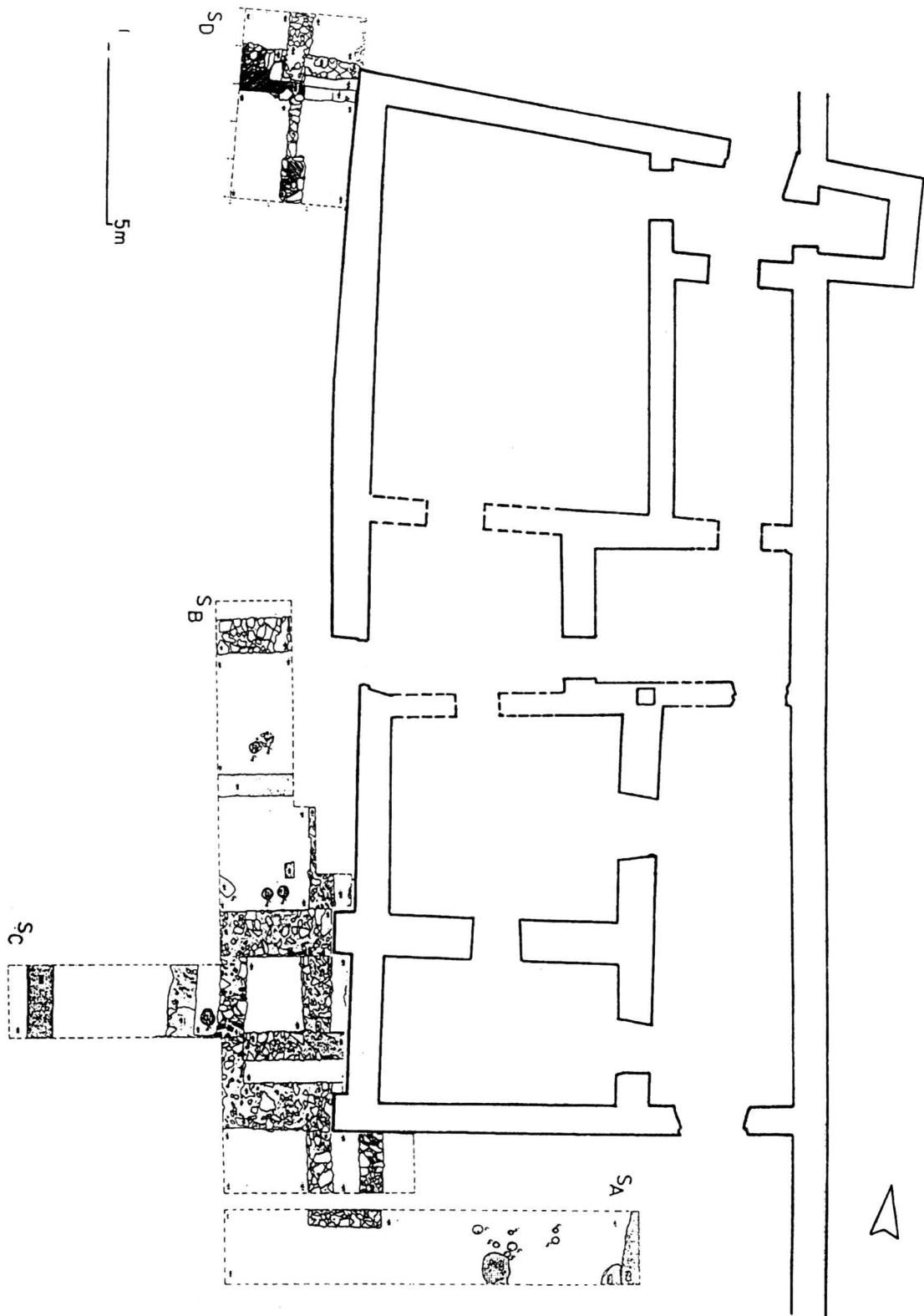
SRAP Sites 1998/9

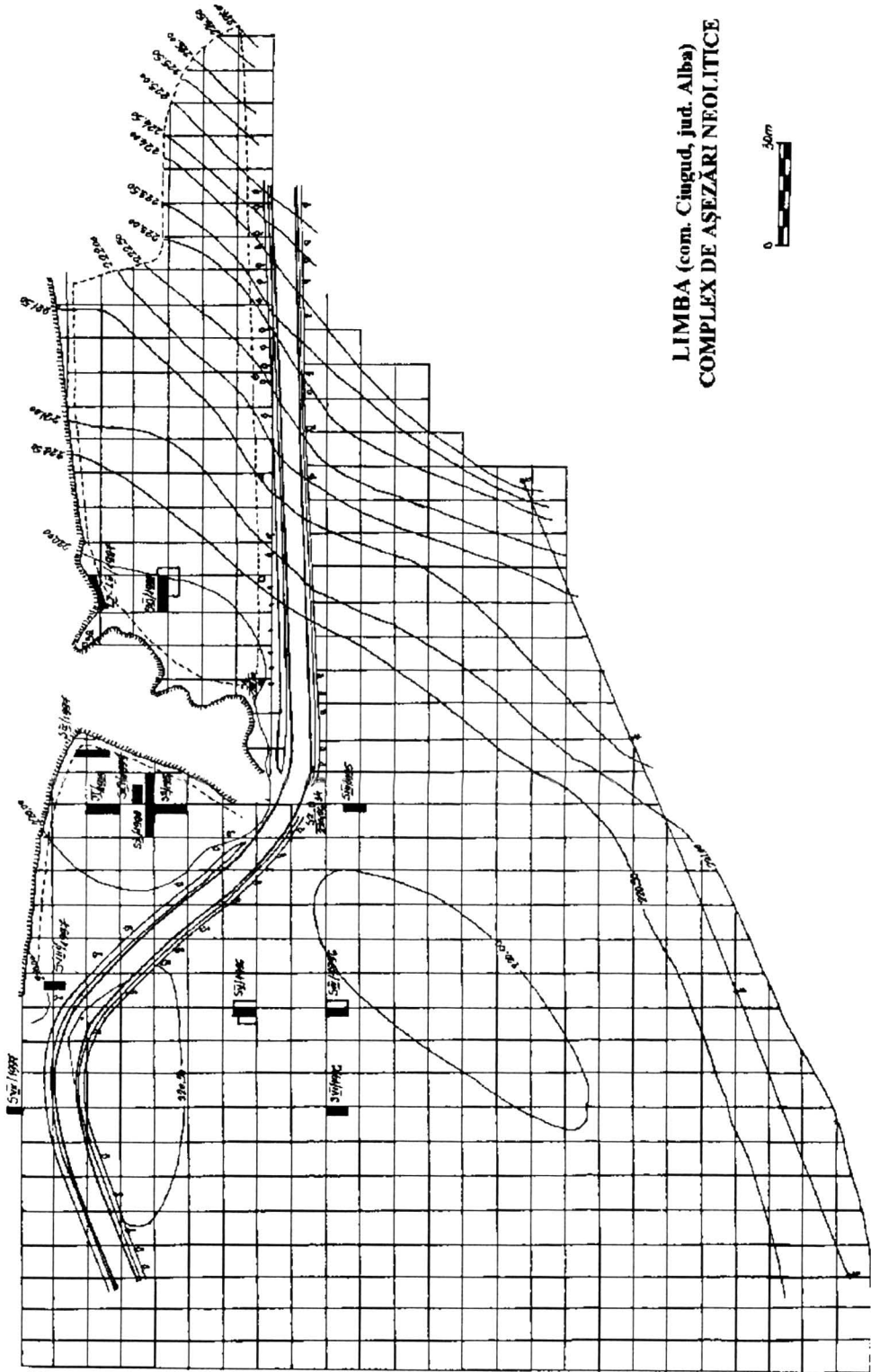
Lăceni - aria cercetărilor.

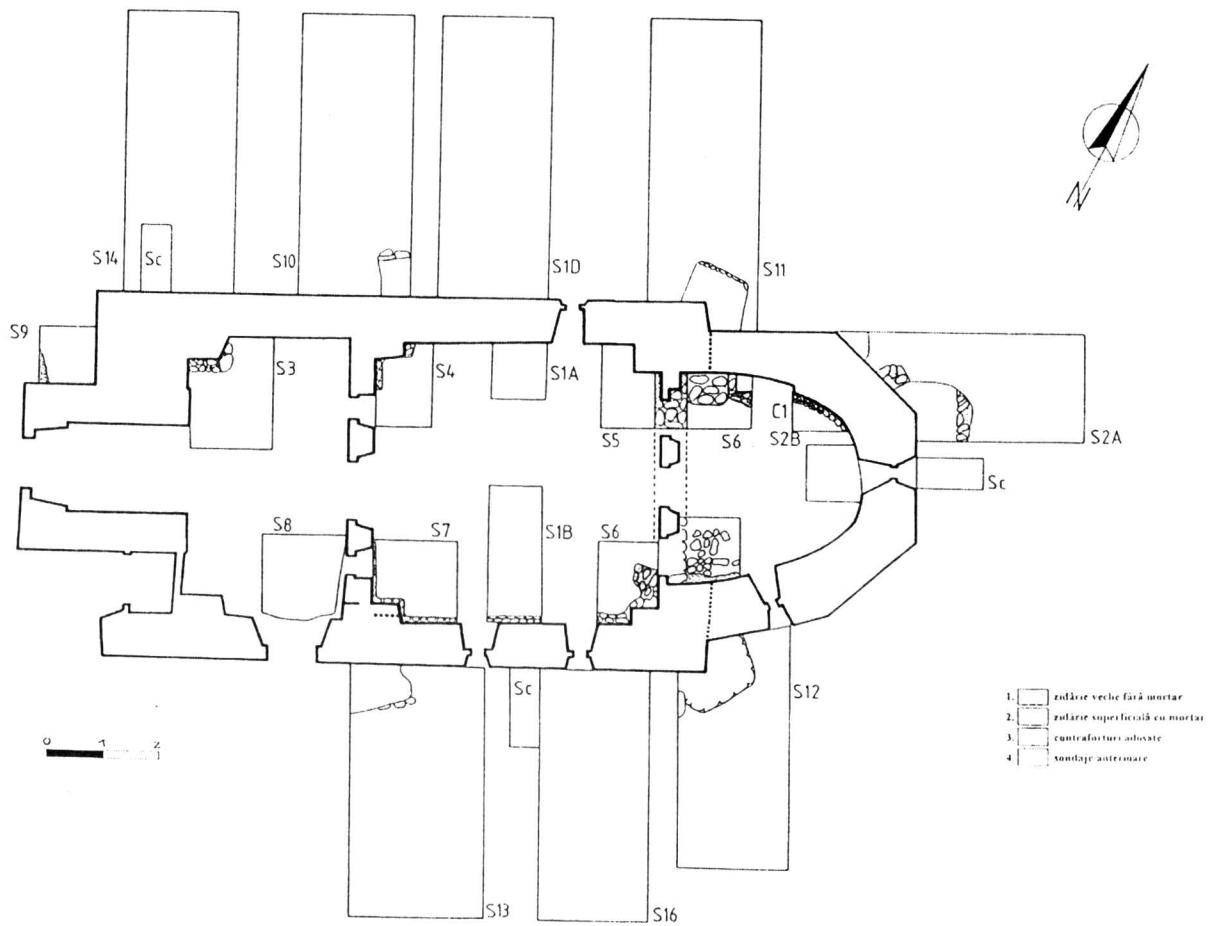
Lăzarea - Casa Doamnei - planul fundațiilor (F. Gogâltan, Zs. Molnár, T. Emödi).

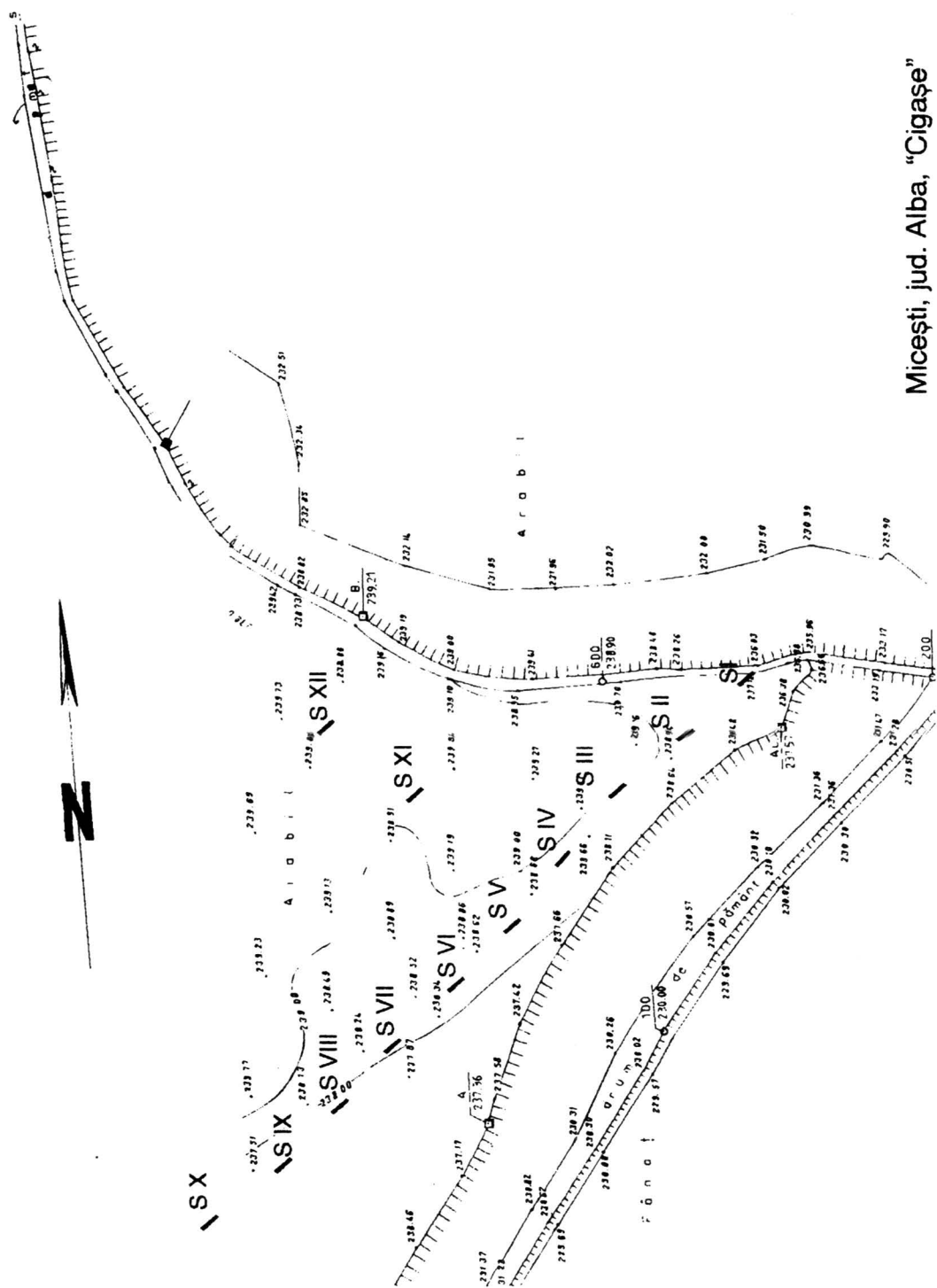
Lăzarea - Casa Doamnei - plan general de săpătură (F. Gogâltan, Zs. Molnár, T. Emödi).

Limba - Bordane - complex de așezări neolitice.

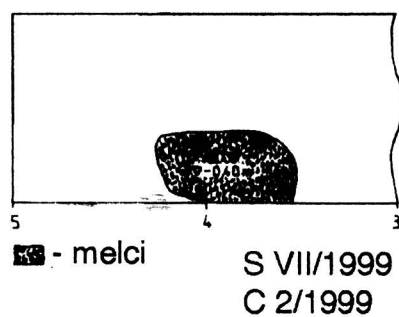
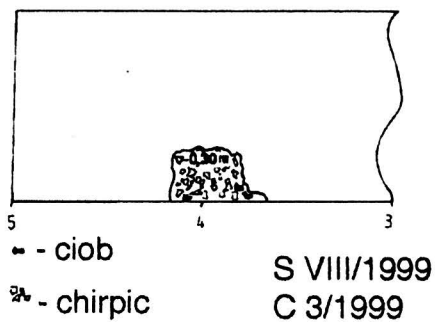
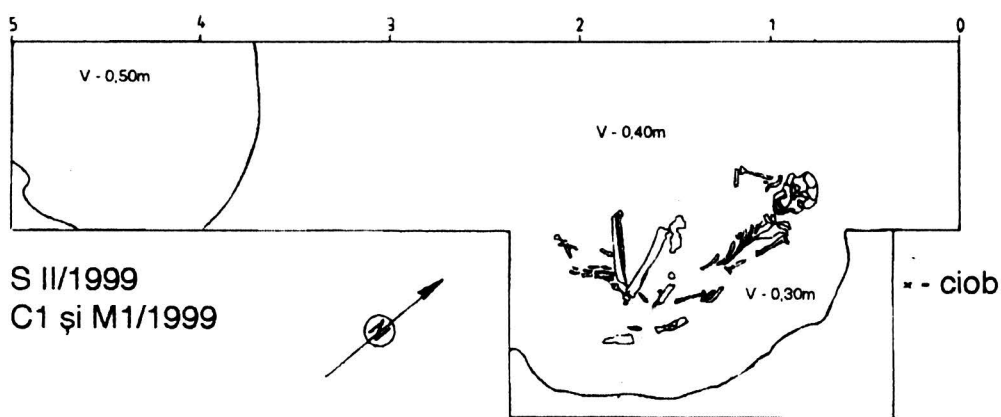
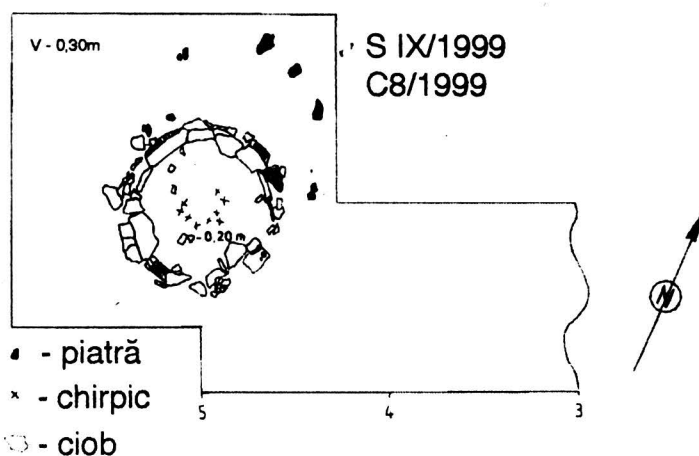
Mesentea - Biserica ortodoxă "Cuvioasa Paraschiva" - plan general de săpătură (1:100).

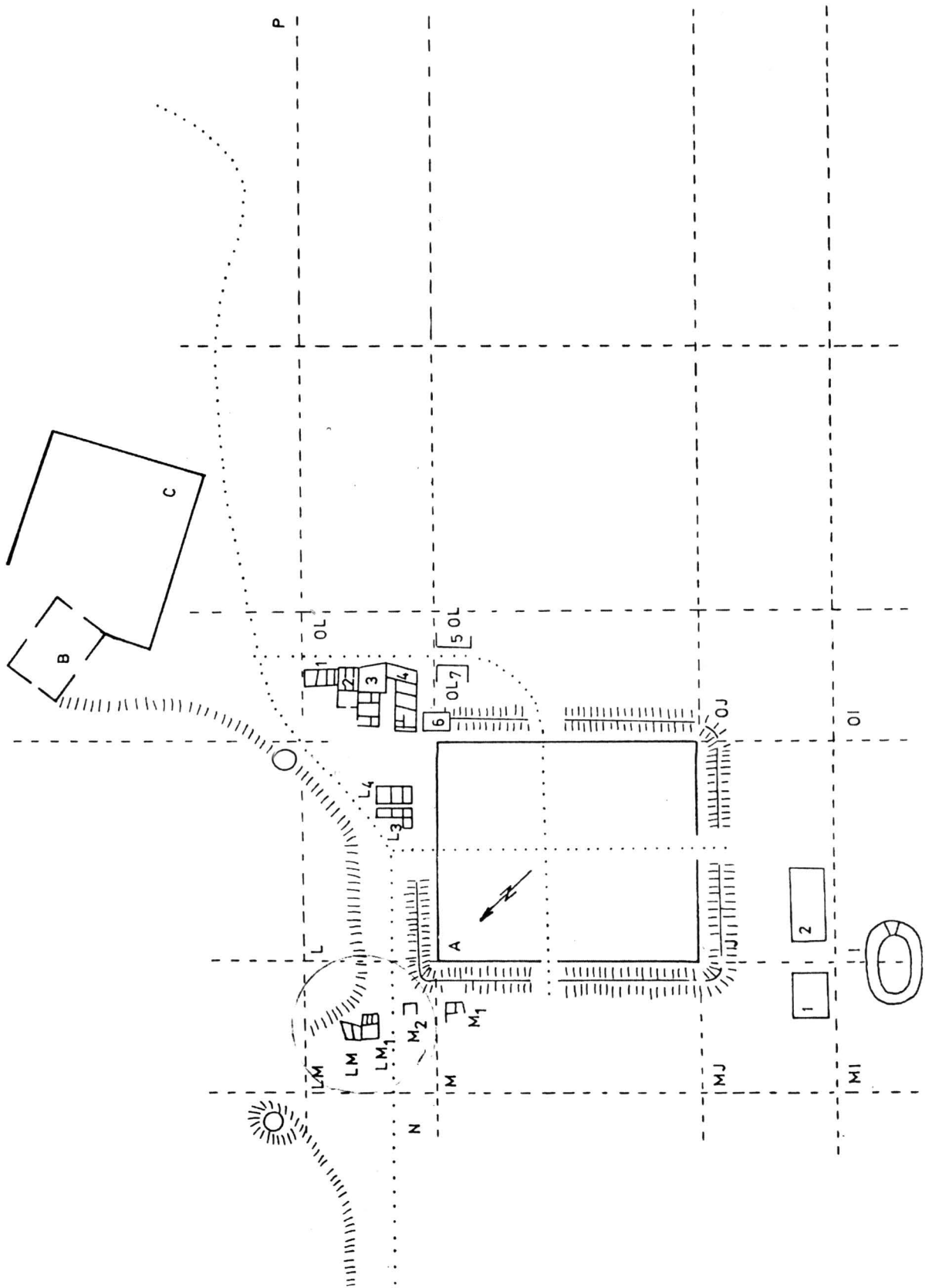
Micești, jud. Alba, "Cigașe"
SI-S XII/1999

Micești - Cigașe - planul general al săpăturii.

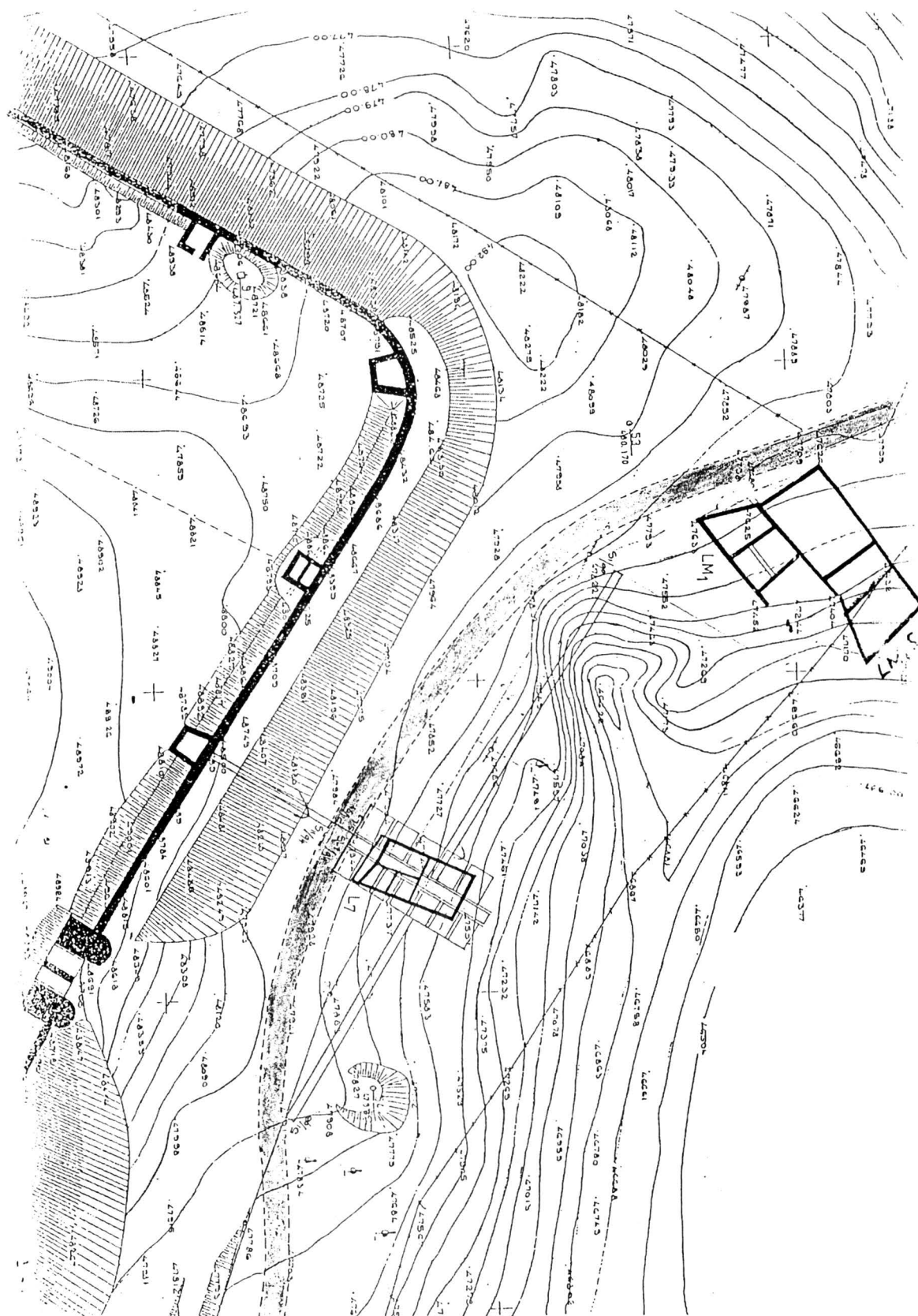

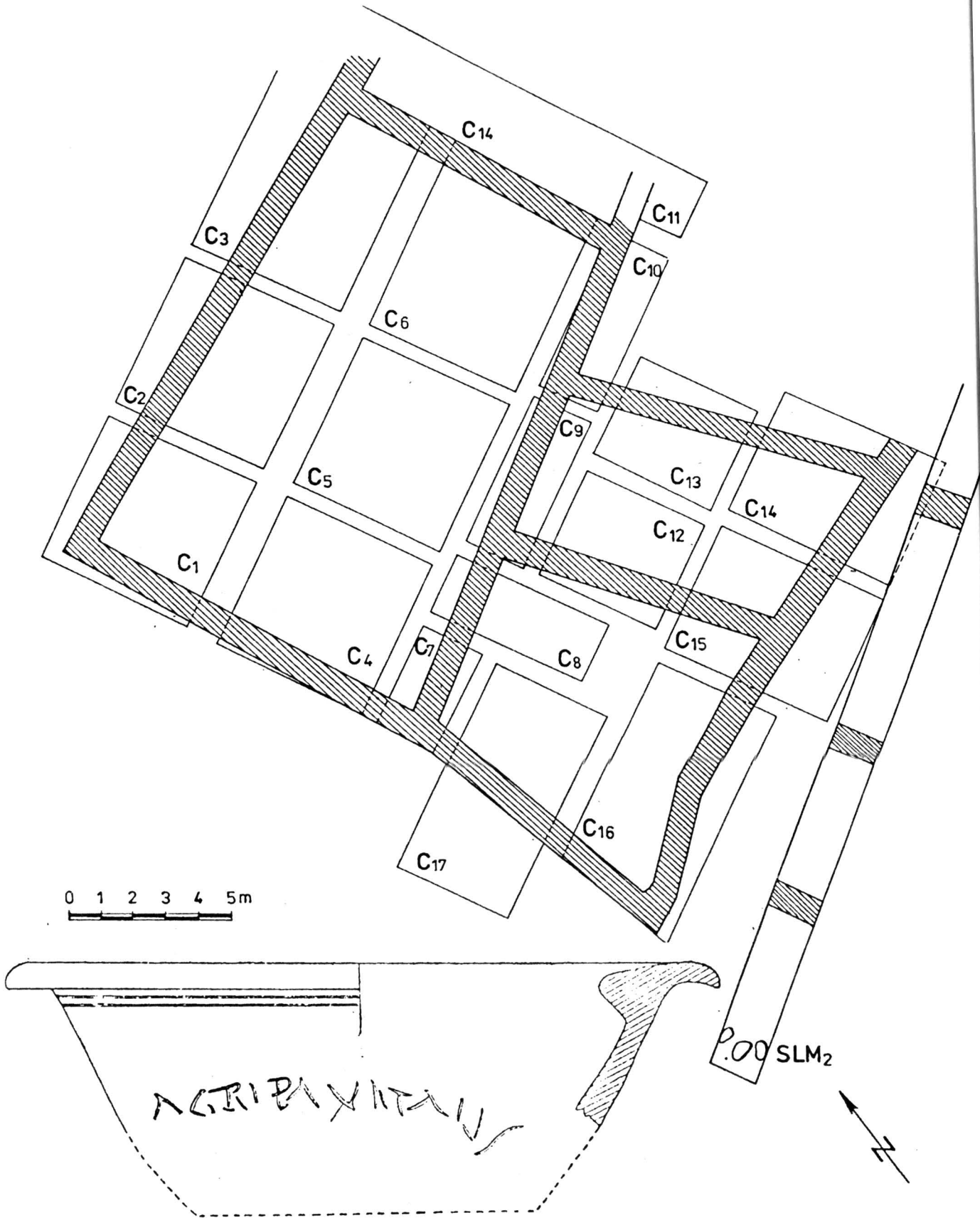
Micești - Cigașe - planul secțiunilor S II, SVII, S VIII și S IX.

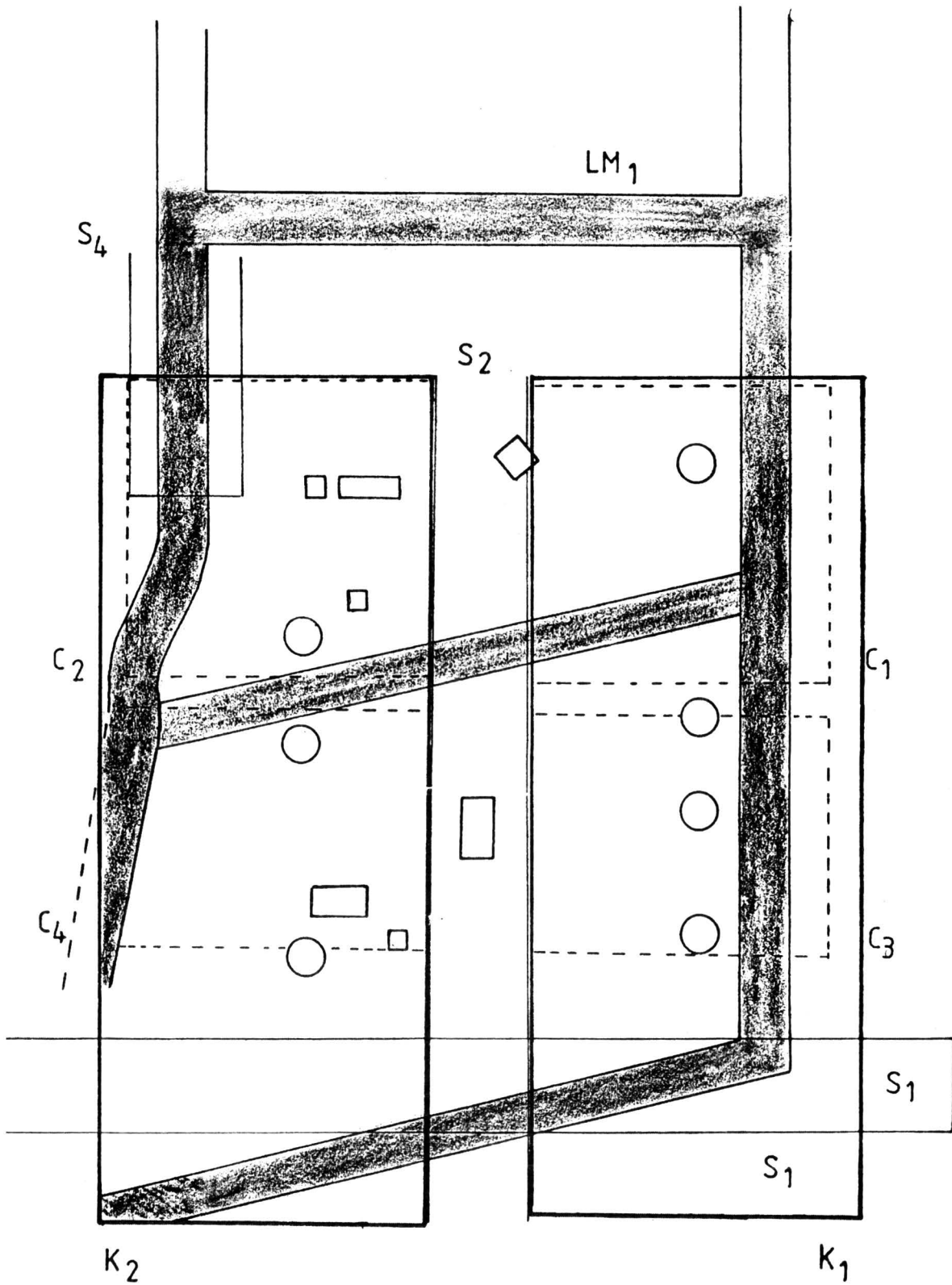
Moigrad - Orașul roman - planul general al așezării de la Porolissum.

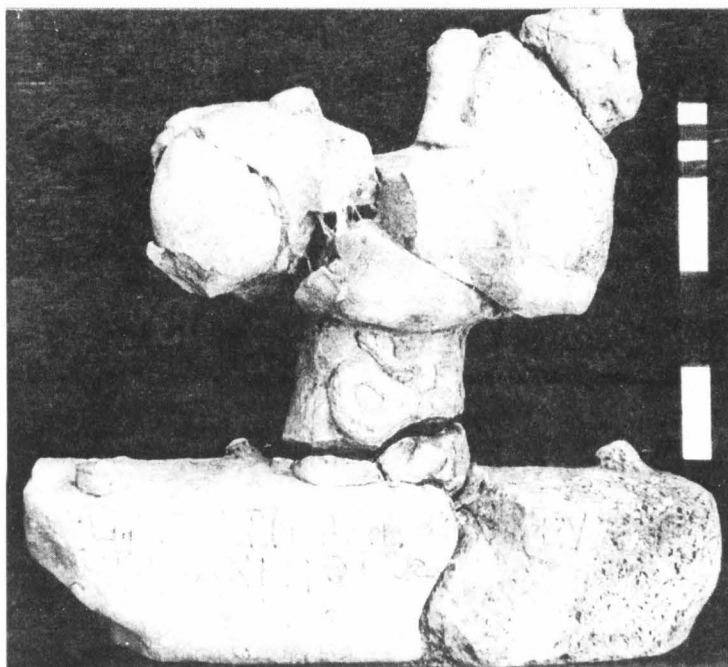
Moigrad - Orașul roman - ridicarea topografică a zonei din fața colțului de nord al castrului de pe vârful dealului Pomet.

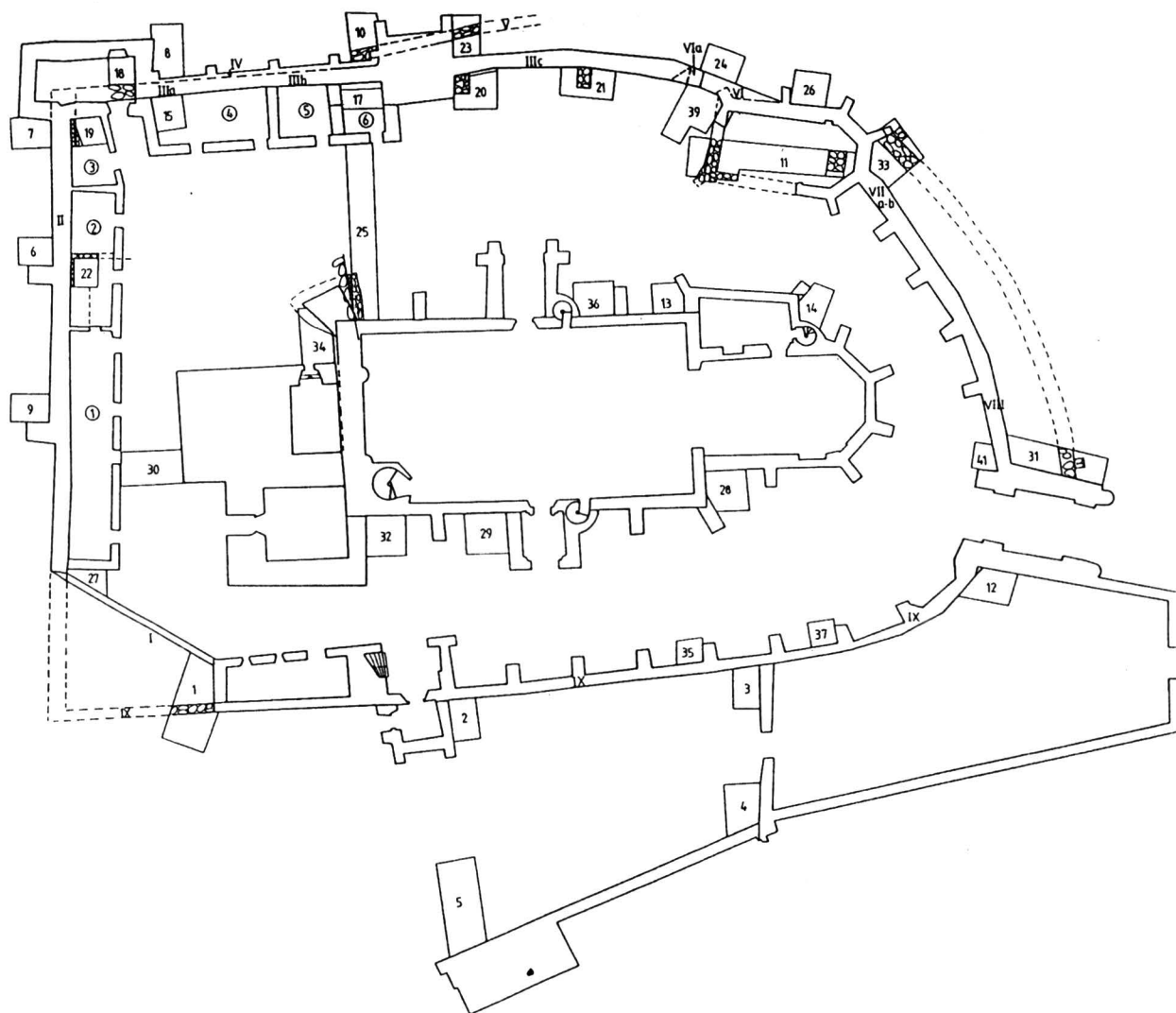
Moigrad - Orașul roman - planul clădirii LM 1.

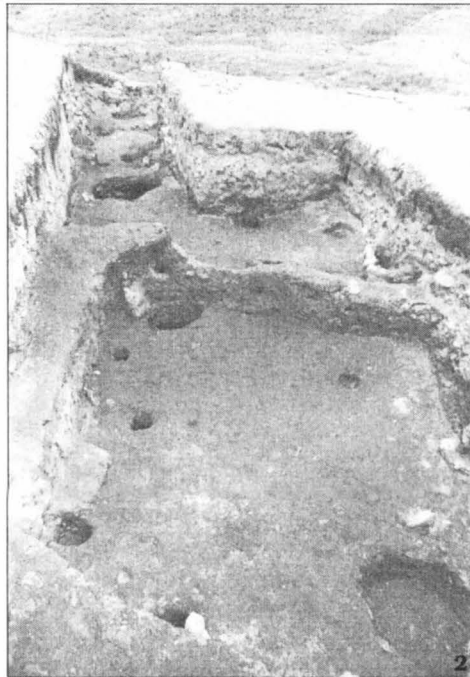
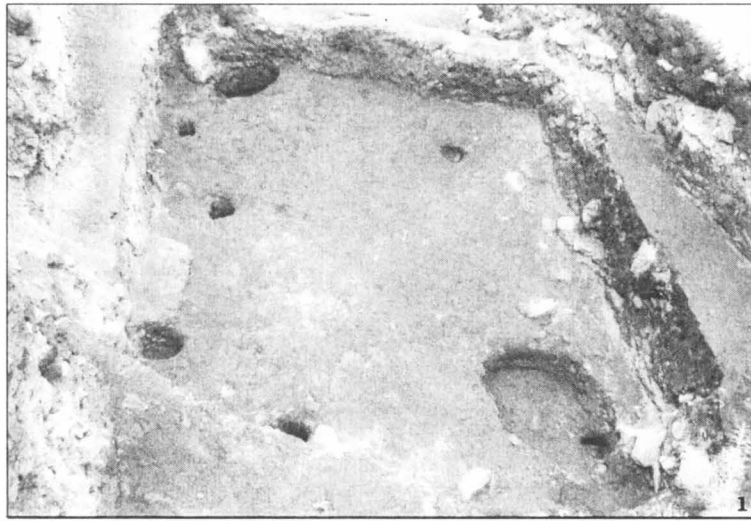
Moigrad - Orașul roman - Planul clădirii LM 1-S.

Moigrad - Orașul roman - Statuetă fragmentară din marmură reprezentând pe zeul IOMI în picioare pe taur, pe un soclu purtând inscripție în limba greacă.

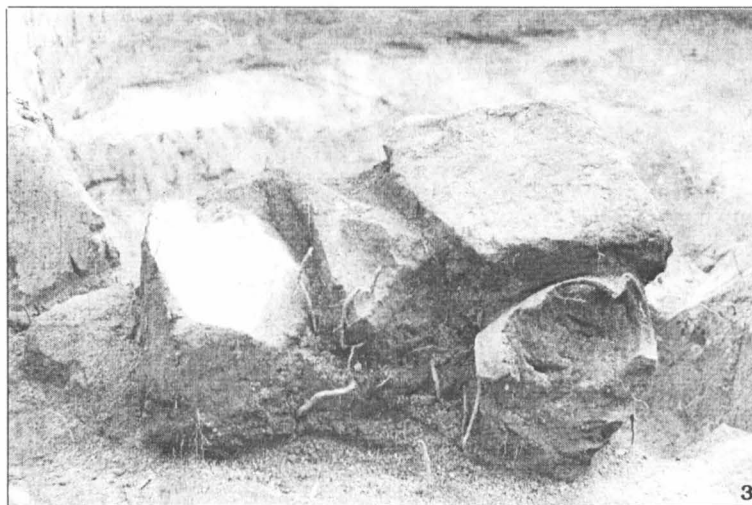

Moșna - Biserica evanghelică și cetatea țărănească - plan general 1: 400.

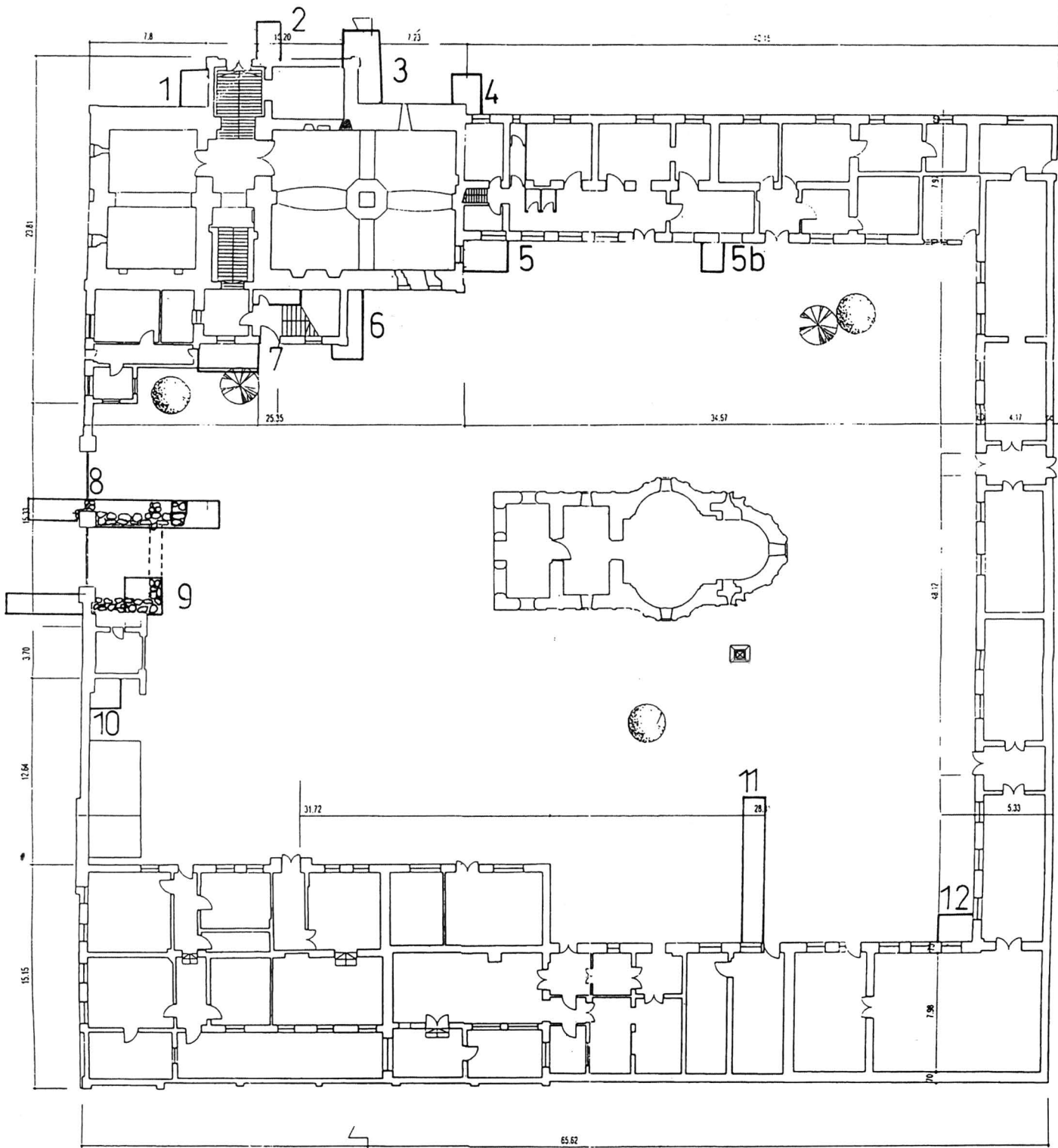

Ostrov - *Piatra Frecăței* - 1. Complexul 2.
 2. Secțiunea I b, cu complexul 2 (vedere dinspre S).
 3. Pietrarul complexului 8.

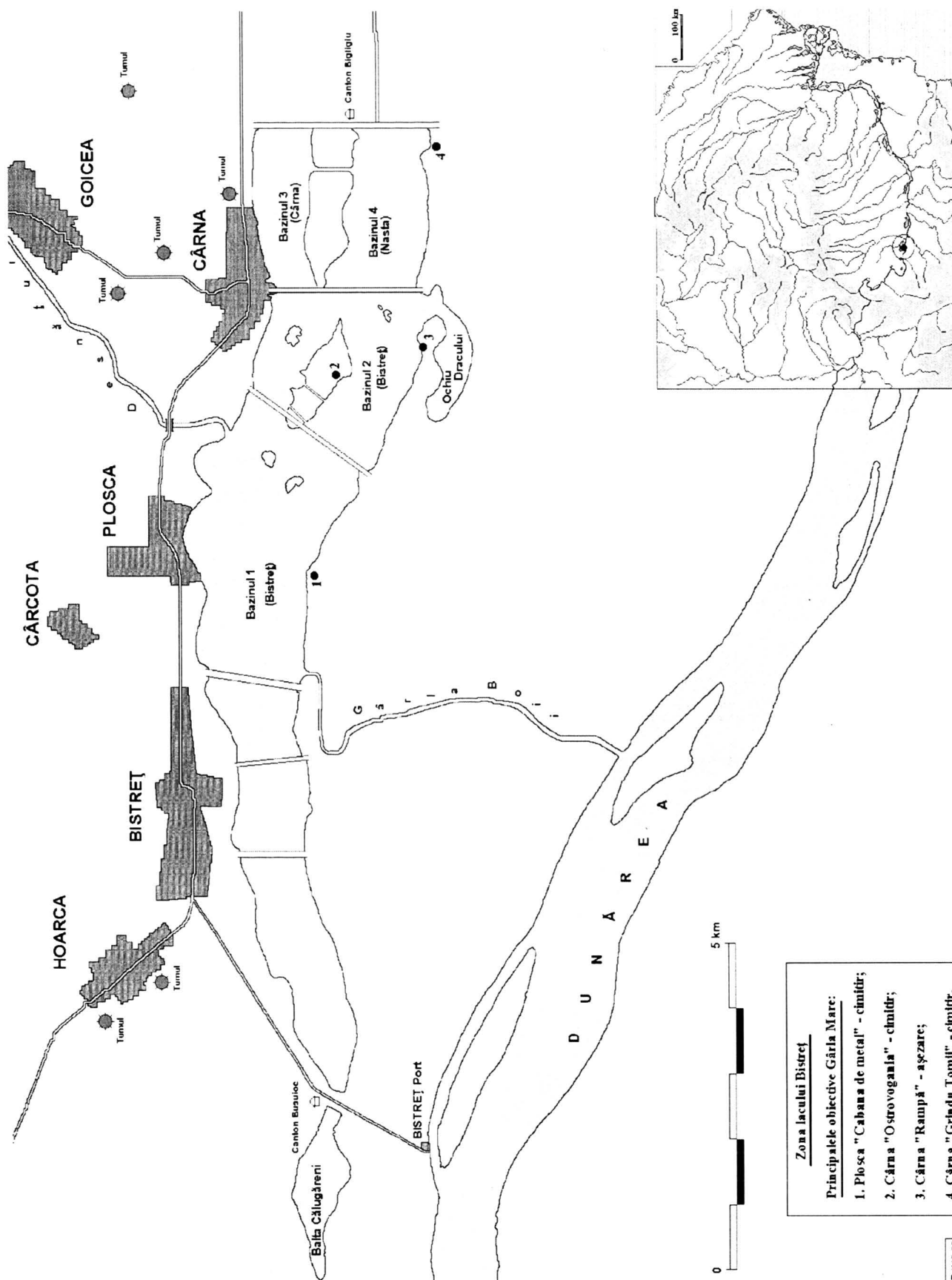

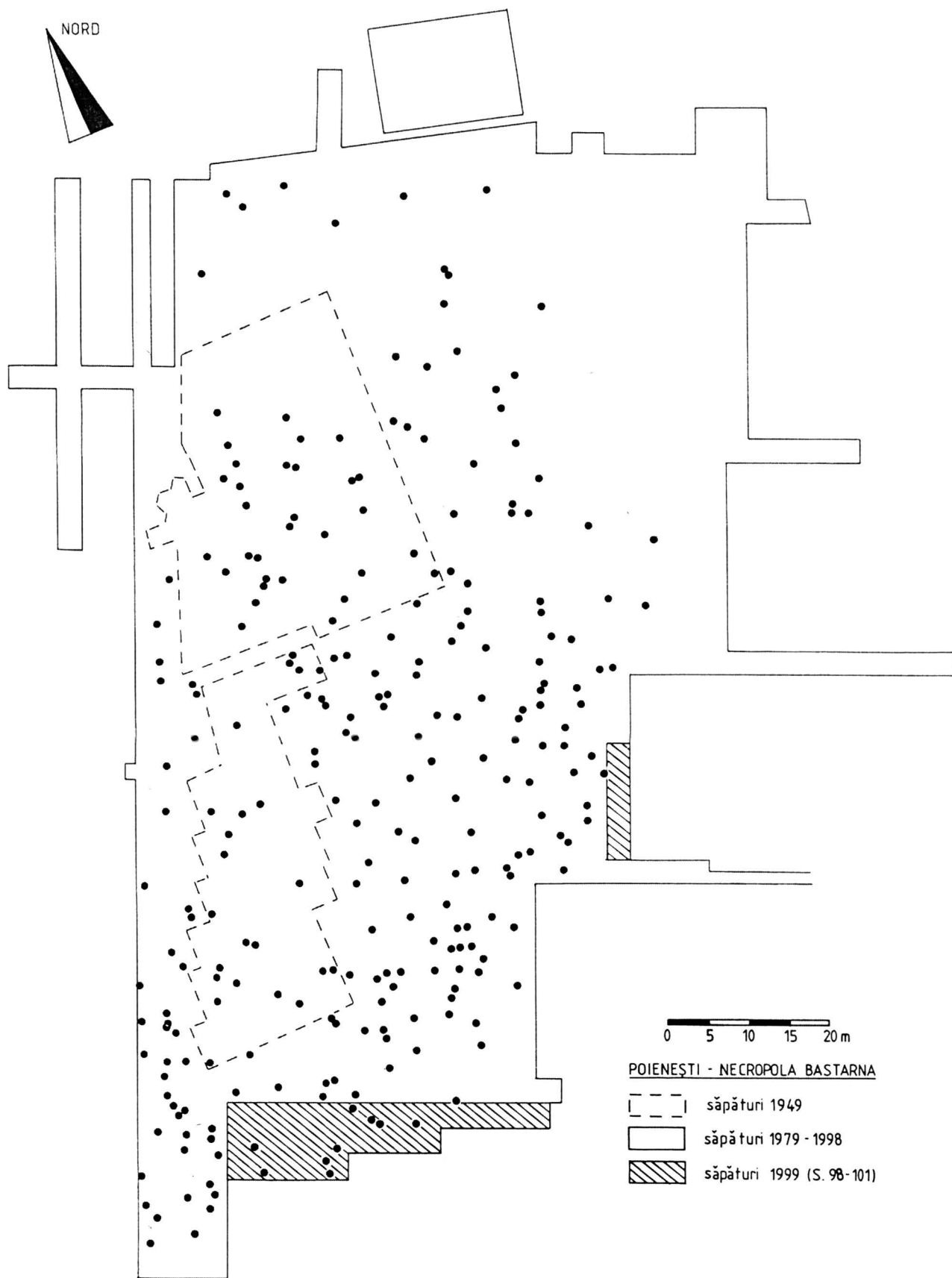
Ostrov - *Piatra Frecăței* - 1. Bazinul de epocă romană (vedere dinspre S).
2. Bazinul de epocă romană (colțul sud-vestic).
3. Cuptor și vas medieval din secțiune.

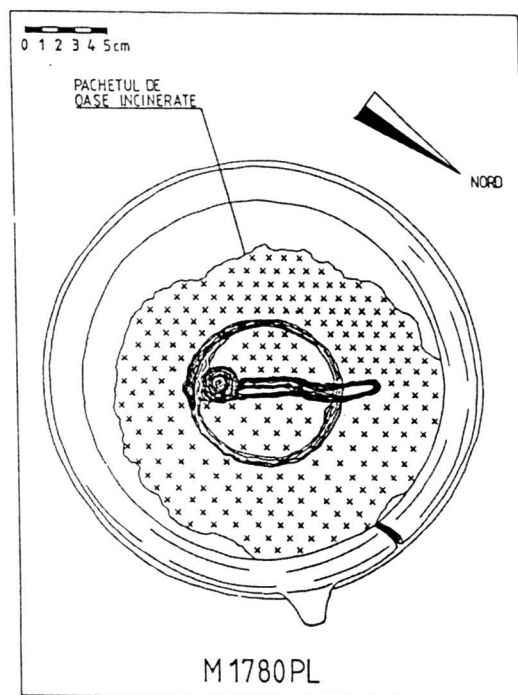
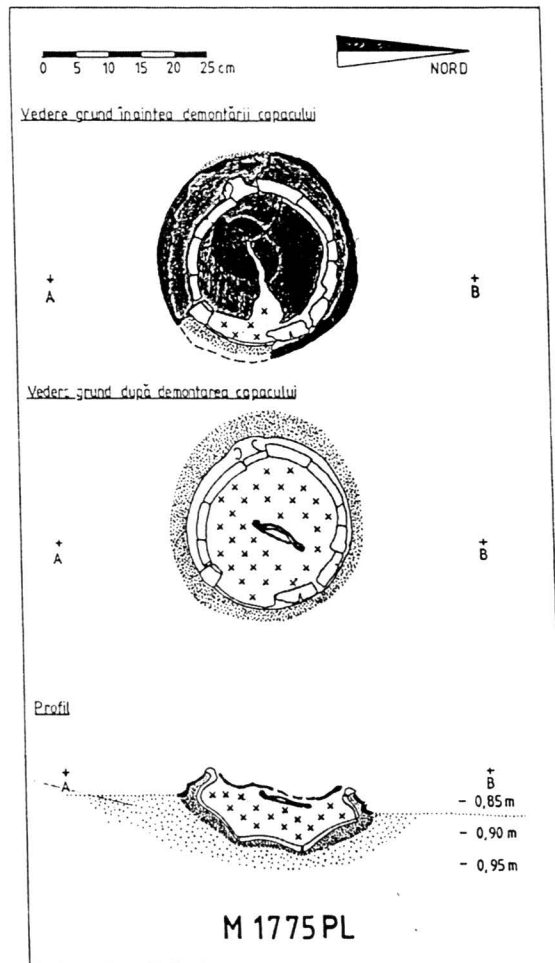
Plătărești -mănăstirea Plătărești - planul general al mănăstirii.

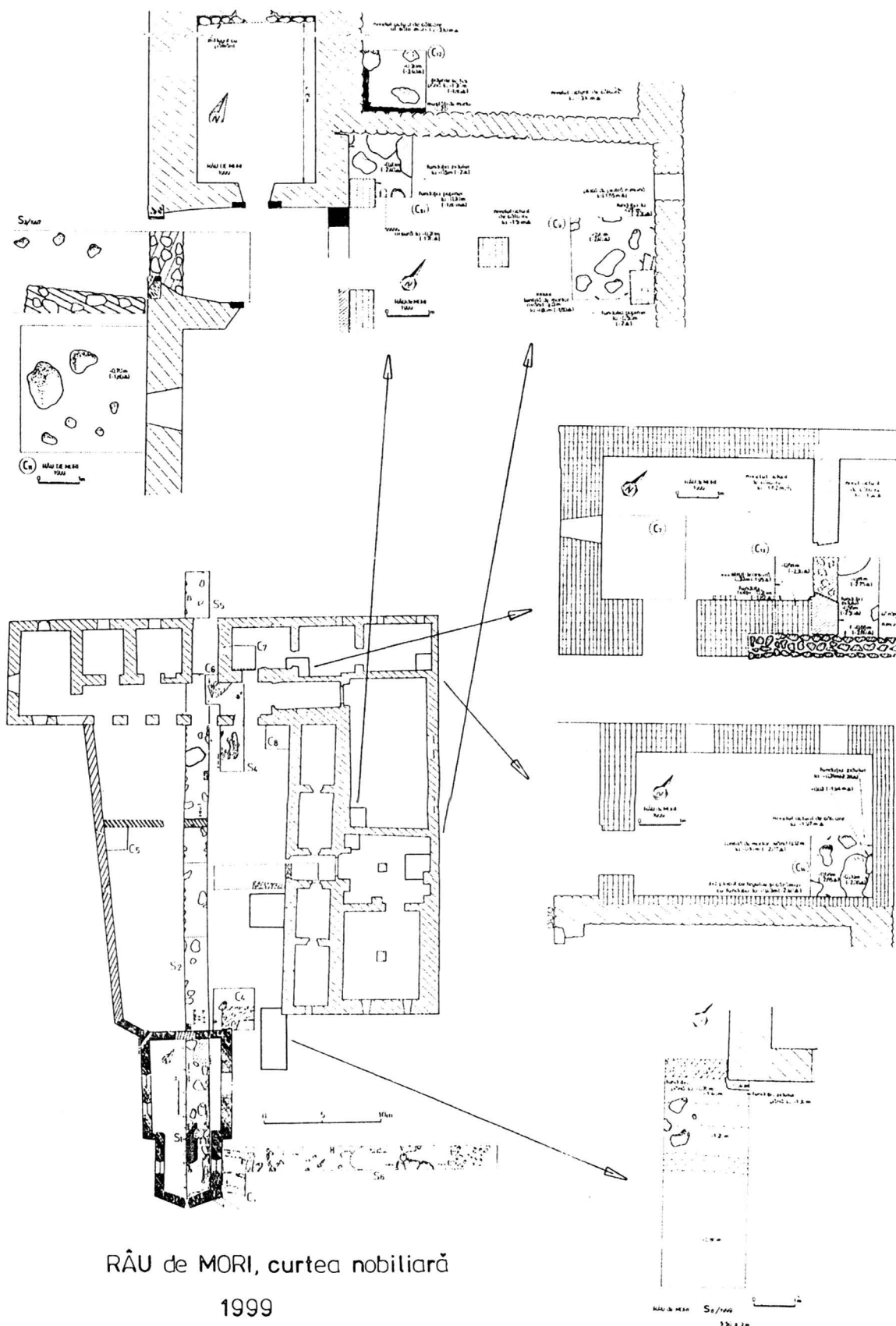
Plosca - zona lacului Bistret. Principalele obiective Gârla Mare: 1. Plosca - Cabana de metal - cimitir, 2. Cârna, Ostrovogania - cimitir, 3. Cârna - Rampa 4. Cârna - Grindu Tomii - cimitir.

Poienești - Măgura - planul necropolei bastarne.

Poienești - Măgura - 1. M 1775, 2. M 1780.

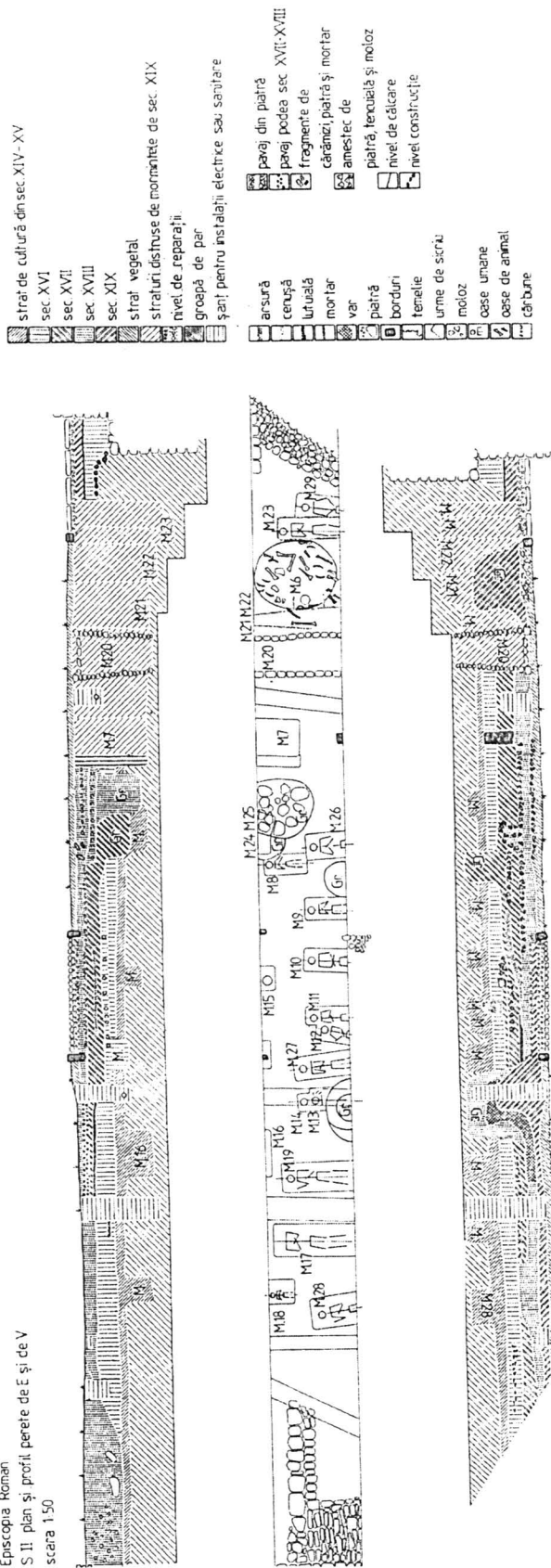
Râu de Mori - Curtea nobiliară a Cândeștilor - plan general.

ROMAN 1999

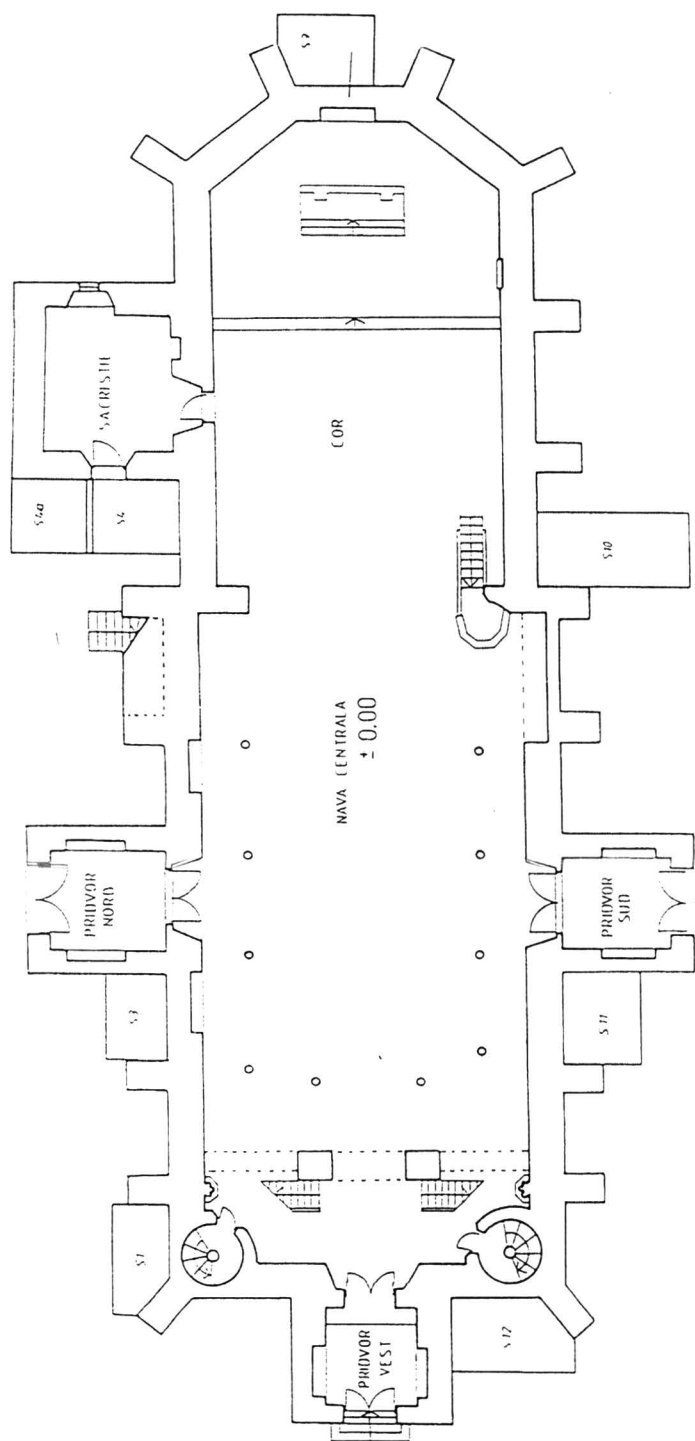
Episcopia Roman

S. II plan și profil, perete de E și de V

scara 1:50

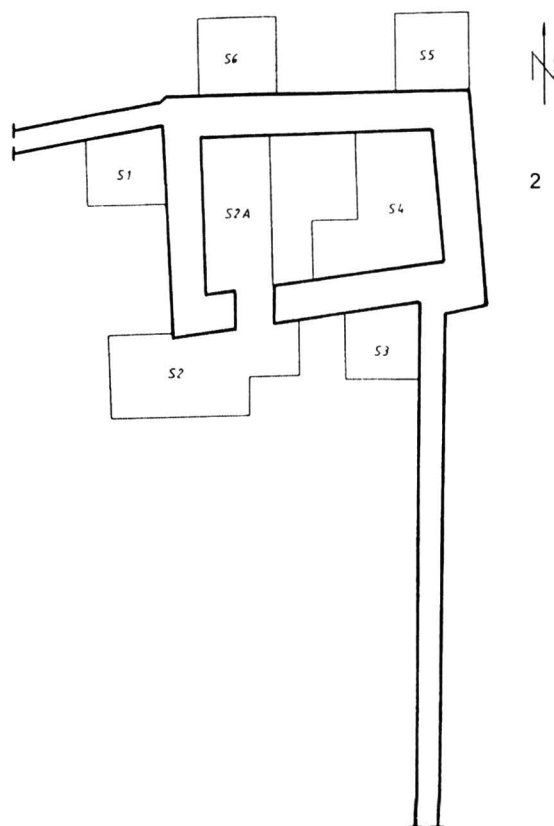
Roman - Episcopia Roman - planul secțiunii S.II și profil perete de E și V.

1

PLAN COTA ± 0.00 1 100

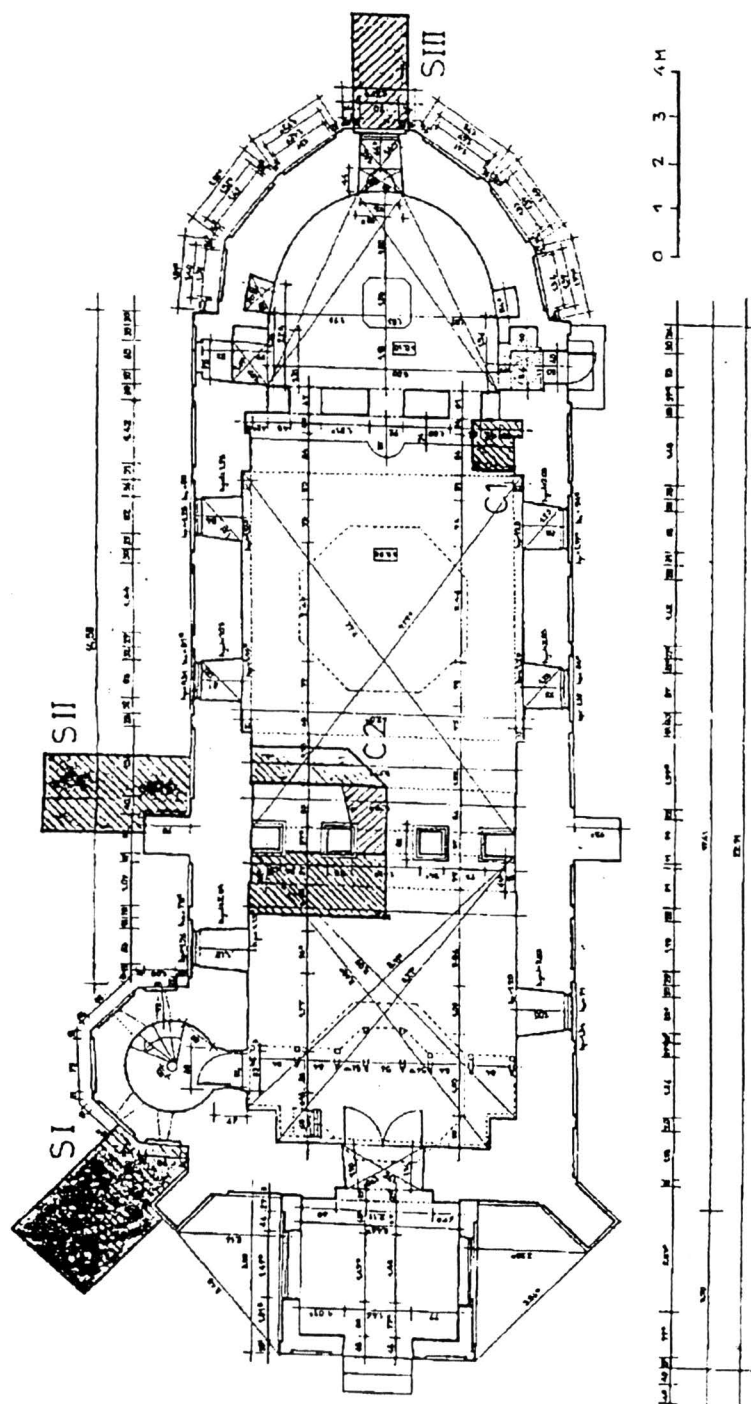
0 10 25 50M

2

Saschiz - cetatea și biserica 1. biserica, 2. cetatea (1:200).

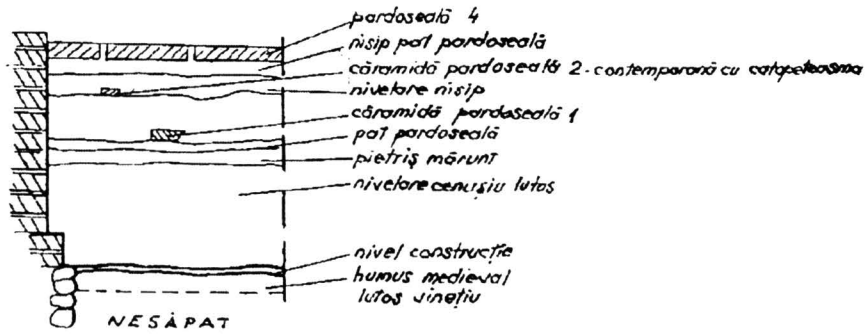
Săcueni - Biserica "Nașterea Domnului" - plan general.

BISERICA SĂCUIENI jud. DÂMBOVIȚA 1999

CASETA 1 - COLTUL DE SUD-EST NAOS-CATAPETEASMA

LATURA DE VEST

sc. 1:20

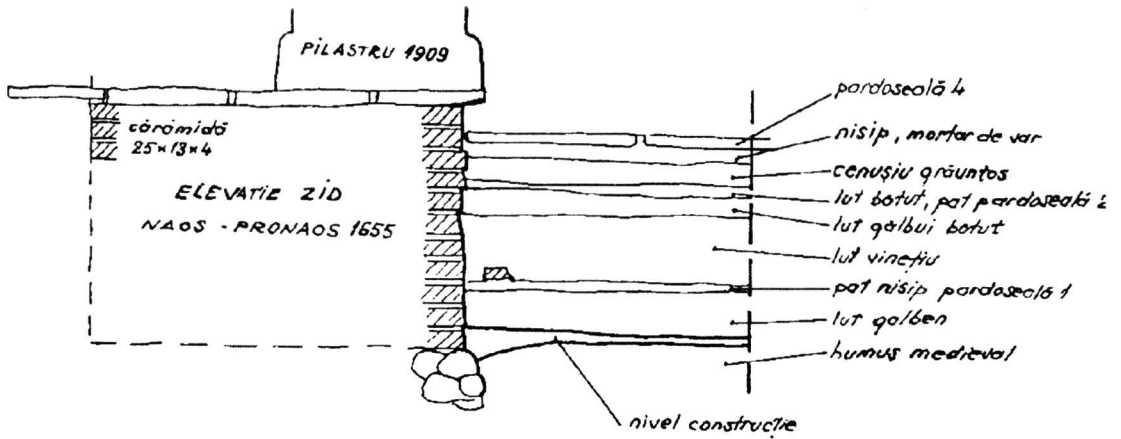

CASETA 2 ZID NAOS-PRONAOS

PROFIL VEST

sc. 1:20

1999

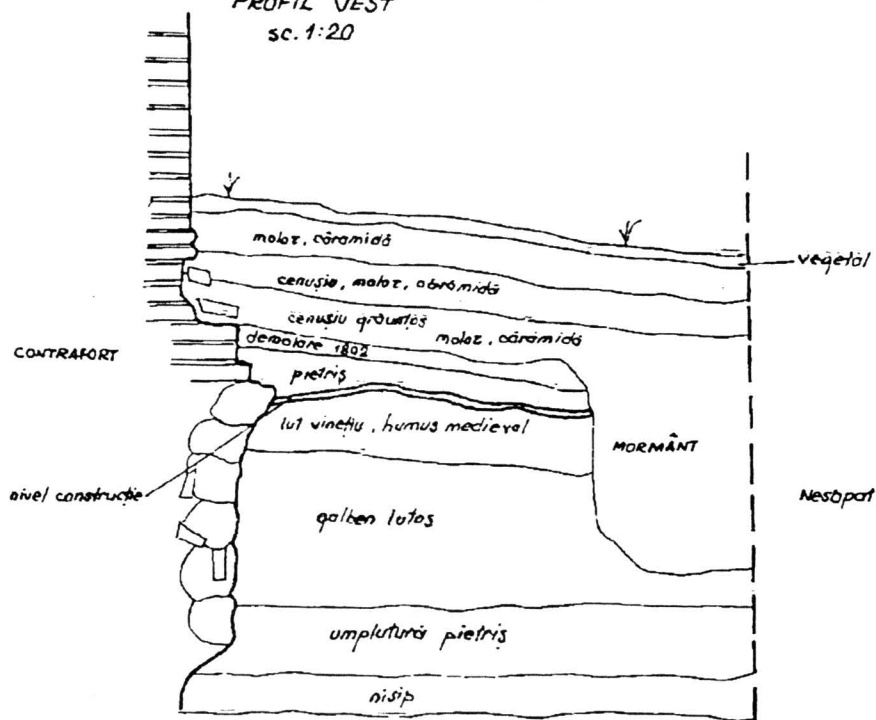
Săcueni - Biserica "Nașterea Domnului" .

BISERICA SĂCUIENI juv. DÂMBOVIȚA 1999

SECȚIUNEA II

PROFIL VEST

sc. 1:20

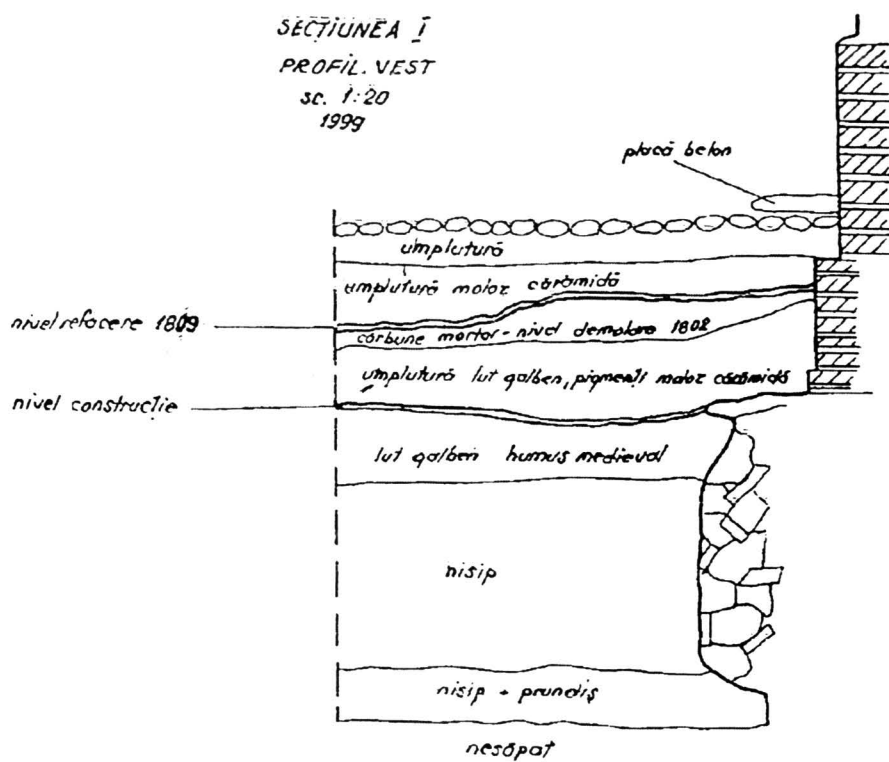

SECȚIUNEA I

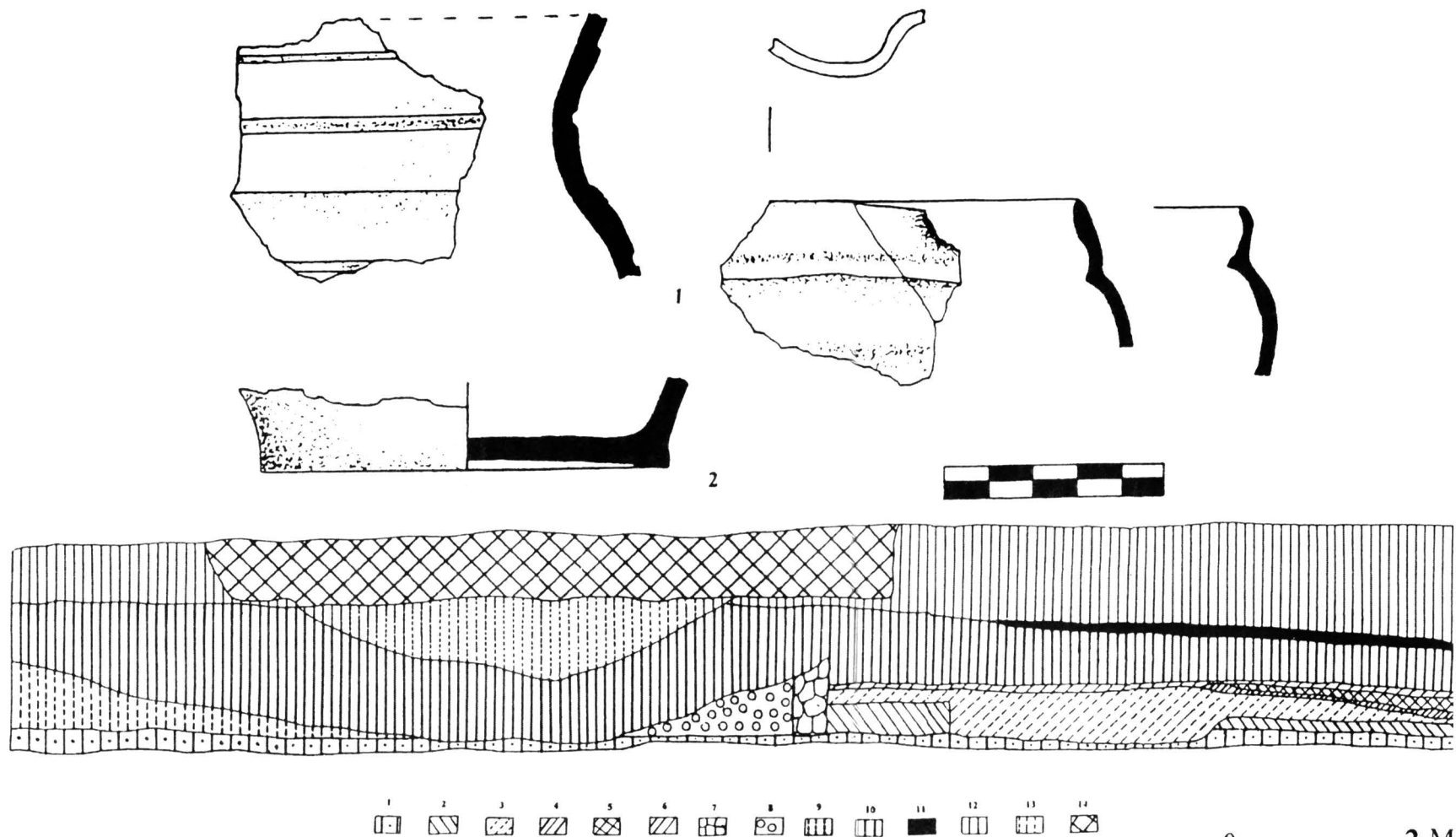
PROFIL VEST

sc. 1:20

1999

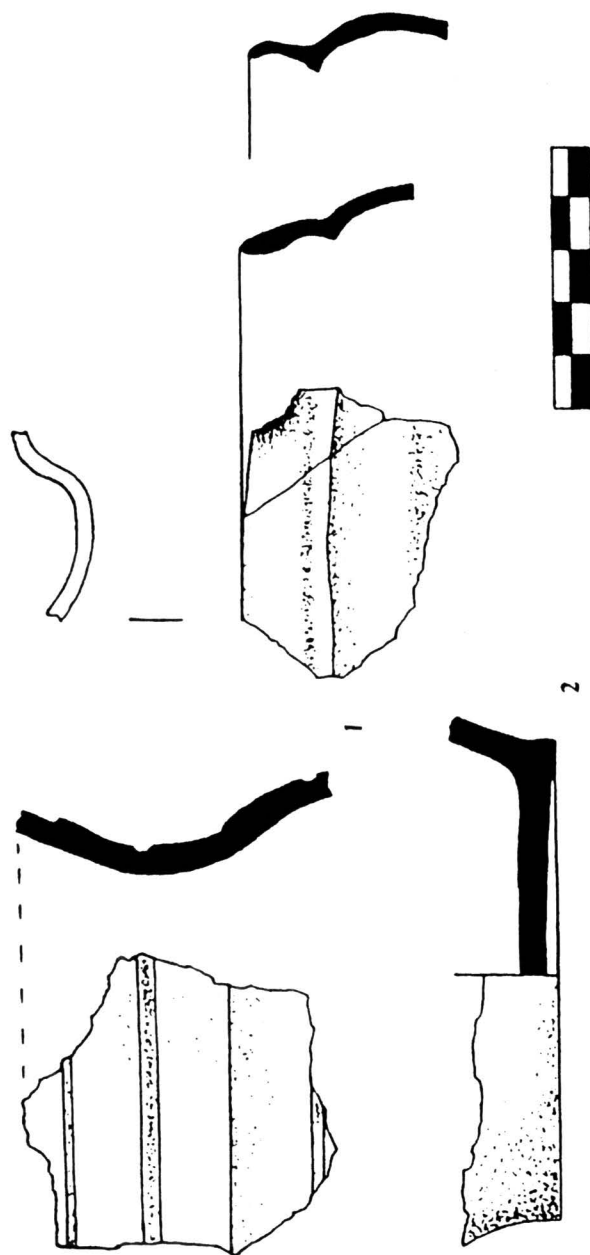

Săcuieni - Biserica "Nașterea Domnului".

“Casa Holeanca”. Profilul de nord: 1. pietriș nativ, 2. lut galben, 3. pământ negru, 4. pietriș, 5. pământ negru, 6. pietriș, 7. zid de piatră, 8. pământ negru cu lentile de lut galben și sporadice fragmente ceramice, 9. pământ negru cu pietre și resturi de mortar, 10. pământ cenușiu amestecat cu nisip, 11. pietriș, 12. pământ cenușiu, 13. pietriș amestecat cu cărămizi, 14. fundație de beton.

0 2 M

Sebeș - Casa Holeanca - ceramică.

Fig. 1 Sebeș - "str. Miorița, nr. 2". Planul de situație

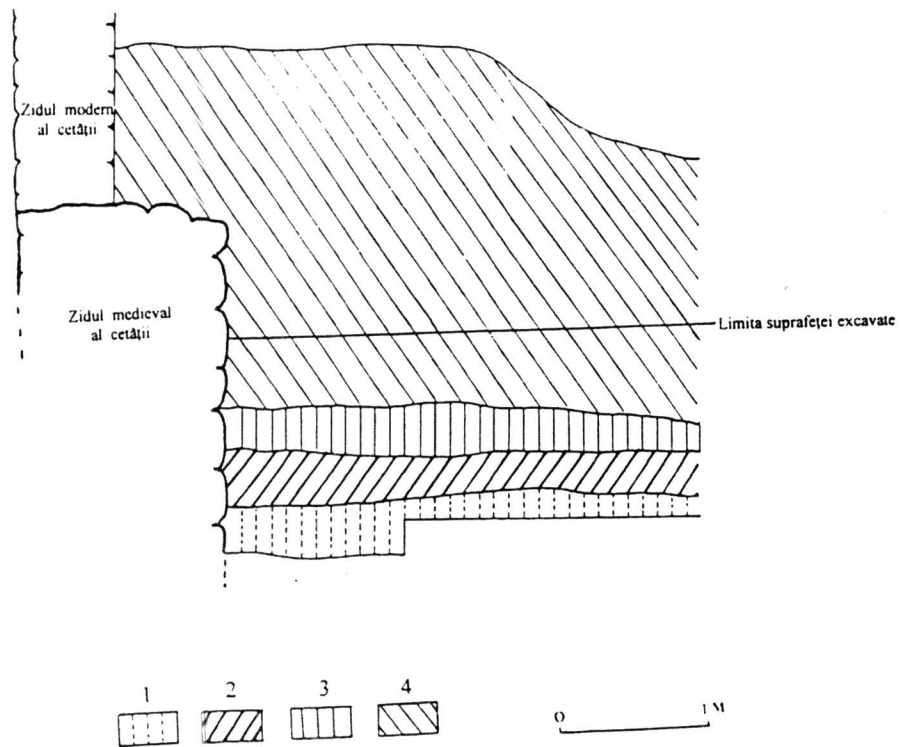

Fig. 2 Sebeș - "str. Miorița, nr. 2". Profilul de nord: 1. solul viu, 2. pământ negru lutos, 3. pământ cenușiu sfărâmicios, 4. strat umplutură

Fig. 3 Sebeș – “str. Miorița, nr. 2”. Medalie de bronz cu efigia lui Ferdinand de Hohenzollern

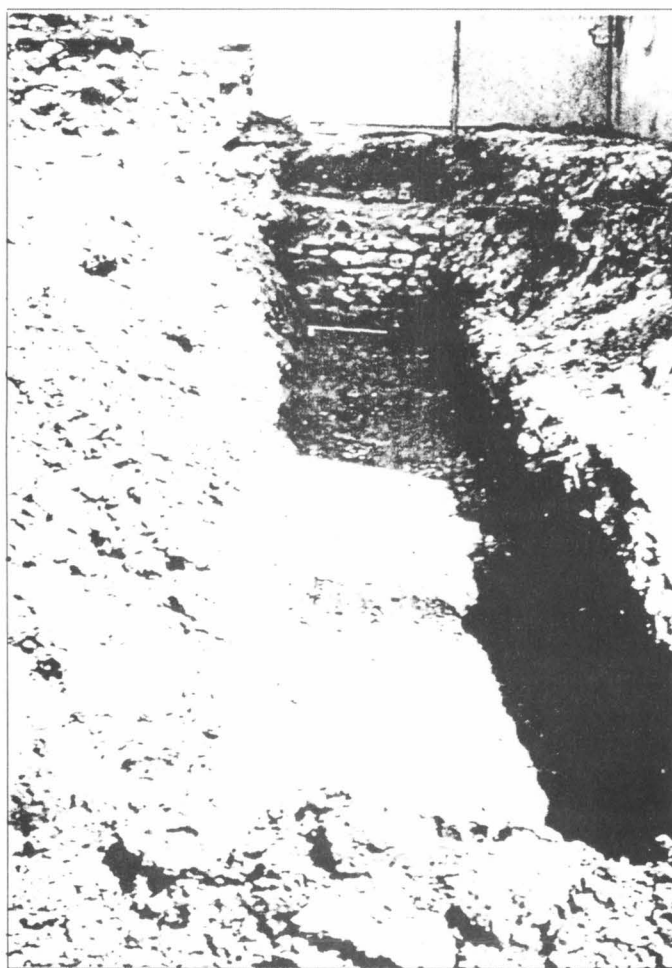
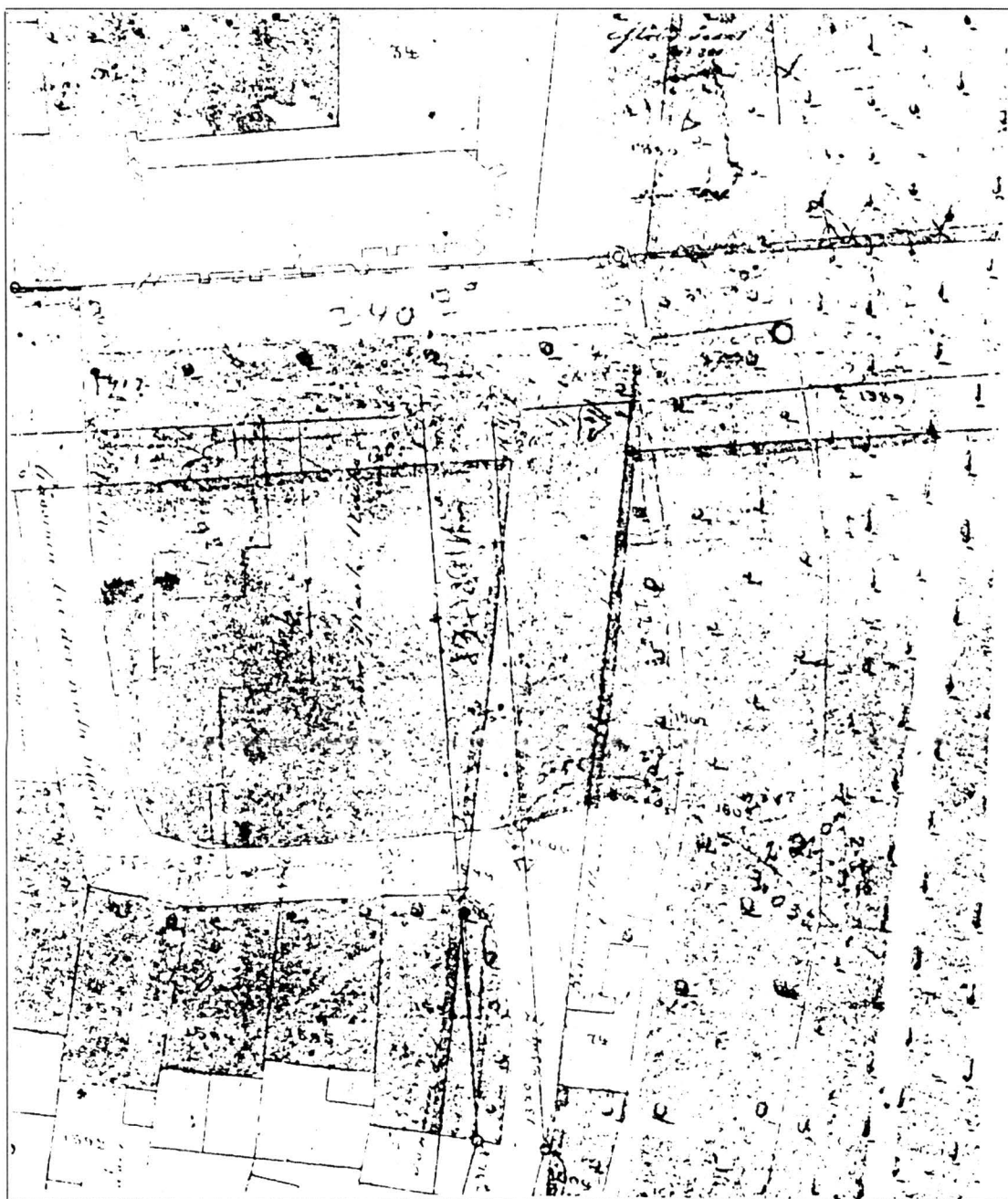
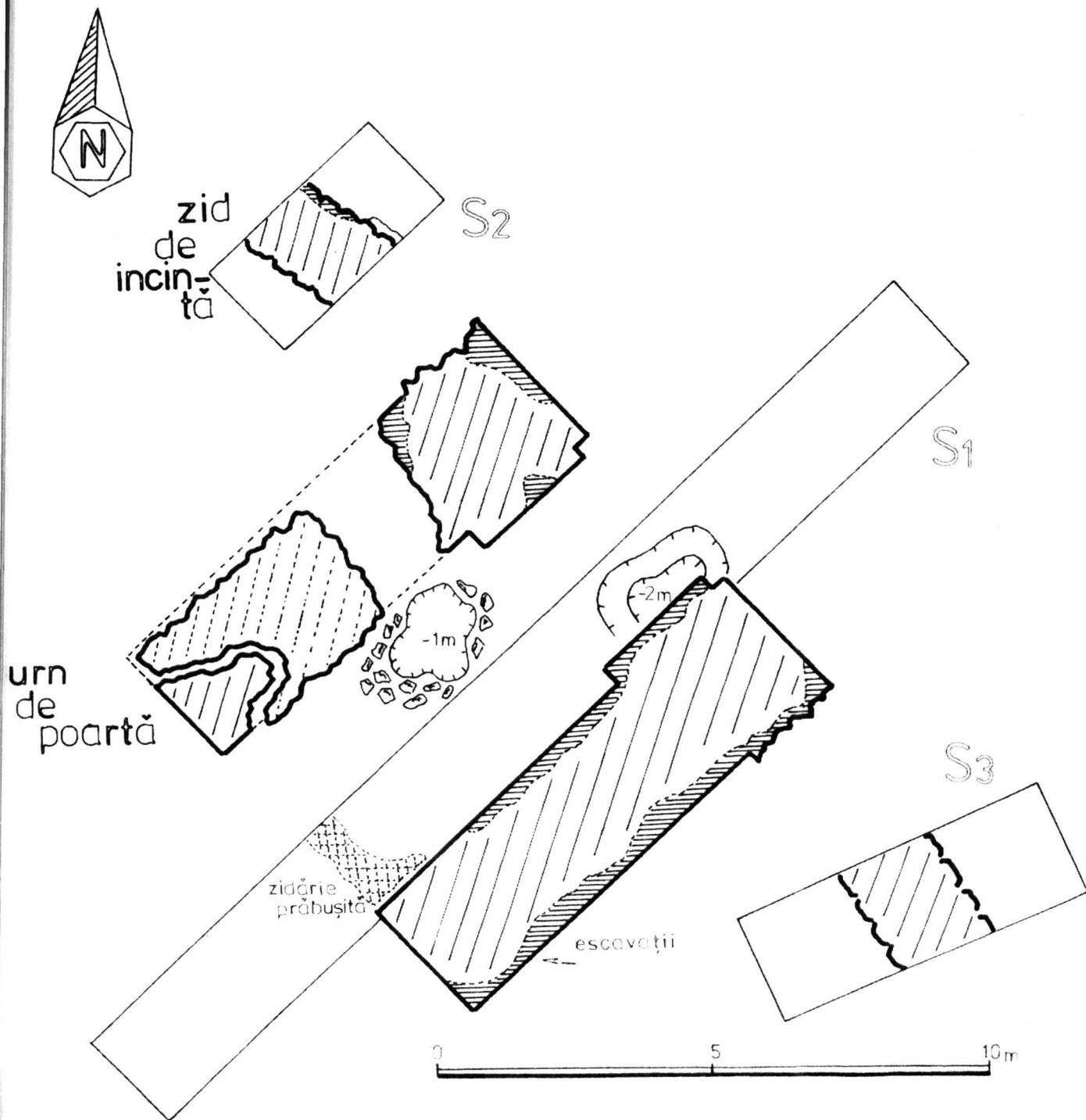

Fig. 4 Sebeș – “str. Miorița, nr. 2”. Secțiunea arheologică cu zidul medieval al cetății

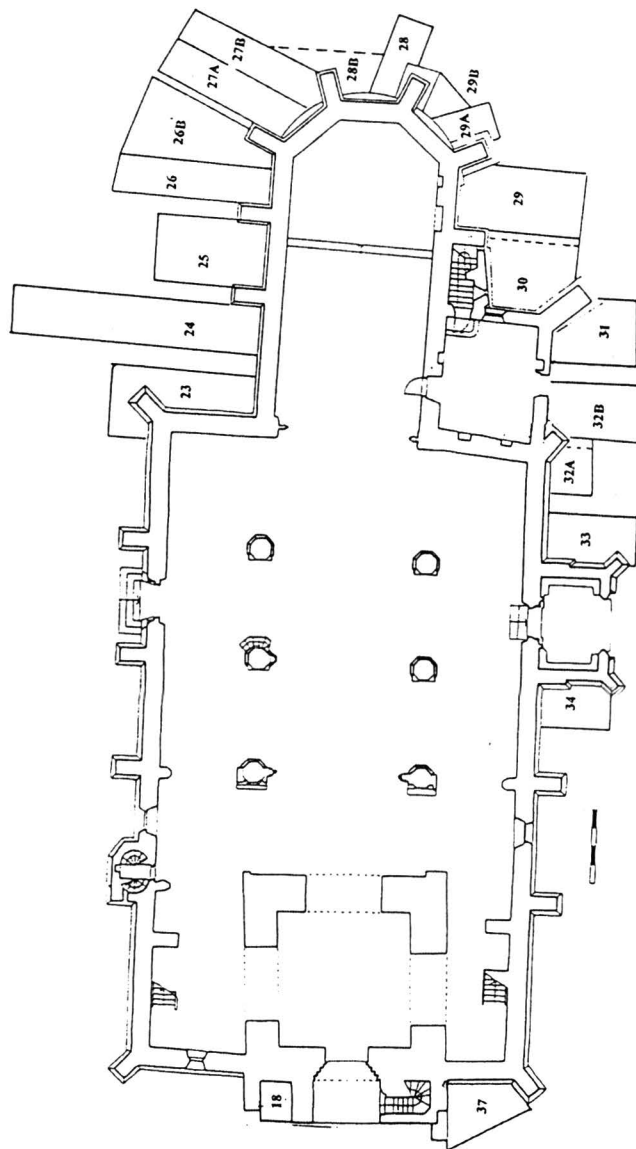

Sebeș - str. Mioriței nr. 2 - planul cadastral al orașului Sebeș în anul 1900 cu zona cercetată arheologic.

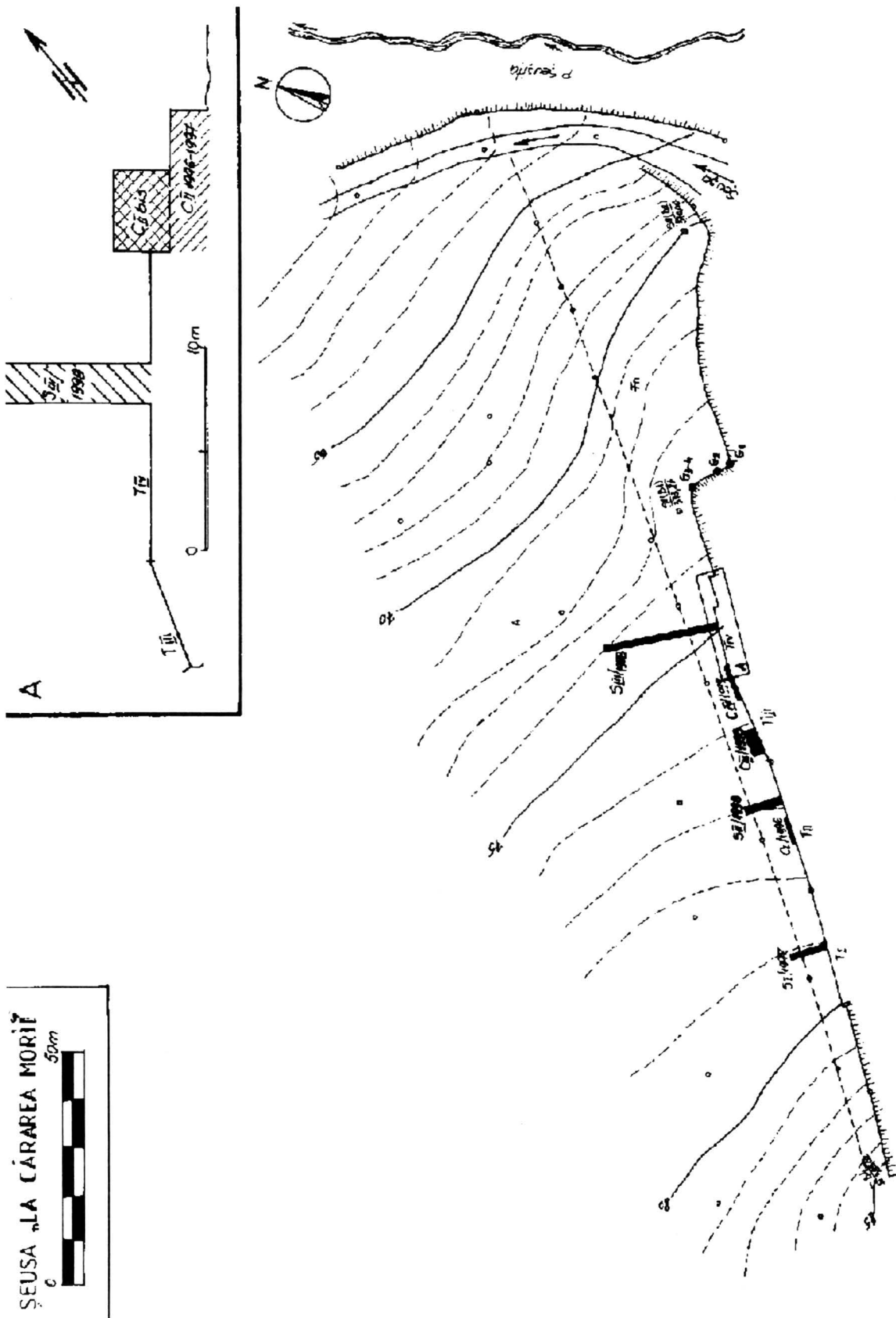

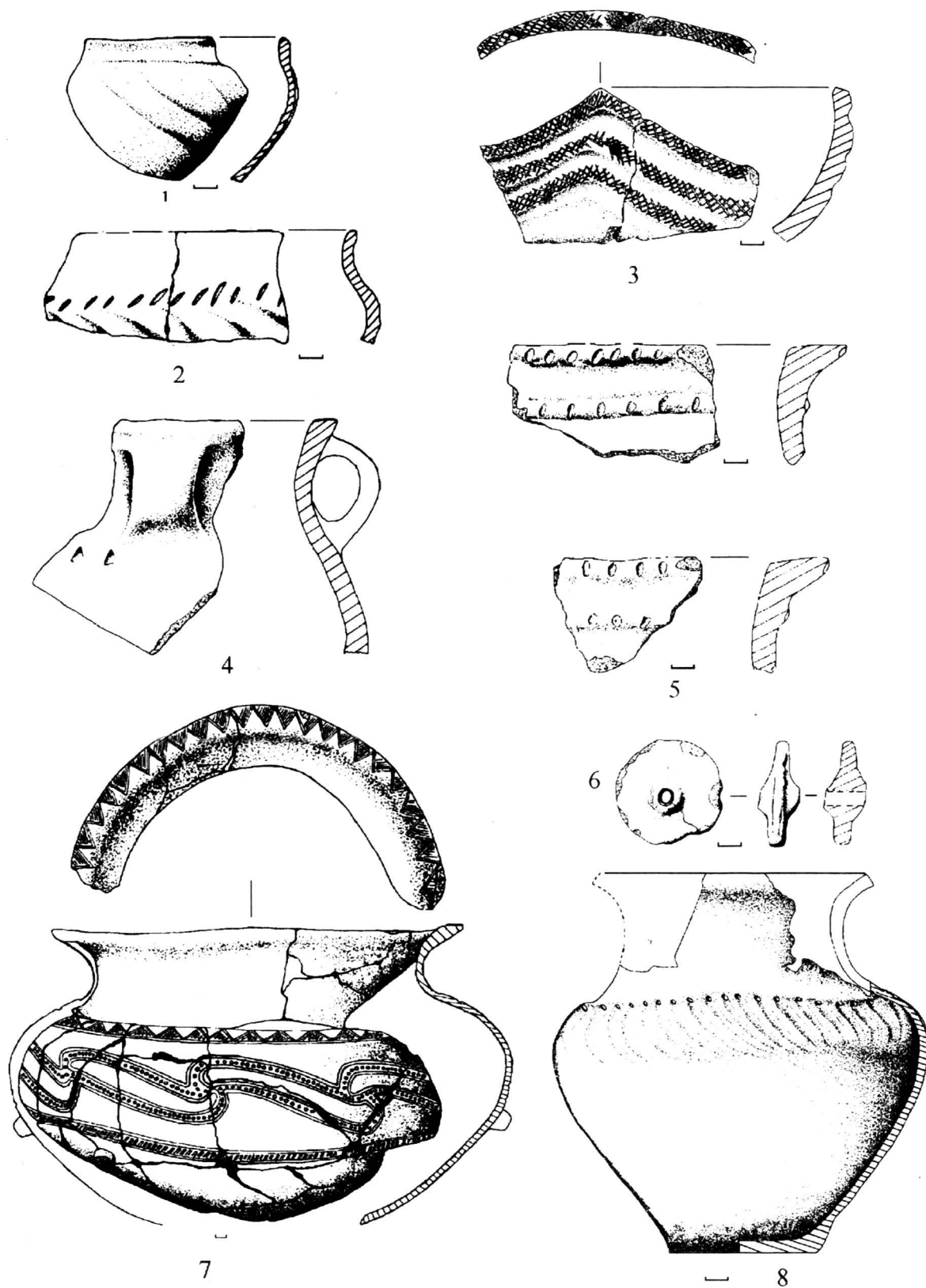
Sibișel - Bordul - planul săpăturii.

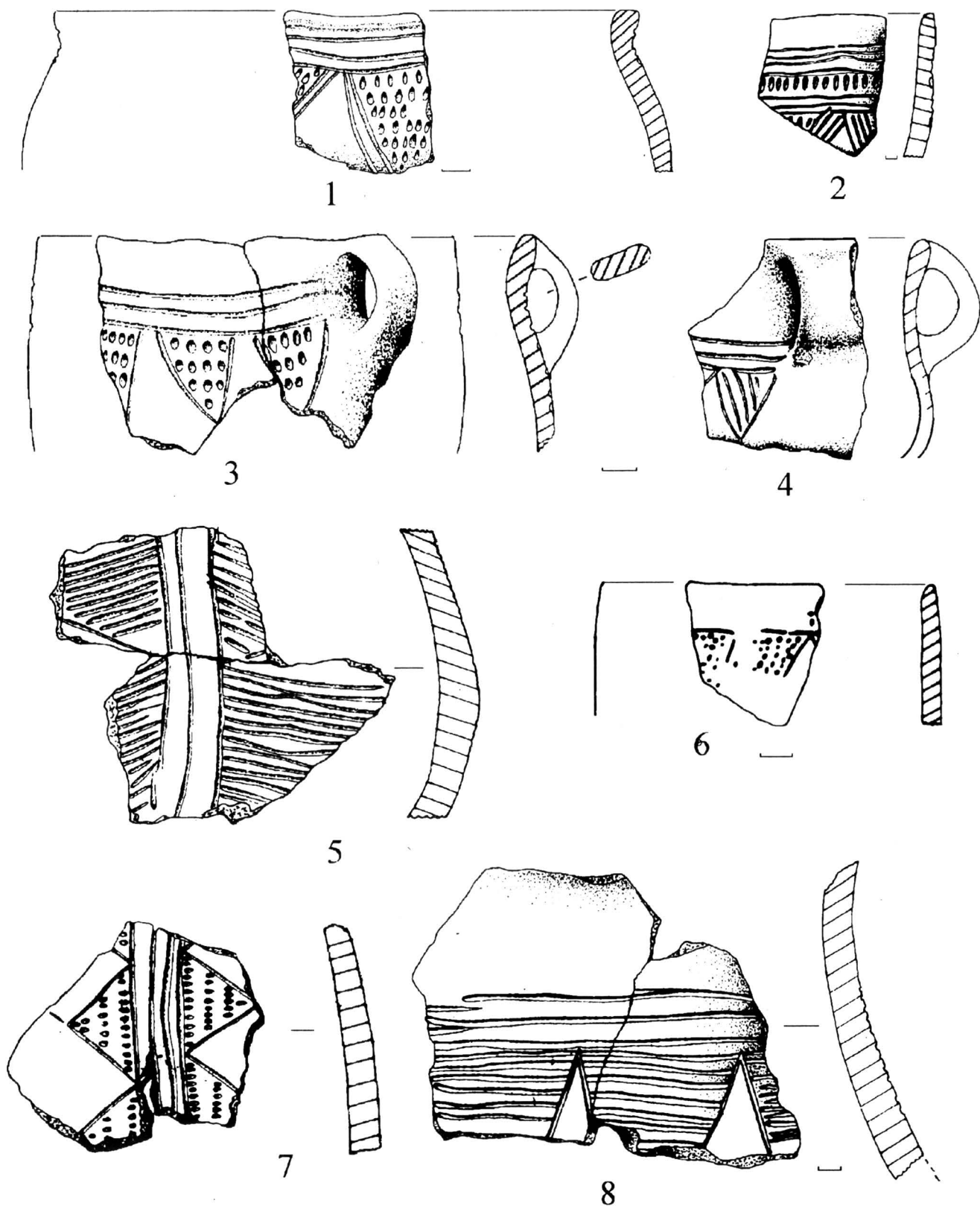
Sigheșoara - Biserica din deal - plan general de săpătură (1:400)

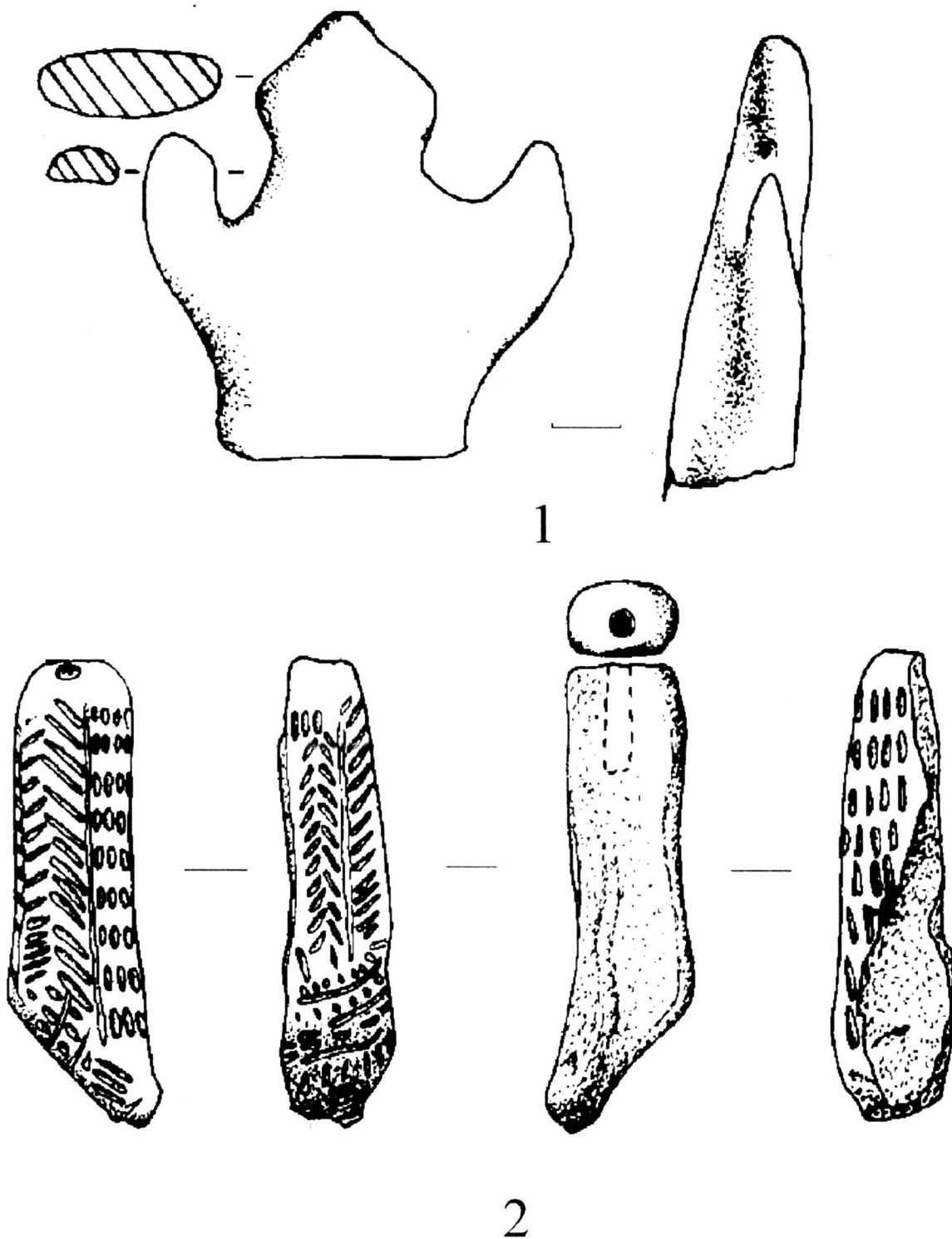
Șeușa - La cărarea morii - plan de săpătură.

Șoimeni - Ciomortan - ceramică Wietenberg.

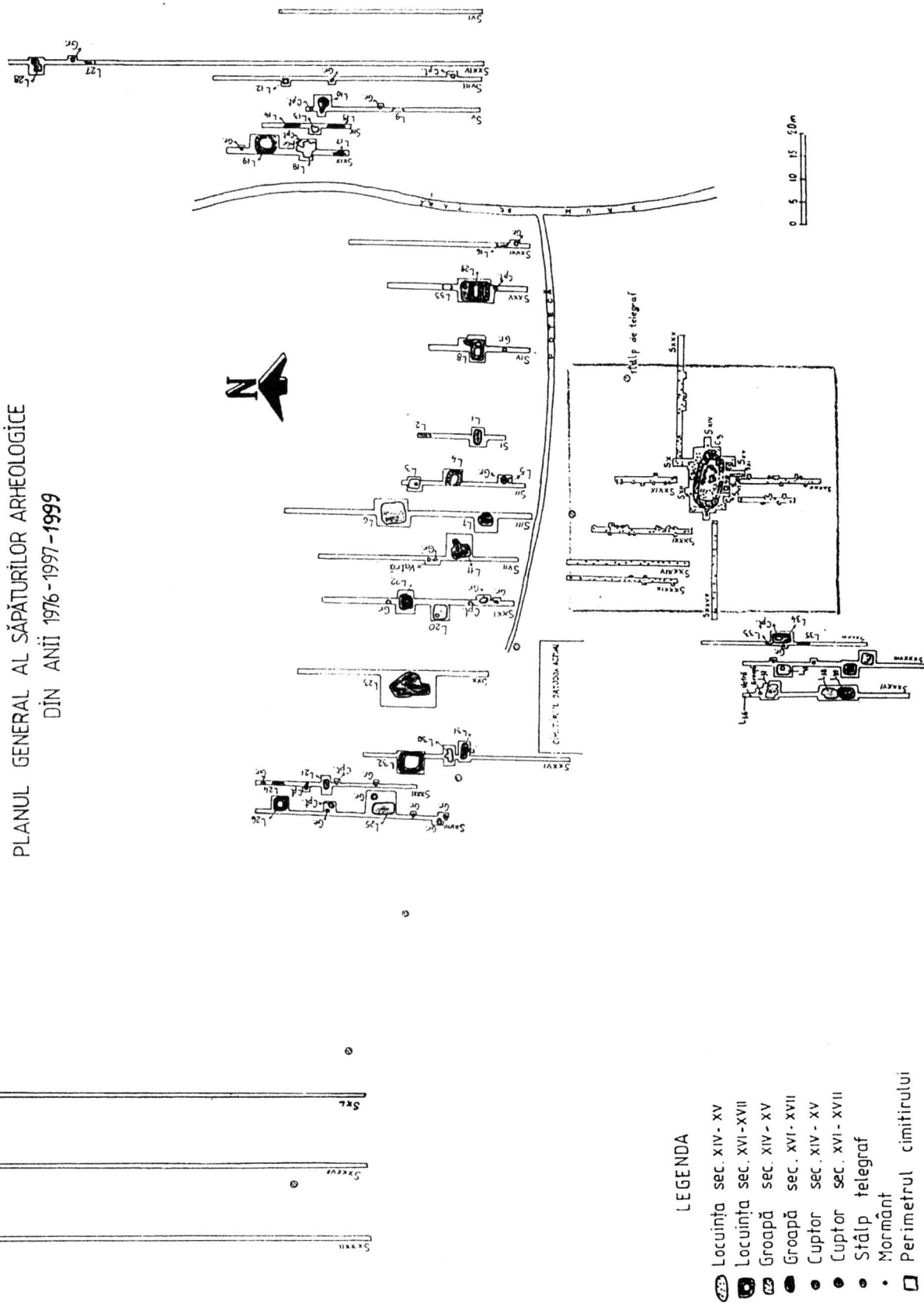
Șoimeni - Ciomortan - ceramică Wietenberg.

Șoimeni - Ciomortan - piese ceramice eneolitice.

10. TROTOȘ

PLANUL GENERAL AL SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE
DIN ANII 1976-1997-1999

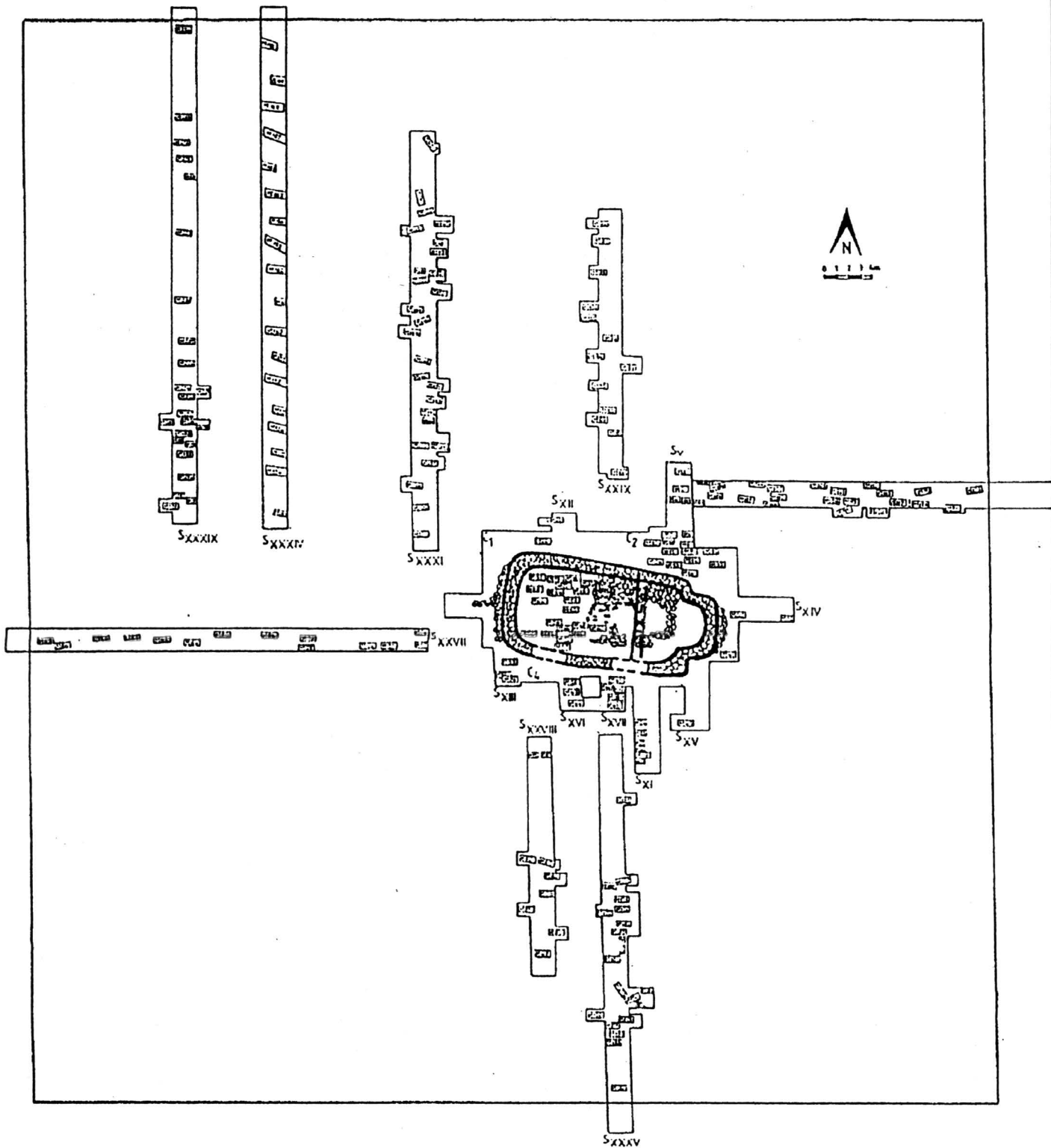
LEGENDA

- Locuința sec. XIV - XV
- Locuința sec. XVI - XVII
- Groapă sec. XIV - XV
- Groapă sec. XVI - XVII
- Cuptor sec. XIV - XV
- Cuptor sec. XVI - XVII
- Stâlپ telegraf
- Mormânt
- Perimetrul cimitirului

gu Trotuș - Țarna Nouă - planul general al săpăturilor arheologice din anii 1976-1999.

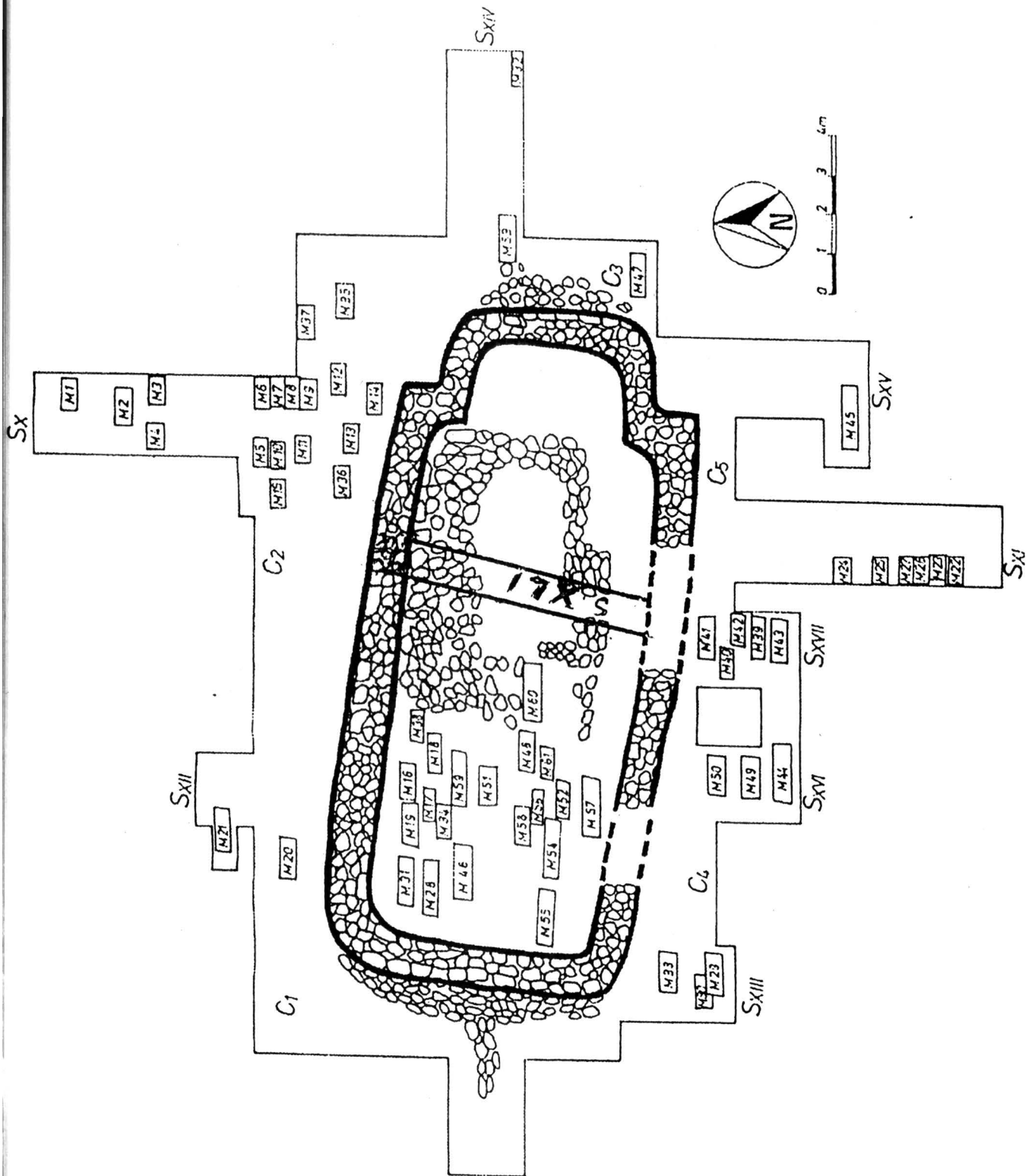
TG. TROTUS

BISERICA DIN SEC XIV ŞI CIMITIRUL MEDIEVAL
DIN SEC XV-XVII CAMPANIILE DE CERCETĂRI ARHEOLOGICE
1981-1983 ; 1990-1994 ; 1997-1999

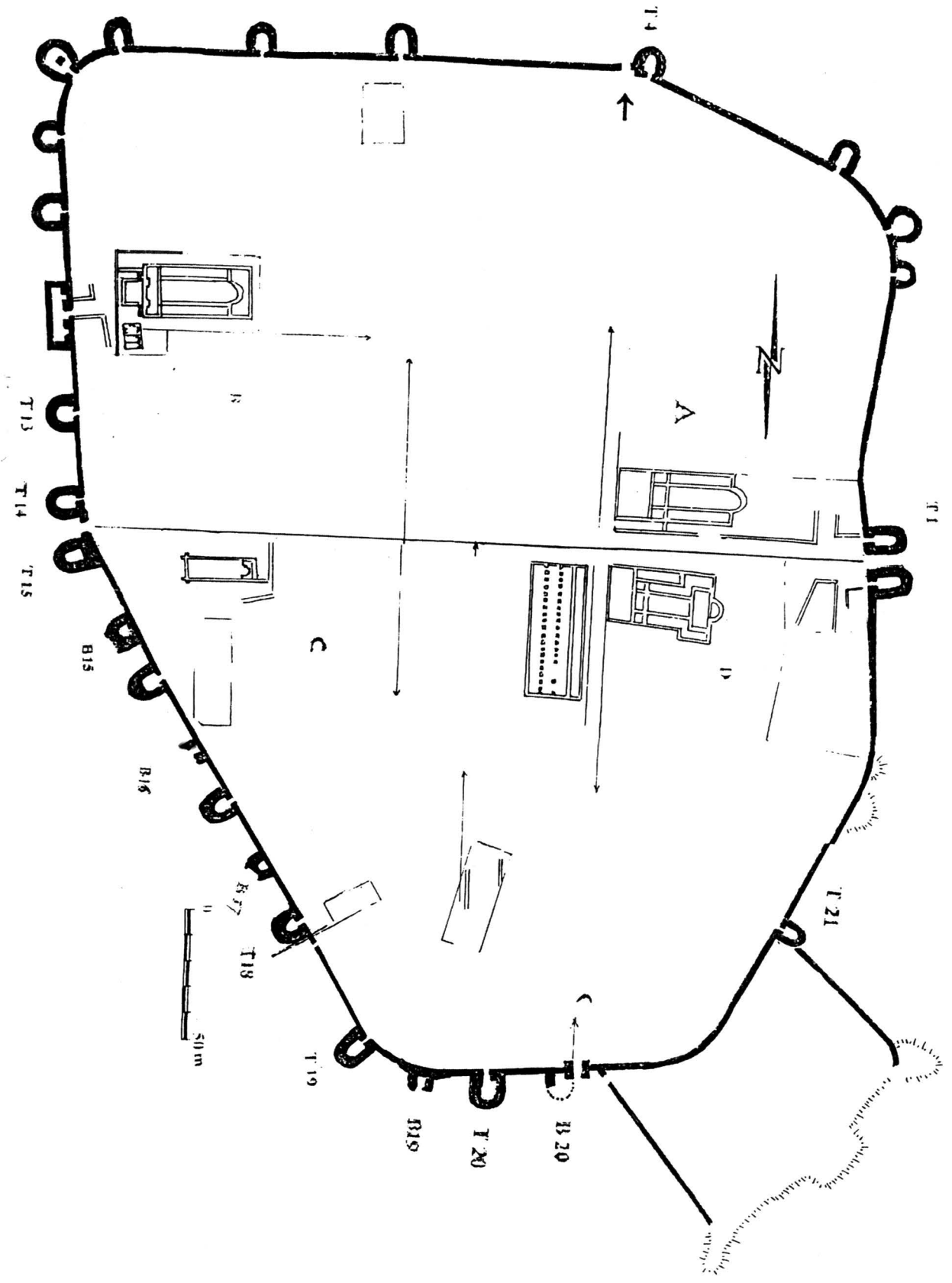
Târgu Trotuş - Ţarna Nouă.

Târgu Trotuș - Țarna Noua -

Biserica din secolul al XIV-lea și cimitirul medieval din sec. XV-XVII.
Campaniile de cercetări arheologice din anii 1981-1983 1990-1994 1997-1999.

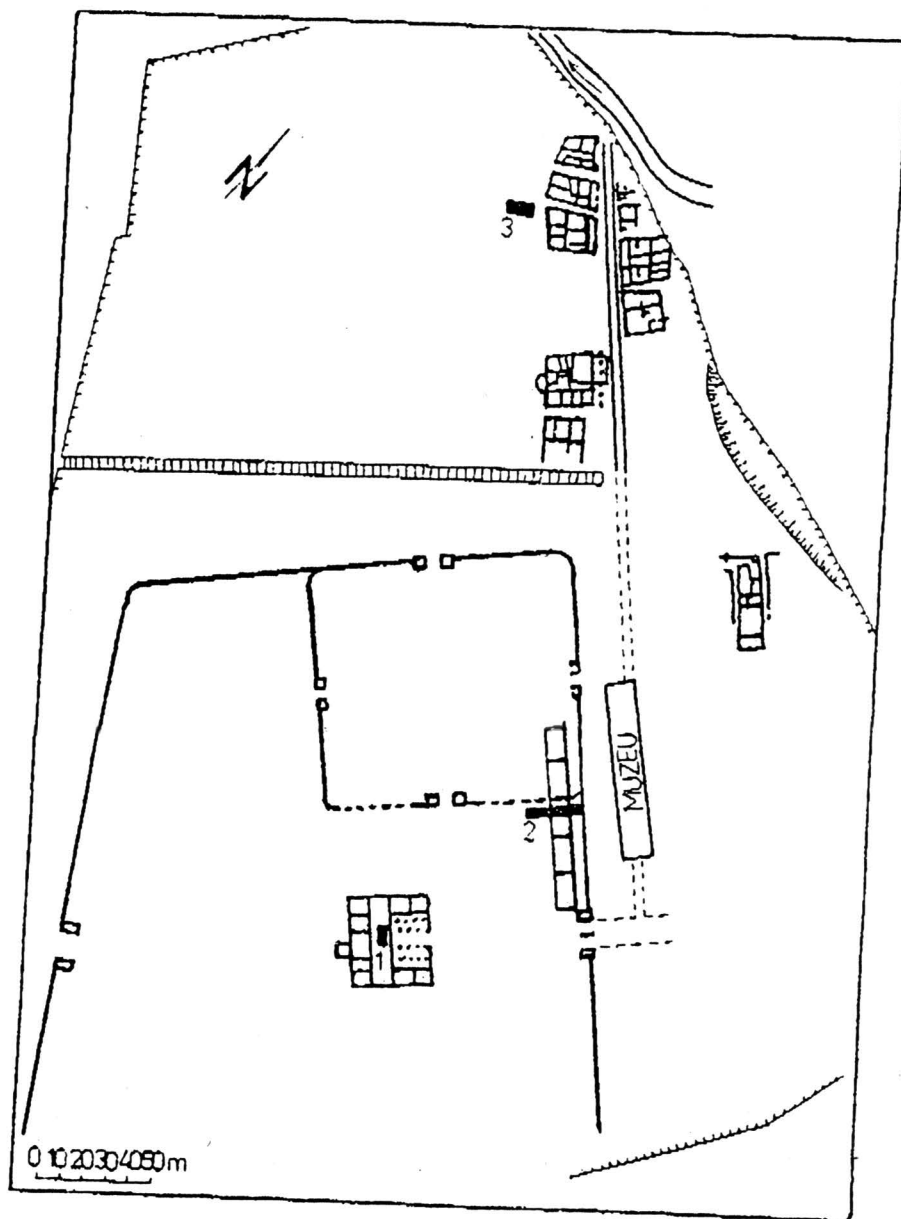

Urlueni - Castellum B - plan general.

Vitânești - Măgurice - imagine a săpăturii.

Iaz [Tibiscum] - Cetate - planul săpăturii

INDEX DE SITURI

1.	Acâș, com. Acâș, jud. Satu Mare, Punct: Biserica reformată din Acâș	p. 7
2.	Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]	p. 7
3.	Aiud, jud. Alba, Punct: Cetățuia	p. 8
4.	Alba Iulia, jud. Alba [Apulum], Punct: Castrul roman Apulum (Porta principalis dextra)	p. 9
5.	Alba Iulia, jud. Alba [Apulum], Punct: Colonia Aurelia Apulensis - Apulum I	p. 9
6.	Alba Iulia, jud. Alba [Apulum], Punct: Sanctuarul lui Liber Pater	p. 10
7.	Alba Iulia, jud. Alba, Punct: Necropola medievală Alba Iulia - Str. arhim. Iuliu Hossu (fostă Brândușei)	p. 10
8.	Alba Iulia, jud. Alba [Apulum, Punct: str. Calea Moșilor]	p. 11
9.	Alba Iulia, jud. Alba [Apulum], Punct: Orașul roman Apulum II - str. Dealul Furcilor	p. 11
10.	Albești, com. Albești, jud. Constanța	p. 12
11.	Albiș, com. Cernat, jud. Covasna, Punct: Grădina lui Csiszér (Csiszér kert)	p. 13
12.	Ampoița, com. Meteș, jud. Alba, Punct: La Pietri (Pietrele Gomnușei)	p. 14
13.	Ampoița, com. Meteș, jud. Alba, Punct: Cheile Ampoiței - Colțul Caprei	p. 14
14.	Ampoița, com. Meteș, jud. Alba, Punct: Peret	p. 14
15.	Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, Punct: Cetățeaua	p. 15
16.	Arpașu de Sus, com. Arpașu de Jos, jud. Sibiu, Punct: Luncile Glăjăriei	p. 15
17.	Badon, com. Hereclean, jud. Sălaj, Punct: La răstignire	p. 16
18.	Balta Sărată (Caransebeș), jud. Caraș-Severin, Punct: Câmpul lui Poșta	p. 16
19.	Bârnova, com. Bârnova, jud. Iași, Punct: Mănăstirea Bârnova, Casa Stăreției	p. 16
20.	Beclean, com. Beclean, jud. Bistrița-Năsăud, Punct: Dealul Bileag	p. 17
21.	Beiuș, jud. Bihor, Punct: Cimitirul catolic	p. 18
22.	Berislăvești, com. Berislăvești, jud. Vâlcea, Punct: Schitul Berislăvești	p. 18
23.	Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița, Punct: Popină	p. 19
24.	Brăila, jud. Brăila, Punct: str. Logofăt Tăutu nr. 3	p. 19
25.	Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu, Punct: La Pod	p. 19
26.	Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița, Punct: Rezervația arheologică	p. 21
27.	București, Punct: Cartier Militari, Câmpul Boja	p. 21
28.	București, Punct: Dealul Piscului	p. 22
29.	București, Punct: Hanul Stavropoleos	p. 23
30.	Bumbești Jiu, jud. Gorj, Punctele: Gară; Vârtop	p. 24
31.	Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]	p. 26
32.	Călinești-Oaș, com. Călinești-Oaș, jud. Satu Mare, Punct: Dealul Hurca	p. 27
33.	Cămin, com. Căpleni, jud. Satu Mare, Punct: Malul Crasnei, între km 6 – 6,1 pe digul de pe malul stâng	p. 27

34.	Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj, Punct: Samum	p. 27
35.	Câmpia Turzii, jud. Cluj	p. 28
36.	Cefa, com. Cefa, jud. Bihor, Punct: La Pădure	p. 28
37.	Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara, Punct: Peștera Cauce	p. 29
38.	Chilieni (Sfântu Gheorghe), jud. Covasna, Punct: Biserica unitariană	p. 29
39.	Cociuba Mare, com. Cociuba Mare, jud. Bihor, Punct: Pusta Râmului	p. 30
40.	Constanța, jud. Constanța [Tomis]	p. 30
41.	Costești, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara, Punct: Cetățuie	p. 31
42.	Covasna, jud. Covasna, Punct: Cetatea Zânelor	p. 31
43.	Crăciunești, com. Băița, jud. Hunedoara, Punct: Peștera Groapa Lupului	p. 32
44.	Cristești, com. Cristești, jud. Mureș	p. 32
45.	Cuceu (Jibou), jud. Sălaj	p. 32
46.	Cuci, com. Cuci, jud. Mureș	p. 33
47.	Cucuiș, com. Beriu, jud. Hunedoara, Punct: Colnic - Cetatea medievală	p. 34
48.	Densuș, com. Densuș, jud. Hunedoara, Punct: Biserica ortodoxă	p. 34
49.	Dochia, com. Girov, jud. Neamț, Punct: Sărățica / La Movilă	p. 34
50.	Drobeta -Turnu Severin, jud. Mehedinți	p. 35
51.	Dudu, com. Plopii Slăvitești, jud. Teleorman, Punct: Mănăstirea Plăviceni	p. 35
52.	Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea	p. 36
53.	Feldioara, com. Feldioara, jud. Brașov, Punct: Biserica evanghelică	p. 36
54.	Foeni, com. Foeni, jud. Timiș, Punct: Cimitirul ortodox	p. 37
55.	Geoagiu-Băi, com. Geoagiu, jud. Hunedoara [Germisara]	p. 37
56.	Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova, Punct: Orașul medieval Gherghița	p. 38
57.	Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci], Punct: Piuă Petrii	p. 38
58.	Giurgiu, jud. Giurgiu, Punct: Malu Roșu	p. 39
59.	Giurtelecu Șimleului, com. Măierîște, jud. Sălaj, Punct: Coasta lui Damian	p. 40
60.	Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia], Punct: Dealul Grădiște	p. 41
61.	Grădiștea, com. Grădiștea, jud. Călărași, Punct: Grădiștea Coslogeni	p. 42
62.	Hăpria, com. Ciugud, jud. Alba, Punct: Capul Dosului	p. 42
63.	Hârșova, jud. Constanța [Carsium]	p. 42
64.	Hârșova, jud. Constanța, Punct: Hârșova -Tell	p. 43
65.	Hereclean, com. Hereclean, jud. Sălaj, Punct: Dâmbul iazului	p. 44
66.	Hodod, com. Hodod, jud. Satu Mare, Punct: Biserica reformată	p. 44
67.	Hodoș, com. Sălard, jud. Bihor, Punct: Malomdomb	p. 45
68.	Huedin, jud. Cluj, Punct: Biserica reformată	p. 45
69.	Hunedoara, jud. Hunedoara, Punct: Grădina castelului Corvineștilor	p. 46

70.	Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin, Punct: Troian	p. 46
71.	Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin, Punct: Cetate	p. 47
72.	Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum], Punct: Cetate	p. 47
73.	Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]	p. 48
74.	Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum], Punct: Pomet	p. 50
75.	Jigodin-Băi (Miercurea Ciuc), jud. Harghita, Punct: Jigodin I - Câmpul Morii	p. 51
76.	Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Argamum, Orgame], Punct: Capul Dolojman	p. 51
77.	Lapoș, com. Lapoș, jud. Prahova, Punct: Poiana Roman	p. 53
78.	Lăceni-Măgura, com. Orbeasca, jud. Teleorman	p. 54
79.	Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita, Punct: Casa doamnei (Asszonyház)	p. 55
80.	Limba, com. Ciugud, jud. Alba, Punct: Bordane	p. 56
81.	Lupu, com. Cergău, jud. Alba, Punct: Cimitirul nou	p. 58
82.	Medgidia, jud. Constanța, Punct: Seminarul musulman	p. 58
83.	Mesentea, com. Galda de Jos, jud. Alba, Punct: Biserica ortodoxă „Cuvioasa Paraschiva”	p. 58
84.	Micești (Alba Iulia), jud. Alba, Punct: Cigașe	p. 59
85.	Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu, Punct: La Mălăiești	p. 60
86.	Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu, Punct: Petriș	p. 60
87.	Mihail Kogălniceanu, com. Mihail Kogălniceanu, jud. Ialomița, Punct: Crucea Movila Înaltă	p. 61
88.	Mihoveni, com. Șcheia, jud. Suceava, Punct: Cahla Morii	p. 61
89.	Mitoc, com. Mitoc, jud. Botoșani, Punct: Malu Galben	p. 61
90.	Moigrad, com. Mârșid, jud. Sălaj [Porolissum], Punct: Orașul roman	p. 62
91.	Moigrad, com. Mârșid, jud. Sălaj [Porolissum], Punct: Pomet	p. 64
92.	Moșna, com. Moșna, jud. Sibiu, Punct: Biserica-evangelică și cetatea țărănească	p. 64
93.	Năvodari, jud. Constanța, Punct: Insula La Ostrov, Iacul Tașaul	p. 65
94.	Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea, Punct: Trecere bac	p. 67
95.	Obislavu, com. Grădiștea, jud. Vâlcea, Punct: Dealul Muierii	p. 68
96.	Oradea, jud. Bihor, Punct: Salca - Pepinieră	p. 69
97.	Oradea, jud. Bihor, Punct: Sere	p. 69
98.	Orăștie, jud. Hunedoara, Punct: Cetate	p. 70
99.	Orheiul Vechi, Republica Moldova	p. 70
100.	Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]	p. 71
101.	Ostrov, com. Ostrov, jud. Tulcea [Beroe], Punct: Piatra Frecăței	p. 72
102.	Ovidiu, com. Ovidiu, jud. Constanța	p. 73
103.	Pericei, com. Pericei, jud. Sălaj, Punct: Keller Tag	p. 73
104.	Petea, com. Dorolt, jud. Satu Mare, Punct: Vamă	p. 74
105.	Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba, Punct: La Margini	p. 74

106.	Pișcolț, com. Pișcolț, jud. Satu Mare, Punct: Lutărie	p. 75
107.	Platonești, com. Săveni, jud. Ialomița, Punct: necropola birituală medieval timpuri	p. 75
108.	Plătărești, com. Plătărești, jud. Călărași, Punct: Mănăstirea Plătărești	p. 76
109.	Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj, Punct: Cabana de metal	p. 76
110.	Poienești, com. Poienești, jud. Vaslui, Punct: Măgură	p. 77
111.	Popeni, com. Mârșid, jud. Sălaj, Punct: Pe pogor	p. 78
112.	Racoș, com. Racoș, jud. Brașov, Punct: Mihályvára	p. 78
113.	Racoșul de Jos, com. Racoș, jud. Brașov, Punct: Tipia Ormenișului	p. 79
114.	Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara, Punct: La Vie	p. 80
115.	Râu de Mori, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara, Punct: Curtea nobiliară a Căndeștilor	p. 80
116.	Roman, jud. Neamț, Punct: Episcopia Romanului	p. 80
117.	Roșia de Secaș, com. Roșia de Secaș, jud. Alba	p. 81
118.	Saschiz, com. Saschiz, jud. Mureș, Punct: Biserica evanghelică	p. 82
119.	Saschiz, com. Saschiz, jud. Mureș, Punct: Cetatea țărănească	p. 83
120.	Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța, Punct: Valea lui Voicu	p. 84
121.	Săcueni, com. Gura Ocniței, jud. Dâmbovița	p. 85
122.	Sălard, com. Sălard, jud. Bihor, Punct: Madaraszker	p. 87
123.	Sâmbăta de Sus, com. Voila, jud. Brașov, Punct: Castelul familiei Brâncoveanu	p. 88
124.	Sânmartin de Beiuș, com. Pocola, jud. Bihor, Punct: La Piatră	p. 89
125.	Sănnicolau Mare, jud. Timiș, Punct: Seliște	p. 89
126.	Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași, Punct: Dealul Bodeștilor	p. 90
127.	Sebeș, jud. Alba, Punct: str. Mihai Viteazu nr. 37 („Casa Holeanca”)	p. 92
128.	Sebeș, jud. Alba, Punct: str. Mioriței nr. 2	p. 93
129.	Sf. Ilie, com. Șcheia, jud. Suceava, Punct: Biserica Sf. Ilie	p. 94
130.	Sibișel, com. Beriu, jud. Hunedoara, Punct: Bordul	p. 94
131.	Sibiu, jud. Sibiu, Punct: Biserica Azilului	p. 94
132.	Sibiu, jud. Sibiu, Punct: Piața Huet nr. 17	p. 95
133.	Sibiu, jud. Sibiu, Punct: str. Vopsitorilor nr. 13	p. 95
134.	Sighișoara, jud. Mureș, Punct: Biserica din Deal	p. 96
135.	Solotvino, Ucraina, Punct: Cetate	p. 97
136.	Suceava, jud. Suceava, Punct: Biserica "Sf. Simion" ("Turnul Roșu")	p. 99
137.	Suceava, jud. Suceava, Punct: Curtea Domnească	p. 99
138.	Suceava, jud. Suceava, Punct: Ferma 2 Ițcani	p. 100
139.	Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba, Punct: La cărarea morii	p. 101
140.	Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj, Punct: Castelul Bathory-Turnul de nord	p. 101
141.	Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj, Punct: Observator	p. 102

142.	Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni, jud. Harghita, Punct: Vardomb (Dealul Cetății)	p. 103
143.	Șpălnaca, com. Hopârta, jud. Alba, Punct: Șugud	p. 104
144.	Tășnad, jud. Satu Mare, Punct: Sere	p. 104
145.	Târgșoru Vechi, com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova	p. 105
146.	Târgu Frumos, jud. Iași, Punct: Baza Pătule	p. 106
147.	Târgu Trotuș, com. Târgu Trotuș, jud. Bacău, Punct: Țarna Nouă	p. 107
148.	Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța, Punct: Vatra orașului medieval Ester	p. 109
149.	Târgușor, com. Târgușor, jud. Constanța, Punct: Sectorul zootehnic	p. 109
150.	Topolnița, com. Izvoru Bârzii, jud. Mehedinți, Punct: Schitul Topolniței – biserica „Sf. Ioan Botezătorul”	p. 109
151.	Trestiana, com. Grivița, jud. Vaslui, Punct: La Stroe Beloescu	p. 111
152.	Urlueni, com. Bârla, jud. Argeș, Punct: Castellum B	p. 112
153.	Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin, Punct: Pusta	p. 112
154.	Vitânești, com. Purani, jud. Teleorman, Punct: Măgurice	p. 113
155.	Zalău, jud. Sălaj, Punct: Ortelec - "Cetate"	p. 114

INDEX CRONOLOGIC

N.B. Numerele din paranteze reprezintă numerele de ordine ale rapoartelor din volum.

Paleolitic

Crăciunești (43), Giurgiu (58), Lapoș (77), Mitoc (89), Orheiul Vechi (99).

Neolitic

Aiud (3), Albiș (11), Balta Sărată (18), Cuceu (45), Foeni (54), Giurtelecu Șimleului (59), Grădiștea (61), Hârșova (64), Hereclean (65), Lăceni-Măgura (78), Limba (80), Miercurea Sibiului (86), Năvodari (93), Pericei (103), Pișcolț (106), Suceava (138), Șeușa (139), Șimleu Silvaniei (141), Tășnad (144), Târgu Frumos (146), Trestiana (151), Vitănești (154).

Eneolitic

Ampoița (12), Ampoița (13), Bordușani (23), Bucșani (25), Foeni (54), Giurgiu (58), Giurtelecu Șimleului (59), Hârșova (64), Hodoș (67), Lăceni-Măgura (78), Mihoveni (88), Năvodari (93), Poienești (110), Roșia de Secaș (117), Scânteia (126), Suceava (138), Șoimeni (142), Vitănești (154).

Perioada de tranziție la epoca bronzului

Aiud (3), Albiș (11), Ampoița (12), Ampoița (14), Ardeu (15), Cuci (46), Cucuiș (47), Giurtelecu Șimleului (59), Hăpria (62), Hodoș (67), Pericei (103), Roșia de Secaș (117), Șimleu Silvaniei (141), Tășnad (144).

Epoca bronzului

Aiud (3), Albiș (11), Ampoița (12), Ampoița (14), Ardeu (15), Balta Sărată (18), București (27), Cămin (33), Covasna (42), Dochia (49), Foeni (54), Giurtelecu Șimleului (59), Grădiștea (61), Hăpria (62), Hodoș (67), Jurilovca (76), Micești (84), Oradea (96), Ostrov – Tulcea (101), Pericei (103), Petea (104), Plosca (109), Poienești (110), Solotvino (135), Suceava (138), Șeușa (139), Șimleu Silvaniei (141), Șoimeni (142).

Hallstatt

Aiud (3), Albiș (11), Bucu (26), Călinești-Oaș (32), Cămin (33), Covasna (42), Cucuiș (47), Dochia (49), Jurilovca (76), Limba (80), Micești (84), Obislavu (95), Oradea (97), Orheiul Vechi (99), Ostrov – Tulcea (101), Roșia de Secaș (117), Satu Nou (120), Șimleu Silvaniei (141), Târgșoru Vechi (145).

Latène

Adamclisi (2), Albiș (11), Ampoița (12), Ardeu (15), Beclean (20), Bordușani (23), Bucu (26), Cămin (33), Cociuba Mare (39), Costești (41), Covasna (42), Giurgiu (58), Giurtelecu Șimleului (59), Grădiștea de Munte (60), Hodoș (67), Jigodin-Băi (75), Lupu (81), Mihail Kogălniceanu (87), Oradea (96), Orheiul Vechi (99), Ostrov – Tulcea (101), Pișcolț (106), Plătărești (108), Poienești (110), Racoșul de Jos (113), Satu Nou (120), Solotvino (135), Șeușa (139), Șimleu Silvaniei (141), Șoimeni (142), Târgușor (148).

Epoca greacă

Adamclisi (2), Albești (10), Istria (73), Jurilovca (76), Satu Nou (120).

Epoca romană

Adamclisi (2), Alba Iulia (4), Alba Iulia (5), Alba Iulia (6), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Albiș (11), Bumbești Jiu (30), Cășeu (34), Câmpia Turzii (35), Constanța (40), Cristești (44), Drobeta-Turnu Severin (50), Feldioara (53), Geoagiu-Băi (55), Grădiștea de Munte (60), Hârșova (63), Hereclean (65), Iaz (70), Iaz (71), Istria (73), Jac (74), Miercurea Sibiului (85), Moigrad (90), Moigrad (91), Oradea (97), Orăștie (98), Ostrov – Constanța (100), Ostrov – Tulcea (101), Ovidiu (102), Pericei (103), Petea (104), Pianu de Jos

(105), Rapoltu Mare (114), Râu de Mori (115), Satu Nou (120), Șeușa (139), Târgșoru Vechi (145), Târgușor (149), Urlueni (152), Vărădia (153).

Epoca postromană

Adamclisi (2), Alba Iulia (6), Albiș (11), București (27), Drobeta-Turnu Severin (50), Jac (74), Ovidiu (102), Sânnicolau Mare (125), Șpălnaca (143).

Epoca bizantină (romano-bizantină)

Adamclisi (3), Capidava (31), Hârșova (63), Isaccea (72), Istria (73), Jurilovca (76), Medgidia (82), Nufăru (94), Ostrov – Tulcea (101).

Epoca migrațiilor

Aiud (3), București (27), Cuci (46), Miercurea Sibiului (86), Ostrov – Tulcea (101), Pișcolț (106), Poienești (110), Suceava (138), Șpălnaca (143), Târgșoru Vechi (145).

Epoca medievală

Acăș (1), Alba Iulia (6), Alba Iulia (7), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Albiș (11), Ampoiața (12), Ardeu (15), Arpașu de Sus (16), Badon (17), Bârnova (19), Beiuș (21), Berislăvești (22), Brăila (24), Bucșani (25), Bucu (26), București (27), București (28), București (29), Capidava (31), Câmpia Turzii (35), Cefa (36), Chilieni (38), Covasna (42), Cuceu (45), Cuci (46), Cucuiș (47), Densuș (48), Drobeta-Turnu Severin (50), Dudu (51), Enisala (52), Feldioara (53), Foeni (54), Geoagiu-Băi (55), Gherghița (56), Giurgeni (57), Giurgiu (58), Giurtelecu Șimleului (59), Hodod (66), Huedin (68), Isaccea (72), Jurilovca (76), Lăzarea (79), Mesentea (83), Mihail Kogălniceanu (87), Moșna (92), Nufăru (94), Oradea (96), Orăștie (98), Orheiul Vechi (99), Ostrov – Tulcea (101), Pericei (103), Platonești (107), Plătărești (108), Popeni (111), Racoș (112), Râu de Mori (115), Roman (116), Saschiz (118), Saschiz (119), Săcueni (121), Sălard (122), Sâmbăta-de-Sus (123), Sânmartin de Beiuș (124), Sânnicolau Mare (125), Sebeș (127), Sebeș (128), Sf. Ilie (129), Sibișel (130), Sibiu (131), Sibiu (132), Sibiu (133), Sighișoara (134), Solotvino (135), Suceava (136), Suceava (137), Suceava (138), Șeușa (139), Șimleu Silvaniei (140), Șimleu Silvaniei (141), Târgșoru Vechi (145), Târgu Trotuș (147), Târgușor (148), Topolnița (150), Zalău (155).

Epocă neprecizată

Cerișor (37), Hunedoara (69).

INDEX DE PERSOANE

N.B. Numerele din paranteze reprezintă numerele de ordine ale rapoartelor din volum.

Alexandrescu, Cristina	Jurilovca (76)
Alexandrescu, Emilian	Giurgiu (58)
Andonie, Corneliu	Nufăru (94)
Andreescu, Radian-Romus	Lăceni-Măgura (78), Vitănești (154)
Andronic, Mugur	Suceava (138)
Angelescu, Mircea	Istria (73)
Anghel, Sorin	Jurilovca (76)
Anghelinu, Mircea	Lapoș (77)
Ardeț, Adrian	Iaz (70)
Ardeț, Lucia Carmen	Iaz (70)
Arsenescu, Margareta	Adamclisi (2)
Arsenie, Lucian	Albești (10), Satu Nou (120)
Artimon, Alexandru	Târgu Trotuș (147)
Astaloș, Ciprian	Călinești-Oaș (32)
Babeș, Mircea	Poienești (110)
Bailey, Douglass	Lăceni-Măgura (78)
Bajusz, Istvan	Moigrad (91)
Balaguri, E. A.	Solotvino (135)
Barnea, Alexandru	Adamclisi (2), Ostrov – Tulcea (101)
Barnea, Ion	Adamclisi (2)
Batariuc, Paraschiva Victoria	Mihoveni (88), Sf. Ilie (129)
Băcueț Crișan, Dan	Badon (17), Cuceu (45), Hereclean (65), Jac (74), Pericei (103), Popeni (111), Șinleu Silvaniei (140), Șimleu Silvaniei (141)
Băcueț Crișan, Sanda	Badon (17), Cuceu (45), Hereclean (65), Pericei (103), Popeni (111), Șimleu Silvaniei (141)
Bădescu, Alexandru	Obislavu (95)
Băjenaru, Costin	Istria (73)
Băjenaru, Radu	Obislavu (95)
Bălășescu, Adrian	Ostrov – Constanța (100)
Bălos, Angelica	Racoșul de Jos (113), Rapoltu Mare (114)
Bărbulescu, Maria	Albești (10)
Băltăc, Adela	Istria (73), Ostrov – Constanța (100)
Bedelean, A.	Pianu de Jos (105)

Bejan, Adrian	Sănnicolau Mare (125)
Bejinariu, Ioan	Giurtelecu Șimleului (59), Șimleu Silvaniei (141)
Beldiman, Corneliu	Trestiana (151)
Bem, Cătălin	Bordușani (23), Bucșani (25)
Benea, Doina	Iaz (71)
Blăjan, Mihai	Șpălnaca (143)
Blănaru, Viorel	Suceava (137)
Bobrovskii, T.	Orheiul Vechi (99)
Bodó, Cristina	Costești (41), Grădiștea de Munte (60), Lupu (81)
Bogdan-Cătănciu, Ioana	Adamclisi (2), Urlueni (152)
Boghian, Dumitru	Târgu Frumos (146)
Bolohan, Neculai	Dochia (49)
Bordi, Lóránd Zs.	Albiș (11)
Botezatu, Dan	Șpălnaca (143)
Bozu, Ovidiu	Vărădia (153)
Bratu, Olimpia	Bumbești Jiu (30)
Brânda, Sever D.	Alba Iulia (7)
Brustur, Titus	Jurilovca (76)
Bucovală, Mihai	Ovidiu (102)
Bulzan, Sorin	Cociuba Mare (39), Hodoș (67), Oradea (96), Oradea (97)
Burnichioiu, Ileana	Densuș (48)
Buzea, Dan	Covasna (42), Șoimeni (142)
Buzoianu, Livia	Albești (10)
Calotoiu, Gheorghe	Bumbești Jiu (30)
Cantacuzino, Gheorghe I.	Drobeta-Turnu Severin (50)
Cauuet, B.	Pianu de Jos (105)
Cavruc, Valeriu	Șoimeni (142)
Căstăian, Mihai	Ardeu (15), Cucuiș (47), Râu de Mori (115), Sibiușel (130)
Cândea, Ionel	Brăila (24), Orheiul Vechi (99)
Cârciumaru, Marin	Lapoș (77)
Cârstina, Ovidiu	Lapoș (77)
Cedică, Valentin	Foeni (54)
Chera, Constantin	Constanța (40)
Chicideanu, Monica	Plosca (109)
Chiriac, Costel	Hârșova (63)
Chirica, Vasile	Mitoc (89)

Ciobanu, Radu	Alba Iulia (9)
Ciubotaru, Dan Leopold	Foeni (54)
Ciugudean, Daniela	Aiud (3)
Ciugudean, Horia	Aiud (3), Ampoița (12), Ampoița (13), Ampoița (14), Hăpria (62), Pianu de Jos (105)
Ciupercă, Bogdan	Târgșoru Vechi (145)
Ciută, Marius	Roșia de Secaș (117), Șeușa (139)
Coman, Radu	Platonești (107)
Conovici, Niculae	Satu Nou (120)
Constantin, Robert	Adamclisi (2)
Cosma, Călin	Moigrad (90), Zalău (155)
Costea, Florea	Racoș (112), Racoșul de Jos (113)
Cotiugă, Vasile	Târgu Frumos (146)
Covacef, Zaharia	Capidava (31)
Crângaci, Maria	Sibiu (132), Sibiu (133)
Crângaș, M.	Iaz (71)
Crișan, Ioan	Cefa (36), Sânmartin de Beiuș (124)
Crișan, Viorica	Covasna (42), Jigodin Băi (75)
Custurea, Gabriel	Târgușor (148), Târgușor (149)
Damian, Oana	Nufăru (94)
Damian, Paul	Ostrov – Constanța (100)
Dana, Dan	Racoșul de Jos (113)
Diaconescu, Alexandru	Alba Iulia (6)
Diaconescu, Petru	Săcueni (121)
Diaconu, Gheorghe	Târgșoru Vechi (145)
Dima, Mihai	Ostrov – Constanța (100)
Dobrinescu, Cătălin Ionuț	Adamclisi (2), Capidava (31)
Domăneanțu, Catrinel	Istria (73)
Dragotă, Aurel	Alba Iulia (7), Alba Iulia (8)
Drașovean, Florin	Foeni (54)
Drâmbărean, Matei	Alba Iulia (4), Alba Iulia (5)
Dumitrașcu, Sever	Cefa (36)
Dumitrescu, Stelian	Năvodari (93)
Dumitroaia, Gheorghe	Șoimeni (142)
Elefterescu, Dan	Ostrov – Constanța (100)
Emödi, Tamas	Lăzarea (79)
Fântâneau, Cristinel	Obislavu (95)

Ferencz, Iosif Vasile	Geoagiu-Băi (55)
Florea, Gelu	Beclean (20), Costești (41), Grădiștea de Munte (60)
Florescu, Radu	Capidava (31)
Georgescu, Adrian	Miercurea Sibiului (86)
Georgescu, Nicolae	Albești (10), Capidava (31)
Ghemîș, Călin	Cociuba Mare (39), Hodoș (67), Oradea (96), Sălard (122)
Gheorghiu, Gabriela	Costești (41), Grădiștea de Munte (60), Jigodin Băi (75), Lupu (81)
Gherman, Elena	Bârnova (19)
Gindele, Robert	Petea (104), Pișcolț (106)
Gligor, Adrian	Aiud (3), Alba Iulia (9), Ampoiața (12), Ampoiața (13), Ampoiața (14), Hăpria (62)
Glodariu, Ioan	Costești (41), Grădiștea de Munte (60), Lupu (81)
Gogăltan, Florin	Foeni (54), Lăzarea (79)
Gogu, Monica	Sf. Ilie (129), Suceava (136), Suceava (137)
Grec, Marius	Sănnicolau Mare (125)
Grigore, Nina	Gherghița (56)
Gudea, Nicolae	Moigrad (90)
Gugiu, Despina	Poienești (110)
Haimovici, Sergiu	Șpălnaca (143)
Haită, Constantin	Bucșani (25), Hârșova (64), Lăceni-Măgura (78), Năvodari (93), Vitănești (154)
Haită, Geanina	Hârșova (64)
Haynes, Ian	Alba Iulia (6)
Hău, Florin	Suceava (137)
Hâncu, I.	Orheiul Vechi (99)
Herța, Călin	Ardeu (15)
Hoinărescu, Călin	Gherghița (56)
Hortopan, Dumitru	Bumbești Jiu (30)
Iacob, Mihaela	Jurilovca (76), Ostrov – Tulcea (101)
Iaroslavschi, Eugen	Costești (41), Grădiștea de Munte (60)
Iercoșan, Neța	Tășnad (144)
Inel, Constantin	Alba Iulia (8)
Ionescu, Mihai	Adamclisi (2)
Ionescu, Severus	Adamclisi (2)
Ioniță, Adrian	Berislăvești (22), Feldioara (53), Plătărești (108)
Iosipescu, Raluca	Enisala (52), Sâmbăta de Sus (123)
Iosipescu, Sergiu	Enisala (52), Sâmbăta de Sus (123)
Irimia, Mihai	Satu Nou (120)

Isac, Adriana	Cășeiu (34)
Isac, Dan	Cășeiu (34)
Kovács Molnár, Zsolt	Lăzarea (79)
Lazarovici, Gheorghe	Balta Sărată (18), Câmpia Turzii (35), Cuci (46)
Lazăr, Mircea Dan	Arpașu de Sus (16)
Lazin, Gheorghe	Petea (104)
Lehrberger, G.	Pianu de Jos (105)
Lichiardopol, Dan	Târgșoru Vechi (145)
Luca, Sabin Adrian	Aiud (3), Cerișor (37), Hunedoara (69), Miercurea Sibiului (85), Miercurea Sibiului (86)
Lungu, Vasilica	Jurilovca (76)
Lungu, Virgil	Constanța (40)
Makara, N.	Solotvino (135)
Malagean, Marian	Jurilovca (76)
Man, Nicoleta	Cristești (44)
Mantu, Cornelia Magda	Scânteia (126)
Marcu, Daniela	Berislăvești (22), Feldioara (53), Hodod (66), Moșna (92), Plătărești (108), Saschiz (118), Saschiz (119), Sighișoara (134)
Mărghitu, Rodica	Ostrov – Constanța (100)
Marina, V.	Solotvino (135)
Marinescu-Bâlcu, Silvia	Bordușani (23), Năvodari (93)
Marinoiu, Vasile	Bumbești Jiu (30)
Marta, Doru	Beiuș (21), Sălard (122)
Marta, Liviu	Călinești-Oaș (32), Petea (104)
Matei, Alexandru V.	Badon (17), Hereclean (65), Jac (74)
Matei, Gheorghe	Platonești (107)
Matei, Mircea D.	Sf. Ilie (129)
Măndescu, Dragoș	Poienești (110)
Mănucu-Adameșteanu, Gheorghe	București (28), București (29), Isaccea (72)
Mănucu-Adameșteanu, Mihaela	Jurilovca (76)
Mărgineanu-Cârstoiu, Monica	Adamclisi (2), Jurilovca (76)
Meșter, Mihai	Câmpia Turzii (35), Cuci (46)
Mihai, Dana	Mihail Kogălniceanu (87), Topolnița (150)
Mihăilescu-Bârliba, Lucrețiu	Jurilovca (76)
Mills, Steve	Lăceni-Măgura (78)
Mirea, Pavel	Lăceni-Măgura (78), Vitănești (154)
Miron, Costin	Capidava (31)
Moga, Vasile	Alba Iulia (4), Alba Iulia (5), Lupu (81)

Moglan, Adriana	Bârnova (19)
Moise, Dragoș	Bordușani (23), Hârșova (64), Năvodari (93)
Motzoi-Chicideanu, Ion	Plosca (109)
Munteanu, O.	Orheiul Vechi (99)
Munteanu Beșliu, Petre	Sibiu (131)
Musteață, S.	Orheiul Vechi (99)
Neagu, Marian	Grădiștea (61)
Negru, Mircea	București (27)
Németi, János	Câmin (33), Petea (104), Pișcolț (106)
Nemeth, Eduard	Vărădia (153)
Nestorescu, Cristian	București (28)
Nicolae, Constantin	Hârșova (63)
Niculescu, Alexandru Gh.	Târgșoru Vechi (145)
Niculică, Bogdan	Mihoveni (88), Suceava (136)
Olteanu, Gheorghe	Săcueni (121)
Olteanu, Ștefan	Gherghița (56)
Opriș, Ioan I.C.	Capidava (31)
Oța, Liana Loredana	Adamclisi (2), Jurilovca (76)
Oța, Silviu	Giurgeni (57)
Pandrea, Stănică	Grădiștea (61)
Papuc, Gheorghe	Adamclisi (2), Medgidia (82), Ovidiu (102)
Paraschiv, Dorel	Ostrov – Tulcea (101)
Parnic, Valentin	Grădiștea (61)
Pașca, Cecilia	Ovidiu (102)
Pascu, Ioan F.	Chilieni (38), Huedin (68), Mesentea (83), Sighișoara (134), Șimleu Silvaniei (140)
Paul, Iuliu	Limba (80), Micești (84)
Păunescu, Alexandru	Crăciunești (43)
Păunescu, Anca	Bucu (26), Giurgeni (57)
Pescaru, Adriana	Ardeu (15), Costești (41), Geoagiu-Băi (55), Grădiștea de Munte (60)
Pescaru, Eugen	Geoagiu-Băi (55)
Petrescu, Sorin M.	Balta Sărată (18)
Pinter, Zeno Karl	Cucuiș (47), Orăștie (98), Râu de Mori (115), Sibiușel (130), Sibiu (133)
Pop, Horea	Pericei (103), Șimleu Silvaniei (141)
Pop, Speranța	Călinești-Oaș (32), Pișcolț (106)
Popa, Traian	Giurgiu (58)
Popovici, Dragomir	Bordușani (23), Hârșova (64)

Popușoi, Eugenia	Trestiana (151)
Postăvaru, Iosefina	Moșna (92)
Postică, Gheorghe	Orheiul Vechi (99)
Predoi, Veronica	Dudu (51)
Protase, Dumitru	Cristești (44), Șpálnaca (143)
Purice, Silviu	Cerișor (37)
Radu, Valentin	Hârșova (64)
Randoin, Bernard	Hârșova (64)
Rădean, Virginia	Geoagiu-Băi (55)
Rădulescu, Adrian	Albești (10), Hârșova (63)
Regep, S.	Iaz (71)
Rența, Elena	Bucu (26)
Rialland, Yannick	Hârșova (64)
Rico, Ch.	Pianu de Jos (105)
Ridiche, Florin	Plosca (109)
Riduș, B.	Orheiul Vechi (99)
Rodean, Nicolae	Miercurea Sibiului (85)
Roman, Cristian	Cerișor (37), Hunedoara (69)
Rotea Mihai	Șoimeni (142)
Rustoiu, Aurel	Solotvino (135)
Rusu, Adrian A.	Densuș (48)
Rusu, Cosmin C.	Moșna (92)
Ruttner, V.	Pianu de Jos (105)
Sarvaș, Gabriela	Jurilovca (76)
Sarvaș, Teofil	Jurilovca (76)
Sârbu, Valeriu	Covasna (42)
Schäfer, Alfred	Alba Iulia (6)
Scrobotă, P.	Aiud (3)
Scurtu, Florin	Istria (73)
Seely, Josephine	Lăceni-Măgura (78)
Simina, Nicolae Marcel	Sebeș (127), Sebeș (128)
Sion, Anișoara	Drobeta-Turnu Severin (50)
Spânu, A.	Aiud (3)
Spânu, Daniel	Poienești (110)
Stanciu, Ioan	Hereclean (65)
Stângă, Ion	Drobeta-Turnu Severin (50)

Stoica, Stan	Adamclisi (2)
Suceveanu, Alexandru	Istria (73)
Suciu, Liliana	Beclean (20), Costești (41), Grădiștea de Munte (60), Lupu (81)
Székely, Zsolt	Albiș (11), Șoimeni (142)
Szöcs, Péter Levente	Acâș (1), Hodod (66), Moșna (92)
Știrbulescu, Christina	Ostrov – Constanța (100)
Talmațchi, Eugen	Hârșova (63)
Tamba, Dan	Moigrad (90)
Tâmaș, C.	Pianu de Jos (105)
Tănăsescu, Bogdan	București (28)
Timoc, C.	Iaz (71)
Tomescu, Mihai	Lăceni-Măgura (78)
Topoleanu, Florin	Jurilovca (76)
Trick, Steve	Lăceni-Măgura (78)
Trif, Călin	Moigrad (90)
Tudorache, Vera	Jurilovca (76)
Țânțăreanu, Ecaterina	Dudu (51)
Țiplic, Ioan Marian	Orăștie (98), Râu de Mori (115), Sibiu (132), Sibiu (133)
Țurcanu, Senica	Scânteia (126)
Țuțuianu, Costin Daniel	Cucuiș (47), Racoș (112), Rapoltu Mare (114), Sibișel (130)
Ursachi, Corina	Poienești (110)
Ursachi, Vasile	Roman (116)
Ursulescu, Nicolae	Târgu Frumos (146)
Ursuțiu, Adrian	Micești (84)
Vaida, Floarea	Beclean (20)
Vaida, Lucian	Beclean (20)
Vasiliev, Valentin	Solotvino (135)
Vasilii, Ioan	Ostrov – Tulcea (101)
Vizauer, Iulian	Jurilovca (76)
Vlad, Florin	Bordușani (23)
Voinaghi, Marius	Ampoița (12), Ampoița (13), Ampoița (14)
Voinea, Valentina	Hârșova (64), Năvodari (93)
Vulpe, Alexandru	Obislavu (95)
Welsford, Thomas	Jurilovca (76)
Zaharia, Pompilia	Lăceni-Măgura (78), Vitănești (154)
Zugravu, Nelu	Adamclisi (2)

INDEX DE INSTITUȚII

N.B. Numerele din paranteze reprezintă numerele de ordine ale rapoartelor din volum.

Birkbeck College, University of London, Marea Britanie	Alba Iulia (6)
Centrul de Cercetări Arheologice din Republica Moldova	Orheiul Vechi (99)
Centrul de Proiectare pentru Patrimoniului Cultural Național	Drobeta-Turnu Severin (50), Enisala (52), Sâmbăta de Sus (123)
Cercul „Gemina”, Sighetu Marmăției	Ampoița (12), Ampoița (13), Ampoița (14)
Complexul Muzeal Județean Neamț	Roman (116), Șoimeni (142)
Complexul Muzeistic „Orheiul Vechi”, Republica Moldova	Orheiul Vechi (99)
Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște	Lapoș (77), Săcueni (121)
Complexul Național Muzeal „Moldova”, Iași	Bârnova (19), Mitoc (89), Scânteia (126)
GEI-PROSECO, București	Istria (73)
GEOECOMAR CONEXIF	Jurilovca (76)
Home Trade SRL	Berislăvești (22), Chilieni (38), Feldioara (53), Hodod (66), Huedin (68), Mesentea (83), Moșna (92), Plătărești (108), Saschiz (118), Saschiz (119), Sighișoara (134), Șimleu Silvaniei (140)
Institutul de Arheologie Iași	Hârșova (63), Scânteia (126)
Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca	Adamclisi (2), Densuș (48), Foeni (54), Hereclean (65), Lăzarea (79), Micești (84), Urlueni (152), Zalău (155)
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București	Adamclisi (2), Berislăvești (22), Bordoșani (23), Crăciunești (43), Drobeta-Turnu Severin (50), Feldioara (53), Giurgiu (58), Istria (73), Jurilovca (76), Năvodari (93), Nufăru (94), Obislavu (95), Ostrov – Tulcea (101), Plătărești (108), Plosca (109), Poienești (110), Satu Nou (120), Târgșoru Vechi (145)
Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea	Jurilovca (76), Ostrov – Tulcea (101)
Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu	Aiud (3), Sibiu (132), Sibiu (133)
Institutul de Memorie Culturală – cIMeC	Ostrov – Constanța (100)
Institutul Român de Tracologie	Albiș (11), Orheiul Vechi (99), Solotvino (134), Șoimeni (142)
Liceul Agricol Beclean	Beclean (20)
Liceul Năvodari	Năvodari (93)
Liceul „Traian Doda”, Caransebeș	Iaz (70)
Ministerul Culturii, Franța	Hârșova (64)
Muzeul Banatului Montan, Reșița	Iaz (71), Vărădia (153)
Muzeul Banatului, Timișoara	Foeni (54), Sânnicolau Mare (125)
Muzeul Brăilei	Brăila (24), Covasna (42), Grădiștea (61), Orheiul Vechi (99)
Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara	Cerișor (37), Hunedoara (69)
Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva	Ardeu (15), Costești (41), Cucuiș (47), Densuș (48), Geoagiu Băi (55), Grădiștea de Munte (60), Lupu (81), Racoș (112), Racoșul de Jos (113), Rapoltu Mare (114), Râu de Mori (115), Sibișel (130)

Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia	Adamclisi (2), Albești (10), Capidava (31)
Muzeul de Istorie Aiud	Aiud (3)
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța	Adamclisi (2), Albești (10), Capidava (31), Constanța (40), Hârșova (63), Hârșova (64), Istria (73), Medgidia (82), Năvodari (93), Nufăru (94), Ovidiu (102), Satu Nou (120), Târgușor (148), Târgușor (149)
Muzeul de Istorie Sighișoara	Sighișoara (134)
Muzeul Dunării de Jos, Călărași	Grădiștea (61), Ostrov – Constanța (100)
Muzeul Județean Argeș	Poienești (110)
Muzeul Județean Bistrița	Beclean (20)
Muzeul Județean de Istorie Brașov	Racoș (112), Racoșul de Jos (113)
Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș	Balta Sărată (18), Iaz (70)
Muzeul Județean de Istorie și Arheologie “Iulian Antonescu” Bacău	Târgu Trotuș (147)
Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova	Gherghița (56), Târgșoru Vechi (145)
Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău	Badon (17), Cuceu (45), Giurtelecu Șimleului (59), Hereclean (65), Jac (74), Pericei (103), Popeni (111), Șimleu Silvaniei (140), Șimleu Silvaniei (141)
Muzeul “Teoharie Antonescu” Giurgiu	Giurgiu (58)
Muzeul Județean Gorj	Bumbești Jiu (30)
Muzeul Județean Ialomița	Bordușani (23), Platonești (107)
Muzeul Județean Mureș	Cristești (44)
Muzeul Județean Satu Mare	Acâș (1), Călinești-Oaș (32), Cămin (33), Hodod (66), Moșna (92), Petea (104), Pișcolț (106), Tășnad (144)
Muzeul Județean Teleorman	Dudu (51), Lăceni-Măgura (78), Vitănești (154)
Muzeul “Ștefan cel Mare”, Vaslui	Poienești (110)
Muzeul Județean Vâlcea	Obislavu (95)
Muzeul Militar Național, București	Enisala (52), Obislavu (95), Sâmbăta de Sus (123)
Muzeul Municipal București	București (27), București (28), București (29), Isaccea (72)
Muzeul Național al Bucovinei, Suceava	Mihoveni (88), Sf. Ilie (129), Suceava (136), Suceava (137), Suceava (138)
Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe	Covasna (42), Șoimeni (142)
Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia	Aiud (3), Alba Iulia (4), Alba Iulia (5), Alba Iulia (7), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Ampoita (12), Ampoita (13), Ampoita (14), Hâpria (62), Lupu (81), Pianu de Jos (105), Șpălnaca (143)
Muzeul Național Brukenthal, Sibiu	Arpașu de Sus (16), Miercurea Sibiului (85), Miercurea Sibiului (86), Sibiu (131)
Muzeul Național de Istorie a României	Bordușani (23), Bucșani (25), Bucu (26), Giurgeni (57), Istria (73), Lăceni-Măgura (78), Mihail Kogălniceanu (87), Ostrov – Constanța (100), Topolnița (150), Vitănești (154)
Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca	Cășeu (34), Câmpia Turzii (35), Costești (41), Covasna (42), Cuci (46), Grădiștea de Munte (60), Hârșova (64), Jigodin Băi (75), Lupu (81), Șoimeni (142)
Muzeul Național Secuiesc, Sfântu Gheorghe	Albiș (11)
Muzeul Olteniei, Craiova	Plosca (109)
Muzeul Orașului Kiev, Ucraina	Orheiul Vechi (99)

Muzeul Orășenesc Sebeș	Sebeș (127), Sebeș (128)
Muzeul Regiunii „Porțile de Fier”, Drobeta-Turnu Severin	Drobeta-Turnu Severin (50)
Muzeul Țării Crișurilor, Oradea	Beiuș (21), Cefa (36), Cociuba Mare (39), Hodoș (67), Oradea (96), Oradea (97), Sălard (122), Sânmartin de Beiuș (124)
Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad	Trestiana (151)
Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Național, Ialomița	Bucu (26)
Universitatea „1 Decembrie” Alba Iulia	Limba (80), Micești (84), Oradea (97), Roșia de Secaș (117), Șeușa (139)
Universitatea „Al. I. Cuza” Iași	Adamclisi (2), Dochia (49), Jurilovca (76), Șpălnaca (143), Târgu Frumos (146)
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca	Alba Iulia (6), Beclean (20), Cășeu (34), Costești (41), Cristești (44), Grădiștea de Munte (60), Lăzarea (79), Lupu (81), Moigrad (90), Moigrad (91), Moșna (92), Pianu de Jos (105), Șpălnaca (143), Vărădia (153)
Universitatea București	Adamclisi (2), Capidava (31), Plosca (109)
Universitatea Cardiff, Marea Britanie	Lăceni-Măgura (78)
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București	Gherghița (56), Trestiana (151)
Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu” București	Istria (73), Jurilovca (76), Ostrov (100)
Universitatea de Stat din Republica Moldova	Orheiul Vechi (99)
Universitatea din Cernăuți, Ucraina	Orheiul Vechi (99)
Universitatea din München, Germania	Pianu de Jos (105)
Universitatea „Eftimie Murgu” Reșița	Balta Sărată (18)
Universitatea Liberă Internațională din Republica Moldova	Orheiul Vechi (99)
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu	Aiud (3), Capidava (31), Cerișor (37), Cucuiș (47), Hunedoara (69), Miercurea Sibiului (85), Miercurea Sibiului (86), Orăștie (98), Râu de Mori (115), Sibișel (130), Sibiu (132), Sibiu (133)
Universitatea Oradea	Cefa (36)
Universitatea „Ovidius” Constanța	Satu Nou (120)
Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Republica Moldova	Orheiul Vechi (99)
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava	Târgu Frumos (146)
Universitatea Ujgorod, Ucraina	Solotvino (135)
Universitatea „Valahia” Târgoviște	Lapoș (77), Sf. Ilie (129)
UTAH – Université de Toulouse Le Mirail, Franța	Pianu de Jos (105)
St. John College, Oxford, Marea Britanie	Jurilovca (76)
Winckelmann Institut – Humboldt Universität zu Berlin, Germania	Alba Iulia (6)

Microsoft Access - [SIT 1]

File Edit View Insert Format Records Tools Window Help

REPERTORIUL ARHEOLOGIC | ciMeC | Castellum-ul de la Abrud - "Cetățuia"

Cod SIRUTA: 1160 | Tip sit: Castellum | Id_sit: 1

SIRUTA	DENLOC	DENTIP	DENJ
1160 ABRUD	ORAS ABRUD		ALBA
1160			

Record: 1 of 1

Tip sit: Castellum | Categorie sit: construcție defensivă

Nume sit: Castellum-ul de la Abrud - "Cetățuia"

Punct: Cetățuia | Reper: la SV de oraș, lângă internatul liceului

Forma de relief: platou | Reper hidrografic:

Descrora:

Stratigrafie:

Data descoperirii:

DOCUMENTAȚII | ILUSTRĂȚII | NUME VECHI LOCALITĂȚI

COMPLETARE_SIT | ANSAMBLU | COMPLEX | OBIECT | OBIECT_COMPLETARE | SURSA | CERCETARE | REGIM

COMPLETARE SIT

Record: 1 of 4149

Form View

DATE STATISTICE PRIVIND CAMPANIA ARHEOLOGICĂ 1999

- 181 de cercetători, membri ai colectivelor de cercetare;
  - s-au desfășurat săpături arheologice în 34 de județe și municipiul București;
  - 2 județe (Alba și Constanța) au peste 20 de șantiere;
  - 4 județe (Alba, Constanța, Hunedoara și Sălaj) au peste 10 șantiere;
  - restul de 30 de județe însumează 84 de șantiere;
  - în 10 județe s-a înregistrat doar un singur șantier;
  - în 6 județe au fost câte 2 șantiere;
  - în 7 județe au fost câte 3 șantiere;
  - în 2 județe au fost câte 4 șantiere;
  - în 5 județe s-au desfășurat săpături pe 5 până la 9 șantiere.
-
- 6 șantiere au avut colaborare externă;
  - 9 șantiere au avut în vedere studii interdisciplinare;
  - 6 șantiere au avut în vedere metode de cercetare nedistructivă.
-
- 4 institute de cercetare ale Academiei Române au participat la 31 șantiere (medie 7,75);
  - 10 instituții subordonate Ministerului Culturii au participat la 62 șantiere (medie 6,2);
  - 17 instituții subordonate Ministerului Educației Naționale au participat la 76 șantiere (medie 4,5);
  - 34 de muzee subordonate autorităților locale au participat la 95 șantiere (medie 2,8).

NORME JURIDICE REFERITOARE LA PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național

În temeiul prevederilor art. 107 alin. (1) și (3) din Constituția României și ale art. 1 lit. K pct.1 din Legea nr. 206/1999 pentru abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe,
Guvernul României emite prezenta ordonanță.

CAPITOLUL I Dispoziții generale

Art. 1. – Prezenta ordonanță reglementează protejarea patrimoniului arheologic prin definirea regimului juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice.

Art. 2. – În înțelesul prezentei ordonanțe:

a) prin *regimul juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice* se înțelege ansamblul de măsuri științifice, juridice, administrative, financiar-fiscale și tehnice menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, clasării acestora ca bunuri culturale mobile sau ca monumente istorice;

b) prin *patrimoniul arheologic* se înțelege ansamblul bunurilor arheologice format din:

- (i) siturile arheologice clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat, instituite conform legii;
- (ii) bunurile mobile, obiecte sau urme ale manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite;

c) prin *cercetare arheologică* se înțelege ansamblul de măsuri cu caracter științific și tehnic menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea prin săpături arheologice, investigarea, recoltarea, înregistrarea și valorificarea științifică, inclusiv publicarea, a patrimoniului arheologic.

Cercetarea arheologică se realizează în condițiile prezentei ordonanțe de către personalul de specialitate atestat și înregistrat în Registrul arheologilor.

Evaluarea rezultatelor cercetării arheologice stă la baza stabilirii statutului juridic de protecție a descoperirilor arheologice sau după caz, descărcării de sarcină arheologică a zonei;

d) prin *descoperire arheologică* se înțelege evidențierea, prin intermediul săpăturii arheologice, a vestigiilor, obiectelor și urmelor manifestărilor umane, care constituie mărturii ale epocilor și civilizațiilor dispărute;

e) prin *descoperire arheologică întâmplătoare* se înțelege evidențierea de bunuri de patrimoniu arheologic ca urmare a acțiunii factorilor naturali sau a acțiunilor umane, altele decât cercetarea arheologică;

f) prin *zonă de patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat* se înțelege terenul în care, ca urmare a cercetării arheologice, au fost descoperite bunuri din categoria celor prevăzute la art. 2 lit. b);

g) prin *sit arheologic declarat zonă de interes național* se înțelege zona de interes arheologic prioritar care se instituie asupra teritoriului unității administrativ-teritoriale ce cuprinde acele situri arheologice a căror cercetare științifică, protejare și punere în valoare este de importanță excepțională pentru istoria și cultura națională prin măturile materiale, bunurile mobile sau imobile, ce fac parte sau sunt propuse să facă parte din categoria "Tezaur al patrimoniului cultural național mobil" sau, respectiv, fac parte ori sunt propuse să fie incluse în categoria monumentelor istorice aflate în Lista patrimoniului mondial.

Zonele de interes arheologic prioritar se instituie prin lege, în baza cercetării științifice de specialitate și potrivit documentațiilor specifice de urbanism sau, după caz, de amenajare a teritoriului.

La data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe zonele de interes arheologic prioritar sunt cele cuprinse în anexa care face parte integrantă din prezenta ordonanță;

h) prin *zonă cu patrimoniu arheologic reperat* se înțelege terenul delimitat conform legii, în care urmează să se efectueze cercetări arheologice pe baza informațiilor sau a studiilor științifice care atestă existența subterană sau subacvatică de bunuri de patrimoniu arheologic, susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural național. Până la finalizarea cercetării arheologice și luarea măsurilor corespunzătoare de protecție și punere în valoare a descoperirilor arheologice, zonele de protecție a siturilor arheologice sau istorice instituite conform legii, sunt totodată și zone cu potențial arheologic reperat;

i) prin *zonă cu potențial arheologic evidențiat întâmplător* se înțelege terenul delimitat conform legii, în care existența de bunuri de patrimoniu arheologic se evidențiază în mod neprevăzut, ca urmare a:

- (i) acțiunilor umane, altele decât cercetarea arheologică, cum ar fi: lucrări de construcții, lucrări de prospecțiuni geologice, inclusiv teledetecție, lucrări agricole, precum și alte tipuri de lucrări și cercetări efectuate subteran sau subacvatic;
- (ii) acțiunilor factorilor naturali, cum ar fi: seism, alunecări de teren, inundații, eroziunea solului și altele;

și în cazul cărora este necesară o cercetare arheologică în vederea înregistrării și valorificării științifice a acestora.

Zona cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător se delimitează în jurul locului descoperirii arheologice întâmplătoare, după caz, astfel:

- (i) pe toată suprafața terenului care face obiectul autorizării de construire;
- (ii) pe o rază de 50 de metri față de locul descoperirii, în cazul în care descoperirea s-a făcut ca urmare a lucrărilor agricole sau a altor lucrări care nu au nevoie de autorizație de construire;
- (iii) pe toată suprafața terenului afectat de acțiunea factorilor naturali.

CAPITOLUL II

Protejarea patrimoniului arheologic

Art. 3. - (1) Statul garantează și asigură protejarea patrimoniului arheologic în condițiile stabilite prin prezenta ordonanță.

(2) Ministerul Culturii este autoritatea administrației publice centrale de specialitate care răspunde de elaborarea strategiilor și normelor specifice de cercetare în vederea protejării patrimoniului arheologic și care urmărește aplicarea acestora.

(3) Autoritățile administrației publice centrale de specialitate, instituțiile de specialitate subordonate acestora și autoritățile administrației publice locale colaborează și răspund, conform legii, de activitatea de protejare a patrimoniului arheologic.

Art. 4. - (1) Bunurile de patrimoniu arheologic pot fi parte integrantă a patrimoniului cultural național și pot fi clasate și protejate ca bunuri de patrimoniu cultural național mobil sau ca monumente istorice, conform legii.

(2) Descoperirile de vestigii arheologice sau de bunuri mobile din categoria celor care fac obiectul clasării în patrimoniul cultural național mobil, realizate ca urmare a cercetărilor arheologice, se anunță de titularul autorizației de cercetare serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii, în conformitate cu Regulamentul săpăturilor arheologice.

(3) Persoana descoperitoare sau proprietarul ori administratorul terenului în care s-a făcut descoperirea arheologică întâmplătoare este obligat să anunțe acest fapt primarului localității, în termen de 72 de ore de la descoperire.

Art. 5. - (1) Prin *protejarea bunurilor și terenurilor de patrimoniu arheologic* din zonele definite la art. 2 lit. h) și i) se înțelege adoptarea măsurilor științifice, administrative și tehnice care urmăresc păstrarea vestigiilor descoperite întâmplător sau ca urmare a cercetării arheologice până la clasarea bunurilor respective sau până la finalizarea cercetării arheologice, prin instituirea de obligații în sarcina proprietarilor, administratorilor sau titularilor de alte drepturi reale asupra terenurilor care conțin sau au conținut bunurile de patrimoniu arheologic respective, precum și prin reglementarea sau interzicerea activităților umane, inclusiv a celor autorizate anterior.

(2) Descărcarea unei zone de sarcină arheologică este confirmată prin Certificatul de descărcare de sarcină arheologică, care reprezintă actul administrativ, emis în condițiile prezentei ordonanțe, prin care se anulează regimul de protecție instituit anterior.

(3) În cazul zonelor cu potențial arheologic cunoscut și cercetat, regimul de protecție este reglementat de legislația în vigoare privitoare la protejarea monumentelor istorice și a bunurilor mobile care fac parte din patrimoniul cultural național.

(4) Zonele de patrimoniu arheologic reperat, delimitate și instituite conform legii beneficiază de protecția acordată pentru zonele protejate, precum și de măsurile specifice de protecție prevăzute de prezenta ordonanță.

(5) În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, în interiorul delimitării prevăzute la art. 2 lit. i) se instituie, din momentul descoperirii de bunuri arheologice, în vederea cercetării și stabilirii regimului de protejare, temporar, pentru o perioadă ce nu poate depăși 12 luni, regimul de protecție pentru bunurile arheologice și zonele cu potențial arheologic.

(6) Săpătura arheologică și activitățile umane întreprinse asupra patrimoniului arheologic se efectuează numai pe baza și în conformitate cu autorizația emisă de Ministerul Culturii, în condițiile legii.

(7) Utilizarea detectoarelor de metale în situri arheologice, în zonele de interes arheologic prioritar și în zonele cu patrimoniu arheologic reperat este permisă numai pe baza autorizării prealabile emise de Ministerul Culturii.

(8) Până la descărcarea de sarcină arheologică terenul care face obiectul cercetării este protejat ca sit arheologic, conform legii.

(9) Autorizarea lucrărilor de construire sau desființare din zonele cu patrimoniu arheologic reperat se aprobă numai pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii.

(10) În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, în condițiile prevederilor alin. (5), până la descărcarea de sarcină arheologică, autorizarea de construire se suspendă sau, după caz, primarul localității dispune întreruperea oricărei alte activități, în conformitate cu avizul serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii, și se instituie regimul de supraveghere sau săpătură arheologică.

Art.6. – În cazul lucrărilor de construire, modificare, extindere sau reparare privind căi de comunicație, dotări tehnico-edilitare, subterane și subacvative, excavări, exploatarea de cariere, investitorii, persoane fizice sau juridice de drept privat, sau ordonatorii de credite ai instituțiilor publice finanțatoare, după caz, au obligația de a finanța:

a) stabilirea, prin studiul de fezabilitate a investiției, a măsurilor tehnice ce urmează să fie detaliate prin proiectul tehnic și a necesarului de fonduri pentru cercetarea și protejarea patrimoniului arheologic sau, după caz, a descărcării de sarcină arheologică din zona afectată de lucrări;

b) activitatea de supraveghere arheologică, pe întreaga durată a lucrărilor, având drept scop luarea măsurilor necesare pentru protecția patrimoniului arheologic și a descoperirilor arheologice întâmplătoare;

c) orice modificări ale proiectului, necesare pentru protejarea descoperirilor arheologice.

Art. 7. – (1) Oficiul Național de Cadastru, Geodezie și Cartografie, oficiile din subordinea sa și, după caz, oficiile de cadastru agricol și organizarea teritoriului agricol au obligația să includă zonele de patrimoniu arheologic reperat, pe baza listei cuprinzând zonele de patrimoniu arheologic reperat, în planurile cadastrale și în hărțile topografice.

(2) Zonele cu patrimoniu arheologic reperat se includ în cadastrul de specialitate al zonelor protejate naturale și construite.

Art. 8. – (1) Proprietarii, administratorii sau titularii de alte drepturi reale asupra terenurilor în care se află situri arheologice sau pe care au fost instituite zone cu patrimoniu arheologic reperat au obligația de a permite accesul personalului autorizat, în condițiile prezentei ordonanțe, în vederea cercetării arheologice și protejării patrimoniului arheologic, precum și asigurării măsurilor de protecție și de pază a bunurilor de patrimoniu arheologic.

(2) Proprietarii sau administratorii de terenuri, persoane fizice sau juridice de drept privat, sunt îndreptățiți la plata unor despăgubiri pentru veniturile agricole nerealizate pe terenurile care fac obiectul săpăturilor arheologice și pentru perioada în care se desfășoară acestea, în cuantumurile și condițiile stabilite prin metodologia aprobată prin hotărâre a Guvernului.

(3) Despăgubirea pentru venitul agricol nerealizat se plătește persoanei îndreptățite de către finanțatorul săpăturii arheologice în termen de 60 de zile de la data începerii cercetării arheologice.

(4) Aducerea terenului la condiția sa inițială revine finanțatorului cercetării arheologice.

Art. 9. – Proprietarii terenurilor agricole sunt scutiți de plata impozitului pe terenul agricol pentru suprafețele afectate de cercetările arheologice pe întreaga durată a efectuării acestora.

CAPITOLUL III

Instituții și organisme de specialitate cu atribuții în protejarea patrimoniului arheologic

Art. 10. – În domeniul protejării patrimoniului arheologic, Ministerul Culturii îndeplinește direct sau prin instituțiile sale subordonate, următoarele atribuții:

- a) asigură aplicarea strategiei naționale, elaborarea normelor și metodologiilor specifice și urmărește respectarea prevederilor legale din domeniu;
- b) asigură îndeplinirea angajamentelor asumate prin convențiile internaționale referitoare la protecția patrimoniului arheologic la care România este parte;
- c) reprezintă statul în relația cu proprietarii imobilelor, terenurilor sau ai construcțiilor din zonele cu patrimoniu arheologic și din zonele în care se evidențiază descoperiri arheologice;
- d) eliberează autorizația de săpătură arheologică în baza deciziei Comisiei Naționale de Arheologie;
- e) instituie Regulamentul săpăturilor arheologice;
- f) instituie lista cuprinzând zonele de patrimoniu arheologic reperat, precum și metodologia de avizare a lucrărilor din aceste zone;
- g) administrează baza de date care alcătuiește Repertoriul arheologic național;
- h) instituie Registrul Arheologilor;
- i) finanțează sau cofinanțează, împreună cu autoritățile și instituțiile publice, cu persoanele fizice sau juridice de drept privat interesate, cercetarea patrimoniului arheologic;
- j) asigură editarea anuarului Comisiei Naționale de Arheologie, precum și a altor publicații de specialitate;
- k) organizează sesiunea anuală de rapoarte arheologice.

Art. 11. – Serviciile publice descentralizate ale Ministerului Culturii îndeplinesc, în domeniul protejării patrimoniului arheologic, următoarele atribuții:

- a) supraveghează săpăturile arheologice efectuate în unitatea administrativ teritorială urmărind respectarea autorizației emise de Ministerul Culturii;
- b) avizează, pe baza referatelor de specialitate, lucrările ce urmează să fie efectuate în zonele cu patrimoniu arheologic reperat;
- c) răspund de supravegherea din punct de vedere științific a lucrărilor la care au fost consemnate descoperiri arheologice întâmplătoare, declanșând, după caz, procedurile de clasare prevăzute de lege;
- d) emit Certificatul de descărcare de sarcină arheologică, pe baza deciziei Comisiei Naționale de Arheologie, în cazul săpăturilor arheologice sau pe baza raportului de supraveghere arheologică, în cazul descoperirilor întâmplătoare.

Art. 12. – (1) Se reorganizează Comisia Națională de Arheologie, ca organism științific de specialitate, fără personalitate juridică, cu rol consultativ în domeniul patrimoniului arheologic, pe lângă Ministerul Culturii. Comisia Națională de Arheologie funcționează sub autoritatea științifică a Academiei Române.

(2) Comisia Națională de Arheologie este formată din specialiști în domeniu, care își desfășoară activitatea în instituturile de profil arheologic, muzee, precum și în alte instituții.

(3) Comisia Națională de Arheologie elaborează strategiile, avizează programele naționale de cercetare, metodologiile, normativele și reglementările tehnico-științifice din domeniul cercetării arheologice.

(4) Comisia Națională de Arheologie are 31 de membri și funcționează în conformitate cu regulamentul său de organizare și funcționare, aprobat prin ordin al ministrului culturii în termen de 60 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe.

(5) Funcționarea Comisiei Naționale de Arheologie este asigurată de Ministerul Culturii.

(6) Conducătorul compartimentului de specialitate din cadrul Ministerului Culturii este de drept secretarul Comisiei Naționale de Arheologie.

Art. 13. – (1) Componenta nominală a Comisiei Naționale de Arheologie este aprobată prin ordin al ministrului culturii, din rândul specialiștilor în domeniu, propuși în conformitate cu prevederile prezentului articol. La data numirii lor, membrii Comisiei Naționale de Arheologie au un mandat de 3 ani ce poate fi reînnoit, consecutiv, o singură dată.

(2) Membrii Comisiei Naționale de Arheologie sunt propuși de:

- a) Comisia Națională de Arheologie;
- b) Academia Română, prin instituturile sale de specialitate;
- c) facultățile și instituturile de cercetare de specialitate din domeniul educației naționale;
- d) Ministerul Culturii;
- e) muzeele și asociațiile profesionale în domeniu, conform metodologiei stabilite prin ordin al ministrului culturii.

(3) Propunerile Comisiei Naționale de Arheologie se vor face începând cu al doilea mandat de la data reorganizării.

(4) Președintele Comisiei Naționale de Arheologie este propus ministrului culturii de către membrii acesteia prin vot secret și are, la data alegerii sale, un mandat de 5 ani.

(5) Ministrul culturii aprobă prin ordin propunerea Comisiei Naționale de Arheologie cu privire la președintele acesteia sau o poate respinge, motivat, o singură dată. Dacă prin votul a două treimi din numărul membrilor săi

Comisia Națională de Arheologie își menține propunerea inițială, ministrul culturii are obligația să o aprobe prin ordin. Dacă nu sunt întrunite cele două treimi, ministrul culturii solicită Comisiei Naționale de Arheologie o nouă propunere.

Art. 14. – Comisia Națională de Arheologie are următoarele atribuții principale:

- a) elaborează strategia națională în domeniul cercetării arheologice;
- b) avizează planul anual al cercetărilor arheologice finanțate sau cofinanțate prin bugetul Ministerului Culturii;
- c) avizează normele și metodologiile din domeniul cercetării arheologice;
- d) elaborează Regulamentul săpăturilor arheologice;
- e) emite avizele pentru eliberarea autorizațiilor de săpături arheologice indiferent de sursa lor de finanțare;
- f) propune clasarea siturilor arheologice;
- g) avizează criteriile de atestare a specialiștilor și experților din domeniul cercetării arheologice, înregistrați în Registrul arheologilor;
- h) avizează documentațiile de urbanism și amenajare a teritoriului care cuprind situri arheologice sau zone cu patrimoniu arheologic reperat;
- i) avizează studiile de fundamentare care urmăresc definirea, instituirea și delimitarea zonelor protejate de patrimoniu care cuprind patrimoniu arheologic;
- j) formulează prioritățile cercetării arheologice în vederea fundamentării sumelor necesare ce urmează să fie alocate în acest scop de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii și avizează prioritățile de finanțare din fondurile aprobate Ministerului Culturii prin bugetul de stat;
- k) propune Ministerului Culturii achiziționarea de terenuri cu bunuri de patrimoniu arheologic;
- l) analizează contestațiile din domeniul său de competență;
- m) avizează programele de pregătire a specialiștilor și planurile de specializare în domeniul cercetării arheologice;
- n) reprezintă România în cadrul organismelor internaționale de specialitate similare;
- o) avizează planul cercetărilor arheologice efectuate de misiunile arheologice române pe teritoriul altor state, precum și protocoalele de colaborare cu parteneri străini privind cercetările arheologice din România.
- p) îndeplinește și alte atribuții din domeniu, în condițiile legii.

Art.15. – (1) Se instituie Repertoriul arheologic național, administrat de Ministerul Culturii, potrivit regulamentului aprobat prin ordin al ministrului culturii în termen de 60 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe.

(2) Repertoriul arheologic național cuprinde imagini, date cartografice, topografice și științifice, precum și orice alte informații privitoare la:

- a) zonele cu potențial arheologic cunoscut și cercetat, zonele cu potențial arheologic necercetat și, pe măsură ce acestea devin cunoscute, zonele al căror potențial arheologic devine cunoscut întâmplător;
- b) monumentele, ansamblurile și siturile istorice în care s-au efectuat sau sunt în curs de desfășurare cercetări arheologice;
- c) date provenite din fișele de evidență a bunurilor mobile descoperite în zonele sau la monumentele istorice prevăzute la lit. a) și b).

Art. 16. – Monumentele, ansamblurile și siturile arheologice înregistrate în Repertoriul arheologic național sunt cuprinse în lista cuprinzând monumentele istorice.

CAPITOLUL IV

Atribuțiile autorităților administrației publice locale

Art. 17. – În vederea protejării patrimoniului arheologic și a respectării prevederilor legale în acest domeniu, autoritățile administrației publice locale au următoarele atribuții principale:

- a) cooperează cu organismele și instituțiile publice cu responsabilități în domeniul protejării patrimoniului arheologic pentru punerea în aplicare și urmărirea respectării deciziilor acestora;
- b) asigură protejarea patrimoniului arheologic și a descoperirilor arheologice întâmplătoare aflate în domeniul public sau privat al unităților administrativ-teritoriale respective, alocând resurse financiare în acest scop;
- c) pot colabora cu persoane fizice sau juridice de drept public ori privat pentru finanțarea cercetării și punerea în valoare a descoperirilor arheologice;
- d) finanțează cercetarea arheologică în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenurilor pe care se efectuează lucrări publice pentru care sunt ordonatori principali de credit, prevăzând distinct sumele necesare în acest scop în bugetele lucrărilor pe care le finanțează;

e) cuprind în programele de dezvoltare economico-socială și urbanistică, respectiv de amenajare a teritoriului, obiective specifice privind protejerea patrimoniului arheologic, aprobă documentațiile de amenajare a teritoriului și urbanism în conformitate cu avizele de specialitate ale Ministerului Culturii, și sunt obligate să elaboreze sau să modifice astfel de documentații în scopul stabilirii măsurilor de protejere a patrimoniului arheologic evidențiat întâmplător, potrivit legii;

f) colaborează cu serviciile publice descentralizate ale Ministerului Culturii, transmitând acestora informații actualizate cu privire la cererile de autorizare de construire în zonele de patrimoniu arheologic reperat;

g) precizează în certificatul de urbanism regimul imobilelor aflate în zone cu patrimoniu arheologic reperat;

h) iau măsurile administrative corespunzătoare și notifică proprietarilor și titularilor de drepturi reale asupra imobilelor obligațiile ce le revin pentru prevenirea degradării descoperirilor arheologice întâmplătoare.

Art. 18. – În domeniul protejării patrimoniului arheologic aflat în teritoriul său administrativ de competență, primarul are următoarele atribuții specifice:

a) dispune suspendarea autorizației de construire și oprirea oricăror lucrări de construire sau desființare de construcții în situația descoperirii de vestigii arheologice sau de alte bunuri pentru care s-a declanșat procedura de clasare, anunță în cel mai scurt timp serviciile publice descentralizate ale Ministerului Culturii, și, după caz, la solicitarea serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii, organizează paza descoperirilor arheologice întâmplătoare;

b) eliberează autorizația de construire sau desființare pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic reperat, precum și pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător;

c) asigură paza și protecția descoperirilor arheologice aflate în proprietate publică, semnalând serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii, orice nerespectare a legii.

CAPITOLUL V

Zone de interes arheologic prioritar

Art. 19. – (1) Dezvoltarea durabilă a zonelor de interes arheologic prioritar este obiectiv de interes național, iar protejerea și punerea în valoare a patrimoniului arheologic din aceste zone constituie, în condițiile legii, cauză de utilitate publică.

(2) Finanțarea cercetării arheologice, a conservării, a restaurării și a punerii în valoare a siturilor din zonele de interes arheologic prioritar se va face de la bugetul de stat prin bugetul alocat Ministerului Culturii.

(3) Cheltuielile necesare în vederea cercetărilor arheologice, conservării, restaurării și punerii în valoare a siturilor din zonele de interes arheologic prioritar se pot asigura, prin cofinanțare, în condițiile legii, din bugetele autorităților administrației publice locale pe al căror teritoriu se află aceste situri.

Art.20. – (1) Autoritățile administrației publice locale pe al căror teritoriu se găsesc zonele de interes arheologic prioritar au obligația de a prevedea măsurile administrative și tehnice necesare pentru protejerea patrimoniului arheologic și punerea sa în valoare prin integrarea acestuia în planurile de dezvoltare economică, socială și teritorială a localităților.

(2) În acest scop, autoritățile prevăzute la alin.(1) își prevăd în bugetele proprii fondurile necesare pentru asigurarea:

a) elaborării și, după caz, modificării documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului, în vederea includerii măsurilor necesare de protecție și punere în valoare a patrimoniului arheologic;

b) elaborării reglementărilor speciale de protecție în zonă;

c) marcării limitelor zonei de interes arheologic prioritar și informării publicului cu privire la regimul special de protecție a zonei.

(3) Pentru îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, autoritățile administrației publice locale pot beneficia de transferuri cu destinație specială din bugetul de stat, în condițiile legii, precum și de cofinanțare de la bugetul Ministerului Culturii și al Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului pentru elaborarea documentațiilor prevăzute la alin.(2).

(4) Avizarea documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului pentru zonele de interes arheologic prioritar se face de Ministerul Culturii și de Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului.

Art. 21. – Guvernul, la propunerea Ministerului de Interne, Ministerului Culturii și a Ministerului Funcției Publice, va aproba, prin hotărâre, metodologia de organizare și pregătire a pazei speciale a siturilor de interes arheologic prioritar și modul de finanțare a acestor măsuri.

Art. 22. – (1) Proprietarii, administratorii și titularii altor drepturi reale asupra imobilelor din siturile arheologice din zonele de interes arheologic prioritar au obligația de a permite accesul personalului autorizat de Ministerul

Culturii în vederea cercetării arheologice și protejării patrimoniului arheologic și de a asigura măsurile de protecție și de pază a bunurilor de patrimoniu arheologic, conform legii.

(2) Ca urmare a protecției speciale a siturilor arheologice înscrise în Repertoriul arheologic național, în condițiile reglementărilor art. 20, proprietarii sau administratorii de terenuri, persoane fizice ori juridice de drept privat, sunt îndreptățiți la plata unor despăgubiri pentru veniturile agricole nerealizate pe terenurile care fac obiectul săpăturilor arheologice și pentru perioada în care se desfășoară acestea, în cuantumurile și în condițiile stabilite prin metodologia aprobată prin hotărâre a Guvernului.

(3) Despăgubirea pentru venitul agricol nerealizat se plătește persoanei îndreptățite de către finanțatorul săpăturii arheologice, în termen de 60 de zile de la data începerii cercetării arheologice.

CAPITOLUL VI

Contravenții și sancțiuni

Art. 23. – Încălcarea dispozițiilor prezentei ordonanțe atrage, după caz, răspunderea civilă, administrativă, materială, disciplinară, contravențională sau penală.

Art. 24. – (1) Constituie contravenții, dacă nu au fost săvârșite în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să fie considerate infracțiuni, următoarele fapte:

a) desfășurarea, fără autorizația emisă în condițiile prezentei ordonanțe, de cercetări arheologice, precum și orice alte activități umane întreprinse asupra patrimoniului arheologic, care afectează integritatea sau pun în pericol conservarea acestuia;

b) neanunțarea descoperirilor arheologice în termenul prevăzut la art. 4 alin. (2) de către titularul autorizației de cercetare și, respectiv, de persoanele prevăzute la art. 4 alin. (3) pentru descoperiri arheologice întâmplătoare;

c) încălcarea prevederilor art. 6 lit. a) și b);

d) nerespectarea avizului Ministerului Culturii sau emiterea autorizației de construire în absența acestuia pentru lucrările de construire sau desființare din zonele cu patrimoniu arheologic reperat;

e) neluarea măsurilor prevăzute la art. 11 lit. a) și c);

f) desfășurarea de activități de cercetare arheologică de către persoane neatestate, precum și folosirea detectoarelor de metale în alte condiții decât cele prevăzute la art. 5 alin (7);

g) încălcarea prevederilor art. 8 alin. (1) și ale art. 22 alin. (1).

(2) Contravențiile prevăzute la alin. (1) lit. b), d) și g) se sancționează cu amendă de la 10.000.000 lei la 100.000.000 lei, iar cele de la alin. (1) lit. a), c), e) și f) se sancționează cu amendă de la 5.000.000 lei la 50.000.000, care se fac venit la bugetul de stat.

Art. 25. – (1) Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor se face de către:

a) specialiștii serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii;

b) împuterniciții Ministerului Culturii;

c) inspectorii teritoriale ai Inspecției de Stat în Construcții, Lucrări Publice, Urbanism și Amenajarea Teritoriului;

d) organele de poliție.

(2) Pentru contravențiile prevăzute la art. 24 alin. (1) lit. a), b) și g) constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor se pot face și de către primar, președintele consiliului județean și împuterniciții acestora.

Art.26. – Contravențiilor prevăzute la art. 24 le sunt aplicabile dispozițiile Legii nr. 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor, cu modificările și completările ulterioare, cu excepția prevederilor art. 25-27.

Art. 27. – (1) Desființarea, distrugerea parțială sau degradarea monumentelor istorice se sancționează conform legii penale.

(2) În cazul degradării monumentelor istorice se aplică și măsura corelativă a obligării făptuitorului la refacerea părților de construcție degradate, pe baza avizului organismelor de specialitate prevăzute în prezenta ordonanță.

LISTA
cuprinzând zonele de interes arheologic prioritar

Nr.crt	SITUL ARHEOLOGIC	COMUNA	JUDEȚUL
1.	Histria	Istria	Constanța
2.	Cetățile dacice din Munții Orăștiei	Orăștioara de Sus Boșorod Bănița Săsciori	Hunedoara Hunedoara Hunedoara Alba
3.	Ulpia Traiana Sarmizegetusa	Sarmizegetusa	Hunedoara
4.	Târgșor	Târgșorul Vechi	Prahova
5.	Orașul de Floci	Giurgeni	Ialomița

Legislația românească referitoare la domeniul protejării patrimoniului cultural (regim juridic, zone de protecție, control, sancțiuni)

În absența unei legi a patrimoniului cultural, dispozițiile legale în vigoare (Legea fondului funciar nr. 18/1991, republicată, Ordonanța Guvernului nr. 68/1994 privind protejarea patrimoniului cultural național, aprobată prin Legea nr. 41/1995, Legea nr. 56/1998 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 24/1997, Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național) cuprind reglementări speciale pentru protejarea patrimoniului cultural național, persoanele autorizate să efectueze cercetări arheologice, regimul bunurilor culturale mobile descoperite ca rezultat al cercetărilor arheologice sistematice, precum și descoperirile fortuite, care sunt de drept proprietate publică, indiferent de regimul de proprietate asupra terenului din care acestea au fost recuperate. În continuare sunt prezentate selecții din actele normative mai sus-menționate.

- **Constituția României (1991)**

Art.135

- (3) Proprietatea publică aparține statului sau unității administrativ-teritoriale.
- (4) Bogățiile de orice natură ale subsolului fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

- **Legea fondului funciar nr. 18/1991 - republicată**

Art.5. Aparțin domeniului public al statului terenurile pentru rezervații naturale și parcuri naționale, monumentele, ansamblurile și siturile arheologice și istorice, monumentele naturii.

- **Legea autorizării construcțiilor nr. 50/1991**

Art.4 (a). Delegațiile permanente ale consiliilor județene, cu avizul primarilor eliberează autorizații de construire în ariile protejate.

Art. 7 (b). Pentru autorizarea construcțiilor în arii protejate se va proceda astfel: în rezervațiile istorice sau de arhitectură, solicitantul va obține avizul Ministerului Culturii și al MLPAT.

Art. 22. În cazul săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art. 21, organele de inspecție și de control prevăzute la art. 24, sunt obligate să sesizeze organele de urmărire penală.

Art. 24. Contravențiile prevăzute la art. 23 din prezenta lege se constată de către organele de control ale consiliilor județene și locale pentru faptele săvârșite în cadrul unităților administrativ-teritoriale. Controlul statului se exercită de către Inspecția de stat în construcții. Contravențiile pot fi constatate și de către organele de poliție.

- **Ordonanța Guvernului nr. 68/1994 – privind protejarea patrimoniului cultural național**

Art.13, 14, 15 - La nivelul unităților administrativ-teritoriale, activitățile de protejare a monumentelor istorice și a bunurilor din patrimoniul cultural național mobil sunt îndeplinite de Direcția monumentelor istorice și de Direcția muzeelor și colecțiilor prin inspectoratele pentru cultură județene și oficiile pentru patrimoniul cultural național județene

Art. 18, lit. c - Zonele de protecție a monumentelor istorice se stabilesc prin studii de specialitate întocmite prin grija Direcției Monumentelor Istorice din Ministerul Culturii, în colaborare cu: Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului, autoritățile administrației publice locale. Studiile vor fi analizate și aprobate de Comisia Națională a Monumentelor Istorice și vor fi incluse în documentațiile de urbanism și amenajare a teritoriului.

Instituirea a patru categorii de măsuri de protecție: curentă, specială, specifică și în cazuri bine justificate, măsuri deosebite de protecție.

Art. 20 (3). Bunurile culturale mobile descoperite ca rezultat al cercetărilor arheologice sistematice, precum și descoperirile fortuite sunt de drept proprietate publică, indiferent de regimul de proprietate asupra terenului din care acestea au fost recuperate.

Art. 30. Încălcarea prevederilor art. 25 din prezenta ordonanță constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 200.000 la 2.000.000 lei. Neluarea, de către deținătorul monumentului istoric sau al bunului mobil clasat, a măsurilor de protecție ce i-au fost notificate, potrivit prevederilor art. 19 din prezenta ordonanță, constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 500.000 la 2.000.000 lei.

Constatarea contravențiilor de mai sus și aplicarea sancțiunilor sunt de competența organelor de specialitate ale Ministerului Culturii și, după caz, ale Ministerului de Interne.

- **Legea protecției mediului nr. 137/1995**

Art.56. Autoritățile administrației publice locale asigură informarea agenților economici, a populației și a turiștilor cu privire la existența în zona ariilor protejate, privind regulile și sancțiunile aplicabile pentru nerespectarea statutului acestora (arii protejate naturale și monumente ale naturii).

Art. 57. Autoritățile administrației publice locale, la solicitarea agenților pentru protecția mediului, a altor organizații interesate, persoane fizice sau juridice, pe baza documentației avizate de către Academia Română pot să pună sub ocrotire provizorie, în vederea declarării, arii protejate sau monumente ale naturii sau anumite obiective care justifică aceasta.

Art.79. Protecția mediului constituie o obligație a tuturor persoanelor fizice și juridice.

Art.83, 85 - sancțiuni

- **Legea minelor nr. 61/1998**

Art. 6 (8). Accesul la terenurile pe care sunt amplasate monumentele istorice, culturale - situri arheologice de interes deosebit se face cu avizul organelor în drept.

Art. 45 - sancțiuni

- **Legea proprietății publice nr. 213/1999**
Lista bunuri domeniu public - Anexă

1. Domeniu public al statului:

Art. 24 - ansamblurile și siturile arheologice

Regulament de organizare și funcționare a COMISIEI NAȚIONALE DE ARHEOLOGIE

- Art. 1.** (1) Comisia Națională de Arheologie este organism științific de specialitate, fără personalitate juridică, cu rol consultativ, în domeniul patrimoniului arheologic, și funcționează pe lângă Ministerul Culturii. Comisia Națională de Arheologie funcționează sub autoritatea științifică a Academiei Române.
- (2) Comisia Națională de Arheologie este formată din specialiști în domeniu ce își desfășoară activitatea în institutele de profil arheologic, instituții muzeale, precum și în alte instituții.
- (3) Comisia Națională de Arheologie elaborează strategiile, avizează programele naționale de cercetare, metodologiile, normativele și reglementările tehnico-științifice din domeniul cercetării arheologice.
- (4) Comisia Națională de Arheologie are 31 de membri și funcționează în conformitate cu regulamentul său de organizare și funcționare, aprobat prin ordin al ministrului culturii.
- (5) Funcționarea Comisiei Naționale de Arheologie este asigurată de către Ministerul Culturii.
- (6) Conducătorul compartimentului de specialitate din cadrul Ministerului Culturii este de drept secretarul Comisiei Naționale de Arheologie.
- Art. 2.** (1) Componenta nominală a Comisiei Naționale de Arheologie este aprobată prin ordin al ministrului culturii, din rândul specialiștilor în domeniu, propuși în conformitate cu prezentul articol. La data numirii lor, membrii Comisiei Naționale de Arheologie au un mandat de 3 ani ce poate fi reînnoit, consecutiv, o singură dată.
- (2) Membrii Comisiei Naționale de Arheologie sunt propuși de către:
- a) Comisia Națională de Arheologie;
  - b) Academia Română, prin institutele sale de specialitate;
  - c) facultățile și institutele de cercetare de specialitate din domeniul educației naționale;
  - d) Ministerul Culturii și muzeele direct subordonate acestuia;
  - e) muzeele și asociațiile profesionale în domeniu;
- conform metodologiei stabilite prin ordin al ministrului culturii.
- (3) Propunerile Comisiei Naționale de Arheologie se vor face începând cu al doilea mandat de la data reorganizării.
- (4) Președintele Comisiei Naționale de Arheologie este propus ministrului culturii de către membrii acesteia prin vot secret și are, la data alegerii sale, un mandat de 5 ani.
- (5) Ministrul culturii aprobă, prin ordin, propunerea Comisiei Naționale de Arheologie cu privire la președintele acesteia sau o poate respinge, motivat, o singură dată. Dacă, prin votul a două treimi din numărul membrilor săi, Comisia Națională de Arheologie își menține propunerea inițială, ministrul culturii are obligația să o aprobe prin ordin. Dacă nu sunt întrunite cele două treimi, ministrul culturii solicită Comisiei Naționale de Arheologie o nouă propunere.
- Art. 3.** Comisia Națională de Arheologie are următoarele atribuții principale:
- a) elaborează strategia națională în domeniul cercetării arheologice;
  - b) avizează planul anual al cercetărilor arheologice finanțate sau cofinanțate prin bugetul Ministerului Culturii;
  - c) avizează normele și metodologiile din domeniul cercetării arheologice;
  - d) elaborează Regulamentul săpăturilor arheologice pe baza căruia asigură îndrumarea metodologică a tuturor activităților în domeniu;
  - e) emite avizele pentru eliberarea autorizațiilor de săpături arheologice indiferent de sursa lor de finanțare;
  - f) propune clasarea siturilor arheologice;
  - g) avizează criteriile de atestare a specialiștilor și experților din domeniul cercetării arheologice înregistrați în Registrul Arheologilor;
  - h) avizează documentațiile de urbanism și amenajare a teritoriului care cuprind situri arheologice sau zone cu patrimoniu arheologic reperat;
  - i) avizează studiile de fundamentare care urmăresc definirea, instituirea și delimitarea zonelor protejate de patrimoniu care cuprind patrimoniu arheologic;

- j) formulează prioritățile cercetării arheologice în vederea fundamentării sumelor necesare ce urmează să fie alocate în acest scop de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii, și avizează prioritățile de finanțare din fondurile aprobate Ministerului Culturii prin bugetul de stat;
- k) propune Ministerului Culturii achiziționarea de terenuri cu bunuri de patrimoniu arheologic;
- l) analizează contestațiile din domeniul său de competență;
- m) avizează programele de pregătire a specialiștilor și planurile de specializare în domeniul cercetării arheologice;
- n) reprezintă România în cadrul organismelor internaționale de specialitate similare;
- o) avizează planul cercetărilor arheologice efectuate de misiunile arheologice române pe teritoriul altor state, precum și protocoalele de colaborare cu parteneri străini privind cercetările arheologice din România;

îndeplinește și alte atribuții din domeniu, în condițiile legislației în vigoare.

Art. 4. (1) Comisia Națională de Arheologie este condusă de un președinte și doi vicepreședinți.

(2) Președintele este ales prin vot secret de către membrii Comisiei Naționale de Arheologie, cu majoritate simplă din totalul ei, din trei propuneri făcute de plenul Comisiei.

(3) Președintele numește ca vicepreședinți pe următorii clasati în urma votului.

Art. 5. Comisia Națională de Arheologie lucrează cu cel puțin o jumătate plus unu din membrii săi și ia hotărâri cu majoritatea simplă a întregii Comisii.

Art. 6. (1) Pentru asigurarea activității în perioadele dintre adunările plenare se instituie Biroul Executiv al CNA care îndeplinește atribuțiile Comisiei.

(2) Biroul Executiv al CNA este format din: președinte, vicepreședinți, secretar și alți trei membri ai CNA desemnați de Comisie prin vot în condițiile art. 4 alin (2) al prezentului Regulament.

(3) Biroul Executiv al CNA are următoarele atribuții:

- a. Reprezintă și promovează interesele cercetării arheologice din România în raporturile cu organele centrale și locale ale administrației publice și cu alte instituții de profil din țară și străinătate;
- b. Centralizează propunerile instituțiilor de profil privind componența CNA, asigurând o judicioasă repartitie a locurilor din punct de vedere geografic și a instituțiilor de profil;
- c. Avizează săpături arheologice în cazul săpăturilor arheologice de salvare survenite ulterior întocmirii și aprobării Planului anual unitar de săpături arheologice și propune compartimentului de specialitate din cadrul Ministerului Culturii eliberarea Autorizației de săpătură;
- d. Avizează lista șantiierelor arheologice care urmează a fi finanțate, parțial sau integral, de Ministerul Culturii;
- e. Convoacă CNA ori de câte ori este nevoie;
- f. Asigură activitatea curentă a CNA în intervalul dintre adunările plenare;
- g. Sprijină compartimentul de specialitate al Ministerului Culturii în organizarea Sesiunii naționale anuale de rapoarte arheologice;
- h. Constituie, în cazuri speciale, comisii de control.

Art. 7. Președintele CNA (în lipsa acestuia unul dintre vicepreședinți) are următoarele atribuții:

- a. Coordonează activitatea CNA;
- b. Conduce ședințele CNA;
- c. Reprezintă CNA în raporturile cu terții.

Art. 8. CNA se întrunește în sesiune plenară de cel puțin două ori pe an.

Art. 9. CNA asigură respectarea Codului Deontologic al Arheologilor, ale cărui principii sunt obligatorii pentru toți arheologii.

Art. 10. CNA constituie un Colegiu de etică profesională, format din trei membri ai Comisiei, a cărui sarcină este asigurarea respectării Codului Deontologic și de a propune sancțiuni, conform legii și a Regulamentului săpăturilor arheologice.

Art. 11. Pentru o mai eficientă activitate Comisia Națională de Arheologie poate delega unele din competențele sale unor coordonatori de districte arheologice.

Numirea coordonatorilor de districte arheologice și stabilirea atribuțiilor acestora se fac la propunerea Comisiei, prin Ordin al ministrului culturii.

Art. 12. Comisia Națională de Arheologie poate acorda unor personalități științifice titlul de "membru de onoare al Comisiei Naționale de Arheologie".

Membrii de onoare ai Comisiei Naționale de Arheologie pot fi consultați cu privire la anumite decizii fără a avea drept de vot.

Metodologie pentru înscrierea în Registrul Arheologilor

- 1). Înscrierea în Registrul Arheologilor a unei persoane fizice se realizează ca urmare a solicitării, în scris, a acestui lucru.
- 2). Înscrierea se realizează în urma depunerii la secretariatul Comisiei Naționale de Arheologie a unui dosar cuprinzând acte doveditoare ale studiilor de specialitate și ale experienței practice acumulate de către solicitant.
- 3). Își pot depune dosarul de înscriere în Registrul Arheologilor persoanele care au absolvit o instituție de învățământ superior acreditată, profilul Istorie, specializarea Istorie Veche și Arheologie sau Istoria Evului Mediu, sau specializări ulterioare. De asemenea vor fi acceptați absolvenții Facultăților de Litere, secția Filologie Clasică, precum și absolvenții altor instituții de învățământ superior, în condițiile respectării criteriilor de la art. 6 și 7.
- 4). Registrul Arheologilor cuprinde următoarele categorii de atestare profesională:
  - a) arheolog debutant;
  - b) arheolog specialist;
  - c) arheolog expert.
- 5). Încadrarea într-una din aceste categorii se va face pe baza unor criterii de apreciere profesională, precum și ținând seama de experiența practică a solicitantului.
- 6). Criteriile de apreciere profesională luate în calcul sunt:
  - a) diploma de licență;
  - b) studii post-universitare în specialitățile Istorie Veche, Arheologie pre- și proto-istorică, clasică și medievală;
  - c) stagiu de studii aprofundate sau masterat în arheologie sau domenii conexe;
  - d) stagiu de doctorat;
  - e) doctorat;
  - f) lucrări publicate;
- 7). Criteriile de apreciere a experienței practice sunt:
  - a) membru al unui colectiv de cercetare arheologică;
  - b) responsabil științific al unui sector din cadrul unui șantier arheologic;
  - c) responsabil științific de șantier;
- 8). Dosarul de candidatură conține în mod obligatoriu următoarele acte:
  - a) memoriu de activitate;
  - b) lista principalelor lucrări;
  - c) copie a diplomei de licență;
  - d) acte doveditoare ale absolvirii studiilor aprofundate sau masteratului;
  - e) copie a diplomei de doctorat.
- 9). Dosarul de candidatură depus pentru înscrierea ca arheolog debutant, precum și cel al celor cu specializări conexe va cuprinde și:
  - a) o scrisoare de recomandare din partea unui membru al Comisiei Naționale de Arheologie;
  - b) o scrisoare de recomandare din partea unui specialist cu care a colaborat anterior solicitării înscrierii în Registrul Arheologilor.
- 10). Categoriile de atestare profesională se stabilesc conform unei grile de punctaj, după cum urmează:

- a) 0,5 puncte pentru fiecare participare la o campanie de minimum două săptămâni pe un șantier arheologic pe perioada studiilor superioare de specialitate, adeverite printr-un înscris al responsabilului de șantier;
- b) 1 punct pentru fiecare campanie la care a participat pe un șantier arheologic după încheierea studiilor superioare de specialitate;
- c) 3 puncte pentru absolvirea stagiului de studii aprofundate sau masterat într-una din specialitățile Istorie Veche, Arheologie pre și proto-istorică, clasică și medievală;
- d) 7 puncte pentru doctoranzii într-una din specialitățile Preistorie, Istorie Veche sau Istoria Evului Mediu;
- e) 10 puncte pentru cei ce au obținut titlul de doctor într-una din specialitățile Istorie Veche, Arheologie pre și proto-istorică, clasică și medievală;
- 11). Comisia Națională de Arheologie decide încadrarea în categoriile de atestare profesională, pornind de la punctajul prevăzut de art. 10, după cum urmează:
- a) **arheolog debutant** – conform unei evaluări de minim 2 p.;
- b) **arheolog specialist** – conform unei evaluări de minim 10 p. ;
- c) **arheolog expert** – conform unei evaluări de minim 24 p.
- 12). Competențele conferite de înscrierea într-una dintre aceste categorii se stabilesc după cum urmează:
- a) **arheolog debutant** – poate fi membru al unui colectiv de cercetare arheologică;
- b) **arheolog specialist** – poate conduce un sector din cadrul unui șantier arheologic;
- c) **arheolog expert** – poate fi responsabil de șantier arheologic.
- 13). Trecerea de la o categorie la alta se realizează prin acumularea punctajului minim necesar pentru categoria imediat superioară și se face la cerere.
- 14). Calitatea de arheolog autorizat, înscris în Registrul Arheologilor, este confirmată printr-un atestat emis de Ministerul Culturii, în baza unei decizii a Comisiei Naționale de Arheologie.
- 15). Atestatele celor înscrși în Registrul Arheologilor sunt numerotate, fiecare persoană primind un cod numeric unic de identificare.
- 16). Evidența datelor personale ale celor înscrși în Registrul Arheologilor este asigurată de secretariatul Comisiei Naționale de Arheologie.

Exemplu:

a). Arheolog debutant – conform unei evaluări de minim 2 p.

[= 0,5 x 4 ani]

Are dreptul de a face parte dintr-un colectiv de cercetare arheologică.

b). Arheolog specialist – cf. unei evaluări de minim 10 p.

[= (0,5 x 4) + (1 x 5 ani) + 3 p (master) + 7 p (doctorand)]

Are dreptul de a conduce un sector din cadrul unui șantier arheologic.

c). Arheolog expert – cf. unei evaluări de minim 24 p.

[= (0,5 x 4) + (1 x 5) + (2 x 5 ani) + 7 p (doctorand) + 10 p (doctor)]

Are dreptul de a fi responsabil de șantier.

Microsoft Access - [SIT1]

File Edit View Insert Format Records Tools Window Help

REPERTORIUL ARHEOLOGIC | cIMeC | Castellum-ul de la Abrud - "Cetățuia"

DOCUMENTATII | ILUSTRATII | NUME VECHI_LOCALITATI

COMPLETARE_SIT | ANSAMBLU | COMPLEX | OBIECT | OBIECT_COMPLETARE | SURSA | CERCETARE | REGIM

CERCETARE

Id_cercetare: 1

Tip_cercetare: săpătură

Campania_nr:

An_inceput: 1977

An_sfarsit: 1978

Loc_depunere_documentatie:

Loc_depunere_descoperiri:

Observatii:

COLECTIV_CERCETARE

Id_sit	Id_cercet	Nume_arheolog	Prenume_arheolog	Rol
0	1			

Record: 1 of 1

Record: 1 of 4149

Form View

Repertoriul Arheologic Național - Baza de date a cercetărilor arheologice

CIMEC - Cercetari arheologice in Romania, 1983- 1997 - Microsoft Internet Explorer

File Edit View Favorites Tools Help

Address: http://www.cimec.ro/scripts/arih/cronica/cercetari4ever.asp?nr=30

Cercetari arheologice in Romania 1983 - 1997

- pagina 30 -

1983 - 1992	Alba	Adamclisi
1994	Arad	Adunații - Copăcenii
1995	Argeș	Alba Iulia
1996	Bacău	Albești
1997	Bihor	Aninoasa

Caută Caută Caută

ID	An	Judet	Localizare (Localitate / Sat)
436	1996	Mehedinți	Gârla Mare
437	1996	Mehedinți	Schela Cladovei
438	1996	Mureș	Bernadea - "Dâmbău" * Comuna: Balnea * Punct: "Dâmbău"
439	1996	Mureș	Șincai * Punct: "Cetatea păgânilor"
440	1996	Mureș	Cristești
441	1996	Mureș	Iernut * Punct: cămin Sfântu Gheorghe, punctul "Pe șes"
442	1996	Mureș	Zau de Câmpie
443	1996	Neamț	Borșeni
444	1996	Neamț	Davideni
445	1996	Neamț	Săbăoani
446	1996	Neamț	Traian * Comuna: Săbăoani

Internet

Fișă de cercetare arheologică

Autorizație nr. _____ din data de _____

Date despre sit/zonă cercetată:

Cod sit: _____

Localizare:

Localitate	Comună	Județ	Punct	Adresă

Tip sit/ perioada/cultura:

Denumire antică/medievală: _____

Date despre colectivul de cercetare:

Nume	Prenume	Funcția	Titlul științific	Instituția	Rol în colectiv

Perioada de cercetare: _____ data început: _____ data sfârșit: _____

Campania nr. _____

Tip de cercetare: sistematică   sondaj   salvare

Finanțare:

Instituția	Suma

Obiectivele cercetării:

Metode și tehnici folosite:

Cronologie și stratigrafie:

Structuri descoperite:

Descoperiri de bunuri pe categorii:

Principalele rezultate, ipoteze și concluzii:

Locul de depunere a documentației de cercetare:

Locul de depunere a materialului descoperit:

Lista ilustrațiilor:

Completat de: _____

Data: _____

Semnătura: _____

**Lucrare realizată la TIPORED S.R.L.
– București –
Tel./Fax: 778 69 76; Tel.: 315 82 07/147**

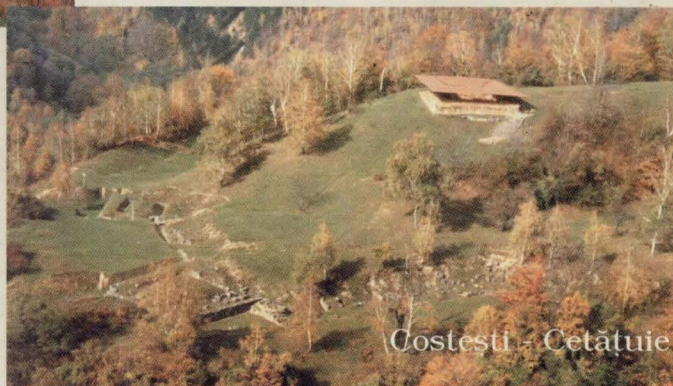
Cetățile dacice incluse în Lista Patrimoniului Mondial

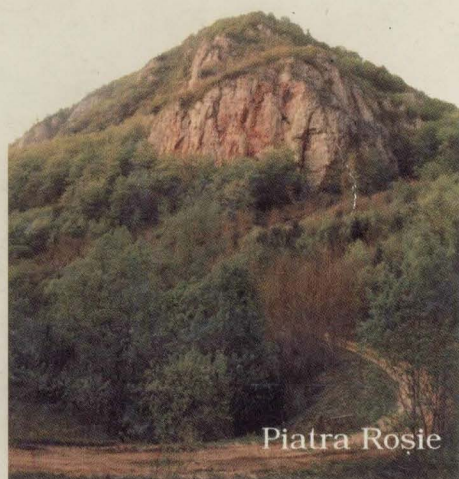
Costești - Blidaru

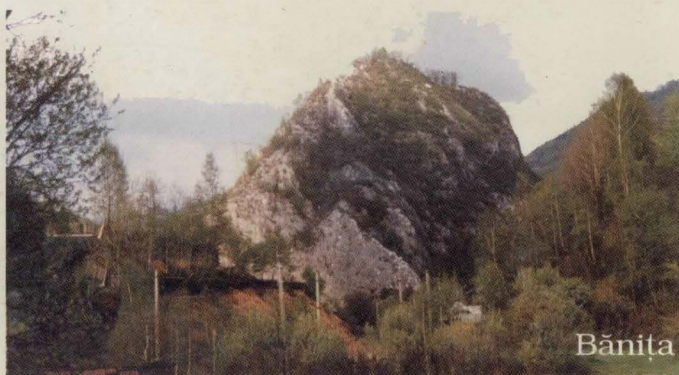
Sarmizegetusa Regia

Costești - Cetățuie

Piatra Roșie

Bănița

ISBN 973-99088-6-1